

Carlos Ruiz Zafón

Sjena vjetra

roman

SJENA VETRA
Carlos Ruiz Zafon

prevela sa španjolskog Maja Tančik

GROBLJE ZABORAVLJENIH KNJIGA

Još se sjećam onog svitanja kada me je otac prvi put odveo u posjet Groblju zaboravljenih knjiga. Nizali su se prvi dani ranog ljeta 1945., a mi smo koračali ulicama Barcelone zatočene ispod pepcljastosiva neba i sunca u omaglici koje se razlijevalo Ramblom svete Monike, nalik na vijenac od tekućega bakra.

"Daniele, ono što danas budeš vidio, nikome ne smiješ reći", upozorio me otac. "Čak ni svome prijatelju Tomasu. Nikome."

"Zar ni mami?" raspitivao sam se ja, u pola glasa.

Tata je uzdahnuo, skrivajući se iza onoga tužnog smiješka koji ga je poput sjene pratio cijeloga života.

"Naravno", odgovorio je utučeno. "Pred njom nemamo tajni. Njoj sve možeš reći."

Nekako poslije građanskoga rata majku je pokosila epidemija kolere. Pokopali smo je na Montjuí'cu na moj četvrti rođendan. Sjećam se jedino da je cijeli taj dan i cijelu noć padala kiša, i da sam pitao tatu znači li to da nebo plače, a njemu je glas zastao u grlu i nije mi mogao odgovoriti. Šest godina poslije majčinog odsustva još sam ćutio poput opsjene, zaglušne tišine koju još ne bijah naučio zatomiti riječima.

Otac i ja živjeli smo u malenom stanu u Ulici svete Ane, odmah do crkvenog trga. Stan se nalazio točno iznad specijalizirane knjižare za rijetka izdanja i rabljene knjige što smo je baštinili od djeda; bila je to mala prodavaonica čuda koju je otac nakanio jednoga dana povjeriti meni u ruke. Odrastao sam među knjigama, okružen nevidljivim prijateljima koje sam nalazio na stranicama što su se među mojim prstima mrvile u prah; taj miris starih knjiga još danas osjećam na rukama.

Od malih sam nogu naučio prizvati san na oči dok bih u polumraku sobe majci pripovijedao o svojim dnevnim avanturama, odlasku u školu, što sam sve toga dana naučio... Nisam čuo njezin glas, niti sam osjećao njezin dodir, ali njezin sjaj i toplina isijavali su iz svakog kutka našega doma, a ja sam, samouvjereno kao i svi oni koji još mogu godine nabrojiti na prste svojih ruku, vjerovao da me ona čuje, ako samo sklopim oči i obratim joj se, gdje god bila. Otac bi me katkad slušao iz blagovaonice, potajice roneći suze.

Sjećam se da sam se toga lipanjskog svitanja probudio s krikom. Srce mi je tuklo u prsima kao da mi duša želi provaliti van i pojuriti niza stube. Tata je uspaničeno dohrlio u moju sobu i dugo me grlio da me smiri.

"Ne sjećam se njezina lica. Ne sjećam se mamina lica", šaptao sam bez daha. Tata me snažno privio na prsa.

"Ne brini se, Daniele. Ja ću se sjećati za nas obojicu."

Gledali smo se u polutami, tražeći riječi kojih nema. Tada sam prvi put primijetio da tata stari, i da njegove oči, te oči mutne i prazne, stalno gledaju unatrag, u prošlost. Ustao je i razmaknuo zastore kako bi u sobu pripustio blijedu svjetlost svanuća.

"Hajde, Daniele, odjeni se. Nešto ću ti pokazati", rekao je.

"Sada? U pet ujutro?"

"Ima stvari koje se mogu vidjeti samo kroz sjenke", tajanstveno je rekao moj otac i uputio mi zagonetan osmijeh, vjerojatno preuzet iz nekog romana Alexandrea Dumasa.

Kad smo izašli iz kuće, na ulici su još leljuzali tračci magle i oblaci večernje rose. Ulični fenjeri duž Ramble iscrtavali su magličastu aleju, trepćući u ritmu s gradom koji se lijeno protezao i odbacivao svoju akvarelom oslikanu krinku. Stigavši u Ulicu Arco del Teatro, zaputismo se u smjeru četvrti Raval te

prodosmo kroz arkadu iza koje je pucao svod od guste plave magle. Koračao sam za tatom tim uskim prolazom, prije brazgotinom nego ulicom, a treperava svjetla Ramble gubila su nam se za leđima. Sjaj svitanja prelijevao se preko balkona i krovnih vijenaca u kosim zrakama svjetla koje nisu dopirale do tla. Naposljedku tata zastade pred masivnim vratima od rezbarena drva, garavima od godina i vlage. Pred nama se izdizalo nešto što me podsjetilo na napušteni kostur kakve palače, ili muzeja kojim caruju odjeci i sjene.

"Daniele, ono što ćeš danas vidjeti ne smiješ ispričati nikome. Ni svome prijatelju Tomasu. Nikome." Vrata nam je otvorio neki čovječuljak lica kao u ptice grabljivice i guste posrebrene grive. Njegov nedokučiv prodoran pogled uperi na mene.

"Dobro jutro, Isaache. Ovo je moj sin Daniel", obznanio je tata. "Uskoro će napuniti jedanaestu, a jednoga dana preuzet će dućan. Već ima dovoljno godina da upozna ovo mjesto."

Čovjek po imenu Isaac lagano je kimnuo i propustio nas unutra. Sve je prekrivala neka plavkasta polusjena kroz koju su se jedva nazirali obrisi mramornog stubišta i galerija freski napučenih figurama anđela i nestvarnih bića. Pođosmo za čuvarom kroz taj velebni hodnik i stigismo do prostrane kružne dvorane u kojoj je pod kupolom što su je odozgor prosijecale viseće zrake svjetla ležala prava pravcata bazilika sjenki. Od podnožja pa sve do vrha uzdizao se labirint hodnika i polica prepunih knjiga, nalik na košnicu prošaranu tunelima, stubištima, terasama i mostovima koji su davali naslutiti da se iza njih krije divovska knjižnica nemoguće geometrije. Pogledao sam tatu, zabezeknut. On se nasmiješio i namignuo mi.

"Daniele, dobro došao na Groblje zaboravljenih knjiga."

Po hodnicima i terasama knjižnice mogao sam nazrijeti desetak raštrkanih pojava. Neke od njih okrenule su se da nam domahnu u znak pozdrava, i prepoznah lica raznih tatinih kolega iz udruge antikvara. Mojim očima desetogodišnjaka ti su se likovi doimali poput tajne družbe alkemičara koja kuje urotu cijelom svijetu iza leđa. Tata je kleknuo preda me i netremice mi se zagledao u oči, progovorivši onim svojim prigušenim glasom rezerviranim za obećanja i povjerljive razgovore.

"Ovo je tajanstveno mjesto, Daniele, tajni hram. Svaka knjiga, svaki svezak koji vidiš, ima dušu. Dušu onoga koji ju je napisao, i onih koji su je čitali, proživljavali i uz nju sanjarili. Svaki put kada knjiga prijeđe iz ruke u ruku, svaki put kad netko pogledom preleti njezine stranice, njezin duh raste i snaži se. Prije mnogo godina, kada me moj otac prvi put doveo ovamo, ovo mjesto već je bilo staro. Staro možda koliko i sam grad. Nitko ne zna zasigurno kada je nastalo, ni tko ga je podigao. Reći ću ti ono što je otac rekao meni. Kad nestane knjižnica, kad se zatvori knjižara, kad knjigu proguta zaborav, mi koji znamo za ovo mjesto, njegovi čuvari, pobrinemo se da stigne ovamo. Na ovome mjestu knjige kojih se više nitko ne sjeća, knjige koje je progutalo vrijeme, zauvijek žive i čekaju da ih jednoga dana uzmu ruke novoga čitatelja, novoga duha. Mi ih u svojoj knjižari prodajemo i kupujemo, ali knjige zapravo nemaju gospodara. Svaka knjiga koju ovdje vidiš bila je nekome najbolji prijatelj. Sada imaju samo nas, Daniele. Misliš li da možeš čuvati tu tajnu?"

Moj pogled izgubio se u nepreglednu prostranstvu toga mjesta, u njegovoj začaranoj svjetlosti. Kimnuh, i tata mi se nasmiješi.

"A znaš što je najbolje?" upita me.

Šutke odmahnuh glavom.

"Običaj nalaže da onaj koji prvi put posjeti ovo mjesto mora odabrati knjigu, koju god želi, i posvojiti je, te paziti da ona nikada ne nestane, da zauvijek živi. To je važno obećanje. Doživotno", objasnio je tata. "Danas si ti na redu."

Gotovo pola sata lutao sam među skrivenim hodnicima toga labirinta koji je mirisao na stari papir, prašinu i čarolije. Pustio sam da mi ruka klizi preko avenija izloženih hrptova, kako bi napipala onu odabranu. Među naslovima izbljedjelim od vremena opazio sam riječi na jezicima koje sam

prepoznavao i desetke drugih koje nikamo nisam mogao svrstati. Prohodaо sam spiralne prolaze i galerije pretrpane stotinama, tisućama svezaka koji kao da su o meni znali više nego ja o njima. Ubrzo me spopala ideja da se iza korica svakoga od njih prostire beskrajan svemir koji valja istražiti te da, iza onih zidova, svijet dopušta da mu život prođe u popodnevnim utakmicama i radijskim serijama, i ne vidi dalje od vlastita pupka.

Možda zbog te pomisli, možda slijedom slučaja ili njegove razvikanije rođakinje, sudbine, ali u tom sam času shvatio da sam odabrao knjigu koju ću posvojiti. Ili, bolje rečeno, koja će posvojiti mene. Plaho je provirivala s krajnjeg ruba police, uvezana u kožu bordo boje, i šaptala mi svoj naslov zlaćanim pismenima što su gorjela u svjetlu koje se cijedilo iz visina kupole. Prišao sam joj i pogladio riječi jagodicom prsta, čitajući u sebi.

Sjena vjetra Julian Carax

Nikad još ne bijah čuo za taj naslov ni njegova autora, ali to mi nije bilo važno. Odluka je već bila donesena. Obostrano. Uzeo sam knjigu s najvećom pomnjom i prelistao je, pustivši da joj stranice lepeću. Oslobođena iz zatočeništva na polici, knjiga je ispustila oblak zlatnoga praha. Zadovoljan izborom, vratili smo se istim putem kroz labirint s knjigom pod rukom i osmijehom na usnicama. Možda me svladao začarani ugođaj toga mjesta, ali bio sam siguran da me ta knjiga ondje čekala godinama, vjerojatno još prije moga rođenja.

Toga popodneva, po povratku u naš stan u Ulici svete Ane, povukoh se u svoju sobu sa svojom novom prijateljicom i odlučih pročitati prve retke. Prije nego što sam shvatio što se događa, već me nepovratno zaokupila.

Roman je pripovijedao o čovjeku koji traži svoga pravog oca, kojega nikada nije upoznao i za čije je postojanje doznao iz posljednjih riječi koje mu je uputila mati na samrtnoj postelji. Povijest te potrage pretvarala se u fantazmagoričnu odiseju u kojoj se protagonist trudi vratiti izgubljeno djetinjstvo i mladost i u kojoj, malo-pomalo, otkrivamo sjenu uklete ljubavi čija će ga uspomena proganjati do posljednjega daha.

Dok se pripovijest odvijala, njezina me struktura počela podsjećati na jednu od onih ruskih lutaka koje u svojoj nutрини sadrže bezbrojne umanjene replike samih sebe. Korak po korak priča se raščlanjivala u tisuće povijesti, kao da je pripovijest prodrla u neku galeriju zrcala i sada se prelama u desecima različitih odraza koji se svi stapaju u jedan te isti. Minute i sati protjecali su kao u snu. Mnogo sati kasnije, zarobljen unutar pripovijesti, kao kroz maglu začuh da izdaleka s katedrale odzvanjaju ponoćna zvona. Obliven bakrenim svjetlom koje je dopiralo od stolne svjetiljke, uronih u svijet slika i osjećaja kakav nikad još ne bijah upoznao. Likovi koji su mi se učinili stvarnima poput zraka koji dišem uvukli su me u tunel pustolovine i misterija iz kojega nisam želio izaći.

Stranicu po stranicu puštao sam da me zaokupi čar te pripovijesti i njezina svijeta, sve dok moj prozor ne pomilova dah svitanja, a moje umorne oči dovršiše posljednju stranicu. Ispružih se u plavkastoj polusjeni zore s knjigom na prsima, i stadoh oslušivati mrmor uspavanoga grada kako kaplje po purpurnom preliveanim krovovima. San i umor pokucaše mi na vrata, ali uspjeh im se oduprijeti. Nisam želio izgubiti čar priče i tako se brzo oprostiti od njezinih likova.

U jednoj sam prigodi čuo našu stalnu mušteriju u tatinoj knjižari kako komentira da malo stvari čitatelja može obilježiti onako kako to čini prva knjiga koja pronade put do njegova srca. Te prve slike, odjek riječi za koje mislimo da su ostale za nama, prate nas cijeloga života i u našem sjećanju klešu palaču kojoj ćemo se, ranije ili kasnije, koliko god knjiga pročitali, koliko god svjetova otkrili, koliko god naučili ili zaboravili, jednom vratiti. Meni će te začarane stranice zauvijek biti one koje sam otkrio u hodnicima Groblja zaboravljenih knjiga.

DANI PEPELA 1945. - 1949.

1.

Tajna vrijedi koliko i oni od kojih je moramo kriti. Kad sam se probudio, prvi mi je poriv bio obznaniti postojanje Groblja zaboravljenih knjiga svome najboljem prijatelju. Tomas Aguilar bio je moj školski drug koji je svoje slobodno vrijeme i darovitost posvećivao patentiranju najgenijalnijih naprava bez veće praktične primjene, poput aerostatične strelice ili zvrka na dinamo-pogon. Komu bih se povjerio ako ne Tomasu? Sanjareći tako, zamišljao sam kako moj prijatelj Tomas i ja, opremljeni baterijama i kompasom, otkrivamo tajne te knjižnične katakombe.

A onda, prisjetivši se svoga obećanja, odlučih da okolnosti zahtijevaju ono što se u detektivskim romanima naziva drukčiji modus operacija. U podne pristupih ocu i stadoh ga ispitivati o onoj knjizi i o Julianu Caraxu, kojima sam u svome zanosu pridavao svjetsku slavu. Plan mi je bio dokopati se svih njegovih djela i iščitati ih uzduž i poprijeko, i sve to za manje od tjedan dana. Kako li se samo iznenadih kad sam otkrio da moj otac, rođeni knjižar i poznavatelj knjižarskih kataloga, nikada nije čuo za Sjenu vjetra ni za Juliana Caraxa. Zainteresiran, pregledao je stranicu s podacima o izdanju.

"Sudeći po ovom, ovaj primjerak pripada nakladi od dvije i pol tisuće primjeraka koju je u Barceloni tiskala kuća Cabestanv Editores u prosincu 1935."

"Poznata ti je ta kuća?"

"Odavno se zatvorila. Ali ovo nije prvo izdanje, ono je izašlo u studenome iste godine, ali tiskano je u Parizu... Nakladnik je Galliano & Neuval. Ne zvuči mi poznato." "

"Onda je to prijevod?" upitah uznemireno.

"Ne piše. Iz ovoga što tu piše reklo bi se da je original."

"Knjiga na španjolskome izdana u Francuskoj?"

"Ne bi bilo prvi put, kakva su vremena", dometnu moj otac. "Možda nam Barcelo može pomoći..."

Gustavo Barcelo bio je stari tatin kolega, vlasnik goleme knjižare u Ulici Fernando, bog i batina Udruge antikvara. Bio je to čovjek koji se nikad nije odvajao od ugašene lule koja je oko sebe širila dah perzijskog bazara, a sebe je opisivao kao posljednjeg romantičara. Barcelo je tvrdio da je u dalekom srodstvu s lordom Bayronom, iako je rodom bio iz mjestašca Caldas de Montbuv. Možda iz želje da potkrijepi tu rodbinsku svezu, Barcelo se odijevao isključivo u maniru devetnaestostoljetnog dendijsa, te je sveudilj paradirao naokolo sa svilenim rupcem, bijelim lakiranim cipelama i monoklom bez dioptrije koji prema zlim jezicima nije skidao ni na zahodu. No značajnijim se u njegovu životu pokazalo srodstvo s roditeljem ocem, industrijalcem koji se potkraj devetnaestog stoljeća obogatio mutnim poslovima. Tata mi je objasnio da je Gustavo Barcelo, tehnički gledano, krcat lovom, i da mu je knjižara više strast nego posao. Knjige je volio bezuvjetno, i premda je to odlučno poricao, ako bi netko ušao u njegovu knjižaru i zaljubio se u neki svezak koji si ne može priuštiti, on bi mu snizio cijenu koliko je god potrebno, ili bi ga čak dao besplatno ako bi procijenio da je kupac pasionirani čitatelj, a ne tek pomodni diletant. Osim takvih kurioziteta, Barceloa je krasilo slonovsko pamćenje i pedantnost koju nisu umanjivali ni njegovo dostojanstveno držanje ni duboki glas, ali ako se itko razumio u malo poznate knjige, bio je to on. Toga popodneva, nakon što je zatvorio knjižaru, tata je predložio da prošećemo do kavane Els Quatre Gats u Ulici Montsio, gdje su Barcelo i njegovi ortaci održavali kružoke ljubitelja knjige o dekadentnim pjesnicima, mrtvim jezicima i remek-djelima prepuštenima na milost i nemilost knjiškome moljcu.

Kavana Els Quatre Gats nalazila se nadomak naše kuće i bila je jedno od mojih najdražih mjesta u cijeloj Barceloni. Ondje su se 1932. upoznali moji roditelji, pa sam svoje jednosmjerno putovanje na ovaj svijet dijelom pripisivao i čarima te stare kavane. Kameni zmajevi stražarili su na pročelju ukliještenu križnim sjenama, a u njegovim plinskim svjetiljkama zamrznuli su se vrijeme i uspomene. U

unutrašnjosti su se ljudi stapali s odjecima davno prošlih vremena. Knjigovođe, sanjari i samozvani genijalci sjedali su za stol s duhovima Pabla Picassa, Isaaca Albeniza, Federica Garcije Lorce ili Salvadora Dalija. Ondje se svaki odrpanac mogao načas osjetiti kao povijesna figura, i sve to za cijenu kraće kave.

"Sempere, kućo stara", uzviknuo je Barcelo ugledavši tatu, "pa ti si živ! Čemu dugujemo ovu čast?"

"Dugujete je mome sinu Danielu, gospodine Gustavo, koji je došao do velikog otkrića."

"Izvolite, sjednite s nama, ovakvu časnu prigodu valja proslaviti", objavio je Barcelo.

"Časnu prigodu?" došapnuo sam tati.

"Barcelo se izražava komplicirano", odgovorio je tata u pola glasa. "Ti ništa ne govori, ili ćeš ga osokoliti."

Njegovi sugovornici napravili su nam mjesta u kružoku i Barcelo, koji se volio razmetati pred publikom, silom nas je želio počastiti.

"A koliko je godina momčiću?" zanimao se Barcelo gledajući me iskosa.

"Još malo pa jedanaest", izjavio sam.

Barcelo mi se prepredeno nasmiješio.

"Što će reći deset. Nemoj si dodavati godine, mangupčiću, za to će se već život pobrinuti."

Nekolicina njegovih pajdaša nešto su promumljali u znak slaganja. Barcelo je mahnuo nekom konobaru koji je izgledao kao da će ga svaki čas proglasiti spomenikom nacionalne baštine.

"Konjak za mog prijatelja Semperea, najbolji, a za mladunče frape s cimetom, on još mora rasti. Aha, i narežite nam malo šunke, ali neka ne bude kao ona prije, dobro? Budemo li htjeli gumu, zvat ćemo Pirellija", podviknuo je knjižar.

Konobar je kimnuo i udaljio se vukući za sobom noge i dušu.

"Kažem ja", prokomentirao je knjižar. "Kako da bude radnih mjesta? U ovoj zemlji ne ide se u mirovinu ni kad umreš. Pogledajte samo Cida. Kažem vam, nema tu pomoći."

Puckajući onu ugašenu lulu, Barcelo je orlovskim pogledom zainteresirano motrio knjigu koju sam držao u rukama. Unatoč lakrdijaškoj vanjštini i tolikoj blagoglagoljivosti, Barcelo je znao nanjušiti dobar ulov kao što vuk njuši krv.

"Da vidim", rekao je Barcelo glumeći nezainteresiranost. "Što ste mi to donijeli?"

Dobacio sam pogled ocu. On kimnu. Bez daljnjeg odugovlačenja pružio sam knjigu Barcelou. Knjižar ju je uzeo znalačkom rukom. Njegovi pijanistički prsti hitro su ispitali teksturu, čvrstoću i opće stanje. S detektivskim osmijehom Barcelo je pronašao stranicu s impresumom i potom je cijelu minutu proučavao s policijskom predanošću. Ostali su ga gledali u tišini, kao da očekuju čudo ili dopuštenje da ponovno počnu disati.

"Carax. Zanimljivo", promrmljao je nedokučivim tonom.

Opet sam ispružio ruku da mi vrati knjigu. Barcelo je izvio obrve, ali vratio mi ju je s ledenim osmijehom.

"A gdje si to našao, mladiću?"

"To je tajna", odgovorih znajući da se tata zacijelo u sebi smijulji. Barcelo je nabrao čelo i svrnuo pogled na tatu.

"Prijatelju Sempere, budući da ste to vi, i u znak poštovanja koje prema vama gajim, te u čast dugom i dubokom prijateljstvu koje nas veže kao da smo braća, nudim vam četrdeset dura, i kraj priče."

"To morate pitati moga sina", dometnuo je tata. "Knjiga je njegova."

Barcelo mi je uputio vučji osmijeh.

"Što kažeš, dečkiću? Četrdeset dura nije loše za prvi posao... Sempere, ovaj vaš dečko daleko će dogurati."

Kružok je zagrajavao u znak odobravanja. Barcelo me zadovoljno pogledao i izvadio kožnatu lisnicu. Izbrojio je četrdeset dura, što je tada bilo pravo bogatstvo, i pružio mi ih. Ja sam se zadovoljio time da šutke odmahnem glavom. Barcelo se namrgodio.

"Pohlepa je smrtni grijeh, znaš?" dometnuo je. "Dobro, evo ti šezdeset dura pa otvori štednu knjižicu, u tvojim godinama već valja misliti na budućnost."

Opet sam odmahnuo glavom. Barcelo je tati dobacio srdit pogled kroz monokl.

"Mene ne gledajte", rekao je tata. "Ja sam tu samo kao pratnja."

Barcelo je uzdahnuo i pomno se zagledao u mene.

"Da vidimo, mali, što ti zapravo hoćeš?"

"Ja želim znati tko je Julian Carax, i gdje mogu naći druge njegove knjige." Barcelo se grleno nasmijao i spremio lisnicu gledajući protivnika u novom svjetlu.

"Pa on je pravi intelektualac! Sempere, čime vi hranite ovoga momka?" stao se rugati.

Knjižar se nagnuo prema meni s povjerljivim izrazom lica i načas mi se učinilo da u njegovu pogledu nazirem stanovito poštovanje kojega maloprije nije bilo.

"Evo kako ćemo", rekao mi je. "Sutra je nedjelja. Svrati u knjižnicu Ateneo i traži mene. Donesi tu knjigu da je bolje pogledam, i ja ću ti reći što znam o Julianu Caraxu. Quid pro quo."

"Quid pro što?"

"Latinski, momče. Nema mrtvih jezika, samo umravljenih mozgova. Parafrazirano, to znači da ne možeš dobiti nešto za ništa, ali da si mi se svidio i učinit ću ti uslugu."

Taj je čovjek svojom retorikom bio kadar skidati muhe u letu, ali naslutio sam da mi je bolje ostati s njim u dobrim odnosima želim li doznati išta o Julianu Caraxu. Nevino sam mu se nasmiješio pretvarajući se da me oduševio latinštinom i rječitošću.

"Ne zaboravi, sutra u Ateneu", presudio je knjižar. "Ali donesi knjigu, ili nema dogovora."

"U redu."

Razgovor se polagano rasplinuo u žamoru ostalih sudionika te krenuo u smjeru rasprave o nekim spisima pronađenima u podrumima Escoriala koji su ukazivali na mogućnost da je Miguel de Cervantes bio tek književni pseudonim neke maljave ženetine iz Toleda. Barcelo, odsutan duhom, nije sudjelovao u toj jalovoj diskusiji nego me je samo s tajanstvenim osmijehom promatrao iza monokla. Ili je možda tek promatrao knjigu u mojim rukama.

Te nedjelje oblaci su iscurili s neba i ulice su ležale uronjene u jezero užarene maglice od koje su se znojili termometri na zidovima. Oko polovine popodneva, kad se živa već popela blizu trideset, uputio sam se u smjeru Ulice Canuda na sastanak s Barceloom u Ateneu, s knjigom pod rukom i graškama znoja na čelu. Ateneo je bio , i još jest, jedan od mnogobrojnih kutaka Barcelone na kojima devetnaesto stoljeće još nije primilo vijest o umirovljenju. Kameno stubište uspinjalo se iz raskošna dvorišta sve do nestvarno čipkasta tkanja galerija i čitaonica gdje su izumi poput telefona, žurbe ili ručnog sata predstavljali futurističke anakronizme. Portir, ili je to možda bio tek uniformirani kip, jedva da je trepnuo kad sam stigao. Smugnuo sam na prvi kat blagoslivljajući krila ventilatora koji je vrtložio među uspavanim čitateljima i topio se nad njihovim knjigama i dnevnicima poput kockica leda.

Silueta g. Gustava Barceloa ocrtavala se na staklenim vratima galerije koja je gledala na unutarnji vrt zgrade. Unatoč gotovo tropskoj vrućini, knjižar je bio odjeven u svoju uobičajenu gizdelinsku opravu, a monokl mu se caklio u polusjeni poput novčića na dnu zdenca. Kraj njega sam razabrao neku pojavu umotanu u bijelu halju od runa alpake, koja mi se pričinila poput anđela isklesana iz guste magle. Začuvši odjek mojih koraka, Barcelo je zaškiljio i mahnuo mi da priđem.

"Daniel, je li?" upitao je knjižar. "Donio si knjigu?"

Kimnuh jednom u znak odgovora na oba pitanja i sjedoh na ponuđeni stolac kraj Barceloa i njegove tajanstvene pratilje. Nekoliko minuta knjižar se samo spokojno smješкао, kao da ne primjećuje moju nazočnost. Ubrzo sam izgubio svaku nadu da će me predstaviti dami u bijelome, tko god bila. Barcelo se držao kao da ona nije tu i da je nijedan od nas dvojice ne vidi. Pogledao sam je krajičkom oka, strahujući da će nam se oči susresti, ali njezine su bludjele nekamo daleko. Koža lica i ruku bila joj je blijeda, gotovo prozirna. Imala je oštre crte lica, kao iscertane odlučnim potezima kista i uokvirene crnom kosom koja je sjajila poput vlažna kamena. Dao bih joj najviše dvadeset godina, ali nešto u njezinu držanju i načinu na koji joj je duša padala pred noge, poput vrbinih grana, potaknulo me da pomislim kako je bezvremena. Doimala se zarobljenom u tom stanju vječne mladosti rezerviranom za lutke u izlozima elegantnih butika. Upravo sam joj pokušavao uočiti bilo ispod labuđeg vrata, kadli primijetili da me Barcelo fiksira pogledom.

"Onda, hoćeš li mi reći gdje si našao knjigu?" upita.

"Rekao bih, ali obećao sam ocu da neću odati tajnu", dometnuh.

"Shvaćam. Sempere i njegove tajne", rekao je Barcelo. "Već ja znam gdje. Upala ti je sjekira u med, momče. To ja zovem pronaći iglu u plastu sijena. Onda, smijem li pogledati?"

Pružio sam mu knjigu, i Barcelo ju je uzeo s najvećom pomnjom. "Pročitao si je, pretpostavljam."

"Jesam, gospodine."

"Zavidim ti. Oduvijek mi se činilo da Caraxa treba čitati dok je srce još mlado, a um čist. Jesi li znao da je ovo njegov posljednji roman?"

Šutke odmahnuh glavom.

"Znaš li koliko ovakvih primjeraka postoji na tržištu, Daniele?" "Tisuće, pretpostavljam."

"Nijedan", precizirao je Barcelo. "Osim tvoga. Ostali su spaljeni."

"Spaljeni?"

Barcelo mi je samo uputio onaj svoj nepomični osmijeh, listajući knjigu i milujući papir kao da je to svila kakve nema nigdje na svijetu. Dama u bijelome polagano se okrenula. Na usnicama joj se ocrtavao plah i ustreptao smiješak. Oči su joj lutale u prazno, a zjenice se bijeljele poput mramora. Nešto mi je zastalo u grlu. Bila je slijepa.

"Ne poznaješ moju nećakinju Claru, je li?" upitao je Barcelo.

Jedva sam odmahnuo glavom, nesposoban skinuti pogled s tog bića s tenom kao u porculanske lutke i bijelim očima, najtužnijima koje sam ikad vidio.

"Zapravo, Clara je stručnjakinja za Juliana Caraxa, zato sam je doveo", rekao je Barcelo. "Štoviše, kad bolje razmislim, uz vaše dopuštenje povukao bih se u drugu odaju da pregledam ovaj svezak dok vi razgovarate. Što kažete?"

Pogledao sam ga, zaprepašten. Knjižar, lukavac do srži, nije se obazirao na moju nelagodu, nego me samo blago potapšao po ramenu i otišao s mojom knjigom pod rukom.

"Dojmio si ga se, znaš?" oglasio se neki glas iza mojih leđa.

Okrenuo sam se i ugledao blagi smiješak knjižareve nećakinje koji je pipao u prazno. Imala je kristalno čist glas, prozračan i krhak, te mi se učinilo da će joj se riječi rasprsnuti ako je prekinem u pola rečenice.

"Stric mi kaže da ti je ponudio dosta novca za Caraxovu knjigu, ali ti si ga odbio", dodala je Clara. "Time si zadobio njegovo poštovanje."

"Tko bi rekao", uzdahnuo sam.

Primijetio sam da Clara malko nagnje glavu u stranu dok se smiješi, i da joj se prsti poigravaju prstenom koji je izgledao kao vijenac od safira.

"Koliko imaš godina?" upitala je.

"Gotovo jedanaest", odgovorih. "A vi?"

Clara se nasmijala mojoj drskoj nevinosti.

"Gotovo dvaput toliko, ali ne moraš mi zato govoriti 'vi'."

"Izgledate mladi", naglasio sam, naslućujući da ću se time možda iskupiti za svoju indiskreciju.

"Onda ću ti vjerovati, jer ne znam kako izgledam", odvratila je ne skidajući s lica onaj tužni osmijeh.

"A ako ti se doimam mladom, onda je to razlog više da mi kažeš 'ti'."

"Kako god vi kažete, gospođice Clara."

Pomno sam promotrio njezine ruke koje je raširila na krilu poput krila ptice, njezin krhki struk koji se nazirao ispod slojeva alpake, obris njezinih ramena, nevjerojatno bljedilo njezina vrata i liniju usnica, koje poželjeh pomilovati jagodicama prstiju. Nikada dotad ne bijah u prilici da tako izbliza i pomno promatram neku ženu, bez straha da će nam se pogledi susresti.

"Što gledaš?" upita Clara, ne bez zlobe.

"Vaš stric kaže da ste stručnjakinja za Juliana Caraxa", natuknuh, osušenih usta.

"Moj je stric u stanju reći bilo što, samo da ostane nasamo s knjigom koja ga je očarala", odvrati Clara. "Nisi se zapitao kako netko tko je slijep može biti stručnjak za knjige, kad ne može čitati?"

"Zaista, to mi nije palo na pamet."

"Za svojih gotovo jedanaest godina nisi loš lažljivac. Čuvaj se, ili ćeš završiti kao moj stric." Strahujući da ću po tko zna koji put uprskati, samo sam sjedio i šutio, i zabezeknuto blenuo u nju. "Hajde, pridi bliže", rekla je.

"Molim?"

"Slobodno se približi. Neću te pojesti."

Ustao sam i prišao bliže Clarinu stolcu. Knjižareva nećakinja podigla je desnu ruku ne bi li me napipala. Ne znajući što bih, pružih joj ruku. Uzela ju je lijevom i šutke mi pružila desnu. Instinktivno shvatih što želi, pa je prinesoh svome licu. Dodir joj je bio istodobno čvrst i nježan. Prstima mi je prelazila preko obraza i jagodica. Stajao sam nepomičan, jedva da sam disao dok je Clara rukama upoznavala moje lice. Dok je to činila, smiješila se u sebi i primijetio sam da joj se usnice lagano rastvaraju, kao da nešto potihom mrmljaju. Osjećao sam kako mi rukama ovlaš prelazi preko čela, kose i

očnih vjeđa. Zaustavila se na usnicama, kažiprstom i prstenjakom prelazeći preko njih u tišini. Prsti su joj mirisali na cimet.

Progutao sam slinu osjećajući kako mi se bilo ubrzava, zahvalan božanskoj providnosti što nema očevidaca koji bi posvjedočili žaru u mojim obrazima, na kojemu se na pedalj daleko mogla užgati cigara.

3.

Toga popodneva obavijenog maglom i kišicom Clara Barcelo ukrala mi je srce, dah i san. U okrilju sablasnoga svjetla Atenea njezine ruke na mojoj su koži ispisale kletvu koja će me još godinama proganjati. Dok sam je ja zaneseno gledao, knjižareva nećakinja ispričala mi je svoju životnu priču i kako se, također slučajno, susrela sa stranicama Juliana Caraxa.

Dogodilo se to u nekom provansalskom seocu. Njezin otac, ugledni odvjetnik povezan s kabinetskim predsjednikom Companvsa, bio je dovoljno dalekovidan da pošalje kćer i ženu sestri preko granice kad je počeo građanski rat. Svi su bili mišljenja da je takvo što pretjerano, da se u Barceloni neće dogoditi ništa i da se u Španjolskoj, toj kolijevci i diki kršćanske civilizacije, barbarstvu utječu samo anarhisti, a ovi, na biciklu i s pokrpanim čarapama, ne mogu daleko dogurati. Narodi se nikad ne gledaju u zrcalo, govorio je oduvijek Clarin otac, a pogotovo ne kad im je na pameti rat. Odvjetnik je bio dobar poznavatelj povijesti i znao je da se budućnost jasnije može iščitati s ulica, tvornica i vojarni nego iz jutarnjih novina. Mjesecima im je pisao jednom tjedno. Isprva je to činio iz svoga ureda u Ulici Diputacion, potom bez adrese pošiljatelja, te na kraju potajno, iz ćelije u tvrđavi Montjuïc u koju ga, kao i tolike druge, nitko nije vidio kako ulazi, i odakle nikada više nije izašao.

Clarina majka čitala je pisma naglas, nevjesto prikrivajući suze, i preskakala odlomke koje je njezina kći naslućivala a da ih nije morala čitati. Kasnije, oko pola noći, Clara bi nagovorila sestričnu Claudette da joj iznova pročita očeva pisma, ovaj put u cijelosti. Tako je Clara čitala, posuđenim očima. Nitko je nikada nije vidio da plače, ni kad su prestali primati pisma od odvjetnika, ni kad su vijesti o ratu nagovijestile najgore.

"Tata je od početka znao što će se dogoditi", objasnila je Clara. "Ostao je uz svoje prijatelje jer je smatrao da mu je to dužnost. Došla ga je glave odanost ljudima koji su ga, kad je kucnuo čas, izdali. Nikad nikome nemoj vjerovati, Daniele, posebice ne onima kojima se diviš. Oni će ti prvi zabit nož u leđa."

Clara je te riječi izgovarala s gorčinom koju kao da su iznjedrile godine skrivanja i sjene. Izgubio sam se u njezinu porculanskom pogledu, očima lišenim suza i obmane, slušajući je kako govori i o stvarima koje tada još nisam razumio. Clara je opisivala ljude, prizore i predmete koje nikad nije vidjela, u tančine i s preciznošću flamanskoga majstora. Njezin jezik bile su tekture i odjeci, boja glasa, ritam koraka. Objasnila mi je kako je tijekom godina progonstva u Francuskoj sa sestričnom Claudette dijelila skrbnika i osobnog učitelja, pedesetogodišnjaka s literarnim ambicijama koji je volio popiti i hvalio se da zna bez akcenta izrecitirati Vergilijevu Eneidu, a djevojke su ga prozvale Monsieur Roquefort zbog osebujna mirisa koji se oko njega širio, unatoč obilatim količinama kolonjske vode u kojoj se kupao i parfemu u kojemu je pačao svoju rableovsku fizionomiju. Unatoč ekscentričnim shvaćanjima među kojima se isticalo njegovo čvrsto i militantno uvjerenje da kobasice, te napose krvavice što ih je Clari i njezinoj majci slala rodbina iz Španjolske, čudesno potiču cirkulaciju i ublažavaju kostobolju, Monsieur Roquefort bio je čovjek istančana ukusa. Od mladenačkih dana jednom mjesečno putovao je u Pariz, gdje se kulturno uzdizao uz posljednje književne novitete, posjećivao muzeje te bi, kako se šušalo, proveo noć punu užitaka u naručju kurtizane koju je krstio imenom madame Bovary, iako se ona zvala Hortense i bila pomalo brkata.

Na svojim je kulturnim izletima g. Roquefort znao posjetiti štand s rabljenim knjigama koji je stajao pred crkvom Notre-Dame, i ondje je pukim slučajem jednoga popodneva 1929. godine nabasao na roman nepoznatog autora, nekog Juliana Caraxa. Uvijek otvoren za novotarije, Monsieur Roquefort kupio je knjigu prije svega zato što ga je naslov zaintrigirao, a on je u vlaku na povratku kući volio pročitati nešto

lagano. Roman se zvao Crvena kuća, a na poleđini je imao pomalo mutnu sliku autora, bilo fotografiju ili crtež ugljenom.

Prema bilješci o piscu Julian Carax bio je mladi gospodin od dvadeset i sedam godina, a rodio se početkom stoljeća u gradu Barceloni, te sada živi u Parizu, gdje piše na francuskome, dok noću radi kao profesionalni pijanist u noćnom baru. Tekst na omotu, pompezan i nacifran već prema ukusu onoga vremena, tvrdio je da je to prvenac zadivljujuće vrijednosti, svestranog i nesvakidašnjeg talenta, a autor mlada nada europske književnosti bez premca među današnjim velikim imenima. Unatoč svemu tome, kratki sadržaj koji se potom iznosio nagovijestao je da pripovijest sadrži blago zlokobne elemente senzacionalističkoga karaktera, što je u očima Monsieur Roqueforta uvijek bio plus jer je nakon klasika najviše volio čitati romane o zločinima iz strasti.

Crvena kuća pripovijedala je o tegobnu životu tajanstvenog protagonista koji pljačka prodavaonice igračaka i muzeje, odakle krade lutke i marionete, kojima potom vadi oči i nosi ih domu svome, jezovitu i napuštenu zimskom vrtu na obali Seine. Jedne noći, tijekom provale u raskošnu rezidenciju u Aveniji Foix čiji je cilj bio pustošenje privatne zbirke lutaka nekog magnata koji se obogatio mutnim mahinacijama za vrijeme industrijske revolucije, u lopova se zaljubi njegova kći, gospođica iz visokog pariškog društva, silno načitana i fina. Kako zamršena romana napreduje, prepuna burnih događaja i incidenata u slabo osvijetljenim prostorijama, junakinja otkriva tajnu koja zagonetnog protagonista, koji nikad ne otkriva svoje ime, nagoni da osljepljuje lutke, te proniče u užasnu tajnu o vlastitu ocu i njegovoj zbirci porculanskih figurica, i nezadrživo stremi svršetku dostojnom gotičke tragedije par excellence.

Monsieur Roquefort, i sam dugoprugaš u književnim borilištima, ponosni vlasnik povelike zbirke odbijenica koje su potpisali svi pariški nakladnici u znak odgovora na sveske poezije i proze koje im je neumorno slao, okvalificirao je nakladničku kuću koja je roman objavila kao drugorazredno poduzeće, poznato eventualno po svojim priručnicima za kuhanje, šivanje i ostalu kućnu radinost. Vlasnik štanda za rabljene knjige rekao mu je da je roman netom izišao i uspio dobiti tek dvije recenzije u dva provincijska dnevnika, odmah pokraj osmrtnica. Ukratko, kritičari su se razmahali i debitantu Caraxu preporučili da se drži profesije pijaniste, jer u književnosti neće daleko dogurati.

Monsieur Roquefort, kojemu bi se pred izgubljenim slučajevima namah smekšalo srce i džep, odlučio je žrtvovati pola franka i priuštiti si roman anonimca Caraxa, skupa s prelijepim izdanjem velikoga majstora čijim se još neprepoznatim nasljednikom smatrao - Gustavea Flauberta. Vlak za Lvon bio je krcat putnicima, i Monsieur Roquefortu nije preostalo ništa drugo nego da svoj kupe drugog razreda podijeli s dvjema časnim sestrama koje su mu odmah po polasku s postaje Austerlitz počele dobacivati prijekorne poglede mrmljajući ispotiha. Pod takvom paskom nastavnik je odlučio iz aktovke izvaditi onaj roman i zabarikadirati se iza njegovih stranica. Na svoje veliko iznenađenje, nakon stotinjak kilometara shvatio je da je posve zaboravio na časne sestre, njihanje vlaka i krajobraz koji je poput košmarnog prizora braće Lumiere klizio s onu stranu prozora. Čitao je cijelu noć, nesvjestan hrkanja dviju redovnica i postaja koje su promicale u magli. Kad je u cik zore okrenuo posljednju stranicu, Monsieur Roquefort shvatio je da su mu oči ispunjene suzama, a srce puno zavisti i divljenja.

Već u ponedjeljak Monsieur Roquefort nazvao je pariškog nakladnika da se raspita o dotičnome Julianu Caraxu. Nakon poduljeg navaljivanja neka tajnica astmatična glasa i jetkog raspoloženja odgovorila mu je da nemaju adresu g. Caraxa, da on u svakom slučaju više nije pod ugovorom u njihovoj kući i da se roman Crvena kuća od dana objavljivanja prodao u točno sedamdeset i sedam primjeraka, koje su vjerojatno pokupovale uglavnom gospođice sumnjiva morala i drugi posjetitelji lokala u kojemu autor mrevari noćurna i poloneze za bijednu crkavicu. Ostali primjerci bili su vraćeni i reciklirani za tiskanje molitvenika, kazni i srećki.

Bijedna sudbina tajanstvenog autora na kraju je osvojila simpatije Monsieur Roqueforta. Idućih

deset godina za svakog posjeta Parizu obilazio je antikvarijate u potrazi za djelima Juliana Caraxa. Nikad nije našao nijedno. Za autora nije čuo gotovo nitko, a i oni kojima je ime zvučalo poznato znali su malo. Bilo je onih koji su tvrdili da je objavio još knjiga, uvijek u slabo poznatim kućama i smiješnim nakladama. Te knjige, ako su uopće postojale, nije bilo moguće pronaći. Neki mu je knjižar jednom tvrdio da je u rukama imao primjerak romana Juliana Caraxa po imenu Pljačkaš katedrala, ali da je to bilo davno pa nije sasvim siguran.

Krajem 1935. dočuo je da je neki mali nakladnik u Parizu tiskao novi roman Juliana Caraxa pod naslovom Sjena vjetra. Pisao je dotičnom nakladniku sa željom da kupi nekoliko primjeraka. Odgovor nikad nije dobio. Iduće godine, u proljeće 1936., njegov stari prijatelj sa štanda na južnoj obali Seine pitao ga je zanima li ga i dalje Carax. Monsieur Roquefort odgovorio mu je da se on nikada ne predaje. Sad je to već bilo pitanje tvrdoglavosti: ako cijeli svijet uporno želi Caraxa pokopati u zaborav, on im nije voljan ići niz dlaku. Nato mu je prijatelj rekao da se nekoliko tjedana prije pronio glas o Caraxu. Kako se činilo, sreća mu se napokon osmjehnula. Zaručio se s nekom dobrostojećom damom i nakon višegodišnje šutnje objavio novi roman te prvi put dobio pozitivnu ocjenu u Le Mondeu. Ali baš kad se učinilo da će vjetar promijeniti smjer, objasnio je knjižar, Carax se upustio u dvoboj na groblju Pere Lachaise. Okolnosti toga događaja nisu bile najjasnije. Znalo se tek da se dvoboj odigrao u zoru na dan kad je Carax trebao sklopiti brak i da se ženik nije pojavio u crkvi.

Mišljenja je bilo za sve ukuse: jedni su govorili da je poginuo u dvoboju, a tijelo mu je položeno u neobilježen grob; drugi, oni optimističniji, radije su vjerovali da je Carax, umiješan u sumnjive poslove, morao napustiti zaručnicu pred oltarom i pobjeći iz Pariza u Barcelonu. Grob bez imena nikada nije nađen, i malo potom proširila se nova priča: Julian Carax, pastorak sudbine, umro je u rodnome gradu u najcrnijoj bijedi. Djevojke iz bordela u kojemu je svirao skupile su novac za pristojan pokop. Kad je mjenica stigla, tijelo je već bilo pokopano u zajedničku grobnicu, skupa s tijelima prosjaka i ljudi bez imena koje bi u luci izbacila voda, ili umrlih od zime na stubama podzemne željeznice.

Već i zato što je uvijek volio biti na svoju ruku, Monsieur Roquefort nije zaboravio Caraxa. Jedanaest godina nakon što je otkrio Crvenu kuću odlučio je roman posuditi svojim dvjema učenicama, s nadom da će ih ta čudnovata knjiga možda navesti da razviju naviku čitanja. Clara i Claudette tada su bile petnaestogodišnjakinje kojima su u žilama kolali hormoni, i neodoljivo ih je privlačio svijet što im je šeretski namigivao kroz prozore učionice. Unatoč trudu svoga učitelja, dotad su uspješno odolijevale čarima klasika, Ezopovim basnama i besmrtnim Danteovim stihovima.

Monsieur Roquefort, strepeći da će mu ugovor biti otkazan kad Clarina majka otkrije da je svojim poučnim metodama odgojio dvije nepismene praznoglavke, odlučio im je ponuditi Caraxov roman s izgovorom da je to ljubavna priča od koje će plakati kao kišna godina, što je bar napola bilo istina.

"Nikad me nijedna priča nije toliko zaokupila, zavela i zarobila kao ta knjiga", objasnila je Clara. "Dotad je čitanje za mene predstavljalo obvezu, neku vrstu kazne koju treba platiti učiteljima i tutorima iako ni sam ne znaš zašto. Nisam znala što znači uživati u hitanju, lutati kroz vrata koja se otvaraju u duši, prepustiti se mašti, ljepoti i misteriju pripovijesti i jezika. Sve je to u meni probudio taj roman. Jesi li se ikad poljubio s djevojkom, Daniele?"

Mozak mi se zablokirao, a slina mi se pretvorila u pilovinu.

"Dobro, još si premlad. Ali osjećaj je isti, ona iskra koja kresne samo prvi put i ne zaboravlja se. Živimo u svijetu punom sjena, Daniele, i čarolija je dragocjena pojava. Ta knjiga naučila me da kroz čitanje mogu živjeti punije, da tako mogu steći izgubljeni vid. Samo zato mi je ta knjiga do koje nikome nije bilo stalo promijenila život."

Od svega toga bio sam kao gromom ošinut, i stajao sam ondje predan na milost i nemilost tome biću čijim se riječima i čarima nisam mogao, a ni želio oduprijeti. Poželio sam da nikad ne prestane govoriti, da me zauvijek miluje njezin glas, i da se njezin stric nikad više ne vrati i ne rasprši čaroliju toga trenutka koji je pripadao samo meni.

"Godinama potom tražila sam knjige Juliana Caraxa", nastavila je Clara. "Raspitivala sam se u knjižnicama, knjižarama, školama... sve uzalud. Nitko nije čuo za njega ni za njegove knjige. Nisam to mogla shvatiti. Poslije je do ušiju Monsienr Roqucrorta doprla čudnovata priča o čovjeku koji je obilazio knjižare i knjižnice u potrazi za djelima Juliana Caraxa, a kad bi ih našao, kupio bi ih, ukrao ili bi ih se na bilo koji način domogao; potom ih je palio. Nitko nije znao tko je on ni zašto to čini. Bio je to još jedan od misterija koji su okruživali Caraxa. Prošlo je neko vrijeme i mama se odlučila vratiti u Španjolsku. Bila je bolesna, a njezin dom i svijet oduvijek je bila Barcelona. I ja sam potajno gajila nadu da ću ovdje saznati nešto o Caraxu; ipak je Barcelona bila grad u kojemu se rodio i u kojemu mu se početkom rata gubi svaki trag. No nailazila sam samo na tragove koji nisu vodili nikamo, čak i uz stričevu pomoć. I mami se dogodilo isto.

Barcelona koju je na povratku zatekla nije više bila ona stara. Dočekao ju je grad obavijen maglom, u kojemu više nije živio moj otac, ali iza svakog ugla vrebale su je bolne uspomene na njega. Kao da joj sav taj očaj nije bio dovoljan, unajmila je nekoga da istraži što se točno dogodilo tati. Nakon višemjesečne istrage istražitelj je uspio pronaći samo pokvareni ručni sat i ime čovjeka koji je ubio mog oca u tamnici tvrđave Montjuic. Zvao se Fumero, Javier Fumero. Rekli su nam da je taj čovjek, i on nije bio jedini, počeo raditi kao plaćeni ubojica za FAI kako bi koketirao s anarhistima, komunistima i fašistima, svima im radio iza leđa i prodavao se onome tko da više, te je nakon pada Barcelone prešao na pobjedničku stranu i zaposlio se u policiji. Danas je ugledni i odlikovani inspektor. Moga oca više se ne sjeća nitko. Kao što možeš pretpostaviti, moja majka preminula je za nekoliko mjeseci. Liječnici su rekli da je od srca, i mislim da su bar u tom slučaju pogodili. Nakon majčine smrti otišla sam živjeti sa stricem Gustavom, jedinim rođakom koji nam je još ostao u Barceloni. Obožavala sam ga jer mi je uvijek na dar donosio knjige. On mi je svih ovih godina jedini rod i najbolji prijatelj. Iako djeluje pomalo bahato, zapravo je duša od čovjeka. Ne prođe nijedna večer, makar padao s nogu od umora, da mi nešto ne pročita."

"Ako želite, ja vam mogu čitati", spremno sam otpovrnuo, i istoga se časa pokajao zbog tolike drskosti, uvjeren da bi Clari moje društvo predstavljalo gnjavažu, ako ne i vic.

"Hvala, Daniele", odgovorila je ona. "Bilo bi mi drago."

"Kad god želite."

Lagano je kimnula tražeći me onim osmijehom.

"Na žalost, nemam onaj primjerak Crvene kuće", rekla je. "Monsieur Roquefort nije se želio od njega rastati. Mogla bih ti prepričati sadržaj, ali bilo bi to kao da katedralu opisujem kao hrpu kamenja sa zvonikom."

"Siguran sam da biste vi to mnogo bolje prepričali", promućao sam.

Žene imaju nepogrešiv instinkt koji im govori da se neki muškarac u njih ludo zaljubio, posebice kad je dotično muško pravo tele i k tome maloljetno. Ispunjavao sam sve preduvjete da me Clara Barcelo pošalje kvragu, ali radije sam mislio da mi njezina sljepoća jamči određenu sigurnost i da će moj grijeh, moja posvemašnja, patetična predanost ženi dvostruko starijoj, pametnijoj i višoj od mene, tako ostati u sjeni. Pitao sam se zašto mi nudi svoje prijateljstvo i što vidi u meni, ako ne tek blijedi odraz sebe same, svoje samoće i gubitka. U mojim dječaćkim snovima zauvijek ćemo ostati dva bjegunca koji jašu na hrptu knjige, spremni pobjeći u neki izmišljeni svijet snova iz prodavaonice rabljenih knjiga.

Kad se Barcelo vratio smiješeći se kao mačak koji je omastio brk, prošla su već dva sata, koja su se meni učinila kao dvije minute. Knjižar mi je pružio knjigu i namignuo mi.

"Dobro je pogledaj, obješenjače, da mi poslije ne bi rekao kako sam ti podvalio neku drugu, u redu?"

"Vjerujem vam", izjavio sam odlučno.

"Gluparije. Posljednjem nesretniku koji mi je to rekao neki američki turist, uvjeren da je grah sa slaninom izmislio Hemingway na koridi svetog Firmina) prodao sam Fuenteovejunu s potpisom Lopea de Vege u kemijskoj olovci, zamisli, dakle, otvori četvere oči, jer u knjižarskom poslu ne možeš vjerovati ni opisu na koricama."

Kad smo opet izašli na Ulicu Canuda, već se spuštao suton. Gradom je vršljao svjež povjetarac, i Barcelo je skinuo kaput i njime ogrnuo Claru. Ne naslućujući bolju prigodu, kao nehotice sam natuknuo da sutra mogu navratiti k njima, ako im to odgovara, i Clari pročitati nekoliko poglavlja iz Sjene vjetra. Barcelo me pogledao iskosa i grohotom se nasmijao na moj račun.

"Mladiću, ti ne gubiš vrijeme", protisnuo je, ali ton njegova glasa odavao je odobravanje.

"Dobro onda, ako vam ne odgovara, možda neki drugi dan..."

"Clarina je posljednja", rekao je knjižar. "U stanu već držimo sedam mačaka i dva kakadua. Jedna štetočina više ili manje ne smeta."

"Čekam te onda sutra oko sedam", presudila je Clara. "Znaš li adresu?"

5.

Nekada davno, u djetinjstvu, možda i stoga što sam odrastao među knjigama i knjižarima, odlučio sam da želim postati pisac i živjeti životom punim melodrame. Korijen mojih literarnih sanjarija osim one čarobne jednostavnosti s kojom se u petoj godini gleda svijet, bio je čudesno lijep primjerak, ogledalo vještine i preciznosti, izložen u prodavaonici nalivpera u Ulici Anselma Clavea, odmah iza zgrade Vojne vlade. Predmet mog obožavanja, skupocjeno crno pero obrubljeno s bogzna koliko ukrasa i uresa dominiralo je izlogom kao da je riječ o krunskome dragulju. Šiljak pera, sam po sebi čudesan, bio je prava barokna fantazija od srebra, zlata i tisuću ureza i sjajio se kao aleksandrijski svjetionik. Kad bi me tata vodio u šetnju, ne bih mu prestao dodijavati sve dok me ne odvede da vidim pero. Tata je govorio da bi to pero moralo pripadati u najmanju ruku nekom caru. Ja sam gajio tajno uvjerenje da se takvom divotom može napisati baš sve, od romana do enciklopedije, pa čak i pisma čija nadnaravna moć nadilazi sva poštanska ograničenja. U svojoj naivnosti vjerovao sam da bi ono što bih napisao tim perom doprlo do svih krajeva svijeta, pa i na ono nezamislivo mjesto kamo je prema tatinim riječima otišla mama, i odakle se nikada neće vratiti.

Jednoga dana odlučili smo ući u prodavaonicu i raspitati se o toj famoznoj napravici. Pokazalo se da je to kraljica među svim nalivperima, iz ograničene serije Montblanc Meisterstick, a pripadala je, ili je bar tako svečano ustvrdio prodavač, ni manje ni više nego Victoru Hugou. Iz toga je zlatnog vrška, obaviješteni smo, potekao rukopis Jadnika.

"Kao što katalonska voda Vichy izvire iz vrela u Caldasu", posvjedočio je prodavač.

Prema njegovim riječima, osobno ga je otkupio od nekog kolekcionara iz Pariza i uvjerio se u autentičnost primjerka.

"A koliko cijenite ovaj vrutak divote, ako smijem upitati?" zanimao se moj otac.

Na spomen svote probljedio je kao krpa, ali ja sam već bio posve očaran. Prodavač, koji nas je očito smatrao profesorima fizike, nato nas je stao bombardirati nekim nerazumljivim brbljarijama o stapanju dragocjenih slitina i caklinama s Dalekog istoka, te nam je iznio revolucionarnu teoriju o štapovima i spojenim posudama, što sve bijaše dio nepoznatoga teutonskog nauka na kojemu je počivao veličanstveni potez te perjanice grafičke tehnologije. U njegovu obranu moram reći da nas je, iako smo izgledali kao dva probisvijeta, pustio da do mile volje premećemo nalivpero po prstima, napunio nam ju je tintom i dao mi komadić pergamene da ispišem svoje ime i tako započnem književnu karijeru na tragu Victora Hugoa. Zatim ju je prebrisao krpom da joj vrati sjaj i ponovno je postavio na njezino počasno prijestolje.

"Možda drugi put", promumljao je tata.

Kad smo stupili na pločnik, tiho mi je rekao da je po toj cijeni nismo mogli sebi priuštiti. Od knjižare smo zarađivali taman toliko da možemo preživjeti i platiti pristojnu školu za mene. Nalivpero Montblanc znamenitoga Victora Hugoa morat će pričekati. Nisam rekao ništa, ali tata je zacijelo na mome licu primijetio razočaranje.

"Evo kako ćemo", predložio je. "Kada budeš dovoljno star da počneš pisati, vratit ćemo se po nju."

"A ako je netko kupi?"

"Ovu nitko neće kupiti, vjeruj mi. A ako tako bude, zamolit ćemo gospodina Federica da nam jednu izradi, taj čovjek ima zlatne ruke."

G. Federico bio je kvartovski urar, naš povremeni kupac i čovjek vjerojatno najobrazovaniji i najgalantniji na cijeloj zapadnoj polutki. Glas o njegovu zanatskom umijeću pronosio se od četvrti Ribera pa sve do tržnice Ninot. Pratio ga je još jedan glas, taj manje časne naravi, a odnosio se na njegove

erotske sklonosti prema mišićavim mladićima iz muževnijeg dijela radničke klase te izvjesnu sklonost odjeći a la Estrellita Castro.

"A ako gospodin Federico nema dobru alatku za taj posao?" upitah s blaženom nevinošću. Tata izvi obrvu, možda u strahu da su neka zlobna govorkanja okaljala moju bezazlenost.

"Gospodin Federico razumije se u sve njemačko i u stanju je, ako treba, napraviti i Volkswagen. A trebalo bi provjeriti i jesu li u doba Victora Hugoa uopće postojala nalivpera. Prevaranata ima puno."

Tatina povijesna skepsa nije na mene ni najmanje utjecala. Ja sam slijepo vjerovao u legendu o nalivperu, iako mi ne bi smetalo ni da mi g. Federico izradi njezinu kopiju. Ima još vremena da dosegnem veličinu Victora Hugoa. Meni na utjehu, baš kako je predvidio moj otac, nalivpero Montblanc još je godinama stajala u onom izlogu, i svake subote ujutro pobožno smo joj išli u pohode.

"Još je tu", rekao bih ja čudeći se.

"Čeka te", odgovorio bi mi otac. "Zna da će jednoga dana biti tvoja i da ćeš njome napisati svoje remek-djelo."

"Ja bih želio napisati pismo. Mami. Da ne bude usamljena."

Tata me pogledao ne trepnuvši.

"Mama nije usamljena, Daniele. Sada je s Bogom. I s nama, iako je mi ne vidimo."

Istu tu teoriju iznio mi je u školi velečasni Vicente, stari isusovac i pravi stručnjak u objašnjavanju svih tajni svemira, od gramofona do zubobolje, i to putem navoda iz Evandjelja sv. Mateja, ali iz tatinih usta zvučala je kao da u nju ne vjeruje ni on sam.

"A što će ona Bogu?"

"Ne znam. Ako Ga jednoga dana vidimo, pitat ćemo Ga."

S vremenom sam prestao misliti o pismu i zaključio da bi, dok sam još u formi, bilo praktičnije započeti spomenuto remek-djelo. U nedostatku nalivpera tata mi je dao Staedtlerovu grafitnu olovku broj dva, kojom sam počeo črkati po bilježnici. Moja priča, nimalo čudno, odvijala se oko čudnog nalivpera zapanjujuće slična onom u prodavaonici koji je, k tomu, bilo začarano. Nalivpero je, konkretno, opsjedala izmučena duša romanopisca koji je umro od gladi i hladnoće, njezina bivšeg vlasnika. Dospjevši učeniku u ruke, nalivpero je po papiru uporno ispisivalo posljednje autorovo djelo koje za života nije stigao završiti. Ne sjećam se više odakle sam prekopirao tu ideju ni kako mi je pala na pamet, ali takvu nikada više nisam dobio. No moji pokušaji da je prenesem na papir završavali su katastrofalno. Moju sintaksu morila je kreativna beskrvnost, a moji metaforički uzleti podsjećali su me na reklame za pjenušave kupke za stopala kakve sam čitao po tramvajskim postajama. Za sve sam krivio grafitnu olovku i silno žudio za nalivperom koje bi me pretvorilo u maestra. Tata je pratio moje mukotrpne književne početke s mješavinom ponosa i brige.

"Kako ide tvoj roman, Daniele?"

"Ne znam. Kada bih imao nalivpero, mislim da bi sve bilo drukčije."

Tata je smatrao da je takvo rasuđivanje dostojno rođenog literata u nastajanju.

"Samo ti piši, a prije nego što završiš svoj prvijenac, ja ću ti je kupiti." "Obećavaš?"

Uvijek mi je odgovarao osmijehom. Srećom za moga oca, moje književne pretenzije ubrzo su se raspršile i zauvijek ostale u domeni retorike. Tome je pridonijelo i otkriće mehaničkih igračaka i svakojakih limenih napravica koje su se mogle naći na tržnici Los Encantes, po cijenama primjerenijima našem obiteljskom budžetu. Djetinja je privrženost nevjerna i nestalna ljuba, i ubrzo nisam više mislio ni na što osim na građevinske komplete i brodove na navijanje. Nisam više oca tražio da me vodi u razgledavanje nalivpera Victora Hugoa, i on je više nije spominjao. Taj svijet kao da je za mene nestao, ali dugo sam, pa i danas, oca zamišljao kao mršava čovjeka u prevelikom starom odijelu, s rabljenim šeširom na glavi koji je za sedam pezeta kupio u Ulici Condai, čovjeka koji sinu nije mogao kupiti

famozno nalivpero koje nije služilo ničemu, ali je naizgled značila sve. Te večeri, kad sam se vratio iz Atenea, zatekao sam ga kako me čeka u blagovaonici, a na licu mu je bio onaj uobičajeni izraz malodušnosti i tjeskobe. "Već sam mislio da si se izgubio", rekao je. "Zvao je Tomas Aguilar. Kaže da ste dogovorili sastanak. Zaboravio si"

"Barcelo je kriv. Kada taj počne govoriti, nema spasa", rekao sam kimajući. "Nisam ga se mogao riješiti."

"Dobar je čovjek, ali malo naporan. Sigurno si gladan. Merceditas nam je donijela juhu koju je skuhalo za majku. To je prava cura."

Sjeli smo za stol da pojedemo milodar koji nam je udijelila Merceditas, kći susjede s trećega kata, koju su svi proglašavali budućom redovnicom i sveticom, ali ja sam je više puta vidio kako poljupcima guši nekog mornara spretnih ruku koji ju je katkad pratio čak do vrata.

"Večeras mi izgledaš zamišljeno", rekao je tata kako bi zapodjenuo razgovor.

"Valjda zbog vlage, od toga se mozak širi. Tako kaže Barcelo."

"Sigurno je još nešto. Jesi li zbog nečega zabrinut, Daniele"

"Nisam. Samo razmišljam."

"O čemu?"

"O ratu."

Tata je nužno kimnuo i nastavio srkati juhu u tišini. Bio je povučen čovjek, i premda je živio u prošlosti, gotovo je nikada nije spominjao. Ja sam odrastao u uvjerenju da je polagano protjecanje poratnih godina, taj svijet tišine, bijede i skrivene mržnje prirodan kao i voda iz slavine, i da je nijema tuga koja krvari iz zidova ranjenoga grada pravo lice njegove duše.

Jedna od zamki djetinjstva jest to što ne moraš nešto shvatiti da bi osjetio. Kad razum napokon postane sposoban shvatiti što se dogodilo, rane u srcu već su preduboke. Te rane ljetne večeri, dok sam hodao kroz mračni, izdajnički barcelonski suton, nisam iz misli mogao izbrisati Clarinu priču o nestanku njezina oca. U mom svijetu smrt je bila bezimena i neshvatljiva ruka, putujući trgovac koji odnosi majke, prosjake i devedesetogodišnje susjede kao da je riječ o nekoj paklenoj lutriji. Pomisao da smrt možda korača pored mene, s ljudskim licem i mržnjom zatrovanim srcem, u vojničkoj odori ili kišnome kaputu, da stoji u redu pred kinom, da se smije u baru ili ujutro vodi djecu u šetnju u park Ciudadela, a poslije podne zatvara ljude u tamiću tvrđave Montjuïc, ili u masovnu grobnicu bez imena i obreda, nije mi išla u glavu. Premećući je po mislima palo mi je na pamet da je papirnati svijet koji sam uzimao zdravo za gotovo možda tek kulisa. U tim ukradenim godinama, baš poput vlakova Španjolskih željeznica, kraj djetinjstva stizao je bez voznoga reda.

Podijelili smo juhu, uvarak od ostataka hrane s udrobljenim kruhom, okruženi ljepljivim žamorom radijskih serijala koji su kroz otvorene prozore istjecali na crkveni trg.

"I, kako je danas prošao sastanak s gospodinom Gustavom?"

"Upoznao sam njegovu nećakinju Claru."

"Onu slijepu? Kažu da je ljepotica."

"Ne znam. Ja takve stvari ne primjećujem."

"I pametnije ti je."

"Rekao sam im da ću možda sutra svratiti do njih, poslije škole, da sirotici nešto pročitam, jako je usamljena. Ako mi dopuštaš."

Tata me pogledao iskosa, kao da se pita je li prerano ostario ili ja prebrzo rastem. Odlučio sam promijeniti temu, ali sjetio sam se samo one koja me proždirala iznutra.

"Je li istina da su u ratu odvodili ljude u tvrđavu Montjuïc i više ih nitko ne bi vidio?" Tata je hladnokrvno progutao žlicu juhe i pomno me pogledao, a s usnica mu je odlebdio onaj blagi smiješak.

"Tko ti je to rekao? Barcelo?"

"Ne. Tomas Aguilar, on u školi katkad priča priče."

Tata je lagano kimnuo.

"U ratno doba događaju se stvari koje je teško objasniti. Često ni ja ne znam što zapravo znače. Katkad je bolje pustiti to na miru."

Uzdahnuo je i bezvoljno posrkao juhu. Ja sam ga gledao, šutke.

"Prije nego što je umrla, tvoja majka tražila je da joj obećam kako ti nikad neću govoriti o ratu, i neću dopustiti da se sjećaš ičega što se dogodilo."

Nisam znao što bih odgovorio. Tata je napola sklopio oči, kao da traži nešto po zraku. Neki pogled, neku tišinu, ili možda moju majku da potvrdi njegove riječi.

"Ima dana kada mislim da sam pogriješio što sam joj to obećao. Ne znam."

"Svejedno je, tata..."

"Nije, nije svejedno, Daniele. Poslije rata više ništa nije jednako. I da, istina je, mnogo je ljudi ušlo u tu tvrđavu i više nije izašlo."

Naši pogledi nakratko su se susreli. Ubrzo je tata ustao i povukao se u svoju sobu, ranjen tišinom. Pokupio sam tanjure i stavio ih u mali mramorni kuhinjski sudoper da ih operem. Vrativši se u dnevnu sobu, ugasio sam svjetlo i sjeo u stari tatin naslonjač. U zavjesama je treperio dašak vjetra s ulice. San mi nije dolazio na oči, niti mi ga se dalo prizivati. Izišao sam na balkon i nagnuo se dovoljno da ugledam magličast odsjaj koji su bacale ulične svjetiljke na Puerti del Angel. U djeliću sjene koja se protezala preko popločene ulice ocrtavao se neki nepomičan lik. U očima mu se zrcalio slabašan jantarni treptaj zažarene cigarete. Bio je odjeven u tamnu odjeću, jedne ruke gurnute duboko u džep sakoa, dok je drugom pridržavao cigaretu koja je oko njegova profila tkala paučinu od plavkasta dima. Gledao me u tišini, lica mračna nasuprot uličnoj rasvjeti koja ga je osvjetljavala odostraga. Stajao je tako gotovo cijelu minutu i nehajno pušio, očiju prikovanih za moje. Potom, na zvuk ponoćnog zvona s katedrale, lik lagano kimnu, te iza tog pozdrava naslutih smiješak koji nisam mogao vidjeti. Poželjeh uzvratiti, ali nešto me bijaše paraliziralo. Lik se okrenu i ugledah ga kako se udaljava, lagano hramajući. Bilo koje druge noći jedva da bih primijetio neznančevu nazočnost, ali čim je nestao u izmaglici, osjetih kako mi na čelo izbija hladan znoj, a u grlu zastaje dah.

U Sjenu vjetra bijah pročitao identičan opis takva prizora. U romanu protagonist svake noći u ponoć izlazi na balkon i otkriva da ga iz sjene promatra neki neznanac koji nehajno puši. Njegovo lice uvijek ostaje zamračeno, a u noći se naziru samo njegove oči, koje se žare poput žeravice. Neznanac tako stoji desne ruke zarivene u džep crnog sakoa, a onda se hramajući udalji. U prizoru kojem upravo bijah nazočio taj je neznanac mogao biti bilo koja noćna ptica, lik bez lica i imena. u Caraxovu romanu, taj je neznanac bio sam vrag.

6.

Dubok san bez snova i pomisao da ću toga popodneva opet vidjeti Claru uvjerali su me da je moje priviđenje bilo puka slučajnost. Možda je taj neočekivani proplamsaj grozničave mašte, mislio sam, tek nagovještaj obećanog i željno iščekivanog rasta koji će me, kako su govorile sve susjede sa stubišta, pretvoriti u muškarca, ako ne stasita, a ono barem pristojne visine.

Točno u sedam, odjeven u najsvečanije odijelo i obilato namirisano kolonjskom vodom Varon Dandy koju sam posudio od oca, pojavio sam se u kući g. Gustava Barceloa, spreman za svoj prvi nastup u ulozi putujućeg čitača i salonskog dosadnjakovića. Knjižar i njegova nećakinja dijelili su velebni stan na Trgu Real. Uniformirana sluškinja s bijelom kapicom i blago legionarskim izrazom lica otvorila mi je vrata s teatralnom poniznošću.

"Vi ste zacijelo mladi gospodin Damel", rekla je. "Ja sam Bernarda, na usluzi."

Bernarda je govorila ceremonijalnim tonom koji nije mogao prikriti njezin težak naglasak iz Caceresa, jasan kao dan. S velikom pompom provela me kroz rezidenciju obitelji Barcelo. Stan, koji bijaše na prvome katu, protezao se kružno oko cijele zgrade i tvorio prsten od galerija, salona i hodnika koji se meni, naviknutom na naš skroman obiteljski dom u Ulici svete Ane, doimao kao minijturni Escorial. Bilo je jasno da g. Gustavo, osim knjiga, inkunabula i svakovrsnih tajanstvenih tekstova skuplja i kipove, slike i oltarne pale, da i ne spominjemo bogatu faunu i floru. Slijedio sam Bernardu kroz neku galeriju prepunu zelenila i tropskih biljaka koje su tvorile pravi pravcati zimski vrt. Staklene plohe propuštale su pozlaćenu svjetlost punu prašine i omaglice. U zraku je lebdio slabašan zvuk glasovira, čeznutljivo otežući nevoljne note. Bernarda je krčila prolaz kroz gustiš zamahujući ručerdama lučkog radnika kao da su mačete. Ja sam kročio tik iza nje, promatrajući okoliš i opažajući nazočnost pola tuceta pripadnika mačjeg roda te par kakadua jarkih boja i zavidne veličine koje je, kako mi je objasnila sluškinja, Barcelo krstio imenima Ortega i Gasset, svakome po jedno.

Clara me je čekala u salonu s druge strane te šume koji je gledao na trg. Umotan u prozračnu pamučnu haljinu azurnoplavc boje, predmet mojih nemirnih žudnji svirao je glasovir u okrilju slabašna svjetla koje je dopiralo iz rozete. Clara je svirala loše, bez osjećaja za ritam i nije pogađala pola nota, ali meni je njezina serenada zvučala božanstveno, a kad sam je ugledao kako uspravno sjedi pred klavijaturom, sa slabašnim smiješkom i nagnutom glavom, kao da sam doživio nebesku viziju. Htio sam pročistiti grlo kako bih joj dao do znanja da sam tu, ali odale su me isparine Varona Dandyja. Clara je naglo prekinula koncert i licem joj se razlio posramljeni osmijeh.

"Načas sam pomislila da si ti moj stric", rekla je. "Zabranio mi je da sviram Mompoua, jer kaže da ga besramno čerečim."

Jedini Mompou kojega sam ja poznavao bio je suhonjavi svećenik sklon vjetrovima koji nam je predavao fiziku i kemiju, i takva veza učinila mi se grotesknom, pa i posve nevjerojatnom.

"E pa meni se čini da sviraš divno", naglasio sam.

"Ma ne. Moj stric je pravi glazbeni zanesenjak, čak mi je unajmio učitelja glazbe da bih se popravila. To je neki mladi skladatelj, obećava. Zove se Adrian Neri, studirao je u Parizu i Beču. Moram te upoznati s njime. Upravo sklada simfoniju koju će mu premijerno izvesti Gradski orkestar Barcelone, jer mu je stric u upravnom odboru. Pravi je genij."

"Stric ili nećak?"

"Ne budi zločest, Daniele. Sigurno ćeš pasti na Adriana."

Past će on na mene, kao veliki koncertni glasovir sa sedmoga kata, pomislio sam.

"Bi li nešto uživao?" ponudila je Clara. "Bernarda peče fantastične keksiće od cimeta."

Užinali smo kraljevski, proždirući sve što bi sluškinja stavila pred nas. Nisam bio upućen u protokol za ovakve prigode i nisam bio siguran kako se ponašati. Kao da mi čita misli, Clara je Predložila da mogu početi s čitanjem Sjene vjetra kad god poželim, i to, kad smo već kod toga, od početka. I tako, oponašajući one silno pompozne glasove s Državnoga radija koji odmah nakon pozdravljanja recitiraju vinjete domoljubne naravi, bacio sam se još jednom na poznati mi tekst. Moj glas, isprva pomalo ukočen, polagano je postajao sve opuštenijim, te sam ubrzo zaboravio da čitam i opet uronio u priču otkrivajući ritmove i jezične figure koji su tekli poput glazbenih motiva, zagonetke zvuka i pauze koje nisam zamijetio prilikom prvog čitanja. Između redaka nicali su novi detalji, niti slika i priviđenja, nalik na strukturu neke građevine koja se promatra iz različitih kutova. Čitao sam puni sat, dovršivši pet poglavlja, sve dok ne osjetih da mi je grlo suho, a po cijelom stanu stade odbijati pola tuceta zidnih satova podsjećajući me da je već kasno. Zatvorio sam knjigu i pogledao Claru, koja mi se spokojno smiješila.

"Pomalo me podsjeća na Crvenu kuću", rekla je. "Ali čini mi se da je ovo manje turobna priča."

"Ne budi tako sigurna", rekao sam. "To je tek početak. Poslije se sve zakomplicira."

"Moraš ići, zar ne?" upitala je Clara.

"Bojim se da je tako. Nije da želim, ali..."

"Ako nisi zauzet, možeš opet doći sutra", predložila je Clara. "Ali ne bih htjela zloupotrebjavati..."

"U šest?" ponudio sam. "Tako ćemo imati više vremena."

Taj susret u glazbenom salonu stana na Trgu Real bio je prvi od mnogih koji su uslijedili toga ljeta 1945. i narednih godina. Ubrzo su moji posjeti stanu obitelji Barcelo postali gotovo svakodnevni, osim utorkom i četvrtkom kad je Clara imala sat glazbe sa spomenutim Adrianom Nerijem. Ondje sam proveo sate i sate, i s vremenom sam napamet naučio svaki salon, svaki hodnik i svaku biljku iz šume g. Gustava. Sjena vjetra potrajala nam je nekih dva tjedna, ali nije nam bilo teško pronaći njezine nasljednike koji će ispuniti naše zajedničke sate. Barcelo je posjedovao bajoslovnu biblioteku i u nedostatku romana Juliana Caraxa iščitali smo desetke manjih klasika i kapitalnih razbibriga.

Katkad uopće ne bismo čitali, nego smo samo razgovarali ili čak išli u šetnju trgov, pa i do katedrale. Clara je silno voljela sjediti i slušati žamor ljudi u klaustu te odgonetati odjek koraka po kamenim uličicama. Molila me da joj opisujem pročelja, ljude, automobile, prodavaonice, svjetiljke i izloge pored kojih smo prolazili. Često bi me uzela pod ruku i ja sam je vodio našom Barcelonom, onom koju smo samo ona i ja vidjeli. Na kraju bismo uvijek završili u slastičarnici u Ulici Petritxol, gdje bismo zajednički pojeli porciju šlaga ili toplu čokoladu s piškotama. Katkad bi nas ljudi poprijeko gledali, i ne jedan sveznajući konobar nazvao ju je "tvoja starija sestra", ali ja nisam obraćao pozornost na njihove poruge i insinucije.

Katkad bi mi pak Clara, ne znam je li to bilo iz zloće ili morbidnosti, povjerala čudne tajne koje nisam znao kako prihvatiti. Jedna od njezinih omiljenih tema bila je ona o strancu, nekom čovjeku koji joj je katkad prilazio na ulici dok je bila sama, i nešto govorio promuklim glasom. Taj tajanstveni čovjek, koji nikad nije rekao svoje ime, ispitivao ju je o g. Gustavu, pa čak i o meni. Jednom ju je pomilovao po vratu. Meni su takve priče nanosile neopisivu bol. Drugi put Clara mi je tvrdila da je navodnog neznanca zamolila za dopuštenje da prstima prijeđe preko njegova lica. On je ostao nijem, što je ona protumačila kao pristanak. Kad je podigla ruke do neznančeva lica, on ju je naglo zaustavio, ali ne prije nego što je Clara uspjela dotaknuti nešto što joj se učinilo poput štavljene kože.

"Kao da nosi kožnatu masku", rekla je.

"To si izmislila, Clara."

Clara se klela da je sve istina, i ja bih popustio dok me morila pomisao o tom neznanцу dvojbeno postojanja koji uživa u milovanju njezina labuđeg vrata, i tko zna čega još, dok ja o tome mogu samo sanjati. Da sam stao i razmislio, shvatio bih da je moja odanost Clari za mene bila samo još jedan izvor

patnji. Možda sam je tim više obožavao, zbog te vječite gluposti koja nas tjera da idemo za onima koji nam nanose bol. Cijelog toga ljeta strepio sam od dana kad će opet početi škola i ja više neću moći cijeli dan provoditi s Clarom.

Bernarda, ispod čije se stroge vanjštine skrivalo toplo majčinsko srce, zavoljela me silom prilika jer sam joj stalno bio u kući i na svoj me način odlučila posvojiti.

"Vidi se da ovo dijete nema majku, pogledajte samo", znala je govoriti Barcelou. "Baš mi ga je žao, jadničak mali."

Bernarda je u Barcelonu stigla ubrzo nakon rata, bježeći od siromaštva i oca koji ju je kad je bio dobre volje tukao i nazivao glupačom, rugobom i droljom, a kad je bio loše zatvorio bi je u svinjac, pijan, i pipkao dok ne bi počela plakati od užasa, a onda bi je pustio govoreći joj da je umišljena i glupa, kao i mati joj. Barcelo ju je slučajno pronašao kad je radila na štandu s povrćem na tržnici Borne, u slijedećem momentu, ponudio joj posao.

"Bit će to kao u Pigmalionu", izjavio je. "Vi ćete biti moja Eliza, a ja vaš profesor Higgins."

Bernarda, čije je književne apetite i više nego zadovoljavao župni list, dobacila mu je sumnjičav pogled.

"Slušajte vi mene, možda sam sirota i neuka, ali sam čestita!"

Barcelo nije bio George Bernard Shaw, ali iako svoju učenicu nije uspio naučiti dikciji i šarmu dostojnu g. Manuela Azafie, njegovi naponi urodili su time da Bernarda postane profinjena, i naučila se ponašati i govoriti onako kako priliči provincijskoj sluškinji. Bilo joj je dvadeset i osam, ali meni se uvijek činilo da na leđima nosi deset godina više, makar samo u očima. Bila je veoma pobožna i posvećena Gospi Lurdskoj gotovo do bunila. Svakodnevno je pohodila baziliku svete Marije od mora da poslušaju misu u osam, a ispovijedala se najmanje tri puta tjedno. G. Gustavo, deklarirani agnostik što je Bernarda smatrala bolešću dišnih putova, nečim poput astme, ali samo za finu gospodu, smatrao je kako je matematički nemoguće da sluškinja toliko griješi da bi održala takav ritam ispovijedi.

"Ali ti si dobra kao kruh, Bernarda", govorio joj je revoltirano. "Ti ljudi koji u svemu vide grijeh imaju zatrovanu dušu i, ako me baš vučeš za jezik, crijeva. Temeljna osobina iberskog blaženika je kronični zatvor."

Svaki put kad bi čula takvo bogohuljenje, Bernarda bi se pet puta prekrižila. Kasnije noću izmolila bi još jednu molitvu za spas okaljane duše gazde Barceloa, koji ima dobro srce, ali mu od tolikog čitanja istrunuo mozak, kao onome Sanchu Panzi.

Vrlo rijetko Bernarda bi imala dečke, koji su je tukli, krali joj ono malo ušteđevine što je imala na štednoj knjižici, i kad-tad dali joj nogu. Svaki put kad bi nastupila takva kriza Bernarda bi se zaključala u svoju sobu u dnu stana i danima plakala te prijetila da će se otrovati otrovom za štakore ili popiti bocu varikine. Kad bi iscrpio sve metode uvjeravanja, Barcelo bi se istinski uplašio pa bi morao pozvati bravara da otvori vrata sobe i obiteljskog liječnika da Bernardi prepíše sredstvo za smirenje koje bi i konja uspavalo. Kada bi se sirotica dva dana kasnije probudila, knjižar bi joj kupovao ruže, bombonijere, nove haljine i vodio bi je u kino na neki film s Caryjem Grantom, kojega je nakon Josea Antonija smatrala najljepšim čovjekom otkako je svijeta i vijeka.

"Slušajte, kažu da je Cary Grant od one tople braće", mumljala bi kljukajući se čokoladicama. "Ma je li to moguće?"

"Gluposti", presudio bi Barcelo. "Čangrizala i budaletine žive u stanju vječite zavisti."

"Kako vi lijepo govorite, gospodine. Vidi se da ste išli na onaj fakultet Sorbetu."

"Sorbonu", ispravljao ju je Barcelo, bez trunke zajedljivosti.

Bernardu je bilo teško ne voljeti. Iako to od nje nitko nije tražio, počela mi je kuhati i šivati. Krpala mi je odjeću, popravljala cipele, češljala me, šišala mi kosu, kupovala mi vitamine i zubnu pastu, i čak mi

je darovala medaljicu s bočicom svete vode koju je iz Lourdesa autobusom donijela njezina sestra koja je živjela u San Adrianu del Besos. Katkad, dok bi mi pregledavala kosu u potrazi za ušima i drugim nametnicima, stala bi mi tiho šaptati.

"Gospođica Clara je najbolja osoba na svijetu, i dabogda crkla ako išta kažem protiv nje, ali nije dobro da je mladi gospodin tako opsjednut njome, ako razumijete što vam govorim."

"Ne brini se, Bernarda, pa mi smo samo prijatelji."

"Eto, to i ja kažem."

Kako bi potkrijepila svoje argumente, Bernarda bi mi potom stala pripovijedati neku priču koju je čula na radiju, o mladiću koji se na nesreću zaljubio u učiteljicu i kojemu je, djelovanjem neke pravedničke vradžbine, otpala sva kosa i poispadali zubi, a lice i ruke prekrili su mu se izdajničkim gljivicama, svojevrsnom razbludničkom gubom.

"Blud je jako loša stvar", zaključila bi Bernarda. "Znam ja što govorim."

Unatoč šalama na moj račun, g. Gustavu bilo je drago zbog moje privrženosti Clari i moje revne predanosti društbeničkoj dužnosti. Ja sam njegovu toleranciju pripisivao činjenici da me vjerojatno smatra potpuno neopasnim. Iz dana u dan i dalje mi je iznosio primamljive ponude, sve kako bi se dokopao Caraxova romana. Govorio mi je da je razgovarao o toj temi s nekim kolegama iz Udruge antikvara, i svi su se složili da Carax sada vrijedi čitavo bogatstvo, pogotovo u Francuskoj. Ja sam stalno odbijao, a on bi se samo prepredeno nasmiješio. Bijaše mi uručio rezervne ključeve stana s kojima sam mogao ući i izaći bez obzira na to jesu li on ili Bernarda kod kuće da mi otvore.

Moj otac bio je druga priča. S godinama bijaše nadvladao urođenu nevoljkost da razgovara o onome što ga istinski zabrinjava. Jedna od prvih posljedica takva napretka bilo je to što je počeo iskazivati jasno negodovanje zbog moga druženja s Clarom.

"Morao bi se družiti s djecom svojih godina, kao što je Tomas Aguilar, zanemario si ga, a on je divan dečko, a ne sa ženom kojoj je već vrijeme za udaju."

"Kakve veze imaju naše godine ako smo dobri prijatelji?"

Najviše me zaboljelo kad je spomenuo Tomasa, jer to je bila istina. Već mjesecima nisam izišao na igru s njim, a nekoć smo bili nerazdvojni. Tata me prijekorno pogledao.

"Daniele, ti ne znaš ništa o ženama, a ova se poigrava tobom kao mačka kanarincem."

"Ti si taj koji ne zna ništa o ženama", odvrćao sam uvrijeđeno. "A pogotovo ne o Clari."

Naši razgovori o toj temi rijetko bi stigli dalje od razmjene predbacivanja i prijekornih pogleda. Kad nisam bio u školi ni s Clarom, sve sam vrijeme pomagao tati u knjižari. Pospremao sam stražnje skladište, raznosio narudžbe, prenosio poruke i usluživao vrlovite kupce. Tata se žalio da posao ne radim ni srcem ni glavom. Ja sam sa svoje strane odgovarao da sam cijeli život proveo knjižari i ne razumijem zašto kuka.

Često noću, kad ne bih mogao usnuti, prisjećao sam se one naše nekadašnje bliskosti, toga malog svijeta koji smo dijelili u godinama nakon majčine smrti, godina nalivpera Victora Hugoa i limenih vlakova. Pamtio sam ih kao godine mira i tuge, svijet koji nestaje, koji je počeo iščezavati onoga svitanja kad me otac odveo u posjet Groblju izgubljenih knjiga. Jednoga dana tata je otkrio da sam Caraxovu knjigu darovao Clari i obuzeo ga je strašan bijes.

"Razočarao si me, Daniele", rekao mi je. "Kada sam te odveo na to tajno mjesto, rekao sam ti da je knjiga koju ćeš izabrati nešto posebno, da je time posvajaš i da moraš za nju biti odgovoran."

"Tada sam imao deset godina, tata, i to je bila dječja igra."

Otac me pogledao kao da sam ga probo nožem.

"A sada imaš četrnaest, i ne samo da si još dijete nego si dijete koje misli da je čovjek. Život će te silno razočarati, Daniele. I to ubrzo."

Tih dana želio sam vjerovati da tatu boli što toliko vremena provodim kod Barceloa. Knjižar i njegova nećakinja živjeli su u svijetu punom raskoši kojemu moj tata nije mogao ni primirisati. Mislio sam da mu smeta što se sluškinja g. Gustava prema meni ponaša kao da mi je majka, i da ga vrijeđa što ja prihvaćam da netko preuzme tu ulogu. Katkad, dok bih u stražnjoj prostoriji pakirao knjige ili pripremao pošiljke, čuo bih neku mušteriju kako se šali s tatom.

"Sempere, morate si vi naći neku zgodnu žensku, sad ima puno dobrostojećih udovica u najboljim godinama, razumijete što noću reći. Dobra cura čovjeku riješi sve probleme, prijatelju moj, pomladi ga za dvadeset godina. Dobre cice mogu svašta..."

Tata nikad nije odgovarao na takve provokacije, ali meni su se svaki put činile sve razumnijima. Jednom zgodom, za vrijeme večere, koje se u našoj kući bijahu pretvorile u dvoboje šutnjom, potajnim pogledima, potegnuo sam tu temu. Mislio sam da će biti lakše ako ja to predložim. Tata je bio naočit čovjek, uvijek čist i uredan, i pouzdano sam znao da je na cijeni među našim susjedama.

"Ti si brzo pronašao zamjenu za majku", odvratio je on gorko. "Ali za mene takve nema i uopće je ne želim tražiti."

Kako je vrijeme prolazilo, tatine i Bernardine insinuacije, pa čak i one Barceloove, počele su mi se urezivati u mozak. Nešto u meni govorilo mi je da sam zašao u slijepu ulicu i ne mogu očekivati da će Clara u meni vidjeti išta više od dječaka deset godina mlađeg od sebe. Osjećao sam da mi je svakoga dana sve teže biti s njom, podnositi njezin dodir ili je voditi pod ruku u šetnji. Stigao je i čas kad mi je sama njezina blizina počela nanositi gotovu tjelesnu bol. Nikome to nije promaknulo, a ponajmanje Clari.

"Daniele, mislim da moramo razgovarati", rekla bi mi. "Mislim da se prema tebi nisam ponijela korektno..."

Nikada nisam dopuštao da dovrši rečenicu. Pronašao bih bilo kakav izgovor da izađem iz sobe i pobjegnem. Tih sam dana mislio da se natječem s kalendarom u unaprijed izgubljenoj utrci. Strepio sam da se bajkoviti svijet koji sam izgradio oko Clare primiče svome kraju. Tada nisam ni slutio da moje nevolje tek počinju.

PRAZNA PLOČA 1950. - 1952.

Na svoj šesnaesti rođendan skovao sam najgori od svih nesretnih planova koji su mi sinuli tijekom moga kratkog životnoga vijeka. Na vlastitu ruku i rizik odlučio sam organizirati rođendansku proslavu na koju ću pozvati Barceloa, Bernardu i Claru. Moj otac smatrao je da to nije u redu.

"Rođendan mi je", odvratio sam okrutno. "Svaki Božji dan radim za tebe. Udovolji mi bar taj jedan dan u godini."

"Kako hoćeš."

Mjeseci koji su tomu prethodili bili su najčudniji u mom neobičnom prijateljstvu s Clarom. Više joj gotovo nikad nisam čitao. Clara je sustavno izbjegavala svaku priliku da ostane nasamo sa mnom. Kad god bih je posjetio, bio je prisutan njezin stric koji se pretvarao da čita novine, ili bi se odnekud stvorila Bernarda pa bi se stala motati naokolo i dobacivati mi poglede iskosa. Ili bi došli gosti u obliku jedne ili više Clarinih prijateljica. Ja sam ih zvao Savršene sestre, jer su uvijek bile naizgled skromne i smjerne, i patrolirale su oko Clare s molitvenikom u ruci i policijskim pogledom kojim su bez okolišanja davale do znanja da sam ja tu suvišan i da je zbog mene neugodno i Clari i cijelome svijetu. No najgori od svih bio je maestro Neri, čija nesretna simfonija nikako da se završi. Bio je to dotjeran tip, bogataški sin iz San Gervasija koji se furao na Mozarta, ali onako natrackan briljantinom mene je više podsjećao na Carlosa Gardela. Što se tiče njegovih talenata, jedini koji sam ja mogao uočiti bio je podmukla slatkorječivost, bez stida i srama ulagivao se g. Gustavu, koketirao s Bernardom u kuhinji, nasmijavao je glupim darovima u obliku vrećica zašeceranih badema i štipkanjem po stražnjici. Ukratko, mrzio sam ga do srži. Simpatije su bile uzajamne. Neri bi se pojavio sa svojim partiturama i bahatim držanjem, promatrajući me kao da sam neki nepoželjan mali od palube, i počeo ulagati najrazličitije prigovore na moju nazočnost.

"Mali, zar ne moraš pisati zadaću?"

"A vi, maestro, zar ne morate završavati simfoniju?"

Naposljetku bi me udruženim snagama nadvladali i ja bih se udaljio, poražen i podvijena repa, žaleći što nemam oštar jezik poput g. Gustava pa da tome umišljenku kažem što ga ide.

Na moj rođendan tata je otišao do pekarnice na uglu i kupio mi ponajbolju tortu koju su imali. U tišini je postavio stol, izvadivši srebrninu i najbolje posuđe. Upalio je svijeće i pripremio večeru od jela koja je smatrao mojim omiljenima. Cijelo popodne nismo razmijenili ni jednu jedinu riječ. Kad se smračilo, tata se povukao u svoju sobu, odjenuo najbolje odijelo i vratio se s paketićem umotanim u sjajni celofan, te ga položio na stolić u blagovaonici. Moj dar. Sjeo je za stol, natio sebi čašu bijelog vina i stao čekati. U pozivnici je stajalo da je večera u pola devet. U pola deset još smo čekali. Tata me tužno gledao i ništa nije govorio. Ja sam u sebi kipio od bijesa.

"Sigurno si sretan", rekao je. "Ovo si želio, zar ne?"

"Nisam."

Bernarda je došla pola sata kasnije. Imala je smrknut izraz lica i poruku od gospodične Clare. Želi mi sve najbolje, ali na žalost ne može doći na moju rođendansku večeru. G. Barcelo je morao na nekoliko dana otputovati na poslovni put i Clara je silom prilika morala promijeniti termin poduke iz glazbe s maestrom Nerijem. Ona je došla jer ima slobodno popodne.

"Clara ne može doći jer ima sat glazbe?" upitao sam zaprepašteno.

Bernarda je spustila pogled. Gotovo se rasplakala kad mi je pružila paketić sa svojim darom i poljubila me u oba obraza.

"Ako vam se ne sviđa, može se zamijeniti", rekla je.

Ostao sam nasamo s ocem, zureći u naš najbolji porculan, srebrninu i svijeće koje su dogorijevale u tišini.

"Žao mi je, Daniele", rekao je moj otac. Nijemo sam kimnuo sliježući ramenima. "Nećeš otvoriti dar?" upitao je.

U znak odgovora zalupio sam vrata na izlasku. Obuzet gnjevom sišao sam niza stube, osjećajući kako mi se oči pune suzama bijesa dok sam izlazio na samotnu ulicu, okupanu plavkastim svjetlom i okovanu hladnoćom. Srce mi je bilo puno gorčine, a sve oko mene je podrhtavalo. Stao sam besciljno lutati naokolo, ne opažajući neznanca koji me nepomično promatrao s Puerte del Angel. Na sebi je imao isto ono tamno odijelo, a desnu je ruku zario u džep sakoa. Oči su mu se ocrtavale kao iskrice svjetla u sjaju cigarete. Lagano hramajući počeo me slijediti.

Tumarao sam tako bez cilja više od sata, sve dok nisam stigao do podnožja Kolumbova spomenika. Stigavši do luke, sjeo sam na kamene stube koje su ponirale u neprozirne vode kraj pristaništa za izletničke brodice. Netko bijaše unajmio brod za noćni izlet pa su se čuli smijeh i glazba iz povorke svjetala i odsjaja u unutarnjem pristaništu.

Prisjetih se dana kad smo tata i ja u istim tim brodicama plovili do lukobrana. Odande se vidjela padina groblja na brdu Montjuie i onaj beskrajni grad mrtvih. Katkad bih odmahivao rukom vjerujući da je mama još ondje i gleda nas kako plovimo. Već mnogo godina nismo se ukrcali na barku, iako sam znao da on kadikad ide sam.

"Dobra noć za kajanje, Daniele", rekao je neki glas iz sjene. "Cigaretu?"

Uplašeno sam poskočio, a cijelo tijelo naglo mi je obuzela neka hladnoća. Neka ruka iz tmice nudila mi je cigaretu.

"Tko ste vi?"

Neznanac kroči bliže, sve do samog ruba tame, tako da mu je lice ostalo u sjeni. S cigarete se dizao dašak plavog dima. Učas prepoznah crno odijelo i onu ruku skrivenu u džep sakoa. Oči su mu se sjajile kao staklene perlice.

"Prijatelj", reče. "Ili to bar želim biti. Cigaretu?"

"Ne pušim."

"Bravo. Na žalost, nemam ti ništa drugo ponuditi, Daniele."

Glas mu je bio hrapav, ranjen. Razvlačio je riječi a glas mu je bio prigušen i dalek, poput ploča od sedamdeset i osam okretaja koje je skupljao Barcelo.

"Odakle znate moje ime?"

"Znam ja mnogo o tebi. Ime je najmanje važno."

"Što još znate?"

"Mogao bih te posramiti, ali za to nemam ni vremena ni volje. Reći ću ti samo da imaš nešto što me zanima. I spreman sam ti dobro platiti za to."

"Mislim da ste pogriješili."

"Ne, ja nikad ne griješim. U drugim stvarima da, ali s ljudima ne. Koliko tražiš za nju?"

"Za što?"

"Sjenu vjetra."

"Zašto mislite da je kod mene?"

"To je izvan diskusije, Daniele. Sve je pitanje cijene. Odavno već znam da je kod tebe. Ljudi govore. Ja slušam."

"Onda ste pogrešno čuli. Knjiga nije kod mene. A i kad bi bila, ne bih je prodao."

"Tvoje je poštenje hvalevrijedno, posebice u ovo doba licemjera i dodvorica, ali sa mnom ne moraš izvoditi komediju. Reci mi koliko. Tisuću dura? Meni novac ništa ne znači. Cijenu odredi ti."

"Već sam vam rekao: niti je na prodaju, niti je kod mene", odgovorio sam. "Pogriješili ste, kao što vidite."

Neznanac je ostao nijem, nepomičan, obavijen plavkastim dimom one cigarete koja kao da nikada neće dogorjeti. Primijetio sam da ne miriše na duhan, nego na nagorjeli papir. Fini papir, za knjige.

"Možda si ti taj koji sada griješi", natuknuo je.

"Prijetite mi?"

"Vjerojatno."

Progutao sam knedlu. Unatoč mome junačenju, taj čovjek ulijevao mi je strah u kosti.

"A smijem li znati zašto vas to toliko zanima?"

"To je moja stvar."

"I moja, ako mi prijetite kako bih vam prodao knjigu koju nemam."

"Sviđaš mi se, Daniele. Imaš petlje i doimaš se bistro. Tisuću dura? Tim novcem možeš kupiti mnogo knjiga. Dobrih knjiga, ne to smeće koje tako ljubomorno čuvaš. Hajde, tisuću dura i ostat ćemo prijatelji."

"Vi i ja nismo prijatelji."

"Jesmo, ali ti to još nisi shvatio. Ne krivim te, imaš puno briga u glavi. Poput tvoje prijateljice Clare. Zbog takve žene svatko bi izgubio razum."

Na spomen Clare krv mi se sledila u žilama.

"Što vi znate o Clari?"

"Usudio bih se reći da znam više nego ti, i da bi je trebao zaboraviti, iako znam da nećeš. I ja sam imao šesnaest godina..."

Najednom mi je sinula strašna spoznaja. To je bio onaj stranac koji je opsjedao Claru na ulici, neopažen. Bio je stvaran. Clara nije lagala. Čovjek je zakoračio prema naprijed. Ustuknuo sam. U životu nisam osjetio toliki strah.

"Knjiga nije kod Clare, dobro to zapamtite. Da je više niste taknuli!"

"Ne marim za tvoju prijateljicu, Daniele, i jednoga dana dijelit ćeš moje osjećaje. Želim knjigu. Više bih volio do nje doći milom, tako da nitko ne strada. Jesam li bio jasan?"

U nedostatku boljih ideja, počeo sam bezočno lagati.

"Knjigu ima Adrian Neri. Glazbenik. Možda vam zvuči poznato."

"Ne zvuči mi nikako, a to je najgore što se može reći glazbeniku. Sigurno nisi izmislio tog Adriana Nerija?"

"Da barem jesam."

"Onda, ako ste tako dobri prijatelji, možda ga možeš nagovoriti da ti je vrati. Takve se stvari među prijateljima rješavaju bez problema. Ili bi radije da pitam tvoju prijateljicu Claru?"

Odmahnuo sam glavom.

"Razgovarat ću s Nerijem, ali sumnjam da će mi je vratiti, ili da je uopće još kod njega", izmišljao sam. "A što će vama ta knjiga? Nemojte mi reći da ćete je čitati."

"Neću. Znam je napamet."

"Vi ste kolekcionar?"

"Nešto slično."

"Imate li još Caraxovih knjiga?"

"Imao sam ih. Julian Carax je moja specijalnost, Daniele. Putujem svijetom u potrazi za njegovim knjigama."

"A što činite s njima ako ih već ne čitate?"

Neznanac je ispustio neki tup, prigušen hropac. Prošlo je nekoliko sekunda prije nego što sam

shvatio da se smije.

"Jedino što s njima vrijedi učiniti, Daniele", odgovorio je.

Izvadio je iz džepa kutiju šibica. Uzeo je jednu i upalio je. Plamen je prvi put obasjao njegovo lice. Duša mi se sledila. Nije imao ni nos, ni usnice, ni očne kapke. Lice mu je bilo tek maska od crne kože pune brazgotina, uništena vatrom. To je bila ona mrtva koža koju je dotaknula Clara.

"Palim ih", prošaptao je, a glas i pogled bili su mu zatrovani mržnjom.

Dašak povjetarca ugasio je šibicu koju je držao među prstima, i lice mu je opet sakrila tama.

"Opet ćemo se vidjeti, Daniele. Ja nikad ne zaboravljam lica, a mislim da od danas nećeš ni ti", izgovorio je polagano. "Za svoje dobro, i zbog svoje prijateljice Clare, nadam se da ćeš donijeti pravu odluku i raspraviti naš problem s gospodinom Nerijem, po imenu bi se reklo da je to neki razmaženi bogataški sin. Ja tome ne bih vjerovao ni riječ."

Nato se neznanac okrenuo i uputio u smjeru pristaništa, poput siluete koja se stapa s tamom, obavijena onim šupljim smijehom.

S mora se stušiti plašt oblaka iz kojih su frcale iskrice. Bio bih se dao u trk da se uklonim od pljuska koji se približavao, ali riječi onoga čovjeka počele su djelovati na mene. Ruke su mi podrhtavale, kao i misli. Podigao sam pogled i ugledao nevrijeme kako nadire poput mrlja crne krvi među oblacima, zasljepljuje mjesec i prostire plašt tame nad gradske krovove i pročelja. Pokušao sam ubrzati korak, ali utrobu mi je nagrizao nespokoj pa sam koračao pred pljuskom kao da su mi noge od olova. Sakrio sam se pod nadstrešnicu nekog novinskog kioska trseći se da sredim misli i odlučim kako dalje. Negdje u blizini pukao je grom, ričući poput zmaja na ušću luke, i osjetio sam kako mi tlo pod nogama podrhtava. Nekoliko sekunda kasnije iščeznuo je i nestalni treptaj električne rasvjete na kojemu su se ocrtavala pročelja i prozori kuća. Na poplavljenim pločnicima žmirkale su svjetiljke i trnule poput svijeća na vjetru. Na ulici nije bilo ni žive duše, i tama pomrčine širila se skupa sa smradnim vonjem koji se dizao iz odvodnih cijevi koje su se izlilevale u kanalizaciju. Noć je postala tamna i neprozirna, a kiša mrtvački pokrov sačinjen od omaglice.

"Zbog takve žene svatko bi izgubio razum.." Potrčao sam Ramblom sa samo jednom mišlju na pameti: Clara.

Bernarda bijaše rekla da je Barcelo na poslovnom putu. Ona je imala slobodan dan, i obično bi otišla prespavati kod svoje tete Reme i sestrična u San Adrianu del Besos. To je značilo da je Clara sama u onom sablasnom stanu na Trgu Real, a onaj čovjek bez lica što prijeti hoda po oluji s Bog će znati kakvim idejama na pameti. Dok sam po pljusku hitao u smjeru Trga Real, nisam iz glave mogao izbiti pomisao da sam upravo ja Claru izložio opasnosti kad sam joj darovao Caraxovu knjigu. Stigao sam na ulaz u trg mokat do gole kože. Potrčah u zaklon pod lukovlje ulice Fernando. Učinilo mi se da mi za leđima gmižu neke bezočne sjene. Prosjaci. Vrata su bila zaključana. Potražih u svežnju ključeva, komplet koji mi je dao Barcelo. Kod sebe sam imao ključ knjižare, našeg stana u Ulici svete Ane i Barceloova apartmana. Prišao mi je neki beskućnik i zamolio me da ga pustim da prespava u predvorju. Zatvorio sam vrata prije nego što je stigao dovršiti rečenicu. Stubište je bilo nalik na mračni bunar. Odbljesci munja prodirali su kroz pukotine u vratima i načas osvjetljavali obrise kamenih stuba. Počeo sam pipati po mraku i spotakavši se pronašao prvu stubu. Držeći se za rukohvat, stadoh se polako penjati. Ubrzo su stube ustupile mjesto ravnoj plohi, pa sam shvatio da sam stigao do prvog odmorišta. Opipao sam zidove od hladna i odbojna mramora te pronašao izrezbarena hrastova vrata i aluminijski zvekir. Potražih otvor ključanice i pipajući gurnuh ključ.

Kad su se vrata stana otvorila, zraka plavkasta svjetla načas me zaslijepila, a kožu mi je pomilovao uzduh toplog zraka. Bernardina soba bila je smještena u stražnjem dijelu stana, kraj kuhinje. Najprije se uputih onamo, iako sam bio siguran da sluškinje nema. Pokucah zglobovima prstiju na njezina vrata, i budući da nije bilo odgovora, dopustih sebi da otvorim odaju. Bila je to jednostavna prostorija, s velikom posteljom, tamnim ormarom s potamnjelim zrcalima i komodom na koju je Bernarda rasporedila svu silu svetaca, Bogorodica i svetih slika, dovoljno da otvori svetište. Zatvorio sam vrata i okrenuo se, a srce mi gotovo prestade kucati kad sam u dnu hodnika nazro tucet tirkiznih i grimiznih očiju kako mi se primiču. Barceloove mačke već su me dobro poznavale i podnosile su moju nazočnost. Okružile su me, tiho mijaučući, i kad su se uvjerile da moja odjeća natopljena kišom ne pruža željenu toplinu, ravnodušno su me napustile.

Clarina soba nalazila se na drugom kraju stana, kraj biblioteke i glazbenog salona. Nevidljivi mačji koraci slijedili su me niz hodnik u iščekivanju. U treperavoj polusjeni oluje Barceloov stan pričinio mi se golemim i zlokobnim, drukčijim od onoga koji sam naučio smatrati svojim drugim domom. Stigoh do

prednjeg dijela stana, koji je gledao na trg. Preda mnom se prostirao Barceloov zimski vrt, gust i neprohodan. Stupio sam među gustiš lišća i granja.

U čas me spopala ideja da je neznanac bez lica, ako se kojim slučajem uvukao u stan, zacijelo odabrao upravo ovo mjesto da se sakrije. I pričekaj me. Učinilo mi se čak da sam opazio onaj miris nagorjela papira koji je širio oko sebe, ali shvatih da je ono što je moje osjetilo mirisa detektiralo običan duhan. Spopao me napadaj panike. U tom stanu nitko nije pušio, a Barceloova lula, uvijek ugašena, služila je samo za ures.

Stigoh u glazbeni salon i bljesak munje obasja kolutove dima koji su plovili zrakom poput vijenaca pare. Tipke glasovira širile su svoj beskonačan osmijeh kraj galerije. Prešao sam salon i stigao do vrata biblioteke. Bila su zatvorena. Otvorio sam ih i jarka svjetlost koja je dopirala iz zastakljenog balkona što je okruživao osobnu knjižarevu biblioteku poželjela mi je toplu dobrodošlicu. Zidovi prekriveni policama punim knjiga tvorili su oval u čijem je središtu počivao stol za čitanje te dva naslonjača dostojna feldmaršala. Znao sam da Clara čuva Caraxovu knjigu u vitrini kraj luka balkona. Polako sam joj se prišuljao. Moj plan, ili nedostatak plana, bio je dokopati se knjige, iznijeti je odande, predati onome luđaku i zauvijek ga se riješiti. Nitko neće primijetiti nestanak knjige osim mene.

Knjiga Juliana Caraxa čekala me kao i uvijek, a hrbat joj je jedva izvirivao pri dnu police. Uzeo sam je u ruke i pritisnuo na prsa, kao da grlim starog prijatelja kojega ću ubrzo izdati. Judo, pomislio sam.

Odlučio sam otići ne javivši se Clari. Uzet ću knjigu i zauvijek nestati iz života Clare Barcelo.

Tihim korakom izišao sam iz biblioteke. U dnu hodnika nazirala su se vrata Clarine sobe. Zamišljao sam je kako leži na krevetu, onako usnula. Gledao sam kako je moji prsti miluju po vratu, prelazeći preko tijela koje sam mogao samo zamišljati. Okrenuh se, spreman odbaciti šest godina sanjarenja, ali prije nego što stigoh do glazbenog salona nešto me zaustavi. Neki glas zviždukao je iza mojih leđa, iza tih vrata. Dubok glas, koji je šaptao i smijao se. U Clarinoj sobi. Lagano priđoh vratima. Položih prste na kvaku. Prsti su mi podrhtavali. Stigao sam prekasno. Progutah slinu i otvorih vrata.

Clarino golo tijelo ležalo je na bijelim plahtama koje su se ljeskale poput oprane svile. Ruke maestra Nerija klizile su joj preko usnica, vrata i grudi. Njezine bijele oči gledale su u strop podrhtavajući pod naletima tijela profesora glazbe koji se probijao između njenih blijedih i uzdrhtalih bedara. One ruke koje su prije šest godina prelazile preko moga lica u polutami Atenea sada su čvrsto stiskale maestrovu stražnjicu, koja se sjajila od znoja, zarivale u nju nokte i usmjeravale je prema svojoj utrobi s nekom životinjskom, očajničkom požudom. Osjetih kako mi ponestaje daha. Jamačno sam tako paraliziran stajao i promatrao ih gotovo pola minute, sve dok Nerijev pogled, isprva pun nevjerice, a potom raspaljen srdžbom, nije pao na mene. Još zadihan, zaprepašteno se zaustavio. Clara ga je zbunjeno šćepala, trljajući se o njegovo tijelo, i stala mu lizuckati vrat.

"Što jer" prostenjala je. "Zašto si stao?"

Oči Adriana Nerija plamtjele su od gnjeva.

"Ništa", promrmljao je. "Odmah se vraćam."

Neri je ustao i ustremio se prema meni poput tenka, stišćući šake. Nisam ga vidio da se približava. Nisam mogao odvojiti oči od Clare, okupane znojem, bez daha, s rebrima koja su se ocrtavala ispod kože i grudima koje su podrhtavale od čežnje. Profesor glazbe zgrabio me za vrat i odvuкао iz sobe.

Osjetio sam kako mi stopala jedva dodiruju pod, i koliko god sam se otimao, nisam se uspijevao otresti Nerijeva stiska dok me poput zavežljaja nosio kroz zimski vrt.

"Vrat ću ti slomiti, prokletniče", cijedio je kroza zube.

Odvukao me do vrata stana, otvorio ih i svom snagom izbacio na odmorište. Caraxova knjiga bijaše mi ispala iz ruku. Uzeo ju je i bijesno mi je bacio u lice.

"Vidim li te opet tu, ili ako samo čujem da si prišao Clari na ulici, kunem ti se, završit ćeš u bolnici od batina, bez obzira na svoje godine", rekao je ledeno. "Je li to jasno?"

Teškom sam mukom ustao, i otkrio da mi je u naguravanju s Nerijem stradala jakna i dostojanstvo.

"Kako si ušao?"

Nisam odgovorio. Neri je uzdahnuo odmahujući glavom.

"Hajde, daj mi ključeve", zarežao je obuzdavajući gnjev.

"Kakve ključeve?"

Od pljuske koju mi je udijelio složih se na pod. Kad sam ustao, u ustima mi je bilo krvi, a u lijevom uhu zviždalo nešto nalik na policijsku zviždaljku. Taknuo sam lice i napipao rasječenu usnicu kako mi gori pod prstima. Na prstenjaku profesora glazbe sjajio se okrvavljeni prsten pečatnjak.

"Ključ, kažem."

"Idite vi k vragu", ispljunuo sam.

Nisam vidio idući udarac. Samo sam osjetio kao da mi je netko zidarskim čekićem išćupao utrobu. Presamitio sam se poput polomljena lutka, nesposoban udahnuti, zateturavši uza zid. Neri me zgrabio za kosu i počeo kopati po mojim džepovima dok nije pronašao ključeve. Spuznuo sam na pod držeći se za trbuh, i stao jecati od jada, ili od bijesa.

"Recite Clari da..."

Zalupio mi je vrata pred nosom, i ostao sam ležati u mrklome mraku. Počeo sam pipati oko sebe ne bih li našao knjigu. Pronašao sam je i polako se spustio stubama oslanjajući se na zidove, onako bez daha. Izišao sam na ulicu pijuckajući krv i sopćući kroz usta. Od hladnoće i vjetra mokra odjeća lijepila se za mene i pekla me. Posjeklina na licu bolno me žarila.

"Jeste li dobro?" upitao je neki glas iz sjene.

Bio je to prosjak kojemu sam maloprije uskratio pomoć. Kimnuh, posramljeno izbjegavajući njegov pogled. Stadoh se udaljavati.

"Čekajte malo, bar dok pljusak ne popusti", savjetovao mi je Prosjak.

Uzeo me za ruku i poveo do ugla pod lukovima gdje je držao svoj zavežljaj i torbu punu stare i prljave odjeće.

"Imam malo vina. Nije loše. Popijte. Zgrijat će vas. I dezinficirati ranu..."

Otpih gutljaj iz boce koju mi je pružio. Vino je imalo okus benzina razrijeđena octom, ali od njegove su mi se vrućine smirili želudac i živci. Nekoliko kapi poprskalo me po rani, pa sam ugledao zvijezde u najcrnijoj noći svog života.

"Dobro je, jel?" Prosjak se nasmiješio. "Hajde, popijte još gutljajčić, to čovjeka digne iz mrtvih."

"Hvala, ne bih. Vi samo izvolite", promumljao sam.

Prosjak je otpio dobar gutljaj. Pozorno sam ga promatrao. Djelovao je kao neki sivi državni službenik koji već petnaest godina nije presvukao odijelo. Pružio mi je ruku pa sam je stisnuo.

"Fermin Romero de Torres, trenutčno nezaposlen. Drago mi je što smo se upoznali."

"Daniel Sempere, budala bez premca. Drago mi je."

"Nemojte se tako častiti, u ovakvoj noći sve izgleda gore nego što jest. Nećete mi vjerovati, ali ja sam rođeni optimist. Uopće ne sumnjam da su ovom režimu dani odbrojani. Prema svim pokazateljima Amerikanci će nas napasti kada to najmanje očekujemo, a Franco će dobiti štand za kikiriki u Manilli. Ja ću vratiti svoj posao, dobar glas i izgublenu čast." "A čime ste se bavili?"

"Obavještajna služba. Visoka špijunaža", odgovori mi Fermin Romero de Torres. "Samo ću vam reći da sam bio Maciaov čovjek u Havani."

Kimnuh. Još jedan luđak. Noću ih je u Barceloni bilo na tone. I budala kao što sam ja, također.

"Nego, ne izgleda vam dobro ta ranica. Netko vas je dobrano mlatnuo, je li?" Prinio sam prste ustima. Još su krvarila. "Neka ženska posla?" zanimalo ga je. "Niste se morali truditi. Žene u ovoj zemlji, to vam kažem ja koji sam vidio svijeta, to su vam sve uštogljene i frigidne babe. Vjerujte mi. Sjećam se jedne male mulatkinje koju sam ostavio na Kubi. To vam je sasvim drugi svijet, znate? Nešto sasvim drugo. Na Karibima ti se ženska privije uz tijelo s onim njihovim otočnim ritmom i šapće ti: Ajde, taticе, daj mi, daj mi', i pravi muškarac, pun vrele krvi... Što da vam kažem."

Učinilo mi se da Fermin Romero de Torres, ili kako se već uistinu zvao, žudi za neobaveznim čavrljanjem koliko ja za toplom kupkom, tanjurom leće s kobasicom i čistom odjećom. Neko sam ga vrijeme slušao, nadajući se da će bol minuti. Nije mi to predstavljalo velik napor, jer je taj čovječuljak tražio samo povremeno odobravanje i nekoga tko se pretvara da ga sluša. Upravo se snremao ispričovijedati mi sve sitnice i tehničke pojedinosti tajnog plana za otmicu Carmen Polo, gde supruga generala Franca, kadli sam primijetio da je kiša oslabjela i da oluja lagano kreće prema sjeveru.

"Moram ići", promrmljao sam pridižući se na noge.

Fermin Romero de Torres tužno je kimnuo i pomogao mi da ustanem, tapšući me kao da stresa prašinu s moje promoćene odjeće.

"Onda drugi put", rekao je dobrodušno. "Mene će ovaj moj jezik upropastiti. Počnem brbljati i... nego, ono o otmici neka ostane među nama, dobro?"

"Bez brige. Šutjet ću kao zaliven. I hvala za vino."

Krenuh u smjeru Ramble. Zastadoh na ulazu u trg i osvrnuh se da pogledam stan obitelji Barcelo. Prozori su i dalje bili u tami, oplakivala ih je kiša. Poželjeh mrziti Claru, ali nisam mogao. Istinski mrziti vještina je koja se uči s godinama.

Zakleh se samome sebi da je više nikada neću vidjeti, da neću izustiti njezino ime, niti ću žaliti zbog vremena koje sam izgubio s njom. Iz nekog čudnog razloga osjetih spokoj. Gnjev koji me nagnao da

izađem iz kuće bijaše ispario. Strepio sam da će se sutradan vratiti s novom žestinom. Strepio sam da će me ljubomora i stid polagano razdirati čim se u mojoj glavi poslože sve kockice ove noći. Ali za nekoliko sati svanut će zora, a ja sam morao obaviti još jednu zadaću prije nego se vratim kući čiste savjesti.

Ulica Arco del Teatro i dalje je stajala na mjestu, nalik na polu-mračan prolaz. Posred ulice slijevao se potok crne vode i poput pogrebne povorke otjecao u smjeru srca četvrti Raval. Prepoznao sam onaj stari drveni portun i barokno pročelje do kojega me prije šest godina doveo otac. Uspeh se kamenim stubama i zaklonili od kiše ispod arkade veže koja je vonjala po mokraći i trulom drvu. Groblje zaboravljenih knjiga više nego ikad imalo je zadah smrti.

Nisam se sjećao da je zvekir na vratima imao oblik vražićka. Zgrabili ga za rogove i triput pokucah. Šuplja jeka odjeknu u cijeloj zgradi. Pokucah opet, ovaj put šest puta, jače, sve dok me ruka nije zaboljela. Prođe još nekoliko minuta, i počeh misliti da vjerojatno više nema nikoga. Sćućurih se uz vrata i izvadili Caraxovu knjigu iz jakne. Otvorih je i još jednom pročitah onu prvu rečenicu koja me prije toliko godina začarala.

...Toga ljeta kišilo je svaki dan, i premda su mnogi govorili da je to kazna Božja jer su u selu otvorili kockarnicu odmah do crkve, ja sam znao da je krivnja samo na meni, jer sam naučio lagati i na usnicama sam još čuvao posljednje riječi moje majke na samrtnoj postelji: nikad nisam voljela čovjeka za kojega sam se udala, nego drugoga, za kojega mi rekoše da je poginuo u ratu; potraži ga i reci da sam umrla s njim u mislima, jer on je tvoj pravi otac...

Nasmiješih se prisjetivši se te prve noći grozničava čitanja prije šest godina. Zaklopih knjigu i upravo se spremih pokucati treći i posljednji put. No prije nego što moji prsti dotakoše zvekir, vrata se otvoriše toliko da sam mogao nazrijeti obris čuvara s uljanicom u ruci.

"Dobra večer", promumljao sam. "Isaac, zar ne?"

Čuvar me pogleda ne trepnuvši. Odsjev uljanice klesao je njegove uglate crte lica jantarom i grimizom, tako da je nepogrešivo sličio vražićku na zvekiru.

"Vi ste Scmpereov sin", promrmljao je umornim glasom.

"Imate izvrsno pamćenje."

"A vi nimalo osjećaja za pristojnost. Znae li koliko je sati?"

Isaacove oštre oči već su opazile knjigu ispod moje jakne. Pogleda me upitno. Izvukoh knjigu i pokazali mu je.

"Carax", reče. "U ovom gradu najviše je deset ljudi koji znaju tko je on ili su pročitali tu knjigu."

"E pa jedan od njih silno je želi potpaliti. A ja se nisam mogao sjetiti boljeg skrovišta od ovoga."

"Ovo je groblje, nije sef."

"Baš tako. Ovu knjigu treba zakopati tako da je nitko ne nađe."

Isaac sumnjičavo promotri ulicu. Odškrinu vrata i mahnu mi da se provučem kroz njih. Mračno, neprozirno predvorje vonjalo je po spaljenu vosku i vlazi. U tami se čulo neko isprekidano kapanje.

Isaac mi je pružio uljanicu da pridržim dok je on iz ogrtača vadio svežanj ključeva na kojemu bi mu pozavidio svaki tamničar. Vođen nekim nedokučivim umijećem odabrao je pravi i gurnuo ga u kračun zaštićen staklenim sandukom punim releja i zupčanika koji je podsjećao na glazbenu kutiju natprirodne veličine. Jedan okret ruke i mehanizam je škljocnuo poput utrobe nekog automata, i ugledao sam poluge i potpornje kako u zadivljujućem mehaničkom baletu klize sve dok nisu oklopili ulazna vrata mrežom željeznih sipki koja se uglabila u šarke u kamenom zidu.

"Ovoga nema ni u Nacionalnoj banci", prokomentirah zadivljeno. "Kao iz Julesa Vernea."

"Karke", precizirao je Isaac, uzeo mi uljanicu i uputio se prema unutrašnjosti zgrade. "Kad shvatite da je knjižarski posao jad i bijeda i odlučite opljačkati banku, ili otvoriti banku, što se svodi na isto,

dođite k meni da vam objasnim ponešto o lokotima."

Slijedio sam ga kroz hodnike kojih sam se još sjećao, urešene freskama anđela i sablasnim stvorovima. Isaac je visoko držao uljanicu, koja je bacala isprekidani tračak nestvarnog pjenušavo crvenkastog svjetla. Tiho je kašljucao, a pohabani flanelski ogrtač koji je imao na sebi sličio je mrtvačkom pokrovu. Palo mi je na pamet da bi se ta spodoba, na pola puta između Harona i aleksandrijskoga knjižničara, dobro uklopila na stranice Juliana Caraxa.

"Znate li vi što o Caraxu?" upitah.

Isaac zastade na kraju galerije i dobaci mi ravnodušan pogled.

"Ne previše. Samo ono što su mi rekli."

"Tko?"

"Netko tko ga je dobro poznao, ili je bar tako mislio." Srce mi je poskočilo.

"Kada se to dogodilo?"

"Dok sam se još imao zašto češljati. Vi ste vjerojatno još bili u pelenama, a čini mi se da i niste puno napredovali, iskreno govoreći. Pogledajte se samo: tresete se", rekao je.

"To je zbog mokre odjeće, a tu kod vas je hladno."

"Drugi put mi javite pa ću začas upaliti centralno grijanje da vas spremno dočekam, mustro mala. Dođite za mnom. Tu je moj ured, imam peć i nešto da se umotate dok vam osušimo odjeću. A ne bi vam škodilo ni malo živinog kroma i peroksida, neka me vrag nosi ako ne izgledate kao da su vas doveli iz komesarijata u Ulici Lavetana."

"Ne trebate se mučiti, zbilja."

"Ne mučim se. Činim to zbog sebe, ne zbog vas. Iza ovih vrata ja postavljam pravila, a ovdje umiru samo knjige. Još ćete mi se prehladiti i dobiti upalu pluća pa ću morati zvati ove iz mrtvačnice. Poslije ćemo se pobrinuti za tu knjigu. U trideset i osam godina još mi nijedna nije pobjegla."

"Ne znate koliko sam vam zahvalan..."

"Bez prenemaganja. Pustio sam vas iz poštovanja prema vašem ocu, inače bih vas ostavio na ulici. Budite ljubazni i pođite za mnom. A ako budete dobri, možda ću vam ispričati što znam o vašem prijatelju Julianu Caraxu."

Krajičkom oka, kad je mislio da ga ne gledam, primijetih kako se obješenjački osmjehuje. Isaac je očito uživao u svojoj ulozi opasnog psa čuvara. I ja se u sebi nasmijali. Više nisam ni najmanje sumnjao komu pripada lice vražićka na ulaznim vratima.

Isaac mi je preko ramena prebacio par finih deka i ponudio me šalicu nekog napitka koji je mirisao po vrućoj čokoladi s voćnim likerom.

"Spomenuli ste Caraxa..."

"Nema se tu puno toga reći. Prvi sam put čuo za njega od Tornja Cabestanyja, nakladnika. Bilo je to prije dvadeset godina, kako je nakladnička kuća još postojala. Kad god bi se vratio sa svojih putovanja u London, Pariz ili Beč, Cabestany bi svratio k meni pa bismo malo pročavrljali. Obojica smo bili udovci i on se žalio da smo sada u braku s knjigama, ja sa starima a on s računovodstvenima. Bili smo dobri prijatelji. Prilikom jednog posjeta ispričao mi je da je za sitan novac otkupio prava za španjolski na romane nekog Juliana Caraxa, Barcelonjanina koji živi u Parizu. To je moglo biti negdje '28., '29. Čini se da je Carax noću radio kao pijanist u nekom jeftinom bordelu na Pigalleu, a danju pisao u bijednoj mansardi u Saint Germainu. Pariz je jedini grad na svijetu gdje se još smatra da je umjetnost umrijeti od gladi. Carax bijaše objavio nekoliko romana u Francuskoj, koji su katastrofalno propali. Nitko u Parizu za njega nije davao ni pišljiva bobu, a Cabestany je uvijek volio jeftino kupovati."

"Je li Carax, dakle, pisao na španjolskome ili na francuskome?"

"Tko bi to znao. Vjerojatno oboje. Majka mu je bila Francuskinja, učiteljica glazbe, barem tako mislim, i živio je u Parizu od svoje devetnaeste ili dvadesete godine. Cabestany je govorio da su Caraxove rukopise dobivali na španjolskome. Je li to bio prijevod ili original, bilo mu je sasvim svejedno. Cabestanyjev omiljeni jezik bio je novac, sve drugo bilo mu je ravno. Mislio je da će možda uz malo sreće uspjeti plasirati koju tisuću primjeraka na španjolsko tržište."

"I je li uspio?"

Isaac je nabrao obrve i nalio mi još malo svoga ljekovitog bučkuriša. "Čini mi se da se najbolje prodala Crvena kuća, u nekih devedeset."

"Ali nastavio je objavljivati Caraxa, iako je gubio na njemu", istaknuo sam.

"A ako je. Zapravo ne znam zašto. Cabestany nipošto nije bio romantičar. Ali možda svaki čovjek ima svoje tajne... Između 1928. i 1936. objavio je osam romana. Cabestany je pravi novac zarađivao na katekizmima i nekoj seriji ljubavnih romana čija je glavna junakinja bila provincijalka Violeta LaFleur, koji su se izvrsno prodavali na kioscima. Caraxove romane izdavao je valjda iz užitka, ili iz inata Danvinu."

"Što se dogodilo s gospodinom Cabestanyjem?"

Isaac uzdahnu i podignu pogled.

"Godine, svima nam ispostave račun. Razbolio se i upao u novčane nevolje. Godine 1936. nakladu je preuzeo njegov najstariji sin, ali taj nije znao pročitati ni etiketu na svojim gaćama. Tvrтка je propala u manje od godinu dana. Srećom, Cabestany nije doživio da vidi što su njegovi nasljednici učinili s onim za što je cijeli život radio, ni što je rat učinio od zemlje. Umro je od kapi u noći Svih svetih, s cigarom u ustima i curicom od dvadeset i pet na koljenima. Sin je bio druge sorte. Bahat kao što to samo budale mogu biti. Njegova prva sjajna ideja bila je prodati cijelu zalihu knjiga iz kataloga, očevu ostavštinu, i pretvoriti sve u sirovinu ili tako nešto. Njegov prijatelj, još jedno razmaženo derište s kućom u Caldetasu i Bugattijem, uvjerio ga je da će se ljubavni romani i Mein Kampf prodavati kao halva i da neće biti dovoljno celuloze za toliku potražnju."

"I je li uspio?"

"Nije stigao. Ubrzo nakon što je preuzeo kormilo tvrtke pred vratima mu se pojavio neki stranac i iznio mu velikodušnu ponudu. Želio je otkupiti cjelokupnu preostalu nakladu romana Juliana Caraxa, i

ponudio trostruko veću cijenu od tržišne."

"Dalje mi ne morate govoriti. Htio ih je spaliti", promrmljao sam. Isaac se iznenađeno nasmiješio.

"Baš tako. A vi ste se pravili glupi, samo ispitujete kao da ništa ne znate."

"Tko je bio taj čovjek?" upitah.

"Neki Aubert ili Coubert, ne sjećam se."

"Lain Coubert?"

"To vam je poznato?"

"To je ime jednog od likova iz Sjene vjetra, posljednjeg Caraxovog romana." Isaac je namrštitio čelo.

"Izmišljeni lik?"

"U romanu je Lain Coubert ime kojim se služi Sotona."

"Pomalo teatralno, po mome mišljenju. Ali, tko god to bio, bar je imao smisla za humor", ocijenio je Isaac.

Meni je u sjećanju još svjež bio susret s tim likom, i nisam ga smatrao ni najmanje duhovitim, ali sačuvao sam svoje mišljenje za neku sretniju prigodu.

"Je li taj čovjek, Coubert, ili kako se već zove, imao spaljeno i iznakaženo lice?" Isaac me pogledao napola zainteresirano, napola zabrinuto.

"Nemam pojma. Čovjek koji mi je to ispričao nije ga vidio, nego je za to saznao kad je Cabestanyjev sin sutradan sve ispričao tajnici. Spaljeno lice nije spominjao. Sigurni ste da to niste pročitali u nekom magazinu?"

Odmahnuo sam glavom, tobože da pokažem kako je ta tema malo važna.

"I kako je završila cijela stvar? Je li nakladnikov sin prodao knjige Coubertu?" upitah.

"Raspikuća od derišta malo je previše pametovao. Tražio je više novca nego što je Coubert davao i ovaj je povukao ponudu. Nekoliko dana kasnije skladište nakladničke kuće Cabestanv u Pueblo Nuevu izgorjelo je do temelja, nešto poslije ponoći. I to gratis."

Uzdahnuo sam.

"Što se dogodilo s Caraxovim knjigama? Jesu li uništene?"

"Gotovo sve do jedne. Srećom, Cabestanvjeva tajnica, čuvši ponudu, imala je predosjećaj i na svoju ruku i rizik otišla u skladište odnijela kući po primjerak svakog Caraxova naslova. Upravo je ona vodila prepisku s Caraxom i tijekom godina među njima se rodilo svojevrsno prijateljstvo. Zvala se Nuria, i mislim da je jedina u toj kući, a vjerojatno i u cijeloj Barceloni, čitala Caraxove knjige. Nuria je slaba na izgubljene slučajeve. Od malih je nogu skupljala napuštene životinje i nosila ih kući. S vremenom je prešla na uklete romanopisce, možda i zato što je njezin otac želio postati pisac i nikad nije uspio."

"Čini se da je dobro poznajete."

Isaac mi se nasmiješio onim svojim osmijehom šepavog vražićka.

"I bolje nego što ona misli. To je moja kći."

Zderale su me ta tišina i sumnja. Što sam više doznavao o toj priči, osjećao sam se sve zbunjenijim.

"Ako sam dobro shvatio, Carax se 1936. vratio u Barcelonu. Neki kažu da je ovdje umro. Je li imao rodbine u gradu? Nekoga tko bi mogao znati što je s njim?" Isaac je uzdahnuo.

"Tko bi to znao. Caraxovi roditelji odavno su se rastali, kako mi se čini. Majka mu je otišla u Južnu Ameriku, gdje se opet udala. S njegovim ocem nije razgovarala, koliko ja znam, od njegove selidbe u Pariz."

"Zašto nije?"

"Što ja znam. Ljudi vole komplicirati život, kao da već nije dovoljno kompliciran."

"Znate li je li još živ?"

"Nadam se da jest. Bio je mlađi od mene, ali više ne izlazim često iz kuće, a već godinama ne čitam

osmrtnice, jer moji znanci umiru kao muhe i, iskreno, čovjeku to utjera strah u kosti. Usput budi rečeno, Carax je bilo prezime njegove majke. Otac mu se preživao Fortuny. Imao je klobučarski dućan u Rondi San Antonio i, koliko znam, nije se dobro slagao sa sinom."

"Je li možda na povratku u Barcelonu Carax došao u napast da posjeti vašu kćer Nuriju, ako ih je vezalo svojevrsno prijateljstvo, iako nije bio u dobrim odnosima s ocem?"

Isaac se gorko nasmijao.

"Ja sam vjerojatno posljednji koji bi to mogao znati. Ipak sam joj otac. Znam da je jednom, 1932. ili 1933., Cabestany poslao Nuriju na poslovni put u Pariz, i da je na nekoliko tjedana bila smještena kod Juliana Caraxa. To mi je ispričao Cabestany, jer na je tvrdila da je bila u hotelu. Moja kći tada je bila neudana, meni je sve mirisalo na to da je Carax pomalo zaljubljen u nju. Moja Nuria slama srca čim ušeće u neki dućan."

"Mislite da su bili ljubavnici?"

"Vama idu ove limunade, je li? Slušajte, nikad se nisam miješao u Nurijin privatni život, jer ni moj se ne može baš staviti na zid. Ako jednoga dana budete imali kćer, a to je sreća koju ne želim nikome, jer kćeri čovjeku kad-tad slome srce, dakle, htjedoh reći, ako jednoga dana budete imali kćer, počet ćete nesvjesno dijeliti muškarce na dvije grupe: one za koje sumnjate da spavaju s njom i one druge. Onaj koji kaže da nije tako, laže koliko je dug i širok. Ja sam njušio da je Carax od ovih prvih, tako da mi je bilo svejedno je li genij ili siromašak. Za mene je uvijek bio ništarija."

"Možda ste se prevarili."

"Ne želim vas vrijeđati, ali još ste premladi i razumijete se u žene koliko ja u pečenje panelleta."

"I to je istina", priznao sam. "Što se dogodilo s knjigama koje je vaša kći uzela iz skladišta?"

"Tu su."

"Ovdje?"

"A što mislite, odakle se stvorila knjiga koju ste našli onoga dana kad ste došli s ocem?"

"Ne razumijem."

"Vrlo je jednostavno. Jedne noći, nekoliko dana nakon požara u Cabestanvjevom skladištu, ovamo je došla moja kći Nuria. Bila je u strahu. Govorila je da je netko prati i strahovala da se taj Coubert želi dokopati knjiga kako bi ih uništio. Rekla mi je da je došla sakriti Caraxove knjige. Ušla je u veliki salon i sakrila ih među labirintom polica, kao netko tko zakopava blago. Nisam je pitao kamo ih je stavila, niti mi je ona to rekla. Prije nego je otišla rekla mi je da će se vratiti po njih čim nađe Caraxa. Učinilo mi se da je još zaljubljena u njega, ali ništa nisam govorio. Pitao sam je li ga u skorije vrijeme vidjela, zna li što je s njim. Rekla mi je da joj se ne javlja već mjesecima, praktički otkako joj je poslao ispravke rukopisa svoje posljednje knjige iz Pariza. Je li mi lagala, to ne bih znao reći. Ali znam da joj se nakon toga dana Carax više nije javio, i knjige su ostale ovdje, skupljati prašinu."

"Mislite li da bi vaša kći pristala sa mnom razgovarati o tome svemu?"

"Pa, kada treba brbljati, moja kći je tu uvijek prva, ali ne znam može li vam ispričati išta što vam moja malenkost već nije rekla. Sjetite se da je otad prošlo već mnogo vremena. A i više se ne slažemo tako dobro kako bih ja želio. Viđamo se jednom na mjesec. Odemo na ručak u obližnji restoran, a onda ode kao što je i došla. Znam da se prije nekoliko godina udala za nekog finog mladića; novinar je, pomalo na svoju ruku, istinu govoreći, od onih koji se stalno petljaju u politiku, ali dobrodušan. Vjenčala se u općini, bez uzvanika. Ja sam saznao tek mjesec dana kasnije. Nikad me nije upoznala s mužem. Zove se Miquel. Ili tako nekako. Pretpostavljam da se pomalo srami oca, i ne krivim je. Sada je druga žena. Zamislite, čak je naučila kukičati, i kažu mi da se više ne odijeva kao Simonc de Beauvoir. Jednoga dana saznat ću da i unuke imam. Već mnogo godina radi kod kuće kao prevoditeljica s francuskoga i talijanskoga. Ne znam od koga je naslijedila taj dar, pravo govoreći. Od oca očito nije. Dajte da vam

zapišem njezinu adresu, iako ne znam je li dobro da kažete kako vas šaljem ja."

Isaac je nešto nažvrljao na krajičak starih novina i pružio mi ga.

"Hvala vam. Nikad se ne zna, možda se ona nečega sjeća..." Isaac se tužno osmjehnuo.

"Kao dijete je sve pamtila. Sve. Poslije djeca odrastu i više ne znaš što misle ni što osjećaju. A tako i mora biti, valjda. Nemojte reći Nuriji ono što sam vam ispričao. Ono što sam vam rekao večeras neka ostane među nama."

"Bez brige. Mislite li da ona još misli na Caraxa?"

Isaac je duboko uzdahnio spuštajući pogled.

"Ne bih znao. Ne znam je li ga istinski voljela. Te stvari čovjek zadrži u svome srcu, a sada je udana žena. Ja sam u vašim godinama imao curicu, Teresita Boadas se zvala, koja je šivala pregače u tvornici Santamaria u Ulici Comercio. Imala je šesnaest godina, dvije manje nego ja, i bila je prva žena u koju sam se zaljubio. Nemojte me tako gledati, znam da vi mladi mislite kako mi starci nikad nismo bili zaljubljeni. Teresitin otac držao je ledomat na tržnici Borne i od rođenja je bio nijem. Ne znate kako sam se uplašio onoga dana kad sam od njega zatražio ruku njegove kćeri, on me čitavih pet minuta netremice promatrao, ne izustivši ni riječ sa šiljkom za led u ruci. Štedio sam dvije godine da Teresiti kupim prsten, a onda se razboljela. Pokupila je nešto u radionici, kazala mi je. Za šest mjeseci umrla je od tuberkuloze. Još se sjećam kako je njemak jecao onoga dana kad smo je pokopali na groblju Pueblo Nuevo."

Isaac je utonuo u duboku šutnju. Nisam se usudio ni dahnuti. Nakon nekog vremena podigao je pogled i nasmiješio mi se.

"Bilo je to prije pedeset i pet godina, zamislite. Ali, da vam budem iskren, ne prođe ni dan a da je se ne sjetim, naših šetnji do ruševina Svjetske izložbe 1888. i kako mi se smijala kad je čitala pjesme koje sam joj pisao u skladištu one prčvarnice gdje je moj stric Leopold prodavao mesne prerađevine i druge živežne namirnice. Sjećam se čak i lica Ciganke koja nam je čitala iz dlana na plaži Bogatell i rekla da ćemo ostati zajedno do kraja života. U neku ruku i nije lagala. Što da vam kažem?"

Da, mislim da se Nuria još sjeća toga čovjeka, iako to ne govori. I, istinu govoreći, to Caraxu nikad neću oprostiti. Vi ste još mladi, ali ja znam kako te stvari bole. Ako vas zanima moje mišljenje, Carax je bio kradljivac ženskih srca, a srce moje kćeri odnio je sa sobom u grob ili pakao. Samo vas jedno molim, ako je vidite i razgovarate s njom: da mi kažete kako je. Da provjerite je li sretna. I je li oprostila ocu."

Malo prije zore, oboružan samo uljanicom, ponovno sam ušao u Groblje zaboravljenih knjiga. Pritom sam zamišljao Isaacovu kćer kako korača istim tim beskrajnim mračnim prolazima s jednakom nakanom koja je vodila mene: spasiti knjigu. Isprva sam mislio da se sjećam puta kojim sam prošao kad sam prvi put s ocem posjetio to mjesto, ali ubrzo sam shvatio da zavijuci labirinta svijaju prolaze u spirale koje je nemoguće zapamtiti. Tripot sam pokušao slijediti put koji sam, mišljah, zapamtio, i tripot me labirint vratio na početak. Isaac me čekao s osmijehom.

"Mislite li se jednom vratiti po nju?" upitao je.

"Naravno."

"U tom slučaju predlažem da se poslužite malom varkom."

"Varkom?"

"Mladiću, pomalo ste spori, zar ne? Sjetite se Minotaura."

Trebalo mi je nekoliko sekunda da shvatim. Isaac je iz džepa izvadio stari perorez i pružio mi ga.

"Zarežite lagano na svakom uglu iza kojega skrenete, utor koji ćete samo vi prepoznati. Drvo je staro i ima toliko ogrebotina i udubljenja da nitko neće primijetiti, osim ako zna što traži..."

Poslušao sam njegov savjet i opet uronio u srce knjižnice. Svaki put kada bih skrenuo zastao bih da u policu urezem slova C i X po strani prolaza u koji sam kanio ući. Dvadeset minuta poslije posve sam se izgubio u utrobi kule, i mjesto na kojemu sam htio sakriti knjigu ukazalo mi se pukim slučajem. Sa svoje

desne strane opazio sam niz svezaka o ukidanju nasljednoga prava iz pera znamenitog Jovellanos. U mojim dječaćkim očima takva kamuflaža odvratila bi i najprepređenije umove.

Izvukao sam nekoliko svezaka i pre gledao drugi red skriven iza toga zida granitne proze. Između oblačaka prašine razne Moratinove komedije i posve novi Ctirial e Giielfa izmjenjivali su se sa Spinozinim Traktatom o logici i filozofiji. Kao šećer na kraju, odlučih Caraxa smjestiti između godišnjaka presuda građanskih sudova u Geroni iz 1901. i zbirke romana Juana Valere. Kako bih napravio mjesta, odlučih uzeti knjigu pjesništva Zlatnoga vijeka koja ih je razdvajala, i na njezino mjesto umetnuh Sjenu vjetra. Oprostili se od romana namignuvši mu, i vratih na mjesto Jovellanosovu antologiju, zazidavši tako pozadinski red.

Bez daljnje ceremonije otidoh odatle, vođen urezima koje sam ostavljao po putu. Dok sam prolazio kroz nepregledne tunele knjiga u polusjeni, nisam mogao pobjeći od osjećaja tuge i malodušnosti. Spopala me pomisao da sam tek pukim slučajem otkrio jedan svijet u samo jednoj nepoznatoj knjizi pokopani među beskrajnim mnoštvom te nekropole, ali još deseci tisuća drugih knjiga ostat će nepročitani, zaboravljeni zauvijek. Osjetih kako me opkoljavaju milijuni napuštenih stranica, svjetova i duša bez gospodara, koji tonu u ocean tame dok svijet koji živi svojim Životom izvan tih zidova iz dana u dan neopazice gubi sjećanje, i misli da je tim mudriji što više zaboravlja.

Pucala je zora kad sam se vratio u naš stan u Ulici svete Ane. Tiho sam otvorio vrata i prešao prag ne upalivši svjetlo. Iz predsoblja se vidjela blagovaonica u dnu hodnika i stol još bogato postavljen za proslavu. Torta je još stajala na mjestu, netaknuta, a tanjuri su čekali večeru. U naslonjaču se ocrtavala nepomična silueta mog oca kako pažljivo promatra s prozora. Bio je budan i još u svečanome odijelu. Dimni kolutovi lijeno su se dizali iz cigarete koju je držao između kažiprsta i prstenjaka, kao da je pero. Već godinama nisam vidio oca da puši.

"Dobro jutro", promrmljao je gaseći cigaretu u pepeljari do vrha punoj napola popuštenih opušaka. Pogledao sam ga ne znajući što da kažem. Oči su mu bile skrivene u polusjeni.

"Clara je sinoć zvala nekoliko puta, koji sat nakon što si otišao", rekao je. "Zvučala je silno zabrinuto. Poručuje ti da je nazoveš, u bilo koje doba."

"Ne kanim je više vidjeti ni razgovarati s njom", rekao sam.

Tata je samo šutke kimnuo. Klonuo sam u jedan od stolaca u blagovaonici. Pogled mi je pao na pod.

"Nećeš mi reći gdje si bio?"

"Malo u šetnji."

"Umro sam od brige."

U njegovu glasu nije bilo bijesa, čak ni prijekora, samo umor.

"Znam. I žao mi je", odgovorio sam. "Što ti je to na licu?"

"Poskliznuo sam se na kiši i pao."

"Ta kiša očito je imala tešku desnicu. Stavi nešto na to."

"Nije mi ništa. Već sam i zaboravio", slagao sam. "Moram spavati. Jedva stojim na nogama."

"Otvori bar svoj dar prije nego što odeš u krevet", rekao je tata.

Pokazao je na paket umotan u celofan koji je sinoć stavio na stolić u blagovaonici. Na tren sam oklijevao. Tata je kimnuo. Uzeo sam paket i odvagnuo ga. Pružio sam ga tati neotvorena.

"Najbolje je da ga vratiš. Nisam zaslužio nikakav dar."

"Darovi se daju iz užitka onoga koji daje, ne prema zasluzi onoga koji prima", rekao je tata. "A i više se ne može vratiti. Otvori."

Razmotao sam pomno taj zamotuljak u polutami zore. U paketu je bila kutija od rezbarenog drva, sjajna i obrubljena zlatnim zakovicama. I prije nego sam je otvorio na licu mi je zasjao osmijeh. Zvuk kopče pri otvaranju bio je predivan, kao kod satnog mehanizma. Unutrašnjost kutije bila je presvučena

tamnoplavim baršunom. U sredini je počivalo prekrasno nalivpero Montblanc Meisterstück, vlasništvo Victora Hugoa, sva blistava. Uzeo sam je u ruke i promotrio pri svjetlu s balkona. Na zlatnoj kvačici poklopca stajala je posveta.

Danici Sempere, 1953.

Pogledao sam oca otvorenih usta. Mislim da ga nikada nisam vidio tako sretna kako mi se učinio toga trenutka. Bez ijedne riječi ustao je iz naslonjača i čvrsto me zagrlio. Osjetio sam kako mi se grlo stišće i u nedostatku riječi utonuh u potpunu šutnju.

SLIKA I PRILIKA 1953.

Te godine jesen je prekrila Barcelonu poput plašta uvela lišća koje je lepršalo ulicama nalik na zmijske krljušti. Sjećanje na onu daleku rođendansku noć hladilo je moje raspoloženje, ili mi je možda to sam život odlučio podariti slobodnu godinu od mojih teatralnih patnji kako bih počeo sazrijevati. I sam sam se sebi čudio koliko malo razmišljam o Clari Barcelo, ili o Julianu Caraxu, ili o onoj spodobi bez lica koja je vonjala po nagorjelu papiru i predstavljala se kao lik iz knjige. U studenome se bijaše navršio pun mjesec od moga otrežnjenja, a da se nisam ni približio Trgu Real kako bih bar jednom poput prosjaka uvrebao Claru na prozoru. Mora se priznati da zasluga za to nije bila samo moja. U knjižari se posao zahuktavao, pa smo tata i ja imali pune ruke posla.

"Ako se ovako nastavi, morat ćemo uzeti još nekoga da nam pomogne oko narudžbi!", komentirao je tata. "Nama treba poseban tip čovjeka, napola detektiv, napola pjesnik, koji neće biti skup i neće se bojati nemogućih misija."

"Mislim da imam pravog kandidata", rekoh.

Fermina Romera de Torresa pronašao sam na njegovu uobičajenom mjestu, ispod arkada Ulice Fernando. Prosjak je upravo sastavljao prvu stranicu Ponedjeljnog lista od komadića koje je izvadio iz kante za smeće. Glavna vijest govorila je o golemim javnim radovima i razvitku.

"Bože dragi! Još jedna brana!" čuo sam kako klikće. "Ti fašisti na kraju će nas sve pretvoriti u naciju svetaca i vodozemaca."

"Dobar dan", rekoh tiho. "Sjećate li se mene?"

Prosjak podiže pogled, i lice mu se najednom razvuče u blistav osmijeh.

"Varaju li me oči? Kako ide, prijatelju? Popit ćete malo crnoga sa mnom, zar ne?"

"Danas ja častim", rekoh. "Jeste li gladni?"

"Pa, ne bih odbio dobru ribu, ali jest ću što god mi ponude."

Na putu prema knjižari Fermin Romero de Torres izvijestio me o svim zgodama i nezgodama koje je doživio tijekom posljednjih tjedana, a sve kako bi izbjegao državnim snagama sigurnosti, te posebice svome progonitelju, nekom inspektoru Fumeru, s kojim je imao dugu povijest sukoba.

"Fumero?" upitah prisjećajući se da se tako zvao vojnik koji je ubio oca Clare Barcelo u tvrđavi Montjuic na početku rata.

Čovječuljak kimnu, blijed i prestrašen. Izgledao je izglednjelo, prljavo, i zaudarao na višemjesečni život na ulici. Jadnik nije imao pojma kamo ga vodim, i u njegovu pogledu opazih izvjesni strah i sve veću tjeskobu koju se silom trudio prikriti neprekidnim brbljanjem. Kad smo stigli do knjižare, prosjak me zabrinuto pogledao.

"Izvolite, samo uđite. Ovo je knjižara mog oca, želim vas s njime upoznati."

Prosjak se zgrbio, nalik na neko klupko prljavštine i živaca.

"Ne, ne, nipošto, danas nisam za pokazivanje, a ovo je fini lokal; osramotit ću vas..." Tata je povirio kroz vrata, hitrim pogledom odmjerio prosjaka i iskosa pogledao mene.

"Tata, ovo je Fermin Romero de Torres."

"Na usluzi, gospodine", reče prosjak, gotovo dršćući.

Tata mu se spokojno nasmiješio i pružio mu ruku. Prosjak se nije usuđivao rukovati s njim, posramljen zbog svoga izgleda i prljavštine koja mu je prekrivala kožu.

"Slušajte, bolje da ja odem, da vas ne zadržavam", promućao je.

Tata ga je nježno uhvatio za nadlakticu.

"Ni govora. Sin mi je rekao da nam dolazite na ručak."

Prosjak nas je gledao preneražen i ustrašen.

"Zašto se ne biste popeli u stan, nudim vam finu vruću kupku", rekao je tata. "Poslije možemo, ako budete raspoloženi, pješice do Can Solea."

Fermin Romero de Torres promumljao je nešto nerazumljivo. Ne skidajući osmijeh s lica, tata ga je poveo prema ulaznim vratima i praktički ga odvuкао uza stube do stana dok sam ja zaključavao knjižaru. Uz mnogo nagovaranja i lukave taktike uspjeli smo ga ubaciti u kadu i skinuti s njega sve one prnje. Bez odjeće sličio je nekoj ratnoj fotografiji i tresao se poput očerupana pileta. Na zapešćima i oko gležnjeva imao je duboke brazgotine, a torzo i pleća bili su mu prekriveni groznim ožiljcima koje je bilo strašno i vidjeti. Tata i ja užasnuto smo se zgedali, ali nismo rekli ništa.

Prosjak nam je dopustio da ga okupamo kao dijete, prestrašeno i uzdrhtalo. Dok sam u velikoj škrinji tražio čistu odjeću za njega, čuo sam kako mu tata nešto usrdno govori. Pronašao sam odijelo koje tata nikad nije nosio, staru košulju i nešto donjeg rublja. Od odjeće koju je prosjak imao nisu se mogle iskoristiti ni cipele. Odabrao sam mu jedne koje tata gotovo nikad nije obuvao jer su mu bile tijesne.

Zamotao sam prnje u novinski papir, zajedno s hlačama koje su bojom i opipom podsjećale na dimljeni pršut, i sve skupa bacio u kantu za smeće. Kad sam se vratio u kupaonicu, tata je u kadi briјao Fermina Romera de Torresa. Onako blijed i mirišljav djelovao je dvadeset godina mlađe. Koliko mi se činilo, već su se sprijateljili. Možda okrijepljen djelovanjem soli za kupanje, Fermin Romero de Torres brblјao je kao navijen.

"Vjerujte mi, gospodine Sempere, da me život nije nanio u svijet međunarodne intrige, po srcu bih odabrao humanistiku. Od malih nogu osjećao sam zov pjesništva i želio postati Sofoklo ili Vergilije, jer bih se od tragedije i mrtvih jezika sav naježio. Ali moj otac, pokoj mu duši, bio je tvrdoglav čovjek bez imalo vizije, oduvijek je sanjao o tome da se neko od njegove djece učlani u civilnu gardu, a nijednu od mojih sedam sestara ne bi primili u oenemeritu, unatoč brkatosti koja je oduvijek mučila žene u daminoj obitelji. Na samrtnoj postelji vrlo roditelj natjerao me da se zakunem kako ću, ako ne budem dostojan trorogog gardijskog šešira, bar otići u državne službenike i okaniti se literarnih ambicija. Ja sam vam inače čovjek starog kova, a oca, makar bio magarac, valja poštovati, razumijete me. No unatoč svemu nemojte misliti da sam tijekom tih pustolovnih godina zapustio svoj intelekt. Načitan sam i mogu vam napamet izrecitirati odabrane dijelove iz drame 'Život je san.'"

"Samo se vi, šefe, obucite; ovdje nitko ne sumnja u vašu erudiciju", rekao sam pritekavši tati u pomoć.

U očima Fermina Romera de Torresa vidjelo se da se topi od zahvalnosti. Izišao je iz kade blistajući od čistoće. Tata ga je umotao u ručnik. Od užitka što na koži osjeća čisto platno prosjak se stao smijati. Pomogao sam mu da odjene čistu odjeću, koja mu je bila desetak brojeva veća. Tata je skinuo remen i pružio mi ga da ga opašem.

"Sad ste kao bombončić", govorio je tata. "Zar ne, Daniele?"

"Čovjek bi pomislio da je filmska zvijezda."

"Nemojte, nemojte, nisam više onaj stari. U zatvoru sam izgubio herkulske mišiće, i odonda..."

"Mene podsjećate na Charlesa Bovera, po građi", pobunio se tata. "Sad sam se sjetio: nešto sam vam htio predložiti."

"Ja bih za vas, gospodine Sempere, ako treba, i ubio. Samo mi recite ime i sredit ću dotičnoga tako da neće znati što ga je snašlo."

"Neće biti potrebno. Htio bih vam ponuditi posao u knjižari. Morali biste za naše kupce tražiti rijetke knjige. To je nešto kao literarna arheologija, i zato treba poznavati klasike, ali i osnovne zakone crnog tržišta. Trenutačno vam ne mogu platiti mnogo, ali jest ćete za našim stolom i imat ćete stan kod nas dok vam ne nađemo dobar pansion, ako vam to odgovara." Prosjak nas je gledao bez riječi.

"Što kažete?" upitao je tata. "Hoćete li nam se pridružiti?"

Učinilo mi se da će nešto reći, ali u tom trenu Fermin Romero de Torres briznu u plač.

Od prve plaće Fermin Romero de Torres kupio si je otmjeni šešir, cipele za kišu, te silom navalio da mene i tatu izvede na jelo od bikova repa, koje ponedjeljkom spremaju u nekom restoranu nekoliko ulica udaljenom od arene Monumental. Tata mu je pronašao sobu u pansionu u Ulici Joaquina Coste, u kojemu smo zahvaljujući prijateljstvu svoje susjede Merceditas s gazdaricom uspjeli zaobići formalnost prijavljivanja gosta, kako je to zahtijevala policija, i tako smo Fermina Romera de Torresa maknuli ispred nosa inspektoru Fumeru i njegovim plaćenicima.

Katkad sam razmišljao o strahovitim ožiljcima koji su mu prekrivali tijelo. Nešto me nukalo da ga pitam za njih, i strahovao sam da je inspektor Fumcro možda imao nešto s time, ali nešto u pogledu tog jadnog čovjeka govorilo mi je da je bolje ne spominjati tu temu. Već će nam on to sam ispričati kada bude mislio da treba.

Svakog jutra, točno u sedam, Fermin nas je čekao na vratima knjižare, besprijeckorno dotjeran i uvijek nasmiješen, spreman odraditi dvanaest ili više sati bez predaha. Bijaše otkrio strast prema čokoladi i roladama, koja međutim nije umanjivala njegovu predanost velikanima grčke tragedije, te je tako dobio ponešto na težini. Brijao se kao mladi fićfirić, češljao kosu unatrag i mazao je briljantinom te pustio tanke brčiće, sve po modi. Trideset dana nakon što je izronio iz one kade, bivši prošnjak bio je neprepoznatljiv.

No i više nego takvom nevjerojatnom transformacijom Fermin Romero de Torres zapanjio nas je na bojnome polju. Njegovi detektivski instinkti, koje sam ja pripisivao grozničavim bulažnjama, bili su kirurški precizni. U njegovim su se rukama najčudnovatije narudžbe rješavale u roku od nekoliko dana, ako ne i sati. Nije bilo naslova koji on ne bi poznao, ni strategije kojoj se ne bi znao dosjetiti kako da ga se domogne po povoljnoj cijeni. Taj je svojom slatkorječivošću znao isposlovati pristup u privatne knjižnice svih vojvotkinja iz Avenije Pearson i diletanata iz konjičkih krugova, uvijek pod drugim izmišljenim imenom, i postizao da mu knjigu daruju ili prodaju za bagatelu.

Preobrazba prošnjaka u uzornoga građanina doimala se kao čudo, jedna od onih priča koju uživaju pričati svećenici iz siromašnih župa kao ilustraciju Gospodinove bezgranične dobrote, ali koje uvijek zvuče odveć savršeno da bi bile istinite, poput reklama za losion za rast kose na tramvajima. Tri i pol mjeseca nakon što je Fermin počeo raditi u knjižari, jedne nedjelje u dva ujutro probudio nas je telefon u našem stanu u Ulici svete Ane. Bila je to gazdarica pansiona u kojemu je stanovao Fermin Romero de Torres. Isprekidanim glasom objasnila nam je da se g. Romero de Torres zaključao u sobu i više kao da je lud, lupa po zidovima i kune se da će razbijenom bocom prerezati grkljan ako itko uđe k njemu.

"Molim vas, ne zovite policiju. Odmah dolazimo."

Pohitasmo prema Ulici Joaquina Coste. Noć je bila hladna, šibao je ledeni vjetar, a nebo je bilo boje katrana. Protrčasmo pored Kuće milosrđa i Kuće samilosti, ne obazirući se na poglede i šapate koji su dopirali iz mračnih veža koje su vonjale po izmetinama i ugljenu. Stigosmo do ugla Ulice Ferlandina. Ondje je počinjala Ulica Joaquina Coste, prostirala se poput pukotine u redu pocrnjelih pčelinjih košnica i nestajala u tami četvrti Raval. Na ulici nas je čekao gazdaričin najstariji sin.

"Jeste li zvali policiju.-" upita moj otac.

"Još nismo", odgovori sin.

Potrčasmo uza stube. Pansion se nalazio na drugome katu, a stubište je bilo tek spirala prljavštine i jedva se naziralo pri žuto-smeđem svjetlu golih i umornih žarulja koje su visjele s ogoljenih žica. Gđa Encarna, udovica kaplara iz Civilne garde i vlasnica pansiona, dočekala nas je na vratima stana omotana u nebesko-plavi kućni ogrtač, glave okrunjene uvijačima za kosu u tonu s ogrtačem.

"Gledajte, gospodine Sempere, ovo je pristojna i cijenjena kuća. Imam dosta ponuda i ovakve scene

ne moram trpjeti", reče dok nas je vodila kroz hodnik koji je smrdio na vlagu i amonijak.

"Razumijem", mumljao je tata.

Krici Fermina Romera de Torresa čuli su se kroz zidove u dnu hodnika. Kroz odškrinuta vrata virilo je nekoliko upalih i uplašanih lica, lica pansionskih stanara koji se hrane razvodnjenom juhom.

"A vi ostali na spavanje, jebemu, nije vam ovo varijete kod Molina", podvignula je gđa Encarna bijesno.

Zastali smo ispred vrata Ferminove sobe. Tata je lagano pokucao. "Fermine? Jeste li tu? To sam ja, Sempere."

Urlik koji je dopro kroz zid sledio mi je srce. Čak je i gđa Encarna najednom izgubila svoju damsku pribranost i uhvatila se za srce skriveno ispod brojnih nabora njezina raskošnog poprsja.

Tata je opet pokucao.

"Fermine? Molim vas, otvorite mi."

Fermin je opet kriknuo i bacio se u zid, izvikujući prostote do promuklosti. Tata je uzdahnuo.

"Imate li ključ ove sobe?"

"Pa naravno."

"Dajte mi ga."

Gđa Encarna je oklijevala. Ostali stanari opet su izvirili u hodnik, blijedi od užasa. Krici su se zacijelo čuli sve do glavne policijske uprave.

"A ti, Daniele, trči po doktora Baroa, živi tu blizu, na broju 12 u RieraAlti."

"Slušajte, nije li bolje da pozovemo velečasnog? Meni to zvuči kao da ga vrazi opsjedaju", predložila je gđa Encarna.

"Ne. Liječnik će nam pomoći. Hajde, Daniele. Trči. A vi mi dajte ključ, lijepo vas molim."

Doktor Baro bio je neženja s nesanicom, pa je noću obično čitao i gledao stereograme mladih dama u oskudnim krpicama kako bi ubio dosadu. Bio je stalna mušterija u knjižari moga oca i samog je sebe opisivao kao drugorazrednog nadržiliječnika, ali znao je postaviti točnu dijagnozu bolje od umišljenih doktora ordinacijama u Ulici Muntaner. Velik dio njegove klijentele Qnue su ostarjele noćne dame iz kvarta i jadnici koji su mu jedva mogli platiti, ali koje je svejedno primao. Više nego jednom čuo sam ga kako kaže da je svijet obična klopka i da samo čeka kad će Barcelona već jednom postati prvak, pa da može u miru umrijeti. Otvorio mi je vrata u kućnom ogrtaču, s vinskim zadahom i ugašenim opuškom među zubima.

"Daniele?"

"Šalje me tata. Imamo hitan slučaj."

Na povratku u pansion zatekli smo gđu Encarnu kako jeca od straha, stanari su bili blijedi kao stare voštanice, a moj tata pridržavao je Fermina Romera de Torresa u jednom kutu sobe. Fermin je bio gol, i od užasa je plakao i drhtao. Soba je bila devastirana, zidovi umazani nečim za što nisam mogao reći je li krv ili izmet. Doktor Baro brzo je procijenio situaciju i jednim pokretom ruke pokazao tati da moraju Fermina poleći na krevet. Pomogao im je sin gđe Encarne, nesuđeni boksač. Fermin je jecao i grčio se kao da mu neka štetočina nagriza utrobu.

"Ali što je tome jadniku, zaboga? Što mu je?" jecala je gđa Encarna s vrata, mašući glavom.

Doktor mu je izmjerio bilo, pregledao mu zjenice uz pomoć baterije i bez ijedne riječi napunio injekciju iz neke bočice koju je nosio u torbi.

"Pridržite ga. Ovo će ga uspavati. Daniele, pomozite nam."

Nas četvorica uspjeli smo svladati Fermina, koji se stao silovito otimati kad je u bedru osjetio ubod injekcije. Mišići su mu se napeli poput čeličnih kabela, ali za nekoliko trenutaka oči su mu se zamaglile i tijelo omlitavjelo.

"Slušajte, budite pažljivi, čovjek je slab, da ga ne biste ubili", rekla je gđa Encarna.

"Bez brige. Samo spava", rekao je doktor, pomno zagledajući ožiljke koji su prekrivali Ferminovo izglednjelo tijelo.

Vidio sam kako šutke odmahuje glavom.

"Fills de puta", promumljao je.

"Od čega su ti ožiljci?" upitao sam. "Posjekline?"

Doktor Baro odmahnuo je glavom ne dižući pogled. U sveopćem kršu potražio je platu i pokrio svoga pacijenta.

"Opekline. Ovog su čovjeka mučili", objasnio je. "Ovakve tragove ostavlja letlampa."

Fermin je spavao dva dana. Kad se probudio, nije se sjećao ničega osim što je mislio da se probudio u mračnoj ćeliji, i potom ništa. Toliko se posramio svoga ponašanja te je na koljenima gđu Encarnu molio da mu oprost. Obećavao joj je da će oličiti cijeli pansion, a kako je znao da je silno pobožna, da će naručiti za nju deset misa u crkvi Betlehem.

"Radije vi ozdravite, i nemojte me više ovako plašiti, prestara sam ja za to."

Tata je platio učinjenu štetu i zamolio gđu Encarnu da Ferminu pruži još jednu šansu. Ona je drage volje pristala. Većina njezinih stanara bili su razbaštinjeni ljudi bez ikoga svog, baš poput nje same. Kad je prvi strah prošao, Fermin joj je još više prirastao srcu, pa ga je natjerala neka joj obeća da će piti tablete koje mu je prepisao doktor Baro.

"Ja bih za vas, gospođo Encarna, i ciglu progutao kad bih morao."

S vremenom smo svi počeli glumiti da smo zaboravili što se dogodilo, ali priče o inspektoru Fumeru nikad više nisam shvaćao olako. Nakon te epizode gotovo svake nedjelje vodili smo Fermina Romera de Torresa na popodnevnu užinu u kavanu Novedades, kako ne bi bio sam. Poslije bismo se prošetali do kina Femina na uglu Ulice Diputacion i Setnice Paseo de Gracia. Jedan od razvodnika bio je tatin prijatelj pa nas je puštao na požarni izlaz tijekom filmskog žurnala, uvijek u trenutku kada bi Generalisimus rezanjem vrpce otvarao neku novu branu, što je Ferminu Romeru de Torresu silno išlo na živce.

"Kakva sramota", govorio je ogorčeno.

"Zar ne voliš kino, Fermine?"

"U povjerenju, mene cijela ta sedma umjetnost uopće ne tangira. Po mome shvaćanju to je samo hrana za zaglupljivanje prostog puka, stvar gora od nogometa i koride. Kinematograf se rodio kao izum za zabavu nepismenih masa, i pedeset godina kasnije nije mnogo napredovao."

Cijeli taj omalovažavajući stav radikalno se promijenio onoga dana kad je Fermin Romero de Torres otkrio Carole Linbard.

"Kakva prsa, Isuse, Marijo i Josipe, kakva prsa!" uzviknuo je usred projekcije, izvan sebe. "To nisu sise, to su karavele!"

"Šuti, prostačino, ili idem po upravitelja", protisnuo je neki pobožni glas nekoliko redova iza nas. "Ljudi nemaju stida. Naši ljudi su svinje."

"Radije snizite ton, Fermine", savjetovao sam mu.

Fermin Romero de Torres nije me čuo. Već bijaše obnevidio od laganog bibanja onoga čudesnog poprsja, zatravljena osmijeha i očiju zatrovanih tehnikolorom. Poslije, dok smo se vraćali Setnicom Paseo de Gracia, primijetio sam da je naš knjiški detektiv i dalje u transu.

"Mislim da vam moramo naći ženu", rekao sam. "Žena će vam unijeti radost u život, vidjet ćete."

Fermin Romero de Torres je uzdahnuo, a misli su mu i dalje vrtjele film o dražima koje se suprotstavljaju zakonima gravitacije.

"Vi to govorite iz iskustva, Daniele?" upitao me nevino. Samo sam se nasmiješio, znajući da me tata

iskosa promatra.

Nakon toga dana Fermin Romero de Torres počeo je svake nedjelje pohoditi kino. Tata bi radije ostao kod kuće s knjigom, ali Fermin Romero de Torres nije propuštao ni jednu jedinu predstavu. Kupio bi cijelu hrpu čokoladica i sjeo u sedamnaesti red, gdje bi ih proždirao i čekao zvjezdanu pojavu dive koja je toga dana bila na tapetu. Zaplet je za njega bio sporedna stvar, i ne bi prestajao brbljati sve dok neka raskošno obdarena dama ne bi zauzela cijelo platno.

"Razmišljao sam o onome što ste neki dan rekli, da bih si trebao potražiti ženu", rekao mi je Fermin Romero de Torres. "Možda imate pravo. U pansionu imamo novog stanara, bivšeg sjemeništara iz Seville, taj je živi vrag, i svako malo dovodi neke božanstvene ženske. Nevjerojatno koliko se ova naša rasa poljepšala. Ne znam kako uspijeva, nemaš ga što vidjeti, možda ih baca u trans uz pomoć Očenaša. Ima sobu do moje pa sve čujem, i po onome što se čuje, fratar je umjetnik. Što ti je odora! Kakve vi žene volite, Daniele?"

"Ja vam baš ne znam mnogo o ženama, da istinu kažem."

"Nitko ne zna, ni Freud, ni one same, ali to vam je kao sa strujom, ne moraš znati kako funkcionira da opečeš prste. Hajde, istinu na sunce! Kakve volite? Možda se neki ne bi složili sa mnom, ali ja mislim da žena mora imati ženske obline, da je imaš za što uhvatiti, premda mi vi više djelujete kao čovjek kojemu se sviđaju mršavice, no ja i taj stav poštujem, nemojte me krivo shvatiti."

"Da vam budem iskren, nemam mnogo iskustva sa ženama. Zapravo, uopće."

Fermin Romero de Torres pomno se zagledao u mene, zago-lican mojim asketskim očitovanjem.

"Ja sam mislio da ste one noći, znate već, kad su vas pretukli..."

"Kad bi sve boljelo kao jedna pljuska..."

Fermin kao da mi je pročitao misli, i solidarno se nasmiješio.

"E pa slušajte, nemojte da vas to ždere, jer kad su žene u pitanju, najbolje je otkrivanje. Nema do prvog puta. Ne znaš što je život dok prvi put ne skineš ženu. Puce po puce, kao da guliš vruć, sladak krumpir u zimskoj noći. Ahhhhh..."

Ubrzo se na platnu pojavila Veronica Lake i Fermin se prebacio u drugu dimenziju. Koristeći scenu u kojoj Veronica Lake ima predah, Fermin me obavijestio da će skoknuti do štanda sa slatkišima u predvorju kako bi obnovio zalihe. Nakon mjeseci gladi moj prijatelj bijaše izgubio svaki smisao za mjeru, ali zahvaljujući svome munjevitom metabolizmu nikad se nije riješio onoga izglednjelog, paćeničkog poratnog izgleda.

Ostadoh sam, i jedva da sam pratio događaje na platnu. Lagao bih kad bih rekao da sam mislio na Claru. Mislio sam samo na njezino tijelo, kako se trese pod nasrtajima profesora glazbe, blistavo od znoja i slasti, i pogled mi je odlutao s platna i u tom času primijetili gledatelja koji je upravo ušao. Vidio sam njegovu siluetu kako prilazi sredini partera, šest redova niže, i sjeda. Kina su puna usamljenih ljudi, Pomislio sam. Nalik na mene.

Pokušao sam opet pohvatati konce akcije. Glavni junak, cinični detektiv dobra srca, objašnjavao je sporednom liku zašto žene poput Veronike Lake svim razumnim muškarcima donose propast, ali da ih se unatoč tome jedino može očajnički voljeti i skončati zbog njihove perfidne izdaje. Fermin Romero de Torres, koji je već postao pravi filmski znalac, taj je žanr nazivao "storijom o bogomoljci". Prema njemu, sve su to bile ženomrzačke tlapnje za činovnike s probavnim problemima i pobožne babe smežurane od dosade, koji sanjaju o prepuštanju grijehu i životu punom neobuzdanog bluda. Nasmiješili se pomislivši kakvim bi me sve fusnotama moj prijatelj kritičar sada obasuo da nije pohrlio svojim slatkišima. Ali već idućeg trena osmijeh mi se sledio na licu. Gledatelj koji se smjestio šest redova niže bijaše se okrenuo i sada me netremice promatrao. Magličasta zraka projektora parala je mračnu dvoranu nalik na uzduh treperava svjetla koje ocrtava samo obrise i pokoji odsjev boje. Smjesta prepoznati Couberta, čovjeka

bez lica. Njegove oči bez vjeda sjajile su čeličnim sjajem. Njegov osmijeh bez usnica oblizivao se u tami. Osjetio sam kako mi srce stežu neki ledeni prsti. Na platnu je zabrenčalo dvjesto violina, začuli su se pucnji i povici i scena se zavila u crno. Dvorana je na trenutak uronila u potpuni mrak, i čuo sam samo udarce koji su mi čekićali u sljepoočicama. Na platnu se lagano osvjetljavao novi prizor, i plavkasto-ružičasta omaglica raspršila je mrak u dvorani. Čovjek bez lica bijaše nestao. Okrenuh se i ugledah neku siluetu kako se udaljava hodnikom i mimoilazi s Ferminom Romero de Torresom, koji se vraćao sa svoje gurmanske ekspedicije. Uvukao se u red i zauzeo svoje mjesto. Pružio mi je pralinu i pogledao me pomalo začuđeno.

"Daniele, bijeli ste kao guza u opatice. Je li vam dobro?" Dvoranom se pronio neki nevidljiv dah.

"Miriše čudno", prokomentirao je Fermin Romero de Torres.

"Kao ustajali prdac, od nekog bilježnika ili zastupnika."

"Ne. Miriše na nagorjeli papir."

"Hajde, uzmite ovaj Sugus od limuna, to sve liječi."

"Hvala, ne bih."

"Onda ga spremite za kasnije, nikad ne znaš kad će te Sugus izvući iz škripca."

Spremih bombon u džep jakne i odgledah ostatak filma ne obazirući se na Veronicu Lake, ni na žrtve njezinih fatalnih laži, Fermin Romero de Torres bijaše se potpuno udubio u predstavu i svoje čokoladice. Kad su se na kraju filma upalila svjetla, učinilo mi se da sam se probudio iz košmara i osjetih poriv da pojavu onog lika u parteru pripišem priviđenju, varci svoga uma, ali njegov kratki pogled u tami bio je dovoljan da mi prenese poruku. Nije zaboravio ni mene, ni naš pakt.

Prva posljedica Ferminova dolaska postala je očita već ubrzo: otkrio sam da imam mnogo više vremena za sebe. Kad Fermin nije bio u lovu na neki egzotični svezak po kupčevoj narudžbi, bavio bi se preslagivanjem robe u knjižari, osmišljavanjem strategija za promidžbu prodaje na lokalnom tržištu, glancao natpis i izloge ili laštio hrptove knjiga uz pomoć krpice i alkohola. S obzirom na tu sretnu okolnost, odlučio sam svoje slobodno vrijeme posvetiti dvjema stvarima koje u posljednje vrijeme bijah zapostavio: pokušajima da razriješim Caraxovu enigmu i ponajprije druženju sa svojim prijateljem Tomasom Aguilarom, koji mi je silno nedostajao.

Tomas je bio zamišljen, povučen dječak kojega su se ljudi bojali zbog grubijanskih crta lica koje su mu davale ozbiljan, prijeteći izgled. Imao je gradu hrvača, gladijatorska ramena i tvrd, prodoran pogled. Upoznali smo se prije mnogo godina u tučnjavi ujekom moga prvog tjedna u isusovačkoj školi u Ulici Caspe. Nakon nastave čekao ga je otac i neka umišljena curica za koju se pokazalo da mu je sestra. Izvalio sam nešto glupo na njen račun, prije nego sam uspio trepnuti Tomas me obasuo pljuskama od kojih mi je još tjedan dana sve bridjelo. Bio je dvaput viši, snažniji i borbeniji od mene. Za vrijeme te školske tučnjave, okruženi rpom krvožednih dječaka, izgubio sam zub i stekao bolji osjećaj proporcije. Ni ocu ni svećenicima nisam želio reći tko me tako premlatio, ni objasniti da je otac moga protivnika mirno gledao batinanje zadovoljan viđenim i navijao skupa s drugom djecom.

"Ja sam bio kriv", rekao sam zaključivši tu temu.

Tri tjedna kasnije Tomas mi je prišao na velikom odmoru. Mrtav od straha, ostao sam paraliziran. Sad će me dokrajčiti pomislio sam. Počeo je mucati, i ubrzo sam razabrao da se samo želi ispričati zbog batina, jer je znao da je borba bila neravnopravna i nepravedna.

"Ja tebi dugujem ispriku što sam ti uvrijedio sestru", rekao sam. "Već bih ti se ispričao neki dan, ali razbio si mi zube pa nisam mogao."

Tomas je posramljeno spustio pogled. Promatrao sam toga plahog i šutljivog diva koji je lutao školskim aulama i hodnicima kao izgubljena duša. Sva su ga se druga djeca bojala, ja prvi među njima, i nitko nije s njime razgovarao niti ga se usuđivao pogledati u oči. Spuštena pogleda, gotovo drščući, upitao me želim li mu biti prijatelj. Rekao sam da želim. Pružio mi je ruku i ja sam je stegnuo. Od njegova me stiska zaboljelo, ali stisnuo sam zube. Tog istog popodneva Tomas me pozvao na užinu u svoj dom i pokazao mi zbirku neobičnih naprava načinjenih od komadića starog željeza koje je držao u svojoj sobi.

"Sam sam ih napravio", objasnio mi je ponosno.

Nisam mogao shvatiti što su ili što bi trebale biti, ali prešutio sam to i zadivljeno kimnuo. Činilo mi se da je taj usamljeni krupni dječak od lima sebi napravio prijatelje, i da sam ja prvi kome ih je pokazao. Bila je to njegova tajna. Ja sam mu ispričao o svojoj majci i koliko mi nedostaje. Kada mi je glas prepukao, Tomas me šutke zagrlio. Bilo nam je deset godina. Od toga dana Tomas Aguilar postao je moj najbolji, a ja njegov jedini, prijatelj.

Unatoč ratobornom izgledu, Tomas je bio miroljubiva i dobrotiva duša, a njegova vanjština obeshrabrivala je sve napasnike. Dosta je mucao, osobito kada bi razgovarao s bilo kime osim sa svojom majkom, sestrom ili sa mnom, što je bilo rijetko. Fascinirali su ga neobični izumi i mehaničke novotarije, i ubrzo sam otkrio da izvodi autopsije na najraznoražnijim mehanizmima, od gramofona do računaljki, sve kako bi otkrio njihove tajne.

Kad nije bio sa mnom ili na poslu s ocem, Tomas je najveći dio vremena provodio u svojoj sobi, sastavljajući nemoguće naprave. frnirmnu inteligenciju nadoknađivao je manjkom svakog smisla praktično. Njegovo zanimanje za stvarni svijet ograničavalo se na aspekte kao što je sinkronizacija

semafora u Ulici Gran Via misterij osvjetljenih vodoskoka na Montjuicu ili automati zabavnog parka Tibidabo.

Tomas je svako popodne radio u očevu uredu, a nakon toga katkad bi svratio do knjižare. Moj otac uvijek se zanimao za njegove izume i opskrbljivao ga je priručnicima o mehanici i biografijama inženjera poput Eiffela i Edisona, koje je Tomas kovao u zvijezde. S godinama je Tomas silno zavolio moga oca i cijelu je vječnost za njega pokušavao izumjeti automatski sustav za arhiviranje bibliotечnih kartica od dijelova staroga ventilatora. Već je četiri godine radio na tom projektu, ali moj otac i dalje se gorljivo zanimao za njegov napredak kako se Tomas ne bi obeshrabrio. Isprva sam se brinuo kako će Fermin reagirati na moga prijatelja.

"Vi ste sigurno Danielov prijatelj izumitelj. Veoma mi je drago što sam vas upoznao. Fermin Romero de Torres, bibliografski savjetnik u knjižari Sempere, na usluzi."

"Tomas Aguilar", promućao je moj prijatelj smiješeći se i pružajući ruku Ferminu.

"Oprezno, to što imate nije ruka nego hidraulična preša, a meni za ovo radno mjesto trebaju violinistički prsti."

Tomas mu je pustio ruku ispričavajući se.

"Nego, a propos, što vi mislite o Fermatovu teoremu?" upitao je Fermin trljajući bolne prste.

Nakon toga upustili su se u nerazumljivu raspravu o višoj matematici, koja je za mene bila špansko selo. Fermin mu je uvijek govorio vi, ili doktore, i pretvarao se da ne primjećuje njegovo mucanje. U znak zahvalnosti zbog bezgranična strpljenja koje mu je ukazivao, Tomas je Ferminu nosio kutije švicarskih čokoladica fotografijama nemoguće plavih jezera, krava na filmski zelenim ljadama i satova s kukavicom.

"Vaš prijatelj Tomas ima talenta, ali nedostaje mu usmjerenost i malo drskosti, a to čini karijeru", smatrao je Fermin Romero de Torres. "Takvi su vam ti znanstveni umovi. Pogledajte samo gospodina Alberta Einsteina. Tolika je čudesa izmislio, i prvome nađoše primjenu u atomskoj bombi, i to još bez njegova dopuštenja. A povrh svega Tomas ima taj izgled boksača, to će mu jako odmoći u akademskih krugovima, jer jedino što se računa u životu jesu predrasude."

Iz želje da Tomasa spasi od života punog neimaštine i nerazumijevanja, Fermin bijaše odlučio da će ga natjerati neka se vježba u zapostavljenim govorničkim i društvenim vještinama.

"Kao dobar majmun, čovjek je društvena životinja i u njemu čuče nepotizam, veze, korupcija i trač kao urođeni putokaz za etično ponašanje", tvrdio je. "To je čista biologija."

"Ma nije valjda."

"Katkad ste zbilja naivni, Daniele."

Tomas je svoj grubijanski izgled naslijedio od oca, uspješnog agenta za nekretnine s uredom u Ulici Pelavo, odmah do skladišta El Siglo. G. Aguilar pripadao je onoj rasi povlaštenih umova koji uvijek imaju pravo. Čovjek čvrstih uvjerenja, između ostaloga bio je siguran da je njegov sin strašljiva dušica i umno zaostao. Kako bi poništio te sramotne karakteristike, unajmio je cijelu vojsku profesora s ciljem da njegova prvorodenca dovedu u normalu.

"S mojim sinom razgovarajte kao da je imbecil, je li jasno?" više sam puta čuo kako govori. Učitelji su pokušavali sve, uključujući i preklinjanje, ali Tomas im se po svojoj navadi obraćao samo na latinskome, jeziku kojim je vladao s papinskom tečnošću i na kojemu nije mućao. Ranije ili kasnije kućni bi učitelji dizali ruke od njega iz očaja i straha da je dječak opsjednut vragom i da im upućuje demonske naputke na aramejskome. Posljednju nadu g-Aguilar je polagao u vojnu službu, koja bi od njegova sina mogla učiniti pravoga muškarca. Tomas je imao sestru godinu dana stariju od nas, a zvala se Beatriz. Ona je bila zaslužna za naše prijateljstvo, jer da je onoga davnog popodneva nisam ugledao kako oca drži za ruku i čeka kraj nastave, i da nisam odlučio narugati joj se na tako ružan način moj prijatelj nikada ne bi

nasrnuo na mene da me izbatina, ja nikada ne bih skupio hrabrost da mu se obratim. Bea Aguilar bila je slika prilika svoje majke, i zjenica očeva oka. Riđokosa i blijeda kao smrt, stalno je se moglo vidjeti odjevenu u najskuplje haljine od svile i fine vune. Imala je struk poput lutke i hodala uspravno kao motka, zaljubljena u sebe kao princeza iz vlastite bajke. Oči su joj bile plavozelenkaste, ali ona ih je uporno opisivala kao "smaragdno-safirne". Iako je dugi niz godina provela kod terezijanki, ili možda baš zbog toga, kad je otac nije vidio Bea je pila anis iz visoke čaše, nosila svilene čarape iz dućana La Perla Gris i šminkala se kao filmski vampovi koji su mome prijatelju Ferminu oduzimali dah. Ja je nisam mogao vidjeti ni nacrtanu, a ona je na moje otvoreno neprijateljstvo odgovarala mlakim pogledima punim prijezira i ravnodušnosti. Bea je imala dečka vojnika koji je služio kao potporučnik u Murciji, zalazanog falangista po imenu Pablo Cascos Buendia, iz stare obitelji koja je posjedovala mnogobrojna brodogradilišta u galješkim rukavcima. Potporučnik Cascos Buendia, koji je zahvaljujući stricu u vojnoj vladi polovinu života bio na dopustu, stalno je držao govore o genetskoj i duhovnoj nadmoći španjolske rase i predstojećoj propasti boljševičkog carstva.

"Marx je umro", govorio je svečano.

"I to konkretno 1883.", govorio sam ja.

"Ti šuti, budalo, ili ću te tako raspaliti da ćeš odletjeti do La Rioje."

Više nego jednom zatekao sam Beu kako se potajice smije glupostima koje prosipa njezin dečko vojnik. Tada bi podigla oči i uputila mi pogled koji nisam mogao odgonetnuti. Ja bih joj se mlako i srdačno osmjehnuo, kako to već čine neprijatelji tijekom neizvjesna primirja, ali brzo bih skrenuo pogled u stranu. Prije bih umro nego to priznao, ali u dubini duše ja sam je se bojao.

Početak te godine Tomas i Fermin Romero de Torres odlučili su udružiti svoje genijalne umove na novom projektu koji će mene i moga prijatelja, tako su bar govorili, osloboditi vojne obveze, Fermin nikako nije dijelio entuzijazam g. Aguilara prema iskustvu vojne obuke.

"Vojska služi samo kako bi se otkrilo koliki je udio budala u stanovništvu", smatrao je. "A to se otkrije već u prva dva tjedna nisu potrebne dvije godine. Vojska, brak, Crkva i banka: četiri jahača Apokalipse. Da, da, samo se vi smijte."

Anarho-liberalna shvaćanja Fermina Romera de Torresa poljuljala su se jednoga listopadskog popodneva kada nas je u knjižari igrom slučaja posjetila naša stara prijateljica. Tata je baš bio otišao na procjenu neke zbirke knjiga u Argentonu i trebao se vratiti tek predvečer. Ja sam stajao za pultom u knjižari dok je Fermin, pozivajući se na svoju dobro poznatu vještinu hodanja po užetu, silom navalio popeti se po ljestvama kako bi posložio najvišu policu s knjigama, jedva pedalj od stropa. Malo prije zatvaranja, kad je sunce već zašlo, ispred izloga se ukazala Bernardina silueta. Bio je četvrtak, njezin slobodni dan, pa je bila odjevena u civilnu odjeću, i mahnula mi je. Srce mi je poskočilo čim sam je vidio, i domahnuo sam joj neka uđe.

"Joj, kako ste samo narasli!" rekla je s praga. "Gotovo pa vas ne bih prepoznala... Već ste odrastao čovjek!"

Zagrlila me je, pustila suzicu i opipala mi glavu, ramena i lice, da vidi jesam li što slomio dok nje nije bilo.

"Nedostajete nam kod kuće, gospodine", rekla je spuštajući pogled.

"I ti si meni nedostajala, Bernarda. Dođi da te poljubim."

Poljubila me plaho, a ja sam je zvučno cmoknuo u oba obraza. Nasmijala se. U očima sam joj vidio da očekuje pitanje o Clari, ali ja ga nisam kanio postaviti.

"Danas si jako lijepa i elegantna. Kako to da si nam došla?"

"Pa evo, već se dugo spremam doći, ali znate kako je, poslu kad kraja, gospodin Barcelo je pametan čovjek, ali je kao dijete, čovjek mora stisnuti zube i trpjeti. Ali zapravo sam došla, znate, jer je sutra rođendan mojoj nećakinji, onoj u San Adrianu, pa bih htjela nešto kupiti. Pomislila sam da bih joj mogla kupiti neku dobru knjigu, s puno slova i malo slika, ali budući da sam tako glupa i ništa ne znam..."

Prije nego sam uspio išta reći, knjižaru je potresao strašan tresak i s visina su se obrušila kompletna sabrana djela Blasca Ibaneza, u tvrdom uvezu. Bernarda i ja prestrašeno smo podigli pogled. Fermin je već klizio niz ljestve poput umjetnika na trapezu, s prefriganim osmijehom na licu i očima punima požude i ushita.

"Bernarda, ovo je..."

"Fermin Romero de Torres, bibliografski savjetnik u knjižari Sempere i sin, na usluzi, milostiva", objavio je Fermin uzimajući Bernardu za ruku i pobožno je cjelivajući.

Bernarda je za tili čas bila kuhana i pečena.

"Joj, vi ste pogriješili, nisam ja milostiva..."

"U najmanju ruku markiza", upade Fermin. "Razumijem se ja u to, družim se s najfinijim damama iz Avenije Pearson. Dopustite mi tu čast da vas povedem do našega novog odjela klasika za djecu i mlade, gdje srećom zamjećujem da imamo antologiju najboljih djela Emilija Salgarija te epsku povijest o Sandokanu."

"Joj, ne znam, ne bih baš svetačke biografije, naime djevojčin otac bio je u komunističkoj partiji, ako me razumijete..."

"Bez brige, jer tu imam ni manje ni više nego Otok s blagom Julesa Vernea, priču punu uzbudljivih pustolovina i korisnih edukativnih sadržaja, zbog svih onih tehnoloških izuma."

"Ako vi tako mislite..."

Šutke sam hodao za njima promatrajući kako Ferminu curi slina i kako se Bernarda topi od miline zbog komplimenata toga čovječuljka s licem skitnice i jezikom uličnog trgovca, koji ju gleda s požudom kakvu je obično rezervirao samo za čokoladice

"A vi, gospodine Daniele, što vi kažete?"

"Gospodin Romero de Torres je stručnjak; možeš se pouzdati u njegov sud."

"E pa onda ću uzeti ovu s otokom, ako biste mi je zamotali. Koliko sam dužna?"

"Kuća časti", rekoj ja.

"A, ne, to nikako..."

"Milostiva, ako dopustite, učinit ćete me najsretnijim čovjekom u Barceloni, časti vas Fermin Romero de Torres."

Bernarda nas je obojicu pogledala bez riječi.

"Slušajte, ja plaćam ono što kupim, a ovo je dar za moju nećakinju..."

"Onda mi dopustite, kao nadoknadu, da vas pozovem na kavicu", ispalio je Fermin zalizujući kosu.

"Prihvati, ženo", ohrabrio sam je ja. "Vidjet ćeš, bit će ti lijepo. Ja ću ti zamotati knjigu dok Fermin ode po sako."

Fermin je pohitao u stražnji prostor da se počestlja, namiriše i odjene sako. Potajno sam mu pružio nekoliko dura iz blagajne da počasti Bernardu.

"Kamo da je odvedeni?" prošaptao mi je, uplašen poput tinejdžera.

"Ja bih je vodio u Fls Quatre Gats", rekao sam mu. "Pouzdamo znam da ta kavana pogoduje romantičarima."

Pružio sam Bernardi zapakiranu knjigu i namignuo joj.

"Onda, koliko vam dugujem, mladi gospodine Daniele?"

"Ne znam. Reći ću ti poslije. Knjiga nije imala cijenu pa moram pitati tatu", slagao sam.

Gledao sam ih kako odlaze ruku pod ruku i iščezavaju u Ulici svete Ane, i pomišljao kako možda netko gleda s nebesa pa će ovo dvoje napokon pronaći koju mrvu sreće. U izlog sam izvjesio natpis *ZATVORENO*. Načas otidoh u stražnji prostor da pregledam tatinu knjigu narudžbi, kadli začuh zvonce na vratima. Pomislio sam da je to Fermin nešto zaboravio, ili da se možda tata vratio iz Argentone. "Halo?"

Prošlo je nekoliko časaka a do mene nije dopro nikakav odgovor. I dalje sam prelistavao knjigu narudžbi.

Onda začuh korake u knjižari, polagane.

"Tata?"

Nisam dobio odgovor. Učinilo mi se da sam čuo prigušeni smijeh te zatvorih knjigu narudžbi. Možda je neka mušterija previdjela natpis *ZATVORENO*. Krenuh je podvoriti, kadli začuh zvuk više knjiga kako se ruše s polica u knjižari. Progutah knedlu. Zgrabili nož za otvaranje pisama i polagano priđoh vratima stražnjeg prostora. Nisam se usuđivao nanovo zazvati. Ubrzo opet začuh korake kako se udaljavaju. Zvonce na vratima iznova zazvoni, i ja osjetih zapuh zraka s ulice. Povirih u knjižaru. Nije bilo nikoga. Potrčah do ulaznih vrata i dvaput ih zaključah. Duboko udahnuh, osjećajući se kao sinja kukavica. Opet se uputih u stražnji prostor, kadli na pultu ugledah neki komad papira. Prišavši, uvjerih se da je riječ o fotografiji, nekoj staroj slici iz studija kakve su se nekoć otiskivale na debeli karton.

Rubovi su bili nagorjeli, a mutna slika kao da je bila uprljana prstima prašnjavima od čađe. Pogledah je pod svjetiljkom. Na fotografiji se vidjelo dvoje mladih kako se osmijehuju fotografu. Njemu je bilo nekih sedamnaest ili osamnaest godina, imao je svijetlu kosu i tanane aristokratske crte lica. Ona

je bila tek nešto mlađa od njega, jednu ili najviše dvije godine. Imala je mliječnobijeli ten i fino isklesano lice, obrubljeno kratkom crnom kosom koja je naglašavala očarani pogled opijen veseljem. On ju je držao oko struka, a ona kao da mu je nešto šaptala zadirkujući ga. Slika je odisala nekom toplinom koja mi je izmamila osmijeh, kao da sam u tim dvama neznancima prepoznao svoje stare prijatelje. Iza njih vidio se izlog neke prodavaonice, pun šešira izašlih iz mode. Usredotočih se na par. Po odjeći se činilo da je fotografija stara bar dvadeset pet ili trideset godina. Bila je to slika prepuna svjetla i nade, i obećavala je stvari koje postoje samo u pogledima mladih. Plamen bijaše progutao gotovo cijelu pozadinu fotografije, iza onog starinskog pulta još se moglo nazreti neko strogo lice, maglovita silueta koja se nazirala iza slova otisnutih na staklu.

Sinovi Antonija Fortunya Ustanovljeno 1888.

One noći kad sam drugi put bio na Groblju zaboravljenih knjiga Isaac mi je ispričao da je Carax rabio majčino, a ne očevo prezime: Fortuny. Caraxov otac imao je klobučarnicu u Ulici Ronda San Antonio. Iznova pogledah portret onoga para i obuze me sigurnost da je taj mladić Julian Carax, koji mi se osmjehuje iz prošlosti, i ne vidi plamenove kako ga opkoljavaju sa svih strana.

GRAD SJENA 1954.

Idućega jutra Fermin je stigao na posao nošen krilima ljubavi, nasmiješeno zviždukajući ljubavna bolera. U drugim okolnostima pitao bih ga kako je prošao izlazak s Bernardom, ali toga dana meni nije bilo do poezije. Tata je za jedanaest dogovorio predaju narudžbe profesoru Javieru Velazquezu u njegovu fakultetskom uredu na Sveučilišnom trgu. Fermin je na sam spomen toga akademskog građanina dobivao osip, pa sam se s tom izlikom ponudio sam odnijeti knjige.

"To je najobičniji picajzl, ološ i fašistički dupelizac", izjavio je Fermin podižući pest u zrak na način koji je nepogrešivo govorio da ga obuzima pravednički zanos. "Na ime katedre i završnog ispita taj bi povalio i La Pasionariju, da mu se posreći."

"Ne pretjerujte, Fermine. Velazquez dobro plaća, uvijek unaprijed, i preporučuje nas na sva usta", podsjetio ga je moj otac.

"To je novac okaljan krvlju nevinih djevice", prosvjedovao je Fermin. "Sam Bog zna da ja nikad nisam legao s maloljetnom ženom, i to ne zato što nisam imao želju ili priliku; sada više msam ono što sam bio, ali nekoć mi po vanjštini i uglađenosti nije bilo premca! Pa čak i onda, kada bih nanjušio da je cura pomalo vjetrenjasta, tražio sam im osobne isprave, ili u nedostatku iste očevo dopuštenje u pisanom obliku, sve u cilju morala i etike."

Tata je zakolutao očima.

"S vama se ne može diskutirati, Fermine."

"Ako imam pravo, onda imam."

Uzeo sam paket koji sam sinoć sam zapakirao, dva Rilkea i neki apokrifni esej pripisan Ortegi o temi lubanja i dubini nacionalnog osjećaja, i ostavih Fermina i tatu zadubljene u raspravu o etici i moralu.

Dan je bio krasan, s nebom plavim kao stijeg i svježim povjetarcem koji je mirisao na jesen i more.

Barcelonu sam oduvijek najviše volio u listopadu, kada njezina duša izlazi u šetnju i čovjek postaje pametniji čim se napije vode iz izvora Canaletas koja tih dana, nekim čudom, nema okus po kloru. Hodao sam lakim korakom, obilazeći čistače cipela, piskarala koja se vraćaju s prijepodnevene kavice, prodavače srećaka i cijelu baletnu trupu čistača ulica koji kao da su čistili grad kistom, bez žurbe i precizno poput poentilista. Barcelona se već tada počela puniti automobilima, i kad sam stigao do semafora u Ulici Balmes primijetili s obje strane pločnika brigadu činovnika u sivom gabardenu kako požudnim pogledom upija neki Studebaker, kao da je riječ o vodviljskoj pjevačici u negližu. Popeh se Ulicom Balmes do Gran Vije, hvatajući se u koštac sa semaforima, tramvajima, pa čak i motociklima s prikolicom. U nekom izlogu ugledah plakat kuće Phillips koja je oglašavala dolazak novoga mesije, televizije, za koju su govorili da će nam promijeniti život i sve nas pretvoriti u bića iz budućnosti, kao što su Amerikanci. Fermin Romero de Torres, koji je uvijek bio u tijeku s raznim izumima, već bijaše prerekao što će se dogoditi.

"Televizija je, prijatelju Daniele, Antikrist i pazite što vam kažem, za tri-četiri naraštaja ljudi više neće sami znati ni prdnuti, i čovjek će se vratiti u špilju, srednjovjekovnom divljaštvu, na stupanj gluposti koji je nadišao već puž balavac iz pleistocena. Ovaj svijet neće uništiti atomska bomba kao što kažu novine, nego će umrijeti od smijeha, od banalnosti, od ismijavanja svega, i zato što će od svega praviti vic, i to loš vic."

Profesor Velazquez imao je sobu na drugom katu Filozofskog fakulteta, u dnu galerije popločene šahovskim uzorkom i prepune prašinastoga svjetla s pogledom na južni klaustar. Zatekao sam ga na vratima predavaonice, pretvarao se da sluša neku studenticu zanosnih oblina odjevenu u tamnocrveni kostim čvrsto stegnut u ruku ispod kojega su se vidjeli listovi dostojni stare Grčke kako hlistaju u tankim

svilenim čarapama. Profesor Velazquez uživao je glas zavodnika, i bilo je onih koji su govorili da sentimentalni odgoj gospođica iz visokog društva nije potpun bez poslovičnog vikenda u nekom hotelčiću na promeni Sitges, posvećenog recitiranju aleksandrinaca u četiri oka s uvaženim profesorom. Meni je trgovački instinkt prišapnuo neka dobro pazim da ne prekinem tu konverzaciju, pa sam odlučio ubiti vrijeme skidajući pogledom dotičnu sretnicu. Možda mi je duh razvedrila lagana šetnja, možda zbog mojih osamnaest godina i činjenice da sam više vremena provodio s muzama zarobljenima među starim koricama nego u društvu djevojaka od krvi i mesa, koje su mi uvijek djelovale kao da su svjetlosnim godinama daleko od duha Clare Barcelo, ali toga trenutka, dok sam očima prelazio preko svakog djelića anatomije te studentice koju sam vidio samo s leđa, ali koju sam zamišljao u tri dimenzije i aleksandrijskoj perspektivi, navrla mi je slina na usta.

"Pa to je Daniel", uskliknuo je profesor Velazquez. "E pa hvala Bogu da si došao ti, a ne onaj klaun od prošli put, s imenom kao u toreadora. Pomislio sam da je ili pijan, ili ga treba zatvoriti i baciti ključ. Zamisli što se usudio: pitao me koja je etimologija riječi 'pimpek', i to krajnje podrugljivim tonom, kakav nipošto nije bio na mjestu."

"Liječnik ga drži na jakim lijekovima. Nešto za jetru."

"Zato jer je cijeli dan mrtav pijan", obrecnuo se Velazquez. Ja bih na vašem mjestu pozvao policiju. Taj sigurno ima putra na glavi. A kako mu samo smrde noge, Bože mili, posvuda oko nas sve samo crveno smeće koji se nije opralo otkako je pala Republika."

Baš sam se spremio izmisliti neku uljudnu ispriku da opravdam eriruna, kad se studentica koja je razgovarala s profesorom Velazquezom okrenu i natjera me da isplazim jezik do koljena.

Vidio sam kako mi se smiješi i uši su mi počele gorjeti.

"Zdravo, Daniele", rekla je Beatriz Aguilar.

Pozdravio sam je kimanjem, nijem zbog saznanja da sam i ne znajući slinio za sestrom svoga najboljeg prijatelja, strašnom Beom.

"Ah, pa vi se poznajete?" upitao je Velazquez, zainteresiran.

"Daniel je naš stari obiteljski prijatelj", objasnila je Bea. "Jedini koji mi se jednom usudio reći da sam tašta i umišljena."

Velazquez me zapanjeno pogledao.

"Od toga ima već deset godina", precizirao sam. "I nisam to mislio ozbiljno."

"E pa ja još čekam da mi se ispriča."

Velazquez se srdačno nasmijao i uzeo paket iz mojih ruku.

"Čini mi se da sam ja ovdje suvišan", rekao je, otvarajući zamotuljak. "Ali, prekrasno. Slušaj, Daniele, reci ocu da tražim knjigu po imenu Mauromor: rani zapisi iz Cente, autor Francisco Franco Bahamonde, s predgovorom i bilješkama Pemana." "Nema problema. Javit ćemo vam se za dva tjedna."

"Držim te za riječ, a sad trčim, čekaju me trideset i dva prazna uma."

Profesor Velazquez mi namignu i nestade u predavaonici, ostavivši me nasamo s Beom. Nisam znao kamo bih gledao.

"Slušaj, Bea, što se tiče one uvrede, ja zaista..."

"Zafrkavala sam te, Daniele. Znam da su to bila dječja zadirivanja, a Tomas te je ionako dobro istukao."

"I još me boli."

Bea mi se osmjehnula kao da želi mir, ili bar primirje.

"A imao si pravo, pomalo sam tašta, a katkad i umišljena", rekla je Bea. "Nisam ti baš simpatična, zar ne, Daniele?"

To pitanje zateklo me potpuno nespremna, razoružana, i uplašena činjenicom da je tako lako izgubiti

antipatiju prema nekome koga si smatrao neprijateljem, čim se taj prestane tako ponašati.

"Ne, to nije istina."

"Tomas kaže da ti zapravo nisam nesimpatična, ali ne trpiš mog oca i zato se istresaš na meni, jer se njemu ne usudiš ništa reći. Ja te ne krivim. Tati se nitko ne usuđuje ništa reći."

Probljedio sam, ali za nekoliko trenutaka shvatih da se smiješim i kimam.

"Ispast će da me Tomas poznaje bolje nego ja sam."

"Neka te to ne čudi. Moj brat sve nas je pročitao, samo što ikad ništa ne govori. Ali ako jednoga dana otvori usta, štošta će obrušiti. On te silno cijeni, znadeš." Slegnuh ramenima spuštajući pogled.

"Stalno govori o tebi, i o tvome ocu i knjižari, i tome prijatelju koji radi s vama, za kojega Tomas kaže da je genij kojega će tek otkriti. Katkad kao da misli kako ste mu vi rođenija obitelj nego ona koju ima kod kuće."

Susreo sam se s njezinim pogledom, tvrdim, otvorenim, neustrašivim. Nisam znao što bih joj rekao, pa sam se samo nasmiješio. Osjetio sam da me svojom iskrenošću stjerala u kut, pa sam spustio pogled u dvorište.

"Nisam znao da tu studiraš."

"Ovo mi je prva godina."

"Književnost?"

"Tata misli da znanost nije za slabiji spol."

"Da. Previše brojki."

"Ne smeta mi, jer volim čitati, a ovdje sam upoznala zanimljive ljude." "Poput profesora Velazqueza?"

Bea se kiselo nasmiješi.

"Možda sam brucošica, ali znam dovoljno da takve prepoznam izdaleka, Daniele. Posebice ljude njegove sorte."

Pitao sam se u koju bi sortu mene svrstala.

"Usto, profesor Velazquez prijatelj je moga oca. Obojica su u odboru Udruge za zaštitu i promidžbu zarzuele i španjolske lirike." Nabacio sam impresioniran izraz.

"A kako ti je dečko, potporučnik Cascos Buendia?" s lica joj nestade osmijeh.

"Pablo za tri tjedna dolazi na dopust."

"Vjerojatno si sretna."

"Jako. Divan je dečko, iako mogu zamisliti što ti misliš o njemu."

Sumnjam, pomislih. Bea me promatrala s blago napetim izrazom lica. Htjedoh promijeniti temu, ali jezik mi je bio brži.

"Tomas kaže da ćete se vjenčati i živjeti u El Ferrolu." Kimnula je ne trepnuvši.

"Čim Pablo odsluži vojsku."

"Sigurno jedva čekaš", rekoh osjetivši zajedljiv ton u svome glasu, drskom glasu koji se stvorio tko zna odakle.

"Ne smeta mi, zaista. Njegovi ondje imaju posjed, nekoliko brodogradilišta, i Pablo će voditi jedno od njih. Ima smisla za upravljanje."

"Vidi se."

Bea se usiljeno nasmiješila.

"Osim toga, Barcelonu sam već upoznala, nakon toliko godina..." Primijetili da joj je pogled umoran, tužan.

"Čujem da je El Ferrol predivan gradić. Pun života. A morski plodovi navodno su bajni, posebno rakovice."

Bea je uzdahnula odmahujući glavom. Učinilo mi se da bi najradije zaplakala od bijesa, ali bila je odviše ponosna. Spokojno se nasmijala.

"Deset godina, i još me uživaš vrijeđati, zar ne, Daniele? Hajde onda, iskali se koliko te volja. Sama sam kriva, jer sam mislila da možda možemo biti prijatelji, ili se pretvarati da jesmo, ali valjda sam manje vrijedna od brata. Oprosti što sam te zadržavala."

Okrenula se i pošla hodnikom koji je vodio prema knjižnici. Vidio sam kako se udaljava preko crno-bijelih pločica, a njezina sjena presijecala je zastore svjetla koji su padali s velikih krovnih prozora.

"Bea, čekaj."

Prokleo sam samog sebe i potrčao za njom. Zaustavio sam je na pola puta, zgrabivši je za ruku.

Ošinula me pogledom koji me opržio.

"Oprosti mi. Ali prevarila si se: nisi ti kriva, nego ja. Ja sam manje vrijedan od tvoga brata i tebe. A vrijeđam te iz ljubomore prema tom kretenu od tvoga dečka i od bijesa kad pomislim da bi netko za njim pošao u El Ferrol, i u Kongo ako treba."

"Daniele..."

"Prevarila si se u meni, jer ti i ja možemo biti prijatelji ako mi dopustiš da pokušam sada kada znaš koliko sam nedostojan. I varaš se također glede Barcelone, jer iako misliš da si već sve vidjela, jamčim ti da nisi, i ako mi dopustiš, to ću ti i dokazati."

Vidio sam da joj je lice ozario osmijeh, a niz obraz joj je kliznula jedna spora, nijema suza.

"Bolje ti je da govoriš istinu", rekla je. "Jer u suprotnome reći ću bratu da ti otkine glavu kao da je čep."

Pružio sam joj ruku.

"Pravedno. Prijatelji?"

Ona mi je uzvratila stisak.

"Kada ti u petak završava nastava?" upitao sam. Načas je oklijevala.

"U pet."

"Čekat ću te u klaustu točno u pet, i prije nego padne mrak dokazat ću ti da u Barceloni postoji nešto što još nisi vidjela, i da ne možeš otići u El Ferrol s tim idiotom za kojega ne vjerujem da ga voliš, jer ako to učiniš, grad će te progoniti, i umrijet ćeš od tuge."

"Jako si siguran u sebe, Daniele."

Ja, koji nikad nisam bio siguran ni koliko je sati, kimnuh samouvjereno kako to može samo neznanica. Ostadoh je gledati kako se udaljava onom beskrajnom galerijom, sve dok se njezina silueta nije stopila s polutamom, a onda se zapitah što li sam to učinio.

Klobučarski obrt Fortuny, ili ono što je od njega ostalo, životario je u prizemlju uzane građevine oronula izgleda, pocrnjele od čađe, u Ulici Ronda San Antonio, odmah do Govina trga. Još su se mogla pročitati slova otisnuta na staklima prekrivenima prljavštinom a natpis u obliku polucilindra i dalje se klatio s pročelja, nudeći modele po mjeri i posljednje krike pariške mode. Vrata su bila zaključana lokotom koji kao da je tu stajao već desetak godina. Prilijepih čelo na staklo ne bih li pogledom proniknuo u mračnu unutrašnjost.

"Ako ste došli zbog najma, zakasnili ste", rekao je neki glas iza mojih leđa. "Predstavnik zgrade je već otišao."

Žena koja mi se obratila bila je prešla šezdesetu, a na sebi je imala nacionalnu nošnju svih pobožnih udovica. Ispod ružičasta rupca koji joj je prekrivao kosu virila su dva uvijača, a pofutrane papuče slagale su se s dokoljenkama boje mesa. Pretpostavio sam da je to kućepaziteljica.

"Dakle, dućan se iznajmljuje?" upitao sam.

"A vi niste zato došli?"

"U principu nisam, ali nikad se ne zna, možda me zanima."

Kućepaziteljica je nabrala obrve, kao da nije sigurna jesam li ja neki besposličar ili će mi ipak ukazati povjerenje. Nabacio sam svoj anđeoski osmijeh.

"Je li dućan odavno zatvoren?"

"Dobrih dvanaest godina, otkako je stari gazda umro."

"Gospodin Fortuny? Poznavali ste ga?"

"Ja sam u ovoj zgradi već četrdeset i osam godina, mladiću."

"Onda ste možda poznavali i sina gospodina Fortunyja."

"Juliana? Pa naravno."

Izvadih iz džepa nagorjelu fotografiju i pokazah joj je.

"Možete li mi reći je li ovaj mladić na slici Julian Carax?"

Kućepaziteljica me pogledala pomalo nepovjerljivo. Uzela je fotografiju u ruke i zapiljila se u nju.

"Prepoznajete li ga?"

"Carax je bilo djevojačko prezime njegove majke", precizirala je kućepaziteljica sa stanovitim neodobravanjem u glasu. "Da, to je Julian. Sjećam ga se kao malog plavušana, iako ovdje izgleda kao da ima tamniju kosu."

"Možete li mi reći tko je ova djevojka s njim?"

"A tko pita?"

"Ispričavam se, zovem se Daniel Sempere. Pokušavam saznati više o gospodinu Ganutu, o Julianu."

"Julian je otišao u Pariz, 1918. ili 1919. Otac ga je želio poslati vojsku, znate? Mislim da ga je mati odvela, da ga spasi toga zla, siročića. Gospodin Fortuny je ostao živjeti sam, u potkrovlju."

"Znate li je li se Julian koji put vraćao u Barcelonu?"

Kućepaziteljica me šutke pogledala.

"Zar ne znate? Julian je umro u Parizu, iste te godine."

"Molim?"

"Kažem da je Julian preminuo. U Parizu. Ubrzo nakon što je stigao. Bolje bi mu bilo da je otišao u vojsku."

"Smijem li pitati kako ste za to čuli?"

"A kako bih čula? Rekao mi je njegov otac." Lagano kimnuh.

"Razumijem. Je li vam rekao od čega je umro?"

"Stari mi nije rekao potanko. Jednoga dana, ubrzo nakon što je Julian otišao, stiglo mu je neko pismo, i kad sam to rekla njegovom ocu, rekao mi je da je njegov sin umro i da bacim svu poštu koja mu stigne. Zašto se mrgodite?"

"Gospodin Fortuny vam je lagao. Julian nije umro 1919."

"Ma što to govorite?"

"Julian je živio u Parizu, najmanje do 1935., i poslije se vratio u Barcelonu."

Kućepaziteljčino lice ozario je osmijeh.

"Dakle, Julian je tu, u Barceloni? Gdje?"

Kimnuh nadajući se da ću iz nje izvući više ako je oraspoložim.

"Majko Božja... Baš ste me razveselili, naravno, ako je zaista živ. Bilo je to divno dijete, malo čudno i uvijek u oblacima, imao je ono nešto što čovjeku priraste srcu. Za vojnika je bio, to se vidjelo izdaleka. Mojoj Isabeliti užasno se sviđao. Zamislite, jedno vrijeme mislila sam čak da će se vjenčati, dječja posla. Smijem li još jednom vidjeti sliku?"

Pružio sam joj fotografiju. Kućepaziteljica ju je promatrala kao da je to srećonoša, karta kojom će se vratiti u svoju mladost.

"Ne mogu vjerovati, pogledajte samo, kao da ga ovaj čas gledam... a onaj stari gad reče mi da je mrtav! Zaista, ima svakakvih ljudi na svijetu. A što je postalo od Juliana u Parizu? Sigurno se obogatilo. Meni se uvijek činilo da će se jednom obogatiti."

"Nije baš. Postao je pisac."

"Pisac priča?"

"Tako nekako. Pisao je romane."

"Za radio? Divno! Pa, uopće me to ne čudi, znate? Od malih nogu stalno je djeci iz susjedstva nešto pripovijedao. Ljeti bi se moja Isabelita i njezine sestrične okupile na terasi pa im je pričao. Govorile su da on nikad dvaput ne priča istu priču. To da, sve su bile o mrtvacima i duhovima. Kažem vam, čudno dijete. Doduše, od onakvog oca čudno što nije sasvim poblesavio. Uopće se ne čudim što ga je žena na kraju ostavila, taj je bio gadna muštra. A ja vam inače ne volim gurati nos gdje mu nije mjesto, znate? Meni je sve ravno, ali taj čovjek nije bio dobar. U jednoj zgradi sve se na kraju sazna. Tukao ju je, znate? Na stubištu su se stalno čuli povici, više puta dolazila je i policija. Razumijem ja da muž tu i tamo mora istući ženu, da je nauči poštovanju, ne kažem ja da ne mora, ima puno kurveraja, a mlade cure više nisu čestite kao nekoć, ali ovaj je nju volio mlatiti iz čista mira, razumijete? Sirota žena imala je samo jednu prijateljicu, Vicentetu, živjela je u stanu 4-2. Pa je, sirotica, znala pobjeći k njoj, da je muž više ne mlati. I pričala joj je stvari..."

"Kakve stvari?"

Kućepaziteljica me pogleda u povjerenju, podignu obrvu i osvrnu se oko sebe.

"Da mali nije klobučarev sin."

"Julian? Kažete da Julian nije bio sin gospodina Fortunyja?"

"To je Francuskinja rekla Vicenteti, ne znam je li to bilo iz inata, Bog će ga znati zašto. Meni je mala to rekla puno godina poslije, kad više nisu tu živjeli."

"A tko je bio pravi Julianov otac?"

"Francuskinja nikad nije htjela odati. Možda nije ni znala. Znae kakvi su ti stranci."

"Mislite da ju je muž zato tukao?"

"Tko bi to znao. Triput su je vodili u bolnicu, ej, triput! A taj prasac još je imao obraza da svima kaže kako je sama kriva, da je pijanica i da tetura po stanu od silnoga pića. Ali ne vjerujem ja u to. Taj se stalno sa svim susjedima svađao. Moga pokojnog muža, pokoj mu duši, jednom je prijavio policiji da mu

je nešto ukrao u dućanu, on je naime smatrao da su svi Murcijanci probisvijeti i lopovi, a mi smo zapravo iz Ubeđe..."

"Rekli ste mi da poznajete djevojku s kojom je Julian na slici?" Kućepaziteljica se opet pomno zagledala u sliku.

"Nikad je nisam vidjela. Zgodna mala."

"Po slici bi se reklo da mu je to djevojka", natuknuo sam da vidim hoće li joj to osvježiti pamćenje. Vratila mi je fotografiju odmahujući glavom.

"Ja vam se u te slike na razumijem. Koliko ja znam, Julian nije imao curu, ali da ju je i imao, meni ne bi rekao. Jedva sam saznala i da se moja Isabelita spetljala s tim tipom.. Vi mladi nikad ništa ne govorite. A mi stari ne znamo zaklopiti."

"Sjećate li se njegovih prijatelja, nekog koga je stalno dovodio kući?" Kućepaziteljica je slegnula ramenima.

"Joj, to je bilo tako davno... A tih posljednjih godina Julian je rijetko bio doma, znate? Sprijateljio se s nekim u školi, s nekim dečkom iz dobre obitelji, od Aldavinih, no, više vam ne moram govoriti. Sad se o toj familiji ne govori, ali tada su bili kao plemstvo. Strašno puno novca. Znam jer su katkad po Juliana slali auto, da ste vidjeli taj auto! Ni Franco takav nije imao! S vozačem, sav ulašten. Moj Paco, koji se razumio u te stvari, rekao mi je da je to rokroj, tako nešto. Dostojan cara."

"Sjećate li se vi kako se taj Julianov prijatelj zvao?"

"Slušajte, kad se netko preziva Aldava, ime mu i ne treba, umijete što vam govorim. Sjećam se još jednoga dečka, taj je bio malo zvrknut, neki Miquel. Mislim da mu je i to bio razredni kolega. Nemojte me pitati ni za prezime ni za lice."

Činilo se da smo stigli do mrtve točke i bojao sam se da će kućepaziteljici dojaditi priča. Odlučio sam postupiti instinktivno.

"Živi li sada tko u Fortunyjevom stanu?"

"Ne. Stari je umro bez oporuke, a žena je, koliko ja znam, sada u Buenos Airesu, ni na sprovod nije došla."

"Zašto u Buenos Airesu?"

"To je najdalje što je mogla pobjeći od njega, ako mene pitate I ne krivim je, tako mi svega. Sve je prepustila odvjetniku, neki čudan tip. Ja ga nikad nisam vidjela, ali moja kći Isabela, koja živi u stanu na petom katu, odmah ispod njih, kaže da ima ključ i dolazi noću, i satima hoda po stanu, a onda ode. Jednom je, kaže, čak čula nešto kao da lupkaju ženske pete. Što da vam kažem."

"Možda su to bile štake", natuknuh.

Pogledala me pogledom punim nerazumijevanja. Za kućepaziteljicu ovo je očito bila silno ozbiljna tema.

"I svih ovih godina nitko nije dolazio u stan?"

"Jednom se pojavio neki zlokoban tip, od onih koji se stalno smiju, bolje reći smijulje, ali čim ga vidite, sve vam je jasno. Rekao je da je iz Odjela za zločine. Htio je vidjeti stan."

"Je li rekao zašto?"

Kućepaziteljica je odmahнула glavom.

"Sjećate li se kako se zvao?"

"Neki inspektor. Nisam mu vjerovala ni da je policajac. Nešto je u cijeloj toj stvari smrdjelo, razumijete. Kao da je neka privatna osveta. Ja sam ga fino otpravila, rekla sam mu da nemam ključeve stana, i ako treba nešto, neka zove odvjetnika. Rekao mi je da će opet doći, ali više ga nisam vidjela. Daleko mu lijepa kuća!"

"Da ne znate kojim slučajem ime i adresu toga odvjetnika:!"

"To biste morali pitati upravitelja zgrade, gospodina Molinsa. Ured mu je tu blizu, Floridablanca 28, međukat. Recite da vas šalje gospođa Aurora, na usluzi."

"Hvala vam najljepša. Recite, gospođo Aurora, Fortunyjev stan je, dakle, prazan?"

"Prazan nije, jer nitko ništa nije odnio iz njega otkako je stari umro. Katkad čak smrdi. Ja bih rekla da tu ima i štakora, pazite to vam kažem.

"Bih li možda mogao baciti pogled? Možda ćemo naći nešto što će nam reći što je zapravo bilo s Julianom..."

"Joj ne mogu. Morate se obratiti gospodinu Molinsu, on vodi računa o tome." Lukavo sam joj se nasmiješio.

"Ali vi imate glavni ključ, vjerojatno. Iako ste onome tipu rekli da nemate... Nemojte mi reći kako i vi ne umirete od želje da vidite što unutra ima." Gđa Aurora pogledala me iskosa.

"Vrag ste vi."

Vrata su popustila poput nadgrobne ploče, uz nagli cilik, i iz unutrašnjosti nas je zapahnuo smradan i pokvaren zrak. Gurnuh vrata i iza njih otkrili prolaz koji je tonuo u tamu. Zrak je smrdio na ustajalost i vlagu. Spirale prljavštine i prašine krasile su kutove krovništa, obješene poput sijedih vlasi. Napuknute podne pločice bile su prekrivene nečim što je sličilo sloju pepela. Primijetio sam nešto nalik na otiske stopala koji su ušli u stan.

"Sveta Majko Božja", promrmljala je kućepaziteljica. "Ovdje ima više govana nego na podu kokošinjca."

"Ako želite, ući ću sam", ponudih joj.

"Malo sutra! Izvolite vi prvi, a ja ću za vama."

Zatvorismo vrata iza sebe. Načas, dok nam se oči nisu navikle na polutamu, ostadosmo nepomično stajati na pragu stana. Začuh iprekidano kućepaziteljino disanje, i primijetili da se oko nje širi kiselkast miris znoja. Osjećao sam se poput pljačkaša grobova, zatrovane pohlepom i požudom.

"Hej, kakav je to zvuk?" upita me kućepaziteljica ustrašeno. Nešto je zalepršalo u tami, kao uplašeno našim dolaskom, činilo mi se da sam na drugom kraju hodnika ugledao neki bjelkast obris kako lepeće.

"Golubovi", rekoh. "Sigurno su ušli kroz razbijen prozor i tu savili gnijezdo."

"Gade mi se te odvratne ptičurine", rekla je kućepaziteljica. "Koliko samo balegaju."

"Ništa se vi ne bojte, gospođo Aurora, oni napadaju samo kad su gladni."

Pređosmo hodnik u nekoliko koraka. Tako stigismo do blagovaonice koja je gledala na balkon. Ondje se nazirao obris klimava stola prekrivena pohabanim stolnjakom nalik na mrtvački pokrov. Stražu su mu držala četiri stolca i dvije vitrine prekrivene prljavštinom u kojima su stajali tanjuri, set čaša i servis za čaj. U jednom kutu i dalje je bio stari pijanino koji je pripadao Caraxovoj majci. Tipke su bile crne od prljavštine, a spojevi su se jedva vidjeli pod slojem prašine. Pred balkonom je blijedio naslonjač s ofucanom navlakom. Kraj njega je stajao nizak stolić na kojemu su bile odložene naočale za čitanje i Biblija uvezana u blijedu kožu s pozlaćenim rubovima, onakva kakve su se tada dijelile prvopričesnicima na dar. U njoj je još stajao označivao, komadić grimizna konopa.

"Eno, u tom su naslonjaču staroga našli mrtvog. Doktor je rekao da je bio mrtav dva dana. Kako je tužno tako umrijeti, sam kao pas. Zaslužio je, ali svejedno mi je žao."

Priđoh samrtnom naslonjaču g. Fortunyja. Kraj Biblije je stajala kutijica s crno-bijelim fotografijama, starim studijskim portretima. Kleknuh da ih bolje pogledam, pitajući se smijem li ih dotaknuti. Pomislih da ću tako oskvrnuti uspomene sirotoga čovjeka, ali onda me svlada radoznalost. Prva slika prikazivala je mladi par s djetetom koje nije imalo više od četiri godine. Prepoznali ga po očima.

"Eto vam. Gospodin Fortuny u mladosti, i ona..."

"Julian nije imao braće i sestara?"

Kućepaziteljica slegnu ramenima i uzdahnu.

"Govorkalo se da je ona jednom pobacila kad ju je muž istukao, ali ne bih znala. Ljudi vole tračati, još kako. Jednom je Juliaan ispričao drugoj djeci iz zgrade da ima sestru koju vidi samo on, koja izlazi iz zrcala kao da je od zraka i živi sa samim vragom u palači ispod nekog jezera. Moju Isabelitu su cijeli taj mjesec mučili ružni snovi. To dijete je baš znalo biti morbidno."

Bacio sam pogled u kuhinju. Staklo na omanjem prozoru koji je gledao na unutarnje dvorište bilo je razbijeno, i s druge strane čulo se nervozno i neprijateljsko lepetanje golubljih krila.

"Imaju li svi stanovi isti raspored?" upitao sam.

"Oni koji gledaju na ulicu, dakle oni na drugom ulazu, da. Ali ovaj je potkrovni pa je malo drukčiji", objasnila je kućepaziteljica. "Tu imate kuhinju i praonicu koje gledaju na unutarnje dvorište. U ovom hodniku ima tri sobe, a u dnu je kupaonica. Kad se propisno uredi, jako su lijepi, vjerujte mi. Ovaj sličići stanu moje Isabelite, ali naravno sad izgleda kao mrtvačnica."

"Znate li koja je bila Julianova soba?"

"Prva vrata vode u glavnu spavaću sobu. Druga u manju sobu. Možda ta, rekla bih."

Stupih u hodnik. Sa zidova se ljuštila boja. U dnu hodnika kupaonička vrata bila su odškrinuta. Iz zrcala me gledalo neko lice. Moglo je pripadati meni ili sestri koja je živjela u zrcalima ovoga stana.

Pokušah otvoriti druga vrata.

"Zaključano je", rekoh.

Kućepaziteljica me zapanjeno pogledala.

"Ova vrata nemaju lokota", promrmljala je.

"Ova imaju."

"Onda ga je sigurno ugradio stari, jer u drugim stanovima..."

Spustili pogled i primijetih da trag koraka u prašini vodi do zaključanih vrata.

"Netko je ulazio u ovu sobu", rekoh. "I to nedavno."

"Nemojte me plašiti", reče kućepaziteljica.

Priđoh drugim vratima. Ta nisu imala lokot. Dotaknuh ih i ona se odškrinuše otvarajući se prema unutrašnjosti sobe uz škripu, kao da su zahrđala. U sredini je počivao stari krevet s baldahinom, nenamješten. Plahte bijahu požutjele poput mrtvačkih pokrova. Iznad kreveta nadvijalo se raspelo. U prostoriji se nalazila i omalena komoda sa zrcalom, lavor, vrč i stolac. Na zid se oslanjao ormar s odškrinutim vratima. Obišao sam postelju i prišao noćnom ormariću prekrivenom staklenom plohom ispod koje su bile zatočene fotografije predaka, pogrebne obavijesti i lutrijske srećke. Na ormariću je stajala glazbena kutija od rezbarena drva i džepni sat, čije se vrijeme zauvijek zamrznulo na pet i dvadeset. Pokušah naviti glazbenu kutiju, ali melodija se nakon šest nota zaglavila. Potom otvorili ladicu noćnog ormarića. Ondje pronađoh praznu futrolu za naočale, grickalicu za nokte, čuturu i medaljon Gospe Lurdske. Ništa više.

"Negdje mora biti ključ te sobe", rekoh.

"Onda je kod upravitelja. Gledajte, ja mislim da je najbolje da odemo i..."

Pogled mi pade na glazbenu kutiju. Podigoh poklopac i otkrih da mehanizam blokira neki pozlaćeni ključić. Izvadih ga, i glazbena kutija nastavi cvrkutati dalje. Prepoznah Ravelovu melodiju.

"Sigurno je ovo taj ključ", rekoh kućepaziteljici sa smiješkom.

"Slušajte, ako je soba bila zaključana, ima razloga. Čak i da je samo iz poštovanja prema uspomeni..."

"Ako želite, možete me pričekati u svom stanu, gospođo Aurora."

"Pravi ste vrag. Hajde, otključajte već jednom."

Kroz ključanicu je fijukao zapuh hladna zraka lizuckajući mi prste dok sam umetao ključ. G. Fortuny dao je na vrata napuštene sobe svoga sina ugraditi tripud veći lokot od onoga koji je stajao na vratima stana. Gđa Aurora gledala me sa zebnjom, kao da ćemo otvoriti Pandorinu kutiju.

"Gleda li ova soba na uličnu stranu?" upitah. Kućepaziteljica odmahnu glavom.

"Ima prozorčić za ventilaciju, gleda na unutarnje dvorište."

Gurnuh vrata prema unutra. Pred nama se otvori bunar neprozirne tame. Slabašna svjetlost iza naših leđa jedva je uspjela zagrepsti po površini sjenki. Prozor koji je gledao na dvorište bio je prelijepljen požutjelim novinskim napirom. Strgoh novinske stranice i tmicu raspasa igla magličaste svjetlosti.

"Isuse, Marijo i Josipe", promumlja kućepaziteljica kraj mene.

Prostorija je vrvjela raspelima. Visjela su sa stropa, obješena o uzice, i prekrivala zidove pribijena na čavle. Bilo ih je na desetke. Naslućivala su se u zakucima, nožem urezana u drveni namještaj, ugrebena u podne pločice, naslikana crvenilom na zrcalima. Tragovi koraka koji su dopirali do praga sad su se mogli pratiti u prašini oko kreveta, ogoljena sve do madraca, kostura od žice i crvotočna drva. U kutu ložnice, pod tavanskim prozorom, stajao je rolo pisaći stol, zatvoren i okrunjen trojstvom metalnih raspela. Oprezno ga otvorih. Na spojevima drvenih rebrenica nije bilo prašine, po čemu zaključili da je stol nedavno otvaran. Imao je šest ladica. Brave su bile razbijene. Pregledah jednu po jednu. Prazno.

Kleknuh pred pisaći stol. Prstima stadoh prepipavati izgrebena drvo.

Zamišljao sam ruke Juliana Caraxa kako ucrtavaju te šare, hijeroglife čije je značenje progutalo vrijeme. U dnu stola nazirala se hrpa bilježnica i čaša s olovkama i nalivperima. Uzeh jednu bilježnicu i ovlaš je prelistah. Crteži i nabacane riječi. Matematički zadaci. Nevezane rečenice, citati iz knjiga. Nedovršene pjesme. Sve bilježnice izgledale su jednako. Neki crteži ponavljali su se stranicu za stranicom, različiti tek za nijansu. Pozornost mi je privukao lik čovjeka koji kao da je bio načinjen od vatre. Druga sličica pokazivala je nešto što je mogao biti anđeo ili gmaz sklupčan oko križa. Grube skice prikazivale su neko golemo i nestvarno zdanje nakićeno tornjićima i katedralnim svodovima. Potezi su odavali sigurnu ruku i stanovitu nadarenost. Mladi Carax očito je bio perspektivan crtač, ali svi crteži ostali su na razini skice.

Upravo sam kanio odložiti posljednju bilježnicu ne otvorivši je, kadli nešto ispade iz njezinih stranica i pade mi pred noge. Bila je to fotografija na kojoj sam prepoznao istu onu djevojku s nagorjele fotografije snimljene u podnožju zgrade. Djevojka je pozirala u nekom raskošnom vrtu, a među krošnjama stabala nazirala se kuća koju sam upravo vidio skiciranu na crtežima mladoga Caraxa. Prepoznao je isti čas. Bila je to vila Bijeli fratar, "El Frare Blanc" u Aveniji Tibidabo. Na poleđini fotografije stajala je jednostavna posveta:

Voli te Penelope

Spremih je u džep, zatvorih pisaći stol i osmjehnuh se kućepaziteljici. "Jeste li pregledali sve što ste htjeli?" upita me, željna da iziđe odatle.

"Gotovo sve", reko. "Maloprije ste mi rekli da je malo nakon što je Julian otišao u Pariz stiglo pismo, ali otac je rekao neka ga bacite..."

Kućepaziteljica je načas oklijevala, a onda kimnu.

"Pismo sam stavila u komodu u predsoblju, ako se Francuskinja ikad vrati. Mora još biti tamo..." Pristupismo komodi i otvorismo gornju ladicu. Žućkasta omotnica počivala je među zbirkom pokvarenih satova, puceta i novčića koji su već prije dvadeset godina izišli iz uporabe. Uzeh pismo i pogledah ga.

"Jeste li ga pročitali?"

"Ma, što vi mislite, tko sam ja?"

"Bez uvrede. Bilo bi to normalno, s obzirom na okolnosti, ako ste mislili da je siroti Julian pokojni..." Kućepaziteljica slegnu ramenima, spusti pogled i koraknu prema vratima. Iskoristili taj tren da pismo spremim u unutarnji džep sakoa i zatvorih ladicu.

"Gledajte, ne bih htjela da steknete pogrešan dojam", reče kućepaziteljica.

"Naravno da neću. Što je pisalo u pismu?"

"Bilo je ljubavno. Kao ona pisma na radiju, ali još tužnije, jer ovo je zvučalo zbiljski. Vjerujte, dok sam ga čitala, zamalo sam se rasplakala."

"Vi ste srce od žene, gospođo Aurora."

"A vi ste pravi vrag."

Tog istog poslijepodneva, nakon što sam se oprostio od gđe Aurore i obećao joj da ću je obavještavati o svojoj potrazi za Julianom Caraxom, otidoh do ureda upravitelja zgrade. G. Molins bijaše vidio bolje dane i sada je tavorio u smradnom uredu na polukatu neke zgrade u Ulici Floridablanca. Molins je bio veseo trbušast čovjek, a s usnica mu je visjela napola popušena cigara, kao da raste iz njegovih brkova. Bilo je teško odrediti je li budan ili spava jer je njegovo disanje sličilo hrkanju. Kosa mu je bila masna i zalijepljena preko čela, a sitne svinjske očice obješenjački su promatrale. Na sebi je imao odijelo za koje na tržnici Los Encantes ne bi dobio ni deset pezeta, ali dojam je popravljao drečavom kravatom tropskoga uzorka. Sudeći po izgledu ureda, ondje se upravljalo tek kukcima i katakombama Barcelone iz nekih davnih vremena.

"Upravo preuređujemo", rekao je Molins u znak isprike.

Da probijem led, spomenuh ime gđe Aurore kao da govorim o staroj obiteljskoj prijateljici.

"Kao mlada bila je to bomba od žene", prokomentirao je Molins. "S godinama se zapustila, ali naravno ni ja više nisam onaj stari. Možda mi nećete vjerovati, ali ja sam u vašim godinama bio lijep kao Apolon. Cure su me na koljenima molile da ih odvedeni u krevet, pa i da im napravim dijete. Dvadeseto stoljeće je živo sranje. Ali recite, mladiću, što ste trebali?"

Podvalio sam mu manje-više vjerodostojnu priču o navodnom daljem srodstvu s obitelji Fortuny. Nakon pet minuta čavrljanja Molins se odvuкао do kartoteke i dao mi adresu odvjetnika koji je zastupao Sophie Carax, Julianovu majku.

"Da vidimo... Jose Maria Requejo. Ulica Lava XIII. broj 59. Ali poštu mu dvaput godišnje šaljemo u poštanski sandučić u glavnoj Pošti, Ulica Lavetana."

"Vi poznajete gospodina Requeja?"

"Mislim da sam nekoliko puta razgovarao s njegovom tajnicom. Sve poslove s njim obavljamo preko pošte, a to vodi moja tajnica, danas je kod frizera. Ovi današnji odvjetnici više nemaju vremena za kurtoaziju kao prije. Nema više gospode u ovoj našoj profesiji."

A kako se činilo, nije više bilo ni pouzdanih adresa. Već samo jedan pogled na popis ulica na upraviteljevu pisaćem stolu potvrdio je moju sumnju: adresa navodnog odvjetnika Requeja nije postojala. To sam priopćio g. Molinsu, koji je tu vijest primio kao vic.

"Ma nemojte mi reći", rekao je prasnuvši u smijeh. "Što sam ja vama govorio? Šarlatani!" Upravitelj

se zavalj u naslonjač i opet stade hrkuckati.

"Imate li možda broj onoga poštanskog sandučića?"

"Na kartici piše da je 2837, ali ja se ne razumijem u te brojeve što ih piše moja tajnica; znate i sami da žene nisu za matematiku, Žene su za..."

"Smijem li vidjeti karticu?"

"Dapače. Izvolte."

Pruži mi karticu i ja je pogledah. Brojevi su bili savršeno čitljivi. Broj poštanskog sandučića bio je 2321. Užasnuh se nad pomišlju kako se u tom uredu vode knjige.

"Jeste li za života gospodina Fortunvja često surađivali s njim?" upitah.

"Tako-tako. Čudan čovjek. Sjećam se, kad sam čuo da ga je Francuskinja ostavila, pozvao sam ga s kompanjonima da se malo poveselimo sa ženskama, u sjajan kupleraj, tu blizu plesne dvorane La Paloma. Da se čovjek malo razvedri, ništa više. I zamislite molim vas, prestao je razgovarati sa mnom, nije me ni na ulici pozdravljao, kao da sam nevidljiv. Što velite?"

"Ostao sam šokiran. Što mi još možete reći o obitelji Fortuny? Sjećate li ih se dobro?"

"Druga su to vremena bila", promumljao je s nostalgijom "Poznavao sam još staroga Fortunvja, koji je utemeljio klobučarnicu. O sinu vam nemam puno toga reći. Ali ona je bila strašna. Kakva ženska! I čestita, znate? Unatoč svim tračevima i ogovaranjima..."

"Kao ono da Julian nije sin gospodina Fortunyja?"

"Ma gdje ste to čuli?"

"Kažem vam, u srodstvu smo. Sve se zna."

"To nikad nije dokazano."

"Ali govorkalo se", rekoh provokativno.

"Ljudi kokodaču o svemu. Čovjek ne po tječe od majmuna nego od papige."

"A što su točno govorili?"

"Jeste li za čašicu ruma? Iz Igualade, ali kao da je s Kariba... Prva liga."

"Ne, hvala, ali praviti ću vam društvo. A vi mi dotle možete ispričati..."

Antoni Fortuny, kojega su svi zvali samo klobučarom, upoznao je Sophie Carax 1899., pred stubištem barcelonske katedrale. Upravo bijaše položio zavjet svetom Eustahiju, koji je među svim svecima s kapelicom bio na glasu kao najmarljiviji i najmanje ukočen kada treba udijeliti neko ljubavno čudo. Antoni Fortuny, koji već bijaše prešao tridesetu i time postao stari momak, želio je ženu, i to odmah.

Sophie je bila mlada Francuskinja koja je živjela u pansionu za mlade gospođice u Ulici Riera Alta, i davala osobnu pouku iz pjevanja i glasovira pomlatku najbogatijih barcelonskih obitelji. Nije imala ni obitelji ni kapitala, samo svoju mladost i glazbenu naobrazbu koju joj je otac, pijanist u nekom kazalištu u Nimesu, uspio dati prije nego je 1886. umro. Antoni Fortuny, s druge strane, bio je na putu uspjeha. Nedavno bijaše naslijedio očev posao, uglednu klobučarnicu u Ulici Ronda San Antonio, u kojoj je izučio zanat i sanjao da će jednoga dana i on tako obučiti svoga sina. Sophie Carax svidjela mu se onako krhka, lijepa, mlada, poslušna i plodna. Sveti zustahije uslišao ga je, baš u skladu sa svojom reputacijom. Nakon četiri mjeseca uporna udvaranja Sophie je prihvatila njegovu bračnu ponudu. G. Molins, prijatelj djeda Fortunya, upozorio je Antonija da se ženi strankinjom, da je Sophie očito dobra cura, ali ta joj veza možda i odveć odgovara, neka pričeka bar godinu... Antoni Fortuny odvratio je da o svojoj budućoj supruzi zna sasvim dovoljno. Ostalo ga nije zanimalo. Vjenčali su se u bazilici Pino, a trodnevni medeni mjesec trebali su provesti u obližnjem kupalištu Mongat. Jutro prije polaska klobučar je u povjerenju upitao g. Molinsa da ga uputi u tajne bračne ložnice. Molins mu je sarkastično odgovorio neka pita ženu. Mladi par vratio se u Barcelonu već nakon dva dana. Susjedi su govorili da je Sophie na ulazu u zgradu

plakala. Vicenteta se godinama poslije klela da joj je Sophie rekla kako je klobučar nije ni prstom taknuo, a kada ga je pokušala zavesti, nazvao ju je droljom i rekao joj da mu se gade njezini vulgarni prijedlozi. Šest mjeseci kasnije, Sophie je mužu priopćila da čeka dijete. S drugim. Antoni Fortuny bezbroj je puta gledao vlastita oca kako tuče majku, pa je učinio ono što je smatrao potrebnim. Zaustavio se tek kada mu se učinilo da će je jedan udarac više ubiti. No unatoč svemu Sophie je odbila odati ime djetetova oca. Antoni Fortuny po svojoj je logici zaključio da to mora biti sam vrag, jer bilo je to dijete grijeha, a grijeh ima samo jednoga oca: Nečastivoga. Uvjeren da se Nečastivi uvukao u njegov dom i među noge njegove žene, klobučar je posvuda stao vješati raspela: po zidovima, po vratima svih prostorija i po stropu. Kad ga je Sophie zatekla kako razmješta križeve po sobi u koju ju je zatočio, uplašila se i sa suzama u očima upitala ga je li poludio. Zaslijepljen bijesom, okrenuo se i pljusnuo je.

"Kurva kao i sve druge", pljunuo je i izbacio je na odmorište stuba, nakon što ju je do krvi izbičevao remenom. Idućeg dana, kad je Antoni Fortuny otvorio vrata stana da siđe u klobučarnicu, Sophie je još ležala ondje, oblijepljena sasušenom krvlju i tresući se od hladnoće. Liječnici nikad nisu uspjeli potpuno zaliječiti lomove na njezinoj desnoj ruci. Sophie Carax nikad više nije zaspivala glasovir, ali rodila je sina kojega je nazvala Julian, u sjećanje na oca kojega je prerano izgubila, kao i sve u životu. Fortuny je razmišljao o tome da je izbaci iz kuće, ali smatrao je da bi takav skandal naškodilo poslu. Nitko više ne bi kupovao šešire od rogonje. Te dvije stari nisu išle zajedno. Sophie je smjestio u mračan i hladan sobičak u dnu stana. Ondje je uz pomoć dvije susjede iz zgrade rodila sina. Antoni se tek tri dana kasnije vratio kući.

"Ovo je sin kojega ti je Bog dao", objavila mu je Sophie. "Ako želiš nekoga kazniti, kazni mene, ali ne nedužno dijete. Njemu treba dom i otac. Moji grijesi njega se ne tiču. Molim te, smiluj nam se."

Prvi mjeseci bili su teški za oboje. Antoni Fortuny bijaše odlučio svoju ženu poniziti i svesti na razinu sluškinje. Više nisu dijelili ni stol ni postelju, i rijetko su razmjenjivali rečenice osim kad je trebalo urediti neko pitanje u vezi s vođenjem kućanstva. Jednom mjesečno, obično u doba punog mjeseca, Antoni Fortuny pojavio bi se u Sophinoj ložnici u zoru, i bez ijedne riječi nasrnuo na svoju nekadašnju suprugu sa silinom, ali bez velike revnosti. Sophie je željela iskoristiti te rijetke i ratoborne intimne trenutke, pa bi mu se pokušavala umiliti šapćući nježne riječi i vještoga milujuć. No klobučar nije imao sluha za takve gluposti, i silina njegove žudnje potrošila bi se u nekoliko minuta, pa i sekunda. Nekoliko godina poslije Antoni Fortuny prestao je zalaziti u Sophinu ložnicu i stekao naviku čitati Evandjelje do sitnih sati, tražeći u njemu utjehu za svoje patnje.

Uz pomoć Evandjelja klobučar je pokušavao u svome srcu probuditi ljubav prema tome djetetu duboka pogleda koje je voljelo zbijati šale sa svime i izmišljati sjene ondje gdje ih nema. No unatoč svem trudu malenoga Juliana nije volio kao svoju krv i meso, niti se u njemu mogao prepoznati. Dječaka pak naizgled uopće nisu zanimali šeširi ni pouke iz katekizma. Kad bi stigao Božić, Julian bi se zabavljao premještajući figurice u jaslicama i kujući intrige u kojima bi malenoga Isusa otela tri kralja s Istoka, sa zlokobnim namjerama. Ubrzo je stekao maniju crtanja anđela s vučjim zubima te stao izmišljati priče o zakukuljenim sablastima koje izlaze iz zidova i ljudima u snu proždiru ideje. S vremenom je klobučar izgubio svaku nadu da će toga dječaka izvesti na pravi put. To dijete nije bilo Fortunyeva roda, i nikad neće biti. Tvrđilo je da se školi dosađuje, i vraćalo bi se s bilježnicama prepunima črčkarija je su prikazivale čudovišna bića, krilate zmije i oživjela zdanja da hodaju i proždiru neoprezne. Tada je već bilo jasno da ga starine i tlapnje zanimaju beskrajno više od svakodnevice koja ga okružuje. Od svih razočaranja koja su mu se u životu skupila nijedno Antonija Fortunya nije boljelo koliko taj sin kojega mu je poslao vrag da mu se ruga.

U desetoj godini Julian je objavio da želi postati slikar, kao Velazquez, jer sanja o tome da se baci na slikanje platna koja veliki majstor za života nije stigao naslikati, tvrdio je, jer je bio prisiljen stalno

raditi portrete umno zaostalih članova kraljevske obitelji. Da stvar bude još gora, možda iz dokolice ili u znak uspomene na oca, Sophie ga je počela poučavati u glasoviru. Julian, koji je obožavao glazbu, slikanje i sve što se u muškom društvu smatra posve beskorisnim i nepotrebnim, ubrzo je naučio osnove harmonije i odlučio da mu je draže skladati vlastite kompozicije nego slijediti partiture iz notne bilježnice, što je bilo posve protuprirodno. Antoni Fortuny tada je još vjerovao da je dječak djelomice zaostao i zbog prehrane, odveć pod utjecajem majčine francuske kuhinje. Bila je općepoznata stvar da obilje maslaca dovodi do moralne propasti i otupljuje intelekt. Zabranio je Sophie da ikad više kuha s maslacem, ali rezultati nisu bili onakvi kakve je očekivao.

U dvanaestoj godini splasnula je Julianova žarka ljubav prema slikanju i Velazquezu, ali klobučareve su nade kratko trajale. Julian je snove o Pradu zamijenio drugim, mnogo pogubnijim porokom. Bijaše otkrio knjižnicu u Ulici Carmen, i čim bi ga otac pustio da predahne od rada u klobučarnici, odjurio bi u to svetište knjiga i gutao romane, pjesme i povijesne knjige. Dan prije svoga trinaestog rođendana izjavio je da želi postati neki Robert Louis Stevenson, bjelodano stranac. Klobučar mu je dobio da će jedva dogurati i do radnika u kamenolomu. U tom času postao je siguran da je njegov sin obična budala.

Često, kada mu san ne bi dolazio na oči, Antoni Fortuny prevrtao se u postelji mučen gnjevom i nemoći. U dnu duše on voli toga dječaka, govorio je sebi. I premda ona to ne zaslužuje, voli i tu ženetinu koja ga je varala od prvoga dana. Voli ih svim srcem, ali na svoj način, koji je jedini ispravan. Samo je molio Boga neka mu pokaže način da sve troje budu sretni, po mogućnosti takođe na njegov način.

Preklinjao je Gospodina da mu pošalje neki znak, neku mrvu dokaza da je tu. Bog, u svojoj beskrajnoj mudrosti, možda i već oguglao od lavine zamolbi tolikih izmučenih duša, nije odgovarao. Dok su Antonija Fortunya razdirale grižnje i sumnje, Sophie je s druge strane zida tiho venula gledajući svoj život nasukan u moru razočaranja, samoće i krivnje. Nije voljela čovjeka kojemu je služila, ali osjećala se njegovom, i mogućnost da ga ostavi i odvede sina drugamo činila joj se nezamislivom. S gorčinom se prisjećala pravoga Julianova oca, i s vremenom je naučila mrziti i prezirati sve u vezi s njime. U nedostatku razgovora, bračni je par ubrzo počeo komunicirati vikom. Uvrede, rijetki prijekori letjeli su stanom poput noževa, ranjavajući svakoga tko bi im se našao na putu, ponajčešće Juliana. Poslije se klobučar nikada nije mogao sjetiti zašto je istukao ženu. Sjećao se samo žestine i sramote. Tada bi se zakleo da se to nikad neće ponoviti, da će se radije predati policiji pa neka ga zatvore iza rešetaka.

S pomoću Božjom Antoni Fortuny bio je siguran da će postati bolji čovjek od svoga oca. Ali kad-tad njegovi bi udarci opet pronašli put do Sophina mekog tijela i s vremenom je počeo smatrati da će je pokoriti, ako već ne kao suprug, a ono kao krvnik. Na taj način obitelj Fortuny potajice je puštala da prolaze godine, utišavajući srca i duše, sve do trenutka kada su od tolike šutnje zaboravili kako riječima izraziti prave osjećaje i postali stranci koji žive pod istim krovom, poput tolikih drugih u tom nepreglednom gradu.

Kad sam se vratio u knjižaru već je bilo prošlo pola tri. Na ulasku mi je Fermin dobio sarkastičan pogled s vrha ljestava gdje je baš glancao zbirku Nacionalnih epizoda slavnoga Benita.

"Blago meni, koga ja to vidim? Već smo mislili da ste otplovili u Ameriku, Daniele."

"Zadržao sam se po putu. Gdje je tata?"

"Kako vas nije bilo, gospodićiu, on je otišao isporučiti ostale knjige. Poručio vam je da popodne ide u Tianu procijeniti privatnu zbirku neke udovice. Vaš otac je stari lisac! Rekao je da ga ne čekate nego da sami zatvorite."

"Je li bio ljut?"

Fermin je odmahnuo glavom silazeći s ljestava gipko kao mačak.

"Ma nipošto! Vaš otac je svetac. A i bio je sretan što ste našli curu."

Fermin mi je namignuo i oblizao usnice.

"Jao, vražiću, kako ste samo mudro šutjeli! A kakva li je samo cura! Da ti pamet stane. I tako fina! Vidi se da je išla u dobru školu, ali u očima joj je vatra... Gledajte, da meni Bernarda nije zarobila srce, jer još vam nisam ispričao što se dogodilo na našem izlasku... iskricice su frcale, slušajte, iskricice, kao da gledam lomaču na noć krijesova..."

"Fermine", prekidoah ga. "O čemu vi govorite, dovraga?"

"O vašoj djevojci."

"Nemam ja djevojku, Fermine."

"No dobro, vi mladi danas to drukčije zovete, cura, mala..."

"Fermine, saberite se. O čemu govorite?"

Fermin Romero de Torres uznemireno me pogledao skupivši prste na ruci i gestikulirajući kao neki Sicilijanac.

"Ma da vidimo. Danas popodne, ima tome sat ili sat i pol, došla je neka zanosna mlada gospođica i pitala za vas. Nazočni su tome bili vaš cijenjeni otac i moja malenkost, i mogu vam bez ikakve sumnje potvrditi da nam se nije pričinila. Mogu vam opisati i kako je mirisala. Na lavandu, ali slađe. Kao buhtlica iz rora."

"Je li buhtlica možda rekla da je moja cura?"

"Nije baš to rekla, ali onako ovlaš se nasmiješila, znate već, i rekla da vas čeka u petak poslije podne. Mi smo samo zbrojili dva i dva."

"Bea..." promrmljao sam ja.

"Dakle, postoji", uskliknuo je Fermin s olakšanjem.

"Da, ali nije mi cura", rekao sam.

"Ne znam onda što čekate."

"To je sestra Tomasa Aguilara."

"Vašeg prijatelja izumitelja?"

Kimnuh.

"Tim prije! I da je sestra Gilu Roblesu, slušajte vi mene: mala bombon! Ja bih na vašem mjestu punio topove."

"Bea ima dečka. On je potporučnik, sad je u službi."

Fermin razdraženo uzdahnu.

"Ah, vojska, ta gnojna rana i brlog majmunskoga zajedništva i pećinskih nagona. Još bolje, tako mu možete bez grižnje savjesti nabiti rogove."

"Vi buncate, Fermine. Bea će se udati čim potporučnik završi vojni rok."

Fermin mi se obješenjački nasmiješio.

"E pa zanimljivo, jer meni se čini da se ta neće udati."

"Ma što vi znate."

"Razumijem se u žene, i u druge ljudske potrebe, i to znatno više nego vi. Kao što nas uči Freud, žena priželjkuje suprotno od onoga što misli ili kaže, što, kad se dobro promisli, i nije tako strašno, jer se muškarac, kao što je više nego očito, pokorava diktatu svojih sustava, genitalnog i probavnog."

"Ne držite mi prodike, Fermine, vidim kamo ciljate. Ako mi imate nešto reći, skratite priču."

"E pa gledajte, najkraće moguće vam kažem: ta nije izgledala kao da će se udati za poručničića."

"A ne? A kako je onda izgledala?"

Fermin mi priđe bliže, s povjerljivim izrazom na licu.

"Strastveno!" izjavi, tajanstveno podižući trepavice. "I neka se zna da sam to rekao kao kompliment." Kao i uvijek, Fermin je imao pravo. Poražen, odlučih uzvratiti napad istim oružjem.

"A kad smo kod strasti, kako je bilo s Bernardom? Je li pao poljubac ili nije?"

"Ne vrijeđajte me, Daniele. Podsjećam vas da razgovarate s profesionalcem u domeni zavodjenja, a to s ljubljem je za obične amatere i diletante u papučama. Pravu ženu treba osvojiti malo-pomalo. Sve je to pitanje psihologije, kao dobra faena na koridi."

"Drugim riječima, dala vam je košaricu."

"Još se nije rodila ta koja će Ferminu Romeru de Torresu udijeliti košaricu! Stvar je u tome da se muškarac, vratimo se na Freuda i pardonirajte na pjesničkoj slici, zagrijava poput žarulje, zažari se do usijanja u sekundi, i začas opet ohladi. Ali žena, a to je čista znanost, grije se poput glačala, razumijete? Malo-pomalo na tihoj vatri, kao dobar gulaš escudella. Ali kad se jednom zagrije nema više stajanja. Kao visoke peći u Biskaju."

Odvagnuh Ferminovu termodinamičku teoriju.

"Dakle, takovi postupate s Bernardom?" upitah. "Zagrijavate glačalo?" Fermin mi namignu.

"Ta žena je vulkan koji samo što nije proradio: ima strast ognjene lave, a srce anđela", reče oblizujući se. "Kad bih morao pronaći pravu usporedbu, rekao bih da me podsjeća na moju malu crnkinjicu u Havani, koja je bila silno pobožna. Ali budući da sam ja kavalir starinskoga kova, nisam to zlorabio nego sam se zadovoljio čednim poljupcem u obraz. Jer meni se nikamo ne žuri, znate? Sve dobre stvari treba čekati. Ima seljačina koje misle da ako uhvate ženu za guzicu i ona se ne žali, već je kuhana. Amateri! Žensko srce splet je istančanih osjećaja koji se protive neotesanom mozgu muškog huncuta. Ako zaista želite osvojiti ženu, morate razmišljati kao ona, a najprije treba pridobiti njezinu dušu. Ostalo, ona slatka i meka ovojnica zbog koje gubimo razum i krepost, dolazi u paketu."

Svečano zapljeskah takvu obrazloženju.

"Fermine, vi ste pjesnik."

"Ne, ja sam iz Ortegine branše, pragmatik, jer poezija laže, iako na ljubak način, a ono što ja kažem, jednostavno je kao kruh s rajčicom. Maestro je odavno rekao: pokažite mi Don Juana i ja ću vam dokazati da je to maskirani šmokljan. Ja težim onome stalnom, trajnom. Pred vama kao svjedokom izjavljujem da ću od Bernarde učiniti ženu, ako već ne poštenu, jer to već jest, a ono barem sretnu."

Nasmiješih mu se kimajući. Njegov polet bio je zarazan, a njegova elokvencija besprijeekorna.

"Dobro pazite na nju, Fermine. Bernarda ima veliko srce, i već je pretrpjela previše razočaranja."

"Mislite da ja to nisam primijetio? Pa njoj to piše na čelu, kao pečat iz udruge ratnih udovica! Kažem vam, kad je riječ o primanju udaraca, u tom imam i odveć iskustva: ja ću tu ženu učiniti sretnom, makar mi to bilo posljednje u životu!"

"Časna riječ?"

Pruži mi ruku svečano poput viteza templara. Stisnuh mu je.

"Riječ vam daje Fermin Romero de Torres."

U dućanu je toga popodneva bilo mirno, navratilo je tek par znatiželjnika. S obzirom na situaciju, predložih Ferminu da uzme slobodan dan.

"Pođite samo, idite po Bernardu i odvedite je u kino ili neka s vama ruku pod ruku razgleda izloge u Ulici Pucrtaferrisa, to obožava."

Fermin smjesta prihvati moju ponudu i odjuri se dotjerati u stražnji prostor, gdje je uvijek držao besprijeekorno odijelo te svakovrsne kolonjske vode i masti u nesesperu na kojemu bi mu pozavidjela svaka filmska diva. Kad je izišao, izgledao je kao filmski zavodnik, ali s trideset kila manjka na kostima. Imao je staro odijelo moga oca i pusteni šešir koji mu je bio nekoliko brojeva veći, ali taj je problem rješavao tako što je pod glavu šešira umetao lopte od zgužvanih novina.

"Nego, Fermine, prije nego odete... Nešto bih vas zamolio."

"Nema problema. Samo recite, i ja se pokoravam."

Molio bih vas da ovo ostane među nama. Mome ocu ni riječi!" Nasmiješio se od uha do uha.

"Ah, vražiću mali! Ima li to veze s onom ljepoticom?"

"Nema. Riječ je o istrazi i detektivskom poslu. Nečemu u što se vi razumijete."

"No dobro, i u ženske se poprilično razumijem. Kažem vam to u slučaju da jednoga dana budete imali neka tehnička pitanja znate već. Obratite mi se s punim povjerenjem, za to sam doktor, bez ustručavanja."

"Imat ću to na umu. A sada, zanimalo bi me kome pripada stanoviti poštanski pretinac u glavnoj pošti u Ulici Lavetana. Broj je 2321. I ako je moguće saznati, tko podiže poštu koja tamo stiže. Mislite da mi tu možete uskočiti?"

Fermin je zapisao broj u zastopljive, ispod čarape, kemijskom olovkom.

"Mačji kašalj. Nema tog državnog organa koji meni može odoljeti. Dajte mi koji dan i imat ću potpunu informaciju."

"Dogovorili smo se da moj otac neće saznati?"

"Ne berite brigu. Ja sam vam kao Keopsova sfiga."

"Zahvaljujem. A sada pođite, i lijepo se provedite."

Ispratih ga salutirajući kao vojnik i stadoh promatrati kako odlazi poput pijevca na putu u kokošinjac. Nije moglo proći ni pet minuta otkako je Fermin otišao kad začuh zvonce na vratima, i podigoh pogled sa stupca znamenki i prekriženih vrsta. U dućan je ušao neki čovjek zaogrnut sivim kišnim kaputom s pustenim šeširom na glavi. Imao je tanke brčiće i staklaste plave oči. Osmijeh mu je bio kao u trgovačkog putnika, izvještačen i usiljen. Požalih što nema Fermina, koji se znalčki rješavao prodavača kamfora i drugih tričarija kad bi navratili u knjižaru. Posjetitelj mi je uputio onaj svoj masni i izvještačeni osmijeh, nasumce dograbivši svezak s hrpe knjiga kraj ulaza koje su čekale da ih se složi i uvede. Sve je u njemu odisalo prijezirom prema onom što vidi. *Nećeš ti meni prodati ni dobar dan*, pomislih.

"Koliko slova, zar ne?" reče.

"To je knjiga; one obično imaju dosta slova. Kako vam mogu pomoći, gospodine?"

Čovjek vrati knjigu na hrpu, nezainteresirano kimajući. Nije obratio pozornost na moje pitanje.

"To i ja kažem. Čitanje je za ljude koji imaju puno vremena, nemaju što raditi. Recimo, žene. Onaj koji mora raditi nema vremena za priče. U životu se mora priskrbljivati. Zar ne?"

"To je vaše mišljenje. Tražite li nešto određeno?"

"Nije mišljenje nego činjenica. To je problem s ovom zemljom, ljudi ne žele raditi. Sve sam besposličar, zar ne?"

"Ne bih znao, gospodine. Možda. Mi ovdje, kako vidite, prodajemo samo knjige."

Čovjek priđe pultu, a pogled mu je i dalje kružio knjižarom i povremeno bi se susreo s mojim. Njegov izgled i stav odnekud su mi bili poznati, iako ne bih znao reći odakle. Nešto me na njemu podsjećalo na one likove koji se pojavljuju na starinskim kartama za gatanje, kao da je pobjegao sa stranica neke stare inkunabule. Izgled mu je bio istodobno mrtvački i svečan, nalik na kletvu odjevenu u najbolju nedjeljnu odjeću.

"Ako biste mi rekli kako vam mogu pomoći..."

"Zapravo sam ja došao pomoći vama. Vi ste vlasnik ovog lokala?" "Ne. Vlasnik je moj otac."

"A ime je?"

"Moje ili moga oca?"

Čovjek mi uputi prijetvoran smiješak. Prefriganac, pomisli.

"Dakle, natpis 'Sempere i sin' odnosi se na obojicu."

"Imate odličan dar zapažanja. Smijem li upitati koji je razlog vašeg posjeta, ako vas ne zanimaju knjige?"

"Razlog moga posjeta, koji jest kurtoazan, bio bi taj da vas upozorim kako imam saznanja o tome da poslužete s nepoželjnim osobama, preciznije homoseksualcima i prijestupnicima."

Zaprepašteno ga pogledah.

"Pardon?"

Čovjek me prikova pogledom.

"Mislim na pedere i lopove. Nemojte mi reći da ne znate o čemu govorim."

"Bojim se da nemam ni približnu ideju, niti me zanima dalje vas slušati."

Čovjek kimnu na neljubazan i bahat način.

"E pa živo mi se fućka. Pretpostavljam da ste upućeni u aktivnosti građanina Federica Flavia."

"Gospodin Federico je kvartovski urar, divan čovjek i čisto sumnjam da je prijestupnik."

"Govorio sam o pederima. Pouzdano znam da ta stara pederčina zalazi u vaš lokal, valjda da bi kupio ljubavne romančiče i pornografiju."

"A smijem li pitati zašto se to vas tiče?"

Umjesto odgovora čovjek izvadi lisnicu i otvorenu je položi na pult. Prepoznali službenu policijsku iskaznicu, masnu i prijavu, s njegovom fotografijom. Pročitah sve do njegova imena:

"Glavni inspektor Francisco Javier Fumero Almuniz".

"Mladiću, obraćajte mi se s dužnim poštovanjem ili ću vas i vašeg oca uvaliti u grдне probleme zbog prodaje boljševičkog smeća! Jasno?"

Htjedoh odgovoriti, ali riječi su mi se smrznule na usnicama.

"Ali u redu, nisam došao zbog tog starog pedera. Ranije ili kasnije završit će na policiji, kao i svi njemu slični, a onda ću ga ja uzeti pod svoje. Ali brinu me dojave da ste zaposlili jednog lupeža, fukaru najgore vrste."

"Ne znam o kome govorite, inspektore."

Fumero se nasmiješi servilno i ljigavo, kao da smo stari kompanjoni i kumovi.

"Sam Bog će znati koje ime sada rabi. Nekoć davno nazivao se Wilfredo Camagiiev, kralj mamba, i predstavljao se kao stručnjak za vudu, plesni učitelj prijestolonasljednika kuće Burbon i ljubavnik Mate Hari. Ili bi uzeo ime nekog veleposlanika, varijetetskog artista ili toreadora. Već smo pogubili konce."

"Žalim što vam ne mogu pomoći, ali ne poznajem nikakvog Wilfreda Camagiieva."

"Zacijelo, ali znate na koga mislim, zar ne?"

"Ne."

Fumero se opet nasmija. Taj usiljeni i afektirani smijeh definirao ga je i opisivao precizno kao knjigu sažetak na koricama.

"Vi volite otežavati, je li? Gledajte, došao sam prijateljski, da vas nozorim i obavijestim kako onaj koji prima nepoželjnu osobu u kuću na kraju opeče prste, a vi se ponašate kao da sam lažac."

"Nipošto. Zahvaljujem na posjetu i savjetima, ali uvjeravam vas da nemamo..."

"Nemojte vi meni prodavati sranja, jer ako mi se sprдне, dat ću vas izlemat i zatvorit ću vam ovu prčvarnicu, je li jasno? Ali danas sam dobre volje, pa ću vas samo upozoriti. Sami birate s kim se družite. Ako volite pedere i lopove, znači da ste i sami takvi. Sa mnom je jednostavno. Ili si sa mnom, ili si protiv mene. Takav je život. Dakle, što ćemo?"

Nisam rekao ništa. Fumero je kimnuo i opet se zahihotao.

"Dobro, Sempere. Sami ste odabrali. Nismo baš dobro počeli. Ako želite probleme, imat ćete ih. Život nije kao u knjigama, znate? U životu se treba opredijeliti. A jasno je koju ste stranu vi izabrali. Stranu onih koji gube jer su magarci."

"Lijepo bih vas molio da odete."

Uputio se prema vratima uz zloguki hihot.

"Još ćemo se mi vidjeti. I recite svome prijatelju da je inspektor Fumero bacio oko na njega, i da ga je dao lijepo pozdraviti."

Posjet zlokobnog inspektora i odjek njegovih riječi zagorčili su mi dan.

Nakon što sam petnaest minuta trčkarao tamo-amo iza pulta, želuca vezana u čvor, odlučih zatvoriti knjižaru prije vremena i krenuh besciljno šetati ulicama. Nisam mogao iz glave izbaciti insinuacije i prijete koje mi je uputio taj priučeni mesar. Pitao sam se trebam li upozoriti oca i Fermina na taj posjet,

ali pretpostavih da je upravo to bila namjera inspektora Fumera: među nama zasijati sjeme sumnje, tjeskobe, straha i nesigurnosti. Odlučih da neću plesati kako on svira. S druge strane, insinucije o Ferminovoj prošlosti u moje su misli unosile nemir. Posramih se sam sebe kad sam shvatio da sam načas povjerovao riječima tog policajca. Nakon što sam to dugo premetao po glavi, odlučih prognati tu epizodu u zakutak svoga uma i zanemariti njezine aplikacije. Na povratku kući prođoh ispred urarije. G. Federico me pozdravi stojeći iza pulta i domahnu mi neka uđem. Urar je bio ljubazan, nasmiješen čovjek koji nikad ne bi zaboravio čestitati rođendan i kojemu si uvijek mogao otići po savjet u nevolji, znajući da će on pronaći rješenje. Stresoh se pri pomisli da je i on na crnoj listi inspektora Fumera, i upitah se trebam li ga upozoriti, iako nisam znao kako to učiniti a da se ne upleteni u stvari koje me se ne tiču. Zbunjeniji nego ikad, uđoh u urariju i nasmiješili mu se.

"Kako si, Daniele? Čemu takvo snuždeno lice?"

"Loš dan", rekoh. "Kako ide, gospodine Federico?"

"Kao po loju! Satovi su sve lošije izrade pa posla ima koliko te volja. Ako se ovako nastavi, morat ću uzeti pomoćnika. Tvoj prijatelj izumitelj, bi li to njega zanimalo? Ovaj posao sigurno bi mu ležao."

Nije mi bilo teško zamisliti što bi rekao otac Tomasa Aguilara na mogućnost da mu se sin zaposli u dućanu g. Federica, službenog kvartovskog toplog brata.

"Reći ću mu."

"Nego, Daniele, imam budilicu koju mi je prije dva tjedna donio tvoj otac. Ne znam što joj je napravio, ali više bi mu se isplatilo da kupi novu."

Sjetih se da tata katkad, za sparnih ljetnih noći, zna spavati na balkonu. "Pala mu je na cestu", rekoh.

"I meni se tako činilo. Reci mu neka mi javi što da učinim. Mogu mu povoljno dati Radiant. Ako hoćeš, evo, nosi pa neka ga iskuša. Ako mu se sviđa, može mi platiti kasnije. Ako ne, vratit ćeš mi ga."

"Hvala lijepa, gospodine Federico."

I urar mi stade zamatati dotičnu glomaznu skalameriju.

"Visoka tehnologija", reče ponosno. "Nego, jako mi se svidjela knjiga koju mi je neki dan prodao Fermin. Neka od Grahama Greenea. Taj Fermin vam je sjajna akvizicija." Kimnuh.

"Da, zlata nam vrijedi."

"Primijetio sam da nikad ne nosi sat. Reci mu da svrati pa ćemo nešto smisliti."

"Hoću. Hvala, gospodine Fedcrico."

Pruživši mi budilicu, urar me pomno zagleda i podignu obrve.

"Sigurno ti nije ništa, Daniele? Samo loš dan?"

Još jednom kimnuh smiješeći se.

"Ništa mi nije, gospodine Federico. Čuvajte se."

"I ti, Daniele."

Kad sam stigao kući, zatekao sam oca kako spava na kauču s novinama na prsima. Ostavih budilicu na stolu s porukom u kojoj je pisalo: "*Od g. Federica: neka baciš staru*", i tiho šmugnuh u svoju sobu. Ispružih se na krevet u polutami i usnuh misleći na inspektora, Fermina i urara. Kad sam se probudio, već je bilo dva ujutro. Povirih u hodnik i vidjeh da se tata povukao u svoju sobu s novom budilicom. Stan je bio u mrklome mraku, a svijet mi se činio još mračnijim i zlokobnijim nego prethodne noći. Shvatih da, u dubini duše, nikad nisam povjerovao da je inspektor Fumero stvaran. Sada mi se činilo da takvih ima na tisuće. Otidoh u kuhinju i natočih si čašu hladnoga mlijeka. Zapitah se je li Fermin dobro, je li živ i zdrav u svome pansionu.

Na povratku u sobu pokušah iz misli izbaciti sliku tog policajca. Upinjao sam se opet usnuti, ali shvatih da mi je san pobjegao. Upalih svjetlo i odlučih pročitati pismo naslovljeno na Juliana Caraxa koje sam toga jutra ukrao gđi Aurori i koje je još stajalo u džepu moga sakoa. Položih ga na stol, pod

snop svjetla iz svjetiljke. Omotnica je bila nalik na pergamenu, sa zupčastim rubovima koji su već požutjeli i glinasta na dodir. Poštanski žig, već potpuno izbljedio, upućivao je na "18. listopada 1919." Voštani žig bio se odlijepio, vjerojatno zahvaljujući revnosti gde Aurore. Umjesto njega ostala je crvenkasta mrlja, nalik na obris ruža koji je poljubio poledinu omotnice na kojoj je stajala adresa pošiljatelja:

Penelope Aldava

Avenija Tibidabo 32, Barcelona

Otvorih omotnicu i izvukoh pismo, arak papira žućkastosmeđe boje pomno presavijen po sredini. Trag plave tinte nervozno je klizio po stranici, lagano blijedeći i vraćajući boju nakon svakih nekoliko riječi. Sve je na tome listu papira govorilo o drugom vremenu: potezi ovisni o tintarnici, riječi naškrabane na debelom papiru vrhom perca, papir grub pod prstima. Raširih pismo na stol i pročitah ga gotovo bez daha.

Dragi Juliane,

Jutros sam od Jorgea čula da si zbilja otišao iz Barcelone slijediti svoje snove. Uvijek sam se bojala da zbog tih snova nikada nećeš biti ni moj, ni ičiji. Voljela bih da sam te mogla još posljednji put vidjeti, pogledati u oči i reći ti ono što ne znam napisati u pismu. Ništa nije ispalo onako kako smo planirali. Predobro te poznajem i znam da mi nećeš pisati, da mi nećeš čak ni poslati svoju adresu, da ćeš željeti biti netko drugi. Znam da ćeš me mrziti što nisam bila ondje kao što sam ti obećala. Mislit ćeš da sam te iznevjerila. Da nisam imala hrabrosti.

Toliko sam te puta zamišljala samoga u onome vlaku, uvjerenog da sam te izdala. Mnogo puta pokušala sam te naći preko Miquela, ali on mi je rekao da više ne želiš čuti za mene. Kakve su ti laži ispričali, Juliane? Što su ti rekli o meni? Zašto si im povjеровao?

Sada znam da sam te izgubila, da sam izgubila sve. Ali svejedno ne mogu dopustiti da zauvijek odeš i zaboraviš me ne znajući da ti ništa ne zamjeram, da sam to znala od početka, znala sam da ću te izgubiti i da u meni nikada nećeš vidjeti ono što ja vidim u tebi. Želim da znaš kako sam te od prvoga dana voljela i još te volim, sada i više nego ikad, čak i ako ti to ne želiš.

Pišem ti potajice, da nitko ne sazna. Jorge se zakleo da će te ubiti ako te vidi. Više mi ne dopuštaju da izađem iz kuće, čak ni da pogledam kroz prozor. Ne vjerujem da će mi ikad oprostiti. Osoba od povjerenja obećala mi je da će ti poslati ovo pismo. Ne spominjem njezino ime da je ne bih dovela u opasnost. Ne znam hoće li ove riječi stići do tebe. Ali ako se to dogodi i ako se odlučiš vratiti zbog mene, naći ćeš način da to učiniš. Dok pišem, zamišljam te u vlaku glave pune snova i duše zatrovane izdajom, kako bježiš od svih nas, od sebe samoga. Ima toliko stvari koje ti ne mogu reći, Juliane. Stvari koje nikad nismo saznali, i za koje je bolje da ih nikada ne saznaš.

Najveća mi je želja da budeš sretan, Juliane, da ti se ostvari sve čemu težiš i da, čak i ako me s vremenom zaboraviš, jednoga dana shvatiš koliko sam te voljela.

Zauvijek, Penelope

Riječi Penelope Aldaya, koje sam te noći čitao i pročitavao sve dok ih nisam naučio napamet, jednim su potezom pera izbrisale gorak okus koji mi je ostavio posjet inspektora Fumera. Nakon neprospavane noći, zaokupljen onim pismom i glasom koji sam u njemu začuo, izađoh iz kuće u zoru. Tiho se odjenuh i ostavih ocu poruku na komodi u predsoblju, u kojoj je pisalo da moram nešto obaviti i da ću se vratiti u knjižaru do pola deset. Kad sam stupio na prag ulaznih vrata, mračne ulice i dalje su malaksalo počivale pod plavkastim pokrovom koji je oplakivao sjene i lokve što ih je tijekom noći posijala kišica. Zakopčah kaput do grla i pođoh laganih korakom u smjeru Katalonskoga trga. Stube podzemne željeznice isparavale su mlakim dahom koji je gorio u bakrenastome svjetlu. Na šalteru katalonskih željeznica kupih kartu trećega razreda do postaje Tibidabo. Putovao sam u vagonu Punom činovnika, sluškinja i nadničara koji su nosili sendviče veličine cigle umotane u listove novina. Pod okriljem tame tunela naslonio bih glavu na prozor, sklopivši oči dok je vlak tutnjio kroz utrobu grada sve do podnožja gore Tibidabo. Izbivši ponovno na ulicu, učinilo mi se da sam otkrio neku drugu Barcelonu. Upravo je svitalo, i trak purpura parao je oblake i prskao pročelja palača gospodskih zdanja koji su se nizali Avenijom Tibidabo. Plavi tramvaj lijeno je gmizao među tračcima magle. Potrčah za njim i uspjeh uskočiti na stražnja vrata, praćen strogim kondukterovim pogledom. Drvena kabina bila je gotovo prazna. Dva fratra i neka dama u crnini pepeljastosive kože pospano su se meškoljili u ritmu te kočije koju su vukli nevidljivi konji.

"Idem samo do broja 32", rekoh kondukteru osmjehujući se najumiljatije što sam znao.

"Sve i da ideš na kraj svijeta", odgovori ravnodušno. "Ovdje i Kristovi sluge plaćaju. Ili plati, ili skrati. Rimu ti neću naplatiti."

Par fratara u sandalama i habitu od gruboga smeđeg platna kakav nose franjevci kimmuli su pokazujući svaki svoju ružičastu kartu kao dokaz. "Onda ću sići", rekoh. "Nemam sitnoga."

"Kako hoćeš. Ali pričekaj iduću postaju, ne želim nikakve nesreće."

Tramvaj se uspinjao gotovo brzinom hoda, milujući sjenu drvoreda i virkajući preko zidova u vrtove zdanja nalik na zamkove koji, zamišljao sam, moraju biti puni kipova, vodoskoka, konjušnica i tajnih kapelica. Nagnuh se preko ruba tramvaja i razabrah obris vile Bijeli fratar kako se ocrtava kroz krošnje. Kad stigismo do Trga Romana Macave, tramvaj polako uspori i zaustavi se. Vozač zazvoni, a kondukter mi dobaci strog pogled.

"Izvoli, mudrijašu. Siđi, broj 32 ti je odmah tu."

Siđoh i začuh škripu plavog tramvaja kako se gubi u magli. Rezidencija obitelji Aldaya bila je odmah preko ceste. Vrata od kovanog željeza obrasla bršljanom i suhim lišćem priječila su ulaz. Među željeznim šipkama nazirala su se vratašca zaključana čvrstim lokotom. Ponad rešetki, zauzlan među zmijama od crnog željeza, čitao se broj 32. Pokušah zaviriti u unutrašnjost imanja, ali nazirali su se tek bridovi i lukovi neke mračne kule. Iz ključanice na vratima curio je hrđav trag. Kleknuh i pokušah odatle pogledom prodrijeti u dvorište. Vidio sam samo gustiš divljega korova i obris nečega što mi se učinilo kao fontana ili bazen, a iz njega je virila ispružena ruka pokazujući u nebo. Trebalo mi je nekoliko trenutaka da shvatim kako je to kamena ruka, i da u fontani ima i drugih udova i silueta koje nisam mogao razabrati. Malo dalje, zaklonjeno istišem, moglo se nazrijeti mramorno stubište, napuknuto i skriveno šljunkom i suhim lišćem. Bogatstvo i sjaj obitelji Aldaya davno više nisu stanovali tu. Ovo je bila grobnica.

Uzmaknuh nekoliko koraka i zađoh za ugao da bolje promotrim južno krilo kuće. S te sam točke jasnije mogao vidjeti jednu od kula te palače. U tom trenu krajičkom oka primijetili siluetu nekog čovjeka

u plavom kombinezonu izgledjela izgleda kako velikom metlom mlati po suhom lišću na pločniku. Pogledao me pomalo sumnjičavo, iz čega zaključih da je to zacijelo vratar nekog od susjednih imanja. Nasmiješih mu se onako kako to znamo samo mi koji smo proveli sate i sate za pultom u dućanu.

"Dobro jutro želim", dobacih srdačno. "Znate, je li kuća obitelji Aldaya već dugo napuštena?"

Pogledao me kao da sam ga upitao je li Zemlja okrugla. Čovječuljak je počeošao bradicu požutjelim prstima koji su odavali slabost prema cigaretama bez filtra. Zažalih što kod sebe nemam kutiju duhana da mu se umilim. Potražili u džepu sakoa, da vidim čime ga mogu podmititi.

"Najmanje dvadeset ili dvadeset i pet godina, i nadajmo se da će tako i ostati", rekao je vratar rezigniranim, krotkim tonom ljudi prisiljenih služiti.

"Jeste li vi već dugo tu?" Čovječuljak kimnu.

"Vaš sluga ponizni radi kod gospođe Miravell još od 1920."

"Vi ne biste znali što se dogodilo s obitelji Aldaya?"

"Pa, znate već da su puno izgubili kad je došla Republika", teče. "Kako šiješ... Ja znam ono malo što sam čuo kod gospođe Miravell, nekoć su s njima bili prijatelji. Mislim da je najstariji sin Jorge otišao u inozemstvo, u Argentinu. Mislim da su ondje imali neke tvornice. Silno bogati. Takvi se uvijek dočekaju na noge. Da nemate možda cigaretu, kojim slučajem?"

"Žao mi je, ali mogu vam ponuditi karamelu Sugus, za koju je dokazano da ima jednako nikotina kao i cigara Montecristo, i strašno puno vitamina."

Vratar nabra čelo sa stanovitom nevjericom, ali pristade. Pružih mu Sugus od limuna koji mi je jednom davno dao Fermin i koji sam sada našao u podstavi džepa. Nadao sam se da se nije pokvario.

"Dobar je", presudio je vratar sišući gumeni bombon.

"Vi upravo žvačete ponos nacionalne konditorske industrije. Generalisimus ih guta kao šećerleme. Nego, recite, jeste li čuli što o Aldayinoj kćeri Penelope?"

Vratar se nasloni na metlu u pozi Rodinova Mislioca.

"Mislim da ste pogriješili. Aldaya nije imao kćer. Sve sami dečki."

"Jeste li sigurni? Zasigurno znam da je 1919. godine u ovoj kući živjela djevojka po imenu Penelope Aldaya, vjerojatno Jorgeova sestra."

"Može biti, ali kažem vam, ja sam tu tek od 1920."

"A imanje, kome sada pripada?"

"Koliko ja znam, kuća se prodaje, iako se nešto govorilo da će je srušiti i sagraditi školu. To bi bilo najbolje, da istinu kažemo. Neka je sruše do temelja!"

"Zašto to kažete?"

Vratar me povjerljivo pogleda. Kad se nasmiješio, primijetili da mu u gornjoj čeljusti nedostaju najmanje četiri zuba.

"Ti ljudi, Aldaye. Kukolj, znate već što se govori."

"Na žalost, ne znam. Što se govori?"

"Ma znate. Razni zvukovi i tako to. Ja u te priče ne vjerujem, ali kažu da je unutra dosta njih popišalo gaće."

"Nemojte mi reći da u kući ima duhova", rekoš potiskujući smijeh.

"Samo se vi smijte. Ali gdje ima dima..."

"Jeste li vi išta vidjeli?"

"Ono, da sam baš vidio, nisam. Ali čuo sam."

"Čuli? Što?"

"Pa, jedne noći prije mnogo godina išao sam s mladini gazdom Joanetom, samo zato što je on navalio, ja nisam imao nikakve želje ići tamo... Dakle, čuo sam nešto čudno. Kao jecanje."

Vratar mi je pokušao reproducirati taj zvuk. Meni se učinilo kao da neki sušičavac zvižduće litanije od narodnih napjeva.

"To je sigurno bio vjetar", natuknuh.

"Možda, ali meni se koža naježila. Nego, da nemate još koju karamelicu?"

"Dopustite da ponudim pastilu za grlo. Okrepljuju nakon slatkoga."

"Može", pristade vratar pružajući ruku.

Uručih mu cijelu kutiju. Snažni okus sladića kao da mu je podmazao jezik pa mi započe pripovijedati zamršenu priču o palači Aldaya.

"Među nama, priča je nevjerojatna. Jednom je Joanet, sin gospodina Miravella, golem momak, dvaput toliki kao vi samo ću vam reći da je u državnoj rukometnoj reprezentaciji... E pa neki njegovi prijatelji čuli su priče o Aldayama, pa su ga izazvali. A on je izazvao mene da pođem s njim, jer iako je pun sebe kad se treba hvaliti, nije se usudio ići sam. Znao već, bogataška djeca. Zainatio se da će ući unutra po noći kako bi se mogao hvaliti pred curom, i zamalo se upišao od straha. Naime, vi je sada vidite po danu, ali po noći ova kuća je nešto sasvim drugo. Uglavnom, Joanet kaže da se popeo na kat, ja sam odbio ući, čujte, to sigurno nije po zakonu, iako je tada kuća već deset godina bila napuštena, i da je ondje nečega bilo. Učinilo mu se da je u nekoj sobi čuo glas, ali kad je želio ući, vrata su mu se zatvorila pred nosom. Što kažete?"

"Ja mislim da je to bio propuh", rekoh.

"Ili nešto drugo", dodade vratar spuštajući glas. "Neki dan bilo je na radiju: svemir je pun misterija! Zamislite, kažu da su našli Isusov pokrov usred Sardanvole, u centru Toleda! Ušili su ga u zaslon nekog kina, da ga sakriju od muslimana, koji su htjeli dokazati da je Isus Krist bio crnac. Što kažete?"

"Nemam riječi."

"Kad vam kažem! Misterija koliko hoćeš. Ovu bi kuću trebali srušiti i zaliti vapnom!"

Zahvalih mu se na informaciji i uputih se niz aveniju natrag do Gervasija. Podigoh pogled i ugledah goru Tibidabo kako se budi iza koprenastih oblaka. Najednom me obuze želja da odem do uspinjače i stubama se popnem do staroga zabavnog parka na njezinu vrhu i izgubim se među vrtuljcima i automatima, ali bijah obećao da ću se na vrijeme vratiti u knjižaru. Na povratku prema postaji podzemne željeznice zamislih Juliana Caraxa kako silazi tim pločnikom i promatra ista ta dostojanstvena pročelja koja su se otad malo promijenila, s onim stubištima i vrtovima punim kipova i možda čeka onaj plavi tramvaj koji se mic po mic penje u nebesa. Stigavši u podnožje avenije, izvadih fotografiju Penelope Aldaya nasmiješene u dvorištu obiteljske palače. Njezine oči odavale su čistu dušu i nadu u budućnost. "Voli te Penelope."

Zamislih Juliana Caraxa u mojim godinama kako u rukama drži tu sliku, možda u sjeni istog stabla koje je sada zakrililo mene. Učini mi se čak da ga vidim kako se smiješi, siguran u sebe, i razmišlja o budućnosti širokoj i svijetloj baš kao ova avenija, i načas pomislih da su jedini duhovi koji se ovdje nalaze duhovi praznine i gubitka, i da je svjetlost koja mi se smiješi tu samo nakratko, da postoji samo dok je mogu zadržati pogledom, te svake sekunde sve više blijedi.

Na povratku kući shvatih da su Fermin ili tata već otvorili knjižaru. Popeh se na trenutak u stan da nešto na brzinu prigrizem. Tata mi je na stolu u blagovaonici ostavio preprženi kruh, marmeladu i termosicu kave. Smazah sve i vratih se za manje od deset minuta. Uđoh u knjižaru na vrata stražnje prostorije koja je gledala na hodnik zgrade i otiđoh ravno do svoga ormara. Opasah pregaču koju sam obično nosio u knjižari kako bih zaštitio odjeću od prašine s kutija i polica. U dnu ormara držao sam limenu kutiju koja je još mirisala na kekse Camprodon. Ondje sam čuvao svakojake beskorisne sitnice koje nisam bio u stanju baciti: satove i nalivpera koji se nisu dali popraviti, stare novčiće, komadiće figurica, kuglice, čahure metaka koje bijah pronašao u parku Laberinto i stare barcelonske poštanske marke s početka stoljeća. Među svim tim tričarijama još je bio stari komadić novina na kojemu mi je Isaac Monfort zapisao adresu svoje kćeri Nurije one noći kad sam na Groblju zaboravljenih knjiga sakrio Sjenu vjetra. Proučih ga na prašnjavoj svjetlosti koja je dopirala između polica i nagomilanih kutija. Zatvorih poklopac i spremih adresu u novčanik. Uđoh u knjižaru, čvrsto odlučivši da ću zabaviti um i ruke najbanalnijim zadatkom koji mi dopadne šaka.

"Dobro jutro", javih se.

Fermin je upravo klasificirao sadržaj nekoliko kutija koje su stigle od nekog kolekcionara iz Salamance, a tata se mučio da odgonetne njemački katalog luteranskih apokrifa s imenom nalik na finu kobasicu.

"Ako Bog da, i još bolji dan", zapjevušio je Fermin aludirajući na moj sastanak s Beom.

Nisam ga udostojao odgovorom, nego odlučih da ću se baciti na neizbježnu svakomjesečnu rabotu ažuriranja poslovnih knjiga, provjeravanja računa i narudžbenica, uplata i naplata. Radio je svirao u ritmu naše spokojne monotonije nudeći nam izabrane hitove Antonija Machina, koji je tada bio vrlo popularan. Tata su karipski ritmovi pomalo išli na živce, ali podnosio ih je jer su Fermina podsjećali na njegovu neprežaljenu Kubu. Prizor se ponavljao svakoga tjedna: tata je zatvarao uši, a Fermin se uz blago ljuljanje prepuštao ritmu danzona ispunjavajući promidžbene stanke anegdotama o svojim doživljajima u Havani. Vrata knjižare bila su otvorena pa su s ulice dopirali slatki mirisi svježega kruha i kave, koji su budili optimizam. Nakon nekog vremena naša susjeda Merceditas, koja je baš krenula u kupnju na tržnicu Boqueria, Zastade kraj izloga i poviri u knjižaru.

"Jutro, gospodine Sempere", pjevucnu.

Tata joj se nasmiješi i porumenje. Meni se činilo da mu se Merceditas sviđa, ali zbog svoga redovničkog svjetonazora bio je osuđen na nepovredivu šutnju. Fermin je pogleda iskosa, oblizujući se kao da je u dućan ušetala čokoladna roladica, te nastavi dalje nježno njihati kukovima u ritmu glazbe. Merceditas otvori papirnatu vrećicu i nagradi nas trima sjajnim jabukama. Mislio sam da joj je još srcu mila pomisao da se zaposli u knjižari, pa se nije nimalo trudila prikriti antipatiju koju je u njoj očito budio Fermin, uzurpator.

"Pogledajte kako su krasne! Vidjela sam ih i rekla sama sebi, ovo su jabuke za gospodu Semperea i sina!" reče slatkorječivo "Znam da vi intelektualci volite jabuke, kao onaj Isaac od one gravitacije."

"Isaac Newton, srdašce moje", precizirao je Fermin.

Merceditas mu dobaci ubojit pogled.

"Ma čuj ti pametnjakovića! E pa budite sretni što sam i vama donijela jednu, a ne kiseli grejp, što ste zaslužili!"

"Ali, ženo, iz vaših nježnih ruku ovaj plod, ova zabranjena voćka istočnoga grijeha, pali moju..."

"Fermine, molim vas", prekinu ga tata.

"Na zapovijed, gospodine Sempere", pokori se Fermin udarivši u odstupnicu.

Merceditas se upravo spremala dobaciti nešto Ferminu u znak odgovora, kadli se začu neka graja. Svi zašutjesmo, napeto slušajući. Na ulici su se digli neki ogorčeni glasovi i stao se širiti žamor šapata. Merceditas se oprezno naviri na vrata. Ugledasmo nekoliko trgovaca kako uzrujani prolaze i kunu ispod glasa. Ubrzo se pojavi i g. Anacleto Olmo, naš susjed i neslužbeni glasnogovornik Španjolske kraljevske akademije za jezik u našoj zgradi. G. Anacleto bio je srednjoškolski nastavnik, s diplomom iz španjolske književnosti i raznih drugih humanističkih znanosti, i dijelio je stan na prvom katu sa šest mačaka. Kad nije predavao, radio je u fušu kao redaktor tekstova na koricama knjiga za neku uglednu nakladničku kuću, a govorilo se i da sastavlja opskurne erotske stihove pod pseudonimom Rodolfo Piton. Dok je među prijateljima g. Anacleto slovio za ugodna i prostodušna momka, smatrao je da u javnosti ima dužnost nastupati kao orator pa se trsio u svojim govorancijama izražavati uzvišeno i kičeno, što mu je priskrbilo nadimak Gonjorijanac.

Toga jutra nastavnikovo je lice bilo zajapureno od gnjeva, a ruke koje su držale bjelokosni štap gotovo su se tresle. Sve četvero zainteresirano smo ga gledali.

"Gospodine Anacleto, što se dogodilo?"

"Umro je Franco, kažite da je to", sugerirao mu je Fermin, pun nade.

"Šutite, prostače", odrješito će Merceditas. "I pustite doktora da govori."

G. Anacleto duboko udahnu i vrativši pribranost izvijesti nas o događaju sa svojom uobičajenom pompoznošću.

"Prijatelji, život je drama, i čak i najplemenitiji Božji stvorovi okusit će gorčinu hirovite i tvrdoglave sudbine. Noćas, već pred zoru, dok je grad snio zasluženim snom radnoga naroda, gospodina Federica Flavia i Pujadesa, našeg cijenjenog susjeda koji je toliko pridonio prosperitetu i duhu ove četvrti u svojoj ulozi urara u radionici smještenoj tek tri vrata od ove knjižare, noćas su odvele državne službe sigurnosti."

Osjetih kako mi srce silazi u pete.

"Isuse, Marijo i Josipe", dometnu Merceditas.

Fermin razočarano otpuhnu, jer bilo je očito da našega državnika još izvrsno služi zdravlje. G. Anacleto, koji se baš bio zahuktao, uze zraka i spremi se nastaviti dalje.

"Kako se čini, i ako je vjerovati vjerodostojnom izvješću mojih izvora bliskih glavnoj policijskoj upravi, dva visokoodlikovana člana Odjela za zločine zatekla su gospodina Federica malo poslije ponoći kako u ženskoj odjeći pjeva lascivne pjesmice na pozornici neke prčvarnice u Ulici Escudillers, i to navodno pred publikom sastavljenom uglavnom od mentalnih bolesnika. Ti stvorovi koje je Bog zaboravio, koji su istoga tog popodneva pobjegli iz vjerskoga loma za zaostalu i invalidnu djecu, skinuli su hlače u zanosu predstave i bez ikakva srama plesali naokolo, pljeskali ustobočenih spolovila i slinili."

Merceditas se prekriži, preneražena takvim skandaloznim razvojem događaja.

"Kad su im dojavili za taj skandal, majke nekih od tih sirotih bezumnih stvorova podnijele su prijavu zbog javne sablazni i napada na najosnovnija načela ćudoređa. Tisak, ta ptica grabljivica koja se sladi tuđom nesrećom i brukom, brzo je nanjušio miris lešine, i zahvaljujući oštroumlju profesionalnog doušnika nije prošlo ni četrdeset minuta otkako su na prizorište stigla dva policijska predstavnika, kadli se u dotičnome lokalnu pojavio osobno Kiko Calabuig, reporterski as dnevnika El Caso, poznatog tračmagazina, spreman iskopati sve što je potrebno kako bi njegova crna kronika stigla na vrijeme prije zaključenja današnjega broja, gdje se, izlišno je reći, predstava koja se u tom lokalnu odigrala kvalificira s neukusnim žutilom kao danteovska i užasavajuća, i to velikim naslovima, slova veličine dvadeset i četiri."

"Nemoguće", reče tata. "Pa činilo se da se gospodin Federico opametio." G. Anacleto kimnuo je

silovito poput prvosvećenika.

"Da, ali nemojmo zaboraviti na narodne izreke, našu riznicu i proglas naših najdubljih osjećaja, koje kažu: vuk dlaku mijenja, ali ćud nikada! I: ćovjek ne živi od zraka. I još niste ćuli ono najgore!"

"Prijeđite onda na stvar, milosti, od tolikih pjesnićkih slika osjećam da mi se crijeva već opasno grće", prosvjedovao je Fermin.

"Ne slušajte ovoga prostaka, meni se sviđa kako govorite. Kao na radiju, gospodine doktore", uplela se Mercedesitas.

"Hvala, kćerce, ali ja sam samo skromni učitelj. No da prijeđem na stvar, bez daljnjeg duljenja, uvoda i ukrasa. Kako se ćini, urar, koji se u trenutku uhićenja odazivao na umjetnićko ime Gospe Kovrećice, već je nekoliko puta uhićivan pod sličnim okolnostima, o ćemu postoje zapisi u analima ćuvara javnog reda i zakona."

"Recite radije kriminalaca sa znaćkom", ispljunu Fermin.

"U politiku se ne miješam. Ali mogu vam reći da su dvojica agenata, nakon što su ga skinuli s pozornice dobro naciljavši bocom, jadona gospodina Federica prepratili u komesarijat u Ulici Lavetana. Pod drugim okolnostima, i s malo sreće, sve bi se to zaustavilo na ruganju, možda pokojoj pljusci ili manjim uvredama, ali na nesreću sinoć se ondje zatekao glasoviti inspektor Fumero."

"Fumero", promumlja Fermin, koji je na sam spomen svoga progonitelja zadrhtao.

"Glavom i bradom. Kako rekoć, prvaku gradske zaštite, tek pristiglu iz uspješne racije u ilegalnoj kladionici na utrke žohara smještenoj u Ulici Vigatans, o nemilim je događajima dojavila mati jednog od dječaka izbjeglićh iz doma, navodnog mozga cijele operacije bijega, Pepeta Guardiole. Nato je znameniti inspektor, koji je navodno za večerom strusio tucet duplih viskija marke Soberano, odlučio uzeti stvar u svoje ruke. Nakon što je proućio otegotne okolnosti cijeloga incidenta, Fumero je dežurnome šefu postaje priopćio da tolika i ovdje navodim leksićku jedinicu u najdoslovnijem smislu unatoć gospodićinoj nazoćnosti, a u ime što veće dokumentaristićke vjernosti događajima o kojima govorimo, pederastija zaslućuje oštru kaznu, i da urar, dakle gospodin Federico Flavia i Pujades, neženja rodom iz Ripolleta, za svoje dobro i zbog besmrtno duše mongoloidnih djetića ćija je nazoćnost bila usputan, ali odlučujući ćimbenik u cijelom slućaju, mora provesti noć u zajednićkoj buhari u zatvorskoće podrumu, zajedno s odabranom skupinom najgorih razbojnika. Kao što vjerojatno znate, spomenuta ćelija poznata je meću prijestupnicima sa svojih neprivaćlih i nezavidnih higijenskih uvjeta, a boravak obićnoga građanina meću njezinim stanarima uvijek je razlog za veselje, jer donosi element zaigranosti i novosti u monotoniju zatvorskoga života."

Stigavši dovdde, g. Anacleto nastavi s kratkim ali simpatićnim opisom unesrećenoga, kojega smo mećućim svi dobro poznavali.

"Ne moram vas podsjećati da je gospodin Flavia i Pujades blagoslovljen krćkom i tankoćutnom naravi, olićenje dobrote i kršćanskog milosrđa. Ako mu u urariju doleti muha, umjesto da je spljeska papućom, on širom otvori vrata i prozore kako bi toga kukca, Boćjeg stvora, zraćna struja odnijela van u ekosustav. Gospodin Federico, pouzdano znam, ćovjek je vjernik, silno poboćan i odan župnim aktivnostima, no unatoć tomu cijeli život proganja ga mraćni porok, koji ga je već u rijetkim prigodama uspio nadvladati i odmamiti na ulicu u ženskoj odjeći. Njegova sposobnost da popravi sve, od rućnoga sata pa do šivaćeg stroja oduvijek je bila legendarna, a kao ćovjeka cijenili smo ga svi koji smo ga poznavali i zalazili u njegovu radionicu, ćak i oni koji su se mršćtili na njegove noćne eskapade s vlasuljom, ćešljićem i ciganskoć haljinom."

"Govorite kao da je mrtav", izusti Fermin užasnuto.

"Mrtav nije, hvala Bogu."

Uzdahnuli s olakšanjem. G. Federico živio je s majkom, potpuno glućom osamdesetogodišnjakinjom,

poznatom u kvartu kao gđa Pepita, slavnom po ispuštanju vjetrova uraganske siline od kojih su ošamućeni znali popadati i vrapci s balkona.

"Sirota Pepita nije ni slutila da je njezin Federico", nastavi nastavnik, "proveo noć u odvratnoj ćeliji, gdje ga je cijela ta bagra makroa i siledžija iskoristila kao žrtveno janje, da bi ga potom, kad su se nasitili njegova krhkog mesa, dobrano izmlatili dok su ostali zatvorenici u zboru veselo pjevali:

"Pederu, pederu, jedi govna, govнару!"

Sve nas je prekrila grobna tišina. Merceditas je jecala. Želeći je utješiti, Fermin ju je nježno zagrlio, ali ona je hitro odskočila u stranu.

"Zamislite vi taj prizor", zaključio je g. Anacleto, na sveopći užas.

Epilog priče nije popravio naša očekivanja. Polovinom prijepodneva sivi policijski furgon izbacio je g. Federica pred prag njegove kuće. Bio je krvav, poderane haljine, lišen svoje vlasulje i zbirke fine bižuterije. Po njemu su mokrili, a lice mu je bilo puno modrica i posjeklina. Pekaričin sin pronašao ga je kako čuču pred vratima, plače poput djeteta i dršće.

"Nema pravde, a, ne!" komentirala je Merceditas na vratima knjižare, što dalje od Ferminovih ruku. "Jadničak, dobar je kao kruh i nikoga ne dira. Kakve veze ima to što se voli prurušiti u Ciganku i pjevati pred publikom? Ljudi su zbilja zli."

G. Anacleto je šutio, oborena pogleda.

"Nisu zli", pripomenuo je Fermin. "Nego debilni, što nije isto. Zloća pretpostavlja moralnu odluku, nakanu i stanoviti promišljaj. Debil ili prostak ne razmišlja niti rezonira. On djeluje nagonski, kao zvijer, uvjeren da postupa ispravno, da uvijek ima pravo i ponosan je što podjebava, s oprostjenjem, svakoga tko mu se učini drukčijim, pa bilo to bojom, vjerom, jezikom, nacionalnošću ili, kao u slučaju gospodina Federica, slobodnim aktivnostima. Na svijetu nam treba više istinski zlih ljudi, a manje potpunih budaletina."

"Ne govorite koještarije. Treba nam malo više kršćanske samilosti a manje zlobe, ova zemlja kao da je puna zvijeri", priklopi Merceditas. "Svi idu na misu, ali Gospodina Isusa Krista nitko ne šljivi." "Merceditas, ne spominji mi industriju molitvenika, jer to je dio problema, a ne rješenja."

"Ma čujte vi bezbožnika! A što su vam krivi svećenici, ako se smije znati?"

"Nemojte mi se sada posvađati", upade moj otac. "A vi, Fermine, otiđite do gospodina Federica i vidite treba li što, da mu odemo do ljekarne ili na tržnicu."

"Hoću, gospodine Sempere. Iz ovih stopa. Mene govorništvo uvijek dotuče, znate već."

"Vas će dotući to što nemate srama ni poštovanja", poklopi Merceditas. "Tako huliti Boga! Treba vam očistiti dušu solnom kiselinom!"

"Slušajte, Merceditas, budite sretni što znam da ste dobra žena premda pomalo praznoglava i neuka kao guska, a u ovom času u susjedstvu imamo hitan slučaj pred kojim čovjek mora odvagnuti što je važnije, jer da nije tako, razjasnio bih vam nekoliko kardinalnih točaka."

"Fermine!" uzviknu moj otac.

Fermin začepi gubicu i izjuri iz knjižare. Merceditas ga je promatrala pogledom punim prijekora.

"Taj će vas čovjek uvaliti u nevolju kad se najmanje budete nadali, pazite što vam kažem. U najmanju je ruku anarhist, mason možda i Židov. S tom nosinom..."

"Ne slušajte vi njega. Svima voli udarati kontru." Merceditas je šutke odmahivala glavom, srdita.

"Dobro, ostavljam vas jer moram trčati na sve strane, a nemam vremena. Doviđenja!"

Smjerno kimmusmo i ispratismo je pogledom, gledajući kako se onako uspravna iskaljuje na cesti onim svojim visokim potpeticama. Tata duboko udahnu, kao da želi u pluća unijeti netom vraćeni mir.

G. Anacleto malaksalo je stajao kraj njega, blijeda lica, tužna jesenskog pogleda.

"Ova zemlja je u govornima", reče napuštajući napokon visokoparnu retoriku.

"Razvedrite se, gospodine Anacleto. Oduvijek je tako, i kod nas i posvuda, samo uvijek postoje lošiji trenuci, a kad se to dogodi nekome koga poznaješ, čovjek sve vidi crnje. Vidjet ćete, gospodin Federico će to prebroditi, jači je on nego što svi mi mislimo."

Nastavnik je odmahivao glavom i nešto ispotiha mumljao.

"To je kao plima, znate?" govorio je odsutno. "To divljaštvo, hoću reći. Ode, i čovjek misli da je

siguran, ali uvijek se vrati, uvijek se vrati... I potopi nas. Ja to u školi gledam svaki dan. Bože, pomoz mi! Učionice su pune majmuna! Darwin je bio sanjar, uvjeravam vas! Kakva evolucija, kakvi bakrači! Na jednoga koji zna razmišljati ja se moram boriti s devet orangutana."

Mi smo samo poslušno kimali. Nastavnik pozdravi i ode, pognute glave i pet godina stariji nego kad je ušao. Tata uzdahnu. Kratko se pogledasmo ne znajući što reći. Pitao sam se trebam li spomenuti posjet inspektora Fumera knjižari. *To je bilo upozorenje*, mislio sam. Opomena. Fumero je jadnoga g. Federica upotrijebio kao brzojav. "Nešto nije u redu, Daniele? Blijed si."

Uzdahnuo sam i spustio pogled. Počeh mu prepričavati događaj s inspektorom Fumerom od prošle večeri, njegove insinuuacije. Tata me slušao gutajući bijes koji mu je plamtio u očima.

"Ja sam kriv", rekoh. "Trebao sam nešto spomenuti..." Tata je odmahnuo glavom.

"Ne. Nisi mogao znati, Daniele."

"Ali..."

"Nemoj to ni pomišljati. I ni riječi Ferminu! Tko zna kako će reagirati ako sazna da ga taj čovjek opet proganja."

"Ali morat ćemo nešto učiniti."

"Pazit ćemo da ne traži nevolju."

Kimnuh, ne odveć uvjeren, i nastavih s poslom koji je započeo Fermin, a tata se vrati prepisci. Između pasusa dobacivao mi je poglede iskosa. Pretvarao sam se da ne primjećujem.

"Kako je jučer bilo s profesorom Velazquezom, sve u redu?" upita, željan promjene teme.

"Da. Zadovoljan je knjigama. Spomenuo mi je da traži knjigu Francovih pisama."

"Mauronior. Ali apokrifna je... To je Madariagina šala. Što si mu rekao?"

"Da je već tražimo i da ćemo mu se javiti za najviše dva tjedna."

"Izvršno. Povjerit ćemo to Ferminu i naplatit ćemo mu je kao suho zlato."

Kimnuh. Nastavismo s prividnom rutinom. Tata me i dalje pogledavao. Sad će, pomislih.

"Jučer je ovdje bila neka simpatična djevojka. Fermin kaže da je to sestra Tomasa Aguilara?"

"Jest."

Tata kimnu razmatrajući takvu slučajnost s izrazom blagog iznenađenja. Dopustio mi je da načas predahnem prije nego je opet krenuo u napad, ovaj put s izrazom lica kao da se upravo nečega sjetio. "Nego, Daniele, danas nećemo imati puno mušterija, pa bi se ti možda rado pozabavio svojim poslovima. A i čini mi se da u Posljednje vrijeme previše radiš."

"Dobro mi je, hvala."

"Čak sam mislio da bih mogao ostaviti ovdje Fermina, pa bih otišao u operu Liceo s Barceloom. Poslije podne daju Tannhausera, pozvao me, ima više karata za parter."

Tata se pretvarao da čita poštu. Bio je užasno loš glumac.

"A otkad ti voliš Wagnera?"

Slegnuo je ramenima.

"Poklonu se u zube ne gleda... Osim toga, kad si s Barceloom svejedno je koju operu daju, jer on cijelu predstavu komentira glumu i kritizira kostime i tempo. Stalno pita za tebe. Jednoga dana mogao bi ga posjetiti."

"Možda jednog dana."

"Onda, možemo ostaviti Fermina da vodi posao, a mi se idemo malo zabaviti, zaslužili smo. Ako trebaš novca..."

"Tata, Bea mi nije cura."

"Tko je spominjao cure? Onda smo se dogovorili! Kako želiš. Ako trebaš, uzmi iz blagajne, ali ostavi poruku, da se termin ne uplaši kad bude radio obračun."

Nakon što je sve to izgovorio, odglumi zbunjenost i izgubi se u stražnjem prostoru s osmijehom od uha do uha. Pogledah na sat. Bilo je pola jedanaest ujutro. S Beom sam se dogovorio u klaustu sveučilišta u pet poslije podne, i na moj užas dan mi se počeo činiti duljim od Braće Karamazovi. Ubrzo se iz urareva doma vratio Fermin i obavijestio nas da je odred žena iz susjedstva oformio stalnu stražu za pomoć jadnome g. Federicu, kojemu je doktor ustanovio tri polomljena rebra, višestruka nagnječenja i školski primjer rane na rektumu.

"Jesi li trebao što kupiti?" upitao je tata.

"Lijekova i masti imali su dovoljno da otvore ljekarnu, pa sam bio slobodan odnijeti mu cvijeće, bočicu kolonjske vode Nenuco, i tri boce soka od breskve Fruco, taj najviše voli."

"Odlično ste postupili. Reći ćete mi koliko vam dugujem", reče tata. "A kako vam se on čini?"

"Izudaran je na mrtvo ime, zašto bih vam lagao. Već kad sam g vidio kako sklupčan leži na krevetu i ječi da želi umrijeti, došlo mi je da nekoga ubijem, vjerujte. Dođe mi da iz ovih stopa pođem u samo središte Odjela za zločine i postrijeljam pet-šest onih dripaca, počevši od onog gnojnog čira Fumera!"

"Fermine, smirimo živce. Strogo vam zabranjujem da to učinite." "Kako vi kažete, gospodine Sempere."

"A kako se drži Pepita?"

"Svaka joj čast na hrabrosti. Susjede su je omamile rakijom, a kad sam je ja vidio, baš se obeznanila na kauču, hrkala je kao vepar i puštala vjetrove tako da su u madracu ostajale rupe."

"Slika i prilika. Fermine, zamolio bih vas da danas vi vodite računa o knjižari, ja bih posjetio gospodina Federica. Poslije imam dogovor s Barceloom. A i Daniel ima posla."

Podigoh pogled točno na vrijeme da ulovim Fermina i tatu kako razmjenjuju značajne poglede.

"Babe svodničke", rekoh.

Još su mi se smijali kad sam bijesan izjurio kroz vrata.

Ulicom je brisao hladan i oštar vjetar koji je za sobom sijao tračke magle. Čelično sunce izvlačilo je bakrene odsjaje s krovova i zvonika gotičke četvrti. Još je trebalo proći mnogo sati do moga sastanka s Beom u klaustu sveučilišta, pa sam odlučio okušati sreću i poći u posjet Nuriji Monfort, s nadom da još živi na adresi koju mi je dao njezin otac prije toliko vremena.

Trg San Felipe Neri nalik je na ventilacijski otvor u spletu ulica koje čine gotičku četvrt, skriven iza drevnih rimskih zidina. Tragovi mitraljeskih metaka iz ratnih dana još su vidljivi po crkvenim zidovima. Toga prijepodneva skupina dječaćića igrala se vojnika, ne znajući za povijest tih zidina. Neka mlada žena, kose prošarane sijedim uvojcima, promatrala ih je s klupe, s poluotvorenom knjigom u rukama i odsutnim smiješkom. Prema adresi, Nuria Monfort živjela je u zgradi na ulazu u trg. Datum izgradnje još se mogao pročitati na pocrnjelom kamenom luku koji se nadvijao nad ulaznim vratima: 1801. Iz predvorja se nazirala polumračna hala 12 koje se uspinjalo zavojito stubište nalik na spiralu. Pregledah košnicu mjedenih poštanskih sandučića. Imena stanara bila su ispisana na komadićima žućkasta kartona umetnutima u pretince kao što je tada bio običaj.

Miquel Moliner / Nuria Monfort

Polako se uspeh, gotovo u strahu da će se zgrada srušiti usudim li se čvršće kročiti po tim minijaturnim stubama, kao u nekoj kući za lutke. Na svakom odmorištu bila su dvojna vrata, bez broja i ikakve oznake. Stigavši do trećega kata, odabrah jedna nasumce i pokucah vršcima prstiju. Stubište je vonjalo na vlagu, stari kamen i glinu. Pokucao sam više puta, ali odgovora nije bilo. Odlučih okušati sreću s drugim vratima. Udarih šakom tri puta. Iz stana se čuo radio koji je na sav glas prenosio emisiju "*Trenuci promišljanja s ocem Martinom Calzadom*".

Vrata mi je otvorila gospođa u prošivenoj kućnoj haljini na tirkizne kvadrante, papučama i s kacigom od uvijača. Pod onim oskudnim svjetlom izgledala mi je kao ronilac. Iza njezinih je leđa baršunast glas g.

Martina Calzada posvećivao nekoliko riječi sponzoru emisije, proizvođaču kozmetičkih proizvoda Aurorin, omiljenome među hodočasniciima u Lourdes i obdarenom čudesnim svojstvima u slučaju gnojnih prišteva i bradavica.

"Dobar dan. Tražim gospođu Monfort."

"Nurictu? Pogriješili ste, mladiću. To su ova vrata preko puta." "Oprostite. Kucao sam i nitko se nije javio."

"Niste vjerovnik, zar ne?" upita najednom susjeda, koju je iskustvo naučilo sumnjičavosti.

"Nisam. Šalje me otac gospođe Monfort."

"Aha, dobro onda. Nurieta je valjda dolje, čita. Niste je vidjeli kad ste dolazili?"

Sišavši na ulicu, uvjerih se da žena posrebrene kose s knjigom u rukama i dalje nepomično sjedi na klupi na trgu. Stadoh je pomno promatrati. Nuria Monfort bila je više nego privlačna žena, lica stvorena za modne časopise i studijske portrete, kojoj je mladost bežala iz očiju. U tom krhkom i vitkom stasu bilo je nečega što je podsjećalo na njezina oca. Pretpostavili da je prešla četrdesetu, možda zbog posjedjele kose i bora koje su joj brazdale lice, koje je u polusvjetlu djelovalo deset godina mlade.

"Gospođa Monfort?"

Pogledala me kao da se probudila iz transa i ne vidi me.

"Zovem se Daniel Sempere. Vaš otac dao mi je adresu i rekao da mi možda možete reći nešto o Julianu Caraxu."

Kad je čula te riječi, s lica joj nestade onaj sanjarski pogled. Naslutih da nije bilo uputno spominjati njezina oca.

"Što želite?" upita sumnjičavo.

Osjetih da moram smjesta zadobiti njezino povjerenje ili ću izgubiti svaku šansu. Mogao sam igrati samo na kartu istine.

"Molim vas, dopustite mi da objasnim. Prije osam godina, gotovo slučajno, pronašao sam na Groblju zaboravljenih knjiga roman Juliana Caraxa koji ste vi ondje sakrili kako ga ne bi pronašao čovjek po imenu Lain Coubert", rekoh.

Pogledala me netremice i nepomično, kao da se boji da će se svijet oko nje obrušiti.

"Oduzet ću vam samo nekoliko minuta", nadodah. "Obećavam vam."

Malodušno kimnu.

"Kako je moj otac?" upita izbjegavajući moj pogled.

"Dobro. Malo je ostario. Silno mu nedostajete."

Nuria Monfort ispusti uzdah koji nisam znao protumačiti.

"Radije se popnite u stan. O tome ne želim govoriti na ulici."

Nuria Monfort živjela je među sjenama. Uzak hodničić vodio je do blagovaonice koja je istodobno služila kao kuhinja, knjižnica i radna soba. Usput sam opazio skromnu spavaonicu, bez prozora. To je bilo sve. Ostatak stana svodio se na minijaturnu kupaonicu, bez tuša ili kade, kroz koju je prodirala sva sila mirisa, od kuhinjskih aroma iz kavane u prizemlju pa do zapaha cijevi i odvoda koji su datirali negdje s početka stoljeća. Ovaj stan ležao je u vječitoj polutami, nalik na neki mračan balkon poduprt onim oljuštenim zidovima. Sve je mirisalo na crni duhan, hladnoću i odsutnost Nuria Monfort promatrala me dok sam se ja pretvarao da ne primjećujem bijedu njezina doma.

"Silazim na ulicu čitati jer u stanu gotovo da i nema svjetla" reče. "Muž mi je obećao kupiti svjetiljku kad se vrati kući."

"Suprug vam je na putu?"

"Miquel je u zatvoru."

"Oprostite, nisam znao..."

"Niste ni mogli znati. Ne sramim se to reći, jer moj muž nije kriminalac. Ovaj posljednji put odveli su ga jer je tiskao letke za metalurški sindikat. Ima tomu već dvije godine. Susjedi misle da je u Americi, na putu. Ni tata ne zna, i ne bih voljela da sazna."

"Budite mirni. Od mene neće saznati", rekoh.

Nastade napeta tišina, i pomislih da u meni vidi Isaacova uhodu.

"Jamačno vam je teško samoj voditi domaćinstvo", rekoh glupo, da ispunim onu prazninu.

"Nije lako. Zarađujem koliko mogu prijevodima, ali kad je ženi muž u zatvoru, nije lako. Odvjetnici su me iscijedili i u dugovima sam do grla. Prevođenje se plaća gotovo jednako loše kao pisanje." Pogledala me kao da očekuje neki odgovor. Ja sam se samo krotko nasmiješio.

"Prevodite knjige?"

"Više ne. Počela sam prevoditi formulare, ugovore i carinske dokumente, to se mnogo bolje plaća. Za prevođenje književnosti dobijete crkavicu, premda nešto malo više nego kad pišete književnost. Zbor stanara već me nekoliko puta pokušao izbaciti. Najmanje je zlo što kasnim s plaćanjem pričuve za održavanje zgrade. Zamislite, usto govorim jezike i nosim hlače! Više njih optužuje me da u stanu vodim javnu kuću. Kamo sreće..."

Nadao sam se da je polutama sakrila moju rumen.

"Oprostite. Ne znam zašto vam sve ovo govorim. Dovodim vas u neugodan položaj."

"Ja sam kriv. Pitao sam."

Nervozno se nasmijala. Iz ove žene izbijala je samoća koja žari.

"Pomalo sličite Julianu", reče najednom. "Po načinu na koji gledate i po kretnjama. I on se tako držao. Šutio bi, gledao te tako da nisi mogao znati što misli, i onda bi mu žena kao glupača ispričala štošta što nije trebala... Mogu li vam što ponuditi? Bijelu kavu?"

"Ništa, hvala. Nemojte se mučiti."

"Nema problema. Krenula sam je sebi skuhati."

Nešto mi je govorilo da je ta bijela kava bila cijeli njezin današnji ručak. Još jednom odbih i ispratili je pogledom do kuta blagovaonice u kojemu je stajalo električno kuhalo.

"Raskomotite se", reče okrećući mi leđa.

Ogledah se oko sebe i upitah se kako. Nuria Monfort radila je na radnome stolu u kutu kraj balkona. Pisaći stroj marke Undenwood stajao je kraj uljanice i police kreate rječnicima i priručnicima. Nije bilo obiteljskih fotografija, ali zid nasuprot stolu bio je oblijepljen razglednicama koje su sve prikazivale neki

most, za koji sam znao da sam ga već negdje vidio, ali nisam mogao odrediti gdje, možda u Parizu ili u Rimu. Podno te izložbe stol je odisao gotovo opsesivnom čistoćom i redom. Olovke bijahu zašiljene i poredane po špagici. Papiri i fascikli bili su posloženi u tri simetrična niza. Kad sam se okrenuo, primijetio sam da me Nuria Monfort promatra s praga. Gledala me šutke, onako kako se gledaju neznanci na ulici ili u metrou. Upalila je cigaretu i stajala tako lica obavijena kolotovima plavog dima. Pomislih da Nuria Monfort i nehotice odiše osobnošću fatalne žene, poput onih koje su fascinirale Fermina kad bi izronile iz magle neke berlinske postaje obavijene aureolom nemogućeg svjetla, žena kojima je zaštita ljepota bila dosadna.

"Nema se mnogo reći", započe ona. "Upoznala sam Juliana prije više od dvadeset godina, u Parizu. Tada sam radila u nakladničkoj kući Cabestany. Gospodin Cabestany otkupio je prava na Julianove romane za sitan novac. Ja sam počela raditi u računovodstvu, ali kad je gospodin Cabestany saznao da govorim francuski talijanski i pomalo njemački, stavio me na čelo nabave i postavio za svoju osobnu tajnicu. Jedna od mojih dužnosti bila je i vođenje prepiske sa stranim autorima i nakladnicima s kojima je kuća radila, i tako sam stupila u kontakt s Julianom Caraxom."

"Vaš mi je otac ispričao da ste bili dobri prijatelji."

"Moj vam je otac vjerojatno rekao da smo imali avanturu ili tako nešto. Zar ne? Prema njegovu mišljenju ja trčim za svim što nosi hlače, kao kuja koja se tjera."

Iskrenost i izravnost te žene ostavljale su me bez riječi. Odveć dugo smišljao sam neki prihvatljiv odgovor. Nuria Monfort počela se smiješiti sebi u bradu i odmahнула glavom.

"Ne slušajte ga. Moj si je otac to utuvio u glavu zbog moga putovanja u Pariz na koje sam morala otići 1933., kako bih uredila neke poslove gospodina Cabestanya s Gallimardom. Bila sam u gradu tjedan dana, a odsjela sam kod Juliana iz jednostavnog razloga što je gospodinu Cabestanyu bilo draže ako može ušparati na hotelu. Zbilja romantično, kako vidite. Dotad sam s Julianom Caraxom kontaktirala isključivo preko pisama, uglavnom zbog autorskih prava, korekture i izdavačkih pitanja. Ono što sam o njemu znala ili zamišljala pronašla sam u rukopisima koje nam je slao."

"Je li vam rekao išta o svome životu u Parizu?"

"Nije. Julian nije volio govoriti ni o svojim knjigama ni o sebi. Nije mi se činilo da je u Parizu sretan, iako sam dobila dojam da je od onih ljudi koji nigdje nisu sretni. Zapravo ga nikad nisam upoznala u dušu. On to nije dopuštao. Bio je vrlo povučen i katkad mi se činilo da ga vanjski svijet više ne zanima. Gospodin Cabestany smatrao ga je vrlo plahim i pomalo ludim, ali meni se učinilo da Julian živi u prošlosti, zarobljen među svojim uspomenama. Julian je živio iza zatvorenih vrata, za svoje knjige i u svojim knjigama, kao zatočenik u luksuznom zatvoru."

"Govorite to kao da mu zavidite."

"Ima i gorih zatvora od riječi, Daniele."

Samo sam kimnuo, ne znajući na što misli.

"Je li Julian ikad govorio o tim uspomenama, o godinama dok je živio u Barceloni?"

"Veoma malo. Tijekom tih sedam dana moga boravka u njegovu domu, u Parizu, ispričao mi je nešto malo o svojoj obitelji. Majka mu je bila Francuskinja, profesorica glazbe. Otac mu je imao klobučarnicu ili nešto slično. Znam da je bio vrlo pobožan i strog čovjek."

"Je li vam Julian objasnio u kakvom su odnosu bili?"

"Znam da su se slagali kao pas i mačka. Neki problem iz prošlosti. Zapravo, Julian je došao u Pariz upravo zato da ga otac ne pošalje u vojsku. Majka mu je obećala da to neće dopustiti nego će ga poslati što dalje od toga čovjeka."

"Ali taj čovjek bio mu je otac."

Nuria Monfort se nasmiješila. Njezin se smiješak naslućivao tek na spoju usnica i u tužnom i

umornom sjaju u očima.

"Sve i da je bio, nikad se tako nije ponašao i Julian ga nikad nije smatrao ocem. Jednom mi je priznao da je prije braka njegova majka imala vezu s nekim neznancem čije ime nikad nije željela reći. Taj čovjek je bio pravi Julianov otac."

"To zvuči kao početak Sjene vjetra. Mislite da vam je rekao istinu?" Nuria Monfort kimnu.

"Julian mi je objasnio da je odrastao gledajući kako klobučar, jer tako ga je zvao, vrijeđa i tuče njegovu majku. Potom bi ušao u Julianovu spavaću sobu i govorio mu da je on dijete grijeha, da je naslijedio slab i bijedan majčin karakter i da će cijeli život biti promašaj, neuspješan u svemu što pokuša..."

"Je li Julian ocu što predbacivao?"

"S vremenom se ti osjećaji ohlade. Nikad mi se nije činilo da ga Julian mrzi. Možda bi to bilo bolje. Imala sam dojam da je zbog tolikih nemilih scena potpuno bio izgubio poštovanje prema klobučaru. Julian je o tome govorio kao da mu nije stalo, kao da je to dio prošlosti koju je ostavio za sobom, ali takve se stvari nikad ne zaboravljaju. Riječi kojima čovjek djetetu zatruje srce bilo iz zlobe ili neznanja, ostaju urezane u sjećanju, i kad-tad počnu peći u duši."

Upitah se govori li to iz vlastita iskustva i opet se prisjetili svoga prijatelja Tomasa Aguilara kako stoički sluša prodike svoga dičnog oca.

"Koliko je Julianu tada bilo godina?"

"Osam do deset, pretpostavljam." Uzdahnuli.

"Čim je bio dovoljno star za vojsku, majka ga je odvela u Pariz. Mislim da se nisu ni oprostili. Klobučar nikad nije shvatio zašto ga je obitelj napustila."

"Jeste li kad čuli da Julian spominje djevojku po imenu Penelope?" "Penelope? Mislim da nisam. Sjetila bih se."

"To mu je bila djevojka, dok je još živio u Barceloni."

Izvadili fotografiju Caraxa i Penelope Aldaya i pružih joj je. Vidjeh kako joj se lice razvlači u osmijeh kad je ugledala mladoga Juliana Caraxa. Obuzimali su je nostalgija i osjećaj gubitka.

"Kako je samo bio mlad... Ovo je ta Penelope?"

Kininuh.

"Lijepa je. Julian se uvijek znao okružiti lijepim ženama." Poput vas, pomislih.

"Znate li je li imao mnogo..."

Opet onaj smiješak, na moj račun.

"Djevojaka? Ljubavnica? Ne znam. Da vam istinu kažem, nikad mi nije govorio ni o jednoj ženi u svome životu. Jednom sam ga upitala, želeći ga bocnuti. Zasigurno znate da je zarađivao za život sviranjem glasovira u noćnom baru. Pitala sam ga osjeti li katkad kušnju, budući da je cijeli dan okružen ljepoticama lakoga morala. Nije mu se svidjela ta šala. Odgovorio mi je da on nema pravo voljeti nikoga, da je zaslužio samoću."

"Je li rekao zašto?"

"Julian nikad nije davao razloge."

"Ali malo prije povratka u Barcelonu 1936. Julian Carax trebao se oženiti."

"Tako se govorilo."

"Vi u to sumnjate?"

Slegnula je ramenima, skeptično.

"Kao što vam kažem, svih tih godina našega poznanstva Julian mi nikad nije spomenuo nijednu posebnu ženu, a pogotovo ne neku kojom se kani oženiti. Glas o navodnom vjenčanju dopro je do mene tek kasnije. Neuval, posljednji Caraxov nakladnik, ispričao je Cabestanyu da je zaručnica dvadeset

godina starija od Juliana, neka bogata i boležljiva udovica. Neuval je tvrdio da ga ta žena već godinama uzdržava. Liječnici su joj davali još šest mjeseci života, najviše godinu. Neuval je tvrdio da se ona želi udati za Juliana kako bi je on naslijedio."

"Ali obred se nikad nije održao."

"Ako je uopće postojao takav plan i ta udovica."

"Ako sam dobro shvatio, Carax je u zoru na dan vjenčanja sudjelovao u dvoboju. Zna li s kim ili zašto?"

"Neuval je pretpostavljao da je riječ o nečemu u vezi s udovicom. Da je to neki pohlepni dalji rođak koji se boji da će nasljedstvo završiti u rukama koristoljubivog dotepenca. Neuval je uglavnom objavljivao šund-romane, i mislim da mu je taj žanr udario u glavu."

"Vidim da ne vjerujete previše u priču o vjenčanju i dvoboju."

"Ne. Nikad nisam u to vjerovala."

"Što mislite da se dogodilo? Zašto se Carax vratio u Barcelonu?" Tužno se osmjehnula.

"Već se sedamnaest godina to pitam."

Nuria Monfort pripalila je novu cigaretu. Ponudila je i meni Kunu. Osjetih se ponukanim da prihvatim, ali odbih.

"Ali zacijelo imate neku teoriju", dometnuh. Znam samo da je u ljeto 1936., malo prije nego je izbio rat, zaposlenik u općinskoj mrtvačnici nazvao nakladničku kuću i rekao da su prije tri dana primili leš Juliana Caraxa. Pronašli su ga mrtva u nekoj uličici u četvrti Raval, odjevena u prnje i s metkom u srcu. Sa sobom je imao knjigu, primjerak *Sjene vjetra*, i putovnicu. Carinski žig ukazivao je na to da je prešao francusku granicu prije mjesec dana. Gdje je bio sve to vrijeme, nitko ne zna. Policija je stupila u kontakt s njegovim ocem, ali on je odbio primiti tijelo tvrdeći da nema sina. Nakon dva dana, kad nitko nije došao po tijelo, pokopan je u zajedničkoj grobnici na groblju Montjuic. Nisam mu mogla odnijeti ni cvijeće, jer mi nitko nije znao reći gdje je pokopan. Zaposlenik mrtvačnice, koji je zadržao knjigu koju je našao u Julianovom sakou, sjetio se nazvati kuću Cabestany tek nakon nekoliko dana. Tako sam saznala što se dogodilo. Nisam to mogla shvatiti. Ako se Julian u Barceloni imao kome obratiti to sam bila ja, ili bar gospodin Cabestany. Bili smo mu jedini prijatelji, ali nikad nam nije javio da se vratio. Saznali smo da je u Barceloni tek kad je već bio mrtav..."

"Jeste li još što saznali nakon što ste primili vijest o njegovoj smrti?"

"Nisam. Bili su to prvi mjeseci rata i Julian nije bio jedini koji je netragom nestao. Nitko više o tome ne govori, ali ima mnogo bezimenih grobova poput Julianovog. Pitati je značilo lupati glavom u zid. Uz pomoć gospodina Cabestanya, koji je tada već bio jako bolestan, žalila sam se policiji i povukla sve veze koje sam mogla. Jedino što sam postigla bilo je to da me posjetio neki mladi inspektor, zlokoban i bahat tip, koji mi je rekao neka se okanim zapitkivanja i koncentriram na nešto produktivnije, jer je zemlja u križarskome ratu. To su bile njegove riječi. Zvao se Fumero, samo se toga sjećam. Čula sam da je sada velika zvjerka. Stalno ga spominju u novinama. Možda ste čuli za njega."

Progutah knedlu.

"Nešto malo."

"Više nisam čula ništa o Julianu, sve dok se nakladničkoj kući nije javio neki čovjek koji se raspitivao kako može nabaviti preostale primjerke Caraxovih romana iz skladišta."

"Lain Coubert."

Nuria Monfort kimnu.

"Imate li ideju tko bi mogao biti taj čovjek?"

"Nešto sumnjam, ali nisam sigurna. U ožujku 1936., toga se sjećam jer smo upravo pripremali objavljivanje *Sjene vjetra*, kuću je nazvao neki čovjek i pitao za njegovu adresu. Rekao je da mu je stari

prijatelj i da ga želi posjetiti u Parizu, kao iznenađenje. Spojili su ga sa mnom, i ja sam mu rekla da nisam ovlaštena za davanje takvih informacija."

"Je li rekao ime?"

"Neki Jorge."

"Jorge Aldaya?"

"Može biti. Julian ga je više puta spominjao. Čini mi se da su zajedno pohađali Školu sv. Gabrijela, i katkad ga je spominjao kao svoga najboljeg prijatelja."

"Znate li da je Jorge Aldaya bio Penelopin brat?"

Nuria Monfort nabra čelo, uznemirena.

"Jeste li dali Aldayi Julianovu adresu u Parizu?" upitah.

"Nisam. Nije mi se svidio."

"Što je rekao?"

"Smijao mi se, rekao mi je da će je već naći na drugi način i spustio mi slušalicu." Činilo mi se da je nešto muči. Počeh slutiti kamo nas vodi ovaj razgovor.

"Ali opet vam se javio, zar ne?" Nervozno kimnu.

"Kao što sam vam rekla, ubrzo nakon Julianovog nestanka, taj se čovjek pojavio u Cabestanyjevoj izdavačkoj kući. Gospodin Cabestany više nije mogao raditi, pa je tvrtku preuzeo njegov najstariji sin. Posjetitelj, Lain Coubert, ponudio je da će otkupiti sve preostale primjerke Julianovih romana. Ja sam mislila da je riječ o nekusnoj šali. Lain Coubert bio je lik iz Sjene vjetra."

"Sotona."

Nuria Monfort kimnu.

"Jeste li uspjeli vidjeti Laina Couberta?" Odmahnu glavom i zapali treću cigaretu.

"Nisam. Ali čula sam dio njegovog razgovora sa sinom u uredu gospodina Cabestanya."

Nije dovršila rečenicu, kao da se boji ili ne zna kako to učiniti. Cigareta joj je podrhtavala među prstima.

"Njegov glas", reče. "Bio je to isti onaj glas čovjeka koji je nazvao telefonom i predstavio se kao Jorge Aldaya. Cabestanyjev sin, bahata budala, tražio je veću svotu. Coubert je rekao da mora razmisliti o ponudi. Iste te noći izgorjelo je skladište u Pueblo Nuevu, a zajedno s njime i Julianove knjige."

"Osim onih koje ste vi spasili i sakrili na Groblju zaboravljenih knjiga."

"Tako je."

"Imate li pojma zašto bi itko želio spaliti sve knjige Juliana Caraxa?" "Zašto se knjige pale? Zbog gluposti, neukosti, mržnje... Tko bi znao."

"A što vi mislite?" nisam popuštao.

"Julian je živio kroz svoje knjige. Ono tijelo koje se pojavilo u mrtvačnici bilo je samo dio njega. Njegova duša nalazi se u njegovim pričama. Jednom prilikom upitala sam ga gdje nalazi inspiraciju za likove, i odgovorio mi je da nema uzora, da su svi njegovi likovi zapravo on sam."

"Dakle, ako bi ga tko htio uništiti, morao bi uništiti te priče i likove, zar ne?"

Ponovno se pojavio onaj utučeni smiješak, smiješak poraza i umora. "Vi me podsjećate na Juliana", reče. "Od prije nego je izgubio vjeru." "Vjeru u što?"

"U sve."

Prišla mi je u polutami i uhvatila me za ruku. Šutke me pogladila po dlanu, kao da mi želi očitati sudbinu iz linija na koži. Iznenada se zatekoh kako u sebi zamišljam obris njezina tijela ispod te pohabane, posuđene odjeće. Želio sam je dotaknuti i osjetiti njezino bilo kako plamti ispod kože. Pogledi su nam se susreli, i bio sam siguran da zna što mislim. Osjećao sam da je osamljenija nego ikad. Podigoh oči i susretoh se s njezinim spokojnim, praznim pogledom.

"Julian je umro osamljen, uvjeren da se nitko neće sjećati ni njega ni njegovih knjiga, i da njegov život ništa nije značio", reče. "Bilo bi mu drago znati da ga netko želi održati na životu, da ga se netko sjeća. Znao je reći da postojimo sve dok nas se netko sjeća.

Obuzela me gotovo bolna želja da poljubim tu ženu, žudnja kakvu nikada dotad nisam iskusio, čak ni dok sam u snovima zamišljao duh Clare Barcele. Pročitala mi je misli.

"Predugo ste se zadržali, Daniele", promrmlja.

Dio mene želio je ostati, izgubiti se s tom neznankom u toj čudnoj bliskosti sazdanom od polusjena, i slušati kako mi opet govori da je moje kretnje i šutnje podsjećaju na Juliana Caraxa.

"Da", zamucah.

Kimnu ne govoreći ništa i isprati me do vrata. Hodnik mi se pričinio beskrajno dugačkim. Otvori mi vrata i ja kročih na odmorište.

"Ako vidite moga oca, recite mu da sam dobro. Slažite mu."

Pozdravili je u pola glasa, zahvalih joj što me primila i srdačno joj pružih ruku. Nuria Monfort previdje moju formalnu gestu. Položi mi ruke na ramena, nagnu se prema meni i utisnu mi poljubac u obraz. Pogledasmo se u tišini i ovaj put usudih se potražiti njezine usnice, gotovo uzdrhtao. Učinilo mi se da su poluotvorene, i da njezini prsti traže moje lice. U posljednji čas Nuria Monfort ustuknu i spusti pogled.

"Mislim da je najbolje da odete, Daniele", prošapta.

Učinilo mi se da će zaplakati, i prije nego sam uspio išta reći zatvori mi vrata pred nosom. Ostadoh stajati na odmorištu, osjećajući kako i ona stoji s one strane vrata, nepomična, dok sam se ja pitao što se unutra dogodilo. S druge strane odmorišta žmirkala je susjedina špijunka. Domahnuh joj i pojurih niza stube. Kad stigoh na ulicu, još sam u duši nosio njezino lice, glas i miris, osjećao sam dodir njezinih usnica i njezin dah na svojoj koži dok sam hodao ulicama punih ljudi bez lica koji su bježali iz ureda i prodavaonica. Kad sam skrenuo u Ulicu Canuda, ošinio me ledeni vjetar koji je brijao kroz gužvu. Zahvalan zbog hladna zraka na licu, uputih se prema sveučilištu. Prešavši Ramblu, krenuh prema Ulici Tallers i izgubili se u uskom kanjonu polusjena, kao da sam još zarobljen u onoj mračnoj blagovaonici u kojoj, zamišljao sam sada, sama u sjeni sjedi Nuria Monfort, i u tišini slaže olovke fascikle i uspomene, s očima punim otrovnih suza.

Suton je pao gotovo krišom, s hladnim povjetarcem i purpurnim plaštem koji se provlačio kroz pukotine ulica. Ubrzah korak i dvadeset minuta kasnije preda mnom se ukaza fasada sveučilišta, nalik na žućkastosmeđi brod usidren u noći. Vrtar fakulteta čitao je u svojoj kućici što pišu najutjecajnija pera španjolske literarne scene u popodnevnom izdanju Svijeta sporta. U zgradi nije bilo gotovo nijednog studenta. Odjek mojih koraka pratio me hodnicima i galerijama koje su vodile u unutarnje dvorište, gdje je rumen iz dviju žućkastih svjetiljaka jedva raspršivala tamu. Spopala me pomisao da me Bea izigrala i pozvala me ovamo u ovaj pusti čas kako bi se narugala mojoj uobraženosti. Lišće narančinih stabala u klastru treperilo je poput srebrnih suza, a žubor vodoskoka gubio se među lukovima. Prceletjeh dvorište pogledom u kojemu se naziralo razočaranje ili možda izvjesno kukavičko olakšanje. Bila je tu. Njezina silueta ocrtavala se kraj vodoskoka. Sjedila je na jednoj od klupa i pogledom bludjela među svodovima klaustura. Zastao sam na pragu kako bih je promotrio, i načas mi se učini da u njoj vidim odraz Nurije Monfort kako budna sanja na svojoj klupi na trgu. Primijetih da sa sobom nema mapu ni knjige i posumnjah da možda toga popodneva uopće nije imala predavanja. Možda je tu došla samo radi sastanka sa mnom. Progutah slinu i stupih u klaustar. Zvuk mojih koraka po kamenim pločama odao me i Bea podignu pogled, iznenađeno se osmjehujući, kao da me put tamo nanio posve slučajno.

"Mislila sam da nećeš doći", rekla je Bea.

"I ja sam to mislio za tebe", odgovorili.

Ostala je sjediti, uspravnih leđa, stisnutih koljena i ruku skupljenih na krilu. Upitah se kako je moguće biti tako udaljen od nekoga i istodobno čitati svaku boricu s njegovih usnica.

"Došla sam jer ti želim dokazati da si pogriješio kad si mi neki dan ono rekao, Daniele. Da ću se udati za Pabla, i da ću bez obzira na ono što mi ti večeras pokažeš otići u El Ferrol čim mu završi vojni rok."

Pogledah je onako kako se gleda vlak koji upravo odlazi. Shvatih da sam protekla dva dana hodao po oblacima, i u tom času srušio mi se cijeli svijet.

"A ja sam mislio da si došla jer si me htjela vidjeti." Malaksalo se osmjehnuh. Opazih da joj se lice najednom zarumenjelo.

"Samo sam se šalio", slagah. "Ali nisam se šalio kad sam ti obećao da ću ti pokazati lice grada koje još nisi vidjela. Tako ćeš bar imati razlog da se sjećaš mene, ili Barcelone, kamo god otišla."

Bea se nasmiješi s izvjesnom tugom i skrenu pogled.

"Znaš, zamalo sam otišla u kino. Kako te ne bih danas vidjela", reče. "Zašto?"

Bea me šutke promatrala. Slegnu ramenima i podignu pogled kao da želi u letu uloviti riječi koje joj bježe.

"Jer sam se bojala da si možda u pravu", reče naposljetku.

Uzdahnuli. Obavijao nas je suton i ona očajnička tišina koja povezuje strance, i osjetih se dovoljno hrabrim da kažem bilo što, makar mi to bilo posljednji put.

"Voliš li ga ili ne?"

Nasmija mi se osmijehom koji se raspadao po šavovima.

"To se tebe ne tiče."

"Istina", rekoh. "Tiče se samo tebe."

Pogled joj postade hladan.

"A zašto ti je to važno?"

"To se tebe ne tiče", rekoh.

Nije se nasmiješila. Usnice su joj podrhtavale.

"Ljudi koji me poznaju znaju da cijenim Pabla. Moja obitelj i..."

"Ali ja sam gotovo stranac", prekidoh. "I volio bih to čuti od tebe."

"Čuti što?"

"Da ga doista voliš. Da se nećeš udati samo kako bi otišla od kuće, ili ostavila Barcelonu i obitelj iza sebe, kako ti ne bi mogli nauditi. Da odlaziš, a ne da bježiš."

Oči su joj sjajile od gnjevnih suza.

"Nemaš mi pravo to govoriti, Daniele. Ti me ne poznaješ."

"Reci mi da griješim i otići ću. Voliš li ga?"

Dugo smo se gledali u tišini.

"Ne znam", promumljala je naposljetku. "Ne znam."

"Netko je jednom rekao: ako moraš stati da razmisliš voliš li nekoga, odavno ga više ne voliš", rekoh. Bea je potražila ironiju na mome licu.

"Tko je to rekao?"

"Čovjek po imenu Julian Carax."

"Tvoj prijatelj?"

Iznenadih samoga sebe i kimnuh.

"Tako nekako."

"Morat ćeš me upoznati s njim."

"Večeras, ako želiš."

Izađosmo iz sveučilišta pod nebom koje je gorjelo od modrica. Lutali smo besciljno, više kako bismo se naviknuli na hod onoga drugog nego da bismo ikamo stigli. Utekosmo se jedinoj zajedničkoj temi: njezinu bratu Tomasu. Bea je o njemu govorila kao o strancu kojega voli, ali jedva poznaje. Izbjegavala je moj pogled i nervozno se smiješila. Osjetih da se kaje zbog onoga što mi je rekla u klastru sveučilišta, da je još bole riječi koje su je izjedale iznutra.

"Čuj, ono što sam ti maloprije rekla", reče najednom, iz vedra neba, "ništa nećeš reći Tomasu, zar ne?"

"Naravno da neću. Nikome."

Nervozno se nasmijala.

"Ne znam što mi je bilo. Nemoj se uvrijediti, ali katkad se lakše povjeriti neznancu nego ljudima koje poznaješ. Zašto li je to tako?"

Slegoh ramenima.

"Vjerojatno zato što nas stranac vidi onakvima kakvi jesmo, a ne onakvima kakvima nas želi smatrati."

"I to je od tvoga prijatelja Caraxa?"

"Ne, to sam upravo izmislio da te impresioniram."

"A kako ti mene vidiš?"

"Kao tajnu."

"To je najčudniji kompliment koji mi je itko ikad uputio."

"Nije to kompliment. To je prijetnja."

"Kako to?"

"Tajne valja riješiti, saznati što kriju."

"Možda se razočaraš kad vidiš što je iza."

"A možda se i iznenadim. A i ti."

"Tomas mi nije rekao da si tako smion."

"Jer sam ono malo smionosti što imam sačuvao za tebe."

"Zašto?"

Jer te se bojim, pomislih.

Utočište pronadosmo u nekoj staroj kavani kraj kazališta Poliorama. Provukosmo se do stola kraj prozora i naručismo sendviče od pršuta i dvije kave s mlijekom, da se ugrijemo. Ubrzo je poslovođa, neki prljavac vragolaste njuške, uslužno prišao stolu.

"Jestel vi ovi šta su iskali serviče sa šunkom?" Kimnusmo.

"Jako mi je žao, al u ime uprave moram vam kazat da šunke više nema. Mogu vam ponudat razne kobase: butifarru, crnu, bjelu, mješanu, mesne kruglice il chistorru. Prva liga, svježe. Imadem i ukiseljene srdelice, ako nećete jest mesne proizvode zbog vjerski uvjerenja. Ipak je petak..."

"Ja ću onda samo bijelu kavu", odgovori Bea. Ja sam umirao od gladi.

"Možete li nam donijeti dvije porcije pečenih krumpira?" rekoh. "I kruha, molim."

"Odma, gazda. I izvinjavajte šta nema dost jela. Inače imam sve i onog boljševičkog kavijara ako oćeš. Al danas je bilo polufinale kupa pa je nagnula sva sila mušterij. To je bila borba!"

Poslovođa se udaljio sav važan. Bea ga je nasmiješeno promatrala.

"Odakle je taj akcent? Iz Jaena?"

"Mnogo bliže: Santa Coloma de Gramanet", precizirao sam. "Ti rijetko ideš podzemnom, je li?"

"Tata kaže da je podzemna puna ološa i ako žena ide sama, pipkaju je Cigani."

Htio sam nešto reći, ali svladao sam se. Bea se nasmija. Ubrzo je stigla naša kava i hrana, i ja sam se bacio na jelo bez ikakva snebivanja. Bea nije pojela ni zalogaj. Obujmivši vruću šalicu objema rukama, promatrala me s blagim osmijehom, napola radoznalo, napola začuđeno.

"I onda, što si mi to danas htio pokazati?"

"Više stvari. Zapravo, ono što ću ti pokazati dio je dugačke priče. Nisi li mi neki dan rekla da voliš čitati?"

Bea kimnu izvivši obrve.

"E pa dobro, to je priča o knjigama."

"O knjigama?"

"O ukletim knjigama, o čovjeku koji ih je napisao, o liku koji je pobjegao sa stranica romana kako bi ga zapalio, o izdaji i izgubljenom prijateljstvu. To je priča o ljubavi, mržnji i snovima koji žive u sjeni vjetra."

"Govoriš kao sažetak na koricama nekog jeftinog romana Daniele."

"Valjda zato što radim u knjižari pa sam ih se nagledao. Ali ovo je istinita priča. Istinita kao što je istina da je ovaj kruh koji su nam poslužili star najmanje tri dana. I kao i sve istinite priče, počinje i završava na groblju, iako ne onakvome kakvo zamišljaš."

Nasmiješila se kao što se smiješe djeca kad im obećaš zagonetku ili čarobni trik.

"Pretvorila sam se u uho."

Brzo sam posrkao posljednji gutljaj kave i nekoliko trenutaka promatrao je u tišini. Pomislih koliko se želim izgubiti u tom plahom pogledu koji je strahovao da je proziran, prazan. Pomislih na samoću koja će me obuzeti te noći kad se od nje rastanem, kad mi ponestane trikova i priča kojima bih je mogao zadržati. Pomislih koliko joj malo nudim, a koliko mnogo od nje želim dobiti.

"Čujem kako ti škripuću kotačići u mozgu, Daniele", reče. "Što snuješ?"

Započeh priču s onim dalekim svitanjem kad sam se probudio zaboravivši majčin lik, i nisam se zaustavio sve dok se nisam prisjetio svijeta polutame koji sam naslutio istoga tog jutra u stanu Nurije Monfort. Bea me slušala šutke i pomno, bez osuda i predrasuda. Pričao sam joj o prvom posjetu Groblju zaboravljenih knjiga i o noći kad sam pročitao Sjenu vjetra. Pričao sam joj o susretu s čovjekom bez lica

i o pismu koje je potpisala Penelope Aldaya, koje sam stalno nosio sa sobom bez prava razloga. Pričao sam joj kako nikad nisam poljubio Claru Barcelo, ni ijednu drugu djevojku, i kako su mi drhtale ruke kad sam osjetio dodir usnica Nurije Monfort na svojoj koži, tek nekoliko sati ranije. Pričao sam joj kako do toga časa nisam shvaćao da je to priča o usamljenim ljudima, o prazninama i gubicima, i da sam je se zato tako grozničavo držao sve dok je nisam pobrkao s vlastitim životom, kao čovjek koji bježi među stranice romana jer su oni koje mora voljeti samo sjene koje žive u duši neznanca.

"Ne govori ništa", promrmlja Bea. "Samo me vodi na to mjesto."

Već je bila mrkla noć kad smo zastali pred vratima Groblja zaboravljenih knjiga u sjenama Ulice Arco del Teatro. Podigoh zvekir s vražićkom i pokucah tri puta. Puhao je hladan vjetar prožet mirisom ugljena. Dok smo čekali, zaklonismo se pod luk ulaza. Sretoh se s Beinim očima, tek nekoliko centimetara dalje od mojih. Smiješila se. Ubrzo se začuo zvuk lakih koraka koji su prilazili vratima, i do nas je dopro umorni čuvar glas.

"Tko je to?" upita Isaac.

"Ja sam, Daniel Sempere, Isaače."

Učinilo mi se da čujem kako nešto kune ispod glasa. Potom se začu tisuću škripata i cilika kafkijaiiskoga lokota. Naposljetku se vrata odškrinuše za nekoliko centimetara, i pomoli se orlovsko lice Isaaca Monforta osvjetljeno svjetlom uljanice. Ugledavši me čuvar uzdahnu i zakoluta očima.

"Zbilja sam glup što uopće pitam", reče. "Tko bi drugi došao u ovo doba?"

Isaac je bio umotan u nešto što mi se činilo kao križanac kućne haljine, kupaćeg ogrtača i ruskoga vojničkog kaputa. Podstavljene papuče savršeno su se slagale s kariranom kopicom od vune, s resama i kićankom.

"Nadam se da vas nisam digao iz kreveta", rekoh.

"Ma nipošto. Tek sam se počeo moliti."

Beu pogleda kao da je ugledao upaljenu kutiju dinamita kraj svojih nogu.

"Za vaše se dobro nadam da ovo nije ono što se čini", zaprijeti.

"Isaače, ovo je moja prijateljica Beatriz, i uz vaše dopuštenje volio bih joj pokazati ovo mjesto. Bez brige, uživa moje puno povjerenje."

"Sempere, upoznao sam malu djecu s više mozga od vas."

"Samo na trenutak."

Isaac ispusti nemoćan uzdah i pomno pogleda Beu, poput sumnjičava policajca.

"Vi znate da se družite s maloumnim čovjekom?" upita.

Bea se uljudno nasmiješi.

"Počinjem se navikavati na tu pomisao."

"Blažena nevinost! Pravila znate?"

Bea kininu. Isaac nešto promumlja ispod glasa i propusti nas unutra, oprezno zagledajući sjene na ulici, kao i uvijek.

"Posjetio sam vašu kćer Nuriju", rekoh kao usput. "Dobro je. puno radi, ali dobro je. Šalje vam pozdrave."

"Da i otrovne strelice. Uopće ne znate lagati, Sempere. Ali hvala na pokušaju. Hajde, uđite." Kad smo ušli, pruži mi uljanicu i stade iznova zaključavati lokot ne obazirući se više na nas.

"Kad završite, znate gdje sam."

Labirint knjiga nazirao se u spektralnim kutovima koji su se probijali kroz plašt tame. Uljanica je bacala mjehurić magličasta svjetla pred naše noge. Bea zastade na pragu labirinta, sasvim zaprepaštena. Nasmiješili se prepoznajući na njezinu licu isti onaj izraz koji je moj otac prije tolikih godina morao vidjeti na mome. Uđosmo u splet tunela i galerija koje su škripale pod našim koracima. Znakovi koje

bijah ostavio tijekom prošle ekspedicije još su bili tu.

"Dođi, nešto ti želim pokazati", rekoše.

Više puta izgubili vlastiti trag, pa smo se morali vraćati u potrazi za prethodnom oznakom. Bea me promatrala s mješavinom uznemirenosti i fascinacije. Moj mentalni kompas sugerirao je da smo zašli u splet spirala koje su se lagano uspinjale prema središtu labirinta. Napokon uspjeh pronaći put u tom čvoru hodnika i tunela sve dok ne prodrijeti u uski prolaz nalik na mostić koji vodi u crnilo. Kleknuh pred donju policu i potražih svoju staru prijateljicu sakrivenu iza reda svezaka prekrivenih slojem prašine koja se pod svjetlom uljanice sjajila poput inja. Uzeh knjigu u nike i pružih je Bei.

"Predstavljam ti Juliana Caraxa."

"Sjena vjetra", pročita Bea milujući izbljedjela slova na koricama.

"Mogu li je uzeti?" upita.

"Možeš uzeti bilo koju knjigu osim te."

"Ali to nije pravedno! Nakon svega što si mi ispričao želim baš tu,"

"Možda jednoga dana. Ali danas ne."

Uzeh joj knjigu iz ruku i opet je sakrih na njezino mjesto.

"Vratit ću se bez tebe i odnijet ću je, a ti nećeš ni znati", reče izazivajući me. "Nećeš je pronaći ni za tisuću godina."

"To ti misliš. Vidjela sam tvoje oznake, a i ja znam priču Minotauru."

"Isaac te ne bi pustio da uđeš."

"Varaš se. Sviđam mu se više nego ti."

"Kako znaš?"

"Znam čitati iz očiju."

Nehotice joj povjerovali i odvratili pogled.

"Odaberi neku drugu. Evo, ova djeluje zanimljivo. Kastiljski krmak, nepoznato biće: U potrazi za korijenima iberske svinje, Anselma Torquemada. Sigurno se prodala u više primjeraka nego ijedna knjiga Juliana Caraxa. Od svinje se sve da upotrijebiti."

"Ova druga me više privlači."

"Tessa iz obitelji d'Urberville. Originalna verzija. Usudiš se čitati Thomasa Hardyja na engleskome?" Pogledala me iskosa.

"Onda izvoli."

"Zar ne vidiš? Kao da je mene čekala. Kao da je tu skrivena za mene prije moga rođenja." Pogledah je zaprepašteno. Beine usnice namreškale su se u smiješak.

"Što sam rekla?"

I tada, bez razmišljanja, jedva ovlaš dotaknuh njezine usnice i poljubih je.

Ponoć je već bila blizu kad smo stigli pred Beinu kuću. Gotovo cijeli put prešli smo pješice, ne usuđujući se izreći ono što mislimo. Hodali smo odvojeno, krijući se jedno od drugoga. Bea je hodala uspravno s Tessom pod rukom, a ja sam je slijedio korak iza, s njezinim okusom na usnama. Još me pekao sumnjičav pogled koji mi je dobacio Isaac kad smo napuštali Groblje zaboravljenih knjiga. Bio je to pogled koji sam dobro poznao, i koji sam u očevim očima vidio tisuću puta: pogled koji me je pitao imam uopće pojma što činim. Posljednji su mi sati protekli kao u nekom drugom svijetu, u svemiru punom dodira, pogleda koje nisam razumio i koji su brisali razum i stid. Sada, na povratku u onu stvarnost koja uvijek vrebava u sjenama novih gradskih četvrti čar se raspršio i u meni bijaše preostala samo bolna žudnja i neki bezimni nemir.

Jedan pogled na Beu bio mi je dovoljan da zaključim kako je moja tjeskoba tek povjetarac u usporedbi s olujom koja bjesni u njoj. Zastali smo pred vratima i pogledali se bez i najmanje

prijetvornosti. Laganim korakom približavao nam se neki raspjevani noćni čuvar, zviždukajući ljubavna bolera i ritmično zveckajući svežnjem ključeva.

"Možda želiš da se više ne vidimo", predložih neuvjerljivo.

"Ne znam, Daniele. Ništa ne znam. Ti to želiš?"

"Ne. Naravno da ne. A ti?"

Slegnu ramenima, blijedo se osmjehnuvši.

"A što ti misliš?" upita. "Maloprije sam ti lagala, znaš? U klastru."

"O čemu?"

"O tome da te danas nisam željela vidjeti."

Čuvar nas je zaobilazio s prijezirnim smiješkom, očito ravnodušan prema mome prvom rastanku na ulaznim vratima i šapatima koji su se njemu, nakon dugogodišnjeg iskustva, zacijelo doimali banalnima i tričavima.

"Zbog mene se ne morate žuriti", reče. "Ja ću smotati cigarencu tamo na uglu, pa me samo pozovite." Pričekah dok se nije udaljio.

"Kada ću te opet vidjeti?"

"Ne znam, Daniele."

"Sutra?"

"Molim te, Daniele. Ne znam." Kimnuh. Ona me pomilova po licu.

"Sada je bolje da odem."

"Bar znaš gdje ćeš me naći, zar ne?" Kimnu.

"Čekat ću."

"I ja."

Udaljili se ne odvajajući oči od njezinih. Čuvar, iskusan u takvim situacijama, već je pohitao otvoriti joj vrata.

"Lopove", prošaptao mi je u prolazu, ne bez izvjesna divljenja. "Kakav bombončić od curice!"

Pričekao sam da Bea uđe u zgradu i udaljio se lakim korakom, osvrćući se. Malo-pomalo obuzeo me smiješan osjećaj da je sve moguće i učinilo mi se da čak i ove napuštene ulice i onaj neprijateljski vjetar pronose miris nade. Stigavši na Katalonski trg, primijetili jato golubica koje se smjestilo na sredinu trga. Prekrile su sve, poput plašta od bijelih krila koji se meškolji u tišini. Pomislih da zaobiđeni to mjesto, ali upravo tada opazili da se jato pomiče, umjesto da se razleti. Koračao sam na vrhovima prstiju, promatrajući kako se grlice polako preda mnom razmiču, i za mnom opet zbijaju redove. Stigavši na sredinu trga, začuh zvono katedrale kako odbija ponoć. Načas zastadoh, nasukan u oceanu srebrnkastih ptica, i pomislih da je ovo bio najčudniji i najdivotniji dan u mome životu.

Kad sam stigao do izloga, u knjižari je još bilo svjetla. Pomislih da je možda tata ostao budan dokasna, pa sad sređuje poštu ili traži bilo kakav izgovor da me dočeka i ispita o susretu s Beom. No onda primijetih neku siluetu kako slaže knjige na hrpu i prepoznah suhonjavi, nervozni Ferminov profil u pozi visoke koncentracije. Kucnuh po staklu vršcima prstiju. Fermin dignu pogled, ugodno iznenađen, i domahnu mi da uđem kroz stražnja vrata.

"Još radite, Fermine? Ali užasno je kasno!"

"Zapravo samo ubijam vrijeme dok ne stigne čas da odem na stražu do sirotoga gospodina Federica. Smjenjujem se s Elovem iz optike. Svejedno, ionako ne spavam puno. Najviše dva-tri sata. Ali vi se nemate što javljati, Daniele! Prošla je ponoć, iz čega zaključujem da je spoj s mladom damom prošao ludo i nezaboravno!"

Slegnuh ramenima.

"Istinu govoreći, ne znam", priznao sam.

"Je li vam dala da je pipate?"

"Nije."

"Dobar znak. Nikad ne vjerujte onima koje se odmah daju pipati! A još manje onima kojima treba dopuštenje od popa. Dobar šnicl, pardonirajte zbog mesarske usporedbe, uvijek je srednje pečen. Ako se ukaže prilika, razumije se, ne treba se sramiti nego je valja iskoristiti. Ali ako tražite nešto ozbiljno, kao ja s Bernardom, zapamtite to zlatno pravilo!"

"A vaša je veza ozbiljna?"

"I više nego ozbiljna! Duhovna. A što je s tom djevojčicom, Beatriz? Odmah se vidi da je prva liga, ali sukus pitanja jest: je li od onih u koje se čovjek zaljubi, ili tek od onih koje izazivaju nemir u donjim ekstremitetima?"

"Nemam pojma", izvalili. "Valjda oboje."

"Slušajte, Daniele. To vam je kao loša probava. Osjećate li nešto tu, na ulazu u želudac? Kao da ste progutali ciglu? Ili vas samo trese vrućica?"

"Prije bih rekao ovo s ciglom", rekoh, iako nisam potpuno otpisao ni vrućicu.

"Onda je stvar ozbiljna! Tako nam Bog pomogao! Hajde, sjednite, skuhat ću vam lipu."

Smjestismo se oko stola koji je stajao u stražnjoj prostoriji, okruženi knjigama i tišinom. Grad je spavao, i knjižara je sličila čamcu usred oceana mira i sjene. Fermin mi je pružio šalicu koja se pušila i uputio mi osmijeh pun nelagode. Nešto mu se motalo po glavi.

"Smijem li vas upitati nešto osobne prirode, Danicle?"

"Naravno."

"Molim vas da mi odgovorite posve iskreno", reče i nakašlja se. "Mislite li da bih jednoga dana mogao biti otac?"

Zacijelo je na mome licu pročitao zbunjenost, pa je brzo dodao:

"Ne mislim na biološko očinstvo, jer iako vam možda djelujem pomalo kržljivo, Bog mi je dao potenciju i muževnu silinu bijesnoga bika. Mislim na drugi tip oca. Dobar otac, ako me razumijete."

"Dobar otac?"

"Da. Kao što je vaš. Čovjek koji ima glavu, srce i dušu. Čovjek koji je u stanju saslušati, savjetovati i poštovati dijete, a ne u njemu gušiti vlastite nedostatke. Netko koga dijete ne voli samo zato što mu je otac nego zato što mu se divi kao osobi. Netko komu dijete želi sličiti."

"Zašto me to pitate, Fermine? Ja sam mislio da ne vjerujete u brak i obitelj. Jaram i ostalo, sjećate

se?" Fermin kimnu.

"Slušajte, sve je to za diletante. Brak i obitelj ono su što mi od njih stvorimo. Bez toga, oni su obično gnijezdo licemjerja. Tričarije i prazne riječi. Ali ako postoji prava ljubav, ona o kojoj se ne govori i ne više na sav glas, ona koja se osjeća i pokazuje..."

"Čini mi se da ste postali drugi čovjek, Fermine."

"I jesam. Bernarda je u meni probudila želju da postanem bolji čovjek nego što sam sad."

"Kako to?"

"Da bih je zaslužio. Vi to sada ne razumijete, jer ste mladi. Ali s vremenom ćete shvatiti da katkad nije važno ono što se daje, nego ono što se ustupa. Razgovarao sam s Bernardom. Ona je pravi majčinski tip, znate već. Nije mi to rekla, ali čini mi se da bi za nju najveća sreća bila kada bi postala majka. Meni se ta žena sviđa više nego breskvica u sirupu. Samo ću vam reći da sam za nju spreman ući u crkvu nakon trideset i dvije godine klerikalne apstinencije i otpjevati psalme svetog Stjepana, ili što god me zatraži."

"Vidim da ste u zanosu, Fermine. Pa tek ste je upoznali..."

"Slušajte, Daniele, u mojim godinama čovjek mora gledati stvari onakvima kakve jesu, ili je gotov. Ovaj život vrijedi živjeti zbog tri-četiri stvari, sve ostalo ne vrijedi ni pišljiva boba. Ja sam činio mnogo gluposti, i sada samo znam da želim usrećiti Bernardu i jednoga dana umrijeti joj na rukama. Želim opet postati uzoran građanin, znate? Ne zbog sebe, meni se živo fućka za ovaj majmunski zbor koji nazivamo ljudskim društvom, nego zbog nje. Jer Bernarda vjeruje u te stvari, u radionovele, u svećenike, u čast i Gospu Lurdsku. Ona je takva i ja je volim takvu kakva jest, skupa s dlačicama koje joj rastu na bradi. I zato želim biti čovjek kakvim će se ona ponositi. Želim da misli: moj Fermin je pravi muškarac, kao Cary Grant, Hemingway ili naš matador Manolete!"

Prekrižih ruke, važući situaciju.

"Jeste li razgovarali s njom o tome? O zajedničkom djetetu?"

"Ne, zaboga! Za koga vi mene smatrate? Mislite da hodam svijetom i ženama govorim da ih želim napumpati? I nije da nemam volje, onoj glupoj Merceditas odmah bih napravio trojčke i osjećao bih se kao Bog, ali..."

"Jeste li rekli Bernardi da želite zasnovati obitelj?"

"Te se stvari ne moraju reći, Daniele. To se vidi na licu." Kimnuh.

"E pa onda, ako moje mišljenje išta vrijedi, siguran sam da ćete biti veličanstven otac i suprug. Iako ne vjerujete u sve te stvari, jer to znači da ih nikada nećete uzeti zdravo za gotovo." Lice mu se rascvalo od veselja.

"Zaista to mislite?"

"Naravno."

"E pa skinuli ste mi golem kamen sa srca. Samo kada se sjetim svoga oca i pomislim da bih nekome mogao postati ono što je on bio meni, dođe mi da odem na sterilizaciju."

"Bez brige, Fermine. Osim toga, vašem rasplodnom kapacitetu vjerojatno nijedan zahvat ne bi došao glave."

"I to je istina", promisli. "Hajde, pođite sada na spavanje, ne želim vas više zadržavati."

"Ne zadržavate me, Fermine. Imam dojam da neću oka sklopiti."

"Što od tuge, što od veselja... Nego, spominjali ste mi onaj poštanski pretinac, sjećate se?"

"Jeste li već što saznali?"

"Rekao sam vam da sve prepustite meni. Danas u podne, u vrijeme ručka, otišao sam do glavne pošte i porazgovarao sa starini znancem koji ondje radi. Poštanski pretinac 2321 zaveden je pod imenom izvjesnog Josea Marije Requeja, odvjetnika koji uređuje u Ulici Lava XIII. Bio sam toliko slobodan da provjerim adresu dotičnoga, i nisam se iznenadio otkrivši da takav ne postoji, iako pretpostavljam da to

već znate. Poštu pristiglu na taj pretinac već godinama podiže ista osoba. Znam to jer su neke od pošiljki koje se primaju iz stanovite tvrtke za promet nekretninama preporučene, pa je potrebno potpisati priznanicu i pokazati osobnu ispravu."

"Tko je to? Neki od Requejevih zaposlenika?" upitah.

"To nisam uspio saznati, ali sumnjam. Ili se grdno varam, ili taj Requejo postoji koliko i Bogorodica iz Fatime. Mogu vam reći samo ime osobe koja dolazi po poštu: Nuria Monfort."

"Nuria Monfort? Jeste li sigurni, Fermine?"

"Svojim sam očima vidio urudžbenice. Na svima se jasno vidjelo ime i broj osobne iskaznice. Iz vašeg izraza kao da ćete povraćati zaključujem da vas je to otkriće iznenadilo."

"Poprilično."

"Smijem li upitati tko je ta Nuria Monfort? Zaposlenik s kojim sam razgovarao rekao mi je da je se jako dobro sjeća jer je došla prije nekoliko tjedana pokupiti poštu, i prema njegovu objektivnom mišljenju ženska je fatalnija od Venere Milske, i sise joj bolje stoje. A ja vjerujem njegovoj procjeni jer je prije rata predavao estetiku, ali budući da je bio dalji rođak našega socijalističkog vođe Larga Caballera, naravno, sada liže marke od jedne pezete..."

"Pa ja sam danas bio s tom ženom, u njezinom stanu", promumljah. Fermin me zaprepašteno pogledao.

"S Nurijom Monfort? Počinjem misliti da sam se prevario u vama, Daniele. Postali ste pravi bekrija!"

"Nije ono što vi mislite, Fermine."

"E pa žao mi je ako nije. Ja sam u vašim godinama bio kao kabaret Molino, predstave ujutro, popodne i navečer!"

Pogledah tog suhonjavog, koštunjavog čovječuljka, s onim velikim nosom i žutom kožom, i shvatih da mi je postao najbolji prijatelj.

"Smijem li vam nešto ispričati, Fermine? Nešto što mi se već odavno mota po glavi."

"Naravno. Što god bilo. Posebice ako je šokantno i ima veze s našom djevojčicom!"

Drugi put te noći ispričah priču o Julianu Caraxu i njegovoj zagonetnoj smrti. Fermin me slušao s najvećom pomnjom, zapisivao bilješke u notes i povremeno me prekidao kako bi razjasnio neki detalj čiju važnost nisam mogao shvatiti. Slušajući sebe, postajale su mi sve očitije rupe u toj priči. Ne jednom ostadoh bez riječi trudeći se dokučiti zašto bi mi Nuria Monfort lagala. Što je značila činjenica da već godinama podiže poštu naslovljenu na odvjetnički ured nepostojećeg odvjetnika koji se navodno brine za stan obitelji Fortuny-Carax u Rondi San Antonior. Nisam ni primijetio da svoje sumnje izričem naglas.

"Još ne možemo znati zašto je ta žena lagala", reče Fermin. "Ali možemo nagađati sljedeće: ako je to učinila u slučaju te teme, onda je mogla, a vjerojatno i jest, i glede mnogih drugih."

Uzdahnuli, zbunjen.

"Što predlažete, Fermine?"

Fermin Romero de Torres uzdahnu, a na licu mu se ukaza mudri filozofski izraz.

"Reći ću vam što možemo učiniti. U nedjelju, ako želite, možemo kao usput svratiti u Školu sv. Gabrijela i raspitati se o korijenima prijateljstva između toga Caraxa i drugog momčića, onoga bogatog..."

"Aldave."

"Ja s popovima znam, vidjet ćete, možda i zato što izgledam kao razvratni fratrić. Malo im polaskam i jedu mi iz ruke."

"Sigurni ste?"

"Čovječe! Jamčim vam da će propjevati kao dječjački zbor iz Montserrata!"

Subotu sam proveo kao u transu, ukopan iza pulta knjižare s nadom da će se Bea kao čarolijom pojaviti na pragu. Svaki put kad je zazvonio telefon skočio sam da se javim, otimajući slušalicu tati ili Ferminu. Oko polovine popodneva, nakon dvadesetak poziva mušterija i bez vijesti o Bei, počeo sam se miriti s činjenicom da je svijetu i mome bijednom životu došao kraj. Tata je izišao procijeniti neku zbirku u San Gervasiju, i Fermin je iskoristio taj sretni slučaj kako bi mi održao još jednu od svojih lekcija o tajnama ljubovanja.

"Smirite se ili ćete dobiti kamenac u jetri", savjetovao mi je Fermin. "Cijelo to udvaranje, to je kao tango: sam apsurd i puki ukras. Ali vi ste muško i na vama je da vodite!"

Ovo je već počelo slutiti na zlo.

"Ja? Da vodim?"

"A što biste vi htjeli? Moramo se malo žrtvovati ako već možemo pisati stojeći!"

"Ali Bea mi je dala do znanja da će se ona javiti meni."

"Vi zbilja ne razumijete žene, Daniele. Kladam se u vlastitu božićnicu da pipica sada sjedi doma, čeznutljivo gleda kroz prozor zamišljajući da je dama s kamelijama, i čeka da stignete vi i spasite je od čizme oca tiranina, pa da se s vama strmoglavi u nezaustavljiv vrtlog slasti i grijeha."

"Jeste li sigurni?"

"Čista matematika."

"A ako je odlučila da me više ne želi vidjeti?"

"Slušajte, Daniele. Žene su, uz časne iznimke kao što je susjedica Merceditas, pametnije od nas, ili bar iskrenije prema sebi u vezi s onim što žele i ne žele. Drugo je pitanje hoće li to reći vama ili bilo kome drugome. Suočeni ste s enigmom prirode, Daniele. Žena, kula babilonska i labirint. Ako joj dopustite da razmišlja, propali ste. Sjetite se: vruće srce, hladna glava. To je sveto pravilo pravog zavodnika."

Fermin mi je upravo kanio potanko razložiti pojedinosti i tehnička pitanja umjetnosti zavodjenja, kadli zazvoni zvonce na vratima i ugledasmo moga prijatelja Tomasa Aguilara. Srce mi je smjesta poskočilo. Bog mi nije želio poslati Beu, ali poslao mi je njezina brata. *Zloslutni glasnik*, pomislih.

Tomas je imao smrknuto lice i pomalo malodušan izraz lica.

"Kakvo je to paćeničko lice, gospodine Tomase?" primijeti Fermin. "Nećete nam valjda odbiti kavicu?"

"Neću vam reći ne", odgovori Tomas, rezerviran kao i uvijek.

Fermin mu natoči šalicu napitka što ga je držao u termosici koja je sumnjivo mirisala na šeri.

"Nešto nije u redu?" upitah.

Tomas slegnu ramenima.

"Ništa novo. Tata ima svoj dan, pa sam malo izišao na zrak."

Progutah knedlu.

"A zašto?"

"Tko će znati. Sinoć je moja sestra Bea kasno došla kući. Tata ju je čekao budan i malo pripit, kao i uvijek. Nije mu htjela reći gdje je bila ni s kim, pa je poludio. Galamio je do četiri ujutro, vikao joj da je drolja i gore, i kleo se da će je dati u samostan, a ako zatrudni, da će je naglavačke izbaciti na ulicu."

Fermin mi dobaci paničan pogled. Osjetih da mi po leđima cure hladne kaplje znoja.

"A jutros", nastavi Tomas, "Bea se zaključala u sobu i cijeli dan ne izlazi. Tata se utaborio u blagovaonici, čita ABC i sluša operetu na sav glas. U pauzi Luise Fernande morao sam izići da ne

poludim."

"Ali vaša je sestra sigurno bila sa svojim zaručnikom, zar ne?" bocnuo je Fermin. "To je normalno." Zamahnuh nogom ispod pulta, ali Fermin s mačjom gipkošću izbjegne moj udarac.

"Njezin zaručnik je u vojsci", objasni Tomas. "Na dopust dolazi tek za dva tjedna. A osim toga, kad izađe s njim, doma je već do osam, najkasnije."

"A vi nemate pojma gdje je bila ni s kim?"

"Kazao vam je da nema, Fermine", upaduh ja, željan promjene teme. "Ni vaš otac?" nije odustajao Fermin, koji se sjajno zabavljao.

"Ne. Ali kune se da će saznati i dotičnome polomiti noge, a i glavu, čim sazna tko je."

Probljedjeh kao krpa. Fermin mi bez pitanja pruži šalicu svoga bučkuriša. Iskapih ga za tren. Imao je okus po mlakom benzinu. Tomas me šutke promatrao neproničnim i mračnim pogledom.

"Jeste li čuli?" reče najednom Fermin. "Zvučalo je kao bubanj pred salto mortale!"

"Ne."

"To su moja crijeva! Najednom sam tako ogladnio... Smijeni li vas načas ostaviti same dok otrčim do pekara po buhtlicu? A da i ne spominjem onu novu prodavačicu, tek je stigla iz Reusa, i sva je da prste poližeš! Zove se Maria Virtudes, ali mala je čisti grijeh... Ostavljam vas da možete razgovarati."

U deset sekunda Fermin je već ispario hitajući ususret užini i sastanku s mladom pekaricom. Tomas i ja ostadosmo sami u tišini tvrdoj kao švicarski franak.

"Tomase", počeh dok su mi se usta sušila. "Tvoja sestra sinoć je bila sa mnom." Pogledao me ne trepnuvši. Progutah knedlu.

"Reci nešto", rekoh.

"Ti nisi normalan."

Prošla je još jedna minuta, a sve što se čulo bio je žamor s ulice. Tomas je držao kavu, koju nije ni okusio.

"Namjere su ti ozbiljne?"

"Vidio sam je samo jednom."

"To nije odgovor."

"Bi li se ti ljutio?"

Slegnu ramenima.

"Znaš što činiš. Bi li je prestao viđati ako te ja zamolim?"

"Bih", slagah. "Ali nemoj me to moliti."

Tomas pognu glavu.

"Ti ne poznaješ Beu", promumlja.

Umuknuh. Nekoliko minuta nismo ništa govorili, samo smo promatrali sive siluete kako prolaze i gledaju izlog i molili se da netko ude i spasi nas od ove mučne tišine. Na kraju Tomas spusti šalicu na pult i krenu prema vratima.

"Već ideš?" Kimnu. "Hoćemo li se sutra malo vidjeti?" upitah. "Mogli bismo u kino, s Ferminom, kao nekoć."

Zastao je kraj vrata.

"Reći ću ti samo jednom, Daniele. Nemoj povrijediti moju sestru."

Na izlasku sreće Fermina, koji je nosio punu vrećicu vrućih peciva. Fermin ga je gledao kako se gubi u sumraku, odmahujući glavom. Ostavio je peciva na pult i ponudio mi ensaimadn u obliku puža, tek izvađenu iz pećnice. Odbih ponudu. Nisam bio u stanju progutati ni aspirin.

"Proći će ga, Daniele. Vidjet ćete. To je među prijateljima normalno." "Ne znam", promumljah.

Našli smo se u nedjelju u pola osam ujutro u kavani Canaletas, kamo me Fermin pozvao na kavu s mlijekom i kiflice, čija me tekstura, čak i kad smo ih namazali maslacem, pomalo podsjećala na kamen za pete. Poslužio nas je konobar s falangističkom značkom na posuvratku i tankim brčićima. Nije prestajao zviždukati, a kad smo ga upitali za razlog tako dobra raspoloženja, rekao nam je da je jučer postao otac. Kad smo mu čestitali, darovao nam je svakome po cigaru Faria da je popušimo toga dana njegovu prvorođencu u čast. Rekli smo mu da hoćemo. Fermin ga je gledao iskosa, nabrana čela, i posumnjao sam da nešto snuje.

Za doručkom je Fermin svečano proglasio početak današnje istrage, iznijevši opći pregled našega misterija.

"Sve počinje iskrenim prijateljstvom između dvojice dječaka Juliana Caraxa i Jorgea Aldaye, školskih drugova od djetinjstva kao što ste gospodin Tomas i vi. Godinama sve ide dobro. Pred nerazdvojnim prijateljima stoji cijeli život. Međutim, u jednom trenutku nastaje sukob zbog kojega puca prijateljstvo. Da parafraziram salonske dramaturge, sukob ima žensko ime i zove se Penelope. Vrlo homerski. Slijedite li me?"

Na um su mi pale samo posljednje riječi Tomasa Aguilara koje mi je uputio sinoć u knjižari: "*Nemoj povrijediti moju sestru.*" Osjetih mučninu.

"1919. godine Julian Carax odlazi u Pariz, kao naš Odisej u ovoj priči", nastavi Fermin. "Pismo koje je potpisala Penelope, a koje on nikada nije primio, daje na znanje da je u tom času djevojka zatvorena u kući, kao zatočenica svoje obitelji iz nejasnih razloga, i da je prijateljstvu između Aldaye i Caraxa došao kraj.

Štoviše, kako nam kaže Penelope, njezin brat Jorge zakleo se da će ubiti svoga starog prijatelja Juliana ako ga opet vidi. Teške riječi za kraj jednog prijateljstva! Čovjek ne mora biti Pasteur da zaključiti kako je sukob izravna posljedica veze između Penelope i Caraxa."

Na čelu mi je izbio hladan znoj. Osjetih da mi se kava s mlijekom i onih nekoliko zalogaja kiflica koje sam progutao dižu u želucu.

"Pa ipak, moramo pretpostaviti da Carax nikad nije saznao što se dogodilo s Penelope, budući da pismo nije stiglo do njega. Njegov život gubi se u pariškim maglama, gdje živi kao duh razapet između posla pijanista u noćnom baru i katastrofalne karijere neuspješnog romanopisca. Te godine u Parizu predstavljaju nam zagonetku. Od njih je ostao samo zaboravljen i praktički nestao književni opus. Znamo da je u jednom trenu odlučio sklopiti brak s tajnovitom imućnom damom dvostruko starijom od sebe. Razlog tome braku, ako ćemo vjerovati svjedočenjima, prije je čin milosrđa ili prijateljstva bolesne dame nego romantični zanos. Kako god bilo, ta pokroviteljica umjetnosti, strahujući za financijsku budućnost svoga štićenika, odlučuje mu ostaviti svoje bogatstvo i oprostiti se od ovoga svijeta uz malo hopa-cupa u krevetu, sve u slavu plemenita cilja. Takvi su Parižani."

"Možda je to bila prava ljubav", dodah piskutavo.

"Slušajte, Daniele, jeste li vi dobro? Blijedi ste kao krpa i grozno se znojite."

"Odlično sam", slagah.

"Nego, da nastavim. Ljubav je kao salama: imate kulen, ali imate i mortadelu. Sve ima svoje mjesto i ulogu. Carax bijaše izjavio da se ne osjeća dostojnim ičije ljubavi, i doista, tijekom tih šest godina u Parizu nije zabilježena nijedna njegova romantična avantura. Naravno, zbog posla u javnoj kući možda je primarne nagone zadovoljavao druženjem sa zaposlenicama tvrtke, u obliku specijalne beneficije, ili možda božićnice. Ali to je čisto nagađanje: vratimo se do trenutka kad je najavljeno vjenčanje između

Caraxa i njegove zaštitnice. U tom se času u toj mutnoj priči ponovno pojavljuje Jorge Aldaya. Znamo da se javio Caraxovom nakladniku u Barceloni kako bi saznao adresu njegovog boravišta. Ubrzo nakon toga, na samo jutro prije svoga vjenčanja, Julian Carax stupa u dvoboj s nekim neznancem na groblju Pere Lachaise i nestaje. Brak nikad nije sklopljen. Nakon toga nastupa kaos."

Fermin napravi dramsku pauzu i uputi mi urotnički pogled.

"Recimo da Carax prelazi granicu i još jednom potvrđuje svoj osjećaj za trenutak vrativši se u Barcelonu 1936., pred sam građanski rat. Njegove aktivnosti i adresa u Barceloni ostaju nejasni. Pretpostavljamo da je tijekom mjesec dana boravio u gradu i da se u tom razdoblju nije javljao nikome od svojih znanaca. Ni ocu, ni prijateljici Nuriji Monfort. Malo kasnije pronalaze ga mrtva na ulici, ubijena jednim hicem. Ubrzo se pojavljuje i zlokobni lik koji sebe naziva Lain Coubert, posudivši ime od lika iz posljednjeg romana samoga Caraxa, koje, da stvar bude ljepša, nosi sam Princ Tame. Navodni vražićak objavljuje da je spreman obrisati s lica zemlje ono malo što je ostalo od Caraxa i zauvijek uništiti njegove knjige. Da melodrama bude kompletna, pojavljuje se kao čovjek bez lica, unakažen vatrom. To je zlikovac pobjegao iz gotičke operete u kojemu, u ime još veće zbrke, Nuria Monfort prepoznaje glas Jorgea Aldaye." "Podsjećam vas da mi je Nuria Monfort lagala", rekoh.

"Naravno, ali ako vam je Nuria Monfort lagala, možda je to učinila propustom i zato da sebe ne inkriminira. Malo je razloga za govorenje istine, ali za laganje ih ima bezbroj. Slušajte, sigurno ste dobro? Blijedi ste kao kozji sir."

Odmahnuh glavom i pobjegoh u smjeru zahoda. Povratio sam doručak, večeru i dobar dio gnjeva koji me pritiskao. Umio sam se ledenom vodom iz umivaonika i stao promatrati svoj odraz u zamagljenom zrcalu, na kojemu je netko voštanom bojicom naškrabao natpis: "fašističko sranje". Vrativši se za stol, otkrih da je Fermin otišao za šank platiti račun i sada se s konobarom koji nas je poslužio prepire o nogometu.

"Bolje?" upita.

Kimnuh.

"To vam je zbog pada tlaka", reče Fermin. "Uzmite Sugus, on liječi sve."

Na izlasku iz kavane Fermin je inzistirao da taksijem odemo do Škole sv. Gabrijela, a podzemnu da ostavimo za neki drugi put, tvrdeći da je jutro žarko kao komemorativni mural, te da su tuneli za štakore.

"Taksi do Sarrije platit ćemo cijelo bogatstvo", pobunih se.

"Časti sindikat kretena", priklopi Fermin. "Naš domoljub pogrešno mi je uzvratio novac i sad smo bogati. A vi trenutačno niste sposobni za putovanje pod zemljom."

Tako opskrbljeni nečasno stečenim sredstvima, stacionirali smo se na ugao podno Ramble Cataluna da pričekamo taksi. Morali smo ih propustiti nekoliko, jer je Fermin izjavio da, kad se već jednom u životu vozi autom, u najmanju ruku želi Studebaker. Trebalo nam je oko četvrt sata da ugledamo vozilo po njegovu ukusu, a kad ga je vidio, razmahao se sve u šesnaest. Silom je želio sjediti na prednjem sjedalu, što mu je pružilo priliku da s taksistom zapodjene raspravu o moskovskom zlatu i Josifu Staljinu, njegovu idolu i duhovnom vođi.

"U ovom stoljeću imali smo tri velike figure: Dolores Ibarruri, Manoletea i Josea Staljina", tvrdio je taksist, voljan izložiti nam cijeli život i djelo svetoga kamarada.

Ja sam se udobno vozio na stražnjem sjedalu, ne obazirući se na zamornu govoranciju, i kroz otvoren prozor uživao u svježem zraku. Fermin, prezadovoljan što se vozi u Studebakeru, ohrabrivao je taksista da govori, svako malo potkopavajući privlačan portret sovjetskoga lidera koji nam je slikao taksist pitanjima sumnjive povijesne provenijencije.

"Ako sam dobro shvatio, pati od tegoba prostate otkako je progutao košticu mušmule, i sada može piškiti samo ako mu netko zvižduče Internacionalu", natuknuo je Fermin.

"Fašistička propaganda", objasnio je taksist, odaniji nego ikad. "Kamarad piša kao bik! I Volga bi mu pozavidjela na vodenom toku!"

Ta visokopolitička rasprava pratila nas je cijelim putem kroz Via Augusta sve do uzvišenoga dijela grada. Dan se razvedravao i svjež povjetarac kupao je nebo plameno plavom bojom.

Stigavši u Ulicu Ganduxer, vozač je skrenuo udesno i počeli smo se lagano uspinjati prema Setnici Bonanova.

Škola sv. Gabrijela uzdizala se usred drvoreda na kraju uske i zavojite ulice koja se dizala od Bonanove. Pročelje, ukrašeno velikim šiljastim prozorima, djelovalo je kao gotička palača od crvene cigle, a njegovi lukovi i tornjići nadvijali su se nad krošnje platana u obliku katedralnih svodova. Zahvalili smo se taksistu i stupili u bujni vrt prepun vodoskoka iz kojih su pomaljali pljesnivi kerubini, prošaran kamenitim stazama koje su se gubile među drvećem. Na putu prema glavnome ulazu Fermin me obavijestio o povijesti te ustanove sebi svojstvenom lekcijom o društvenoj povijesti.

"Iako vam se sada čini kao Rasputinov mauzolej, Škola sv. Gabrijela u svoje je vrijeme bila jedna od najprestižnijih i najekskluzivnijih ustanova u Barceloni. U vrijeme Republike spala je na niske grane jer su tadašnji novopečeni bogataši, novi industrijalci i bankari čija je mladunčad godinama dobivala odbijenice jer su im prezimena mirisala na odveć novo, odlučili osnovati vlastite škole u kojima će se drugi prema njima odnositi s poštovanjem i gdje će oni tuđim sinovima moći dijeliti odbijenice. Novac je kao i svi drugi virusi: kad jednom zatruje dušu onoga tko ga ima, kreće u potragu za svježom krvi. Na ovome svijetu prezime traje kraće od ušeceranog badema. U dobra stara vremena, recimo da je to bilo između 1880. i 1930., Škola sv. Gabrijela okupljala je cvijet potomstva ljudi staroga kova i pune kese. Aldave i ostali pohodili su ovo sablasno mjesto kako bi se bratimili sa sebi sličnima, slušali misu i učili o povijesti kako bi je dalje mogli nemilice ponavljati."

"Ali Julian Carax nije bio jedan od njih", primijetih.

"Pa, katkad takve časne ustanove ponude pokoju stipendiju sinovima vrtlara i čistača cipela, kako bi pokazale veličinu svoga duha i kršćansku velikodušnost", objasnio je Fermin. "Najučinkovitiji način da se razoruža sirotinja jest naučiti je da oponaša bogataše. To je otrov kojim kapitalizam zasljepljuje..."

"Nemojte sada počinjati sa socijalnom doktrinom, Fermine, jer čuje li vas neki od ovih popova, izbacit će nas naglavačke", prekinuh ga primijetivši da nas dva svećenika promatraju s mješavinom radoznalosti i zabrinutosti s vrha stubišta koje se penjalo do velikih ulaznih vrata škole. Upitah se jesu li čuli išta od našeg razgovora.

Jedan od njih krenu prema nama s uljudnim osmijehom, ruku prekrivenih na prsima u biskupskoj maniri. Bilo mu je blizu pedeset godina, a zbog mršavosti i rijetke kose podsjećao je na pticu grabljivicu. Pogled mu je bio prodoran, a oko sebe je širio miris opore kolonjske vode i naftalina.

"Dobro jutro. Ja sam otac Fernando Ramos", predstavio se. "Kako vam mogu pomoći?"

Fermin pruži ruku, koju svećenik nakon kratka razmatranja prihvati, i dalje skriven iza onoga ledenog smiješka.

"Fermin Romero de Torres, knjižni savjetnik ustanove Sempere i sin, silno mi je drago što mogu pozdraviti vašu časnu ekscelenciju. Ovdje je uz mene moj suradnik i prijatelj Daniel, mladić od budućnosti i priznate kršćanske vrline."

Otac Fernando promotri nas ne trepnuvši. Poželjeh propasti u zemlju.

"Drago mi je, gospodine Romero de Torres", odvrati srdačno. "Smijem li upitati kojim dobrom tako uzoriti dvojac dolazi posjetiti našu skromnu kuću?"

Odlučih se umiješati prije nego Fermin izvali još kakvu glupost, da ne bismo morali bježati van.

"Oče Fernando, pokušavamo pronaći dva nekadašnja učenika Škole sv. Gabrijela: Jorgea Aldayu i Juliana Caraxa."

Otac Fernando stisnu usnice i izvi jednu obrvu.

"Julian je poginuo prije više od petnaest godina, a Aldava se odselio u Argentinu", reče suho.

"Jeste li ih poznavali?" upita Fermin.

Svećenik nas pomno promotri britkim pogledom prije nego je odgovorio.

"Bili smo školski kolege. Smijem li pitati zašto vas to zanima?"

Baš sam razmišljao kako bih odgovorio, kad me Fermin preduhitri.

"Naime, ruku nam je dopao niz članaka koji pripadaju ili su pripadali, naime zakonodavstvo se u tom slučaju nije jasno odredilo, dvojici spomenutih."

"A kakva je priroda rečenih članaka, ako smijem pitati?"

"Molim vašu milost da prihvati našu šutnju, jer sam Bog zna da u takvim stvarima postoje dovoljni razlozi za tajnost i savjesnost, koji nemaju nikakve veze s neupitnim povjerenjem koje zaslužuju vaša ekscelencija i red što ga s toliko časti i pobožnosti predstavljate", izreče Fermin kao iz puške.

Otac Fernando promatrao ga je na rubu nevjerice. Odlučih opet se uključiti u razgovor prije nego što Fermin dođe do daha.

"Članci o kojima govori gospodin Romero de Torres osobne su prirode, uspomene i predmeti čisto sentimentalne vrijednosti. željeli bismo vas zamoliti, velečasni, ako nije prevelika smetnja, a nam kažete čega se sjećate o Julianu i Aldayi iz svojih školskih dana."

Otac Fernando i dalje nas je sumnjičavo promatrao. Učinilo mi se očitim da mu se objašnjenja koja smo mu dali ne čine dovoljnima da objasne naše zanimanje i privole ga na suradnju. Krišom pogledah Fermina preklinjući ga da se sjeti neke lukavštine kojom ćemo pridobiti svećenika.

"Znate li da pomalo sličite Julianu kad je bio mlad?" upita najednom otac Fernando.

Ferminu se zakrijese oči. *Evo ga*, pomislih. Sve ćemo staviti na tu kartu.

"Lukavi ste kao ris, vaša milosti", izjavi Fermin glumeći čuđenje. "Vaša pronicavost nemilosrdno nas je raskrinkala. Dogurat ćete najmanje do kardinala, ako ne i do pape."

"O čemu vi to govorite?"

"Nije li to jasno i bjelodano, o, uzvišeni?"

"Iskreno govoreći, nije."

"Možemo li računati na svetost ispovjedne tajne?"

"Ovo je vrt, nije ispovjedaonica."

"Dovoljna nam je vaša svećenička diskrecija."

"Imate je."

Fermin duboko uzdahnu i pogleda me melankolično.

"Daniele, ne možemo više lagati ovome Kristovu vojniku."

"Naravno da ne možemo", potvrdih, posve zbunjen.

Fermin priđe svećeniku i povjerljivim tonom prošapta:

"Velečasni, imamo razloge čvrste kao stijena zbog kojih vjerujemo da je ovdje prisutan naš prijatelj Daniel glavom i bradom tajni sin pokojnoga Juliana Caraxa. Otud naša želja da rekonstruiramo njegovu prošlost i oživimo uspomenu na toga dičnog i zaslužnog sina, kojega je sudba kleta okrutno oduzela ovome nesretnom djetetu."

Otac Fernando prikova me pogledom, vidno zaprepašten.

"Je li to istina?"

Kimnuh. Fermin me potapša po ramenu, posve utučen.

"Pogledajte ga, siročče, traži izgubljena oca u prošlosti obavljenoj velom tajne! Ima li išta tužnije od toga? Recite sami, presveta milosti."

"Imate li dokaz koji bi potkrijepio te vaše tvrdnje?"

Fermin me dohvati za bradu i ponudi mu moje lice kao valutu.

"Kakva daljnjeg dokaza traži vaša plemenitost od ovoga lišća, nijema i vjerodostojna svjedoka o rečenome očinstvu?"

Svećenik je oklijevao.

"Hoćete li mi pomoći, oče?" lukavo ga zamolili. "Molim vas..."

Otac Fernando uzdahnu našavši se u nelagodnu položaju.

"Pa, ne vidim u tome nikakva zla", reče naposljetku. "Što želite znati?" "Sve", reče Fermin.

Otac Fernando pričao je svoje uspomene blago propovjednim tonom. Rečenice je slagao pomno i pažljivo, i izricao ih kadencijom koja kao da nagoviješta pouku koja nikako da bude izrečena. Godine protesure podarile su mu odlučan i poučan ton čovjeka koji je navikao da ga slušaju, ali se pita čuju li ga.

"Ako me sjećanje ne vara, Julian Carax upisao se u Školu sv. Gabrijela 1914. godine. Smjesta mi se svidio, jer smo obojica pripadali malenoj skupini učenika koji nisu potjecali iz imućnih obitelji. Zvali su nas gladušima. Svaki od nas imao je svoju priču. Ja sam stipendiju zaslužio zahvaljujući svome ocu, koji je dvadeset pet godina radio u ovdašnjoj kuhinji. Julian je bio primljen zahvaljujući intervenciji gospodina Aldaye, koji je bio mušterija klobučarnice Fortuny u vlasništvu Julianova oca. Bila su to druga vremena, naravno, i tada je moć još bila u rukama velikih obitelji i dinastija. Taj je svijet sada nestao, posljednje ostatke pomela je Republika, pretpostavljam da je tako najbolje, a od njega su ostala samo imena na začeljima tvrtki, banaka i bezličnih konzorcija. Kao i svi stari gradovi, Barcelona je hrpa ruševina. Slavne građevine kojima se toliki diče, palače, tvornice i spomenici, simboli s kojima se svi mi poistovjećujemo, tek su lešine, relikvije izumrle civilizacije."

Izrekavši sve to, otac Fernando napravio je svečanu pauzu kao da čeka da okupljena pastva odgovori nekom latinskom frazom ili pripjevom iz misala.

"Amen, časni oče. Kakva velika istina!" priklopi Fermin kako bi ispunio nelagodnu tišinu.

"Govorili ste nam o prvoj godini koju je moj otac proveo u školi", podsjetih nježno.

Otac Fernando kimnu.

"Tada je sebe već nazivao Carax, iako mu je prvo prezime bilo Fortuny. Isprva su mu se neki dječaci zbog toga rugali, a i zato što je pripadao gladušima, pretpostavljam. Rugali su se i meni jer sam bio kuharov sin. Znao kakva su djeca. Bog im je dao dobro srce, ali ponavljaju ono što čuju doma."

"Anđelčiči", dometnu Fermin.

"Čega se sjećate o mome ocu?"

"Pa, ima tome već toliko vremena... Najbolji prijatelj vašeg oca tada još nije bio Jorge Aldaya, nego dječak po imenu Miquel Moliner. Miquel je potjecao iz obitelji bogate gotovo jednako kao i Aldaya, i usudio bih se reći da je bio najekstravagantniji učenik kojega je škola ikad vidjela. Ravnatelj ga je smatrao opsjednutim jer je tijekom mise recitirao Marxa na njemačkome."

"Nepogrešiv znak opsjednutosti", potvrdi Fermin.

"Miquel i Julian sjajno su se slagali. Katkad bismo se sva trojica sastali tijekom podnevnog velikog odmora, i Julian bi nam pričao priče. Ili bi nam govorio o svojoj obitelji i Aldayama..."

Svećenik je tu stao oklijevati.

"Čak i nakon škole Miquel i ja jedno smo vrijeme ostali u kontaktu. Julian je već otišao u Pariz. Znam da je Miquelu jako nedostajao, često je o njemu govorio i sjećao se tajni koje mu je davno povjerio. Kad sam ja otišao u sjemenište, Miquel je rekao da sam prešao neprijatelju. Šalio se, ali otad smo se udaljili."

"Je li vam poznato da je Miquel oženio ženu po imenu Nuria Monfort?"

"Miquel da se oženio?"

"Zar vas to čudi?"

"Vjerojatno ne bi trebalo, ali... Ne znam. Točno je da već mnogo godina nisam čuo ništa o njemu. Od prije rata."

"Je li vam ikad spominjao ime Nurije Monfort?"

"Nije, nikada. Ni da se kani ženiti, ni da ima djevojku... Nego, nisam baš siguran da bih vam sve to

trebao pričati. To su mi Julian i Miquel rekli u povjerenju, vjerujući da će to ostati među nama..."

"Zar ćete sinu uskratiti jedinu mogućnost da istraži prošlost svoga oca?" upita Fermin.

Otac Fernando bio je rastrzan između nepovjerenja i, kako mi se činilo, želje da se prisjeti i vrati izgubljene uspomene.

"Pretpostavljam da je već mnogo godina prošlo i to više nije važno. Još se sjećam dana kad nam je Julian ispričao kako je upoznao obitelj Aldava i kako mu je to, a da nije ni primijetio, promijenilo život..."

...U listopadu 1914. predmet koji su mnogi smatrali panteonom na kotačima zaustavio se jednoga popodneva pred klobučarnicom Fortuny u Rondi SanAntonio. Iz njega se pomolila dostojanstvena, uzvišena i bahata prilika g. Ricarda Aldaye, već tada jednog od najbogatijih ljudi ne samo u Barceloni nego i u cijeloj Španjolskoj, čije se tekstilno carstvo prostiralo po gradićima i naseljima duž rijeka diljem Katalonije. U desnoj je ruci držao uzde banaka i imanja polovice okruga. Lijevo, uvijek aktivnom, vukao je konce općinskih savjeta, gradskih vijeća, više ministarstava, biskupije te lučke carinske službe.

Toga popodneva, tome čovjeku znamenitih brkova, kraljevskih zalizaka i otkrivene glave kojega su se svi bojali zatrebao je šešir. Ušao je u prodavaonicu g. Antonija Fortunya i bacivši letimičan pogled po klobučarnici, iskosa pogledao klobučara i njegova pomoćnika, mladoga Juliana, te izrekao sljedeće:

"Rekli su mi da odavde, iako se to ne bi reklo, izlaze najbolji šeširi u Barceloni. Čini se da će jesen biti ružna, a meni će trebati šest cilindara, tucet polucilindara, lovačke kape i nešto za madridski parlament. Pišete li ili čekate da vam se ponovi?"

Bio je to početak mukotrpnoga, i unosnoga procesa, procesa u kojemu su otac i sin združili snage kako bi ispunili narudžbu a. Ricarda Aldaye. Julian je pratio novine, i nije mu promakla važnost Aldayina položaja, pa je rekao sam sebi da ne može iznevjeriti oca u tom ključnom i odlučnom trenutku za njegov posao. Otkako je moćnik ušetao u njihovu prodavaonicu, klobučar je lebdio od veselja. Aldaya mu je obećao da će, ako bude zadovoljan, preporučiti njegov dućan svim svojim znancima. To je značilo da će klobučarnica Fortuny od časna ali skromna dućana prijeći u više sfere, opskrbljujući glavice i glavurde zastupnika, gradonačelnika, kardinala i ministara. Taj tjedan prošao im je kao u transu. Julian nije išao u školu nego je po osamnaest i dvadeset sati radio u radionici iza dućana. Njegov otac, obuzet zanosom, svakoga je malo grlio, pa i ljubio, a da nije toga bio ni svjestan. Naposljetku je čak svojoj ženi Sophie darovao haljinu i par cipela, prvi put u četrnaest godina. Klobučar je postao neprepoznatljiv. Jedne nedjelje zaboravio je otići na misu i istoga tog popodneva, pucajući od ponosa, zagrlio je Juliana i sa suzama u očima rekao: "Djed bi se ponosio nama."

Jedan od najkompliciranijih procesa u već ugasloj vještini izrade šešira, tehnički i politički gledano, bilo je uzimanje mjera. G. Ricardo Aldaya imao je lubanju koja je, prema Julianovu mišljenju, graničila s dinjom i bila dosta grbava. Klobučar je teškoće bio svjestan čim je ugledao glavu toga velikana, i iste te večeri, kad je Julian rekao da ga podsjeća na stanovite brežuljke gorja Montserrat, Fortuny se morao s njime složiti.

"Oče, s dužnim poštovanjem, znate da kada treba uzimati mjere, ja imam bolju ruku od vas, jer vas uhvati trema. Prepustite to meni."

Klobučar je drage volje pristao, i sljedećega dana Aldaya je pristigao u svome Mercedes Benzu, a Julian ga je dočekao i poveo u radionicu. Kad je shvatio da će mu mjeru uzeti momčić od četrnaest godina, Aldaya se razbjesnio:

"Ali, kako? Zar derište? Vi to mene vučete za nos?"

Julian, koji je bio svjestan javnoga ugleda toga čovjeka ali ga se nimalo nije bojao, odvratio je:

"Gospodine Aldaya, za nos bismo vas još i mogli povući, ali za kosu teško, naime čela vam je kao

arena za borbe s bikovima, i ako vam brzo ne napravim komplet šešira, netko će zamijeniti vašu tintaru za plan grada Barcelone."

Čuvši te riječi, Fortuny je pomislio da će umrijeti. Aldaya, nimalo zbunjen, prikovao je poagedom Juliana. A onda je, na sveopće iznenađenje, prasnuo u smijeh kako nije već odavno.

"Ovaj vaš momčić daleko će stići, Fortunato", presudio je Aldaya, koji nikako nije mogao zapamtiti točno klobučarevo prezime.

Tako su doznali da su g. Ricardu Aldayi dozlogrdili svi oni koji ga se boje, laskaju mu i prostiru se pred njim kao da glume otirač. Prezirao je ulizice, strašljivce i one koji pokazuju bilo kakvu slabost, tjelesnu, duhovnu ili moralnu. Naišavši na skromnoga dječaka, običnoga šegrta, koji je imao obraza i duha da mu se naruga, Aldaya je zaključio da je doista pronašao idealnu klobučarnicu te je udvostručio svoju narudžbu. Tijekom toga tjedna dolazio je svakodnevno i drage volje kako bi mu Julian uzeo mjeru i isprobao na njemu različite modele. Antoni Fortuny čudom se čudio kako taj prvak katalonskoga društva puca od smijeha zbog šala i priča koje mu pripovijeda taj njegov sin koji je njemu samome i dalje bio stranac, s kojim nikad nije razgovarao i koji godinama nije pokazivao nikakva smisla za humor. Na kraju toga tjedna Aldaya je uzeo klobučara pod ruku i odveo ga u kut, te s njime zapodjenuo povjerljiv razgovor.

"Da vidimo, Fortunato, ovaj vaš sin ima talenta, a vi ga ovdje držite neka umre od dosade brišući paučinu u ovoj rupi."

"Ovo je pošten dućan, gospodine Ricardo, i dečko ima pomalo dara, premda mu nedostaje inicijative."

"Koještarije. U koju stega školu upisali?"

"Pa, ide u mjesnu školu..."

"To su obična rasadišta radnika. Ako se u mladosti talent i genijalnost ne razvijaju, deformiraju se i unište onoga tko ih posjeduje. Treba ih usmjeriti. Ohrabriti. Razumijete li što vam govorim, fortunato?"

"Varate se u pogledu moga sina. Nije on genijalan. Jedva uspijeva položiti zemljopis... Učitelji mi govore da je vrlo rastresen, i nema odgoja, baš kao i njegova mati, ali ovdje će bar uvijek imati pošten posao i..."

"Fortunato, dosadni ste mi. Još danas ću otići do upravnog odbora Škole sv. Gabrijela i narediti mu da prime vašeg sina u isti razred s mojim sinom Jorgeom. Manje od toga bilo bi jadno."

Klobučar je razrogačio oči. Škola sv. Gabrijela bila je rezervirana za djecu društvene kreme.

"Ali gospodine Ricardo, ja to ne bih mogao financirati..."

"Nitko vam nije rekao da ćete išta plaćati. Za dječakovu naobrazbu pobrinut ću se ja. Vi, kao otac, samo morate pristati."

"Naravno da pristajem, kako ne bih, ali..."

"Onda nema više razgovora. Naravno, ako se Julian slaže."

"On će učiniti ono što mu se naredi, naravno."

U tom trenutku Julian je promolio glavu kroz vrata stražnje prostorije držeći u ruci kalup.

"Gospodine Ricardo, kad budete spremni..."

"Reci, Juliane, što radiš danas poslije podne?" upitao je Aldava.

Julian je naizmjenice pogledavao svoga oca i industrijalca.

"Pa, moram pomagati tati u dućanu."

"Osim toga..."

"Mislio sam ići do knjižnice u..."

"Voliš knjige, je li?"

"Da, gospodine."

"Jesi li čitao Conrada? *Srce tame*?"

"Tri puta."

Klobučar nabra čelo, posve izgubljen.

"A tko je taj Conrad, ako se smije znati?"

Aldaya ga ušutka jednim pokretom, kao stvorenim za utišavanje odbora dioničara.

"Kod kuće imam knjižnicu od četrnaest tisuća primjeraka, Juliane. U mladosti sam puno čitao, ali sada više nemam vremena. Sad kad razmišljam, imam tri primjerka Conrada s njegovim potpisom. Mojega sina Jorgea nitko živ ne bi natjerao u knjižnicu. Jedina osoba koja u kući razmišlja i čita jest moja kći Penelope, tako da sve te knjige stoje uzalud. Bi li ih volio vidjeti?"

Julian je kimnuo bez riječi. Klobučar je promatrao taj prizor sa stanovitim nemirom u duši koji nije znao objasniti. Sva ta imena bila su mu posve nepoznata. Romane, kao što sav svijet zna, čitaju samo žene i ljudi koji nemaju što raditi. A *Srce tame*, to mu je zvučalo u najmanju ruku kao smrtni grijeh.

"Fortunato, vaš sin ide sa mnom jer ga želim upoznati sa svojim Jorgeom. Bez brige, poslije ćemo vam ga vratiti. Reci, mladiću, jesi li se ikad vozio u Mercedes Benzu?"

Julian je zaključio da to mora biti ime te glomazne carske krtije koju industrijalac rabi za prijevoz. Odmahnuo je glavom.

"E pa krajnje ti je vrijeme. To je kao da ideš u raj, ali za ovo ne treba umrijeti."

Antoni Fortuny gledao ih je kako odlaze u tome pretjerano luksuznom automobilu, i kad je zavirio u svoje srce, pronašao je samo tugu. Te večeri, dok je večerao sa Sophie koja je odjenula novu haljinu i cipele i gotovo da nije imala modrica ni ožiljaka, upitao se gdje je ovaj put pogriješio. Baš kad mu je Bog vratio sina, Aldaya mu ga je opet oduzeo.

"Skinu tu haljinu, ženo, izgledaš kao kurva. I da više nisam vidio ovo vino na stolu! Razrijeđeno nam je sasvim dobro. Pohlepa će nas na kraju sve upropastiti."

Julian nikada nije prešao na drugu stranu Avenije Diagonal. Taj niz stabala, praznih zemljišta i palača ukipljenih u očekivanju širenja grada bila je granica koju nije smio prijeći. S druge strane avenije prostirala su se seoca, brda i tajanstvena mjesta, puna blaga i legendi. Dok su se tako vozili, Aldaya je Julianu govorio o Školi sv. Gabrijela, novim prijateljima koje još nije vidio, i budućnosti koju nije mogao zamisliti.

"A što ti želiš u životu, Juliane? Što želiš postati?"

"Ne znam. Katkad mislim da bih volio biti pisac. Romana."

"Kao Conrad, je li? Još si mlad, naravno. A reci, bankarstvo te ne zanima?"

"Ne znam, gospodine. To mi, zapravo, nikad nije palo napamet. Nikad u životu nisam vidio više od tri pezete na gomili. Visoke financije meni su misterij."

Aldaya se nasmijao.

"Nema tu nikakva misterija, Juliane. Trik je samo u tome da ne slažeš pezete na hrpice od tri po tri, nego tri milijuna po tri milijuna. Onda nema te enigme koja bi te mogla zbuniti. Ni Presveto Trojstvo."

Toga popodneva, dok se penjao Avenijom Tibidabo, Julian je pomislio da je ušao na vrata raja. Svud oko njega uzdizala su se zdanja koja su mu se učinila kao katedrale. Na pola puta vozač je skrenuo i ušli su kroz rešetkastu kapiju jednoga od njih. Istoga časa vojska slugu domarširala je da dočeka gazdu.

Julian je pred sobom vidio samo veličanstvenu palaču na tri kata. Nikad mu dotad nije palo na pamet da ljudi mogu živjeti i u takvim kućama. Pustio je da ga uvedu kroz predvorje, prešao preko nadsvođene dvorane iz koje se uspinjalo mramorno stubište uokvireno baršunastim zastorima, i ušao u veliki salon čiji su zidovi bili satkani od knjiga, od poda pa do neslućenih visina.

"Kako ti se čini?" upitao je Aldaya. Julian ga je jedva čuo.

"Damidne, reci Jorgeu da odmah siđe u knjižnicu."

Sluge, bez lica i bez šuma, miljeli su na najmanji nalog svoga gospodara, učinkovito i poslušno kao zbor dobro dresiranih kukaca.

"Treat će ti nova garderoba, Juliane. Puno je glupana koji gledaju samo na izgled... Reći ću Jacinti da se pobrine za to, a ti budi bez brige. I možda je bolje da to ne spominješ ocu, da se ne bi naljutio. Evo, stiže Jorge. Jorge, želim ti predstaviti sjajnoga mladića koji će ti biti novi školski drug. Julian Tortu..."

"Julidn Carax", ispravio ga je on.

"Julidn Carax," ponovio je Aldaya, zadovoljan. "Sviđa mi se kako to zvuči. Ovo je moj sin Jorge."

Julian pruži ruku i Jorge Aldaya je stisnu. Stisak mu je bio mlak i bezvoljan. Lice mu je bilo kao isklesano i blijedo, posljedica odrastanja u tom svijetu bitaka. Na sebi je imao odjeću i cipele koji su se Julianu učinili kao iz bajke. Njegov pogled odavao je osjećaj samodovoljnosti i arogancije, prijezir i slatkastu ljubaznost. Julian se iskreno nasmiješio naslućujući nesigurnost, strah i prazninu ispod te ljuštore pompe i taštine.

"Je li istina da nisi pročitao nijednu od ovih knjiga?"

"Knjige su dosadne."

"Knjige su zrcala: u njima vidiš samo ono što nosiš u sebi", odvratio je Julian.

G. Ricardo Aldaya opet se nasmijao.

"Dobro, ostavljam vas same da se upoznate. Juliane, vidjet ćeš da Jorge, ispod te maske razmaženog i umišljenog djeteta, nije tako glup kako se čini. Nešto je naslijedio i od oca."

Aldavine riječi dječaka su očito ubole poput noža, iako njegov smiješak nije nimalo pobljedio. Julian je požalio zbog svoga odgovora i sažalio se nad dječakom.

"Ti si sigurno klobučarev sin", rekao je Jorge, bez pakosti. "Tata u posljednje vrijeme puno govori o tebi."

"To je zato što me tek upoznao. Nadam se da mi to nećeš zamjeriti.

Ispod ove maske sveznajućeg zabadala zapravo nisam takav idiot kako se činim."

Jorge mu se nasmiješio. Julian je pomislio da se smiješi kao što to čine ljudi koji nemaju prijatelja: zahvalno.

"Dođi, pokazat ću ti ostatak kuće."

Izašavši iz knjižnice, udaljili su se prema glavnim vratima i krenuli prema vrtu. Dok su prolazili salonom ispod stubišta, Julian podiže pogled i ugleda obris neke siluete kako se penje s rukom na stubišnoj ogradi. Osjeti kao da se gubi u nekoj viziji. Djevojčici je moglo biti dvanaest ili trinaest godina, a u njezinoj je pratnji bila neka zrela žena, oniska stasa i rumenih obraza, po svemu sudeći njezina guvernanta. Na sebi je imala haljinu od plavog satena. Kosa joj je bila boje badema, a koža na ramenima i vratu kao da je bila prozirna. Zastala je na vrhu stubišta i načas se osvrnula. Na tren su im se pogledi sreli, i ona mu je uputila blijed smiješak. A onda je guvernanta obujmila djevojčina ramena i povelala je prema ulazu u hodnik u kojemu su potom obje nestale. Julian je spustio pogled i opet pogledao Jorgea.

"To je Penelope, moja sestra. Upoznat ćeš je poslije. Malo je šašava. Po cijele dane samo čita. Dođi, pokazat ću ti kapelicu u podrumu. Kuharice kažu da u njoj ima duhova!"

Julian je poslušno krenuo za tim dječakom, ali pred očima mu se vrtjelo. Prvi put otkako je ušao u Mercedes Benz g.Ricarda Aldaye, shvatio je smisao svega. Bijaše je sanjao bezbroj puta dotad, na istome tom stubištu, u toj plavoj haljini i s istom tom kretnjom pepeljastih očiju, a da nije znao ni tko je ni zašto se smiješi. Kad je izišao u vrt, dopustio je Jorgeu da ga vodi do garaža i teniskih terena koji su se protezali iza kuće. Tek tada se opet osvrnuo i ugledao je na prozoru njezine sobe na katu. Jedva joj je mogao nazrijeti obris, ali znao je da se smiješi i da je, na neki način, i ona prepoznala njega.

Taj nestvarni prizor Penelope Aldaya na vrhu stubišta pratio ga je tijekom prvih tjedana u Školi sv. Gabrijela. Njegov novi svijet imao je mnogo obilježja, i nisu mu sva bili po volji. Učenici su se u Sv.

Gabrijelu ponašali kao oholi i bahati kraljevići, a njihovi učitelji sličili su pokornim i učenim slugama. Prvi prijatelj kojega je Julian ondje stekao, osim Jorgea Aldaye, bio je dječak po imenu Fernando Ramos, sin školskoga kuhara, koji tada nije još mogao ni zamisliti da će jednom odjenuti svećenički habit i predavati u istim učionicama u kojima je odrastao. Fernando, kojega su ostali zvali Kuharčić i prema kojemu su se odnosili kao prema sluzi, bio je dijete žive inteligencije, ali među učenicima jedva da je imao prijatelja. S njime se družio samo neki mali čudak po imenu Miquel Moliner, koji će s vremenom postati najbolji prijatelj kojega je Julian ikad stekao u toj školi. Miquel Moliner, koji je mozga imao na pretek, a strpljenja nimalo, zadovoljavao se time da izluđuje učitelje tako što je dovodio u sumnju sve njihove tvrdnje primjenjujući na njih dijalektičke igre koje su odavale koliko genijalnost toliko i otrovni žalac. Ostali su se bojali njegova oštrog jezika i smatrali su ga pripadnikom neke druge vrste, što, na neki način, i nije bilo posve pogrešno. Iako je gajio boemske navike i oponašao aristokratski govor, Miquel je bio sin industrijalca koji se preko svake mjere obogatio na proizvodnji oružja.

"Carax, je li? Kažu mi da tvoj otac pravi šešire", rekao mu je kad ih je Fernando Ramos upoznao.

"Za prijatelje Julian. A meni kažu da tvoj pravi topove."

"Samo ih prodaje. Što se pravljenja tiče, ne zna napraviti ništa osim novca. Moji prijatelji, u koje ubrajam samo Nietzschea i ovdje nazočnoga kolegu Fernanda, mene zovu Miquel."

Miquel Moliner bio je tužan dječak. Patio je od nezdrave opsjednutosti smrću i svime u vezi s njome, i toj je temi posvećivao dobar dio svoga vremena i talenta. Prije tri godine majka mu je stradala u nekoj čudnoj kućnoj nesreći koju se neki nerazumni liječnik usudio opisati kao samoubojstvo. Miquel je pronašao njezino tijelo kako se bjelasa pod vodom bunara, u obiteljskom ljetnikovcu u Argentoni.

Kad su je izvukli uz pomoć užadi, u džepovima ogrtača koji je imala na sebi pronađeno je puno kamenja. Nađeno je i pismo napisano na njezinu materinskom njemačkome, ali g. Moliner, koji se nikada nije potrudio naučiti taj jezik, spalio ga je istoga tog popodneva ne dopustivši nikome da ga pročita. Miquel Moliner posvuda je vidio smrt: u suhom lišću, u pticama ispalima iz gnijezda, u starcima i u kiši, koja odnosi sve. Imao je izniman dar za crtanje, i često bi sate provodio izrađujući skice u ugljenu, na kojima se uvijek pojavljivala neka dama u oblacima magle na napuštenoj obali, i Julian je smatrao da mu je to majka.

"Što želiš biti kad odrasteš, Miquele?"

"Ja nikad neću odrasti", odgovarao bi on zagonetno.

Njegova glavna strast, osim crtanja i suprotstavljanja svemu živom, bila su djela nekog zagonetnog austrijskog liječnika koji će s godinama postati slavan: Sigmunda Freuda. Miquel Moliner, koji je zahvaljujući svojoj pokojnoj majci savršeno čitao i pisao njemački, posjedovao je nekoliko svezaka sa spisima toga bečkoga doktora. Njegovo omiljeno područje bilo je tumačenje snova. Znao je ispitivati ljude što su sanjali, kako bi potom pacijentu postavio dijagnozu. Uvijek je govorio da će umrijeti mlad, i da mu to ne smeta. Od toliko razmišljanja o smrti, mislio je Julian, na kraju je u njoj pronašao više smisla nego u životu. "Onoga dana kad umrem sve što imam pripast će tebi, Juliane" znao je reći. Osim snova."

Uz Fernanda Ramosa, Molinera i Jorgea Aldayu, Julian je ubrzo sklopio poznanstvo i s plahim i pomalo divljim dječakom po imenu Javier, sinom jedincem domara Škole sv. Gabrijela koji je živio u skromnoj kućici na ulazu u školske vrtove. Javier, kojega su baš kao i Fernanda ostali dječaci smatrali tek nepoželjnim lakajem osamljeno je lutao vrtovima i dvorištima škole, ne uspostavljajući kontakt ni s kim. Od tolikog lutanja po školi na kraju je naučio sve tajne zakutke zgrade, tunele u podrumima, prolaze koji su se penjali do kula i svakojaka zamršena skloništa kojih se više nitko nije sjećao. Bilo je to njegovo tajno skrovište, njegovo utočište. Uvijek je sa sobom nosio perorez koji je uzeo iz očeve ladice, i njime je rado rezbario figure u drvu, koje je čuvao u školskom golubarniku.

Njegov otac Ramon, domar, bio je veteran iz kubanskoga rata, u kojemu je izgubio ruku te kružili su

zlobni tračevi, desni testis, od sačme koju je u njega ispalio glavom Theodore Roosevelt u Zaljevu Cochinos. Uvjeren da je dokolica majka svih zala, Ramon Jednomudi kako su ga zvali učenici, bijaše svoga sina zadužio da u vreću skuplja suho lišće iz borika i dvorišta oko vodoskoka. Ramon je bio dobar čovjek, pomalo sirov i nesretno predodređen da bira loše društvo. Najgora je bila njegova supruga. Jednomudi se bijaše oženio ženturačom s malo pameti i kraljevskim fantazijama, koja je izgledala kao pralja i voljela oskudno odjevena paradirati pred sinom i drugim polaznicima škole, što je bilo stalni povod za veselje i zadirkivanje. Njezino je kršteno ime bilo Marta Craponcia, ali više je voljela daje zovu Yvonne, jer joj se to činilo otmjenijim. Yvonne je imala običaj ispitivati svoga sina o mogućnostima za društveno napredovanje preko prijateljstava koja je, kako je vjerovala, njezin sin sklapao s kremom barcelonskoga društva. Ispitivala ga je o bogatstvu njegovih kolega, zamišljajući kako je odjevenu u svilu i kadifu primaju na čaj s lisnatim pecivom u otmjenim salonima visokoga društva.

Javier se trudio provoditi što je moguće manje vremena kod kuće i bio je zahvalan na zadaćama koje mu je otac zadavao, kolikogod bile naporne. Svaki izgovor bio je dobar da bude sam, da pobjegne u svoj tajni svijet i rezbari figurice od drva. Kada bi ga ostali učenici ugledali u daljini, neki su se smijali i gađali ga kamenjem. Jednoga dana Julian je vidio da mu je jedan bačeni kamen porezao čelo i srušio ga na hrpu smeća, i toliko se nad njim sažalio te mu je odlučio priteći u pomoć i ponuditi mu svoje prijateljstvo. Isprva je Javier mislio da ga Julian dolazi dokrajčiti dok su se drugi grohotom smijali.

"Zovem se Julian", rekao je pružajući ruku. "Moji prijatelji i ja htjeli smo igrati šah u boriku, pa sam mislio da bi nam se možda volio pridružiti."

"Ne znam igrati šah."

"Ni ja do prije dva tjedna nisam znao. Ali Miquel je dobar učitelj..."

Dječak ga je gledao sumnjičavo, očekujući da svaki čas postane žrtva trika, podmukla napada.

"Ne znam bi li tvoji prijatelji željeli da ja pođem s vama..."

"Oni su to predložili. Što kažeš?"

Od toga dana Javier im se katkad znao pridružiti nakon što bi obavio propisane zadaće. Uglavnom bi šutio, slušao i promatrao druge. Aldaya ga se pomalo pribojavao. Fernando, koji je na vlastitoj koži osjetio tuđi prijezir zbog skromna podrijetla, raspadao se od ljubavnosti prema čudnovatome dječaku.

Miquel Moliner, koji ga je učio osnovama šaha i promatrao ispod oka, bio je najskeptičniji od svih.

"Taj je lud. Lovi mačke i golubove i satima ih muči nožem. Onda ih zakopa u borik. Dražesno!"

"Tko to kaže?"

"Sam mi je rekao neki dan dok sam mu objašnjavao konjićev skok. Također mi je ispričao da mu se majka noću zna uvući u krevet i da ga pipka."

"Zafrkava te."

"Sumnjam. Taj mali nije zdrav u glavi, Juliane, i vjerojatno nije on za to kriv."

Julian se trudio ignorirati Miquelova upozorenja i proročanstva, ali pokazalo se da je s domarevim sinom doista teško uspostaviti prijateljski odnos. Yvonne je Juliana i Fernanda Ramosa promatrala najmanje blagonaklono. Od cijele svite mladih gospodičića samo ta dvojica nisu imali ni prebijenog novčića. Govorilo se da je Julianov otac skromni trgovac, a majka mu nije dogurala dalje od učiteljice glazbe.

"Ti ljudi nemaju novca, stila ni otmjenosti, dušo", popovala je njegova mati. "Druži se ti s Aldavom, on ti je iz dobre obitelji."

"Da, mama", odgovarao bi on, "kako vi kažete."

S vremenom se počelo činiti da je Javier stekao povjerenje u nove prijatelje. Katkad bi otvorio usta, i rezbario je za Miquela Molinera komplet šahovskih figura, u znak zahvalnosti za poduku. Jednoga lijepog dana, kada to nitko nije očekivao niti je mislio da je moguće, otkrili su da se Javier zna smiješiti,

i da ima lijep i iskren smijeh, kao u djeteta.

"Vidiš? On je normalan, običan dječak", tvrdio je Julian.

Miquel Moliner ipak nije bio u to uvjeren i tog je čudnog dječaka promatrao s gotovo učenjačkim marom i žarom.

"Javier je opsjednut tobom, Juliane", reče mu jednoga dana. "Sve čini samo da bi zaslužio tvoju pohvalu."

"Kakva glupost! Za to ima oca i majku; ja sam mu samo prijatelj. "

"Nesavjestan, eto što si ti. Njegov otac je čovjek siromah koji ne zna ni gdje mu je guzica, a gđa Yvonne je harpija s mozgom buhe koja cijeli dan čeka ljude u zasjedi u donjem rublju, uvjeren da je u najmanju ruku kazališna diva Marta Guerrero, ili nešto gore što neću spominjati. Taj dečko, kako je i prirodno, traži nadomjestak, a ti, njegov anđeo spasitelj, padaš s neba i pružaš mu ruku. Sveti Julian od fontane, zaštitnik ubogih."

"Od toga doktora Freuda istrunut će ti mozak, Miquele. Svi trebamo prijatelje. Pa i ti."

"Taj dečko nema prijatelje i nikad ih neće imati. Ima dušu pauka. Vrijeme će pokazati. Pitam se što on sanja..."

Miquel Moliner nije ni slutio da Francisco Javier sanja snove koji više nalikuju na snove njegova prijatelja Juliana nego što je to mogao zamisliti. U jednoj prigodi, nekoliko mjeseci prije nego što je Julian stigao u školu, domarov sin skupljao je suho lišće u dvorištu s fontanama kad je stigao velebitni automobil g.Ricarda Aldaye. Toga popodneva industrijalac je imao društvo. Pratila ga je neka nebeska pojava, anđeo svjetla odjeven u svilu koji kao da je lebdio iznad tla. Anđeo, koji nije bio nitko drugi doli njegova kći Penelope, izašao je iz Mercedesa i prišao fontani, mašući suncobranom i zastajući da rukama pljesne po vodi u bazenu. Kao i uvijek, u stopu ju je pratila guvernanta Jacinta pazeći na djevojčin najmanji pokret. No sve i da ju je pratila vojska sluškinja, Javier je imao oči samo za djevojčicu. Strahovao je da će ako trepne, priviđenje nestati. Stajao je tako paraliziran i bez daha promatrao tu prikazu. Malo poslije, kao da naslućuje njegovu prisutnost i potajni pogled, Penelope je podigla pogled prema njemu. Ljepota toga lica učinila mu se bolnom, neizdrživom. Učinilo mu se da na njezinim usnicama nazire tračak osmijeha. Prestrašen, Javier je potrčao i sakrio se navrh kule kraj golubarnika na zadnjem katu škole, u svome omiljenom skrovištu. Ruke su mu još drhtale kad je uzeo alat za rezbarenje i počeo raditi na novoj figuri, koju je želio načini po uzoru na lice koje je upravo nazro. Kad se te večeri vratio u domarevu nastambu, satima kasnije nego obično, majka ga je čekala polugola i bijesna. Dječak je spustio pogled bojeći se da će majka u njegovu pogledu vidjeti djevojčicu s fontane i znati na što misli.

"A gdje si ti bio, govno malo?"

"Oprostite, majko. Izgubio sam se."

"Izgubljen si ti od dana kad si se rodio."

Mnogo godina poslije, kadgod bi gurnuo revolver u usta nekom zatvoreniku i povukao obarač, glavni inspektor Francisco Javier Fumero sjetio bi se dana kad je vidio kako se lubanja njegove majke rasprskava poput zrele lubenice blizu bifea u Las Planasu i nije osjetio ništa, tek gađenje nad mrtvim stvarima. Civilna garda, koju je obavijestio poslovođa lokala koji je čuo pucanj, pronašla je dječaka kako sjedi na kamenu s puškom u krilu, još toplom. Ravnodušno je gledao bezglavo tijelo Marije Craponcije, alias Yvonne, po kojemu su miljeli kukci. Vidjevši da se približava gardist, samo je slegnuo imenima, lica poprskana kapljicama krvi kao da su ga napale ospice. Slijedeći trag jecaja, gardisti su pronašli Jednomudog Ramona kako čuči kraj nekog stabla tridesetak metara dalje, među grmljem. Drhtao je kao malo dijete i nešto nerazumljivo mumljao. Poručnik Civilne garde, nakon mnogo oklijevanja, prijavio je cijeli događaj kao nesretan slučaj i tako zabilježio u svome izvješću, premda ne i u svojoj savjesti. Kad su dječaka pitali mogu li što učiniti za njega Francisco Javier Fumero upitao je smije li

zadržati tu staru pušku jer kad odraste želi postati vojnik...

"Je li vam dobro, gospodine Romero de Torres?"

Naglo pojavljivanje Fumera u priči oca Fernanda Ramosa posve me sledilo, ali na Fermina je djelovalo razorno. Potpuno je požutio i ruke su mu se tresle.

"To je od pada tlaka", improvizirao je Fermin slabunjavim glasom. "Ova katalonska klima zna pogubno djelovati na nas južnjake."

"Mogu li vam ponuditi čašu vode?" upitao je svećenik zabrinuto.

"Ako vaša milost nema ništa protiv. Može i čokoladicu, pao mi je šećer..." Svećenik mu natoči čašu vode, koju Fermin pohlepno iskapi.

"Imam samo karamele od eukaliptusa. Bi li vam one pomogle?"

"Bog neka vam plati."

Fermin proguta šaku karamela i ubrzo mu se boja stade vraćati u lice.

"Taj dječak, sin domara koji je junački izgubio mošnju u obrani kolonija... Sigurni ste da se zvao Fumero, Francisco Javier Fumero?" "Jesam. Potpuno. Zar ga poznajete?"

"Ne", graknusmo uglas.

Otac Fernando nabra čelo.

"Ne bi to bilo čudno. Francisco Javier je na žalost postao zloglasan." "Nismo sigurni da vas razumijemo..."

"Razumijete me savršeno dobro. Francisco Javier Fumero je glavni inspektor Odjela za zločine u Barceloni, i njegovu reputaciju itekako poznajemo čak i mi koji ne izlazimo izvan ovih zidina. A kad ste čuli njegovo ime, potonuli ste za nekoliko centimetara, rekao bih."

"Sad kad vaša ekscelencija to spominje, ime mi doista zvuči mrvicu poznato..." Otac Fernando iskosa nas pogleda.

"Ovaj mladić nije sin Juliana Caraxa. Ili se varam?"

"Duhovno dijete, eminencijo, što nosi još veću moralnu težinu."

"U kakvu ste splotku upetljani? Tko vas šalje?"

U tom času bio sam siguran da samo što nas nisu naglavačke izbacili iz svećeničkoga ureda, pa sam odlučio ušutkati Fermina i bar ovaj put zaigrati na poštenje.

"Imate pravo, velečasni. Julian Carax nije moj otac. Ali nitko nas nije poslao. Prije mnogo godina slučajno sam naišao na njegovu knjigu, knjigu koja se smatrala nestalom, i otad pokušavam doznati više o njemu i razjasniti okolnosti njegove smrti. Gospodin Romero de Torres u tome mi pomaže..."

"Koja je to knjiga?"

"Sjena vjetra. Pročitali ste je?"

"Pročitao sam sve Julianove knjige."

"Jeste li ih sačuvali?" Svećenik odmahnu glavom.

"Smijem li pitati što ste s njima učinili?"

"Prije mnogo godina netko je ušao u moju sobu i zapalio ih."

"Sumnjate li na koga?"

"Naravno. Na Fumera. Niste li zato došli?" Fermin i ja razmijenismo zbunjen pogled. Inspektor Fumero? Zašto bi on palio te knjige? "A tko bi ako ne on? Tijekom posljednje godine koju smo zajedno proveli u školi, Francisco Javier pokušao je ubiti Juliana puškom svoga oca. Da ga Miquel nije spriječio..."

"Zašto ga je pokušao ubiti? Julian mu je bio jedini prijatelj."

"Francisco Javier bio je opsjednut Penelopom Aldaya. Nitko to nije znao. Mislim da ni sama Penelope nije znala da taj dječak uopće postoji. Godinama je čuvao tu tajnu. Kako se čini, neopazice je

slijedio Juliana. Mislim da je jednoga dana vidio kako je ljubi. Ne znam. Ali znam da ga je pokušao ubiti u po bijela dana. Miquel Moliner, koji nikad nije vjerovao Fumeru, bacio se na njega i zaustavio ga u posljednji čas. Kraj ulaza se još vidi rupa od metka. Svaki put kad tuda prolazim, sjetim se toga dana."

"Što se dogodilo s Fumerom?"

"On i njegova obitelj izbačeni su iz škole. Mislim da su Francisca Javiera na neko vrijeme smjestili u internat. Nismo čuli za njega sve dok nekoliko godina kasnije njegova majka nije poginula u lovačkoj nesreći. Ali te nesreće nije bilo. Miquel je od početka imao pravo. Francisco Javier Fumero je ubojica."

"Kad bih vam ja ispričao..." promumljao je Fermin.

"Pa ne bi bilo loše da vi meni nešto ispričate. Nešto istinito, za promjenu."

"Možemo vam reći da Fumero nije spalio knjige."

"Nego tko?"

"S punom sigurnošću možemo reći da je to bio čovjek lica unakažena vatrom koji sebe naziva Lain Coubert."

"Nije to..."

Kimnuh.

"Ime lika iz Caraxove knjige. Vrag."

Otac Fernando zavali se u fotelju, zbunjen gotovo koliko i mi.

"Ono što postaje sve jasnije jest da je Penelope Aldaya u središtu svega, a upravo o njoj najmanje znamo", dometnu Fermin.

"Mislim da vam tu ne mogu pomoći. Vidio sam je samo izdaleka, dva-tri puta. O njoj znam samo ono što mi je ispričao Julian, ne mnogo. Jedina osoba koju sam ikad čuo da spominje Penelopino ime bila je Jacinta Coronado."

"Jacinta Coronado?"

"Penelopina dadilja. Ona je odgojila Jorgea i Penelope. Silno ih je voljela, posebice nju. Katkad bi dolazila u školu po Jorgea, jer gospodin Ricardo Aldaya nije volio da njegova djeca i na trenutak budu bez nadzora ukućana. Jacinta je bila anđeo. Čula je da smo ja i Julian djeca skromnih prilika pa bi nam uvijek donijela nešto za užinu jer je mislila da smo gladni. Ja sam joj govorio da je moj otac kuhar, i da se ne brine jer jesti imam. Ali ona nije popuštala. Ja bih je katkad čekao i razgovarao s njom. Bila je to najbolja žena koju sam ikad upoznao. Nije imala djece, koliko znam nikada ni s kim nije ni izlazila. Bila je sama na svijetu i svoj je život posvetila odgoju Aldayine djece. Obožavala je Penelope svim srcem. Još govori o njoj..."

"Još ste u kontaktu s Jacintom?"

"Katkad je posjetim u Ubožnici sv. Lucije. Nema nikoga. Gospodin, iz razloga koji nama nisu poznati, ne nagrađuje uvijek u životu. Jacinta je već jako stara, i još je sama kao što je uvijek bila."

Fermin i ja razmijenismo pogled.

"A Penelope? Nikad je ne posjećuje?"

Pogled oca Fernanda bio je mračan kao bunar.

"Nitko ne zna što se dogodilo s Penelope. Ta djevojka bila je Jacintin cijeli život. Kad su Aldaye otišli u Ameriku i kad je izgubila nju, izgubila je sve."

"Zašto nisu povelili i nju? Je li i Penelope otišla u Argentinu, zajedno s obitelji?" upita.

Svećenik slegnu ramenima.

"Ne znam. Nitko više nije ni vidio ni čuo Penelope nakon 1919."

"To je godina kad je Carax otišao u Pariz", primijetio je Fermin.

"Morate mi obećati da nećete uznemiravati sirotu staricu i buditi joj bolne uspomene."

"Za koga nas vaša milost smatra?" upita Fermin uvrijeđeno.

Sluteći da od nas neće izvući više ništa, otac Fernando zatražio je da se zakunemo kako ćemo mu javljati o svojim otkrićima. Da bi ga umirio, Fermin se silom želio zakleti na Novi zavjet koji je stajao na svećenikovu stolu.

"Pustite evanđelja na miru. Dovoljna mi je vaša riječ."

"Vas se ne može prevariti, zar ne? Kakva lija!"

"Dođite, ispratit ću vas do izlaza."

Poveo nas je kroz vrt sve do kapije sa šiljcima i zastao na pristojnoj udaljenosti od izlaza, promatrajući ulicu koja je zavijala dolje u stvarni svijet, kao da se boji da će ispariti ako zakorači na nju. Upitah se kad je posljednji put otac Fernando izišao iz kruga Škole sv. Gabrijela.

"Strašno sam tugovao kad sam čuo da je Julian stradao", reče tihim glasom. "Unatoč svemu što se poslije dogodilo i iako smo se udaljili, bili smo dobri prijatelji: Miquel, Aldaya, Julian i ja. Čak i Fumero. Uvijek sam mislio da ćemo biti nerazdvojni, ali život valjda zna nešto što mi ne znamo. Nikad više nisam imao takve prijatelje, i ne vjerujem da ću ih ikad imati. Nadam se da ćete naći ono što tražite, Daniele."

Već je prošla polovina prijepodneva kad smo stigli do Setnice Bonanova, svaki zadubljen u vlastite misli. Nisam ni sumnjao da su Ferminove zaokupljene zlokobnom pojavom inspektora Fumera u cijeloj priči. Pogledah ga postrance i primijetili da mu je lice tjeskobno, izmučeno zebnjom. Nad nama se poput prolivene krvi razlijevao veo mračnih oblaka, iz kojih su izvirivale svjetleće iglice boje suhog lišća.

"Ako se ne požurimo, uhvatit će nas pljusak", rekoh.

"Još neće. Ovi oblaci izgledaju kao noć, kao modrica. Takvi čekaju." "Nemojte mi reći da se razumijete i u oblake."

"Život na ulici nauči čovjeka više nego što želi znati. Kad sam se samo sjetio Fumera, spopala me užasna glad. Što velite da skoknemo do bara na Trgu Sarria i smažemo dva sendviča s omletom i puno luka?"

Krenusmo prema trgu, gdje je oko lokalne golubinke zajednice obigravala horda starčića čiji se život sveo na ritual prosipanja mrvica i čekanja. Našli smo stol kraj vrata bara, pa je Fermin brže-bolje slistio dva sendviča, svoj i moj, kriglu piva, dvije čokolade i trostruku kavu s rumom. Za desert je pojeo sugus. Za susjednim stolom neki je čovjek gledao Fermina iskosa, preko novina, vjerojatno misleći isto što i ja.

"Ne znam kamo vam sve to stane, Fermine."

"Svi u mojoj obitelji oduvijek su imali ubrzan metabolizam. Moja sestra Jesusa, pokoj joj duši, mogla je pojesti krvavicu i omlet od šest jaja polovinom popodneva, i opet za večerom navaliti kao kozak. Zvali su je Jetrica, jer je patila od lošeg zadaha. Sirotica. Bila je ista kao ja, znate? Isto lice, isto kršno tijelo, s malo mesa na kostima. Neki doktor iz Caceresa jednom je rekao mojoj majci da smo mi u obitelji Romero de Torres izgubljena karika između čovjeka i ribe mlata, jer je naše tijelo devedeset posto hrskavica, koja se uglavnom koncentrira u nosu i usnoj školjci. Jesusu su u selu često brkali sa mnom, jer joj nikad nisu narasla prsa i počela se brijati prije mene. Umrkla je od sušice u dvadeset i drugoj godini, vječna djevica i potajno zaljubljena u svećenika bogomoljca koji joj je svaki put kad bi je vidio na ulici rekao: 'Zdravo, Fermine, već si postao pravi momčić.' Životna ironija."

"Nedostaje li vam?"

"Obitelj?"

Fermin slegnu ramenima, s nostalgичnim smiješkom.

"Što ja znam? Manje je stvari varljivijih od uspomena. Pogledajte samo našeg svećenika... A vi? Nedostaje li vama majka?"

Spustih pogled.

"Jako."

"Znate li čega se ja najčešće sjećam od svoje majke?" upita Fermin. "Njezina mirisa. Uvijek je mirisala čisto, na slatki kruh. Pa i kad bi cijeli dan radila u polju ili je tjedan dana bila u istim prnjama. Uvijek je mirisala na sve dobro što postoji na svijetu. A bila je seljanka. Psovala je kao kočijaš, ali mirisala je kao princeza iz bajke. Ili se bar meni tako činilo. A vi? Čega se vi sjećate od majke, Daniele?"

Načas zastadoh grabeći riječi koje su mi bježale iz usta.

"Ničega. Već se godinama ne mogu sjetiti majke. Ni njezina lica, ni glasa, ni mirisa. Izgubili su mi se iz sjećanja onoga dana kad sam otkrio Juliana Caraxa, i više se nisu vratili."

Fermin me oprezno pogleda odmjeravajući riječi.

"Zar nemate njezinu sliku?"

"Nikad ih nisam želio gledati", rekoh.

"A zašto?"

Ovo dotad ne bijah rekao nikome, čak ni tati ni Tomasu.

"Jer se bojim. Bojim se da ću vidjeti majčinu sliku i otkriti da je ona za mene stranac. Vi ćete sigurno misliti da je to glupo."

Fermin odmahnu glavom.

"I zato mislite da ćete razmrsivši misterij Juliana Caraxa i spasivši ga od zaborava ponovno ugledati lice svoje majke?"

Pogledah ga šutke. U njegovu pogledu nije bilo ironije ni osude. U tom trenu pomislih da je Fermin Romero de Torres najpronicaviji i najmudriji čovjek na svijetu.

"Možda", rekoh bez razmišljanja.

Točno u podne ukrasmo se na autobus za centar grada. Sjedosmo sprijeda, odmah iza vozača, i Fermin smjesta iskoristi tu okolnost da s njime zapodjene raspravu o mnogobrojnim poboljšanjima, tehničkim i kozmetičkim, u cestovnom javnom prijevozu otkako se on njime posljednji put koristio, oko 1940., posebice s obzirom na signalizaciju, kao što se moglo vidjeti iz natpisa koji je glasio: *Zabranjeno pljuvati i psovati*. Fermin je iskosa odmjerio natpis i odlučio mu odati poštovanje energično i zvučno pročistivši grlo, što nam je priskrbilo otrovne poglede bapskog trija koji je kao komandoska jedinica putovao na začelju autobusa, oboružane svaka svojim molitvenikom.

"Divljak!" procijedila je bogomoljka s krila, koja je nevjerojatno sličila službenom portretu fašističkoga generala Yagiiea.

"Eto ti", reče Fermin. "Tri su svetice dograbile moju Španjolsku. Sveta Dušobrižnica, sveta Babuskara i sveta Licemjerka. Ova zemlja postala je vic."

"Potpuno ste u pravu", priklopi vozač. "S Azanom nam je bilo bolje. A o prometu da ne govorimo. Da ti se smuči."

Neki se čovjek otraga nasmijao, uživajući u razmjeni mišljenja, prepoznah čovjeka koji je sjedio u baru do nas. Izraz njegova lica govorio je da je na Ferminovoj strani i priželjkuje da se ovaj iskali na bogomoljkama. Izmijenili s njim kratak pogled. Srdačno mi se nasmiješi i nezainteresirano vrati svojim novinama. Stigavši do Ulice Ganduxer primijetili da se Fermin sklupčao u svoj kaput i drijema s otvorenim ustima i blaženim izrazom na licu. Autobus je klizio kroz gospodske četvrti Setnice sv. Gervasija, kadli se Fermin naglo probudi.

"Sanjao sam oca Fernanda", reče mi. "Ali u mom snu bio je odjeven kao centarfor Real Madrida i kraj sebe je imao kup prvaka, koji je sjao i blistao."

"Kako to?" upitah.

"Ako je Freud u pravu, to znači da nam je svećenik možda uvalio gol." "Meni se činio kao pošten čovjek."

"Pa i meni. Možda i prepošten za svoje vlastito dobro. Popove koji glume svece naposljetku pošalju u sve misije, da vide hoće li ih pojesti komarči ili piranje."

"Ma nije valjda."

"Blažena je vaša naivnost, Daniele. Vi još vjerujete i u Djeda Mraza. Evo samo jednog primjera: cijela ta zbrka s Miquelom Molinerom koju vam je podvalila Nuria Monfort. Čini mi se da vam je ta ženska ispričala više laži od uredničke stranice Osservatore Romana. Sad ispada da je udana za staroga prijatelja Aldave i Caraxa, nije li to zanimljiva slučajnost? A tu je i priča o Jacinti, dobroj dadilji, koja je možda istinita, ali zvuči previše kao posljednji čin iz Alejandra Casone. Da ne spominjem našu glavnu zvijezdu, Fumera, u ulozi koljača."

"Dakle, mislite da nam je otac Fernando lagao?"

"Ne. Slažem se s vama da djeluje pošteno, ali odora ima svoju težinu, i možda je sakrio kakvu devetnicu u rukavu, da tako kažem. Ja mislim da nam je možda nešto izostavio i uljepšao, ne iz zlobe ni iz pakosti. Osim toga, ne bih rekao da je sposoban izmisliti takav zaplet. Da zna bolje lagati, ne bi poučavao algebru i latinski. Već bi bio u biskupiji, u kardinalskom uredu, umakao bi fine medenjake u kavu."

"Što predlažete da učinimo?"

"Ranije ili kasnije morat ćemo iskopati mumiju anđeoske bakice i protresti je za noge, da vidimo što će ispasti. Zasad ću povući neke veze, možda saznam nešto o tome Miquelu Molineru. A ne bi bilo zgreoga ni motriti tu Nuriju Monfort, čini mi se da je ono što je moja pokojna mati zvala lukava lisica."

"Varate se u vezi s njom", ustvrdili.

"Vi vidite par dobrih sisa i odmah mislite da je pred vama sveta Terezija od Isusa, što se u vašim godinama može oprostiti, ali ne i popraviti. Prepustite nju meni, Daniele, mene miomiris ženke više ne

omamljuje kao vas. U mojim godinama dotok krvi u mozak ima prednost nad dotokom upućenim u meke dijelove."

"Gle tko mi kaže."

Fermin izvadi lisnicu i poče brojiti blago.

"Tu imate cijelo bogatstvo", rekoh. "Sve vam je to od pogrešno uzvraćenog kusura?"

"Dio. Ostalo je legitimno. Danas vodim Bernardu u šetnju. Ja toj ženi ništa ne mogu odbiti. Ako treba, opljačkao bih i Nacionalnu banku da joj ispunim sve željice. A vi, što ćete raditi ostatak dana?"

"Ništa posebno."

"A malecka, što s njom?"

"Koja malecka?"

"A koja bi bila? Aguilarova sestra."

"Ne znam."

"Znate vi, znate; ali nemate, da otvoreno kažem, muda da uhvatite bika za rogove."

U tom času umornim korakom priđe nam kondukter žonglirajući čačkalicom koju je micao ovamo-onamo među zubima spretno kao cirkusant.

"Oprostite, ali gospođe pitaju možete li se pristojnije izražavati."

"Poserem se ja na to", odgovori Fermin glasno.

Kondukter se okrenu u smjeru triju dama i slegnu ramenima dajući do znanja da je učinio što je mogao, ali neće se upuštati u svađu zbog pitanja semantičke korektnosti.

"Ljudi nemaju svoj život pa guraju nos u tuđi", odbrusi Fermin. "O čemu smo ono govorili?"

"O mome nedostatku hrabrosti."

"Upravo tako. Kroničan slučaj. Poslušajte vi mene. Idite toj svojoj curi, jer život prođe u tren, posebice onaj dio koji vrijedi živjeti. Vidjeli ste što je rekao svećenik. Sad ga vidiš, sad ga ne vidiš."

"Ali ona nije moja cura."

"E, pa onda je osvojite da vam je drugi ne odvede, posebice ne taj kositreni vojnik."

"Govorite kao da je Bea trofej."

"Ne, nego blagoslov", ispravi me Fermin. "Slušajte, Daniele. Sudbina obično čeka već iza ugla. Kao lopov, kurva ili prodavač srećaka: njezina tri najčešća utjelovljenja. Ali u kućne posjete ne ide. Treba učiniti tih nekoliko koraka."

Ostatak puta posvetih razmišljanju o tom filozofskom biseru, dok je Fermin još malo odrijemao, za što je imao napoleonski talent. Siđosmo iz autobusa na uglu Ulice Gran Via i Setnice Gracia, pod pepeljastim nebom koje je gutalo dnevnu svjetlost. Zakopčavši se do grla, Fermin je izjavio da iz ovih stopa ide u svoj pansion jer se mora dotjerati za sastanak s Bernardom.

"Morate shvatiti, s poglavito skromnim imidžom kakav ja gajim, toaleta ne traje manje od devedeset minuta. Nema slike bez prilike; to je na žalost istina u ovome prijetvornom svijetu. Vanitaspeceata mundi."

Ispratih ga pogledom prema Ulici Gran Via. Nisi ga imao što vidjeti, tog čovječuljka umotanog u sivi kaput koji je vijorio kao poderana zastava na vjetru. Uputih se prema kući, gdje sam namjeravao odabrati neku dobru knjigu i sakriti se od ostatka svijeta. Skrenuvši za ugao Puerte del Angel i Ulice sv. Ane, srce mi najednom poskoči. Fermin je, kao i uvijek, imao pravo. Sudbina me čekala pred knjižarom u kostimu od sive vune, novim cipelama i svilenim čarapama, i promatrala je svoj odraz u zrcalu.

"Tata misli da sam na podnevnoj misi", reče Bea ne dižući pogleda sa svoga odraza.

"Kao da jesi. Ovdje, na manje od dvadeset metara, u crkvi sv. Ane, već od devet traje bogoslužje."

Razgovarali smo kao dva stranca koji su se slučajno sreli pred izlogom, tražeći se očima u staklu.

"Nije mi do šale. Morala sam uzeti nedjeljni letak da vidim o čemu će govoriti propovijed. Poslije

će tražiti da mu sve detaljno prepričam." "Tvoj otac misli na sve."

"Zakleo se da će ti polomiti noge."

"Najprije mora saznati tko sam. A dok su mi još čitave, trčim brže od njega."

Bea me promatrala napeto, pogledavajući prolaznike koji su promicali nama iza leđa u oblacima sivila i vjetra.

"Ne znam čemu se smiješ", reče. "On to misli ozbiljno."

"Ne smijem se. Umirem od straha. Ali veselim se što te vidim." Smiješak na pola koplja, nervozan, letimičan.

"I ja", prizna Bea.

"Govoriš to kao da je neka bolest."

"Još gore. Mislila sam, ako te vidim na dnevnom svjetlu, možda ću se urazumiti." Pitao sam se je li to kompliment il' osuda.

"Ne smiju nas vidjeti zajedno, Daniele. Ne ovako, nasred ulice."

"Ako želiš, možemo ući u knjižaru. U stražnjem prostoru imam lonac za kavu i..."

"Ne. Ne želim da me itko vidi da ovamo ulazim ili odavde izlazim. Ako me tko sada vidi kako razgovaram s tobom, uvijek mogu reći da sam se slučajno sreła s najboljim prijateljem svoga brata. Ako nas dvaput vide zajedno, dat ćemo povoda sumnji."

Uzdahnuh.

"A tko bi nas vidio? Koga se tiče što mi činimo?"

"Ljudi uvijek vide ono što ih se ne tiče, a moj tata poznaje pola Barcelone."

"Zašto si me onda došla ovdje pričekati?"

"Nisam te došla čekati. Došla sam na misu, sjećaš se? Sam si to rekao. Na dvadeset metara odavde..."

"Plašiš me, Bea. Lažeš bolje i od mene."

"Ti me ne poznaješ, Daniele."

"To kaže i tvoj brat."

Naši pogledi susretoše se u odrazu.

"Ti si mi one noći pokazao nešto što nikad nisam vidjela", prošaptala je Bea. "Sada sam ja na redu."

Nabrah čelo, zaintrigiran. Bea otvori torbicu, izvadi presavijenu karticu i pruži mi je.

"Nisi ti jedini koji poznaje tajne Barcelone, Daniele. Imam za tebe iznenađenje. Čekam te na ovoj adresi danas u četiri. Nitko ne smije znati da smo se ondje dogovorili."

"Kako ću znati da sam došao na pravo mjesto?"

"Znat ćeš."

Pogledah je iskosa, moleći se da mi se ne ruga.

"Ako ne dođeš, shvatit ću", reče Bea. "Shvatit ću da me više ne želiš vidjeti."

Ne dopustivši mi da odgovorim, Bea se okrenu i laganim korakom udalji prema Rambli. Ostadoh stajati s karticom u ruci i riječima na vrhu jezika, slijedeći je pogledom sve dok se njezina silueta nije stopila sa sivom polutamom koja je prethodila oluji. Razmotah papirić. Unutra, plavom olovkom, bila je napisana adresa koju sam dobro poznao.

Avenija Tibidabo 32

Oluja nije pričekala sumrak da bi pokazala zube. Prve munje sustigle su me ubrzo nakon što sam sjeo na autobus linije 22. Kad smo skrenuli za ugao Molina i počeli se penjati Ulicom Balmes grad se ocrtavao ispod zavjese od tekućeg baršuna, podsjećajući me da se nisam sjetio čak ni uzeti bijedni kišobrančić.

"Za ovo treba imati hrabrosti", promumljao je vozač kad sam zatražio da stane.

Bilo je već četiri i deset kad me autobus ostavio usred ničega na kraju Ulice Balmes, na milost i nemilost oluji. S druge se strane Avenija Tibidabo stapala s vodenom izmaglicom ispod olovnog neba.

Nekoliko minuta kasnije, mokar do gole kože i tresući se od hladnoće, zaustavih se ispod neke veže kako bih došao do daha. Pogledom obuhvatih ostatak puta. Ledeni dah oluje navlačio je sivu koprenu koja je zastirala sablasne obrise palača i zdanja utonulih u maglu. Među njima dizalo se mračno i osamljeno zdanje palače Aldava, usidreno među lelujavim krošnjama. Maknuh mokru kosu koja mi je padala u oči i potrčah u tom smjeru, prelazeći pustu aveniju.

Vratašca na ogradi klatila su se na vjetru. Malo dalje prostirala se zavojita stazica koja se penjala sve do velikoga zdanja. Provukoh se kroz vratašca i uđoh na imanje. Među gustišem su se nazirala podnožja nemilosrdno porušenih kipova. Približivši se kući, primijetih da je jedan kip, lik anđela osvjetnika, odbačen u vodoskok na rubu vrta. Silueta od pocrnjela mramora blistala je kao duh ispod površine vode koja je curila preko ruba bazena. Ruka plamenog anđela izranjala je iz vode; optužujući prst, šiljast poput bajunete, pokazivao je u smjeru kućnih ulaznih vrata. Učini mi se da su vrata od rezbarene hrastovine odškrinuta. Gurnuh vrata i kročih u golem primaći salon čiji su zidovi lelujali pod mekim dodirom svijeće.

"Mislila sam da nećeš doći", reče Bea.

Njezina silueta ocrtavala se u hodniku utonulom u polutamu, urezana u mrtvačkom svjetlu galerije koja se otvarala u dnu. Sjedila je na stolcu uza zid sa svijećom do nogu.

"Zatvori vrata", reče ne ustajući. "Ključ je u bravi."

Pokorih se. Brava škljocnu s grobničkim odjekom. Čuo sam Beine korake kako mi se približavaju iza leđa i osjetio njezin dodir na mokroj odjeći.

"Ti dršćeš. Je li to od straha ili hladnoće?"

"Još nisam odlučio. Zašto smo tu?"

Nasmiješi se u polutami i uhvati me za ruku.

"Zar ne znaš? Mislila sam da ćeš pogoditi."

"Ovo je kuća obitelji Aldava, samo toliko znam. Kako si uspjela ući i kako si znala...?"

"Dođi, zapalit ćemo vatru da se ugriješ."

Povela me kroz hodnik sve do galerije koja je gledala na unutarnje dvorište kuće. Salon se uzdizao mramornim stupovima i golim zidovima koji su gmizali sve do mjestimično urušena stropa ukrašena štukaturama. Vidjeli su se obrisi slika i zrcala koji su nekoć davno pokrivali zidove, baš kao i tragovi namještaja na mramornome podu. Na drugom kraju salona bilo je ognjište s nekoliko naslaganih cjepanica. Kraj žarača je stajala hrpa starih novina. Zrak iz dimnjaka mirisao je na nedavno paljenu vatru i ugljen. Bea kleknu pred ognjište i poče slagati listove novina među cjepanice. Izvadila je šibicu i zapalila ih, hitro potpirivši plamenu krunu. Beine ruke razmicale su drva vješto i iskusno. Pomislih da vjerojatno misli kako umirem od znatiželje i nestrpljenja, ali odlučih da ću glumiti nonšalanciju kako bi joj bilo jasno da je, ako se želi sa mnom igrati misterija, unaprijed na gubitku. Ali na njezinu licu sjao je pobjedonosni osmijeh. Možda moje uzdrhtale ruke nisu pridonosile uvjerljivosti moje glume.

"Često dolaziš ovamo?" upitah.

"Danas mi je prvi put. Jesam li te zainteresirala?"

"Blago."

Kleknula je pred vatru i raširila čistu deku koju je izvadila iz platnene torbe. Mirisala je na lavandu.

"Hajde, sjedni tu, kraj vatre, nemoj zbog mene dobiti upalu pluća."

Toplina razbuktale vatre vratila me u život. Bea je u tišini promatrala plamen, kao očarana.

"Hoćeš li mi reći u čemu je tajna?" upitah naposljetku.

Bea uzdahnu i sjede na jedan od stolaca. Ja se i dalje nisam micao od vatre, gledajući kako se para diže iz moje odjeće kao duša koja leti u nebo.

"Kuća koju ti zoveš palačom Aldaya ima svoje pravo ime. Zove se 'Anđeo magle', ali za to ne zna gotovo nitko. Tvrтка moga oca već petnaest godina pokušava prodati ovo imanje, ali neuspješno. Neki dan, dok si mi pričao priču o Julianu Caraxu i Penelope Aldaya, nisam to povezala. Kasnije te noći kod kuće spojila sam to i sjetila se da sam znala čuti tatu kako govori o obitelji Aldaya, i o ovoj kući. Jučer sam otišla do tatina ureda i njegov tajnik Casusus ispričao mi je cijelu priču. Jesi li znao da ovo zapravo nije bila njihova službena rezidencija nego jedan od njihovih ljetnikovaca?"

Odmahnuh glavom.

"Dom obitelji Aldaya bila je palača koja je 1925. srušena da bi se izgradila stambena zgrada, na križanju današnjih ulica Bruch i Mallorca, projektirao ju je Ruig i Cadafalch po nalogu Penelopinog i Jorgeovog djeda Simona Aldaye, 1896., kad su ondje bila samo polja i kanali za navodnjavanje. Najstariji sin obiteljskog patrijarha Simona, gospodin Ricardo Aldaya, kupio je kuću pred kraj devetnaestog stoljeća od nekog zanimljivog lika za smiješnu cijenu, jer je kuća bila na zlu glasu. Casusus mi je rekao da je ukleta i da se ni prodavači nisu usuđivali pokazati kuću kupcima, nego bi izbjegavali tu obvezu pod bilo kojom izlikom..."

Toga popodneva, dok mi se u tijelo polako vraćala toplina, Bea mi je ispričala priču o tome kako je "Anđeo magle" došao u ruke obitelji Aldaya. Bila je to šakaljiva melodrama dostojna pera samoga Juliana Caraxa. Kuću je 1899. sagradila arhitektonska tvrtka Nauli, Martorell i Bergada, za uspješna i ekscentrična katalonskog financijera po imenu Salvador Jausa, koji će u njoj živjeti samo godinu dana. Moćnik, siročić od šeste godine i čovjek skromna podrijetla, najveći dio svoga bogatstva stekao je na Kubi i u Portoriku. Govorilo se da je imao svoje prste u spletki oko pada Kube i ratu sa Sjedinjenim Američkim Državama, kada su izgubljene posljednje kolonije. Iz Novoga svijeta donio je i više od novca: s njim su doputovale i njegova sjevernoamerička supruga, blijeda i krhka damica iz philadelphijskoga visokog društva koja nije znala ni riječ španjolskoga, te sluškinja, mulatkinja koja mu je služila od prvih godina na Kubi, i koja je doputovala s majmunom u kavezu u kostimu harlekina i sedam škrinja prtljage. Isprva su se smjestili u nekoliko soba u hotelu Colon na Katalonskom trgu, čekajući da nadu rezidenciju koja će odgovarati ukusu i željama g. Jausaa.

Nitko ni na tren nije posumnjao da je sluškinja, crnoputa ljepotica obdarena očima i stasom koji su prema onodobnim društvenim kronikama izazivali ubrzani rad srca, zapravo njegova ljubavnica i učiteljica u nedopuštenim i neizrecivim užicima. Samo se po sebi razumljelo da je usto bila i vještica i vračara. Zvala se Marisela, ili ju je barem tako zvao Jausa, a njezina pojava i zagonetno držanje ubrzo su postali omiljena tema razgovora na okupljanjima što su ih priređivale dame iz visokog društva kako bi degustirale piškote i ubile vrijeme i jesensku melankoliju. Na tim sjedjeljkama počele su kružiti nepotvrđene glasine da afrička ženka, po izravnom uzoru na pakao, opći ozgor mužjaka, što će reći jaše ga kao kobila koja se tjera, što nužno znači bar pet ili šest smrtnih grijeha. Nije nedostajalo onih koji su pisali biskupu, tražeći pred takvim zlom specijalni blagoslov i zaštitu za neokaljanu snježnobijelu dušu svih dobrostojećih obitelji u Barceloni. Da stvar bude gora, Jausa je imao obraza nedjeljom prije podne kočijom izići u šetnju sa svojom ženom i s Mariselom, pružajući tako prizor babilonskog razvrata očima svakog neiskvarenog mlaca koji je mogao naići Setnicom Gracia na putu na veliku misu. Čak su i novine izvijestile o oholom i gordom pogledu crkinje, koja je promatrala barcelonsku javnost "kao što bi kraljica džungle promatrala gomilu Pigmejaca".

U to vrijeme modernistička groznica već bijaše zahvatila Barcelonu, ali Jausa je jasno naložio arhitektima koje je unajmio za svoj novi dom da on želi nešto drukčije. U njegovu rječniku "drukčije" je bio najbolji od svih epiteta. Jausa se godinama šetkao ispred niza neogotičkih zdanja koja su veliki američki industrijski magnati izgradili na dijelu Pete avenije između 58. i 72. ulice, pred ulazom u Central Park. Zanesen američkim snovima, financijer nije želio slušati one koji su se zalagali za gradnju u skladu s tadašnjom modom i običajima, kao što nije želio ni zakupiti ložu u Liceu, što se smatralo obvezatnim, nazivajući tu operu Babilonom za gluhake i mravinjakom neotesanaca. On je želio da njegova kuća bude izvan grada, na tada još relativno pustu području Avenije Tibidabo. On želi Barcelonu promatrati iz daljine, govorio je. Jedino društvo koje je zatražio bio je vrt napučen kipovima anđela koji su se prema njegovim nalogima što ih je prenosila Marisela, imali nalaziti na vrhovima šesterokrake zvijezde, ni više ni manje. Odlučan provesti svoje planove do kraja, i škrinja punih novca koji će mu ispuniti svaki hir, Salvador Jausa poslao je svoje arhitekta na tri mjeseca u New York kako bi dobro proučili snolike strukture podignute da u njima stanuje komodor Vanderbilt, obitelj Astor, Andrew Carnegie i ostalih pedeset zlatnih obitelji. Naložio im je da se srode sa stilom i tehnikama arhitektonske tvrtke Stanford, White & McKim i upozorio ih da mu ne dolaze na vrata s projektom po ukusu onih koje je nazivao "mesarima i tvorničarima puceta".

Godinu dana kasnije trojica arhitekata pojavila su se u raskošnim odajama hotela Colon sa zgotovljenim projektom. Jausa, u društvu mulatkinje Marisele, saslušao ih je šutke i na kraju prezentacije upitao koliko traže da kuću dovrše za šest mjeseci. Frederic Martorell, glavni partner u tvrtki, pročistio je grlo i iz pristojnosti zapisao neku svotu na papir te ga pružio magnatu. Ovaj je ne trepnuvši ispisao ček na cjelokupan iznos i otpustio delegaciju uz odsutan pozdrav. Šest mjeseci kasnije, u srpnju 1900., Jausa, njegova supruga i sluškinja Marisela uselili su se u kuću. U kolovozu iste godine obje će žene biti mrtve, a policija će Salvadora Jausaa pronaći u šoku, gola i lisičinama svezana za naslonjač u radnoj sobi. U izvješću narednika koji je vodio slučaj spominjalo se da su zidovi u cijeloj kući bili poprskani krvlju, da su kipovi anđela oko vrta bili osakaćeni, a lica im obojena u stilu plemenskih maski, i da su na stubištima pronađeni ostaci crnih voštanica. Istraga je potrajala osam mjeseci. Salvador Jausa dotad je već izgubio dar govora.

Policijska istraga zaključila je sljedeće: sve je ukazivalo na to da su Jausa i njegova supruga otrovani nekim biljnim ekstraktom koji im je poslužila Marisela, u čijim je odajama pronađeno više bočica te tvari. Iz nekog razloga Jausa je preživio trovanje, iako su nuspojave bile strašne, jer je postupno izgubio i govor i sluh, ostao djelomice paraliziran i ostatak života proveo u neprekidnoj agoniji i užasnim bolovima. Njegova supruga pronađena je u svojoj sobi, ispružena na krevetu bez ičega na sebi osim svojih dragulja i briljantne narukvice. Policija je vjerovala da je Marisela, nakon što je zločin bio počinjen, prerezala vene nožem i obišla cijelu kuću prskajući svojom krvlju zidove hodnika i soba sve dok i sama nije pala mrtva u svojoj sobi u potkrovlju. Motiv je, prema policiji, bila ljubomora. Čini se da je u trenutku smrti magnatova žena bila trudna. Marisela, kako se govorilo, na gospodaričinu je голу trbuhu vrućim crvenim voskom nacrtala lubanju. Baš kao usta Salvadora Jausaa, slučaj je zauvijek zapečaćen nekoliko mjeseci kasnije. Visoko barcelonsko društvo komentiralo je kako se u povijesti grada nikada nije dogodilo ništa slično, te da kolonijalni bogataši i ostala bagra iz Amerike upropaštavaju moralno tkivo Zemlje. Iza zatvorenih vrata mnogi su likovali što je ekscentričnostima Salvadora Jausaa došao kraj. Kao i obično, prevarili su se: bio je to tek početak.

Policija i Jausaovi odvjetnici brže-bolje zaključili su slučaj, ali sam kolonijalac Jausa želio je nastaviti. Nekako u to doba upoznao je Ricarda Aldayu, tada već perspektivnog industrijalca s reputacijom zavodnika i čovjeka lavljeg temperamenta, koji je ponudio da će otkupiti imanje s nakanom da ga demolira i preproda za suho zlato, jer je vrijednost zemljišta u toj zoni nezaustavljivo rasla. Jausa nije pristao na prodaju, ali pozvao je Ricarda Aldayu da ga posjeti u kući kako bi mu pokazao ono što je nazvao znanstvenim i spiritističkim eksperimentom. Od završetka istrage nitko nije ulazio na imanje. Ono što je Aldaya unutra zatekao ostavilo ga je bez riječi. Jausa je bio čovjek pomračena uma. Mračna sjena Mariseline krvi i dalje je prekrivala zidove. Jausa bijaše unajmio izumitelja i pionira najmodernije tehnološke inovacije, kinematografa. Zvao se Fructuos Gelabert, i pristao je na Jausaove zahtjeve u zamjenu za sredstva potrebna da izgradi kinematografske studije u regiji Valles, uvjeren da će tijekom dvadesetog stoljeća pokretne slike zamijeniti organiziranu religiju. Kako se činilo, Jausa je bio uvjeren da duh crkinje Marisele i dalje obitava u kući. Tvrdio je da osjeća njezinu prisutnost, njezin glas i miris, pa čak i njezin dodir u mraku. Čuvši takve priče, posluha je glavom bez obzira pobjegla u potragu za manje stresnim radnim mjestima u obližnjoj četvrti Sarria, gdje također nije nedostajalo palača i obitelji nesposobnih da same napune kantu vode ili pokrpaju vlastite čarape.

Jausa je tako ostao sam sa svojom opsesijom i svojim nevidljivim prikazama. Ubrzo je zaključio kako je rješenje u tome da ono što je nevidljivo učini vidljivim. Bogataš je već imao prilike vidjeti rezultate izuma kinematografa u New Yorku, i s pokojnom je Mariselom dijelio mišljenje da kamera usisava dušu, kako objekta koji se snima tako i onoga koji promatra. U skladu s takvim razmišljanjima bijaše Fructuosu Gelabertu naložio da snimi metre i metre filma u hodnicima Anđela magle ne bi li uočio

znakove i vizije s drugog svijeta. Unatoč krsnom imenu glavnoga tehničara Fructuosa, pokušaji nisu urodili plodom.

Sve se promijenilo kad je Gelabert obznanio da je primio pošiljku novog i iznimno osjetljivog filma iz tvornice Thomasa Edisona u Menlo Parku, država New Jersey, koji je omogućavao snimanje scena u uvjetima slabe osvjetljenosti, nešto nečuveno u to doba. Nikad do kraja rasvijetljenom tehnikom jedan je od Gelabertovih pomoćnika u laboratoriju prolio na pliticu za razvijanje pjenušavo vino sorte Xarelo, podrijetlom iz regije Penedes, i kao rezultat kemijske reakcije na tako tretiranom filmu počeli su se stvarati čudnovati oblici. To je bio film koji je Jausa želio pokazati Ricardu Aldayi one noći kad ga je pozvao u svoju kuću duhova na broju 32 Avenije Tibidabo.

Kad je Aldaya sve to čuo, pretpostavio je da je Gelabert u strahu od gubitka Jausaove novčane potpore pribjegao lukavstvu kako bi održao interes svoga pokrovitelja. No Jausa ni najmanje nije sumnjao u vjerodostojnost rezultata. Štoviše, gdje su drugi vidjeli samo mutne oblike i sjene, on je vidio duše. Kleo se da nazire Mariselinu siluetu kako poprima oblik na pokrovu, sjenu koja se pretvara u vukodlaka i hoda na dvije noge. Ricardo Aldaya zamijetio je tijekom projekcije tek goleme mrlje, i usto je tvrdio da i film i tehničar koji pokreće projektor smrde po vinu i drugim omamljujućim, ali zemaljskim pićima. No ipak je kao mudar poslovni čovjek naslutio da cijelu situaciju može preokrenuti sebi u korist. Ludi milijunaš, osamljen i opsjednut idejom da na filmu uhvati ektoplazme, bio je idealna žrtva. Stoga mu je dao za pravo i ohrabrio ga da nastavi sa svojim pothvatom. Tjednima su Gelabert i njegovi ljudi snimali kilometre filma te ih razvijali u različitim tankovima s kemijskim otopinama tekućina za razvijanje razrijeđenima likerom Aromas iz Montserrata, blagoslovljenima crnim vinom iz župe Ninot i najrazličitijim cavasima iz tarragonškog vinogorja. Između dviju projekcija Jausa je prebacivao punomoći, potpisivao autorizacije i prepuštao kontrolu nad svojim financijskim pričuvama Ricardu Aldayi.

Jausa je nestao jedne olujne noći u studenome iste godine. Nitko nije doznao što se s njime dogodilo. Činilo se da je upravo razvijao jedan od specijalnih Gelabertovih filmova kada ga je snašla neka nesreća. Ricardo Aldaya naložio je Gelaberru da razvije spomenutu filmsku vrpcu, i nakon što ju je nasamo odgledao, osobno ju je zapalio i tehničaru predložio da cijelu stvar zaboravi te svoj prijedlog potkrijepio čekom na neupitno izdašnu svotu. Tada je Aldaya već kontrolirao većinu posjeda u vlasništvu nestaloga Jausaa. Neki su govorili da se po njega iz pakla vratila pokojna Marisela. Drugi su tvrdili da je nekoliko mjeseci nakon toga prosjak veoma nalik na pokojnoga milijunaša viđen u parku Ciudadela, sve dok ga neka crna kočija s navučenim zastorima nije usred bijela dana pregazila i odjurila bez zaustavljanja. Tada je već bilo kasno: crna legenda o kući, baš kao i pošast kubanskog sona u gradskim plesnim salonima, više se nisu mogle zaustaviti.

Nekoliko mjeseci kasnije g. Ricardo Aldaya preselio je svoju obitelj u kuću u Aveniji Tibidabo, gdje se za dva tjedna rodila njihova najmlađa kći Penelope. U slavu toga događaja Ricardo Aldaya je kuću prekrstio u Vilu Penelope. Ali novo ime nikada nije uhvatilo korijen. Kuća je imala svoj karakter, i bila je imuna na utjecaj novih gospodara. Novi stanari žalili su se na cjelonoćne šumove i udaranje o zid, nagli miris truleži i ledene zračne struje koje su lutale kućom kao nemirni stražari. To golemo zdanje bilo je poput riznice raznoraznih tajni.

Imalo je dvostruki podrum, s još nerabljenom kriptom na donjoj razini, a na gornjoj je bila kapelica kojom je dominirala golema figura Krista na višebojnom križu, prema mišljenju sluga neobično nalik na Rasputina, popularnu figuru toga doba. Knjige u knjižnici uvijek bi iznova osvanule poredane drugim redom, ili okrenute naopačke. Na trećem katu nalazila se spavaća soba koja se nije rabila zbog neobjašnjivih vlažnih mrlja koje su se pojavljivale na zidovima i koje kao da su tvorile nejasna lica, a svježe cvijeće uvenulo bi u roku od nekoliko minuta i stalno se čuo zuj muha, iako ih je bilo nemoguće

vidjeti.

Kuharice su se klele da određene namirnice, poput šećera, nestaju iz smočnice kao čarolijom, i da se mlijeko za mladog mjeseca boji u crveno. Katkad bi na vratima nekih soba pronalazili mrtve ptice ili male glodavce. Ili bi nestajali predmeti, posebice dragulji, puceta s odjeće iz ormara i ladica. Katkad bi se nestali predmeti mjesecima poslije misteriozno pojavili u nekom zabačenom kutu kuće, ili zakopani u vrtu. No najčešće ih više nikada ne bi pronašli.

G. Ricardo sve je te incidente pripisivao neslanim šalama i kratkoj pameti imućnih dokoličara. Prema njegovu mišljenju, tjedan dana posta izliječilo bi cijelu obitelj od takvih strahova. Ono što nije primao tako filozofski bile su krađe nakita njegove gospođe supruge. Više od pet sluškinja dobile su otkaz kad su različiti komadi nakita nestali iz gospođine škrinjice, iako su se sve kroza suze klele da su nevine. Oni pronicaviji bili su skloni mišljenju da misterija nema, i da razlog valja tražiti u nesretnoj navadi g. Ricarda da se oko ponoći uvlači u spavaonice mladih sluškinja u potrazi za malo izvanbračne razbibrige. Njegova je reputacija na tom polju bila gotovo jednako legendarna kao i njegovo bogatstvo, i govorilo se da će se, nastavi li tim tempom, njegovi nezakoniti potomci ubrzo organizirati u sindikat. No nisu nestajali samo dragulji. S vremenom je obitelj izgubila i životnu radost.

Obitelj Aldaya nikada nije bila sretna u toj kući koju je g. Ricardo stekao pod mutnim okolnostima. Gđa Aldaya neprestano je preklinjala muža da proda imanje i da se presele u neku gradsku vilu, čak i da se vrate u palaču koju je Puig i Cadafalch izgradio za djeda Simona, rodonačelnika obitelji. Ricardo Aldaya za to nije htio ni čuti. Kako je najčešće bio na putu ili u obiteljskim tvornicama, nije vidio u čemu je problem s kućom. U jednoj se prigodi maleni Jorge izgubio u kući, i na osam sati izgubio mu se svaki trag. Očajna majka i posluga neuspješno su ga tražili. Kad se dječak pojavio, blijed i ošamućen, rekao je da je sve vrijeme bio u knjižnici u društvu neke tajanstvene crne žene koja mu je pokazivala stare fotografije i rekla kako je svim ženama iz obitelji suđeno da umru u toj kući kako bi okajale grijehе svojih muževa. Tajanstvena dama čak je malenome Jorgeu otkrila datum smrti njegove majke: 12. travnja 1921. Ne treba reći da navodna crna dama nikada nije pronađena, iako je godinama kasnije gđa Aldaya nađena kako beživotno leži na postelji svoje sobe u zoru 12. travnja 1921. Sav njezin nakit bio je nestao. Kad su isušili bunar u dvorištu, jedan od slugu našao ga je kako leži na blatnome dnu, pored lutke koja je pripadala njezinoj kćeri Penelope.

Tjedan dana kasnije g. Ricardo Aldaya odlučio je riješiti se kuće. Tada je njegovo financijsko carstvo već bilo na izdisaju, i ljudi su govorili da je za sve kriva ta ukleta kuća koja navlači nesreću na sve svoje stanare. Drugi, oprezniji, samo su napominjati da Aldaya nikad nije razumio tržišna kretanja i da je za života uspio jedino upropastiti posao koji je utemeljio stari Simon. Ricardo Aldaya objavio je da odlazi iz Barcelone i s obitelji se seli u Argentinu, gdje njegova tekstilna industrija pliva u blagostanju. No mnogi su smatrali da zapravo bježi od neuspjeha i sramote.

Godine 1922. Anđeo magle ponuđen je na prodaju po smiješno niskoj cijeni. Isprva je bilo mnogo zainteresiranih kupaca, koliko zbog zloglasnosti kuće toliko zbog rastućeg prestiža te četvrti, ali nijedan potencijalni kupac nakon posjeta kući nije iznio ponudu. Godine 1923. palača je zapečaćena.

Vlasništvo nad imanjem preuzeli su Aldayini vjerovnici, društvo za prodaju nekretnina koje je kuću kanilo prodati, srušiti ili učiniti s njom nešto treće. Kuća se godinama prodavala, ali tvrtka nije uspjela naći kupca. Spomenuto društvo, Botell i Llofre d.o.o., bankrotiralo je 1939., nakon što su dva glavna partnera pod nikad razjašnjenim okolnostima dospjeli iza rešetaka, a kad su obojica 1940. godine nesretnim slučajem preminuli u zatvoru San Vicens, sebi ju je pripojio neki financijski konzorcij iz Madrida, među čijim su dioničarima bila tri generala, jedan švicarski bankar i izvršni ravnatelj tvrtke, g. Aguilar, otac moga prijatelja Tomasa i Bein otac. Unatoč svim promotivnim pokušajima, nijedan agent g. Aguilara nije uspio kuću plasirati na tržište, čak ni po cijeni mnogo manjoj od tržišne vrijednosti. Deset

godina nitko nije nogom stupio u tu kuću.

"Sve do danas", reče Bea, i opet utonu u šutnju.

S vremenom se bijah navikao na njezine šutnje, kada bi odlutala nekamo daleko, sa zanesenim pogledom i glasom koji se gasi.

"Htjela sam ti pokazati ovo mjesto, znaš? Htjela sam te iznenaditi. Kad sam saslušala Casasusa, rekla sam sama sebi da te moram dovesti ovamo, jer je ovo dio tvoje povijesti, Caraxove i Penelopinc. Uzela sam ključ iz očevog ureda. Nitko ne zna da smo ovdje. Ovo je naša tajna. Htjela sam je podijeliti s tobom. I pitala sam se hoćeš li doći."

"Znala si da hoću." Nasmiješila se kimajući.

"Mislim da se ništa ne događa slučajno. Da u pozadini svega stvari imaju svoj tajni plan, iako ga mi možda ne razumijemo. Kao onda kad si našao roman Juliana Caraxa na Groblju zaboravljenih knjiga, ili to što smo ti i ja sada ovdje, u kući koja je pripadala Aldayama. Sve je dio nečega što ne možemo razumjeti, ali jače je od nas."

Dok je Bea govorila, moja je ruka nespretno skliznula do njezina gležnja i stala se penjati prema koljenu. Ona ju je gledala kao da je riječ o kukcu koji joj plazi po nozi. Upitao sam se što bi Fermin učinio u tom času. Gdje je njegova mudrost sada kad mi najviše treba? "Tomas kaže da nikad nisi imao curu", reče Bea, kao da to sve objašnjava.

Povukoh ruku i spustih pogled, poražen. Činilo mi se da se Bea osmjehuje, ali nisam se usuđivao provjeriti.

"Za takvog šutljivca, tvoj brat je poprilično blebetalo. Što još kažu o meni dnevne novosti?"

"Kaže da si godinama bio zaljubljen u ženu stariju od sebe i da ti je to iskustvo slomilo srce."

"Tom mi je prilikom stradala samo usnica i ponos."

"Tomas kaže da otad više nisi izišao ni s jednom djevojkom jer ih sve uspoređuješ s tom ženom."

Dobričina Tomas i njegovi skriveni udarci.

"Zove se Clara", otkrih.

"Znam. Clara Barcelo."

"Poznaješ je?"

"Svi poznaju poneku Claru Barcelo. Ime je najmanje važno."

Na tren zašutjesmo gledajući kako vatra frca iskricama.

"Sinoć, kad sam se rastala od tebe, napisala sam pismo Pablu", reče Bea.

Nešto mi zastade u grlu.

"Svome dečku potporučniku? Zašto?"

Bea iz džepića na bluzi izvadi omotnicu i pokaza mi je. Bila je zatvorena i zapečaćena.

"U pismu mu pišem kako želim da se što prije vjenčamo, ako je moguće već za mjesec dana, i zauvijek odemo iz Barcelone."

Sretoh se s njezinim neproničnim pogledom, sav uzdrhtao.

"Zašto mi to govoriš?"

"Jer želim da mi kažeš hoću li ga poslati ili ne. Zato sam te danas zvala da dođeš, Daniele." Pogledah omotnicu koju je držala u rukama kao neki ulog za okladu.

"Pogledaj me", reče.

Podigoh pogled i susretoh se s njezinim. Nisam nalazio odgovor. Bea spusti oči i odšeta do krajnjeg ruba galerije. Jedna vrata vodila su do mramorne balustrade koja je gledala na unutarne dvorište kuće. Promatrao sam njezinu siluetu kako se stapa s kišom. Krenuh za njom i zaustavili je istrгнуvši joj omotnicu iz ruku. Kiša ju je šibala po licu, spirala s njega suze i bijes. Odvedoh je natrag u unutrašnjost palače i dovedoh do topla ognjišta. Izbjegavala je moj pogled. Uzeh omotnicu i predah je plamenu.

Promatrali smo pismo kako gori među žeravicom i njegove stranice kako se pretvaraju u kolute plavog dima, jedna po jedna. Bea kleknu kraj mene, sa suzama u očima. Zagrlili je i osjetih njezin dah na svome vratu.

"Ne daj da padnem, Daniele", prošapta.

Najmudriji čovjek kojega sam ikad upoznao, Fermin Romero de Torres, bijaše mi u jednoj prigodi objasnio da se nijedno iskustvo u životu ne može usporediti s onim kada prvi put razodjeneš ženu.

Mudar kakav je već bio, nije mi lagao, ali nije mi ni rekao cijelu istinu. Ništa mi nije rekao o onoj čudnoj drhtavici u rukama koja pretvara svako puca, svaki zatvarač, u nadljudski izazov. Ništa mi nije rekao o toj čaroliji blijede i ustreptale kože, o onom prvom dodiru usnica, ni o opsjeni koja titra u svakoj poru kože. Ništa mi nije rekao o svemu tome jer je znao da se to čudo događa samo jedanput, i da tada govori jezikom tajni koje, čim se otkriju, iščezavaju zauvijek. Tisuću sam puta poželio vratiti u sjećanje ono prvo popodne s Beom u kući na Aveniji Tibidabo, kad se cijeli svijet oko nas utopio u mrmoru kišnih kapi. Tisuću sam se puta želio vratiti i prepustiti uspomeni od koje mi je sada ostala samo slika ukradena vrelini vatre. Bea, gola i blistava od kiše, ispružena kraj vatre, otvorena pogleda koji me otad progoni. Nagnuli se nad nju i vršcima prstiju dotakoh kožu njezina trbuha. Bea spusti vjeđe i nasmiješi mi se, samouvjerena i snažna.

"Čini sa mnom što god želiš", prošapta.

Imala je devetnaest godina i život na usnicama.

Već se bilo smračilo kad smo obavijeni plavkastim sjenama izišli iz palače. Oluja se pretvorila u dašak ledene kišice. Htjedoh vratiti ključ, ali Bea mi pogledom dade do znanja da ga zadržim. Spustismo se do Setnice San Gervasio nadajući se da ćemo uhvatiti taksu ili autobus. Hodali smo u tišini, čvrsto se držeći za ruke, i spuštenih pogleda.

"Ne mogu se vidjeti s tobom sve do utorka", reče Bea uzdrhtalim glasom, kao da je najednom posumnjala u moju želju da je opet vidim.

"Čekat ću te ovdje", reko.

Nekako sam pretpostavio da će se svi moji sastanci s Beom odigravati među zidovima te ruševine, jer ostatak grada ne pripada nama. Čak mi se učinilo da čvrstina njezina stiska blijedi dok se udaljavamo odande, da njegova snaga i toplina sa svakim korakom bivaju sve manje. Stigavši do šetnice vidjeli smo da su ulice gotovo posve puste.

"Ovdje nećemo naći ništa", reče Bea. "Radije se spustimo po Balmesu."

Krenusmo Ulicom Balmes odlučnim korakom, hodajući pod krošnjama stabala kako bismo se zaštitili od kiše, a možda i od vlastitih pogleda. Bea je časomice hodala brže, kao da me poteže. Načas mi se učinilo da će potrčati ako joj pustim ruku. Moja mašta, još zasićena dodirima i okusom njezina tijela, gorjela je od želje da je stjera u kut neke klupice, da je ljubi, da joj šapće sve one gluposti zbog kojih bi svatko drugi umro od smijeha na moj račun. Ali Bea više nije bila sa mnom. Nešto ju je izjedalo iznutra, nijemo i bjelodano.

"Što ti je?" prošaptah.

Uzvratila mi je ranjenim osmijehom, osmijehom straha i samoće. U tom času ugledah sebe njezinim očima: kao nevina dječarica koji misli da je u sat vremena osvojio cijeli svijet, a još ne zna da ga može izgubiti za minutu. Hodao sam dalje, ne očekujući odgovor. Napokon je nastupilo buđenje. Ubrzo se začula prometna buka i zrak se poput mjhurića od benzina zapalio vrelinom uličnih svjetiljki i semafora, i pred očima mi se stvorio neki nevidljivi zid.

"Radije se ovdje rastanimo", reče Bea ispuštajući moju ruku.

Na uglu ulice nazirala su se svjetla taksija na stajalištu, poput povorke krijesnica.

"Kako god želiš."

Bea se nagnu prema meni i ovlaš me poljubi u obraz. Kosa joj je mirisala po vosku.

"Bea", zaustili, gotovo bez glasa, "ja te volim.."

Šutke odmahnu glavom, prekrivajući mi usta rukom kao da je moje riječi bole.

"U utorak u šest, dogovoreno?" upita.

Opet kimnuh. Gledao sam je kako ulazi u taksu, gotovo kao neznanku. Jedan od vozača, koji je očima linijskoga suca pratio cijeli događaj, radoznalo me promatrao.

"Onda, šefe? Idemo doma?"

Uđoh u taksu bez razmišljanja. Taksistine oči odmjeravale su me u zrcalu. Moje su gubile iz vida auto koji je odnosio Beu, dvije točke svjetla koje su uronile u bunar tame.

San mi nije došao na oči sve dok zora po prozoru moje sobe nije prolila stotinu tonova sive, svaki sumorniji od prethodnoga, probudio me Fermin, koji je s crkvenog trga bacaio kamenčiće u moj prozor. Odjenuh prvo što sam dograbio i siđoh da mu otvorim. Fermin je bio pun neizdrživa optimizma svojstvena marljivom ranoraniocu. Podigli smo rešetke i izvjesili natpis *OTVORENO*.

"Krasne podočnjake imate, Daniele. Kao građevinski tereni. Vidi se da ste macu doveli do vode." Vratili smo se u stražnju prostoriju i ja opasah plavu pregaču, a njemu pružih njegovu, zapravo, srdito mu

je zavitlah. Fermin je uhvati u letu, prepređenjački se smiješeći.

"Bolje rečeno, voda je odnijela i macu i mene", odbrusih.

"Takve pjesničke figure ostavite za našega slavnog Ramona Gomeza de la Sernu, njegove su dosta anemične. Da čujem, dakle."

"Što biste vi htjeli čuti?"

"Izbor prepuštam vama. Broj estocada ili počasnih krugova."

"Nisam raspoložen, Fermine."

"O, mladosti, cvijetu bedastoće! Nemojte se istresati na mene, imam nove vijesti u našoj istrazi o vašem prijatelju Julianu Caraxu."

"Pretvorio sam se u uho."

Dobacio mi je onaj svoj pogled međunarodnog špijuna: jedna obrva izvijena, druga na oprezu.

"E pa naime jučer, nakon što sam otpratio Bernardu kući, netaknute časti ali s dvije dobre masnice na guzi, spopala me nesаница uslijed svekolikog večernjeg štipkanja, što sam iskoristio tako da sam otišao do jednog od informativnih centara barcelonskog podzemlja, što će reći do krčme Eliodora Salfumana, poznatijega kao Mrzla Kara, smještene u sumnjivom ali veselom lokalnu u Ulici Sant Jeroni, ponosu i duši Ravala."

"Skratite, Fermine, za ime Božje."

"Upravo htjedoh. Dakle, kad sam tamo stigao, nakon što sam zadobio povjerenje stalnih mušterija, starih drugova odvajkada, bacio sam se na raspitivanje o našem Miquelu Molineru, suprugu Mate Hari alias Nurije Monfort, i navodnom gostu kažnjeničkih hotela naše općine." "Navodnom?"

"S velikim N, jer valja reći da u ovom slučaju nema mjesta sumnji. Iz iskustva pouzdano znam da kad je riječ o popisu zatvorskog stanovništva, moji informatori u svetohrani kod Mrzle Kare pouzdaniji su od krvopija iz palače pravde, te vam stoga mogu potvrditi, prijatelju Daniele, da nitko ondje nije čuo ni za kakva Miquela Molinera, bilo u svojstvu zatvorenika, posjetitelja ili živog čovjeka kao takvog u barcelonskim zatvorima najmanje posljednjih deset godina."

"Možda je u nekom drugom zatvoru."

"Alcatrazu, Sing-Singu ili Bastilli. Daniele, žena vam je lagala." "Pretpostavljam."

"Ne pretpostavljajte, prihvatite."

"I što sad? Miquel Moliner je slijepa ulica."

"Ili je Nuria vražja baba."

"Što predlažete?"

"Zasad moramo istražiti druge tragove. Ne bi bilo loše da posjetimo onu bakicu, dobru vilu iz priče koju nam je podvalio sveti otac jučer prije podne."

"Nemojte mi reći da sumnjate kako je i dadilja nestala."

"Ne, ali čini mi se kako je vrijeme da se ostavimo lažnih obzira i prestanemo kucati na vrata kao da tražimo milostinju. U ovom slučaju treba se uvući na stražnja vrata. Imam li vašu potporu?"

"Fermine, za mene je vaša riječ kao sveta misa."

"Onda počnite stresati prašinu s ministrantskog ruha, jer čim danas zatvorimo, idemo u karitativni posjet baki iz doma sv. Lucije. A sada, da čujem kako je prošlo jučer s mladom ždrebicom? Nemojte se sramiti, jer sve što mi ne kažete izbit će vam u obliku prištića."

Uzdahnuli poraženo i priznah sve do posljednjeg detalja. Na kraju priče, tog opisa egzistencijalne tjeskobe zaostalog školarca, Fermin me iznenadi naglim i toplim zagrljajem.

"Vi ste zaljubljeni", promrmlja on ganuto, tapšući me po ramenu. "Jadničak mali."

Te večeri izađosmo iz knjižare točno u sekundu, što nam je odmah priskrbilo ledeni pogled moga oca, koji je počeo sumnjati da smo umiješani u neke mutne poslove kad se toliko motamo naokolo. Fermin

je profirfljao neku besmislicu o neisporučenim narudžbama, pa smo hitro klisnuli van. Znao sam da ću kad-tad morati dio cijele ove zbrke otkriti ocu; koji će to dio biti, to je već bilo drugo pitanje.

Putem me Fermin izvijestio o mjestu na koje se bijasmo uputili, upregnuvši sav svoj dar za senzacionalistički folklor. Ubožnica svete Lucije bila je ustanova sumnjive reputacije koja je tavorila među zidovima stare i ruševne palače u Ulici Moncada. Pratio ju je glas mjesta negdje na pola puta između čistilišta i mrtvačnice s poražavajućim sanitarnim uvjetima. Njezina je povijest bila u najmanju ruku neobična. Od jedanaestog stoljeća bila je dom mnogim dobrostojećim obiteljima, zatvoru, salonu za kurtizane, zbirci zabranjenih rukopisa, vojarni, kiparskoj radionici, sanatoriju za gubavce i samostanu. Sredinom devetnaestog stoljeća, praktički u ruševinama, palača je pretvorena u muzej bogalja i cirkuskih nakaza pod palicom ekscentričnog impresarija koji se predstavljao kao Laszlo de Vicherny, grof od Parme i privatni alkemičar kuće Burbon, ali koji je zapravo bio, kako se pokazalo, neki Baltasar Deulofeu i Carallot, rodom iz Esparragucre, žigolo i profesionalni prevarant. Gorespomenuti dotičnik ponosio se najbogatijom zbirkom ljudskih fetusa u različitim fazama deformacije, konzerviranima u teglama s formaldehidom, te još bogatijom kolekcijom uhidbenih naloga izdanih od strane pola europskih i američkih policijskih uprava. Između ostalih je atrakcija Tenebrarij tako je, naime, svoju kreaciju prekrstio Deulofeu, nudio spiritističke seanse, crnu magiju, borbe s pjetlicima, štakorima, psima, debelim ženama, invalidima te kombinirano, a ne smiju se zaboraviti ni kladionica, javna kuća specijalizirana za sakate i kljaste, kockarnica, pravno i financijsko savjetovalište, prodavaonica čarobnih napitaka, kazalište regionalnog folklor, lutkarske predstave i parade striptizeta. O Božiću se davala predstava o Kristovu rođenju, s glumačkom postavom iz muzeja i plejadom prostitutki, o čemu se glas pronio sve do pokrajinskih granica.

Tenebrariju je posao cvao punih petnaest godina, sve dok se nije otkrilo da je Deulofeu zaveo suprugu, kćer te punicu vojnog upravitelja pokrajine, i to sve u tjedan dana. Potom je rekreativni centar i njegova vlasnika snašla najcrnja nesreća. Prije nego što je Deulofeu uspio pobjeći iz grada i preuzeti neki od svojih mnogobrojnih lažnih identiteta, odred maskiranih plaćenika ulovio ga je u uličicama četvrti Santa Maria te ga slijedom stvari objesio i zapalio u parku Ciudadela, da bi potom njegovo tijelo ostavio da ga proždru divlji psi litalice. Nakon dva desetljeća zaborava, u kojem se razdoblju nitko nije potrudio ukloniti katalog grozota nesretnoga Laszla, Tenebrarij je pretvoren u dobrotvornu ustanovu i predan u ruke časnim sestrama.

"Sestre od smrtne kazne, ili nešto jednako morbidno", rekao je Fermin. "Nevolja je što ljubomorno čuvaju tajnovitost toga mjesta nečista savjest, rekao bih ja, što znači da ćemo se morati poslužiti lukavstvom kako bismo se uvukli unutra."

U novija su se vremena stanari Ubožnice sv. Lucije regrutirali iz redova umirućih, napuštenih staraca, duševnih bolesnika, ubogara i pokojeg slučajnog svijetlog uma, koji su napučivali barcelonski polusvijet. Na vlastitu sreću, većina ih nakon dolaska ne bi dugo potrajala; ni životni uvjeti ni društvo nisu pogodovali dugovječnosti. Prema Ferminu, pokojnici su bivali uklanjani tik pred zoru i na posljednje su putovanje do zajedničke grobnice odnošeni u pokrivenim kolima, daru neke tvrtke iz općine Hospitalet de Lobregat, koja je proizvodila meso i sumnjive mesne prerađevine, i koja će se godinama nakon toga naći usred nemila skandala.

"Sve ste to izmislili", pobunih se, preneražen takvim danteovskim prikazom.

"Moja mašta nije tako bujna, Daniele. Čekajte pa ćete vidjeti. Ja sam spomenutu ustanovu posjetio u nemiloj prigodi, ima tome već deset godina, i mogu vam reći da je izgledala kao da im je unutarne uređenje radio vaš prijatelj Julian Carax. Šteta što nismo ponijeli lovorova lista da zatomimo miomirise. Ali bit ćemo sretni već ako uđemo."

S takvim očekivanjima pred sobom, uđosmo u Ulicu Moncada, koja se u to doba već prometnula u

mračni prolaz opasan starim palačama pretvorenima u skladišta i radionice. Litanija crkvenih zvona s bazilike svete Marije od mora pratila je ritam naših koraka. Najednom se zimski povjetarac prože nekim gorkim, prodornim vonjem.

"Kakav je to smrad?"

"Stigli smo", obavijesti me Fermin.

Kroz vrata od trula drva uđosmo u unutrašnjost dvorišta pod budnom stražom plinskih svjetiljaka koje su frcale ponad grotesknh i ađeoskih likova čije su se crte lica gubile u starom kamenu. Do prvoga kata vodile su stube, a na katu se kao četverokut magličasta svjetla oertavao glavni ulaz u ubožnicu. Plinsko svjetlo koje je isijavalo iz toga otvora žučkasto je bojilo oblak kužnih isparina koje su kuljale iznutra.

Neka koščata i zlokobna figura promatrala nas je iz ulaznog svoda. U polumraku se nazirao njezin čelični pogled, iste boje kao i habit. Držala je drveno vjedro iz kojega se dizala neopisivo smradna para.

"Zdravo Marijo, djevo čista, bez grijeha začeta", doviknu Fermin marno.

"A gdje je lijes?" odvrati glas svisoka, mrk i štur.

"Lijes?" upitasmu Fermin i ja jednoglasno.

"Vi niste od pogrebnika?" upita redovnica umornim glasom.

Pitao sam se je li to komentar na naš izgled ili autentično pitanje. Ferminu se zbog takve sretne slučajnosti lice ozari od sreće.

"Lijes je u kamionetu. Najprije bismo željeli pogledati mušteriju. Tehnička procedura."

Osjetio sam kako me spopada mučnina.

"Mislila sam da će doći osobno gospodin Collbato", reče redovnica.

"Gospodin Collbato duboko se ispričava, ali u posljednji čas iskrsnulo mu je komplicirano balzamiranje. Cirkuski snagator."

"Vi radite s gospodinom Collbatoom u pogrebnom zavodu?"

"Mi smo mu desna i lijeva ruka, tim redom. Dlakavi Wilfredo na usluzi, i do mene moj šegrt, bakalaurcus Sansen Carrasco."

"Drago mi je", priklopih.

Redovnica nas kratko odmjeri i kimnu, ne obazirući se na par strašila koja su se odražavala u njezinim očima.

"Dobro došli u Sv. Luciju. Ja sam sestra Hortenzija, ona koja vas je zvala. Pođite za mnom."

Bez riječi pođosmo za sestrom Hortenzijom kroz neki pust hodnik čiji me miris podsjetio na tunele u podzemnoj željeznici. Hodnik je bio pun praznih dovrataka iza kojih su se mogle nazreti dvorane osvijetljene svijećama, popunjene nizovima postelja naguranih uza zid i prekrivenih mrežama za komarce koje su se leljale poput mrtvačkih ponjava. Čuli su se jauci, a kroz očice na zastorima nazirale su se ljudske siluete.

"Ovuda", pozva sestra Hortenzija, koja je hodala nekoliko metara ispred nas.

Uđosmo u prostranu kriptu koju sam bez većih teškoća mogao zamisliti kao pozornicu za Tenebrarij koji mi je opisao Fermin. Tama je zastirala nešto što mi se na prvi pogled učinilo kao zbirka voštanih figura. Sjedile su po zakucima, s mrtvim staklastim očima koje su se sjajile poput limenih novčića na svjetlu svijeće. Pomislih da su to možda lutke ili ostaci iz staroga muzeja. Potom primijetih da se miču, premda vrlo polagano i kao krišom. Nije bilo moguće odrediti im dob i spol. Prnje koje su ih prekrivale bile su boje pepela.

"Gospodin Collbato rekao je da ništa ne diramo i ne čistimo". reče sestra Hortenzija kao da se ispričava. "Samo smo jadmika stavili u neku kutiju koju smo tu imali, jer je već počeo curiti, ali to je to."

"Dobro ste postupile. Opreza nikad previše", složi se Fermin.

Dobacih mu očajnički pogled. On spokojno odmahnu glavom signalizirajući mi da cijelu stvar prepustim njemu. Sestra Hortenzija odvede nas do nekakve ćelije bez ventilacije i svjetla na kraju nekog

uskog hodnika. Uze jednu od plinskih svjetiljaka koje su visjele na zidu i pruži nam je.

"Hoćete li se dugo zadržati? Imam posla."

"Na nas se ne obazirite. Pođite za svojim poslom, a mi ćemo ga odnijeti. Bez brige."

"Dobro, ako što trebate, bit ću u podrumu, u odjelu za nepokretne. Ako vam nije problem, iznesite ga kroz stražnja vrata. Da ga drugi ne vide. To je loše za moral štićenika."

"Razumijemo", rekoh glasom koji je podrhtavao.

Sestra Hortenzija dobaci mi pogled pun neodređene radoznalosti. Izbliza primijetih da je i ona već gotovo starica. Malo ju je godina dijelilo od ostalih stanara ove kuće.

"Čujte, nije li vam učenik pomalo mlad za ovu službu?"

"Životne istine ne poznaju dob, sestro", odvrati Fermin.

Redovnica mi se blago osmjehnu kimajući. Nije u tom pogledu bilo nepovjerenja, samo tuge.

"Ipak", promrmljala je.

I nestade u mraku s onom kantom, a za njom se poput vjenčanoga vela vukla njezina sjena. Fermin me gurnu kroz vrata ćelije. Bio je to bijedni sobičak uklesan između zidova špilje koji su se znojili od vlage. Sa stropa su visjeli lanci s kukama, a na sredini napukla poda bila je rešetka kanalizacije. U sredini, na stolu od sivkasta mramora, stajala je drvena kutija za industrijsku ambalažu. Fermin podignu svjetiljku i ugledasmo siluetu pokojnika kako se gnijezdi u slamnatoj ispuni. Crte lica kao od pergamene, nerazumljive, oštre i beživotne. Podbuhla koža već mu je poljubičastila. Oči, bijele poput razbijenih ljuski jajeta, bile su otvorene.

Želudac mi se okrenu i ja skrenuli pogled u stranu.

"Idemo, na posao!" naloži Fermin.

"Jeste li poludjeli?"

"Hoću reći, moramo naći tu Jacintu prije nego što nas otkriju."

"Kako?"

"A što mislite kako? Pitat ćemo!"

Promolismo glavu u hodnik da se uvjerimo kako sestre Hortenzije nema na vidiku. Potom se iskrasmo do dvorane iz koje smo došli. Bijedni likovi i dalje su nas promatrali pogledima u kojima se ogledavala radoznalost i strah, a u nekim slučajevima i pohlepa.

"Budite na oprezu, neki od ovih bacili bi vam se na vrat kad bi vam mogli isisati krv da opet budu mladi", reče Fermin. "Zbog godina svi izgledaju pitomi kao janjad, ali ovdje ima jednako toliko ništarija kao i vani, ako ne i više. Jer ovo su oni koji su preživjeli i pokopah one druge. Nemojte ih žaliti. Hajde, počnite od onih u kutu, čini mi se da ti nemaju zube."

Ako su me te riječi trebale ohrabriti prije misije, nisu polučile nikakav uspjeh. Pogledah tu skupinu ljudskih olupina koja je životarila u kutku i nasmiješili joj se. Palo mi je na pamet da već i samo njihovo postojanje zorno svjedoči o moralnoj praznini svemira i mehaničkoj brutalnosti s kojom uništava dijelove koji mu više ne trebaju. Fermin kao da mi je pročitao te duboke misli, pa smrknuo kimnu.

"Majka priroda je kučka od kalibra, to je tužna istina", reče. "Samo hrabro naprijed!"

U prvom krugu ispitivanja požeo sam tek prazne poglede, jecaje, podrigivanje i budalaštine od svih subjekata koje sam upitao za Jacintu Coronado. Petnaest minuta kasnije odlučih na to staviti točku i pridružiti se Ferminu da vidim je li on imao više sreće. Njegovo razočaranje bilo je i više nego očito.

"Kako ćemo pronaći Jacintu Coronado u ovoj rupi?"

"Ne znam. Ovo je luda kuća. Pokušao sam trik sa Sugusom, ali misle da su to čepići."

"A da pitamo sestru Hortenziju? Reći ćemo joj istinu i gotovo."

"Istina se govori tek kad se iscrpe sve druge mogućnosti, Daniele, a pogotovo kad je riječ o časnoj sestri. Najprije moramo ispucati svu municiju. Pogledajte onu grupicu, djeluju mi živahno. Ti su sigurno

razgovorljivi. Idite, ispitajte ih."

"A što vi kanite?"

"Ja ću čuvati odstupnicu ako se časna pingvinka vrati. Pođite."

S malo ili nimalo nade u uspjeh priđoh grupi štíćenika koji su stajali u kutu odaje.

"Dobra večer", rekoh te učas shvatih sav besmisao svoga pozdrava, jer tu je stalno vladala noć. "Tražim gospođu Jacintu Coronado. Co-ro-na-do. Poznaje li je tko možda, ili mi možete reći gdje da je nađem?"

Pred sobom ugledah četiri pogleda nagrđena pohlepom. *Ovdje ima nečega*, rekoh sam sebi. Možda nije sve izgubljeno.

"Jacinta Coronado?" ustrajao sam.

Četiri štíćenika zгледаše se i kimnušć. Jedan od njih, trбуšast čovječuljak bez ijedne vidljive dlake na cijelome tijelu, djelovao je kao vođa skupine. Njegov izgled i držanje pri svjetlu toga eshatološkog terarija podsjetiše me na sretnoga Nerona, kako prebire po harfi dok mu Rim trune pod nogama. S kraljevskom gestom car Neron mi se nasmiješi, sav razigran. Ja mu uzvratih gestu, pun nade.

Dotični mi gestom pokaže da priđem, kao da mi želi nešto šapnuti na uho. Oklijevao sam, ali onda pristadoh na njegove uvjete.

"Možete li mi reći gdje da nađem gospođu Jacintu Coronado?" upitah posljednji put.

Približili uho pacijentovim usnicama, toliko da sam na koži mogao oćutjeti njegov smradan i mlačan dah. Uplaših se da će me ugristi, ali on samo neoćekivano ispusti silovit vjetar. Njegovi pajdaši stadoše se smijati i pljeskati. Ustuknuh nekoliko koraka, ali smradni vjetrovi već me bijahu neopozivo zapljusnuli. Tada kraj sebe primijetih nekog skлupćanog starca, s proroćkom bradom, rijetkom kosom i užarenim oćima, koji se oslanjao na štap i ostale promatrao s prijezirom.

"Gubite vrijeme, mladiću. Juanito zna samo prđjeti, a ovi se samo znaju smijati i to njuškati. Kao što vidite, ovdje društveni ustroj nije drukćiji nego u vanjskome svijetu."

Stari filozof govorio je dostojanstvenim glasom sa savršenom dikcijom. Odmjerio me pogledom od glave do pete, procjenjujući me.

"Tražite Jacintu, ako sam dobro ćuo?"

Kimnuh, zaprepašten pojavom inteligentnoga životnog oblika u tom brlogu užasa.

"A zašto?"

"Ja sam njezin unuk."

"A ja sam sveti Petar. Vi ste šepRTLjavi komedijant, eto što ste. Recite mi zašto je tražite ili ću i ja glumiti lućaka. Ovdje je to lako. A ako mislite ispitivati ove jадnike jednog po jednog, ubrzo ćete shvatiti i zašto."

Juanito i njegovo društvanće njuškaća i dalje su pucali od smijeha. Solist je potom izveo i jedan bis, prigušeniji i dulji nego prvi, u obliku zvižduka koji je oponašao puknutu gumu i svjedoćio da Juanitova kontrola nad vlastitim sfinkterom granići s virtuoćnošću. Pred takvim oćitim dokazom morao sam kapitulirati.

"Imate pravo. Nisam u rodu s gospoćom Coronado, ali moram razgovarati s njom. Stvar je iznimno vaćna."

Starac mi priđe bliće. Osmijeh mu je bio vragolast i maćkast, kao u razmaćena djeteta, a pogled mu se žario od lukavšćine.

"Moćete li mi pomoći?" ponizno zamolih.

"To ovisi o tome koliko vi moćete pomoći meni."

"Ako je u mojoj moći, pomoći ću vam drage volje. Źelite da odnesem neku poruku vaćoj obitelji?" Starac se gorko nasmija.

"Moja obitelj me bacila u ovu kaljužu. To vam je običan čopor pijavica, kadri su vam ukrasti i gaće dok se još niste ni ohladili. Neka ih vrag nosi. Ja sam ih dovoljno trpio i uzdržavao. Sada želim žensku."

"Molim?"

Starac me nestrpljivo pogleda.

"Mladost vam nije opravdanje za glupost, momče. Kažem vam da hoću žensku. Žensko, sluškinju ili čistokrvnu ždrebicu. Mladu, to jest da ima manje od pedeset i pet, i zdravu, bez rana i fraktura."

"Nisam siguran da shvaćam..."

"Razumijete me savršeno. Prije nego što odem na drugi svijet želim se još jednom pohvatati sa ženskom koja ima zube i koja se neće popiškiti po meni. Ne mora biti nikakva ljepotica; ionako sam napola slijep, a u mojim godinama svaka cura koju imaš za što uhvatiti već je Venera. Jesam li bio jasan?"

"Kao otvorena knjiga. Ali ne znam kako ću vam naći ženu..."

"Kad sam ja bio vaših godina, u uslužnom sektoru postojalo je nešto što se zvalo 'dame lakog morala'. Znam da se svijet mijenja, ali nikad u osnovnim stvarima. Nabavite mi jednu, punašnu i prpošnu, i možemo poslovati. A ako se pitate jesam li ja još u stanju uživati u ženi, pomislite da sam zadovoljan već time da je štipnem za guzicu i opipam joj sifone. Prednosti iskustva."

"Tehikalije su vaša stvar, ali sada vam ne mogu ovamo dovesti ženu."

"Možda sam star i napaljen, ali nisam budala. Znam da ne možete. Samo mi obećajte."

"A kako ćete znati da neću pristati samo kako biste mi rekli gdje je Jacinta Coronado?"

Starčić mi se prefrigano nasmiješi.

"Samo vi meni dajte svoju riječ, a meni prepustite probleme sa savješću."

Osvrnuli se oko sebe. Juanito je upravo počinjao s drugim dijelom svoga recitala. Nada se polako gasila. Molba ovoga pohotnog djedice bila je jedino što mi se činilo razumnim u onom čistilištu.

"Dajem vam riječ. Dat ću sve od sebe."

Starac se nasmija od uha do uha. Izbrojili mu tri zuba.

"Platiću, makar bila umjetna. S dobrim sisama i sočnim rječnikom, ako je moguće, jer od svih osjetila najbolje me još služi sluh."

"Vidjet ću što mogu. A sada mi recite gdje mogu naći Jacintu Coronado."

"Što ste, kažete, obećali tome Metuzalemu?"

"Čuli ste."

"To ste se samo šalili, nadam se."

"Ja ne lažem djedici na umoru, koliko god drzak bio."

"I to vam služi na čast, Daniele, ali kako kanite prokrijumčariti fuficu u ovu svetu kuću?"

"Za trostruki honorar, pretpostavljam. Detalje prepuštam vama."

Fermin slegnu ramenima, pomiren sa sudbinom.

"Naposljedku, dogovor je dogovor. Već ćemo nešto smisliti. Ali idući put kad budete uglavljivali sporazum slične vrste, pustite mene da pregovaram."

"Dogovoreno."

Baš kao što mi je stari vragolan objasnio, pronašli smo Jacintu Coronado na mansardi do koje se moglo popeti samo stubištem s trećega kata. Prema riječima nezasitnog djedice, potkrovlje je bilo utočište rijetkih stanara kojima sudbina još nije ljubazno oduzela razum, što je s druge strane bilo stanje neduga trajanja. Kako se činilo, to skriveno krilo u svoje je vrijeme ugostilo odaje Raltasara Deuloleua, alias Laszla de Vichernya, i iz njega je upravljao poslovima Tenebrarija te među oblacima parfema i mirisnih ulja prakticirao umjetnosti zavođenja netom pristigle s Istoka. Od toga sumnjivog sjaja sad su još ostali samo mirisi i parfemi, premda drukčije prirode. Jacinta Coronado klonulo je počivala u stolcu od pruća, umotana u deku.

"Gospođa Coronado?" upitah podižući glas, bojeći se da je sirotica gluha, poremećena, ili i jedno i drugo.

Starica nas promotri pomno i pomalo rezervirano. Oči su joj bile pune pijeska, a glavu joj je prekrivalo tek nekoliko uvojaka bjelkaste kose. Primijetih da me promatra začuđeno, kao da me je već negdje vidjela, a ne zna gdje. Pobjah se da će me Fermin brže-bolje predstaviti kao Caraxova sina ili izvaliti neku sličnu laž, ali on je samo kleknuo kraj starice i uhvatio je za drhtavu, usahlu ruku.

"Jacinta, ja sam Fermin, a ovaj krasni momak je moj prijatelj Danici. Šalje nas vaš prijatelj velečasni Fernando Ramos, koji danas nije mogao doći jer mora služiti dvanaest misa, znate kako je to sa svecima, ali šalje vam tople pozdrave. Kako se osjećate?"

Starica se ljupko osmjehnu Ferminu. Moj prijatelj pogladi je po licu i čelu. Starica je u dodiru tuđe kože uživala kao razmaženi mačak. Osjetih da me nešto steže u grlu.

"Glupo pitanje, zar ne?" nastavi Fermin. "Vi biste zapravo voljeli biti vani, plesati polku. Izgledate kao prava plesačica, to vam sigurno svi govore."

Nikad ga još ne bijah vidio da se tako nježno odnosi prema nekome, čak ni prema Bernardi. Sve je to bila laska, ali ton i izraz njegova lica bili su iskreni.

"Divne stvari govorite", prošapta ona uzdrhtalim glasom, glasom osobe koja nema s kime razgovarati ni što reći.

"Ni upola toliko divne kao što ste vi, Jacinta. Možemo li vam postaviti nekoliko pitanja? Kao na onim radijskim kvizovima, znate?"

Starica u znak odgovora samo trepnu.

"Rekao bih da to znači da. Sjećate li se Penelope, Jacinta? Penelope Aldaya? Za nju vas želimo pitati."

Jacinta kimnu, a lice joj se najednom ozari.

"Moja curica", promumlja i učini mi se da će istog časa briznuti u plač.

"Baš ona. Sjećate je se, zar ne? Mi smo Julianovi prijatelji. Juliana Caraxa. Onoga što je pričao strašne priče, i njega se sjećate, zar ne?"

Staričine su se oči blistale, kao da je te riječi i dodir nečije ruke časomice vraćaju u život.

"Velečasni Fernando, iz Škole sv. Gabrijela, rekao nam je da ste veoma voljeli Penelope. On vas jako voli i svaki dan misli na vas, znate? Ne dolazi vam češće samo zato što mu novi biskup skorojević i puzavac, zna nakrcati toliko misa da stalno ostaje bez glasa."

"A vi sigurno dovoljno jedete?" upita najednom starica zabrinuto.

"Jedem kao vuk, Jacinta, ali imam pravi muški metabolizam i sve sagori. Ali vjerujte, ispod ove odjeće ja sam vam sam mišić. Popipajte, popipajte. Kao Charles Atlas, samo dlakaviji." Jacinta kimnu, već mirnija. Nije skidala oči s Fermina. Na mene je već sasvim zaboravila. "Što nam možete reći o Penelope i Julianu?"

"Zajedno su mi je oteli", reče. "Moju curicu."

Koraknuh da nešto kažem, ali Fermin mi uputi pogled koji je govorio: kuš.

"Tko vam je oduzeo Penelope, Jacinta? Sjećate li se?"

"Gospodin", reče i podiže oči u strahu, kao da se boji hoće li nas tko čuti.

Fermin kao da je procjenjivao snagu staričine geste te poprati njezin pogled u visine, važući mogućnosti.

"Mislite li na Boga svemogućega, cara nebeskog, ili na gospodina oca gospođice Penelope, gazdu Ricarda?"

"Kako je Fernando?" upita starica.

"Popić? Kao ružica. Kad se najmanje budete nadali, izabrat će ga za papu, pa će vas postaviti u Sikstinsku kapelu. Lijepo vas pozdravlja."

"On me jedini posjećuje, znate. Dolazi jer zna da nemam nikoga drugog."

Fermin mi dobaci pogled iskosa, kao da misli isto što i ja. Jacinta Coronado bila je mnogo prisebnija nego što je njezin izgled sugerirao. Tijelo se gasilo, ali um i duša i dalje su izgarali u tom bunaru jada. Upitah se koliko ih je još takvih kao ona, i kao razuzdani starčić koji nam je rekao gdje ćemo je naći, zarobljeno na tome mjestu.

"Dolazi jer vas jako voli, Jacinta. Jer se sjeća kako ste ga dobro i i hranili kad je bio momčić, sve nam je ispričao. Sjećate li se toga, Jacinta? Sjećate li se onih vremena, kad ste išli po Jorgea u školu, sjećate li se Fernanda i Juliana?"

"Julian..."

Polako je prošaptala to ime, ali osmijeh ju je izdao.

"Sjećate li se Juliana Caraxa, Jacinta?"

"Sjećam se dana kad mi je Penelope rekla da će se udati za njega..."

Fermin i ja zaprepašteno se pogledasmo.

"Udati? Kad je to bilo, Jacinta?"

"Onoga dana kada ga je prvi put vidjela. Imala je trinaest godina i nije znala ni tko je ni kako se zove."

"Kako je onda znala da će se udati za njega?"

"Jer ga je već vidjela. U snovima."

Kao dijete, Maria Jacinta Coronado bila je uvjerena da svijet završava u okolici Toleda i da se preko gradskih granica nalaze samo magle i oceani vatre. Jacinta je na tu pomisao došla u snu tijekom groznice koja ju je u četvrtojgodini gotovo stajala života. Snovi su započeli s tom tajanstvenom groznicom, za koju su neki krivili ubod golemog crvenog škorpiona koji se jednoga dana pojavio u kući i više nikad nije viđen, a drugi zlodjela lude redovnice koja je noću ulazila u kuće i trovala djecu, i koja će

mного godina kasnije umrijeti na vješalima recitirajući Očenaš unatraške, iskolačenih očiju, dok se nad gradom istodobno navlačio crveni oblak iz kojeg je provalila sva sila krepanih žohara.

U snovima je Jacinta vidjela prošlost i budućnost, a katkad bi joj se ukazale i tajne i misteriji starih toledskih ulica. Jedan od stalnih likova u njezinim snovima bio je Zaharija, anđeo koji se uvijek odijevao u crno, a pratio ga je tamni mačak žutih očiju čiji je dah mirisao po sumporu. Zaharija je znao sve: prorekao joj je točan dan i sat smrti njezina strica Venancija, preprodavača pomasti i svete vodice. Otkrio joj je mjesto na kojemu je njezina majka, uzorna bogomoljka, skrivala snop pisama od zaljubljena studenta medicine slaboga financijskog stanja, ali solidna poznavanja anatomije, u čijoj je sobi u Ulici Sv. Marije unaprijed otkrila vrata raja. Objavio joj je da je u njezinoj utrobi skriveno nešto zlo, neki mrtvi duh koji joj želi zlo, i da će upoznati ljubav samo jednoga čovjeka, ljubav praznu i sebičnu koja će joj srce prelomiti na pola. Pretkazao joj je da će za života svjedočiti propasti svega što je voljela, i da će prije nego što stigne u raj posjetiti pakao. Na dan kad je dobila prvu mjesječnicu Zaharija i njegov sumporni mačak nestali su iz njezinih snova, ali mnogo godina kasnije Jacinta će se sjetiti posjeta crnog anđela sa suzama u očima, jer su se ispunila sva njegova proročanstva.

I tako, kad su joj liječnici objavili da nikada neće imati djecu, Jacinta se nije iznenadila. Nije se iznenadila, premda je zamalo umrla od tuge, ni kad ju je suprug nakon tri godine braka obavijestio da je ostavlja zbog druge jer je ona poput puste i jalove zemlje, jer nije žena. U odsutnosti Zaharije kojega je smatrala izaslanikom s neba, jer je, iako crn, bio blistav, i najzgodniji muškarac kojega je ikad vidjela ili sanjala, Jacinta je nasamo razgovarala s Bogom, krijući se po kutovima, na neviđeno i ne očekujući da joj odgovori jer na svijetu ima puno jada, a njezini problemi bili su, napokon, obične tričarije. Svi njezini razgovori s Bogom ticali su se iste teme. U životu je željela samo jedno: biti majka, biti žena.

Jednoga dana, dok se molila u katedrali, prišao joj je neki čovjek kojega je prepoznala kao Zabariju. Bio je odjeven kao i uvijek i na krilu držao svojega pakosnog mačka. Nije ostario ni dana, i još je imao iste one prekrasne nokte, kao u neke grofice, duge i zašiljene. Anđeo joj je priznao da je sišao k njoj jer Bog ne kani odgovoriti na njezine molbe. Zaharija joj je rekao neka se ne brine jer će joj on, ovako ili onako, poslati djetesce. Nagnuo se bliže k njoj, prošaptao riječ Tibidabo, i nježno joj poljubio usnice. Na dodir tih usnica mekih poput karamele Jacinta je doživjela viziju: imat će djevojčicu bez potrebe da upozna muškarca što joj je, sudeći prema trogodišnjem iskustvu iz spavaće sobe sa suprugom koji je skakao po njoj dok joj je glavu pokrивao jastukom i mumljao: "*Negledaj, kurvo*", predstavljalo olakšanje. Tu djevojčicu naći će u dalekom gradu, zarobljenu između mjesečevih planina i mora svjetla, u gradu napućenom zgradama koje mogu postojati samo u snovima. Nakon toga Jacinta nije znala je li Zaharijin posjet bio samo još jedan njezin san ili je anđeo doista dohrlio na njezin poziv u katedrali u Toledu, s mačkom i grimiznim noktima, svježe manikiranim. No ni na tren nije posumnjala u istinitost tih proročanstava. Tog istog dana konzultirala se sa župnim đakonom, načitanim čovjekom koji je vidio svijeta govorilo se da je bio čak u Andori i da natuca nešto malo baskijskoga. Đakon je ustvrdio da, koliko on zna, među krilatom nebeskom vojskom ne postoji takav anđeo Zaharija, no pažljivo je saslušao Jacintinu viziju, i nakon pomna promišljanja, a u skladu s opisom nekakve katedrale koja je, prema riječima vidjelice, nalikovala na veliki ženski češalj od otopljene čokolade, mudri je čovjek rekao:

"Jacinta, ti si vidjela Barcelonu, tu veliku čarobnicu, i katedralu Sagrada Familia..."

Dva tjedna poslije, oboružana zavežljajem, molitvenikom i prvim osmijehom u posljednjih pet godina, Jacinta se zaputila u Barcelonu, uvjerena da će se ostvariti sve što joj je anđeo prorekao.

Mного je mjeseci Jacinta životarila prije negoli je pronašla stalan posao u jednome od skladišta tvrtke Aldaya i sinovi, kraj paviljona nekadašnje Svjetske izložbe u Ciudadeli. Barcelona iz njezinih snova pretvorila se u neprijateljski, zlokoban grad, pun zatvorenih palača i tvornica koje su ispuštale magličaste isparine i trovale kožu ugljenom i sumporom. Jacinta je od prvoga dana znala da je taj grad

žena, tašta i okrutna, i naučila je pribojavati je se i nikada je ne gledati u oči. Živjela je sama u pansionu u četvrti Ribera, gdje je od plaće mogla sebi priuštiti samo bijedan sobičak bez prozora, i gdje je jedino svjetlo dolazilo od svijeća koje je krala iz katedrale i držala upaljenima cijele noći kako bi rastjerala štakore koji su pojeli uši i prste šestomjesečnom djetetu prostitutke Ramonete, njezine susjede i jedine prijateljice koju je stekla tijekom jedanaest mjeseci u Barceloni. Te zime svakoga je dana padala kiša, kiša crna od čađe i arsena. Ubrzo je Jacinta počela strahovati da je ju Zaharija prevario, daje došla u ovaj grozni grad kako bi umrla od hladnoće, u bijedi i zaboravu.

Odlučna da preživi, Jacinta je dolazila u skladište svakoga dana prije zore i nije odlazila sve dok ne bi pao mrak. Ondje ju je g.Ricardo Aldava jednom prilikom zatekao kako njeguje kćer jednog od predradnika, oboljelu od sušice, i vidjevši mar i nježnost kojom je mlada djevojka zračila, odlučio ju je odvesti svojoj kući da se brine o njegovoj supruzi, koja je nosila njegovo, prvo dijete. Njezine molitve bile su uslišane. Te noći Jacinta je nanovo u snovima vidjela Zahariju. Anđeo više nije bio odjeven u crno. Bio je gol, i koža mu je bila prekrivena s krljušti. Više ga nije pratio mačak, nego bijela zmija koja mu se omotala oko torza. Kosa mu bijaše narasla do struka, a njegov osmijeh, onaj karamelasti osmijeh koji je poljubila u katedrali u Toledu, sada je bio obrubljen oštrim trokutastim zubima kakve je viđala u nekih pučinskih riba koje su udarale repom na ribljoj tržnici. Mnogo godina kasnije djevojka će opisati tu viziju osamnaestogodišnjem Julianu Caraxu, sjećajući se da je onoga dana kad je napustila pansion u Riberi i preselila se u palaču Aldaya njezina prijateljica Ramoneta noću izbodena nožem u veži zgrade i da je dijete umrlo od hladnoće u naručju lesa. Kad su doznali novost, stanari pansiona pograbili su se, počupali, potukli i izgrebli oko ono malo bijedne imovine sirote pokojnice. Jedino što su ostavili bilo je njezino najdragocjenije vlasništvo: knjiga. Jacinta ju je prepoznala jer ju je Ramoneta mnogo puta noću molila da joj pročita jednu ili dvije stranice. Ona sama nikada nije naučila čitati.

Četiri mjeseca poslije rodio se Jorge Aldaya, i premda mu je Jacinta pružala svu nježnost koju mu majka, eterična dama koja joj se uvijek doimala kao zarobljena u vlastitu zrcalnom odrazu, nikad nije mogla ili nije znala dati, dadilja je shvatila da to nije dijete koje joj je Zaharija obećao. Tih godina Jacinta je za sobom ostavila dane mladosti i pretvorila se u drugu ženu, koju je s onom starom povezivalo samo isto ime i lice. Ona druga Jacinta bijaše ostala u pansionu Ribera, mrtva koliko i Ramoneta. Sada je živjela u sjeni Aldayina bogatstva, daleko od mračnoga grada koji je toliko zamrzila i u koji se nije usudila kročiti ni kad bijednom mjesečno dobila slobodan dan. Naučila je živjeti kroz druge, kroz tu obitelj koja je sjedila na bogatstvu kakvo ona nije mogla ni pojmiti. Živjela je u očekivanju toga djeteta, koje će biti žensko, kao i taj grad, kojemu će pružiti svu ljubav kojom joj je Bog otrovao dušu. Katkad se Jacinta pitala je li taj sneni spokoj koji proždire njezine dane, to pomračenje svijesti, ono što ljudi nazivaju srećom, i željela je vjerovati da je Bog, beskrajno šutljiv, na svoj način odgovorio na njezine molitve.

Penelope Aldava rodila se u proljeće 1902. Tada je g.Ricardo Aldaya već stekao kuću na Aveniji Tibidabo, ono zdanje za koje su njezini kolege iz službe smatrali da je pod utjecajem nekih moćnih čini, ali kojega se Jacinta nije bojala jer je znala da je ono što drugi smatraju čarolijom samo pojava koju ona vidi u snovima: sjena anđela Zaharije, koji sada jedva da je sličio muškarcu kojega se sjećala, i pojavljivao joj se samo kao vuk koji hoda na dvije stražnje noge.

Penelope je bila krhka djevojčica, bljedunjava i tanahna. Jacinta ju je gledala kako raste poput cvijeta okružena zimom. Godinama je svake noći bdjela nad njom, osobno pripremala sve njezine obroke, šivala joj odjeću, bila kraj nje kad bi je snašla tisuću ijedna boljetica, kad je izgovorila prve riječi, kad je postala žena. Gđa Aldaya bila je tek dio scenografije, figura koja je ulazila na pozornicu i izlazila s nje već prema diktatima pristojnosti. Prije počinka dolazila bi pozdraviti kćer i govorila joj da je voli više od ičega, da joj je ona najvažnija na svijetu. Jacinta Penelopi nikada nije rekla da je voli. Dadilja je

znala da onaj koji doista voli, voli u tišini: djelima, a nikad riječima. Jacinta je potajno prezirala gđu Aldaya, to tašto i isprazno stvorenje koje je starjelo u hodnicima kućerine pod teretom dragulja kojima ju je ušutkavao muž, koji je već godinama pasao po tuđim dvorištima. Mrzila ju je jer je, od svih žena, Bog baš nju odabrao da rodi Penelope, dok je njezina utroba, utroba prave majke, ostala prazna i jalova. S vremenom su riječi njezina muža postale proročanske, Jacinta je izgubila čak i obličje žene. Izgubila je na težini i stas joj je postao suhonjav, a koža i kosti umorne. Grudi u joj usahle i pretvorile se u krpice kože, bokovi su joj bili kao u dječaka, a njezino tijelo, tvrdo i koščato, nije privuklo čak ni pogled g. Ricarda Aldaye, koji je samo trebao naslutiti tračak prpošnosti pa da pomahnita, kao što su dobro znale sve sluškinje u kući i one u kućama njegovih bliskih prijatelja. *I bolje je tako*, govorila je sebi Jacinta. Ona nije imala vremena za gluposti.

Sve je svoje vrijeme posvećivala Penelopi. Čitala joj je, posvuda ju je pratila, kupala je, odijevala, svlačila, češljala, vodila u šetnju uspavljivala i budila. Ali najviše je s njom razgovarala. Svi su je smatrali ludom dadiljom, usidjelicom koja živi samo kroz svoj posao, ali nitko nije znao istinu: Jacinta nije Penelopi bila satno majka nego i najbolja prijateljica. Čim je djevojčica počela govoriti i uobličivati misli, što je bilo mnogo ranije nego što je Jacinta ikad vidjela u i jednoga drugog djeteta, počele su dijeliti tajne, snove i život.

Vrijeme je samo učvrstilo taj savez. Kad je Penelope zašla u pubertet, postale su nerazdvojne družbenice. Jacinta je gledala kako je Penelope procvjetala u ženu čija ljepota i dražest nisu bile vidljive samo njezinim zaljubljenim očima. Kad je u kuću stigao onaj zagonetni dječak Julian, Jacinta je od prvoga trenu primijetila da između njega i Penelope struji neka čudna struja. Povezivala ih je neka spona, slična onoj koja je povezivala nju i Penelope, ali istodobno i drukčija. Snažnija. Opasna. Isprva je mislila da će zamrziti toga dječaka, ali ubrzo je shvatila da ne mrzi Julidna Caraxa, niti će ga ikad moći mrziti. Dok je Penelope padala pod Julianov utjecaj, i ona je dopustila da je to ponese, i naposljetku je željela samo ono što želi Penelope. Nitko to nije primijetio, nitko nije obraćao pozornost, ali kao i uvijek ono glavno odlučeno je mnogo prije nego što je priča i otpočela, a tada je već bilo prekasno.

Mnogo će mjeseci proći u čeznutljivim pogledima i uzdasima prije nego što su Julian Carax i Penelope napokon ostali nasamo. Njihovim životima upravljala je slučajnost. Sretali su se u hodnicima, promatrali jedno drugo sa suprotnih krajeva stola, šutke se dodirivali, ćutjeli jedno drugo i u samoći. Prve su riječi izmijenili u knjižnici kuće na Aveniji Tibidabo jednoga olujnog popodneva kad se Vila Penelope ispunila svjetlom svijeća, tek nekoliko sekunda ukradenih od polumraka u kojima je Julian pomislio da u djevojčinim očima vidi sigurnost kako oboje osjećaju isto, da ih proždire ista tajna. Nitko to nije primijetio. Nitko osim Jacinte, koja je sa sve većim nemirrom promatrala igru pogleda koju su Penelope i Julian igrali u sjeni Aldaya. Strepila je za njih.

U to je vrijeme Julian već počeo provoditi besane noći pišući priče od ponoći do svitanja, priče u kojima je Penelopi izljevao svoju dušu. Potom bi, tražeći bilo kakvu izliku da posjeti kuću na Aveniji Tihidabo, krišom šmugnuo u Jacintinu sobu i predao joj stranice kako bi ih ona odnijela djevojčici. Katkad bi mu Jacinta predala poruku koju mu je napisala Penelope, pa bi je danima pročitavao. Ta je igra potrajala mjesecima. Premda im je vrijeme kralo sreću, Julian je davao sve od sebe da bude blizu Penelope. Jacinta mu je pomagala jer je željela da Penelope bude sretna, da to svjetlo ostane živo. Julian je sa svoje strane osjećao da se ona prvotna nevinost raspršila i da mora nešto žrtvovati. Tako je počeo lagati g. Ricardu o svojim planovima za budućnost, pretvarati se da ga silno zanima karijera u bankarstvu i financijama, glumiti sklonost i privrženost Jorgeu Aldayi kako bi opravdao svoju gotovo stalno nazočnost u kući na Aveniji Tihidabo, govoriti samo ono što je znao da drugi žele čuti, čitati im misli i želje. Prigušio je poštenje i iskrenost, osjećao da prodaje dušu, i strahovao da ako jednom i zasluži Penelope, u njemu više neće ostati ništa od onog Juliana koji ju je prvi put ugledao. Katkad se Julian budio u zoru,

plamteći od bijesa, žudeći da cijelom svijetu objavi svoje prave osjećaje, da se suoči s Ricardom Aldayom i kaže mu kako ga ne zanima njegovo bogatstvo, njegove makinacije za budućnost ni njegova tvrtka, da on želi samo njegovu kćer Penelope i da je kani odvesti što dalje od toga praznog i obamrlog svijeta u kojemu ju je zatočio. No svjetlost dana raspršila bi njegovu hrabrost.

Katkad bi se Julian povjeravao Jacinti, koja je dječaka zavoljela i više nego što je htjela. Često bi napustila Penelope i pod izlikom da ide po Jorgea u Školi sv. Gabrijela posjećivala Juliana i nosila mu poruke od Penelope. Tako je upoznala Fernanda, koji će joj mnogo godina kasnije ostati jedini prijatelj dok čeka smrt u paklu Svete Lucije koji joj je prorekao anđeo Zaharija. Katkad bi dadilja lukavo povelala Penelope sa sobom kako bi se mladi nakratko vidjeli, gledala bi kako raste ljubav kakvu sama nikada nije upoznala, ljubav kakva je njoj bila uskraćena. Tada je Jacinta primijetila i nazočnost onoga tmurnog i uznemirujućeg dječaka kojega su svi zvali Francisco Javier, sina školskog domara. Zatekla bi ga kako ih uhodi, kako izdaleka motri njihove pokrete i guta Penelope očima. Jacinta je čuvala sliku Juliana i Penelope koju je službeni Aldayin fotograf Recasens snimio pred vratima klobučarnice u Rondi San Antonio. Bio je to nevin prizor, snimljen u podne u nazočnosti g. Ricarda i Sophie Carax. Jacinta ju je uvijek nosila uza se.

Jednoga dana dok je čekala Jorgea na izlazu iz Škole sv. Gabrijela dadilja je zaboravila torbu kraj vodoskoka i kad se vratila po nju, primijetila je da mladi gospodin Fumero vršlja naokolo i nervozno je gleda. Te večeri nije mogla naći sliku, i bila je sigurna da ju je taj dječak ukrao.

U drugoj prigodi, nekoliko tjedana kasnije, Francisco Javier Fumero prišao je dadilji i upitao je može li Penelopi odnijeti nešto od njega. Kad je Jacinta upitala o čemu je riječ, dječak je izvadio rupčić s figuricom izrezbarenom u borovini. Jacinta je u njoj prepoznala Penelopu i osjetila kako je podilaze žmarci. Prije nego je uspjela odgovoriti, dječak je otišao. Putem do kuće na Aveniji Tibidabo Jacinta je figuricu bacila kroz prozor automobila, kao da je to neka smrdljiva strvina. Mnogo puta poslije Jacinta se budila u zoru, oblivena znojem, mučena košmarima u kojima se taj dječak mutna pogleda obrušava na Penelope s hladnom i ravnodušnom brutalnošću kakva kukca.

Nekoliko puta Jacinta je čekajući Jorgea pred školom razgovarala s Julianom. I on već bijaše zavolio tu ženu stroga lica i vjerovao joj je više nego sebi samome. Ubrzo, kadgod bi se neki problem ili neka sjena nadvili nad njegov život, ona i Miquel Moliner bili su prvi, a katkad i posljednji koji su za to doznali.

U jednoj prigodi Julian je ispričao Jacinti da je zatekao svoju majku i g. Ricarda Aldayu u dvorištu kraj vodoskoka u razgovoru dok su čekali da izađu učenici. G. Ricardo očigledno je uživao u Sophinu društvu, i Julian je osjetio stanovitu zlovolju, jer bio je dobro upoznat sa zavodničkom reputacijom toga industrijalca i s njegovim nezasitnim apetitom za ženskim dražima, bez obzira na klasu ili bračno stanje, na koji je bila imuna samo njegova supruga svetica.

"Baš sam tvojoj majci govorio kako ti se jako sviđa nova škola."

Na rastanku im je g. Ricardo namignuo i udaljio se uz grohotan smijeh. Njegova majka cijelim je putem na povratku kući bila šutljiva, očito uvrijeđena komentarima koje joj je upućivao g. Ricardo Aldaya.

Nije samo Sophie sumnjičavim okom promatrala njegovu sve veću povezanost s obitelji Aldaya i tugovala što zanemaruje stare prijatelje iz susjedstva i svoju obitelj. Dok je njegova majka reagirala tugom i šutnjom, klobučar je iskazivao gorčinu i prkos. Prvotna žarka želja da proširi posao na kremu barcelonskoga društva ubrzo je isparila. Svoga sina gotovo da i nije viđao, pa je morao uposliti Qiiimeta, dječaka iz susjedstva, Julianova starog prijatelja, kao pomoćnika i šegрта u radionici. Antoni Fortuny smatrao je da može otvoreno razgovarati samo o šeširima. Svoje je osjećaje čuvao u duši mjesecima, sve dok ga nisu nepovratno izjeli. Svaki dan bivao je sve zlovoljniji i razdraženiji. Ništa mit nije bilo po

volji, od truda sirotog Quimeta, koji je dušu ostavljao na poslu, pa do pokušaja supruge Sophie da ublaži prividni zaborav na koji ih je osudio Julian.

"Tvoj sin umislio je da je važan jer ga ti bogataši drže kao majmuna na špagi", govorio je smrknuto, zatrovan gorčinom.

Jednoga lijepog dana, navlas tri godine od prvoga posjeta g. Ricarda Aldaye radionici Fortuy i sin, klobučar je prepustio dućan na brigu Quimetu i rekao da se vraća u podne. Ne budi lijen, pojavio se u uredu konzorcija koji je Aldaya imao na Setnici Gracia i zatražio da ga g. Ricardo primi.

"A koga imam čast najaviti?" upitao je neki službenik oholim glasom. "Njegova osobnog klobučara."

G. Ricardo ga je primio, pomalo iznenađen, ali dobro raspoložen, misleći da mu možda Fortuy nosi neki račun. Mali trgovci nikada neće shvatiti kakav je protokol kad je riječ o novcu.

"I recite, što mogu učiniti za vas, prijatelju Fortunato?"

Bez daljnjeg odlaganja Antoni Fortuy objasnio je g. Ricardu da je u grdnoj zabludi glede njegova sina Juliana.

"Moj sin, gospodine Ricardo, nije ono što vi mislite. Baš naprotiv, on je neuko dijete, lijen i bez ikakva talenta osim onih gluparija kojima mu je mati napunila glavu. Nikad ništa neće postići, vjerujte mi. Nema ambicije ni karaktera. Vi ga ne poznajete i on jako dobro zna obmanuti neznance, uvjeriti ih da zna sve, ali taj vam ne zna pod milim Bogom ništa. On je osrednja pamet i budala. Ali ja ga poznajem bolje od ikoga i mislio sam da vas moram upozoriti."

G. Ricardo Aldaya saslušao je to izlaganje u tišini, i ne trepnuvši.

"Je li to sve, Fortunato?"

Industrijalac je potom pritisnuo gumb na stolu i ubrzo se na vratima ureda pojavio tajnik koji ga je uveo.

"Prijatelj Fortunato ide, Balcells", obavijestio ga je. "Budite dobri, ispratite ga do vrata."

Ledeni industrijalčev ton nije se svidio klobučaru.

"Oprostite, gazda Ricardo, zovem se Fortuny, ne Fortunato."

"Svejedno. Žalim vas, Fortuny. Bio bih vam zahvalan kad više ne biste dolazili."

Kad se Fortuny opet našao na ulici, osjetio je da je usamljeniji nego ikad, i da su svi protiv njega. Tek nekoliko dana poslije, otmjeni klijenti koje mu je donijelo prijateljstvo s Aldayom počeli su mu otkazivati narudžbe i isplaćivati račune. Za svega nekoliko tjedana morao je otpustiti Quimeta jer nije bilo dovoljno posla za obojicu. Na kraju krajeva, mali ionako ništa nije vrijedio. Bio je glup i lijen, kao i svi.

Tada su susjedi počeli komentirati kako je g. Fortuny naočigled ostario, i da djeluje usamljenije, ogorčenije. Jedva da je i sa kim razgovarao, i duge je sate provodio zatvoren u svojoj radionici, bez ikakva posla, gledajući ljude kako prolaze ispred izloga s osjećajima punim prijezira, a katkad i čežnje. Poslije je sam sebe uvjeravao da se moda mijenja, da mladi ljudi više ne nose šešire, a da oni drugi radije posjećuju robne kuće u kojima se šeširi prodaju već gotovi po veličinama, s modernijim dezenima i nižim cijenama. Klobučarnica Fortuy i sin polako je utonula u malodušje, sjenu i tišinu.

"Čekate da ja umrem", govorio je sebi. "E pa možda ću vas i razveseliti."

Nije znao da je već odavno počeo umirati.

Nakon tog događaja Julian se potpuno okrenuo svijetu Aldaya, Penelopi i jedinoj budućnosti koju je mogao zamisliti. Tako su prošle gotovo dvije godine života na rubu, u tajnosti. Zaharija je to na svoj način odavno preurekao. Sjene su se zgušnjavale oko njega, a ubrzo čega posve okružiti.

Prvi znak stigao je jednoga travanjskog dana 1918. godine. Jorge Aldaya punio je osamnaest godina, i g. Ricardo, u ulozi glave obitelji, odlučio je organizirati, ili bolje rečeno naložiti da se organizira, monumentalna rođendanska proslava koju njegov sin nije želio i s koje će on, opravdavajući se

neodgovornim poslovnim obvezama, izostati kako bi se u plavom apartmanu hotela Colon susreo sa zanosnom damom za razbibrigu tek pristiglom iz Petrograda. Kuća u Aveniji Tibidabo za taj je događaj pretvorena u cirkuski paviljon: stotine lampiona, zastavica i štandova postavljene su u vrtovima da dočekaju goste.

Na proslavu su bili pozvani gotovo svi školski kolege Jorgea Aldaye iz Sv. Gabrijela. Na Julianov prijedlog Jorge je među pozvane uključio i Francisca Javiera Fumera. Miquel Moliner upozorio ih je da će se sin školskoga domara osjećati izgubljeno među ispraznom i pompoznom mladom otmjenom gospodom. Francisco Javier dobio je poziv, ali naslutivši isto ono što je pretekao Miquel Moliner, odlučio je odbiti. Kad je njegova majka, gđa Yvonne, doznala da njezin sin kani odbiti poziv u raskošnu rezidenciju Aldaya, zamalo ga je oderala živa. Što je to bilo ako ne znak da će i ona ubrzo stupiti u visoko društvo? Idući korak mogao bi biti poziv na čaj i kolače s gđom Aldaya i drugim damama neupitna ugleda. Stoga je gđa Yvonne uzela ušteđevinu koju je na jedvite jade skupljala od muževe plaće i poslala kupiti mornarsko odijelce za svoga sina.

Franciscu Javieru bilo je tada već sedamnaest godina i u tom odijelu, plavom, s kratkim hlačama i očevidno u skladu s istančanim ukusom gđe Yvonne, osjećao se smiješno i poniženo. Na majčino navaljivanje Francisco Javier je pristao poći i cijeli taj tjedan rezbario nož za pisma koji je kanio darovati Jorgeu. Na dan proslave gđa Yvonne je silovito navalila da sina isprati do ulaza u Aldayinu kuću. Željela je osjetiti miris bogatstva i uživati u blaženstvu što svoga sina gleda kako kroti kroz vrata koja te se ubrzo otvoriti i njoj. Kad je došlo vrijeme da na sebe navuče to jezivo ružno mornarsko ruho, Francisco Javier otkrio je da mu je pretijesno. Yvonne ga je odlučila bez okolišanja i na bilo koji način zakrpati. Zakasnili su. U međuvremenu, iskoristivši sveopću gungulu i odsutnost g. Ricarda, koji je jamačno u tom času uživao u onom cvijetu slavenske rase i slavio na svoj način, Julian bijaše šmugnuo s proslave. Penelope i on trebali su se naći u knjižnici, gdje nije postojala opasnost da će naletjeti na ijednog člana znamenitog i prosvijećenog visokog društva. Odveć zauzeti uzajamnim proždranjem usnica, ni Julian ni Penelope nisu primijetili gnjevni par koji se upravo u tom času približavao ulaznim vratima kuće. Francisca Javiera, dotjerana kao mornara na proslavi prve pričesti i purpurna od poniženja, praktički je vukla gđa Yvonne, koja je za tu prigodu odlučila iz ormara izvući slamnati šešir u kompletu s haljinom na nabore i volane, u kojoj je podsjećala na štand sa slatkišima ili, riječima Miquela Molinera koji ju je opazio izdaleka, na divljeg bivola prerušena u madam Recamier. Na vratima su stajala dva člana posluge. Činilo se da dvoje posjetitelja nije na njih ostavilo prejak dojam. Gđa Yvonne naložila im je da najave njezina sina, g. Francisca Javiera Fumera de Sotoceballosa. Dvojica slugu podrugljivo su odgovorila da im to ime ne zvuči poznato. Rasrđena, ali ne gubeći pribranost, kao što i priliči velikoj gospodi, Yvonne je podviknula sinu neka im pokaže pozivnicu. Na nesreću, tijekom krojatkih prilagodbi pozivnica bijaše ostala na šivaćem stolu gđe Yvonne.

Francisco Javier pokušao je objasniti kako stoji stvari, ali zamučao je, a smijeh dvojice slugu nije pridonio razrješenju nedorazuma. Naposljetku su im rekli neka im se gube s očiju. Gđa Yvonne, raspaljena od bijesa, zaprijetila im je rekavši da ne znaju s kime imaju posla. Sluge su joj odgovorili da je radno mjesto pralje već popunjeno. S prozora svoje sobe Jacinta je gledala Francisca Javiera kako se okreće da ode, a onda najednom kao ukopan zastaje. Dječak se okrenuo, i iza leđa svoje majke koja je iz svega grla galamila na bahate sluge, ugledao je taj par. Julian je ljubio Penelope kraj velikog prozora knjižnice. Ljubili su se strastveno kao dvoje koje jedno drugome pripada, nesvjesni svijeta oko sebe.

Idućega dana, tijekom podnevnog odmora, Francisco Javier neočekivano se pojavio. Vijest o jučerašnjem skandalu već se proširila među učenicima, i dočekao ga je podsmijeh i pitanje što je učinio sa svojim mornarskim odijelcem. No smijeh je naglo zamro kad su učenici primijetili da mladić u ruci nosi očevu pušku. Nastala je tišina i mnogi su se udaljili. Samo se društvo koje su činili Aldaya, Moliner,

Fernando i Julian okrenulo i stalo promatrati mladića, u nevjerici. Bez ikakva upozorenja, Francisco Javier podigao je pušku i naciljao. Očevici su poslije izjavili da na njegovu licu nije bilo ni srdžbe ni bijesa. Francisco Javier postupio je s istom onom automatskom hladnoćom s kojom je čistio u vrtu. Prvi metak prošao je tik uz Julianovu glavu. Drugi bi mu probušio vrat da se Miauel Moliner nije bacio na domareva sina i oteo mu pušku. Julian Carax cijeli je taj prizor promatrao zaprepašteno, nesposoban pokrenuti se. Svi su mislili da su meci bili namijenjeni Jorgeu Aldayi u znak osvete zbog jučer proživljenog poniženja. Tek kasnije, kad je Civilna garda odvela mladića a domar i njegova žena gotovo su naglavačke izbačeni iz škole, Miauel Moliner prišao je Julianu i rekao mu, bez ikakva ponosa, da mu je spasio život. No Julian nije ni slutio da se taj život, ili onaj njegov dio koji je želio živjeti, približava kraju.

Bila je to posljednja godina koju će Julian i njegovi prijatelji provesti u Školi sv. Gabrijela. Mnogo su već govorili o svojim planovima, ili o planovima koje su im obitelji odredile za iduću godinu. Jorge Aldaya već je znao da ga otac šalje na studij u Englesku, a Miquel Moliner smatrao je svoj upis na Sveučilište u Barceloni gotovom stvari. Fernando Ramos više je puta spominjao da će možda stupiti u isusovačko sjemenište, što su njegovi učitelji smatrali najbudnijim za mladića u njegovu položaju. Što se Francisca Javiera Fumera tiče, o njemu se znalo samo toliko da je posredovanjem g. Ricarda Aldaye primljen u popravni dom negdje u dolini Ardn u Pirenejima, gdje ga je čekala duga zima. Gledajući prijatelje kako planiraju svoj životni put, Julian se pitao što će biti s njim. Njegovi snovi i književne ambicije činili su mu se daljima i neostvarivijima nego ikad. Samo je želio biti blizu Penelope.

Dok se on pitao što će biti s njegovom budućnošću, drugi su za njega već imali planove. G. Ricardo Aldaya već mu je pripremao mjesto u svojoj tvrtki kako bi ga uveo u posao. Klobučar pak bijaše odlučio da njegov sin, ako ne želi nastaviti s obiteljskim poslom više neće živjeti na njegovoj grbači. Stoga je potajno pokrenuo sve potrebne postupke da Juliana pošalje u vojsku, gdje će ga nekoliko godina vojničkoga života izliječiti od snova o veličini. Julian nije znao za takve planove, a kada jednom shvati što su drugi za njega pripremili, već će biti prekasno. Samo mu je Penelope bila u mislima, i višega nisu zadovoljavali glumljena ravnodušnost i tajni sastanci. Želio ju je viđati češće, i sve je više i više riskirao da njegova veza s djevojkom bude otkrivena. Jacinta je davala sve od sebe da ih zaštiti: lagala je koliko je duga i široka, utanačivala tajne sastanke i smišljala tisuću ijednu smicalicu da im omogući nekoliko trenutaka nasamo. Čak je i ona shvaćala da to nije dovoljno, i da svaka minuta koju provedu zajedno još više zbližava Penelope i Juliana. Dadilja je već neko vrijeme u njihovim pogledima naučila prepoznati prkos i aroganciju požude: slijepu volju da ih se otkrije, da njihova tajna postane otvoreni skandal pa da se više ne moraju skrivati po zakucima i tavanima i voljeti u mraku. Katkad, kad bi Jacinta dolazila Penelopi poželjeti laku noć, djevojka bi briznula u plač i priznala joj kako žudi pobjeći s Julianom, sjesti na prvi vlak i pobjeći nekamo gdje ih nitko ne poznaje. Jacinta, koja se sjećala kakav je svijet izvan rešetki palače Aldaya, samo bi se stresla i pokušavala je odgovoriti. Penelope je bila poslušne naravi, i strah koji je vidjela na Jacintinu licu bio je dovoljan daje umiri. Julian je bio druga priča.

Tijekom tog posljednjeg proljeća u Sv. Gabrijelu, Julian je uznemireno otkrio da se g. Ricardo Aldaya i njegova majka potajice nalaze. Isprva se pobojavao da je Sophie samo još jedna slasna rečka u industrijalčevoj zbirci, ali ubrzo je shvatio da se ti sastanci, koji su se uvijek odigravali u kavanama u središtu grada i odvijali prema najstrožem bontonu, ograničavaju samo na razgovor. Sophie je te susrete tajila. Kad je Julian napokon odlučio zaskočiti g. Ricarda i pitati ga što se to događa između njegove majke i njega, industrijalac se nasmijao.

"Tebi ništa ne može promaknuti, zar ne, Juliane? Baš sam htio s tobom razgovarati o toj temi. Tvoja majka i ja razgovaramo o tvojoj budućnosti. Ona je prije nekoliko tjedana došla k meni, zabrinuta jer te otac planira dogodine poslati u vojsku. Tvoja majka, kako je i prirodno, za tebe želi najbolje, pa se

obratila meni kako bismo zajedno nešto smislili. Ne brini se, imaš riječ Ricarda Aldaye da nećeš postati topovsko meso. Tvoja majka i ja za tebe imamo velike planove. Imaj povjerenja u nas."

Julian je želio imati povjerenja, ali g.Ricardo ulijevao je sve samo ne povjerenje. I Miquel Moliner slagao se s Julianom.

"Ako želiš pobjeći s Penelope, a neka ti u tome Bog pomogne, treba ti novac"

Novac Julian nije imao.

"To se da urediti", obavijestio ga je Miquel. "Zato imaš bogate prijatelje."

Tako su Miquel i Julian počeli planirati bijeg dvoje ljubavnika. Odredište im je, na Molinerov prijedlog, trebao biti Pariz. Moliner je smatrao da, kad je već odlučio biti umjetnik boem i skapavati od gladi, pariška scenografija bar tu nema premca. Penelope je pomalo govorila francuski, a Julianu je zahvaljujući majčinoj podučici to bio drugi jezik.

"Usto, Pariz je dovoljno velik da se u njemu izgubiš, ali dovoljno malen da se u njemu mogu naći povoljne prilike", procijenio je Miquel.

Njegov prijatelj prikupio je čitavo malo bogatstvo od dugogodišnje ušteđevine i onoga što je uspio izmisti od oca pod najnevjerojatnijim izlikama. Samo je Miquel znao čemu je novac zapravo namijenjen.

"A ja planiram zanijemjeti čim vas dvoje sjednete u taj vlak."

Tog istog popodneva, nakon što je s Miquelom utanačio sve detalje, Julian je otišao u kuću na Aveniji Tibidabo da Penelopi objasni bijeli plan.

"Ovo što ću ti sada reći ne smiješ ispričati nikome. Nikome. Čak ni Jacinti", počeo je Julidn.

Djevojka ga je saslušala zaprepašteno i očarano. Molinerov je plan bio besprijekoran. Miquel će kupiti karte pod lažnim imenom i platiti nekom neznancu da ih podigne na šalteru postaje. Ako ga policija kojim slučajem nađe, moći će im dati samo opis osobe koja ne sliča Julianu. Julian i Penelope naći će se u vlaku. Neće biti čekanja na peronu, gdje bi ih netko mogao vidjeti. Bijeg je dogovoren za nedjelju u podne. Julian će sam otići na postaju Francia. Ondje će ga čekati Miquel s kartama i novcem.

Najosjetljiviji dio bio je onaj koji se ticao Penelope. Ona je morala nekako obmanuti Jacintu i tražiti od nje neka izmisli neki izgovor da je izvuče s mise u jedanaest i odvede kući. Na putu bi je Penelope zamolila da je pusti na sastanak s Julianom i obećala joj da će doći prije nego što se obitelj vrati kući.

Penelope bi to iskoristila da ode na postaju. Oboje su znali da ih Jacinta ne bi pustila kad bi joj rekli istinu. Previše ih je voljela.

"Plan je savršen, Miquele", rekao je Julian kad je saslušao strategiju koju je smislio njegov prijatelj. Miquel je tužno kimnuo.

"Osim jednog detalja: nanijeti ćete bol mnogim ljudima kad zauvijek odete."

Julian je kimnuo misleći na majku i Jacintu. Nije mu palo na pamet da Miquel Moliner misli na sebe. Najteže od svega bilo je uvjeriti Penelope da je nužno Jacintu držati u neznanju glede cijeloga plana.

Samo je Miquel smio znati istinu. Vlak je polazio u jedan poslije podne. Kada Penelopin nestanak bude primijećen, oni će već prijeći granicu. Kad jednom budu u Parizu, prijavit će se u hotel kao muž i žena, pod lažnim imenima. Onda će poslati pismo Miquelu Molineru namijenjeno njihovim obiteljima, u kojemu će im priznati da se vole, obavijestiti ih da su dobro, da ih vole, najaviti crkveno vjenčanje i zamoliti ih za oprost i razumijevanje. Miquel Moliner stavit će pismo u novu omotnicu kako se ne bi vidio pariški žig i pobrinut će se da ga pošalje iz nekog obližnjeg gradića.

"Kada?" upitala je Penelope.

"Za šest dana", rekao joj je Julian. "Ove nedjelje."

Miquel je procijenio da će, kako ne bi pobudili sumnju, biti najbolje da tijekom tih šest dana koliko je još ostalo do bijega Julian ne posjećuje Penelope. Moraju se dogovoriti da se neće vidjeti sve dok se opet ne sretnu u vlaku za Pariz. Šest dana tijekom kojih je neće vidjeti, ni dodirnuti, činili su mu se kao

čitava vječnost. Taj su sporazum, svoj tajni brak, zapečatili poljupcem.

Tada je Julian poveo Penelope u Jacintinu odaju na trećem katu kuće. Na tom su se katu nalazile samo prostorije za sluge, i Julian je bio siguran da ih nitko neće zateći. Razodjenu su se grozničavo, sa žestinom i požudom, izgrevavši se po koži i tonući u tišinu. Naučivši napamet svoja tijela, pokopali su tih šest dana samoće u znoju i slini. Julian je prodirao u nju silovito, pritišćući je o drveni pod. Penelope ga je primala otvorenih očiju, nogu obavljenih oko njegovog struka i usnica rastvorenih od žudnje. Nije bilo ni trunke krhkog i djetinjeg u njezinu pogledu, u njezinu tijelu koje je tražilo još. Poslije, lica još priljubljena uz njezin trbuh, s rukama na njezinim bijelim, još uzdrhtalim grudima, Julian je znao da se moraju oprostiti. Tek što je ustao, kadli se lagano otvoriše vrata sobe i na pragu se ukaza silueta neke žene. Julian načas bijaše pomislio da je to Jacinta, ali smjesta je shvatio da je riječ o gđi Aldaya, koja ih je promatrala kao začarana, s mješavinom opčinjenosti i odbojnosti. Uspjela je samo promucati:

"Gdje je Jacinta?" Potom se okrenula i nestala bez ijedne riječi, dok je Penelope čučala na podu u nijemoj agoniji, a Julianu se činilo da se sve oko njega ruši.

"Idi sad, Juliane. Idi prije nego što dođe moj otac."

"Ali..."

"Idi."

Julian je kimnuo.

"Štoga da se dogodi, u nedjelju ću te čekati u tom vlaku."

Penelope se uspjela slabašno osmjehnuti.

"Doći ću. Sad idi. Molim te..."

Još je bila gola kad ju je ostavio i klisnuo preko stubišta za služinčad do kućica za kočije te kročio u najhladniju noć koju je pamtio.

Dani koji su uslijedili bili su čista agonija. Julian te noći nije spavao, čekajući da svakog trena po njega dođu plaćeni ubojice g. Ricarda. Ni san ga nije posjetio. Idućeg dana, u Školi sv. Gabrijela, u ponašanju Jorgea Aldaya nije primijetio nikakvu promjenu. Obuzet tjeskobom, Julian je priznao Miquelu Molineru što se dogodilo. Miquel je odmahnuo glavom sa sebi svojstvenom hladnokrvnošću. "Lud si, Juliane, ali to nije ništa novo. Čudno je što kod Aldaya nije došlo do strke. Što, kad čovjek razmisli, i nije toliko čudo. Ako vas je, kako kažeš, zatekla gospođa Aldaya, postoji mogućnost da još ni sama ne zna što učiniti. Triput sam u životu s njom razgovarao, i iz tih sam razgovora izvukao dva zaključka: prvo, gospođa Aldaya zrela je koliko i dvanaestogodišnje dijete, i drugo, pati od kroničnog samoljublja koje joj onemogućuje da vidi ili shvati išta što nije onako kako ona želi vidjeti i vjerovati, posebice kad je riječ o njoj samoj."

"Poštedi me svojih dijagnoza, Miquele."

"Samo želim reći da vjerojatno još razmišlja što, kako, kada i kome reći. Najprije mora razmisliti kakve će to posljedice imati na nju: mogući skandal, mužev bijes... Za ostalo, usuđujem se reći, ne mari ni koliko je crno pod noktom."

"Dakle, misliš da ništa neće reći?"

"Možda tek za koji dan. Ali ne vjerujem da je sposobna takvu tajnu zauvijek zatajiti mužu. Što je s planom za bijeg? Vrijedi li još?"

"Više nego ikad."

"Veselim se što to čujem. Jer sada mi se zbilja čini da više nema povratka."

Toga tjedna dani su prolazili u polaganoj agoniji. Julian je svakoga dana išao na nastavu u Sv. Gabrijel, a dušu mu je izjedala neizvjesnost. Satima se trudio djelovati prisebno, kadar tek izmjenjivati poglede s Miquelom Molinerom, koji se počeo brinuti jednako koliko i on, ili čak i više. Jorge Aldaya nije govorio ništa. Bio je ljubazan kao i prije. Jacinta više nije dolazila po Jorgea. Svakoga dana

pojavljivao se vozač g.Aldaye. Julianu je došlo da se ubije, i gotovo je poželio da se dogodi ono što se treba dogoditi, pa da njegovu iščekivanju već jednom dođe kraj. U četvrtak poslije podne, po svršetku nastave, Julian je počeo misliti da je sreća na njegovoj strani. Gđa Aldaya nije rekla ništa, možda iz srama, gluposti, ili iz nekog od razloga koje je naslućivao Miquel. To i nije bilo važno.

Bilo je važno samo da tu tajnu sačuva za sebe do nedjelje. Te noći, prvi put nakon mnogo dana, uspio je usnuti.

U petak ujutro, kad je stigao na nastavu, na ulazu ga je čekao velečasni Romanones.

"Juliane, moram s tobom razgovarati."

"Recite, oče."

"Oduvijek sam znao da će doći ovaj dan, i moram ti priznati da sam sretan što ću ti baš ja priopćiti novost."

"Kakvu novost, oče?"

Julian Carax više nije bio učenik Škole sv. Gabrijela. Njegova nazočnost u krugu škole, učionicama, pa čak i u vrtovima bila je strogo zabranjena. Njegove školske potrepštine, udžbenici i sve njegove stvari postali su školsko vlasništvo.

"Tehnički je termin 'trajno isključenje'", zaključio je velečasni Romanones.

"Smijem li pitati koji je razlog?"

"Meni na pamet pada bar tucet, ali siguran sam da ćeš ti odabrati onaj najprikladniji. Zbogom, Caraxe. Želim ti sreću u životu. Trebat će ti."

S tridesetak metara udaljenosti, iz dvorišta s fontanama, promatrala ga je skupina učenika. Neki su se smijali i mahali mu u znak pozdrava. Drugi su ga promatrali s čuđenjem i sažaljenjem. Samo mu se jedan tužno osmjehivao: njegov prijatelj Miquel Moliner, koji je kimnuo i nijemo prošaptao riječi koje je Julian pročitao s njegovih usnica. "Vidimo se u nedjelju."

Na povratku u Rondu San Antonio Julian je primijetio da je pred klobučarnicom parkiran Mercedes Benz u vlasništvu g.Ricarda Aldaye. Zastao je iza ugla i pričekao. Ubrzo je g. Ricardo izišao iz prodavaonice njegova oca i ušao u automobil. Julian se skrivao u ulazu sve dok auto nije nestao u smjeru Sveučilišnoga trga. Tek je tada pohitao stubama do stana. Ondje ga je čekala njegova majka Sophie, sva u suzama.

"Što si učinio, Juliane?"promrmljala je, bez ljutnje.

"Oprostite mi, majko..."

Sophie je Čvrsto zagrlila sina. Bijaše smršavjela i ostarjela, kao da su joj svi zajedno oduzeli život i mladost.

"A ja više od svih" pomislio je Julian.

"Dobro me saslušaj, Juliane. Tvoj otac i gospodin Ricardo Aldaya sve su dogovorili da te za nekoliko dana pošalju u vojsku. Aldaya ima veze... Moraš otići, Juliane. Moraš otići nekamo gdje te nijedan od njih dvojice neće naći..."

Julianu se učinilo da u majčinu pogledu vidi sjenu koja je izjeda iznutra.

"Ima li još nešto, majko? Nešto što mi niste ispričali?"

Sophie ga je promatrala dok su joj usnice drhtale.

"Moraš otići. Oboje moramo zauvijek otići odavde." Julian ju je snažno zagrlio i šapnuo joj na uho:

"Ne brinite se za mene, majko. Ne brinite se."

Julian je cijelu subotu proveo zatvoren u svojoj sobi, među svojim knjigama i crtaćim bilježnicama. Klobučar bijaše sišao u radionicu već u zoru i nije se vratio sve do sitnih sati.

"Nema ni dovoljno hrabrosti da mi to kaže u lice", mislio je Julian.

Te noći, s očima zastrtim suzama, oprostio se od godina koje je proveo u toj mračnoj i hladnoj sobi,

izgubljen u snovima koji se, sada je to znao, nikada neće ostvariti. Kad je svanula nedjelja, opskrbljen samo torbom s nešto odjeće i nekoliko knjiga, poljubio je u čelo Sophie, koja je sklupčana spavala u blagovaonici, i otišao. Ulice su bile zaodjenute plavkastom izmaglicom, a odbljesci bakra sijevali su s krovova staroga grada. Hodao je polagano, opraštajući se od svakog ulaza, svakog ugla, i pitao se je li istina da vrijeme mijenja sve i da će se jednoga dana sjećati samo onoga dobrog, a zaboraviti samoću koja ga je toliko puta progonila na ovim ulicama.

Postaja Francia bila je pusta, peroni svinuti poput blistavih sablji koje su gorjele u svitanje i zarivale se u maglu. Julian je sjeo na nadsvođenu klupu i izvadio knjigu. Pustio je da prolaze sati i uronio u čaroliju riječi, otresao sa sebe svoju kožu i ime, i osjetio da je postao netko drugi. Dopustio je da ga obuzmu snovi maglovitih likova, misleći da za njega nema drugog svetišta ni utočišta osim toffa. Već je znao da Penelope neće doći na sastanak. Znao je da će se popeti u vlak praćen samo uspomenu. Kad se malo prije podneva Miquel Moliner pojavio na postaji i predao mu kartu i sav novac koji je uspio skupiti, dva prijatelja zagrlila su se u tišini. Julian nikada dotad ne bijaše vidio Miquela Molinera da plače. Sat je otkucavao, minute su promicale.

"Još ima vremena", šaptao je Miquel, pogleda prikovana za ulaz u postaju.

U jedan i pet šef postaje oglasio je posljednji poziv putnicima u Pariz. Vlak je već počeo kliziti peronom kad se Julian okrenuo da se oprost od prijatelja. Miquel Moliner promatrao ga je s perona, ruku zarivenih u džepove.

"Piši", rekao je.

"Pisat ću ti čim stignem", odvratio je Julian.

"Ne. Ne meni. Piši knjige. Ne pisma. Piši ih za mene. Za Penelope." Julian je kimnuo, tek tada shvaćajući koliko će mu prijatelj nedostajati.

"I sačuvaj svoje snove", rekao je Miquel. "Nikad ne znaš kad će ti zatrebati."

"Uvijek", prošaptao je Julian, ali škripa vlaka već je odnosila njegove riječi.

"Penelope mi je ispričala što se dogodilo iste noći kad ih je gospođa iznenadila u mojoj odaji. Idućega dana gospođa me pozvala i pitala što znam o Julianu. Rekla sam joj da ne znam ništa, da je dobar dječak, Jorgeov prijatelj... Naredila mi je da Penelopu držim zatvorenu u sobi dok ona ne dopusti da izađe. Gospodin Ricardo bio je u Madridu na putu i vratio se tek u petak. Čim je stigao, gospođa mu je ispričala što se dogodilo. Ja sam bila nazočna. Gospodin Ricardo skočio je iz naslonjača i pljusnuo gospođu s takvom silinom da je pala na pod. Potom joj je kao lud povikao da ponovi to što je rekla. Gospođa je bila nasmrt preplašena. Još nikad nisam vidjela gospodina u tom stanju. Nikad. Izgledao je kao da su ga svi vrazi spopali. Crven od bijesa, popeo se u Penelopinu sobu i za kosu je izvukao iz kreveta. Ja sam ga htjela spriječiti, ali šutnuo me u stranu. Iste te noći pozvao je obiteljskog liječnika da pregleda Penelope. Kad je liječnik završio, razgovarao je s gospodinom. Zaključali su Penelope u sobu, a gospođa mi je rekla da pokupim svoje stvari."

"Nisu mi dopustili da vidim Penelope, ni da se pozdravim s njom. Gospodin Ricardo zaprijetio mi je da će me prijaviti policiji ako ikome kažem što se dogodilo. Iste te noći navrat-nanos su me izbacili iz kuće, i nisam imala kamo poći, nakon osamnaest godina stalne službe. Dva dana kasnije, u pansionu u Ulici Muntaner, došao me posjetiti Miquel Moliner, koji mi je objasnio da je Julian otišao u Pariz. Želio je da mu kažem što se dogodilo s Penelope i zašto nije u dogovoreno vrijeme došla na postaju. Tjednima sam se vraćala u njihovu kuću, moleći da vidim Penelope, ali nisu me pustili dalje od kapije. Katkad bih po cijeli dan stajala na drugoj strani ulice ne bih li ih vidjela kako izlaze. Nikad je nisam vidjela. Nije izlazila iz kuće. Malo kasnije gospodin Aldasa je pozvao policiju i uz pomoć prijatelja na visokim položajima postigao da me zatvori u ludnicu u Horti, tvrdeći da me nitko od njih ne poznaje i da sam ja neka poludjela žena koja opsjeda njegovu obitelj i djecu. Dvije sam godine provela unutra, zatvorena kao

životinja. Čim sam izišla, najprije sam otišla u kuću na Aveniji Tibidabo da vidim Penelope."

"Jeste li je uspjeli vidjeti?" upitao je Fermin.

"Kuća je bila zaključana, na prodaju. Nitko u njoj nije živio. Rekli su mi da su se Aldaye odselili u Argentinu. Pisala sam na adresu koju su mi dali. Pisma su se vraćala neotvorena..."

"Što se dogodilo s Penelope? Zna li?"

Jacinta odmahnu glavom, potpuno shrvana.

"Nikad je više nisam vidjela."

Starica je jecala i počela nekontrolirano ridati. Fermin ju je zagrlio i stao je ljuljati. Tijelo Jacinte Coronado smežuralo se i sad je bila sitna poput djevojčice, a kraj nje je Fermin djelovao kao pravi div. Meni se u glavi rojilo tisuću misli, ali moj mi je prijatelj jasnom kretnjom pokazao da je naš razgovor završen. Vidio sam ga kako promatra prljav i hladan sobičak u kojemu Jacinta Coronado provodi posljednje sate.

"Idemo, Daniele. Odlazimo. Vi krenite prvi."

Učinih kako mi je naložio. Dok sam se udaljavao, okrenuh se na tren i vidjeh kako Fermin kleči pred staricom i ljubi je u čelo. Ona mu se bezubo osmjehivala.

"Recite, Jacinta", čuo sam kako Fermin govori, "vi volite Sugusove bombone, zar ne?"

Zaobilaznim putem do izlaza sretosmo se s pravim pogrebnikom i njegova dva pomoćnika majmunskoga izgleda koji su bili oboružani lijesom od borovine, uzetom i nekoliko zavežljaja starih plahti dvojbene namjene. Cijeli taj odbor odisao je zlokobnim mirisom formaldehida i jeftine kolonjske, a na beskrvnim licima nazirali su se blijedi vučji osmijesi. Fermin je samo pokazao u smjeru ćelije u kojoj je čekao pokojnik i blagoslovio trojac, koji mu je uzvratio kimnuvši i pobožno se prekriživši.

"Idite u miru", mumljao je Fermin vukući me prema izlazu, gdje nas je neka redovnica s uljanicom ispratila mrtvačkim, prijekornim pogledom.

Kad smo izišli iz ubožnice, sumorni kameni kanjon i sjena koji su tvorili Ulicu Moncada učinili su mi se poput doline slave i nade. Fermin je duboko disao, s olakšanjem, i shvatio sam da nisam jedini koji se veseli što smo za sobom ostavili taj bazar tame. Priča koju nam je ispričala Jacinta tištala nam je dušu više nego što smo bili voljni priznati.

"Slušajte, Daniele, a zašto ne bismo skočili na krokete sa šunkom i nekoliko čaša pjenušca ovdje u gostionici Xampanet, da isperemo gorak okus iz usta?"

"Ne bih vas odbio, zbilja."

"Danas nemate dogovor s curičkom?"

"Sutra."

"Aha, prefriganče! Puštate da vas moli, je li? Kako brzo učimo..."

Nismo odmaknuli ni deset koraka prema bučnoj gostionici, tek nekoliko brojeva niz ulicu, kad se tri sablasne siluete odvojiše od sjene i presretose nas. Dvojica gorila stadoše nam iza leđa, tako blizu da sam osjećao njihov dah na potiljku. Treći, sitniji ali neusporedivo zlokobniji, prepriječio nam je put.

Imao je isti onaj kišni ogrtač, a njegov uljasti osmijeh cijedio se od pakosti.

"Koga ja to vidim? Pa to je moj stari prijatelj, čovjek sa tisuću lica", reče inspektor Fumero.

Učinilo mi se da čujem kako Ferminove kosti zveckaju od užasa pred tom pojavom. Sva njegova rječitost svela se na prigušen jecaj. Dvojica nasilnika, za koje sam pretpostavljao da su agenti Odjela za zločine, već su nas zgrabili za šiju i desno zapešće, spremni da nam na najmanji pokret zavrnu rukom.

"Po tvome iznenađenom izrazu lica vidim da si bio uvjeren kako sam ti odavno zagubio trag, je li? Nisi valjda mislio da govno kao ti može izići iz kanalizacije i uspješno odglumiti pristojnoga građanina, zar ne? Glup si, ali toliko baš ne. A čujem i da guraš nos, a imaš i što gurati, u hrpu stvari koje te se ne tiču. Loš znak... Što snuješ s časnama? Ševiš neku? Koliko sad naplaćuju?"

"Ja poštujem tuđe guzice, gospodine inspektore, posebice ako su pod ključem. Kad biste i vi imali toliko srama da se toga držite, prištedjeli biste si trošak za penicilin, a i probava bi vam se poboljšala." Fumero se nasmijao smijehom koji je frcao od bijesa.

"To volim. Mudonja. To te ja pitam! Da su svi bitange kao ti, posao bi mi bio veselje. Reci, kakvo si ime sad uzeo, stoko? Gary Cooper? Hajde, reci mi zašto guraš nos u Ubožnicu sv. Lucije, i možda prođeš samo s par šiba. Da čujem, gukni! Što tražite tu?"

"Privatna stvar. Došli smo u posjet rođaku."

"Da, materi si svojoj došao u posjet! Budi sretan što sam danas dobre volje, jer inače bih te odmah odveo u postaju, da se još malo zabavimo s letlampom! Hajde, budi dobar dečko i reci svome prijatelju inspektoru Fumeru koji kurac radite ti i tvoj prijatelj tu. Suraduj malo, jebote, da ne moram ovom balavcu kojega si uzeo za sponzora malo promijeniti lični opis."

"Taknite mu vlas s glave i kunem vam se..."

"Pazi, umro sam od straha. Upravo sam se pokakao u hlače."

Fermin je progutao knedlu, kao da skuplja hrabrost koja mu je otjecala kroz svaku poru na tijelu.

"Ne valjda u one mornarske hlačice koje vam je onomad odjenula vaša vrijedna mati, znamenita pralja? Šteta bi bilo, čujem da su vam sjajno pristajale."

Lice inspektora Fumera smjesta probljedje i iz pogleda mu nestade svake suvislosti.

"Što si rekao, gade?"

"Rekao sam da mi se čini kako ste naslijedili ukus i otmjenost milostive Yvonne Sotoceballos, gospođe iz visokog društva..."

Fermin nije bio korpulentan čovjek, i prvi udarac bio je dovoljan da ga sruši na tlo. Još je sklupčan ležao u barici u koju je pao kad ga je Fumero počeo udarati nogom u trbuh, bubrege i lice. Nakon petog udarca izgubio sam račun. Trenutak poslije Fermin je izgubio dah i sposobnost da makne prstom ili da se zaštititi od udaraca. Dvojica policajaca koja su me držala smijala su se iz pristojnosti ili dužnosti, stišćući me čeličnim stiskom.

"Ti se ne miješaj", prošaptao mi je jedan. "Ne bih volio da ti moram lomiti ruku."

Uzaludno sam se pokušavao otrgnuti iz njegova stiska i dok sam se tako migoljio, ugledah na trenutak lice agenta koji mi se obratio. Smjesta ga prepoznah. Bio je to čovjek u kišnom ogrtaču koji je u baru na Trgu Sarria prije nekoliko dana čitao novine, isti onaj koji nas je pratio u autobus i smijao se Ferminovim šalama.

"Slušaj, najviše me od svega jebe kad ljudi prevrću po sranjima iz prošlosti", derao se Fumero skakućući oko Fermina. "Prošlost treba pustiti na miru, razumiješ? To vrijedi i za tebe i za tvoga blesavog kompanjona. Dobro gledaj i uči, mali, jer ti si sljedeći!"

Gledao sam kako inspektor Fumero mrcvari Fermina pod prigušenim svjetlom ulične svjetiljke. Sve vrijeme nisam mogao ni usta otvoriti. Sjećam se tupa, strašna zvuka udaraca koji su nemilosrdno pljuštali po mome prijatelju. Još me bole. Samo sam se bijedno držao ugodna policajčeva stiska, drhtao i šutke ronio kukavičke suze.

Kad je Fumeru dosadilo udarati mrtav teret, raskrilio je ogrtač, otkopčao zatvarač i počeo mokriti po Ferminu. Moj se prijatelj nije micao, nalik na zavežljaj stare odjeće koji leži u lokvi. Dok je Fumero izlijevao obilan i vruć mlaz po Ferminu, ja i dalje nisam mogao otvoriti usta. Kad je završio, inspektor je zakopčao hlače i prišao mi znojna lica, dašćući. Jedan od agenata pružio mu je rupčić kojim je obrisao lice i vrat. Fumero mi se približio i zaustavio lice na nekoliko centimetara od moga, te me prikovao pogledom.

"Ti nisi bio vrijedan takvih batina, mali. To je problem tvoga prijatelja: uvijek se svrsta na pogrešnu stranu. Idući put sjebat ću ga do kraja, kao nikad, i siguran sam da ćeš ti biti kriv."

Mislio sam da će me pljusnuti, da sam ja došao na red. Iz nekog razloga bilo mi je drago zbog toga. Htio sam vjerovati da će me ti udarci izliječiti od sramote što ni prstom nisam maknuo da pomognem Ferminu, a on me, kao i uvijek, samo štitio.

Ali udarca nije bilo. Samo me ošinio onim očima punim prijezira i potapšao po obrazu.

"Bez brige, mali. Ja ne prljam ruke s kukavicama."

Dvojica policajaca udvorno se nasmijaše, jer im je laknulo zbog saznanja da je predstava završena.

Bilo je očito da žele što prije otići odatle. Udaljiše se smijući se među sjenama. Kad sam mu pritekao u pomoć, Fermin je uzalud pokušavao ustati i naći zube koje je izgubio u prljavoj lokvi. Curila mu je krv iz usta, nosa, ušiju i kapaka. Kad je vidio da sam živ i zdrav, pokušao se nasmiješiti i ja pomislih da će mi isti čas umrijeti. Kleknuh kraj njega i uzeh ga u naručje. Prva misao koja mi je došla u glavu bila je da je lakši od Bee.

"Fermine, zaboga, moram vas odmah odvesti u bolnicu." Fermin je energično odmahnuo glavom.

"Odvedite me k njoj."

"Kome, Fermine?"

"Bernardi. Ako moram odapeti, želim da to bude na njezinim rukama."

Te noći ponovno uđoh u stan na Trgu Real, onaj za koji sam se prije mnogo godina zakleo da više neću u njega kročiti. Dvojica mušterija koji su svjedočili batinama s vrata konobe Xampanet ponudili su se da mi pomognu Fermina odnijeti do stajališta taksija u Ulici Princesa, a konobar iz gostionice nazvao je broj koji sam mu dao kako bi ih obavijestio o našem dolasku. Činilo mi se da vožnja nikada neće završiti. Fermin bijaše izgubio svijest prije nego što smo krenuli. Ja sam ga držao na rukama, privijajući ga na prsa kako bih ga zgrijao. Osjećao sam kako mi njegova mlačna krv natapa odjeću. Šaptao sam mu na uho, govorio da smo blizu, da mu se ništa neće dogoditi. Glas mi je drhtao. Taksist mi je iz zrcala dobacivao plahe poglede.

"Slušajte, ne želim probleme. Ako ovaj umre, sići ćete."

"Vi nagazite na gas i šutite."

Kad smo stigli u Ulicu Fernando, Gustavo Barcelo i Bernarda već su čekali na vratima zgrade u društvu doktora Soldevile. Kad su nas vidjeli onako oblivene krvlju i blatom, Bernarda je u napadaju panike počela vikati. Doktor je Ferminu brzo opipao bilo i uvjerio nas da je pacijent živ. Sve četvero zajedno smo uspjeli odnijeti Fermina stubama do Bernardine sobe, gdje je medicinska sestra koju je doveo doktor već sve pripremila. Kad smo pacijenta položili na krevet, sestra ga je počela razodijevati. Dr. Soldevila tražio je da svi iziđemo iz sobe i ostavimo ih da u miru rade svoj posao. Zatvorio nam je vrata pred nosom izustivši tek šturo:

"Preživjet će."

U hodniku se Bernarda neutješno rasplakala, jecajući da je napokon našla dobra čovjeka, i sad će joj ga Bog oteti. G. Gustavo Barcelo zagrlju ju je i odveo u kuhinju, gdje ju je potom stao nalijevati brendijem sve dok jadnica više nije mogla stajati na nogama. Kad su sluškinjine riječi postale nerazgovijetne, knjižar je i sebi natočio čašu i iskapio je do dna.

"Žao mi je. Nisam znao kamo poći..." počeh.

"Bez brige. Dobro si učinio. Soldevila je najbolji traumatolog u Barceloni", rekao je ne obraćajući se nikome posebno.

"Hvala", promrmljah.

Barcelo uzdahnu i natoči mi dobar gutljaj viskija u čašu. Odbih ponuđeno, te čaša bi proslijeđena Bernardi, na čijim je usnicama nestala kao čarolijom.

"Lijepo te molim, idi se istuširati i odjeni nešto čisto", naloži mi Barcelo. "Ako se takav vratiš kući, tata će ti umrijeti od infarkta."

"Ne treba... Dobro mi je", rekoh.

"Onda prestani drhtati. Hajde, idi, možeš u moju kupaonicu, ima bojler. Znaš put. Ja ću dotle nazvati tvoga oca i reći mu... No, ne znam što ću mu reći. Nešto ću već smisliti."

Kimnuh.

"Ovo je i dalje tvoja kuća, Daniele", reče Barcelo dok sam se udaljivao hodnikom. "Nedostajao si nam."

Našao sam kupaonicu Gustava Barceloa, ali ne i prekidač za svjetlo. No kad sam bolje razmislio, bilo mi je draže kupati se u polumraku. Svukoh sa sebe odjeću umrljanu krvlju i blatom i uspeh se u carsku kudu Gustava Barceloa. Kroz prozorčić koji je gledao na unutarnje dvorište zgrade dopirala je biserna maglica, te su se nazirali obrisi sobe i šare na emajliranim pločicama poda i zidova. Voda je bila vruća i navirala pod silnim tlakom, te mi se u usporedbi s našom skromnom kupaonicom u Ulici sv. Ane učinila dostojnom luksuznih hotela u koje moja noga nikada nije stupila. Nekoliko minuta tako sam stajao

pod vrućim mlazovima pare, nepomičan.

U ušima mi je i dalje bubnjao zvuk udaraca koji pljušte po Ferminu. Nisam mogao iz glave izbiti riječi inspektora Fumera, ni lice policajca koji me držao, vjerojatno da me zaštiti. Ubrzo primijetih da se voda počela hladiti, pa sam pretpostavio da sam svome domaćinu potrošio zalihu grijane vode. Kad sam iscijedio i posljednju kap mlake vode, zavrnuo sam slavinu. Para se pušila iz moje kože nalik na svilene niti. Kroz zastor na tušu ugledao sam neku nepomičnu siluetu pred vratima. Njezin prazan pogled sjao se poput mačjih očiju.

"Slobodno možeš izaći, Daniele. Unatoč svim mojim zlodjelima, i dalje te ne mogu vidjeti."

"Zdravo, Clara."

Pružala mi je čist ručnik. Ispružih ruku i uzeli ga. Umotah se u njega sa stidljivošću školarke i čak i u polumraku ispunjenom parom ugledah Claru gdje se smiješi, pogađajući moje pokrete.

"Nisam te čuo da ulaziš."

"Nisam kucala. Zašto se tuširaš u mraku?"

"Kako znaš da nije upaljeno svjetlo?"

"Po zujanju žarulje", reče. "Nikad se nisi došao pozdraviti."

Došao sam, pomislih, ali ti si bila jako zauzeta. Riječi su mi zamrle na usnicama, gnjev i gorčina odjednom su postali daleki i besmisleni.

"Znam. Oprosti."

Izađoh ispod tuša i stadoh na meki sag. Vlažni zrak svjetluca se srebrnim česticama, a svjetlost iz prozorčića bacala je bijeli veo preko Clarina lica. Nije bila ni mrvu drukčija nego u mojim sjećanjima. Četiri godine razdvojenosti očito mi nisu pomogle. "Promijenio ti se glas", reče. "Jesi li se i ti promijenio, Daniele?"

"I dalje sam naivan kao prije, ako te to zanima."

I veća kukavica, dodah u sebi. Na njezinu licu još je stajao onaj napukli osmijeh koji je bolio čak i u polumraku. Ispružila mi je ruku, i kao i onog popodneva prije osam godina u knjižnici Ateneo, smjesta shvatih. Povedoh tu ruku do svoga vlažnog lica i osjetih kako me njezini prsti iznova otkrivaju, a njezine usnice oblikovale su riječi u tišini.

"Nisam te željela povrijediti, Daniele. Oprosti mi."

Uzeh joj ruku i poljubih je u tami.

"Oprosti ti meni."

No bilo kakva mogućnost melodrame razbi se u komadiće kad je na vrata povirila Bernarda. Premda potpuno pijana, shvatila je da sam gol, mokar, i da držim Clarinu ruku na usnicama u sobi s ugašenim svjetlom.

"Za Boga miloga, mladi gospodine Daniele, zar vi nemate stida? Isuse, Marijo i Josipe. Neki ljudi nikad ne nauče..."

Bernarda je brzo ustuknula, u neprilici, i ja sam se nadao da će, kada ispari brendi, iz njezina uma nestati i sjećanje na ono što je vidjela, poput tragova sna. Clara uzmaknu nekoliko koraka i pruži mi odjeću koju je držala pod lijevom rukom.

"Stric mi je dao ovo svoje odijelo da ga odjeneš. Njegovo je, iz mladosti. Kaže da si jako narastao pa će ti pristajati. Ostavljam te da se obučeš. Nisam smjela ulaziti bez kucanja."

Uzeh odjeću koju mi je nudila i navukoh donje rublje, toplo i namirisano, ružičastu pamučnu košulju, čarape, prsluk, hlače i sako. U zrcalu sam vidio trgovačkog putnika, lišena osmijeha. Kad sam se vratio u kuhinju, doktor Soldevila bijaše na tren izišao iz sobe u kojoj je pregledavao Fermina kako bi nas obavijestio o njegovu stanju.

"Zasad je najgore prošlo", izvijesti nas. "Nema mjesta brizi. Ovakve stvari uvijek gore izgledaju nego što zapravo jesu. Vaš prijatelj pretrpio je lom lijeve ruke i dva rebra, izgubio je tri zuba i ima više masnica, posjeklina i nagnječenja, ali srećom nema unutarnjeg krvarenja ni simptoma moždanih ozljeda. Presavijene novine koje je pacijent nosio ispod odjeće kako bi se zaštitio od hladnoće i naglasio figuru, kako on kaže, poslužile su kao štiti i ublažile udarce. Maloprije, kad se na nekoliko minuta osvijestio, pacijent mi je rekao neka vam svima prenesem da se osjeća kao momak od dvadeset godina, i zatražio sendvič s krvavicama i češnjakom, čokoladicu i karamele Sugus od limuna. Načelno u tome ne vidim problem, ali mislim da je zasad bolje početi s voćnim sokovima, jogurtom i možda malo kuhane riže. Usto, kao zalog svoje krepkosti i snage duha, pacijent mi je naložio da vam kažem kako je, kad mu je sestra Amparito zašivala nogu, dobio erekciju veliku kao santa leda."

"On vam je pravo muško", prošaptala je Bernada ispričavajući se.

"Kada ga možemo vidjeti?" upitah.

"Sada radije ne. Možda kad svane. Godit će mu odmor, a sutra ga želim odvesti u bolnicu Del Mar na snimanje mozga, zlu ne trebalo, ali mislim da možemo biti sigurni kako će gospodin Romero de Torres za nekoliko dana biti kao nov. Sudeći po ožiljcima i brazgotinama na njegovu tijelu, taj je čovjek preživio i gore, i pravi je borac. Ako trebate kopiju izvješća kako biste ovo prijavili policiji..."

"Neće biti potrebno", prekinuh ga.

"Mladiću, upozoravam vas da je ovo moglo biti ozbiljno. Smjesta treba obavijestiti policiju." Barcelo me je pozorno promatrao. Uzvratih mu pogled i on kimnu.

"Bit će vremena za to, doktore, ne brinite se", reče Barcelo. "Sada se treba uvjeriti da je pacijent dobro. Osobno ću sutra podnijeti prijavu, rano ujutro. Čak i policija ima pravo noću malo odmoriti dušu."

Doktoru se očito nije svidio moj prijedlog da dogadjaj sakrijemo od policije, ali kad se uvjerio da Barcelo preuzima odgovornost za tu stvar, slegnuo je ramenima i vratio se u sobu da nastavi s liječenjem. Čim se izgubio, Barcelo mi je rukom pokazao da pođem za njim u radnu sobu. Bernarda je uzdisala na svojem stolčiću, omamljena od brendija i šoka.

"Bernarda, zabavite se nečim. Skuhajte kavu. Jaku."

"Da, gospodine. Odmah."

Pođoh za Barcelom do njegova ureda, odaje nalik na špilju ispunjene maglicama duhanskoga dima koje su se nazirale među hrpama knjiga i papira. Do nas su svako malo dopirali zvukovi Clarina

glasovira. Poduka maestra Nerija očito nije urodila plodom, bar ne na glazbenom polju. Knjižar mi je mahnuo da sjednem i počeo puniti lulu.

"Nazvao sam tvog oca i rekao mu da je Fermin imao manju nezgodu, pa si ga doveo ovamo."

"Je li vam povjerovao?"

"Ne bih rekao."

"Tako."

Knjižar je zapalio lulu i zavalio se u naslonjač za pisaćim stolom, zauzevši pozu dostojnu Mefista. Na drugom kraju stana Clara je mrcvarila Debussyja. Barcelo je kolutao očima.

"Što se dogodilo s učiteljem glazbe?" pitao sam.

"Otpustio sam ga. Zlouporaba položaja."

"Tako."

"Sigurno nisu dokačili i tebe? Prekratko mi odgovaraš. Kao dijete bio si mnogo brbljaviji."

Uto se otvoriše vrata radne sobe i uđe Bernarda s pladnjem na kojemu su bile dvije šalice vruće kave i zdjela za šećer. Vidjevši kako tetura, uplaših se da će se na mene najednom sručiti mlaz ključale kave. "Pardon. Hoće li gospodin u kavu i malo brendija?"

"Mislim da je boca Lepanta za večeras zaslužila odmor, Bernarda. A i vi. Idite na spavanje. Daniel i ja ostat ćemo budni ako što zatreba. Budući da je Fermin u vašoj sobi, možete otići u moju."

"Joj, gospodine, to nikako."

"Zapovijedam vam. I ne proturječite mi. želim da ste za pet minuta u krevetu."

"Ali gospodine..."

"Bernarda, riskirate božićnicu."

"Kako vi kažete, gazda Barcelo. Ali spavat ću na prekrivaču. Samo bi to falilo!"

Barcelo je udvorno pričekao da se Bernarda povuče.

Uzeo je sedam kocaka šećera i stao žličicom miješati kavu, a kroz tamne oblake nizozemskog duhana nazirao se njegov mačkasti osmijeh.

"Eto vidiš. Moram voditi kuću čvrstom rukom."

"Da, postali ste strah i trepet, gospodine Gustavo."

"A ti si postao slatkorječiv. Reci, Daniele, sada kad nas nitko ne čuje. Zašto nije pametno da obavijestimo policiju?"

"Jer već znaju."

"Hoćeš reći...?"

Kimnuh.

"U kakvu ste se to gabulu uvalili vas dvojica, ako smijem pitati?" Uzdahnuh.

"Mogu li vam ja kako pomoći?"

Podigoh pogled. Barcelo mi se smiješio bez zlobe, bar ovaj put ostavljajući ironičnu fasadu po strani.

"Da nema sve ovo, slučajno, veze s onom Caraxovom knjigom koju mi nisi htio prodati kad si trebao?"

Pitanje me zateklo potpuno nespremna.

"Mogao bih vam pomoći", ponudi on. "Imam na pretek onoga što vi nemate: novca i zdravog razuma."

"Vjerujte mi, gospodine Gustavo, već sam previše ljudi umiješao u ovo."

"Onda još jedan više neće biti problem. Hajde, u povjerenju. Zamisli da sam ja tvoj ispovjednik."

"Odavno se već ne ispovijedam."

"Vidi ti se na licu."

Gustavo Barcelo slušao je zamišljeno i salomonski, poput liječnika ili apostolskog nuncija. Promatrao me ruku sklopljenih pod bradom kao da se moli, nalakćen na stol, ne trepćući. Tu i tamo bi kimnuo, kao da traži simptome i rupe u tijeku moje priče i usput sastavlja dijagnozu o činjenicama iz onoga što sam mu servirao na pladnju. Svaki put kada bih zastao, knjižar je upitno dizao obrve i desnom mi rukom pokazivao neka nastavim s tom zamršenom pričom, koja ga je očigledno silno zabavljala. Tu i tamo podigao bi ruku i nešto zapisao, ili bi se zagledao u prazno kao da želi razmotriti implikacije onoga što mu pričam. Najčešće je lizao usnice s ironičnim osmijehom, što sam pripisivao bilo svojoj naivnosti, bilo gluposti svojih zaključaka.

"Čujte, ako mislite da je sve ovo budalaština, ne moram vam pričati." "Baš naprotiv. Budale govore, kukavice šute, a mudri slušaju."

"Tko je to rekao? Seneka?"

"Ne. Gospodin Braulio Recolons, koji ima mesnicu u Avinjonskoj ulici, te poslovičan dar za pravljenje kobasica i zgodnih aforizama. Nastavi, molim te. Govorio si mi o toj nestašnoj curici..."

"Bei. I to je moja stvar koja se ne tiče nikoga drugoga."

Barcelo se smijao sebi u bradu. Baš sam kanio nastaviti priču o svojim peripetijama, kadli se na vratima pojavi dr. Soldevila, umoran i zadihan.

"Oprostite, molim vas. Ja bih pošao. Pacijent je dobro i, u nedostatku boljeg izraza, rekao bih da je pun energije. Taj će nas gospodin sve pokopati. Čak tvrdi da su mu sedativi udarili u glavu i da je sada hiperaktivan. Odbija spavati i silom želi razgovarati s gospodinom Danielom o stvarima o kojima mi nije htio ništa reći, jer tvrdi da ne vjeruje u Hipokratovu, ili hipokritovu zakletvu, kako on to zove."

"Smjesta idemo k njemu. I oprostite sirotom Ferminu. Takve riječi bez sumnje su posljedica traume."

"Možda, ali ja ne bih odbacio ni bestidnost, jer nikako da prestane štipkati sestru za guzu i recitira stihove u slavu njenih čvrstih i fino oblikovanih bedara."

Ispratismo doktora i njegovu sestru do vrata i usrdno im zahvalismo na tako dobroj usluzi. Ušavši u sobu, otkrismo da se Bernarda ipak oglušila o Barceloovu zapovijed i ispružila na krevet kraj Fermina, gdje su je šok, brendi i umor napokon uspjeli uspavati. Fermin ju je nježno grlio i milovao po kosi, sav umotan u zavoje, ovoje i povoje. Na licu mu je bila modrica koju je bilo strašno i vidjeti, a iz nje su se uzdizali neoštećen nos, dva uha nalik na antene, i oči kao u utučena mišića. Bezubi osmijeh okružen porezotinama bio je slavodobitan, i dočekao nas je desne ruke uzdignute u zrak u znak pobjede.

"Kako se osjećate, Fermine?" upitah.

"Dvadeset godina mlađi", reče tihim glasom da ne probudi Bernardu.

"Prestanite se pretvarati, izgledate strašno, Fermine. Nasmrt ste me preplašili. Sigurni ste da vam je dobro? Ne vrti vam se u glavi? Čujete li glasove?"

"Sad kad ste to spomenuli, činilo mi se da čujem neku buku bez ritma i melodije, kao kad bi majmun udarao u glasovir."

Barcelo nabra čelo. Clara je i dalje u daljini nabadala po tipkama.

"Bez brige, Daniele. Dobio sam ja i gorih batina. Taj Fumero ne zna udariti ni pečat."

"Dakle, osoba koja vam je promijenila lični opis je inspektor Fumero", reče Barcelo. "Vidim da se krećete u najvišim krugovima."

"Do tog dijela priče još nisam stigao", rekoh ja.

Fermin mi dobaci uspaničen pogled.

"Bez brige, Fermine. Danici mi priča o predstavi koju vas dvojica izvodite. Moram priznati da je

sve to silno zanimljivo. A vi, Fermine, kako vi stojite s ispovijedanjem? Upozoravam vas, dvije godine sam bio u sjemeništu."

"Ja bih vam dao bar tri, gospodine Gustavo."

"Sve se gubi, počevši od stida. Prvi put mi dođete u kuću i završite u krevetu sa sluškinjom."

"Pogledajte je, siroticu, anđela mog. Znajte da su moje namjere časne, gospodine Gustavo."

"Vaše su namjere vaša i Bernardina stvar, debelo je punoljetna. A sada, da čujem. U kakvu ste se to kašu uvalili?"

"Što ste mu rekli, Daniele?"

"Stigli smo do drugog čina, kad na scenu stupa fatalna žena", precizirao je Barcelo.

"Nuria Monfort?" upita Fermin.

Barcelo coku jezikom, oduševljen.

"Zar ih ima više? Ovo je kao otmica u haremu!"

"Molim vas, spustite glas, prisutna je moja zaručnica."

"Bez brige, vašoj zaručnici žilama teče pola boce brendija Lepanto. Ni topovi je ne bi probudili. Hajde, recite Danielu da mi ispriča ostatak. Tri glave pametnije su nego dvije, posebice kad je treća moja."

Fermin pokuša slegnuti ramenima između svih onih zavoja i povoja.

"Ja nemam ništa protiv, Daniele. Vi odlučite."

Pomirivši se s time da i g. Gustava Barceloa primimo u ekipu, nastavili priču sve do trenutka kad su nas Fumero i njegovi ljudi zaskočili u Ulici Moncada nekoliko sati prije. Kad je pripovijesti došao kraj, Barcelo ustade i stade hodati gore-dolje po sobi, zadubljen u misli. Fermin i ja promatrali smo ga s oprezom. Bernarda je hrkala kao mlado tele.

"Bebica", šaptao je Fermin zatelebano.

"Nekoliko mi je stvari upalo u oči", reče napokon knjižar. "Čini se da je inspektor Fumero umiješan u tu stvar do grla, iako ne razumijem ni kako ni zašto. S jedne je strane ta žena..."

"Nuria Monfort."

"Potom imamo temu povratka Juliana Caraxa u Barcelonu i njegovo ubojstvo na gradskim ulicama nakon što za njega nitko nije čuo punih mjesec dana. Očito je da ta ženska laže čim zine, čak i o vremenu."

"To mu ja govorim od početka", reče Fermin. "Ali neki od nas pate od previše mladenačkog zanosa, a premalo uvida u situaciju."

"Tko mi kaže! Sveti Ivan od Križa!"

"Dosta. Smirimo se i razmotrimo činjenice. Nešto mi se u Danielovoj priči čini veoma čudnim, čak i više nego sve ostalo, i to ne zbog senzacionalizma u cijeloj toj zbrci, nego zbog jednoga bitnog i naizgled banalnog detalja", doda Barcelo.

"Zabljesnite nas, gospodine Gustavo."

"Pa, evo: ono da Caraxov otac nije želio identificirati njegovo tijelo govoreći da on nema sina. Meni je to vrlo čudno. Gotovo protuprirodno. Nijedan otac na svijetu ne bi to učinio. Bez obzira na zlu krv koja je postojala između njih. Smrt ima tu osobinu: ona u svim ljudima budi osjećajnost. Pred mrtvačkim odrom svi vidimo samo dobro i ono što želimo vidjeti."

"Krasan citat, gospodine Gustavo", priklopi termin. "Smijem li ga pridodati svome repertoaru?"

"Ali uvijek postoje iznimke", pobunih se. "Koliko znamo, gospodin Fortuny je bio malo čudan."

"O njemu znamo samo tračeve iz treće ruke", reče Barcelo. "Kada svi živi o nekome govore čudesa, postoje dvije mogućnosti: ili je bio svetac, ili govore samo polovicu priče."

"Vama je klobučar prirastao srcu samo zato što je mulac", reče Fermin.

"Uz dužno poštovanje prema profesiji, ali kada cijeli opis zlikovca počiva na svjedočanstvu jedne

kućepaziteljice, moja je prva reakcija nepovjerenje."

"Ali tada ne možemo biti sigurni ni u što. Sve što znamo je, kako vi kažete, priča iz treće ruke, ili iz četvrte. Bilo da je riječ o kućepaziteljicama ili ne."

"Ne vjeruj onome koji vjeruje svima", dodao Barcelo.

"U sjajnoj ste formi večeras, gospodine Gustavo", pohvalio ga Fermin. "Same bisere sipate. Da bar ja imam vaš jasan proročanski uvid!"

"Ovdje je jasno samo to da vi trebate moju pomoć, logističku, a vjerojatno i materijalnu, ako kanite rasvijetliti ovu zbrku prije nego što vam inspektor Fumero osigura smještaj u zatvoru San Sebas. Fermine, pretpostavljam da me pratite?"

"Ja sam Danielu na raspolaganju. Ako on tako odredi, ići ću i do svetog Petra."

"Daniele, što kažeš?"

"Vas dvojica zaduženi ste za priču. Što predlažete?"

"Evo moga plana: čim se Fermin oporavi, ti, Daniele, kao slučajno svratit ćeš u posjet Nuriji Monfort i staviti karte na stol. Dat ćeš joj do znanja kako znaš da ti je lagala i da nešto krije, puno ili malo, to ćemo još vidjeti."

"Zašto?" upitah.

"Da vidimo kako će reagirati. Neće ti reći ništa, naravno. Ili će ti opet lagati. Važno je zabosti zastavicu, ispričavam se zbog koridaške usporedbe, da vidimo kamo će nas odvesti bik, ili u ovom slučaju junica. I tu stupate na scenu vi, Fermine. Dok Danici stavlja praporac na mačku, vi diskretno iz zasjede pratite reakcije osumnjičene i čekate da zagriže udicu. Kada to učini, slijedite je."

"Vi pretpostavljate da će ona poći nekamo", pobunih se.

"Nevjerni Tomo! Hoće. Prije ili kasnije. A nešto mi govori da će to u ovome slučaju biti prije, a ne kasnije. To je temelj ženske psihologije."

"A što vi dotle planirate činiti, doktore Freud?" upitah.

"To je moja stvar i znat ćeš kada dođe vrijeme. I bit ćeš mi zahvalan."

Potražili potporu u Ferminovim očima, ali jadnik bijaše zaspao grleći Bernardu još dok je Barcelo risao svoj pobjedonosni plan. Fermin bijaše glavu nagnuo na stranu, a na prsa mu je curila slina iz blaženo nasmiješenih usta. Bernarda je duboko i gromovito hrkala.

"Nadam se da će joj ovaj biti dobar", promumljao je Barcelo.

"Fermin je divan čovjek", uvjerih ga.

"Valjda, jer izgledom je očito nije osvojio. Dođi, idemo."

Ugasismo svjetlo i tiho iziđosmo iz sobe zatvorivši vrata i ostavivši dvoje golupčića u dubokom snu. Učinilo mi se da u prozorima galerije u dnu hodnika nazirem prvo svjetlo svitanja.

"Pretpostavimo da odbijem", rekoh tihim glasom. "Što kad bih vam rekao da sve ovo zaboravite?"

Barcelo se nasmija.

"Zakasnio si, Daniele. Trebao si mi prodati tu knjigu prije mnogo godina, kad si imao priliku."

Kući sam stigao u zoru, sputan smiješnim posuđenim odijelom i opterećen brodolomom beskrajne noći po mokrim ulicama s grimiznim sjajem. Oca pronađoh kako spava u svome naslonjaču u blagovaonici s dekom preko nogu i omiljenom knjigom u rukama, Voltaireovim Candideom, koji je svake godine iščitavao nekoliko puta, onih nekoliko puta kad bih ga čuo da se od srca smije. Promatrao sam ga u tišini. Kosa mu je bila sijeda, rijetka, a koža na licu počela je gubiti jedrinu oko jagodičnih kostiju. Promatrao sam tog čovjeka kojega sam nekoć smatrao snažnim, gotovo nepobjedivim, i vidjeh da je ranjiv, poražen iako to još ne zna. Možda smo obojica bili poraženi. Prignuh se da ga ušuškam u deku koju je odavno već obećao dati u dobrotvorne svrhe, i poljubih mu čelo kao da ga tako želim zaštititi od nevidljivih niti koje ga udaljavaju od mene, od onog skućenog stančića i mojih uspomena, kao da sam

vjerovao kako tim poljupcem mogu prevariti vrijeme i nagovoriti ga da nas zaobiđe, da se vrati neki drugi dan, u nekom drugom životu.

Gotovo sam svakog jutra budan sanjao u stražnjem prostoru, zamišljajući da dolazi Bea. Vidio sam njezinu голу kožu pod svojim rukama i vjerovao kako opet osjećam okus njezina daha, slatka kao kruh. Čudio sam se kako se s kartografskom preciznošću prisjećam svakog nabora njezina tijela, sjaja svoje sline na njezinim usnicama i na onoj liniji plavičastih, gotovo nevidljivih dlačica koja se spuštala duž njezina trbuha i koju je moj prijatelj Fermin, u svojim improviziranim lekcijama o tjelesnoj logistici, nazivao "putićem za Jerez".

Po tko zna koji put pogledavao sam na sat da bih se užasnuto uvjerio kako još nekoliko sati neću vidjeti, ni dotaknuti Beu. Pokušao sam posložiti mjesečne račune, ali zvuk listova papira podsjećao me na sušanj donjeg rublja koje klizi niz bijele bokove i bedra gospe Beatriz Aguilar, sestre moga prijatelja iz djetinjstva.

"Daniele, ti si u oblacima. Nešto te zabrinjava? Fermin?" upitao me otac. Kimnuh, posramljen. Moj je najbolji prijatelj tek nekoliko sati prije žrtvovao nekoliko rebara da spasi moju kožu, a ja sam mislio samo na kopču grudnjaka.

"Mio vuku..."

Podigoh pogled i ugledah ga. Fermin Romero de Torres, glavom i bradom, u najboljem odijelu i poguren kao svinuta cigara, kročio je kroz glavna vrata s trijumfalnim osmijehom na usnicama i svježim klinčićem na reveru.

"Ali, što radite tu, čovječe Božji? Nisu li vam rekli da uzmete mali odmor?"

"Odmor nek se uzme sam. Ja sam čovjek od akcije! Da nisam došao, vi ne biste prodali ni katekizam!" Oglušivši se na doktorove naputke, Fermin je odlučio vratiti se na posao. Lice mu je bilo žučkasto i prekriveno masnicama, teško je hramao i kretao se poput slomljena lutka.

"Smjesta pođite u krevet, Fermine, za Boga miloga!" reče moj otac užasnuto.

"Ni govora! Statistika jasno kaže: više ljudi umire u krevetu nego u rovovima!"

Svi naši prosvjedi otišli su u vjetar. Moj se otac ubrzo predade, jer je nešto u pogledu sirotoga Fermina govorilo kako ga više od svih kostiju boli pomisao da mora provesti dan sam u svojoj unajmljenoj sobi.

"Dobro, ali vidim li vas da dižete išta teže od olovke, čut ćete me."

"Na zapovijed! Imate moju riječ da danas neću dizati ni prašinu."

Ne budi lijen, Fermin odjenu svoju plavu kutu i oboruža se krpom i bocom alkohola te se smjesti iza pulta s namjerom da ulašti korice i hrptove petnaestak primjeraka rabljene knjige koja nam je tog jutra stigla. Bila je to tražena roba: *Trorogi šešir*: Povijest civilne garde u aleksandrincu, autora Fulgencija Capona, mladog pisca kojega su hvalili svi kritičari u zemlji. Dok je obavljao taj posao, Fermin mi je dobacivao potajne poglede i namigivao kao pravi lukavi vražićak.

"Uši su vam crvene kao paprika, Daniele."

"Valjda od vaših svinjarija."

"Ili od groznice koja vas trese. Kad ćete se vidjeti s curicom?"

"Ne tiče vas se."

"Zbilja loše izgledate. Izbjegavate li već ljutu hranu? Pazite, začini su fatalni: proširuju krvne žile."

"Idite kvragu."

Kako se u posljednje vrijeme uobičajilo, prodaja je išla slabo ili nikako. Neki kupac sav utopljen u sivilo, od kaputa do boje glasa, ušao je da upita imamo li neku Zorrillinu knjigu, uvjeren da je riječ o kronici maloljetne pustolovke u Madridu za vladavine Habsburga. Moj otac nije znao što bi mu rekao, ali

Fermin mu priteče u pomoć, uljudan bar jedanput.

"U zabludi ste, gospodine. Zorrilla je dramatičar. Vas će možda zanimati Don Juan. Stalno juri za suknjama, i k tome se spetlja s časnom sestrom."

"Uzimam."

Već je padao mrak kad me podzemna željeznica ostavila u podnožju Avenije Tibidabo. Silueta plavog tramvaja nazirala se među oblacima ljubičaste maglice i gubila u daljini. Odlučih da neću čekati njegov povratak i prijedoh dionicu pješice, dok je oko mene padao mrak. Ubrzo pred sobom ugledah obrise Anđela magle.

Izvadih ključ koji mi je dala Bea i otvorih vratašca u ogradi. Uđoh na imanje i ostavih vrata odškrinuta, naizgled zatvorena, ali tako da Bea može ući. Namjerno sam stigao ranije. Znao sam da će Bei trebati bar pola sata ili četrdeset i pet minuta više. Želio sam nasamo osjetiti prisutnost kuće, istražiti je prije nego što dođe Bea i prisvoji je za sebe. Načas se zaustavih da promotrim vodoskok i anđelovu ruku koja se dizala iz vode obojene grimizom. Kažiprst, kao da optužuje, bio je zašiljen poput bodeža. Pridoh rubu bazena. Isklesano lice, bez pogleda i duše, podrhtavalo je pod površinom vode.

Uspeh se stubama koje su vodile do glavnog ulaza. Glavna vrata bila su odškrinuta nekoliko centimetara. Osjetih ubod nemira, jer sam mislio da sam ih zatvorio kad sam neku noć izišao odatle. Pregledah bravu, na kojoj se nisu vidjeli tragovi obijanja, pa zaključili da sam je zaboravio zaključati. Lagano gurnuh krilo prema unutra i osjetih kako mi dašak zraka iz kuće miluje lice, taj miris spaljena drva, vlage i uvenula cvijeća. Izvadih kutiju šibica koju sam uzeo na izlazu iz knjižare i kleknuh da upalim prvu od svijeća koje je Bea ostavila. U mojim rukama kresnu mjehurić bakrenaste boje i rasvijetli rasplesane zidove orošene suzama vlage, urušene stropove i rasklimana vrata.

Pridoh idućoj svijeći i zapalih je. Polako, kao u nekom obredu, prohodah putanju svijeća koje je rasporedila Bea i popalih ih jednu po jednu stvarajući aureolu jantarnog svjetla koje je plutalo zrakom poput paukove mreže uhvaćene među plaštovima neprozirne crnine. Moj put završio se kraj kamina knjižnice, tik do deka koje su i dalje ležale na podu, zaprljane od čađe. Sjedoh ondje i promotrih cijelu sobu. Očekivao sam tišinu, ali kuća je ječala od tisuću šumova. Krckanje drva, fijukanje vjetra preko podnih pločica, tisuću i jedan kuckaj u zidovima, ispod poda, zalutao iza zidova.

Sigurno je prošlo već trideset minuta kad sam primijetio da me hladnoća i mrak uspavljuju. Uspravih se na noge i počeh šetati dvoranom kako bih se zgrijao. U kaminu je ostalo samo iverje od nekog panja, pa sam pretpostavio da će se dok Bea dođe temperatura u prostoriji spustiti dovoljno da u meni probudi ideje o kreposti i bezgrešnosti i izbriše sve grozničave slike koje su me progonile cijeli dan. Našavši cilj praktičniji i manje poetičan od promatranja razvalina vremena, uzeh jednu svijeću i krenuh u potragu za ogrjevom uz pomoć kojega ću učiniti primamljivom tu dvoranu i one dvije deke koje su sada cvokotale pred kaminom, nesvjesne vrućih uspomena koje sam o njima čuvao.

Moja poimanja viktorijanske književnosti nalagala su mi da je najrazumnije potragu započeti od podruma, gdje su se zacijelo nalazile kuhinje i veliki spremnik ugljena. S tom idejom u glavi provedoh gotovo pet minuta tražeći vrata ili stubište koje će me odvesti do podruma. Odabrah vrata od rezbarena drva u dnu hodnika. Bio je to divljenja vrijedan stolarski rad, s reljefima u obliku anđela, vjenčićima i velikim križem u sredini. Kvaka se nalazila u sredini, podno križa. Pokušah otvoriti, ali bez uspjeha. Mehanizam je vjerojatno bio zaglavljen ili jednostavno zahrđao. Jedini način da ta vrata natjeram da popuste bio bi da ih razvalim polugom ili prosiječem sjekirom, no te sam mogućnosti odmah odbacio. Promotrih ta velika vrata pri svjetlu svijeće, misleći kako više sliče sarkofagu nego vratima. Pitaoh sam se što se krije s druge strane.

Pomniji pogled na rezbarene anđele na vratima odvratio me od ideje da to doznam i udaljih se s tog mjesta. Već sam htio odustati od potrage za pristupom podrumu, kadli na drugom kraju hodnika slučajno

nađoh na vratašca koja sam isprva smatrao ormarom za metle i kante. Pritisnuli kvaku i vrata se smjesta otvoriše. S druge strane naziralo se stubište koje se strmo spuštalo u crnu tamu. Zapljusnuo me opor miris mokre zemlje. U nazočnosti toga mirisa, tako čudno poznata, dok mi je pogled ponirao u ponor tame preda mnom, pred očima mi se ukazala slika koju sam čuvao od djetinjstva, zakopan u među zastorima straha.

Jedno popodne na istočnom obronku groblja Montjuic, s pogledom na more kroz šumu nemogućih mauzoleja, gusti križeva i nadgrobni ploča s isklesanim lubanjama i licima djece bez usnica i pogleda, koja smrdi na smrt, siluete dvadesetak odraslih ljudi koje sam uspijevao zapamtiti samo kao crna odijela promočena kišom, i ruka moga oca koja presnažno stišće moju, kao da tako želi zatomiti suze, dok šuplje svećenikove riječi padaju u onu mramornu grobnicu u koju trojica bezličnih grobara guraju sivi lijes po kojemu kiša curi poput rastopljena voska i u kojemu, mislim, čujem majčin glas, kako me zove, kako me preklinje da je oslobodim iz toga groba od kamena i mraka dok ja mogu samo drhtati i bezglasno mumljati ocu da mi ne stišće toliko ruku, da me boli, i onaj miris svježije zemlje, zemlje pepela i kiše, proždire sve, miris smrti i praznine.

Otvorih oči i siđoh stubama gotovo naslijepo, jer je svjetlost svijeće jedva uspijevala tami ukrasti nekoliko centimetara. Stigavši dolje, podigoh svijeću i osvrnuh se oko sebe. Nisam našao kuhinju, ni ormar pun suhog ogrjeva. Preda mnom se prostirao uzak hodnik koji je zamirao u polukružnoj dvorani u kojoj se uzdizala silueta s licem oblivenim krvavim suzama i dva crna šuplja oka, ruku raširenih poput krila i sa zmijom od trnja ovijenom oko sljepoočnica. Osjetih kako me ledeni val ubada u potiljak. No ubrzo se pribrali i shvatih da je preda mnom figura Krista izrezbarena u drvu na zidu kapelice. Koraknuh nekoliko metara bliže i ugledah sablastan prizor. U jednom kutu stare kapelice stajalo je nagomilano tucet golih ženskih tjelesa. Primijetih da nemaju ruke ni glavu i da sve stoje na tronošcu. Svako od njih imalo je drukčiji oblik, i nije mi bilo teško shvatiti da su to figure žena različitih dobi i grade. Na trbusima su im se mogli pročitati natpisi ugljenom: "Isabel, Eugenia, Penelope". Naposljetku mi moje viktorijansko štivo priteče u pomoć i shvatih da pred sobom imam ostatak danas napuštenog običaja, odjek vremena u kojima su imućne obitelji imale lutke izrađene po mjerama članova obitelji kako bi se po njima mogle šivati haljine i odore. Unatoč strogom i prijetećem Kristovu pogledu, nisam mogao odoljeti napasti da ispružim ruku i dotaknem struk figure koja je nosila ime Penelope Aldaya.

Tad mi se učinilo da na gornjem katu čujem korake. Pomislih da je Bea već stigla i da sada hoda po kući tražeći me. S olakšanjem napustili kapelicu i iznova krenuh prema stubištu. Upravo sam se htio popeti kad na drugom kraju hodnika primijetili peć i instalacije centralnog grijanja, naizgled u dobrom stanju, koje se nekako nisu uklapale u ostatak podruma. Sjetih se da je Bea spominjala kako je agencija za nekretnine koja je godinama pokušavala prodati palaču Aldaya unijela neke promjene kako bi privukla potencijalne kupce. Priđoh da поближе pogledam tu napravu i uvjerih se da je riječ o sustavu radijatora koje je grijala mala peć. Do nogu nađoh više kanti s ugljenom, komade prešana drva i nekoliko konzervi za koje sam pretpostavio da su pune petroleja. Otvorih okno bojlera i bacih pogled unutra. Sve se činilo u redu. Mogućnost da ponovno pokrenem tu napravu nakon toliko godina učinila mi se beznađnom, ali to me nije spriječilo da napunim peć komadima ugljena i drva i dobro ih natopim petrolejem. Dok sam se time bavio, učinilo mi se da čujem škripu staroga drva i načas se osvrnuh iza sebe. Obuzela me vizija krvavoga trnja kako se odvaja od drva, i kad sam svratio pogled na tamu, uplaših se da na samo nekoliko koraka od sebe vidim figuru onoga Krista kako ide prema meni s vučjim osmijehom.

U dodiru sa svijećom boiler buknu plamenom i iz njega se začu neka metalna rika. Zatvorih okno i odmaknuh se nekoliko koraka, sve manje siguran u razboritost svoga plana. Peć je teže vukla, pa sam se odlučio vratiti u prizemlje i provjeriti je li moj pothvat polučio ikakve konkretne rezultate. Uspeh se stubama i vratih u veliki salon očekujući da ću zateći Beu, ali od nje nije bilo ni traga. Računao sam da je prošlo nekih sat vremena otkako sam stigao, i moji strahovi da se predmet mojih mračnih žudnji neće ni

pojavit će se poprimili su obrise bolne vjerojatnosti. Da bih zatomio nemir, odlučih nastaviti s vodoinstalaterskim djelatnostima i krenuh u potragu za radijatorima koji će potvrditi jesu li moji pokušaji da peć vratim iz mrtvih urodili plodom. Svi radijatori koje sam našao nisu ispunili moja očekivanja: bili su hladni kao led. Svi osim jednoga. U malenoj kupaonici od jedva četiri-pet kvadratnih metara, koja se očito nalazila točno iznad peći, bila je zamjetna stanovita toplina. Kleknuh i s veseljem se uvjerili da su se podne pločice smlačile. Tako me zatekla Bea, zgurena na podu, kako pipam kupaoničke pločice kao slaboumnik s budalastim volovskim osmijehom od uha do uha.

Kad se sada osvrnem unatrag i pokušam rekonstruirati događaje one noći u palači Aldaya, u svoju obranu mogu reći samo to da kada ti je osamnaest godina, u nedostatku suptilnosti i većeg iskustva stara kupaonica može izgledati kao raj. Trebalo mi je samo nekoliko minuta kako bih Beu nagovorio da donesemo deke iz salona i zatvorimo se u tu minijaturnu odaju u društvu tek dviju svijeća i sanitarija nalik na muzejske izložke. Moj glavni argument, onaj klimatske prirode, ubrzo je smekšao Beu, kojoj je toplina što se širila iz onih pločica raspršila prvotne strahove da će moj ljudi izum izazvati požar u kući. Poslije, pod crvenkastim svjetlom svijeća, dok sam je razodijevao drhtavim prstima, smiješila mi se i tražila me pogledom kao da mi želi reći kako je sve što meni ikada može pasti na pamet ona već smislila prva.

Sjećam je se kako sjedi, leđa oslonjenih na zatvorena kupaonička vrata, ruku spuštenih uz bokove, dlanova otvorenih prema meni. Sjećam se kako je lice držala uspravno i prkosno dok sam joj milovao vrat jagodicama prstiju. Sjećam se kako me uzela za ruke i stavila ih na svoje grudi, i kako su joj drhtale oči i usnice kad sam među prste uzeo njezine bradavice i zbunjeno ih štipnuo, kako je kliznula na pod dok sam usnicama tražio njezin trbuh i kako su me primila njezina bijela bedra.

"Jesi li ovo već činio, Daniele?"

"U snovima."

"Ozbiljno."

"Ne. A ti?"

"Ne. Ni s Clarom Barcelo?"

Nasmijali se, vjerojatno samome sebi.

"Što ti znaš o Clari Barcelo?"

"Ništa."

"Ja još manje", rekoh.

"Ne vjerujem ti."

Nagnuh se nad nju i pogledah je u oči.

"Nikad ovo ni s kim nisam činio."

Bea se nasmiješi. Ruka mi pobježe među njezina bedra i ja se prevalili na nju, tražeći joj usnice, već posve uvjeren da je ljudožderstvo vrhunsko utjelovljenje mudrosti.

"Daniele?" reče Bea jedva čujnim glasom.

"Molim?" upitah.

Odgovor nikad nije stigao do njezinih usnica. Najednom ispod vrata fijuknu struja hladnog zraka i u tom beskrajnom trenu prije nego što će vjetar ugastiti svijeće naši se pogledi susretoše i osjetismo da se nepovratno gubi čar toga trenutka. Samo nam je tren bio dovoljan da shvatimo kako netko stoji s druge strane vrata. Ugledah strah na Beinu licu i u idućem trenutku prekri nas tama. Potom se začu udarac na vrata. Brutalan, kao da željezna šaka lupa o vrata, i gotovo ih čupa iz šarki.

Osjetih kako je Beino tijelo poskočilo u tami i obgrlih je rukama. Ustuknusmo prema dnu prostorije, časak prije nego što se drugi udarac sručio na vrata, i s nadljudskom ih snagom tresnuo o zid. Bea vrisnu i privi se uza me. U prvom trenu vidio sam samo plavkastu maglu koja je gmizala iz hodnika i dimne zmije ugašenih svijeća kako se penju u obliku spirale. Okvir vrata ocrtavao je ždrijelo od sjene i učinilo mi se

da na pragu u tami nazirem neku koščatu figuru.

Povirih u hodnik strahujući, ili možda priželjkujući da ugledam nekog stranca, skitnicu koji se uvukao u ruševnu kuću u potrazi za zaklonom u ovoj olujnoj noći. Ali nije bilo nikoga, tek jezičci plavetnila koji su dopirali iz prozora. Šćućurena u kutu sobe, uzdrhtala, Bea je šaptala moje ime.

"Nema nikoga", rekoh. "Možda je to bio vjetar."

"Vjetar ne lupa po vratima, Daniele. Idemo." Vratih se u sobu i pokupili našu odjeću.

"Uzmi, obući se. Idemo baciti pogled."

"Radije pođimo."

"Odmah. Samo želim nešto provjeriti."

Odjenusmo se brzo u mraku. Već za nekoliko sekunda naš se dah počeo magliti u zraku. Uzeh jednu od svijeća s poda i ponovno je upalili. Kućom je strujao hladan propuh, kao da je netko otvorio vrata i prozore.

"Vidiš. Vjetar."

Bea je samo šutke odmahivala glavom. Uputismo se natrag u salon zakriliti plamen rukama. Bea me pratila u stopu, gotovo bez daha.

"Što tražimo, Daniele?"

"Samo minutu."

"Idemo već jednom."

"Dobro."

Okrenusmo se prema izlazu, i tada primijetih. Drvena izrezbarena vrata na kraju hodnika koja sam sat-dva ranije pokušavao otvoriti sada su bila odškrinuta.

"Što je?" upita Bea.

"Čekaj me tu."

"Daniele, molim te..."

Uđoh u hodnik držeći svijeću čiji je plamen podrhtavao na hladnoj zračnoj struji. Bea uzdahnu i nevoljko krenu za mnom. Zaustavih se pred vratima. U tami su se nazirale mramorne stube koje su se spuštale u mrak. Stupih na stubište. Bea, skamenjena od straha, ostade stajati na pragu sa svijećom u rukama.

"Molim te, Daniele, idemo već jednom..."

Spustih se stubu po stubu sve do podnožja. Sablasna aureola svijeće koja je gorjela nada mnom zagrebla je po rubu četvrtaste prostorije, sa zidovima od gologa kamena, prekrivenim raspelima. Hladnoća koja je vladala u toj prostoriji oduzimala je dah. Na pročelju se nazirala mramorna nadgrobna ploča, a na njoj, jedan kraj drugoga, prepoznali dva slična predmeta različite veličine, bijela. Na njima se drhtava svjetlost svijeće odražavala jače nego na ostatku sobe, pa pretpostavih da su načinjeni od lakirana drva. Učinili još korak naprijed i tek tada shvatih. Ta dva predmeta bili su bijeli ljesovi. Jedan od njih bio je dugačak jedva tri pedlja. Osjetih kako mi niz šiju silaze žmarci. Bio je to lijes djeteta. Nalazio sam se u grobnici.

Ne shvaćajući što činim, priđoh mramornoj ploči sve dok nisam mogao pružiti ruku i dotaknuti je. Tada primijetili da je na svakom od dva lijesa urezano ime i križ. Skrivala ih je prašina, veo od pepela. Položih ruku na jedan od njih, onaj veći. Polako, gotovo u transu, ne zaustavivši se da razmislim što činim, opravih pepeo koji je prekrivao poklopac lijesa. Slova su bila jedva čitljiva u crvenkastoj polusjeni svijeće.

PENELOPE ALDAYA

1902-1919

Sledih se. Iz tame se pomaljao netko, ili nešto. Osjetih da mi hladan zrak klizi po koži i tek tada

uzmaknuh nekoliko koraka.

"Gubi se odavde", prošapta glas iz sjene.

Smjesta ga prepoznali. Lain Coubert. Glas vraga.

Pojurih uza stube i čim stigoh na gornji kat, zgrabili Beu za ruku i užurbano je povukoh prema izlazu. Izgubili smo svijeću i sada smo trčali u mraku. Bea, uplašena, nije shvaćala moj nagli strah. Nije vidjela ništa. Nije čula ništa. Nisam se zaustavljao da joj objašnjavam. U svakom sam trenu očekivao da nešto iskoči iz sjene i prepriječi nam put, ali glavna vrata čekala su nas na kraju hodnika, a kroz procijepe se probijao četvrtast okvir svjetla.

"Zaključano je", promumlja Bea.

Opipah džepove u potrazi za ključem. U djeliću sekunde svrnuh oči unatrag i bio sam siguran da prema nama polako dolaze dvije svjetleće točke s dna hodnika. Oči. Moji prsti pronadoše ključ.

Očajnički ga gurnuli u bravu, otključah i grubo bacih Beu van. Ona je valjda u mome glasu pročitala strah jer je pojurila prema kapiji preko vrta i nije se zaustavila sve dok se oboje bez daha i obliveni hladnim znojem nismo našli na pločniku Avenije Tibidabo.

"Što se dogodilo tamo dolje, Daniele? Je li bilo nekoga?"

"Nije."

"Blijed si."

"Uvijek sam blijed. Hajde, idemo."

"A ključ?"

Ostavio sam ga unutra, u bravi. Nisam imao želju vraćati se po njega.

"Valjda sam ga izgubio dok smo izlazili. Potražit ćemo ga drugi put."

Žustrim korakom krenusmo niz aveniju. Prijedosmo na drugu stranu ulice i nismo usporili sve dok nismo odmaknuli stotinjak metara od kuće, čija se silueta nazirala u noći. Tada otkrih da mi je ruka još prljava od pepela i zahvalili Bogu na plastu noćne sjene koji je od Bee sakrio suze užasa koje su mi se kotrljale niz obraze.

Siđosmo niz Ulicu Balmes do Trga Nunez de Arce, gdje pronađosmo usamljeni taksu. Dok smo se spuštali Balmesom do Ulice Consejo de Ciento, nismo izgovorili ni riječ. Bea me držala za ruku i nekoliko sam puta vidio da me promatra staklastim, neprozirnim pogledom. Nagnuli se da je poljubim, ali nije rastvorila usnice.

"Kad ću te opet vidjeti?"

"Nazvat ću te sutra ili prekosutra", reče.

"Obećavaš?"

Kimnu.

"Možeš nazvati kući ili u knjižaru. Broj je isti. Imaš ga, zar ne?"

Opet kimnu. Zamolih taksistu da načas stane na uglu ulica Muntaner i Diputacion. Ponudih se da otpratim Beu do vrata, ali ona odmahnu glavom i udalji se, ni sada ne dopustivši da je poljubim, čak ni da joj taknem ruku. Dade se u trk dok sam je ja gledao iz taksija. U stanu Aguilara gorjelo je svjetlo, i jasno sam vidio svoga prijatelja Tomasa kako me gleda s prozora svoje sobe, u kojoj smo tolika popodneva proveli skupa razgovarajući i igrajući šah. Mahnuh mu navukavši na usnice usiljen smiješak, koji vjerojatno nije mogao vidjeti. Nije mi uzvratio pozdrav. Njegova silueta ostala je nepomična, priljubljena uz staklo, i hladno me promatrala. Nakon nekoliko časaka povukao se i prozori su se zamračili.

Čekao nas je, pomislih.

Stigavši kući, na stolu sam pronašao ostatke večere za dvoje. Tara je već pošao na počinak, i ja se upitah je li se, kojim slučajem, ohrabrio i pozvao Merceditas da večera s njim. Odšuljao sam se do svoje sobe i ušao ne paleći svjetlo. Čim sam sjeo na rub madraca, primijetih da nisam sam, i da netko leži na krevetu opružen kao mrtvac, ruku prekrivenih na prsima. Osjetih ledeni grč u trbuhu, ali ubrzo prepoznali hrkanje i profil onog nenadmašnog nosa. Upalih noćnu svjetiljku i ugledah Fermina Kornera de Torresa kako blaženo spava na gornjem prekrivaču i potiho stenje od miline. Uzdahnuh, a spavač otvori oči. Ugledavši me, kao da se iznenadi. Očito je očekivao nekog drugog. Protrlja oči i ogleda se oko sebe, kao da želi odrediti gdje se nalazi.

"Nadam se da vas nisam uplašio. Bernarda kaže da kad spavam, izgledam kao španjolski Boris Karloff."

"Što radite u mom krevetu, Fermine?"

Fermin pomalo čeznutljivo sklopi oči.

"Sanjam Carole Lombard! Bili smo u Tangeru, u turskoj kupelji, i ja sam je cijelu mazao uljem, onim što se prodaje za bebinu guzu. Jeste li ikada mazali ženu uljem, od glave do pete, onako temeljito?"

"Fermine, sad je pola jedan ujutro i ja ne znam za sebe."

"Oprostite, molim, Daniele. Vaš gospodin otac navalio je da dođem večerati s njim, a onda mi se silno prispavalo, naime, mene govedina uvijek omami. Vaš mi je otac predložio da tu malo prilegnem, kleo se da vi nećete imati ništa protiv..."

"I nemam, Fermine. Samo ste me preplašili. Ostanite u krevetu i vratite se Carole Lombard, sigurno vas čeka. I zavucite se pod pokrivač, noć je hladna a ovako ćete zaraditi prehladu. Ja idem u blagovaonicu."

Fermin krotko kimnu. Modrice na njegovu licu već bijahu buknule, a glava obrasla dvodnevnom bradom i onom rijetkom koskom bila je nalik na zrelu voćku palu sa stabla. Uzeh deku iz ormara i Ferminu dodah još jednu. Ugasih svjetlo i otidoh u blagovaonicu, gdje me je čekao omiljeni tatin naslonjač. Umotah se u deku i sklupčah što sam udobnije mogao, uvjeren da ni oka neću sklopiti. Prizor dvaju bijelih ljesova u pomrčini urezao mi se u mozak. Sklopih oči i upeh se da iz glave izbrišem tu sliku. Umjesto nje prizvah viziju gole Bee kako leži na plahtama u onoj kupaonici, pri svjetlu svijeća. Obuzet takvim sretnim mislima, najednom začuh daleki šum mora i upitah se je li me san i neopazice svladao. Možda već plovim u Tanger. Ubrzo shvatih da je to samo Ferminovo hrkanje, i trenutak potom svijet utonu u tamu. Nikad u životu nisam spavao bolje ni dublje nego te noći.

Jutro je osvanulo sa strašnim pljuskom. Ulice su bile poplavljene a kiša je bijesno šibala po prozorima. U pola osam oglasi se telefon. Skočih iz naslonjača da se javim, s dušom u grlu. Fermin u kućnom ogrtaču i papučama, i moj otac, s lončićem za kavu, izmijeniše pogled na koji sam se već polako navikavao.

"Bea?" šapnuh u slušalicu okrećući im leđa. Učinilo mi se da s druge strane čujem uzdah. "Bea, jesi to ti?"

Ne dobih odgovor, i nekoliko časaka poslije linija se prekinu. Cijelu minutu tako sam stajao i promatrao telefon očekujući da opet zazvoni.

"Zvat će oni opet, Daniele. Sada dođi doručkovati", reče tata.

Nazvat će me kasnije, rekoh sam sebi. Sigurno ju je netko prekinuo. Zacijelo nije lako prekršiti policijski sat g. Aguilara. Nema razloga panici. S tim i drugim opravdanjima dovukoh se za stol kako bih tobože doručkovao s tatom i Ferminom. Možda zbog kiše, ali hrana je bila bez ikakva okusa.

Kišilo je cijelo prijepodne, i ubrzo nakon otvaranja knjižare u cijeloj je četvrti nestalo struje sve do podneva.

"Samo nam je to trebalo", uzdahnuo je tata.

U tri je počelo prokišnjavati. Fermin se ponudio da ode do Merceditas po kante, lonce i druge dublje posude. Tata mu je to strogo zabranio. Potop se nastavljao. Da se riješim napetosti, ispriповјedih Ferminu što se dogodilo prethodne noći, no ipak prešutjeh što sam vidio u grobnici. Fermin me zabezegnuto slušao, ali unatoč njegovu kolosalnom navaljivanju odbio sam opisati čvrstoću, oblik i opći izgled Beina poprsja. Dan je odmicao, a kiša nije prestajala.

Nakon večere, pod izlikom da idem malo protegnuti noge, ostavih oca s knjigom i uputih se prema Beinoj kući. Stigavši, zastadoh na uglu i stadoh promatrati prozore stana pitajući se što to činim. Uhodim, njuškam, pravim budalu od sebe, to su bili samo neki od odgovora koji su mi pali na pamet.

No ipak, lišen svakog dostojanstva te odgovarajuće odjeće za tako nisku temperaturu, uklonih se s vjetra u neki ulaz na drugoj strani ulice i ondje provedoh oko pola sata, promatrajući prozore kraj kojih su prolazile siluete g. Aguilara i njegove žene. Od Bee ni traga. Već je gotovo bila ponoć kad sam se vratio u stan, uzdrhtao od zime i pritisnut teškim teretom brige. Nazvat će sutra, tisuću sam puta ponovio sebi dok sam pokušavao usnuti. Bea nije nazvala idućega dana. Ni onoga idućeg. Ni cijeloga tog tjedna, najduljega i posljednjeg u mom životu.

Za sedam dana bit ću mrtav.

Samo onaj komu je preostalo tjedan dana života može tratiti vrijeme kao što sam ja to činio tih dana. Danonoćno sam bdio nad telefonom i žderao se, toliko zarobljen u vlastitu sljepilu te nisam mogao pogoditi što mi je sudbina već bila namijenila. U ponedjeljak u podne otidoh do Filozofskog fakulteta na Sveučilišnom, trgu s namjerom da vidim Beu. Znao sam da joj neće biti drago što sam došao i što ćemo biti viđeni zajedno u javnosti, ali bio sam spreman otpjeti njezin bijes, radije nego da i dalje živim s ovom neizvjesnošću.

Upitah tajnicu gdje je učionica profesora Velazqueza, spreman pričekati kraj nastave. Čekao sam nekih dvadeset minuta dok se nisu otvorila vrata i ja ugledah nadmeno i napirlitano lice profesora Velazqueza, vječno okružena grupom obožavateljica. Bea se nije pojavila ni nakon pet minuta. Odlučih prići vratima učionice i baciti pogled unutra. Neke tri djevojke nalik na vjeronaučne polaznice čavrljale su i razmjenjivale bilješke ili ženske tajne. Ona koja je djelovala kao voda vjerskoga zbora prva je primijetila moju nazočnost i ošinula me upitnim pogledom.

"Oprostite, tražim Beatriz Aguilar. Zna li sluša li ona ovaj kolegij?"

Djevojke izmijeniše otrovne poglede i prostrijeliše me kao na rendgenu.

"Ti si njezin zaručnik?" upita jedna od njih. "Onaj poručnik?"

Uzvratih neodređenim osmijehom, koji one shvatiše kao potvrdu. Osmijeh mi je uzvratila samo treća djevojka, plaho skrećući pogled. Druge dvije izazivački mi pridoše.

"Drukčije sam te zamišljala", reče ona koja je djelovala kao vođa bande.

"A gdje ti je odora?" upita pobočnica, nepovjerljivo me odmjeravajući. "Na dopustu sam. Zna li je li već otišla?"

"Beatriz danas nije došla na nastavu", obavijestila me glavna prkosnim glasom.

"A, nije?"

"Ne", potvrdila je potporučnica sumnjičavo. "Ako si joj ti zaručnik, trebao bi to znati."

"Ja sam joj zaručnik, nisam čuvar pečata."

"Idemo, ovo je neki kreten", zaključila je zapovjednica.

I obje prodoše pored mene pogledavajući me prijezirno. Treća zaostade za njima i načas zastade pred vratima, a onda, uvjerivši se da je ostale dvije ne vide, šapnu mi na uho:

"Beatriz nije došla ni u petak."

"Znaš li zašto?"

"Ti joj nisi zaručnik, zar ne?"

"Nisam. Samo prijatelj."

"Mislim da je bolesna."

"Bolesna?"

"Tako je rekla cura koja ju je zvala doma. Sad moram ići."

Prije nego što sam joj uspio zahvaliti na pomoći, djevojka krenu u susret drugim dvjema, koje su joj s druge strane dvorišta dobacivale srdite poglede.

"Daniele, nešto joj se moralo dogoditi. Umrla joj je neka stara teta, papiga je dobila zaušnjake, prehladila se jer se toliko prešetava gologuza... Sam Bog zna što. Suprotno od onoga što vi mislite, vaše međunožje nije centar svijeta. I drugi faktori utječu na sudbinu ljudskog roda."

"Mislite da ne znam? Kao da me ne poznajete, Fermine."

"Dušice, da mi je Bog dao šire bokove, mogao sam vas roditi: toliko vas dobro poznajem. Poslušajte me. Razbistrite glavu i izađite na zrak. Od čekanja duša zahrđa."

"Dakle, vi mislite da sam ja smiješan."

"Ne. Mislim da ste silno zabrinuti. Znam da u vašim godinama Čovjek misli da je to kraj svijeta, ali sve ima svoje granice. Večeras ćemo vi i ja malo u život! Idemo u bar u Ulici Plateria, navodno užasno popularan. Čujem da su stigle neke Švedanke iz Ciudad Real, takve ženske da čovjeku pamet stane! Ja častim."

"A što će reći Bernarda?"

"Cure su za vas. Ja ću čekati u čekaonici, čitat ću novine i promatrati robu izdaleka, jer sam se obratio na monogamiju, ako ne mentalno, a ono barem činjenično."

"Zahvaljujem, Fermine, ali..."

"Momak od osamnaest godina koji odbija takvu ponudu nije pri zdravoj pameti. Tu se odmah mora nešto učiniti! Izvolite."

Fermin zavuče ruku u džep i pruži mi nekoliko novčića. Pitao sam se je li to novac kojim kani financirati posjet velebnom haremu iberskih nimfi.

"S ovim nećemo stići dalje od vrata, Fermine."

"Vi ste od onih koji padnu s drveta i nikad ne stignu do zemlje. Zar zaista mislite da bih vas odveo u kupleraj i vratio zaražena gonorejom vašem gospodinu ocu, najboljem čovjeku kojega sam ikad upoznao? Ono za cure govorio sam da vidim hoćete li reagirati, apelirajući na jedini dio vaše osobe koji naizgled funkcionira. Dajem vam ovo da odete do govornice na uglu i nazovete svoju dragu uz malo privatnosti."

"Bea mi je izričito rekla da je ne zovem."

"Rekla vam je i da će nazvati u petak. A sad je ponedjeljak. Kako god želite. Jedno je vjerovati ženama, a drugo vjerovati onome što kažu."

Uvjeren njegovim argumentima, šmugnuh iz knjižare do javne govornice na uglu i okrenuh broj obitelji Aguilar. Na peto zvono netko podiže telefon i ostade slušati u tišini, ne javljajući se. Prošlo je pet sekunda dugih kao vječnost.

"Bea?" prošaptah. "Jesi li to ti?"

Glas koji se javio udario me u trbuh poput malja.

"Kurvin sine, kunem ti se da ću ubiti boga u tebi."

Ton je bio čeličan, prožet čistim, zatomljenim bijesom. Leden i spokojan. To me najviše zaplašilo.

Mogao sam zamisliti g. Aguilara kako drži telefon u hodniku stana, isti onaj s kojega sam mnogo puta nazvao oca da mu kažem kako ću zakasniti jer sam se zadržao s Tomasom cijelo popodne. Nijemo sam slušao disanje Beina oca pitajući se je li mi prepoznao glas.

"Vidim da nemaš muda ni progovoriti, gade. Svako govno može učiniti što i ti, ali pravi čovjek bar bi imao hrabrosti da pokaže lice. Ja bih umro od srama kada bih znao da curica od devetnaest godina ima veća muda od mene, jer ona mi nije htjela reći tko si, niti će mi reći. Poznajem je. A budući da se ti nemaš petlje pokazati zbog Beatriz, ona će platiti zbog tebe."

Kad sam spustio slušalicu, ruke su mi se tresle. Nisam bio svjestan što sam upravo učinio sve dok nisam izišao iz kabine i teška koraka krenuo prema knjižari. Nisam se sjetio da će moj poziv samo pogoršati situaciju u kojoj se Bea već nalazila. Jedina mi je briga bila da ostanem anonimn i ne pokažem lice, odričući se onih koje navodno volim, a koje samo iskorištavam. Već sam to učinio kad je inspektor Fumero tukao Fermina. Ponovio sam to sada kad sam Beu prepustio njezinoj sudbini. I opet ću to učiniti čim se ukaže nova prilika. Ostao sam na ulici deset minuta ne bih li se smirio prije povratka u knjižaru. Možda bih trebao opet nazvati g. Aguilara i reći mu da sam to ja, da sam lud za njegovom kćeri, i gotova priča. Ako onda bude želio doći u generalskoj odori i razbiti mi glavu, ima puno pravo.

Već sam se vraćao prema knjižari kad sam primijetio da me netko promatra iz ulaza na drugoj strani ulice. Isprva sam pomislio da je to g. Federico, urar, ali već jedan letimičan pogled uvjerio me da je ovaj

čovjek viši i krupnije grade. Zastao sam da mu uzvratim pogled, i on je na moje iznenađenje kimnuo, kao da me želi pozdraviti i pokazati mi kako mu nimalo ne smeta što sam primijetio njegovu nazočnost. Svjetlo ulične svjetiljke osvjedjavalo ga je iz profila. Crte lica učinile su mi se poznatima. Koraknuo je naprijed i zakopčao ogrtač do grla, te mi se nasmiješio i izgubio među prolaznicima koračajući u smjeru Ramble. Tad sam ga prepoznao kao policijskog agenta koji me držao kad je inspektor Fumero napao Fermina. Kad sam ušao u knjižaru, Fermin podiže oči i dobaci mi upitan pogled.

"Kakvo je to lice?"

"Fermine, mislim da imamo problem."

Iste te večeri pokrenuli smo supertajni plan koji smo osmislili uz pomoć g. Gustava Barceloa.

"Kao prvo, moramo se uvjeriti da imate pravo i da nas zbilja prati policija. Kao slučajno otići ćemo u Els Quatre Gats da vidimo čuči li ta persona još u zasjedi. Ali ocu ni riječi o ovome, ili će na kraju od svega dobiti kamen u bubregu."

"A što da mu kažem? Već neko vrijeme ima bubu u uhu."

"Recite mu da idete kupiti sjemenke, ili po prašak za puding."

"A zašto moramo ići baš u Els Quatre Gats?"

"Jer oni imaju najbolje sendviče od kobasice u krugu od pet kilometara, a negdje moramo razgovarati. Ne trtarite nego put pod noge, Daniele!"

Zahvalan za svaku aktivnost koja će me udaljiti od mojih misli, krotko poslušah i nakon nekoliko minuta iziđoh na ulicu obećavši tati da ću se vratiti do večere. Fermin me čekao na uglu Puerte del Aiigel. Čim sam mu prišao, podiže obrve i ponuka me da pružim korak.

"Privjesak je dvadeset metara iza nas. Ne okrećite se."

"Onaj otprije?"

"Ne vjerujem, osim ako se nije skupio od vlage. Ovaj djeluje kao novačić. Nosi sportske novine od prije šest dana. Fumero očito regrutira kadrove iz doma za hendikepirane."

Kad smo stigli u Els Quatre Gats, naš čovjek u civilu sjeo je za stol nekoliko metara dalje i pretvarao se da po stoti put čita izvješća sa sportskih terena od prošloga tjedna. Svakih dvadeset sekunda krišom bi nam dobacio pogled.

"Jadničak, pogledaj ga samo kako se znoji", reče Fermin mašući glavom. "Pomalo ste rastreseni, Daniele. Jeste li razgovarali s curicom ili niste?"

"Javio se otac."

"Pa ste srdačno i prijateljski porazgovarali?"

"On je razgovarao."

"Razumijem. Trebam li, dakle, zaključiti da ga još ne zovete tata?"

"Rekao mi je, citiram, da će ubiti boga u meni."

"Ma to je samo stilska figura."

Upravo u tom času nad nama se nadvila konobareva silueta, termin je naručio dovoljno hrane za cijelu vojsku, trljajući ruke od miline.

"A vi nećete ništa, Daniele?"

Odmahnuh glavom. Kad se konobar vratio s dva pladnja prepuna tapasa, sendviča i više krigla piva, Fermin velikodušno razveza kesu i reče mu da zadrži napojnicu.

"Šefe, vidite onog tipa za stolom kraj prozora, onoga koji se odjenuo kao Cvrčak iz Pinokija i zabio glavu u novine kao da je to tuljac?" Konobar je urotnički kimnuo.

"Biste li bili tako ljubazni da mu kažete kako mu inspektor Fumero hitno poručuje neka iz ovih stopa ode na tržnicu Boqueria i kupi kuhanog graha za dvadeset dura te ga odnese u policijsku upravu što je brže moguće ako treba i taksijem, ili neka se spremi da mu posluži muda na tanjuru? Da ponovim?"

"Ne treba, gospodine. Graha za dvadeset dura ili jaja na tanjuru."

Fermin mu pruži još jedan novčić.

"Bog te blagoslovio."

Konobar smjerno kimnu i uputi se prema stolu našega progonitelja da mu prenese poruku. Čuvši zapovijed, naš se stražar sav snuždi. Još je petnaestak sekunda sjedio za stolom, kao rastrzan između nekih mračnih sila, a onda jurnu na ulicu. Fermin nije ni trepnuo. U drugim okolnostima uživao bih u toj epizodi, ali te večeri nisam mogao misliti ni na što osim na Beu.

"Daniele, spustite se na zemlju, imamo posla. Sutra idete u posjet Nuriji Monfort, kako smo se dogovorili."

"I što ću joj reći kada dođem?"

"Neće vam nedostajati tema. Plan je učiniti onako kako nam je vrlo pametno rekao gospodin Barcelo. Skrešite joj u lice da znate kako vam je bezočno lagala o Caraxu, da njezin navodni muž Miquel Moliner nije u zatvoru kao što to ona tvrdi, da ste saznali kako je baš ona ta crna ruka koja podiže poštu staroga stana obitelji Fortuny-Carax koristeći se pretincem na ime nepostojećeg odvjetnika... Kažite što god treba kako biste joj zapalili vatru pod nogama. Sve to s puno melodrame i starozavjetne gestikulacije. Onda, dojma zarad, otiđite i ostavite je da se krčka u vlastitom soku."

"A dotle..."

"Dotle ću ja biti u pripravnosti da je slijedim, što ću ostvariti uz pomoć najnovijih tehnika kamuflaže."

"To neće upaliti, Fermine."

"O, malovjerni! Da čujem, što vam je rekao djevojčin otac kad ste tako nerasploženi? Zbog prijetnje? Ne slušajte ga. Da čujem, što vam je rekao luđak?"

Odgovorih bez razmišljanja.

"Istinu."

"Istinu po svetom Danielu Mučeniku?"

"Smijte se vi koliko god želite. Zaslužio sam."

"Ne smijem se, Daniele. Nije mi ugodno gledati kako se kažnjavate. Reklo bi se da samo što niste navukli kostrijet. Ništa niste skrivili. Život je dovoljno težak i ako čovjek ne prakticira inkviziciju na samome sebi iz hobija."

"Govorite to iz iskustva?" Fermin slegnu ramenima.

"Nikad mi niste ispričali kako ste se sreli s Fumerom", dodah. "Želite li čuti priču s poukom?"

"Samo ako mi je vi želite ispričati."

Fermin uzme kriglu piva i iskapi je do dna.

"Amen", reče samome sebi. "Ono što vam mogu reći o Fumeru javna je tajna. Prvi put kad sam čuo za njega, budući inspektor bio je revolveraš u službi anarhističkog sindikata FAI. Izgradio je ime na tome što nije znao za strah ni obzire. Dovoljno mu je bilo dati ime čovjeka i on bi ga upucao u čelo nasred ulice, u po bijela dana. Takav talent na visokoj je cijeni za nemirnih vremena. A nije znao ni za odanost i uvjerenja. Bilo mu je svejedno za koji se cilj bori, dok god njemu taj cilj služi da se popne više na ljestvici. Takvog ološa ima na svijetu koliko hoćeš, ali malo ih je spretnih kao Fumero. Od anarhista je prešao komunistima, a od komunista do fašista bio je samo jedan korak. Uhodio je i prodavao informacije svim stranama, i od svih je uzimao novac. Ja sam već odavno na njega bacio oko. Tada sam radio za vladu Generalitata. Katkad su me brkali s ružnim bratom predsjednika Companvsa, na što sam bio osobito ponosan."

"Što ste radili?"

"Sve pomalo. U današnjim radijskim sapunicama ono što sam radio zove se špijunaža, ali u ratno

vrijeme svi smo špijuni. Dio moga posla bio je praćenje osoba kao što je Fumero. Takvi su najopasniji. Kao zmije su, nemaju svijesti ni savjesti. U ratu izmille odasvud. U mirnodopsko vrijeme navlače masku. Ali i dalje su tu. Na tisuće njih. Uglavnom, na kraju sam otkrio koja je njegova igra. Ali bilo je već prekasno. Barcelona je pala za svega nekoliko dana i kolo se okrenulo. Postao sam progonjeni kriminalac, a moji nadređeni morali su se kriti poput štakora. Naravno, operaciju 'čišćenja' predvodio je Fumero. Čistka se provodila otvoreno, po ulicama, ili u tvrđavi Montjuic. Ulovili su me u luci kad sam svoje šefove pokušavao prebaciti do Francuske nekim grčkim teretnjakom. Odveli su me u Montjuic i dva dana držali u mrklome mraku, u ćeliji bez vode i ventilacije. Onda sam ugledao svjetlo letlampe. Fumero i neki tip koji je govorio samo njemački objesili su me naglavačke, za noge.

Nijemac me prvo lišio odjeće tako što ju je spalio lampom. Činilo mi se da već ima prakse u tome. Ostao sam gol kao od majke rođen, a sve dlačice na tijelu bile su mi oprljene. Fumero mi je rekao da mu kažem gdje su moji nadređeni, ili će tek početi prava zabava. Ja nisam hrabar čovjek, Daniele. Nikada to nisam bio, ali skupio sam ono malo hrabrosti, opsovao mu mater i poslao ga u neku stvar. Na Fumerov znak Nijemac mi je ubrizgao nešto u bedro i pričekao nekoliko minuta. Onda, dok je Fumero pušio i gledao me sa smiješkom, počeo me temeljito pržiti lampom. Ožiljke ste vidjeli..." Kimnuh. Fermin je govorio mirnim tonom, bez emocija.

"Ožiljci su manje važni. Oni iznutra puno su gori. Izdržao sam pod plamenom jedan sat, ili je možda bila samo minuta. Ne znam. Ali na kraju sam im dao i imena, i prezimena, i brojeve košulja svih mojih šefova, pa i onih koji to nisu bili. Bacili su me u neku uličicu u Pueblo Seco, gola i izgorjele kože. Neka dobra žena uzela me k sebi i liječila dva mjeseca. Komunisti su joj pred kućnim vratima ustrijelili muža i dva sina. Nije znala zašto. Kad sam mogao ustati i izići iz stana, saznao sam da su svi moji šefovi uhićeni i smaknuti samo nekoliko sati nakon što sam ih izdao."

"Fermine, ako mi ne želite to pričati..."

"Ne, ne. Bolje je da čujete pa da znate s kim imate posla. Kad sam se vratio u svoj stan, rekli su mi da ga je zaplijenila vlada, jednako kao i svu moju imovinu. Preko noći postao sam prosjak. Pokušao sam naći posao. Odbili su me. Mogao sam kupiti samo bocu kisela vina za nekoliko centima. To je otrov koji djeluje polagano, prži ti crijeva kao kiselina, ali nadao sam se da će prije ili kasnije dovršiti svoj posao. Govorio sam sebi da ću se jednoga dana vratiti na Kubu, svojoj mulatkinji. Uhitili su me kad sam se pokušao ukrcati na teretnjak za Havanu. Zaboravio sam koliko sam vremena proveo u zatvoru. Nakon prve godine čovjek počne gubiti sve, pa i razum. Po izlasku sam počeo živjeti na ulici, gdje ste me vi našli cijelu vječnost kasnije. Bilo je mnogo takvih kao ja, kolege iz zatvora ili pritvora. Oni sretniji imali su nekoga vani, nekoga ili nešto čemu će se vratiti. Mi ostali pridružili smo se vojsci besprizornih. Kad vam jednom daju ulaznicu za taj klub, zauvijek ste njegov član. Većinom smo izlazili samo noću, kad nas svijet ne vidi. Upoznao sam mnogo takvih sličnih sebi. Rijetko bih ih opet vidio. Život na ulici je kratak. Ljudi te gledaju s gađenjem, čak i oni koji ti daju milostinju, ali to nije ništa u usporedbi s odbojnošću koju osjećaš prema samome sebi. Osjećaš kao da živiš unutar lesa koji hoda, gladan je, smrdi i odbija umrijeti. Svako malo Fumero i njegovi ljudi uhitili bi me i optužili da sam ukrao neku tričariju, ili da sam uznemiravao curice na izlasku iz samostanske škole. I onda opet mjesec dana u zatvoru Modelo, batine, i opet na ulicu. Nikad nisam shvatio čemu sva ta farsa. Valjda je policija smatrala da je zgodno imati listu sumnjivaca za slučaj potrebe. Za jednog susreta s Fumerom, koji je sada već bio pravi uglednik, pitao sam ga zašto me nije ubio kao ostale. Nasmijao se i rekao mi da ima gorih stvari od smrti. On nikad ne ubija doušnike, rekao je. Takve pušta da živi istrunu."

"Fermine, vi niste doušnik. Svatko bi na vašem mjestu postupio kao vi. Vi ste moj najbolji prijatelj."

"Ja ne zaslužujem vaše prijateljstvo, Daniele. Vi i vaš otac spasili ste mi život, i moj život pripada vama. Što god mogu učiniti za vas, učinit ću. Onoga dana kad ste me spasili s ulice, Fermin Romero de

Torres ponovno se rodio."

"To nije vaše pravo ime, zar ne?" Fermin odmahnu glavom.

"To sam ime vidio na plakatu za koridu. Onaj drugi je pokopan. Čovjek koji je prije živio među ovim kostima sada je mrtav, Daniele. Katkad mi se vraća, u noćnim morama. Ali vi ste me naučili kako biti drugi čovjek, i dali ste mi novi razlog za život: moju Bernardu."

"Fermine..."

"Ništa ne govorite, Daniele. Samo mi oprostite, ako možete."

Šutke ga zagrih i pustih da se isplače. Ljudi su nas poprijeko pogledavali, a ja sam im uzvraćao plamene poglede. Ubrzo su se prestali obazirati. Poslije, dok sam pratio Fermina do pansiona, mome se prijatelju vratio glas.

"Ono što sam vam danas ispričao... Molim vas da Bernardi..."

"Ni Bernardi ni ikom. Nijednu riječ, Fermine."

Oprostili smo se uz stisak ruke.

Cijelu noć nisam oka sklopio. Ležao sam na krevetu s upaljenim svjetlom i promatrao svoje veličanstveno nalivpero Montblanc, kojim već godinama ništa nisam napisao i koje se polako pretvaralo u najbolji par rukavica ikad kupljen čovjeku bez ruku. Više puta osjetio sam iskušenje da se uputim prema stanu obitelji Aguilar, gdje ću se u nedostatku boljeg rješenja predati neprijatelju, ali nakon duljeg razmišljanja zaključio sam da ranojutarnji upad u stan Beina oca neće odveć popraviti sadašnje stanje. U zoru su mi umor i rastresenost pomogli da opet pronađem svoje poslovično samoljublje i ubrzo sam sebe uvjerio da je najbolje pustiti vodu neka teče, pa će s vremenom odnijeti zlu krv.

Jutro je u knjižari protjecalo uz malo događanja, pa sam iskoristio tu okolnost da dremnem na nogama graciozno i spretno kao flamingo, kako je to opisao moj otac. U podne, baš kako sam prethodne večeri dogovorio s Ferminom, izjavili da idem u šetnju, a Fermin je ustvrdio da ima zakazano skidanje šavova u ambulanti. Koliko mi se učinilo, tata je progutao obje te priče. Pomisao da stalno lažem ocu počela mi je kvariti raspoloženje pa sam to rekao Ferminu tijekom prijepodneva, kad je tata izišao odnijeti narudžbu.

"Daniele, odnos oca i sina počiva na tisuću takvih nevinih laži. Sveti Nikola, dobre vile, tko radi ne boji se gladi, i tako dalje. Ovo je samo još jedna takva. Nemojte se osjećati krivim."

Kad je došao taj čas, opet sam slagao i uputio se prema domu Nurije Monfort, čiji sam dodir i miris i dalje čuvao u nekom zakutku sjećanja. Trg San Felipe Neri bijaše zaposjelo jato golubova koji su sada počivali na kamenim pločama. Očekivao sam da ću vidjeti Nuriju Monfort s knjigom u društvu, ali trg je bio pust. Prijedoh kameno popločeno dvorište pod budnim pogledom desetaka golubova i osvrnuh se oko sebe uzalud tražeći Fermina prerusena u pitaj boga što, jer odbio mi je otkriti kakvu opačinu planira. Uđoh na stubište i uvjerih se da ime Miquela Molinera i dalje stoji na poštanskom sandučiću. Upitah se hoće li to biti prva rupa u priči na koju ću ukazati Nuriji Monfort. Dok sam se u polutama uspinjao stubama, gotovo sam priželjkivao da je ne nađem kod kuće. Nitko ne žali varalicu kao drugi varalica. Stigavši na odmorište četvrtoga kata, zastadoh da prikupim hrabrost i smislim neku izliku kojom ću opravdati svoj dolazak. Radio u stanu susjede na drugom kraju i dalje je grmio na sav glas, a ovaj put davao se kviz iz poznavanja religijske kulture pod nazivom Rože pomozi, koji je svakog utorka u podne cijelu Španjolsku držao prikovanu uz prijamnike.

A sada, za pet bodova, recite nam, Bartolome, u kojem se obličju Sotona ukazuje mudracima u šatoru u prispodobi o arkandelu i tikvi iz Knjige Jošvine?: a) kao kozlič, b) kao prodavač lonaca ili c) kao akrobats majmunom.

Na zvuk gromkog aplauza publike u studiju Državnoga radija odlučno stupih pred vrata Nurije Monfort i pritisnuh zvono. Čuh kako zvuk odzvanja u unutrašnjosti praznog stana i uzdahnuh s olakšanjem. Upravo sam kanio otići, kadli začuh kako koraci prilaze vratima i špijunka zasja poput suze svjetlosti. Nasmiješih se. Začuh kako se u bravi okreće ključ i duboko udahnuh.

"Daniele", prošapta ona dok sam nasuprot svjetlu nazirao njezin smiješak.

Lice joj je obavijao plavkast cigaretni dim. Usnice su joj se sjajile od tamnog ruža; onako vlažne ostavljale su krvave tragove na filtru koji je držala između kažiprsta i prstenjaka. Ima ljudi koje pamtim, i onih koje sanjamo. Nuria Monfort za mene je bila opipljiva i stvarna poput fatamorgane: priviđenja u čiju se istinitost ne sumnja, nego ga slijediš dok se ne raspline, ili dok te ne uništi. Slijedio sam je kroz uzak polumračan salon u kojemu je stajao njezin stol, knjige i ona zbirka poredanih olovaka poput nekog simetričnog slučajnog događaja.

"Mislila sam da te više neću vidjeti."

"Žao mi je što sam vas razočarao."

Sjela je za pisaći stol, prekrižila noge i nagnula se unatrag. Odvojih oči od njezina vrata i uperih ih u vlažnu mrlju na zidu. Prišavši prozoru, hitrim pogledom preletjeh trg. Od Fermina ni traga. Čuo sam kako mi Nuria Monfort diše iza leđa, osjećao njezin pogled. Progovorio sam ne odvajajući pogled od prozora.

"Prije nekoliko dana moj dobar prijatelj saznao je da predstavnik zgrade odgovoran za nekadašnji stan obitelji Fortuny-Carax šalje poštu u poštanski pretinac na ime odvjetničkog ureda koji, kako se čini, ne postoji. Isti taj prijatelj saznao je da se osoba koja podiže pošiljke iz toga pretinca godinama koristila vašim imenom, gospođo Monfort..."

"Šuti." Okrenuh se i ugledah je kako se povlači u sjenu. "Sudiš mi, a ne poznaješ me", reče.

"Pomozite mi onda da vas upoznam."

"Kome si ovo rekao? Tko još zna za to?"

"Više ljudi nego što mislite. Već neko vrijeme prati me policija." "Fumero?"

Kimnuh. Učinilo mi se da su joj ruke zadrhtale.

"Ne znaš što si učinio, Daniele."

"Onda mi vi recite", odgovorih sa strogošću koju nisam osjećao.

"Misliš da zato što si nabasao na neku knjigu imaš pravo ući u živote ljudi koje ne poznaješ, i miješati se u stvari koje ne možeš razumjeti i koje te se ne tiču."

"Sada me se tiču, želio ja to ili ne."

"Ne znaš što govoriš."

"Bio sam u obiteljskoj kući Aldaya. Znam da se ondje krije Jorge Aldaya. Znam da je on ubio Caraxa."

Pogledala me dugim pogledom, birajući riječi.

"Zna li Fumero za to?"

"Ne znam."

"Bolje ti je da znaš. Je li te Fumero slijedio do te kuće?"

Osjećao sam kako me žeže gnjev koji joj se žario u očima. Došao sam u ulozi optužitelja i suca, ali sa svakom minutom sve sam se više osjećao kao krivac.

"Mislim da nije. Vi ste to znali? Znali ste da je Aldaya ubio Juliana i da se krije u onoj kući... Zašto mi niste rekli?"

Gorko se nasmijala.

"Ti ništa ne razumiješ, zar ne?"

"Razumijem da ste lagali kako biste obranili čovjeka koji je ubio vašeg navodnog prijatelja, da već dugo godina krijete taj zločin, kao i čovjeka čiji je jedini cilj izbrisati svaki trag o postojanju Juliana Caraxa, koji pali njegove knjige. Razumijem da ste mi lagali za svoga muža, koji nije u zatvoru, a očito ni

ovdje. To razumijem."

Nuria Monfort lagano odmahnu glavom.

"Idi, Daniele. Idi iz moga stana i ne vraćaj se. Dovoljno si učinio."

Krenuh prema vratima ostavivši je u blagovaonici. Na pola puta zastadoh i vratih se. Nuria Monfort sjedila je na podu, naslonjena na zid. Nije više bilo ni traga njezinoj brižno njegovanoj fatalnosti.

Prijeđoh Trg San Felipe Neri metući pod pogledom. Na duši sam nosio bol koju sam sakupio na usnicama one žene, bol kojoj sam bio pomagač i instrument, premda nisam mogao shvatiti kako ni zašto.

"Ne znaš što si učinio, Daniele."

Jedina mi je želja bila da odem što dalje odatle. Dok sam prolazio ispred crkve, jedva sam primijetio nekog suhonjavog, nosatog svećenika koji me škrto blagoslivljao držeći u ruci molitvenik i kronicu.

Vratih se u knjižaru s gotovo četrdeset i pet minuta zakašnjenja. Kad me ugleda, tata nabra čelo i prijekorno pogleda na sat.

"Krasno! Znete da moram mušteriji u San Cugat, a ostavili ste me sama."

"A gdje je Fermin? Još se nije vratio?"

Tata odmahnu glavom s užurbanošću koja ga je obuzimala kad je bio loše volje.

"Nego, došlo ti je pismo. Ostavio sam ti ga kraj blagajne."

"Tata, oprost, ali..."

Rukom mi dade znak da ga ne zamaram opravdanjima, navuče kaput i šešir i iziđe kroz vrata bez pozdrava. Poznajući ga, znao sam da će njegov bijes ispariti i prije nego stigne do postaje. No čudilo me što još nema Fermina. Vidio sam ga kako prerušen u kabaretskog svećenika na Trgu San Felipe Neri čeka da Nuria Monfort potajno iziđe i odvede ga do srca misterija. Moja vjera u našu strategiju toga se časa smrvila u prah i pomislio sam da će Ferminova potraga, ako Nuria Monfort doista iziđe iz stana, završiti kod ljekarnika ili pekara. Sjajna li plana! Priđoh blagajni da bacim pogled na pismo koje mi je otac spomenuo. Omotnica je bila bijela i četverokutna, nalik na nadgrobnu ploču, a na mjestu križa stajala je adresa pošiljatelja koja mi je uspjela raspršiti i ono malo dobrog raspoloženja koje sam čuvao da bih izdržao do kraja dana.

Vojna vlada Barcelone Ured za novačenje

"Aleluja", protisnuh.

Znao sam što unutra piše i bez otvaranja, ali svejedno sam ga otvorio kako bih namjerno utonuo još dublje u svoj jad. Pismo je bilo kratko, svega dva odlomka one tipične vojne proze, križanca raspaljive proklamacije i operetne arije, tako karakteristične za svekoliku vojnu prepisku. Pismom me se obavještavalo da ću za dva mjeseca ja, Danici Sempere Martin, imati čast i zadovoljstvo da ispunim najsvetiju i najuzvišeniju dužnost koju život nudi sinu roda iberskoga: na službu domovini odjenut ću odoru i pristupiti nacionalnome križarskom pohodu u obranu duhovnog predziđa Zapada. Nadao sam se da će bar Fermin svemu tome naći smiješnu stranu pa će nas neko vrijeme nasmijavati svojom stihovanom verzijom Pada židovsko-masonske urote. Dva mjeseca. Osam tjedana. Šezdeset dana. Uvijek sam znao dijeliti vrijeme na sekunde i dobivati kilometarske iznose. Ostalo mi je još pet milijuna i sto osamdeset četiri tisuće sekunda slobode. Možda mi g. Federico, za kojega tata kaže da zna sklopiti i Volkswagen, može napraviti sat s kočnicama. Možda mi netko može objasniti kako da zauvijek ne izgubim Beu. Čuvši zvonce na vratima, pomislih da se to Fermin vraća jer je napokon shvatio da su naši detektivski pokušaji čista smijurija.

"Gle-gle, pa to je princ nasljednik, čuva zamak, kako i treba biti, iako je uvenuo kao suha šljiva. Razvedri se, momče, izgledaš kao tužni lutak", reče Gustavo Barcelo, dotjeran u kaputu od devine dlake i sa štapom od bjelokosti koji mu nije trebao za hodanje nego je njime vitlao kao da je kardinalsko žezlo. "Otac ti nije tu, Daniele?"

"Žao mi je, gospodine Gustavo. Išao je mušteriji, mislim da će se vratiti tek..."

"Izvršno. Naime, nisam došao njemu, a ono što ti imam reći bolje je da ne čuje." Namignuo mi je svlačći rukavice i pogledom nemarno lutajući po knjižari. "A naš kolega Fermin? Je li tu?"

"Nestao na bojištu."

"Pretpostavljam da upreže sve svoje kapacitete i hvata se u koštac sa slučajem Carax."

"Dušom i tijelom. Posljednji put vidio sam ga u mantiji, dijelio je blagoslove urbi et orbi."

"No... Ja sam kriv što sam vas huškao. Kamo sreće da nisam pisnuo."

"Vidim da ste pomalo nemirni. Je li se što dogodilo?"

"Ne baš. Ili jest, na neki način."

"Što ste mi htjeli ispričati, gospodine Gustavo?"

Knjižar mi se plaho nasmiješi. Njegovo uobičajeno oholo držanje i salonska arogancija bijahu netragom nestali. Umjesto njih naslutio sam stanovitu ozbiljnost, mrvu opreza i nemalo brige.

"Jutros sam upoznao gospodina Manuela Gutierrezu Fonsecu, pedesetdevetogodišnjeg starog momka, zaposlena u općinskoj mrtvačnici Barcelone od 1924. Trideset godina službe na pragu tame. Njegove riječi, ne moje. Manuel je gospodin stare škole, uglađen, srdačan i uslužan. Već petnaest godina živi u unajmljenoj sobi u Ulici Ceniza, dijeli je s dvanaest papigica koje je naučio fućkati pogrebni marš. Ima pretplatu na operu. Voli Verdija i Donizettija. Rekao mi je da je u njegovu poslu važno postupati po pravilniku. Pravilnik je predvidio sve, posebice za one slučajeve kad čovjek ne zna što bi. Prije petnaest godina gospodin Manuel je otvorio platnenu vreću koju mu je donijela policija i u njoj našao najboljeg prijatelja iz djetinjstva. Ostatak tijela bio je u posebnoj torbi. Gospodin Manuel zatomio je osjećaje i postupio prema pravilima."

"Jeste li za kavu, gospodine Gustavo? Požutjeli ste."

"Molim te."

Otišao sam po termosicu i natočio mu šalicu kave s osam kocaka šećera. Popio ju je na iskap.

"Je li vam bolje?"

"Oporavljam se. Kao što sam rekao, gospodin Manuel je bio na dužnosti onoga dana kad su na odjel autopsije donijeli tijelo Juliana Caraxa, u rujnu 1936. Naravno, gospodin Manuel se nije sjećao imena, ali jedan pogled u arhiv i donacija od dvadeset dura u njegovom umirovljeničkom fondu znatno su mu osvježili pamćenje. Pratiš li me?"

Kimnuh, kao u transu.

"Gospodin Manuel sjeća se svih pojedinosti toga dana jer je, kako mi je rekao, to bila jedna od malobrojnih prilika kad je malo zaobišao pravila. Policija je tvrdila da je tijelo nađeno u uličici u četvrti Raval, pred zoru. Tijelo je stiglo u mrtvačnicu polovinom prijepodneva. Uz njega je bila samo jedna knjiga i putovnica koja ga je identificirala kao Juliana Fortunyja Caraxa, rođena u Barceloni 1900. U putovnici je bio žig s graničnog prijelaza La Junquera, prema kojemu je Carax ušao u zemlju prije mjesec dana. Uzrok smrti navodno je bila rana od metka. Gospodin Manuel nije liječnik, ali s vremenom je naučio cijeli repertoar. Prema njegovom sudu hitac, točno iznad srca, ispaljen je iz neposredne blizine. Zahvaljujući putovnici pronađen je gospodin Fortuny, Caraxov otac, koji je iste te večeri došao u mrtvačnicu identificirati tijelo."

"Dosad se sve slaže s pričom Nurije Monfort." Barcelo je kimnuo.

"Tako je. Ali Nuria Monfort nije ti rekla da je on, moj prijatelj gospodin Manuel, posumnjao kako policiju taj slučaj ne zanima previše, i otkrivši da knjiga pronađena u džepovima preminuloga nosi njegovo ime, odlučio uzeti stvar u svoje ruke i nazvao nakladničku kuću istoga tog popodneva, dok su čekali da stigne gospodin Fortuny, kako bi ih obavijestio što se dogodilo."

"Nuria Monfort rekla mi je da je službenik iz mrtvačnice nazvao nakladničku kuću tri dana poslije, kad je tijelo već bilo pokopano u zajedničkoj grobnici."

"Gospodin Manuel tvrdi da je nazvao istoga dana kad je tijelo stiglo u mrtvačnicu. Kaže da je razgovarao s nekom gospođicom koja mu je zahvalila što je nazvao. Gospodin Manuel sjeća se da ga je pomalo osupnulo držanje te gospođice. Kako se izrazio, 'ponašala se kao da je to već znala'."

"A gospodin Fortuny? Je li doista odbio identificirati sina?"

"To je i mene najviše zanimalo. Gospodin Manuel ispričao mi je da je u sumrak stigao neki potreseni čovječuljak u pratnji dvojice policajaca. Bio je to gospodin Fortuny. Prema njemu, to je jedino

na što se čovjek nikada ne navikne, trenutak kada bližnji dođu identificirati tijelo voljene osobe. Gospodin Manuel kaže da je to situacija koju ne bi poželio nikome. Najgore je, kaže, kad umre mlad čovjek pa ga moraju prepoznati roditelji, ili mladi supružnik. Gospodin Manuel dobro se sjeća gospodina Fortunya. Kaže da je pri dolasku jedva stajao na nogama, da je plakao kao malo dijete i da su ga dvojica policajaca morali pridržavati. Nije prestajao jecati:

'Što su učinili mome sinu? Što su učinili mome sinu?'

"Je li uspio vidjeti tijelo?"

"Gospodin Manuel ispričao mi je da je zamalo agentima predložio neka zaobiđu uobičajenu proceduru. To je bio jedini put kad mu je kroz glavu prošla ideja da dovede pravilnik u pitanje. Tijelo je bilo u lošem stanju. Pokojnik je vjerojatno bio mrtav više od dvadeset četiri sata kad je stigao u mrtvačnicu, a ne tek od svitanja kako je tvrdila policija. Manuel je strahovao da će se starčić slomiti kad ga vidi. Gospodin Fortuny nije prestajao govoriti kako to nije moguće, kako njegov Julian ne može biti mrtav... Onda je gospodin Manuel podigao pokrov koji je prekrivao tijelo i dvojica agenata službeno su upitala je li to njegov sin Julian."

"I?"

"Gospodin Fortuny je zanijemio. Gotovo minutu nije skidao pogled s tijela. Onda se okrenuo i otišao."

"Otišao?"

"Žurnim korakom."

"A policija? Zar ga nisu zaustavili? Nije li došao identificirati tijelo?" Barcelo se prepredeno nasmiješio.

"U teoriji. Ali gospodin Manuel se sjeća da je u dvorani bio još netko, treći policajac koji se neopazice uvukao dok su agenti pripremali gospodina Fortunya i koji je cijelom prizoru nazočio šutke, naslonjen na zid s cigaretom u ustima. Gospodin Manuel ga se sjeća jer mu je rekao da pravilnik ne dopušta pušenje u mrtvačnici, no jedan od agenata pokazao mu je da šuti. Prema gospodinu Manuelu, čim je gospodin Fortuny otišao, treći policajac se približio, bacio pogled na pokojnika i pljunuo mu u lice. Potom je uzeo putovnicu i naložio da tijelo pošalju u Can Tunis i pokopaju ga u zajedničkoj grobnici, u svitanje."

"To nema smisla."

"To je i gospodin Manuel pomislio. Pogotovo stoga što se nije slagalo s pravilnikom. 'Ali mi ne znamo tko je ovaj čovjek', govorio je. Policajci nisu rekli ništa. Gospodin Manuel ih je srdito prekorio: 'Ili vi to možda i predobro znate? Jer svima nam je jasno da je mrtav bar jedan cijeli dan.' Gospodin Manuel očito se pozivao na pravilnik i nije bio glup. No kad je treći policajac čuo njegove prosvjede, prišao mu je, pogledao ga ravno u oči i upitao želi li se pridružiti pokojniku na posljednjem putovanju. Gospodin Manuel kaže da mu je srce sišlo u pete. Taj je čovjek imao oči luđaka i znao je da se ne šali. Promumljao je da on samo poštuje pravila, da nitko ne zna tko je taj čovjek i da ga stoga ne smiju pokopati. 'Ovaj čovjek je onaj koji ja kažem', odgovorio je policajac. Onda je uzeo smrtovnicu i potpisao je, te zaključio slučaj. Gospodin Manuel kaže da taj potpis nikada neće zaboraviti, jer ga je u ratnim godinama, i poslije još dugo, stalno iznova nalazio na desecima smrtovnica uz tijela koja su stizala tko zna odakle i koja nitko nije mogao identificirati..."

"Inspektor Francisco Javier Fumero..."

"Ponos i stup Središnje policijske uprave. Znaš li što to znači, Daniele?" "Da sve vrijeme mlatimo u prazno."

Barcelo podiže šešir i štap i uputi se prema vratima mumljajući ispod glasa.

"Ne, nego da će mlaćenje tek početi."

Provedoh cijelo popodne bdijući nad onim sumornim pismom koje mi je obznanilo da stupam u vojsku i čekajući da se Fermin pojavi. No ni pola sata nakon zatvaranja knjižare nije se znalo gdje je on. Uzeo sam telefon da nazovem pansion u Ulici Joaquina Coste. Javila se gđa Encarna i glasom promuklim od alkohola rekla da Fermina nije vidjela još od jutra.

"Ako se ne vrati za pola sata, večerat će hladno. Nije ovo Ritz! Nadam se da mu se ništa nije dogodilo."

"Bez brige, gospođo Encarna. Morao je odnijeti narudžbu pa se valjda zadržao. U svakom slučaju, ako ga vidite prije nego što odete leći, bio bih vam zahvalan ako mu kažete neka me nazove. Daniel Sempere, susjed vaše prijateljice Merceditas."

"Ne brinite se, ali znajte da sam ja u osam i po već u carstvu snova."

Potom sam nazvao Barceloa nadajući se da je Fermin možda svratio tamo da isprazni Bernardinu smočnicu ili da je odvuče u sobu za glačanje. Nije mi palo na pamet da bi se mogla javiti Clara.

"Daniele, baš si me iznenadio."

I ti mene, pomislih. Uvijenim i obilaznim rečenicama dostojnim g. Anacleta spomenuo sam razlog svoga poziva.

"Ne, Fermin nije dolazio cijeli dan. A Bernarda je bila sa mnom cijelo popodne, dakle znala bih. Razgovarali smo o tebi, znaš?"

"Onda je to bio dosadan razgovor."

"Bernarda kaže da si zgodan, izrastao si u pravog muškarca."

"Uzimam puno vitamina."

Duga tišina.

"Daniele, misliš li da bismo jednom opet mogli postati prijatelji? Koliko godina treba proći da mi oprostiš?"

"Prijatelji već jesmo, Clara, i nemam ti što oprostiti. Znaš to."

"Moj stric kaže da još kopaš oko Juliana Caraxa. Dođi jedno popodne pa ćeš mi ispričati što je novo. I ja tebi imam što ispričati."

"Jednog dana, obećavam."

"Udajem se, Daniele."

Zagledah se u slušalicu. Osjećao sam se kao da mi noge propadaju u zemlju ili da sam se smanjio za nekoliko centimetara.

"Daniele, jesi li tu?"

"Jesam."

"Iznenadilo te to."

Progutah knedlu tvrdu kao armirani beton.

"Nije. Iznenadilo me što se već i dosad nisi udala. Udvarača si sigurno imala. Tko je sretnik?"

"Ne poznaješ ga. Zove se Jacobo. Prijatelj je mog strica Gustava. Guverner Narodne banke. Upoznali smo se na opernom recitalu koji je organizirao stric. Jacobo je strastveni ljubitelj opere. Stariji je od mene, ali dobri smo prijatelji i to je najvažnije, zar ne?"

U ustima mi je buktala zloba, ali pregrizao sam jezik. Imao je okus otrova.

"Naravno... Pa ništa, čestitam."

"Nikad mi nećeš oprostiti, zar ne, Daniele? Za tebe ću uvijek biti perfidna Clara Barcelo."

"Za mene ćeš uvijek biti Clara Barcelo, točka. I to također znaš." Nastala je nova tišina, onakva u

kojoj kosa podmuklo i polagano sijedi. "A ti, Daniele? Fermin mi kaže da imaš prelijepu djevojku."

"Sad moram ići, Clara, imam mušteriju. Nazvat ću te ovaj tjedan pa ćemo se naći. Još jednom čestitam."

Spustih slušalicu i uzdahnuh.

Tata se vratio iz kućnog posjeta utučena izgleda i neraspoložen za razgovor. Spremio je večeru dok sam ja postavljao stol, ne pitajući ni za Fermina ni za promet u knjižari. Večerali smo pogleda prikovanih za tanjur, skrivajući se iza radijskog žamora. Tata je jedva taknuo hranu. Samo je žlicom miješao onu vodenastu, bljutavu juhu, kao da na dnu tanjura traži zlato.

"Nisi ni okusio jelo", rekoh.

Tata slegnu ramenima. Radio nas je i dalje bombardirao glupostima. Tata ustade i ugasi ga.

"Što je pisalo u pismu od vlade?" upita napokon.

"Za dva mjeseca moram u vojsku."

Učinilo mi se da mu je pogled ostarilo za deset godina.

"Barcelo kaže da će povući neke veze pa će me premjestiti u Vojnu upravu Barcelone, nakon početne obuke. Čak ću dolaziti doma na spavanje", dodah.

Tata samo malodušno kimnu. Boljelo me gledan ga takva, pa sam ustao da pospremim stol. Tata je ostao sjediti, zabludjela pogleda i ruku prekrivenih pod bradom. Upravo sam krenuo prati tanjure kad začuh kako stubištem odzvanjaju neki koraci. Odrješiti, užurbani, tutnjili su po podu u nekom zlokobnom ritmu. Podigoh pogled i sretoh se s očevim očima. Koraci su zastali ispred našega stana.

Tata uznemireno ustade. Idućeg trena začuše se udarci po vratima i zaglušan, gnjevan i pomalo poznat glas.

"Policija! Otvaraj!"

U mislima me probode tisuću bodeža. Još jedna salva udaraca zatrese vrata. Tata priđe pragu i podiže poklopac špijunke.

"Što tražite u ovo doba?"

"Otvarajte vrata ili ćemo ih razvaliti, Sempere. Nemojte da moram ponavljati."

Prepoznah Fumerov glas i srce mi se sledi. Tata mi dobaci upitan pogled. Kimnuh. Prigušujući uzdah, tata otvori vrata. Siluete Fumera i dvojice njegovih gorila ocrtavale su se na žućkastom svjetlu hodnika. Lutke pepeljastih lica u sivim ogrtačima.

"Gdje je?" povika Fumero i odgurnuvši moga oca upade u blagovaonicu.

Tata ga pokuša zaustaviti, ali jedan od agenata koji je inspektoru štitio leđa ščepa ga za ruku i gurnu u zid držeći ga hladno i učinkovito kao neki stroj naviknut na takve zadaće. Bio je to isti onaj koji je slijedio Fermina i mene, onaj koji me držao dok je Fumero batinao moga prijatelja pred Ubožnicom svete Lucije, onaj koji me već nekoliko noći pratio. Dobacio mi je prazan, nedokučiv pogled.

Stadoh pred Fumera, trudeći se izgledati spokojno. Inspektor je imao zakrvavljene oči. Preko lijevog obraza pružala mu se svježa ogrebotina, obrubljena skorenim krvlju.

"Gdje je?"

"Što?"

Fumero obori oči i odmahnu glavom mumljajući nešto sebi u bradu. Kad je podigao pogled, na usnicama je imao pseću grimasu a u ruci revolver. Ne skidajući oči s mojih, Fumero tresnu drškom revolvera o vazru s uvelim cvijećem na stolu. Vaza se rasprsnu na sitne krhotine, a voda i uvele stabljike rasuše se po stolnjaku. Stresoh se unatoč samome sebi. Tata je nešto dovikivao iz hodnika, zarobljen u čvrstom stisku dvojice agenata. Jedva sam mogao odgonetnuti što govori. Bio sam svjestan samo ledenog pritiska revolverске cijevi utisnute u moj obraz i mirisa baruta.

"Mene ne zajebavaj, govno malo, ili će ti otac skupljati mozak s poda! Je li jasno?"

Kimmuh. Tresao sam se. Fumero je snažno pritiskao cijev pištolja u moj obraz. Osjetio sam kako mi se urezuje u kožu, ali nisam se usudio ni trepnuti.

"Zadnji put pitam! Gdje je?"

Ugledah svoj odraz u inspektorovim crnim zjenicama, koje su se polagano sužavale dok je palcem pritiskao obarač.

"Ovdje nije. Nisam ga vidio od podneva. To je istina."

Fumero je gotovo pola minute nepomično stajao pritišćući mi obraz pištoljem i oblizujući usnice.

"Lerma!" zapovjedio je. "Pregledajte."

Jedan od agenata požurio se pretresti stan. Tata se uzalud otimao trećem policajcu.

"Ako si mi lagao i nađemo ga u ovom stanu, kunem ti se da ću ti ocu slomiti obje noge", prošapta Fumero.

"Moj otac ne zna ništa. Pustite ga na miru."

"Ti zbilja ne znaš u što si se uvalio. Ali čim ulovim tvoga prijatelja, igra je gotova. Nema suca, nema bolnice, nema Boga! Ovaj put osobno ću se pobrinuti da ga izbacim iz optjecaja. I uživat ću u tome, vjeruj mi. Dat ću si vremena. Možeš mu reći ako ga vidiš. Jer ja ću ga naći, makar se skrio u mišju rupu. A onda si ti na redu."

Agent po imenu Lerma vratio se u blagovaonicu i izmijenio pogled s Fumerom te lagano odmahnuo glavom. Fumero olabavi stisak na obaraču i spusti revolver.

"Šteta", reče Fumero.

"Za što ga optužujete? Zašto ga tražite?"

Fumero mi okrenu leđa i priđe dvojici agenata, koji na njegov znak pustiše mog oca.

"Zapamtit ćete vi ovo", otpljunu tata.

Fumero ga prikova pogledom. Tata instinktivno uzmače. Pobjegli se da je inspektorov posjet tek započeo, ali Fumero već idućeg časa odmahnu glavom, ispotiha se smijući, i bez daljnje ceremonije napusti stan. Lerma pođe za njim. Treći policajac, moj vjerni stražar, na tren zastade na pragu. Šutke me pogleda, kao da mi nešto želi reći.

"Palacios!" prodera se Fumero, a glas mu se razli stubištem.

Palacios spusti pogled i iziđe kroz vrata. Iziđoh pred stan. Iz odškrnutih vrata susjednih stanova nazirali su se svjetlosni prorezi, a ustrašena lica virila su iz polutame. Tri mračne policijske siluete odmicala su niza stube, i ljutit odjek njihovih koraka povlačio se poput otrovne oseke ostavljajući za sobom trag straha i crnila.

Već je bilo oko ponoći kad smo iznova začuli lupu na vratima, ovaj put slabiju, gotovo strašljivu. Tata, koji mi je upravo peroksidom čistio modricu od Fumerova pištolja, zastade kao ukopan. Pogledi nam se sretoše. Začuše se tri nova udarca.

Načas pomislih da je riječ o Ferminu, koji je možda gledao cijeli događaj skriven u mračnom kutu stubišta.

"Tko je?" upita tata.

"Ja sam, Anacleto, gospodine Sempere."

Tata uzdahnu. Otvorismo vrata i ugledasmo nastavnika bljeđeg nego ikad.

"Gospodine Anacleto, što vam je? Jeste li dobro?" upita tata pozivajući ga da uđe.

Nastavnik je u rukama nosio presavijene novine. Samo nam ih je pružio, užasnuta pogleda. Novine su još bile mlake, a boja svježa.

"To je jutarnje izdanje", protisnu g. Anacleto. "Stranica šest."

Najprije sam primijetio dvije fotografije ispod naslova. Na prvoj je bio Fermin, s nešto više mesa na kostima i kose na glavi, možda petnaest ili dvadeset godina mlađi. Druga je prikazivala lice žene

zatvorenih očiju i mramorne kože. Trebalo mi je nekoliko sekunda da je prepoznam jer sam je obično viđao u polusjeni.

BESKUĆNIK UBIO ŽENU USRED BIJELA DANA

Barcelona/agencije Redakcija

Policija traži beskućnika koji je jučer poslije podne nasrtno izbo Nuriyu Monfort Masdedeu 36 iz Barcelone.

Zločin se dogodio usred dana u četvrti San Gervasio, gdje je beskućnik naizgled bez ikakva povoda napao žrtvu, a prema navodima Glavne policijske uprave slijedio ju je iz zasad nerazjašnjenih razloga. Kako se čini, ubojica, Antonio Jose Gutierrez Alcajete 51, iz Donje Gnjusnice pokrajina Caceres, poznati je prijestupnik s dugom poviješću duševnih bolesti. Prije šest godina pobjegao je iz zatvora Modelo i odonda uspješno izmiče vlastima koristeći se različitim identitetima. U trenutku počinjenja zločina bio je odjeven u svećeničku halju. Naoružan je i policija ga smatra iznimno opasnim. Još nije poznato jesu li se žrtva i ubojica poznavali i koji je mogući uzrok zločina, premda izvori iz Policijske uprave navode da sve upućuje na takvu pretpostavku. Žrtva je zadobila šest uboda hladnim oružjem u trbuh, vrat i prsa. Napad se dogodio u blizini osnovne škole u nazočnosti nekoliko učenika, koji su obavijestili nastavnike, a ovi su pozvali policiju i Hitnu pomoć. Prema policijskom izvješću smrt je nastupila zbog zadobivenih rana. Žrtva je proglašena mrtvom odmah po dolasku u Kliničku bolnicu u 18.15 h.

Cijeli idući dan Fermin se nije javljao. Tata je inzistirao da otvorimo knjižaru kao i svakoga dana kao dokaz normalnosti i nevinosti. Policija je postavila agenta kraj ulaza u zgradu, a njegov kolega motrio je na Trg sv. Ane, zaklonjen u portalu crkve poput kakva svetačkog kipa. Gledali smo ih kako dršću od hladnoće na jakoj kiši koja se spustila u zoru, sve prozirnijega magičnoga daha, ruku zarivenih u džepove kaputa. Kraj knjižare je prošlo nekoliko susjeda, kriomice zirkajući kroz izlog, ali nije ušla ni jedna jedina mušterija.

"Valjda se već pročulo", rekoh.

Tata je samo kimnuo. Cijelo jutro nije mi uputio ni riječ nego mi se obraćao kretnjama. Stranica s viješću o ubojstvu Nurije Monfort ležala je na pultu. Svakih dvadeset minuta prišao bi joj i iznova je pročitao s nedokučivim izrazom lica. Cijeli dan u sebi je nagomilavao bijes, kao da vrije.

"Koliko god ti čitao tu vijest, neće postati istina", rekoh. Tata podiže pogled i strogo me pogleda.

"Jesi li poznavao tu ženu? Nuriju Monfort?"

"Razgovarao sam s njom nekoliko puta", rekoh.

Lice Nurije Monfort zaokupilo mi je misli. Bilo mi je mučno od vlastita nedostatka iskrenosti. Još me progonio njezin miris i dodir njezinih usnica, prizor onog urednog stola i njezin tužan i mudar pogled.

"Nekoliko puta."

"Što si imao razgovarati s njom? Što je ona imala s tobom?"

"Ona je stara prijateljica Juliana Caraxa. Posjetio sam je da je pitam čega se sjeća o njemu. To je sve. Ona je kći staroga Isaaca, čuvara knjižnice. On mi je dao njezinu adresu."

"Je li je Fermin poznavao?"

"Nije."

"Kako možeš biti siguran?"

"Kako ti možeš sumnjati u njega i vjerovati ovim lažima? Fermin je o njoj znao samo ono što sam mu ja rekao."

"I zato ju je slijedio?"

"Da."

"Jer si to ti od njega tražio." Odšutjeh. Tata je uzdahnuo.

"Ne razumiješ, tata."

"Nikako ne razumijem. Ne razumijem ni tebe, ni Fermina, ni..."

"Tata, koliko znamo o Ferminu, ovo što tu piše je nemoguće."

"A koliko mi znamo o Ferminu? Za početak, ispada da nismo znali ni kako se zove."

"Varaš se u vezi s njim."

"Ne, Daniele. Ti se varaš, i u vezi s mnogim stvarima. Tko ti je dopustio da kopaš po tuđim životima?"

"Slobodan sam razgovarati s kim želim."

"Pretpostavljam da se osjećaš slobodnim i od posljedica."

"Želiš reći da sam ja kriv za smrt te žene?"

"Ta žena, kako je ti zoveš, imala je ime i prezime, i ti si je poznavao." "Ne moraš me podsjećati", odgovorili sa suzama u očima.

Tata me tužno promatrao odmahujući glavom.

"Bože sveti, ne želim ni pomisliti kako je sirotom Isaacu", promrmlja tata sebi u bradu.

"Ja nisam kriv što je mrtva", rekoš tanušnim glasom, kao da ću ponavljanjem i samoga sebe uvjeriti da je to istina.

Tata se povuče otraga mumljajući nešto sebi u bradu.

"Ti znaš za što si odgovoran a za što nisi, Daniele. Katkad više ne znam tko si."

Zgrabih kaput i pobjegoh na ulicu i kišu, gdje me nitko neće prepoznati i vidjeti što mi je na duši. Besciljno se prepustih ledenoj kiši. Hodao sam oborenih očiju, misleći na prizor Nurije Monfort kako beživotno leži na hladnoj mramornoj ploči, tijela prošarana ubodima. Sa svakim korakom grad je oko mene bljedio. Prošavši kraj križanja u Ulici Fontanella nisam ni zastao da pogledam semafor. Tek kad sam osjetio udar vjetra po licu okrenuh se i ugledah zid metala i svjetla kako juri prema meni punom brzinom. U posljednjem trenu neki me prolaznik s leđa povuče unatrag i ukloni ispred autobusa. Pogledah to čudovište koje je sijevnulo tek nekoliko centimetara od moga lica, sigurnu smrt kojoj sam izmaknuo za desetinku sekunde. Kad sam postao svjestan što se dogodilo, prolaznik koji mi je spasio život već se udaljavao preko pješačkog prijelaza, vidljiv tek kao silueta u sivom ogrtaču. Ostao sam stajati kao ukopan, bez daha. Kroz kišnu zavjesu primjećivao sam tek da je moj spasilac zastao na drugoj strani ulice i sada me promatra, šiban kišom. Bio je to treći policajac, Palacios. Između nas je protutnjio gust val prometa, i kad sam opet pogledao, agenta Palacios a više nije bilo.

Uputih se Beinoj kući, ne mogavši više čekati. Morao sam vratiti ono malo dobra u sebi, onoga što mi je ona dala. Jurnuh uza stube i zaustavili se pred Aguilarovim vratima, gotovo bez daha. Uхватih alku i triput snažno pokucali. Dok sam čekao, oboružah se hraprošću i najednom postadoh svjestan svoga izgleda: moker do gole kože. Maknuh kosu s čela i rekoš sam sebi da je sada gotovo. Ako izađe g. Aguilar s namjerom da mi polomi noge i razbije nos, što prije to bolje. Ponovno pokucah i ubrzo začuh kako vratima prilaze neki koraci. Otvori se špijunka. Promatrala su me neke mračne, sumnjičave oči.

"Tko je?"

Prepoznah glas Cecilije, jedne od sluškinja obitelji Aguilar.

"To sam ja, Daniel Sempere, Cecilia."

Špijunka se zatvori i za nekoliko sekunda začuh koncert brava i lokota koji su priječili ulaz u stan. Vrata se lagano otvoriše i ukaza se Cecilia, pod kapom i odorom, sa svijećnjakom u ruci. Iz njezina ustrašena pogleda naslutili da vjerojatno izgledam kao mrtvac.

"Dobar dan, Cecilia. Je li Bea doma?"

Pogleda me kao da joj ništa nije jasno. Prema njezinu dosadašnjem iskustvu, moja nazočnost, koja se u posljednje vrijeme prorijedila, bila je povezana samo s Tomasom, mojim starim školskim kolegom.

"Gospođice Beatriz nema..."

"Izišla je?"

Cecilia, koja je iza one pregače i inače bila plašljiva dušica, samo kimnu.

"Znaš li kad se vraća?" Sluškinja slegnu ramenima.

"Otišla je s majkom i ocem doktoru, ima tome već dva sata." "Doktoru? Je li bolesna?"

"Ne znam, gospodine."

"Kojem doktoru su otišli?"

"Ni to ne znam, gospodine."

Odlučih da neću više mučiti sirotu sluškinju. Odsutnost Beinih roditelja otvorila mi je druge mogućnosti istrage.

"A je li Tomas doma?"

"Jest, gospodine. Uđite, pozvat ću ga."

Uđoh u hodnik da pričekam. Nekoć bih otišao ravno u sobu svoga prijatelja, ali već dugo nisam bio u tom stanu i opet sam se osjećao kao stranac. Cecilia nestade u dnu hodnika obasjana svjetlošću, a mene ostavi u tami. Učinilo mi se da čujem Tomasov glas u daljini i potom korake kako se približavaju. Smislio sam izliku kojom ću svome prijatelju opravdati svoj nenajavljeni dolazak. Ali na pragu se iznova pojavi sluškinja. Cecilia mi uputi skrušen pogled, i s moga lica nestade usiljena osmijeha.

"Gospodin Tomas kaže da je silno zauzet i sad vas ne može primiti." "Jesi li mu rekla tko ga treba? Danici Sempere."

"Jesam, gospodine. Rekao mi je neka vam kažem da odete."

U želucu osjetih neki ledeni grč koji mi oduze dah.

"Žao mi je, gospodine", reče Cecilia.

Kimnuh ne znajući što reći. Sluškinja otvori vrata stana koji sam donedavno smatrao drugim domom.

"Želi li mladi gospodin kišobran?"

"Ne, hvala, Cecilia."

"Žao mi je, gospodine Daniele", ponovi sluškinja. Blijedo se osmjehnuh.

"Nema problema, Cecilia."

Vrata se zatvoriše, a mene proguta sjena. Ostadoh stajati nekoliko časaka, a onda se pokislo uputili niza stube. Kiša je pljuštala sve jače, neumoljivo. Krenuh niz ulicu. Kad sam zašao za ugao, zastadoh i načas se osvrnuh. Podigoh pogled prema stanu Aguilara. Silueta moga starog prijatelja Tomasa ocrtavala se na vratima njegove sobe. Nepomično me promatrao. Mahnuo sam mu. Nije mi odzdravio. Za nekoliko trenutaka odmaknuo se od prozora. Čekao sam gotovo pet minuta s nadom da će se vratiti, ali uzalud. Kiša mi je izmamila suze i praćen njome pođoh s toga mjesta.

Na povratku u knjižaru prođoh ispred kina Capitol, gdje su dvojica ličilaca čučali na skelama i s očajem gledali kako natpis koji se još nije ni osušio spiru potoci kiše. U daljini se nazirala stoička figura stražara pred knjižarom. Kad sam se približio radionici g. Federica Flavia, primijetih da urar s praga promatra prolom oblaka. Na licu su mu se još vidjeli tragovi nedavnog boravka u policiji. Na sebi je imao besprijeckorno odijelo od sive vune, a u ruci cigaretu koju se nije potrudio ni upaliti. Mahnuh mu i on mi uzvratil smiješak.

"Što imaš protiv kišobrana, Daniele?"

"Što je ljepše od kiše, gospodine Federico?"

"Upala pluća. Uđi, popravio sam ti sat."

Pogledah ga s nerazumijevanjem. G. Federico netremice me promatrao, ukočena osmijeha. Kimnuh i udoh za njim u njegov bazar čudesa. Čim smo ušli, pruži mi mali smeđi škarnicl.

"Izađi odmah, ono strašilo pred knjižarom nije oka skinulo s nas."

Virnuh u škarnicl. U njemu je bila neka knjižica uvezana u kožu. Molitvenik. Onaj molitvenik koji je Fermin nosio u rukama posljednji put kad sam ga vidio. G. Federico gurnu me natrag na ulicu i ušutka me strogo kimnuvši. Čim smo izišli, vratio je osmijeh na lice i podigao glas.

"I ne zaboravi, nemoj silom gurati ključ kad ga navijaš, ili će opruga opet iskočiti, dobro?"

"Bez brige, gospodine Federico, i hvala."

Udaljili se s čvorom u želucu koji se stezao sa svakim mojim korakom bliže policajcu u civilu pred knjižarom. Kad sam prošao pokraj njega, pozdravili ga istom rukom u kojoj sam držao vrećicu g. Federica. Agent je pogleda s blagim zanimanjem. Smugnuh u knjižaru. Tata je i dalje stajao za pultom, kao da se od moga odlaska nije pomaknuo. Pogledao me nespokojno.

"Slušaj, Daniele, ono što sam rekao..."

"Ne brini se. Imao si pravo."

"Ti se tresesh..."

Odsutno kimnuh, a on ode po termosicu. Iskoristili taj trenutak da se zatvorim u mali zahod iza knjižare i pregledam molitvenik. Iz njega iskliznu Ferminova poruka i kao leptir zaleluja zrakom. Uхватih je u letu. Bila je napisana sićušnim rukopisom na gotovo prozirnu listiću cigaretnog papira, pa sam je morao držati prema svjetlu kako bih odgonetnuo što piše.

Prijatelju Daniele,

Ne vjerujte nijedne riječi od onoga što kažu novine o ubojstvu Nurije Monfort. Kao i uvijek, to je čista laž. Ja sam živ i zdrav, krijem se na sigurnome mjestu. Ne tražite me i ne šalžite mi poruke. Uništite ovu poruku čim je pročitate. Ne morate je progutati, dovoljno je da je zapalite ili poderete. Ja ću se javiti vama uz pomoć svoje snalažljivosti i uslužnih pomagača. Molim vas, prenesite bit ove poruke, u šiframa i s najvećom diskrecijom, mojoj voljenoj. Vi ne poduzimajte ništa.

Vaš prijatelj, treći čovjek, FRdT

Upravo sam počeo iznova čitati poruku, kadli netko zakuca na vrata zahoda.

"Slobodno?" upita nepoznat glas.

Srce mi poskoči. Ne znajući što bih, zgužvah cigaretni papir u lopticu i gurnuh je u usta. Povukoh vodu, i dok je voda tutnjila kroz cijevi i cisterne, progutah papirnatu gužvicu. Imala je okus po vosku i karamelama Sugus. Otvorivši vrata, ugledah reptilski osmijeh policajca koji je nekoliko trenutaka prije stražario pred knjižarom.

"Oprostite. Ne znam je li to zato što cijeli dan slušam kišu, ali morao bih se pomokriti, da ne kažem što drugo..."

"Samo izvolite", rekoš sklanjajući mu se s puta. "Uđite."

"Zahvaljujem."

Agent, koji je pri svjetlu žarulje podsjećao na mladu lasicu, odmjerio me od glave do pete. Njegov štakorski pogled zastao je na molitveniku u mojim rukama.

"Ako nemam nešto za čitanje, ne ide", objasnih.

"Isto kao i ja. A onda kažu da Španjolci ne čitaju! Biste li mi to posudili?"

"Na kotliću imate posljednjeg dobitnika Kričarske nagrade", otpovrnuh. "Svakako preporučujem."

Udaljih se ne gubeći pribranost i pridoh ocu, koji mi je nalijevao šalicu bijele kave.

"Otkud on tu?" upitah.

"Kleo se da mora obaviti nuždu. Što sam mogao?"

"Trebao si ga ostaviti na ulici, tako bi se barem zgrijao."

Tata se namrštio.

"Ako ti nemaš ništa protiv, ja bih pošao gore."

"Nemam. I presvuci se u suhu odjeću, dobit ćeš upalu pluća."

Stan je bio hladan i tih. Uputih se u svoju sobu i povirih kroz prozor. Drugi stražar i dalje je bio dolje, na vratima crkve svete Ane. Skidoh sa sebe mokru odjeću i navukoh debelu pidžamu i kućni ogrtač koji je pripadao mome djedu. Opružih se na krevet ne paleći svjetlo i utonuh u polutamnu i zvuk kiše na prozorima. Sklopih oči i pokušah prizvati Beino lice, njezin dodir i miris. Prethodne noći nisam oka sklopio i umor me ubrzo svlada. U snovima sam vidio zakrabiljeni lik Smrti kako jaše Barcelonom, sablasno pretkazanjc koje se nadvija nad tornjeve i krovove, i svojim crnim nitima poteže stotine malih bijelih ljesova iza kojih ostaje trag crnoga cvijeća na čijim se laticama, krvlju ispisano, čita ime Nurije Monfort.

Probudih se u osvit sive zore. Prozori su bili zamagljeni. Dobro se utoplili i navukoh duboke čizme. Iziđoh u hodnik i na prstima prijeđoh stan. Iskrah se kroz vrata i iziđoh na ulicu. U daljini su se već palila svjetla kioska na Rambli. Otidoh do onoga koji je stajao pred ulazom u Ulicu Tallers i kupih prvo dnevno izdanje, koje je još mirisalo na mlaku tintu. Žurno prelistah stranice sve dok nisam naišao na rubriku sa smrtovcama. Ispod otisnuta križa ležalo je ime Nurije Monfort, i ja osjetih kako mi pogled podrhtava. Udaljih se s presavijenim novinama pod rukom, u potrazi za tamom. Sprovod će biti poslije podne, u četiri, na groblju Montjuic. Vratih se kući okolnim putem.

Tata je i dalje spavao, pa sam se vratio u svoju sobu. Sjedoh za stol i izvadih svoje nalivpero Meisterstick iz futrole. Uzeh prazan list papira i ponadah se da će me samo pero voditi. U mojim rukama nalivpero nije imalo što reći. Uzalud sam prizivao riječi koje sam želio uputiti Nuriji Monfort, ali nisam bio u stanju pisati, ni osjećati ništa osim neobjašnjiva užasa pred njezinim gubitkom, znajući da je otišla, otrgnuta od života. Znao sam da će mi se jednoga dana vratiti, u nadolazećim mjesecima ili godinama, i da ću uvijek čuvati sjećanje na nju u dodiru nekog stranca, u slikama koje mi ne pripadaju, ne znajući jesam li svega toga dostojan.

Odlaziš u sjeni, pomislih. Kao što si i živjela.

Malo prije tri poslije podne na Setnici Colon ukrcao sam se na autobus koji me trebao odvesti do groblja Montjuic. Kroz prozor se vidjela šuma jarbola i zastavica kako vijore u lučici. Autobus, gotovo prazan, zaokrenuo je prema gori Montjuic i krenuo cestom koja se penjala do istočnog ulaza u veliko gradsko groblje. Ja sam bio posljednji putnik. "Kad ide posljednji autobus?" upitah vozača prije nego što sam sišao.

"U pola pet."

Vozač me ostavio na vratima groblja. Iz magle se uzdizala avenija čempresa. Čak i odatle, iz podnožja gore, nazirao se beskrajni grad mrtvih koji se penjao do samog vrha. Avenija grobova, šetnice nadgrobnih spomenika i aleje mauzoleja, kule okrunjene vatrenim anđelima i šume grobnica koje su urastale jedna u drugu. Grad mrtvih bio je jama puna palača, kosturnica monumentalnih spomenika nad kojima su stražarile vojske kipova od gnjila kamena koje su tonule u blato. Duboko udahnuh i kročih u taj labirint. Moja majka ležala je nekih stotinjak metara dalje od te staze opasane beskrajnim galerijama smrti i pustoši. Pri svakom koraku osjećao sam hladnoću, prazninu i gnjev toga mjesta, užas njegove tišine, lica zarobljenih na starim portretima prepuštenima društvu svijeća i uvela cvijeća. Ubrzo u daljini ugledah plinske svjetiljke upaljene oko grobnice. Nasuprot pepeljastom nebu ocrtavalo se pet-šest silueta. Ubrzah korak i zastadoh na dovoljnoj udaljenosti da čujem svećenikove riječi.

Lijes, kovčeg od neulaštena borova drva, počivao je u blatu. Čuvala su ga dvojica grobara naslonjeni na lopate. Pogledom preletjeh prisutne. Stari Isaac, čuvar Groblja zaboravljenih knjiga, nije došao na kćerin sprovod. Prepoznah susjedu iz stana preko puta, koja je jecala i odmahivala glavom dok ju je neki čovjek shrvana izgleda tješio milujući joj rame. Njezin suprug, pretpostavio sam. Odmah do njih bila je neka žena od četrdesetak godina, odjevena u sivo i s buketom cvijeća. Plakala je ispotiha, skrećući pogled s grobnice i stišćući usnice. Nju nikada dotad nisam vidio. Odvojen od grupe, umotan u tamnu kabanicu i sa šeširovom iza leđa, bio je policajac koji mi je prethodnog dana spasio život. Palacios. Podigao je pogled i nekoliko me trenutaka netremice promatrao. Slijepe svećenikove riječi, lišene smisla, dijelile su nas od onog užasnog muka. Pogledao sam lijes pošprican ilovačom. Zamislio sam je kako leži unutra, i nisam primijetio da plačem sve dok mi ona neznanka u sivom nije prišla i ponudila jedan cvijetak iz svoga buketa. Stajao sam ondje dok se okupljeni nisu razišli. Na svećenikov znak grobari stadoše obavljati svoj zadatak pri svjetlu svjetiljaka. Spremih cvijet u džep kaputa i udaljih se, nesposoban reći onaj posljednji zbogom.

Već se mračilo kad sam stigao do grobljanskih vrata znajući da sam propustio posljednji autobus. Spremih se na dugu šetnju u sjeni nekropole i stadoh koračati cestom koja se pružala duž luke prema Barceloni. Dvadesetak metara od ulaza bio je parkiran crni automobil, s upaljenim svjetlima. Unutra je neka silueta pušila cigaretu. Kad sam se približio, Palacios mi otvori suvozačka vrata i mahnu mi da uđem.

"Uđi, odbacit ću te do doma. U ovo doba nećeš naći ni autobus ni taksi." Načas sam oklijevao.

"Radije bih išao pješice."

"Ne pričaj gluposti. Uđi." Govorio je ledenim tonom čovjeka koji je navikao zapovijedati i očekivao poslušnost. "Molim te", dodao je.

Uđoh u auto i policajac upali motor.

"Enrique Palacios", reče pružajući mi ruku. Nisam je stisnuo.

"Ako me ostavite blizu Colona, to mi odgovara."

Auto je munjevito krenuo. Uključismo se u promet na cesti i bez riječi prijedosmo dobar dio puta.

"Želim da znaš kako mi je jako žao zbog gospođe Monfort."

Iz njegovih usta te su mi riječi zazvučale prostački, uvredljivo.

"Zahvalan sam vam što ste mi neki dan spasili život, ali moram vam reći da mi se živo fućka za vaše osjećaje, gospodine Enrique Palacios."

"Nisam onakav za kakva me smatraš, Daniele. Volio bih ti pomoći."

"Ako očekujete da vam kažem gdje je Fermin, možete me odmah iskrcati..."

"Briga me gdje je tvoj prijatelj. Sada nisam na dužnosti."

Nisam rekao ništa.

"Ne vjeruješ mi, i ne krivim te. Ali barem me saslušaj. Ovo je već otišlo predaleko. Ta žena nije morala umrijeti. Molim te da se okaniš tog slučaja i da zauvijek zaboraviš na Caraxa."

"Govorite kao da se sve ovo događa mojom voljom. Ja sam samo promatrač. Igru vodite vaš šef i vi."

"Dosta mi je sprovoda, Daniele. Ne bih volio da moram doći na tvoj."

"I bolje, jer niste pozvani."

"Govorim ozbiljno."

"I ja. Lijepo vas molim da stanete i pustite me van."

"Za dvije minute bit ćemo kod Colona."

"Ne zanima me. Ovaj auto smrdi na smrt, kao i vi. Pustite me da iziđem."

Palacios je usporio i stao uz rub ceste. Izišao sam iz auta i zalupio vratima izbjegavajući Palaciosov pogled. Očekivao sam da će otići, ali policajac nije palio auto. Osvrnuo sam se i vidio da je spustio prozor. Učinilo mi se da na njegovu licu vidim iskrenost, čak i tugu, ali nisam im želio vjerovati.

"Nuria Monfort umrla mi je na rukama, Daniele", rekao je. "Mislim da su njezine posljednje riječi bile poruka za tebe."

"Što je rekla?" upitah dok mi se glas ledio od užasa. "Je li spomenula moje ime?"

"Buncala je, ali rekao bih da je mislila na tebe. U jednom trenu rekla je da ima gorih zatvora od riječi. A onda, prije nego što je umrla, zamolila me da ti kažem neka je pustiš da ode."

Zbunjeno sam ga pogledao.

"Koga da pustim?"

"Neku Penelope. Pretpostavljam da je to tvoja djevojka."

Palacios spusti pogled i odveze se u sumrak. Ostadoh zagledan u automobilska svjetla, uznemiren. Ubrzo se uputih dalje prema Setnici Colon, ponavljajući u sebi posljednje riječi Nurije Monfort, no nisam im nalazio smisla. Kad sam stigao na Trg Portal de la Paz, zastadoh kraj pristaništa izletničkih brodica da pogledam luku. Sjedoh na kamene stubbe koje su ponirale u mutnu vodu, na isto ono mjesto gdje sam jedne noći, koja je već pripadala dalekoj prošlosti, prvi put ugledao Laina Couberta, čovjeka bez lica.

"Ima gorih zatvora od riječi", prošaptah.

Tek tada shvatih da poruka Nurije Monfort nije bila namijenjena meni. Nisam ja trebao pustiti Penelope da ode. Njezine posljednje riječi nisu bile upućene strancu, nego čovjeku kojega je potajno voljela punih petnaest godina: Julianu Caraxu.

Stigoh na Trg San Felipe Neri kad je već pala noć. Klupa na kojoj sam prvi put ugledao Nuriju Monfort stajala je kraj postolja ulične svjetiljke, prazna, s urezanim imenima zaljubljenih, uvredama i obećanjima. Podigoh pogled prema prozorima doma Nurije Monfort na trećem katu i primijetili neko bakrenasto, treperavo svjetlo. Svijeća.

Uđoh u šupalj i mračan hodnik i u mraku se uspeh stubama. Kad sam stigao na odmorište trećega kata, ruke su mi drhtale. Pruga crvenkastog svjetla probijala se ispod okvira odškrnutih vrata. Spustih ruku na kvaku i stadoh osluškivati, nepomičan. Učinilo mi se da čujem neki šapat, isprekidan dah koji dopire iz unutrašnjosti. Načas pomislih da ću, ako otvorim ta vrata, s druge strane zateći nju kako me čeka, puši kraj balkona nogu podvijenih poda se, oslonjenu na zid, na istome onome mjestu gdje sam je bio ostavio. Blago, u strahu da je ne uznemirim, otvorih vrata i uđoh u stan. Po sobi su lelujale zavjese s balkona. Kraj prozora je sjedila neka silueta, lica zaklonjena od svjetla, nepomična, s upaljenom voštanicom u rukama. Niz kožu joj je kliznula kristalna perla, sjajna poput svježeg smole, i pala joj u krilo. Isaac Montort okrenu se lica obličena suzama.

"Nisam vas vidio danas poslije podne na sprovodu", rekao sam. On šutke odmahnu glavom, otirući oči krajičkom revera.

"Nuria nije bila ondje", promumlja nakon kraće šutnje. "Mrtvi nikad ne idu na svoj sprovod."

Osvrnu se oko sebe, kao da mi time želi pokazati kako je njegova kći u sobi, da sjedi kraj nas u polutami i sluša nas.

"Znate li da nikad nisam bio u ovom stanu?" upita me. "Uvijek kad bismo se viđali, Nuria je dolazila k meni. 'Vama je ovako lakše, oče', govorila mi je. 'Zašto da se penjete po svim tim stubama?' Ja sam joj uvijek govorio: 'Dobro, ako me ne pozivaš, neću doći', a ona bi odgovorila: 'Ne moram vas pozivati k sebi, oče, pozivaju se stranci. Vi možete doći kad god želite.' U više od petnaest godina nijednom je nisam došao vidjeti. Uvijek sam joj govorio da je odabrala lošu četvrt. Nema svjetla. Stara zgrada. Samo je kimala. Kao kad sam joj govorio da je odabrala težak život. Nema budućnosti. Muž bez posla.

Zanimljivo je kako sudimo drugima, a ne vidimo koliko je bijedan naš prijezir sve dok ih ne izgubimo, dok nam ih ne oduzmu. A oduzimaju nam ih jer nikada i nisu bili naši..."

Starčev glas, lišen onog svog ironičnog tona, kolebao se i zvučao staro gotovo koliko i njegov pogled.

"Nuria vas je jako voljela, Isaac. Nemojte u to uopće sumnjati. A znam i da je osjećala koliko je vi volite", mucao sam.

Stari Isaac opet je odmahnuo glavom. Smiješio se, ali suze su padale nijemo, bez prestanka.

"Možda me voljela, na svoj način, kao što sam i ja nju volio na svoj. Ali nismo se poznavali. Možda zato što joj nikad nisam dopustio da me upozna, ili nikad nisam učinio prvi korak da upoznam nju. Proveli smo život kao dva stranca koji se viđaju svaki dan i pozdravljaju iz pristojnosti. I mislim da je možda umrla a da nije mi oprostila."

"Isaac, uvjeravam vas..."

"Daniele, vi ste mladi i doista se trudite, ali iako sam malo popio pa i ne znam što govorim, ipak još niste naučili lagati dovoljno dobro da prevarite starca čije su srce slomile nesreće."

Spustih pogled.

"Policija kaže da ju je ubio vaš prijatelj", izusti Isaac.

"Policija laže."

Isaac kimnu.

"To znam."

"Uvjeravam vas..."

"Ne treba, Daniele. Znam da govorite istinu", reče Isaac vadeći iz džepa kaputa neku omotnicu.

"Toga popodneva prije nego što je umrla Nuria mi je došla u posjet, kao što je znala činiti prije mnogo godina. Sjećam se da smo obično išli na ručak u kavanu u Ulici Guardia, u koju sam je ja vodio kao djevojčicu. Uvijek smo razgovarali o knjigama, starim knjigama. Ona mi je katkad govorila o svome poslu, sitnice, stvari koje se kažu strancu u autobusu... Jednom mi je rekla da misli kako me razočarala. Pitao sam je odakle je izvukla takvu apsurdnu ideju. 'Iz vaših očiju, oče, iz vaših očiju', rekla je. Nijednom mi nije palo na pamet da sam možda ja nju razočarao još više. Katkad vjerujemo da su ljudi lutrijske sreće: da su tu kako bi ostvarili naše apsurdne snove."

"Isaače, uz dužno poštovanje, pijani ste kao smuk i ne znate što govorite."

"Vino pretvara mudraca u glupana, a glupana u mudraca. Znam dovoljno da shvatim kako mi vlastita kći nikad nije vjerovala. Više je vjerovala vama, Daniele, a vidjela vas je samo nekoliko puta."

"Uvjeravam vas da griješite."

"Posljednjeg dana kad smo se vidjeli donijela mi je ovo pismo. Bila je jako nemirna, zabrinuta zbog nečega što mi nije htjela reći. Zamolila me da sačuvam ovo pismo i da ga dam vama, ako se što dogodi."

"Ako se što dogodi?"

"To su bile njezine riječi. Djelovala mi je tako uzrujano te sam joj predložio da zajedno odemo na policiju, i da ćemo naći rješenje, kakav god problem imala. Onda mi je rekla da je policija posljednja kojoj bi se obratila. Molio sam je da mi otkrije o čemu je riječ, ali rekla je da mora ići i natjerala me da joj obećam kako ću vam dati ovo pismo ako ne dođe za nekoliko dana. Molila me da ga ne otvaram."

Isaac mi je pružio pismo. Bilo je otvoreno.

"Slagao sam joj, kao i uvijek", reče.

Pogledah omotnicu. U njoj je bio arak ispisanih listova.

"Jeste li ga pročitali?" upitao sam.

Starac lagano kininu.

"Što piše?"

Starac podiže glavu. Usnice su mu podrhtavale. Učinilo mi se da je ostario stotinu godina otkako sam ga posljednji put vidio.

"To je priča koju ste tražili, Daniele. Priča o ženi koju nikad nisam upoznao, iako nosi moje ime i moju krv. Sada pripada vama."

Spremih omotnicu u džep kaputa.

"Zamoliti ću vas da me ostavite sama, ovdje s njom, ako biste bili ljubazni. Maloprije, dok sam čitao ove stranice, učinilo mi se da sam je opet našao. Koliko god se trudio, sjećam je se samo kao djevojčice. Kao dijete bila je vrlo šutljiva, znate? Sve je zamišljeno gledala, i nikad se nije smijala. Najviše je voljela priče. Stalno me molila da joj čitam priče i mislim da nijedno dijete nije ranije naučilo čitati. Govorila je da želi biti književnica i pisati enciklopedije i traktate iz povijesti i filozofije. Majka je govorila da sam za to kriv ja, da me Nuria obožava i misli da njezin otac voli samo knjige, pa ih i ona želi pisati kako bi volio i nju."

"Isaače, nije dobro da noćas budete sami. Zašto ne biste pošli sa mnom? Prespavajte kod nas, praviti ćete društvo mome tati."

Isaac opet odmahnu glavom.

"Imam obveze, Daniele. Idite kući i pročitajte te stranice. Vaše su."

Starac skrenu pogled i ja se uputih prema vratima. Bio sam na pragu kad me jedva čujno zazva Isaacov glas.

"Daniele?"

"Molim."

"Dobro se čuvajte."

Kad sam izišao na ulicu, učinilo mi se da se tama povlači pločnicima i slijedi me u stopu. Ubrzah korak i ne zastadoh sve dok nisam stigao do Ulice svete Ane.

Ušavši u stan, zatekoh oca u naslonjaču s otvorenom knjigom na krilu. Bio je to album sa slikama. Kad me ugleda, uspravi se s izrazom olakšanja kao da mu je pao golem teret sa srca.

"Već sam se brinuo", reče. "Kako je bilo na sprovodu?" Slegoh ramenima i tata smrknuto kimnu smatrajući da je ta tema zaključena.

"Pripremio sam ti večeru. Ako želiš, zgrijat ću ti je i..."

"Nisam gladan, hvala. Već sam nešto prezalogajio."

Tata me pogleda u oči i još jednom kimnu. Okrenu se i poče skupljati tanjure koje je postavio na stol. Tada, ne znajući zašto, priđoh ocu i zagrlih ga. Osjećao sam kako mi, iznenađen, uzvraća zagrljaj.

"Daniele, jesi li dobro?" Još snažnije zagrlih tatu.

"Volim te", prošaptao sam.

Kad sam počeo čitati rukopis Nurije Monfort, zvonila su zvona katedrale. Njezin sitan i pravilan rukopis podsjetio me na besprijekornu urednost njezina radnog stola. Možda je u tim riječima željela potražiti mir i sigurnost koje joj život nikada nije pružio.

**NURIA MONFORT SJEĆANJE NA ONE KOJIH NEMA
1933. -1955.**

1.

Život nikome ne pruža drugu šansu, osim za kajanje. Julian Carax i ja upoznali smo se u jesen 1933. Tada sam radila za nakladnika Josepa Cabestanya. G. Cabestany otkrio ga je 1927. godine, na jednome od svojih "izdavačko-izviđačkih" putovanja u Pariz. Julian je zarađivao za život tako što je danju svirao glasovir u nekom bordelu, a noću je pisao. Vlasnica lokala, neka Irene Marceau, poslovala je s većinom pariških nakladnika i zahvaljujući njezinim molbama, uslugama ili prijetnjama razotkrivanjem, Julian Carax uspio je objaviti više romana u različitim kućama, s poražavajućim tržišnim rezultatima. Cabestany bijaše otkupio ekskluzivna prava na Caraxova djela za Španjolsku i Južnu Ameriku, i to za smiješnu svotu, u koju je bilo uključeno i autorovo prevođenje francuskih izvornika na španjolski. Vjerovao je da će prodati tri tisuće primjeraka svakog naslova, ali prva dva koje je objavio u Španjolskoj katastrofalno su podbacila: prodalo se tek stotinjak primjeraka svakoga. No unatoč lošim rezultatima, svake dvije godine primali smo od Juliana novi rukopis, koji je Cabestany prihvaćao bez pogovora, govoreći da je s autorom potpisao ugovor, da profit nije najvažniji i da dobru književnost valja promicati.

Jednoga dana znatiželjno sam ga upitala zašto tako uporno objavljuje knjige Juliana Caraxa kad na njima samo gubi novac. Umjesto odgovora Cabestany je prišao polici, uzeo primjerak Julianova romana i rekao mi neka ga pročitam. Što sam i učinila. Dva tjedna poslije pročitala sam ih sve. Ovaj put moje je pitanje bilo: kako je moguće da prodajemo tako malo primjeraka tih romana.

"Ne znam", rekao je Cabestany. "Ali i dalje ćemo pokušavati."

Bila je to plemenita i divljenja vrijedna gesta koja se nije uklapala u sliku prodorna biznismena kakvu sam stekla o g. Cabestanyu. Možda sam ga pogrešno procijenila. Lik Juliana Caraxa intrigirao me sve više i više. Sve u vezi s njim bilo je obavijeno velom tajne. Bar jednom ili dvaput mjesečno netko bi zvao i pitao za adresu Juliana Caraxa. Ubrzo sam shvatila da je to uvijek ista osoba, koja se predstavljala različitim imenima. Ja bih mu samo rekla ono što je već pisalo na koricama knjiga, da Julian Carax živi u Parizu. S vremenom je taj čovjek prestao nazivati. Ja sam za svaki slučaj izbrisala Caraxovu adresu iz arhiva nakladničke kuće. Bila sam jedina koja mu je pisala i znala sam je napamet. Nekoliko mjeseci kasnije, sasvim slučajno, naišla sam na račune koje je tiskara slala g. Cabestanyu. Već na prvi pogled primijetila sam da objavljivanje romana Juliana Caraxa u potpunosti financira neki čovjek izvan kuće za kojega nikad prije nisam čula: Miquel Moliner. Štoviše, troškovi tiskanja i distribucije njegovih djela bili su znatno manji od svote ispostavljene g. Molineru. Brojke nisu lagale: nakladnička kuća zarađivala je tiskajući knjige koje su odmah završavale u skladištu. Nisam imala hrabrosti istraživati Cabestanyeve financijske malverzacije. Bojala sam se da ću izgubiti posao. Ali ipak sam zapisala adresu neke vile u Ulici Puertaferrija na koju smo slali račune na ime Miquela Molinera. Čuvala sam tu adresu mjesecima, a onda sam skupila hrabrost i otišla mu u posjet. Savjest mi nije dala mira pa sam se pojavila u njegovoj kući spremna reći mu kako ga Cabestany vara. No on se samo nasmiješio i rekao da to već zna.

"Svi činimo ono što najbolje znamo."

Pitala sam ga je li on taj koji naziva i traži Caraxovu adresu. Rekao je da nije i zabrinuto me upozorio da tu adresu ne smijem dati nikome. Nikad.

Miquel Moliner bio je zagonetna osoba. Živio je sam u golemoj ruševnoj palači, ostavštini oca industrijalca koji se obogatio proizvodnjom oružja i, kako se govorkalo, ratnim profiterstvom.

Umjesto da živi u raskoši, Miquel je vodio asketski život i rasipao očev novac, koji je smatrao krvavim, na restauriranje muzeja, katedrala, škola, knjižnica, bolnica, te se brinuo da djela njegova starog prijatelja Juliana Caraxa budu objavljena u njegovu rodnome gradu.

"Novca imam na pretek, ali nedostaje mi prijatelja kao što je Julian", bilo je njegovo jedino

objašnjenje.

S braćom i ostatkom obitelji jedva da je održavao kontakt, i smatrao ih je strancima. Nikad se nije ženio, i rijetko je izlazio izvan kruga palače, u kojoj je živio samo na gornjem katu. Ondje je imao ured gdje je grozničavo pisao članke i kolumne za razne novine i časopise u Madridu i Barceloni, prevodio tehničke tekstove s njemačkoga i francuskoga, lektorirao enciklopedije i školske udžbenike...

Miquel Moliner patio je od boljke ljudi koji se osjećaju krivima kad ne rade, i premda je u drugih ljudi poštovao dokolicu i čak im zavidio, od nje je bježao kao od kuge. Daleko od toga da se ponosi svojom radnom etikom, rugao se svojoj opsesivnoj produktivnosti i opisivao ju je kao manje istaknut oblik kukavištva.

"Dok radi, čovjek ne mora pogledati životu u oči."

Gotovo neopazice postali smo dobri prijatelji. Imali smo mnogo toga zajedničkog, možda i previše. Miquel mi je govorio o knjigama, o svome voljenom dr. Freudu, o glazbi, ali ponajviše o svome prijatelju Julianu. Viđali smo se gotovo svakoga tjedna. Miquel mi je pripovijedao o danima kad je s Julianom pohađao Školu sv. Gabrijela. Imao je zbirku starih fotografija i priča koje je Julian napisao kao mladić. Miquel je obožavao Juliana i kroz njegove riječi i uspomene i ja sam ga upoznala, ili sam bar o njemu stvorila neku sliku. Godinu dana nakon što smo se upoznali, Miquel Moliner priznao mi je da se zaljubio u mene. Nisam ga željela povrijediti, ali nisam mu mogla ni lagati. Miquelu je bilo nemoguće lagati. Rekla sam mu da ga silno cijenim, da mi je postao najbolji prijatelj, ali nisam zaljubljena u njega. Miquel je rekao da on to već zna.

"Zaljubljena si u Juliana, samo to još ne znaš."

U kolovozu 1933. Julian me obavijestio da dovršava rukopis novog romana pod naslovom Pljačkaš katedrala. Cabestany je u rujnu trebao obnoviti ugovor s Gallimardom. Već je tjednima ležao ukočen od kostobolje, pa mi je kao nagradu za moju predanost priopćio da ću umjesto njega u Francusku na sklapanje ugovora otputovati ja, i usput ću posjetiti Juliana i preuzeti od njega novi roman. Pisala sam Julianu da dolazim sredinom rujna i zamolila ga da mi preporuči neki skroman hotel prihvatljive cijene. Julian mi je odgovorio da mogu odsjesti u njegovu skromnom stanu u četvrti St. Germain, i tako novac od hotela uštedjeti za druge troškove. Dan prije polaska posjetila sam Miquela i pitala ga ima li kakvu poruku za Juliana. Dugo je oklijevao, a onda mi je rekao da nema.

Prvi put Juliana sam ugledala na postaji Austerlitz. Jesen bijaše stigla u Pariz krišom, i postaja je bila obavijena maglom. Čekala sam na peronu dok su se ostali putnici kretali prema izlazu. Ubrzo sam ostala sama, i onda sam ugledala čovjeka u crnom kaputu kako stoji na ulazu u peron i promatra me kroz dim cigarete. Tijekom putovanja često sam se pitala kako ću prepoznati Juliana. Fotografije koje sam vidjela kod Miquela bile su stare bar trinaest ili četrnaest godina. Pogledom sam preletjela peron. Nije bilo nikoga osim tog čovjeka i mene. Primijetila sam da me promatra s određenim zanimanjem, kao da i on nekog čeka. To nije mogao biti on. Prema mojim podacima, Julianu su tada bile trideset i dvije godine, a taj mi se čovjek učinio starijim. Imao je prosijedu kosu i tužno, umorno lice. Odveć blijed i odveć mršav, ili je to bilo zbog magle i umora od putovanja. Juliana sam navikla smatrati mladićem. Oprezno sam prišla neznancu i pogledala ga u oči.

"Julian?"

Neznancu mi se nasmiješio i kimnuo. Julian Carax imao je najljepši osmijeh na svijetu. Bilo je to sve što je od njega ostalo.

Julian je živio na mansardi u četvrti St. Germain. Stan je imao samo dvije sobe: dnevni boravak s majušnom kuhinjom i izlazom na balkon s kojega su se usred džungle krovova i magličastih oblaka vidjeli tornjevi crkve Notre-Dame, i spavaonicu bez prozora s jednostrukim krevetom. Kupaonica je bila u dnu hodnika na donjem katu, a dijelio ju je s ostalim stanarima. Cijeli stan bio je manji nego ured g.

Cabestanya. Julian ga je temeljito očistio i sve pripremio tako da me može jednostavno i skromno dočekati. Glumila sam da me oduševio taj stan koji je još smrdio na dezinfekcijsko sredstvo i vosak za namještaj što ga je Julian nanio s više mara nego vještine. Navlake na krevetu djelovale su posve novo. Učinilo mi se da uzorak na njima prikazuje zmajevе i dvorce. Dječja posteljina. Julian se ispričao govoreći da ih je kupio po iznimno povoljnoj cijeni, ali da su vrlo kvalitetne. One bez uzorka stoje dvostruko više, objašnjavao je, a i dosadne su.

U boravku je stajao stari drveni radni stol s kojega se pružao pogled na tornjeve katedrale. Na njemu je počivao pisaći stroj marke Underwood, koji je kupio od Cabestanyeva predujma, i dvije hrpe papira, jedna neispisana, druga ispisana s obje strane. Julian je stan dijelio s golemim bijelim mačkom kojega je zvao Kurtz. Mačak me sumnjičavo promatrao podno gospodarevih nogu, ližući šapice. Izbrojila sam dva stolca, jednu vješalicu za odjeću, i to je bilo to. Ostalo su bile knjige. Knjige su prekrivale zidove od poda do stropa, u dva reda. Dok sam tako promatrala stan, Julian je uzdahnuo.

"Hotel je dvije ulice odavde. Čist, pristupačan i pristojan. Bio sam tako slobodan da rezerviram sobu..."

Oklijevala sam, ali bojala sam se da ću ga uvrijediti.

"Ovdje će mi biti dobro, ako ne smetam tebi i Kurtzu."

Kurtz i Julian izmijenili su pogled. Julian je odmahnuo glavom, a mačak je ponovio njegovu gestu. Dotad nisam primijetila koliko su slični. Julian je inzistirao da mi prepusti spavaću sobu. Tvrdio je da on malo spava i da će se smjestiti u boravku, na krevetu na razvlačenje koji mu je posudio susjed, monsieur Darcieu, stari iluzionist koji je gospođicama čitao iz dlana u zamjenu za poljubac. Te prve noći spavala sam čvrstim snom, iscrpljena od puta. Probudila sam se u zoru i otkrila da je Julian izišao. Kurtz je spavao povrh gazdina pisaćeg stroja. Hrkao je kao mastif. Prišla sam stolu i vidjela rukopis novog romana koji sam došla pokupiti.

Pljačkaš katedrala

Na prvoj stranici, baš kao i na svim Julianovim romanima, stajala je posveta, ispisana rukom:

Za P

Osjetila sam iskušenje da počnem čitati. Baš kad sam htjela uzeti drugu stranicu, osjetila sam da me Kurtz poprijeko promatra. Odmahnula sam glavom onako kako sam vidjela da to čini Julian. Mačak mi je uzvratilo pa sam vratila stranice na mjesto. Ubrzo se pojavio Julian s vrućim kruhom, termosicom kave i svježim sirom. Doručkovali smo na balkonu. Julian je govorio bez prestanka, ali izbjegavao je moj pogled. Pri danjem svjetlu pričinio mi se nalik na ostarjelo dijete. Bio se obrijao i odjenuo valjda svoje jedino pristojno odijelo, pamučni komplet krem boje koji je izgledao pohabano ali elegantno. Slušala sam ga kako mi govori o misterijima crkve Notre-Dame, o sablasnoj teglenici koja noću krstari Seinom i priziva duše očajnih ljubavnika koji su okončali život u toj ledenoj vodi, o tisuću i jednome čudu koje je izmišljao u hodu, sve kako ga ne bih stigla ništa pitati. Promatrala sam ga šutke, kimajući glavom, tražeći u njemu čovjeka koji je napisao knjige što sam ih znala gotovo napamet, dječaka kojega mi je Miquel Moliner toliko puta opisao.

"Koliko ćeš dana ostati u Parizur" upitao je.

Za poslove s Gallimardom trebat će mi dva ili tri dana. mislila sam.

Prvi sastanak imala sam već tog popodneva. Rekla sam mu da kanim odvojiti dva dana za razgledavanje grada prije povratka u Barcelonu.

"Pariz traži više od dva dana", rekao je Julian. "S njim se ne može pogađati."

"Nemam više vremena, Juliane. Gospodin Gabestany je velikodušan gazda, ali sve ima svoju granicu."

"Gabestany je pirat, ali čak i on zna da se Pariz ne može vidjeti za dva dana, ni za dva mjeseca, ni za

dvije godine."

"Ne mogu ostati u Parizu dvije godine, Juliane."

Julian se zagledao u prazno, a onda mi se nasmiješio.

"Zašto ne? Netko te čeka?"

Poslovi s Gallimardom i moji službeni posjeti nekolicini nakladnika s kojima je Cabestany imao ugovore potrajali su puna tri dana, baš kako sam predvidjela. Julian mi je dodijelio vodiča i čuvara, dječaka po imenu Herve, koji je sa samo trinaest godina poznao cijeli grad kao svoj džep. Herve me pratio od vrata do vrata i savjetovao mi u kojim kavanama jesti, koje ulice izbjegavati, u kojim prizorima uživati. Satima me čekao pred vratima nakladničkih ureda i nikada nije skidao osmijeh s lica, niti je prihvaćao ikakve napojnice. Herve je zabavno natučao španjolski, koji je miješao s natruhama talijanskoga i portugalskoga.

"Signore Carax, on meni već platiti, s titoda generosidade za meus servifios..."

Koliko sam uspjela shvatiti, Herve je bio siročić jedne od dama iz ustanove Irene Marceau, u čijem je potkrovlju živio. Julian ga je naučio čitati, pisati i svirati glasovir. Nedjeljom ga je vodio u kazalište i na koncerte. Herve je obožavao Juliana, i činilo se da bi za njega učinio sve, pa i odveo me na kraj svijeta ako treba. Trećega dana upitao me jesam li ja djevojka signorea Caraxa. Odgovorila sam da nisam, nego prijateljica koja je došla u posjet. Učinilo mi se da je razočaran.

Julian je gotovo svaku noć provodio budan, sjedeći za pisaćim stolom s Kurtzom u krilu, i pregledavao stranice ili samo promatrao siluete tornjeva katedrale u daljini. Jedne noći ni ja nisam mogla spavati zbog kiše koja je lupkala po krovu pa sam izišla u dnevni boravak. Pogledali smo se bez riječi i Julian mi je ponudio cigaretu. Dugo smo šutke promatrali kišu. Poslije, kad je kiša prestala, pitala sam ga tko je P.

"Penelope", odgovorio je.

Zamolila sam ga da mi priča o njoj, o tih trinaest godina progonstva u Parizu. U pola glasa, u polutami, Julian mi je rekao da je Penelope bila jedina žena koju je volio.

Jedne noći u zimu 1921. Irene Marceau našla je Juliana Caraxa kako luta ulicama. Nije znao kako se zove i povraćao je krv. Kod sebe je imao samo nekoliko novčića i rukom ispisanih presavijenih stranica. Irene ih je pročitala i pomislila da je pronašla nekog slavnog pisca, izgubljena i pijana, i da će je možda neki velikodušni nakladnik nagraditi kad mu se vrati svijest. To je bar bila njezina verzija, ali Julian je znao da mu je spasila život iz samilosti. Proveo je šest mjeseci u sobi u potkrovlju Irenina bordela, oporavljajući se. Liječnici su Irenu upozorili da ne mogu odgovarati za tog čovjeka bude li se opet otrovao. Bijaše uništio želudac i jetru, i do kraja života jest će samo mlijeko, svježi sir i meki kruh. Kad se Julianu vratio dar govora, Irene ga je upitala tko je.

"Nitko", odgovorio je Julian.

"E pa nitko ne živi na moj račun. Što znaš raditi?" Julian je rekao da zna svirati glasovir.

"Dokaži."

Julian je sjeo za glasovir u salonu i pred zainteresiranom publikom sastavljenom od petnaest mlađanih fufica u donjem rublju odsvirao Chopinov nokturno. Sve su zapljeskale osim Irene, koja je rekla da je to glazba za mrtvace, a ona posluje sa živima. Julian je za nju odsvirao ragtime i nešto Offenbachovo.

"To je već bolje."

Njegov novi posao osigurao mu je plaću, krov nad glavom i dva topla obroka dnevno.

U Parizu je preživio zahvaljujući milosti Irene Marceau, koja ga je jedina ohrabivala da nastavi pisati. Voljela je romantične romane i biografije svetaca i mučenika, koje su je silno zanimale. Prema njezinu mišljenju Julianov je problem bio to što mu je srce ogorčeno i zato stalno piše strašne, mračne

priče. Uatoč tim prigovorima upravo je Irene našla nakladnike koji će objaviti prve Julianove romane, ona ga je primila u mansardu u kojoj se skrivao od svijeta, ona ga je odijevala i vodila u šetnju da udahne malo zraka i sunca, kupovala mu je knjige i nedjeljom ga izvodila na misu i poslije u šetnju parkom Tuileries. Irene Marceau održavala ga je na životu, a zauzvrat nije tražila ništa osim njegova prijateljstva i obećanja da će i dalje pisati. S vremenom mu je počela dopuštati da na mansardu odvede pokoju njezinu curu, čak i ako bi samo zagrljeni spavali. Irene se šalila da su i one usamljene kao i on i da samo žele malo nježnosti.

"Moj susjed, monsieur Darcieu, smatra me najsretnijim čovjekom na svijetu."

Pitala sam ga zašto se nikad nije vratio u Barcelonu po Penelope. Zapao je u dugu tišinu, i kad sam u tami potražila njegovo lice, shvatila sam da je obliveno suzama. Ne znajući što točno činim, kleknula sam preda nj i zagrlila ga. Ostali smo tako, zagrljeni u tom naslonjaču, sve dok nas nije iznenadila zora. Više ne znam tko je koga prvi poljubio, ni je li to uopće važno. Znam da sam pronašla njegove usnice i pustila da me miluje ne uviđajući da i sama plačem.

Toga svitanja, i svih onih koja su uslijedila u tih četrnaest dana što sam ih provela s Julianom, vodili smo ljubav na podu, uvijek u tišini. Poslije, dok bismo sjedili u nekoj kavani ili šetali ulicama, pogledala bih ga u oči i bez pitanja vidjela da još voli Penelopu. Sjećam se da sam tih dana naučila mrziti tu sedamnaestogodišnju djevojku jer za mene je Penelope uvijek imala sedamnaest godina, koju nikad nisam upoznala i koju sam počela sanjati. Izmišljala sam tisuću i jednu izliku i telegrafirala Cabestanyu da moram produljiti boravak. Više se nisam brinula hoću li izgubiti taj posao i svoje sivo životarenje koje sam ostavila u Barceloni. Često sam se pitala je li moj život kad sam stigla u Pariz bio tako prazan da sam pala u Julianovo naručje, baš kao cure Irene Marceau, koje su i nehotice žudjele za nježnošću. Samo znam da su ta dva tjedna što sam ih provela s Julianom bila jedino vrijeme u mome životu kad sam se napokon osjećala svojom, kad sam s onom beznadnom jasnoćom s kakvom se shvaćaju neobjašnjive stvari razumjela da nikad nikoga neću moći voljeti kao što volim Juliana, čak i da se trudim do kraja života.

Jednoga dana Julian je zaspao u mome naručju, iscrpljen. Prethodnog dana, kad smo prolazili kraj neke zalagaonice, zastao je da mi pokaže nalivpero koje je već godinama stajalo u izlogu i za koje je prodavač tvrdio da je nekoć pripadalo Victoru Hugou. Julian nikada nije imao ni djelić svote potrebne da ga kupi, ali dolazio ga je gledati svakoga dana. Tiho sam se odjenula i sišla u zalagaonicu. Pero je stajalo čitavo bogatstvo, koje ja nisam imala, ali prodavač mi je rekao da će primiti ček na pezete iz bilo koje španjolske banke s podružnicom u Parizu. Prije smrti majka mi je obećala da će štedjeti kako bi mi kupila vjenčanicu. Pero Viktora Hugoa zamijenilo je moj vjenčani veo, i iako sam znala da je to ludost, nikad u životu nisam s više veselja potrošila novac. Izlazeći iz prodavaonice s luksuznom futrolom, primijetila sam da me slijedi neka žena. Bila je to vrlo otmjena dama, srebrne kose i najplavljih očiju koje sam ikad vidjela. Prišla mi je i predstavila se. Bila je to Irene Marceau, Julianova zaštitnica. Moj mladi vodič Herve govorio joj je o meni. Samo me htjela upoznati i pitati jesam li ja žena koju Julian čeka svih ovih godina. Nisam joj morala odgovoriti. Irene je samo kimnula i poljubila me u obraz. Gledala sam je kako odmiče niz ulicu i u tom trenu shvatila da Julian nikada neće biti moj, da sam ga izgubila i prije nego je sve počelo. Vratila sam se u mansardni stančić s nalivperom skrivenim u torbi. Julian me čekao budan. Bez riječi me razodjenuo i tada smo posljednji put vodili ljubav. Kad me pitao zašto plačem, rekla sam mu da su to suze radosnice. Kasnije, kad je sišao po namirnice, spakirala sam se i ostavila futrolu s nalivperom na njegovu pisaćem stroju. Stavila sam rukopis romana u kovčeg i otišla prije nego što se Julian vratio. Na stubištu sam srela monsieur Darcieua, starog iluzionista koji je djevojkama čitao iz dlana u zamjenu za poljubac. Uzeo mi je lijevu ruku i tužno me pogledao. " Vous avez du poison au coeui; mademoiselle." Kad sam željela platiti njegovu cijenu, blago je odmahnuo glavom i poljubio me u ruku.

Stigla sam na postaju Austerlitz točno na vrijeme da uhvatim podnevni vlak za Barcelonu. Kondukter koji mi je prodao kartu pitao me jesam li dobro. Kimnula sam i zatvorila se u kupe. Vlak je već kretao kad sam pogledala kroz prozor i na peronu primijetila Julianovu siluetu, na istome onome mjestu gdje sam ga prvi put ugledala. Sklopila sam oči i nisam ih otvorila sve dok vlak nije napustio postaju i taj začarani grad u koji se nikada neću moći vratiti. Stigla sam u Barcelonu u zoru idućega dana. Toga dana navršila sam dvadeset i četiri godine, i znala sam da je najbolji dio mog života ostao nepovratno iza mene.

2.

Po povratku u Barcelonu pustila sam da prođe neko vrijeme prije nego što sam opet posjetila Miquela Molinera. Morala sam izbaciti Juliana iz glave, i slutila sam da neću znati što bih rekla ako me Miquel pita za njega. Kad smo se opet sastali, nisam mu morala reći ništa. Miquel me pogledao u oči i samo je kimnuo. Učinilo mi se da je mršaviji nego prije mog putovanja u Pariz, i da mu je lice gotovo boležljivo blijedo, ali to sam pripisala pretjeranom radu kojim je samoga sebe kažnjavao. Priznao mi je da ima novčanih problema. Sav novac koji je naslijedio od oca potrošio je na dobrotvorne donacije, i sada su ga odvjetnici njegove braće pokušavali deložirati iz palače tvrdeći da u oporuci staroga Molinera postoji klauzula koja određuje da Miquel može živjeti u njoj samo ako je održava u dobru stanju, i samo dok može dokazati da je financijski sposoban održavati imanje. Inače će palača u Ulici Puerta Ferrisa pripasti njegovoj braći.

"Čak i pred smrt tata je naslutio da ću potrošiti njegov novac na sve ono što je najviše prezirao u životu, sve do zadnjeg centima."

Od prihoda koje je imao kao kolumnist i prevoditelj ni izdaleka si nije mogao priuštiti život u takvoj raskošnoj rezidenciji.

"Nije teško zaraditi novac", žalio se. "Teško ga je zaraditi radeći nešto čemu vrijedi posvetiti život."

Posumnjala sam da je krišom počeo piti. Katkad su mu drhtale ruke. Posjećivala sam ga svake nedjelje i onda bih ga nasilu vodila u šetnju kako bi se maknuo od posla i svojih enciklopedija. Znala sam da mu je teško kad me vidi. Ponašao se kao da se ne sjeća svoje prosidbe i moga odbijanja, ali katkad bih ga zatekla kako me gleda s čežnjom i žudnjom, pogledom u kojemu se zrcali poraz. Ja sam ga toj okrutnoj torturi podvrgavala iz posve sebična razloga: samo je Miquel znao istinu o Julianu i Penelope Aldaya.

Tijekom tih mjeseci koje sam provela daleko od Juliana, Penelope Aldaya postala je sablast koja mi je krala san i opsjedala misli. Još sam se sjećala razočaranog izraza na licu Irene Marceau kad je shvatila da ja nisam žena koju Julian čeka. Penelope Aldaya, izdajnički nedohvatna i odsutna, bila je za mene odveć moćna suparnica. Onako nevidljivu zamišljala sam je savršenom, poput svjetlosti u čijoj sam se sjeni gubila ja, nedostojna, vulgarna, odveć stvarna. Nikada nisam vjerovala da mogu toliko mrziti, i to protivno svojoj volji, nekoga koga i ne poznajem, koga nisam vidjela ni jedan jedini put. Valjda sam mislila da će nestati njezine čarolije ako je vidim licem u lice, ako se uvjerim da je od krvi i mesa, i Julian će opet biti slobodan. I ja s njim. Željela sam vjerovati da je to samo pitanje vremena i strpljenja. Prije ili poslije Miquel će mi ispričati istinu. A istina će me osloboditi.

Jednoga dana, dok smo šetali klaustrom katedrale, Miquel je opet natuknuo da ga zanimam. Pogledala sam ga i vidjela usamljena čovjeka lišena svake nade. Znala sam što činim kad sam ga odvela kući i dopustila mu da me zavede. Znala sam da mu lažem, i on je to znao, ali bilo je to sve što je imao na svijetu. Postali smo ljubavnici iz očaja. Ja sam u njegovim očima vidjela ono što sam željela vidjeti u Julianovima. Osjećala sam da se tom predajom osvećujem Julianu i Penelopi, i svemu onome što mi je bilo uskraćeno. Bolestan od želje i samoće, Miquel je znao da je naša ljubav farsa, ali nije me mogao pustiti da odem. Svaki dan sve je više pio, i mnogo puta nije mogao voditi ljubav sa mnom. Tada se gorko šalio da smo ipak u rekordnom vremenu postali savršen bračni par. Nanosili smo jedno drugome bol iz inata i kukavičluka. Jedne noći, gotovo godinu dana nakon moga povratka iz Pariza, zamolila sam ga da mi ispriča istinu o Penelopi. Miquel je bio pijan i postao je nasilan, kakva ga nikad nisam vidjela. Obuzet srdžbom, uvrijedio me i optužio da ga nikad nisam voljela, da sam obična drolja. Strgnuo je odjeću s mene, i kad me htio uzeti nasilu, samo sam se prepustila, ne pružajući otpor i tiho plačući. Miquel se slomio i počeo me preklinjati da mu oprostim. Kamo sreće da sam mogla voljeti njega a ne Juliana, da

sam mogla odlučiti kako ću ostati s njim! Ali nisam mogla. Zagrlili smo se u tami i ja sam ga zamolila da mi oprost zbog svih boli koje sam mu prouzročila. Tada mi je rekao da će mi, ako to uistinu želim, ispričati istinu o Penelopi Aldaya. Čak sam i tu pogriješila.

One nedjelje 1919. godine kad je Miquel Moliner došao na postaju Francia da svome prijatelju Julianu preda kartu za Pariz i isprati ga, već je znao da Penelope neće doći na dogovoreno mjesto. Znao je da je dva dana prije g. Ricardo Aldaya, po povratku iz Madrida, od supruge doznao da je zatekla Juliana i njihovu kćer Penelope u sobi dadilje Jacinte. Jorge Aldaya prethodnog je dana ispričao Miquelu što se dogodilo i natjerao ga da mu obeća kako to nikad nikome neće reći. Jorge mu je opisao kako je g. Ricardo, kad je čuo tu vijest, dobio napadaj bijesa i uz luđačku viku odjurio u Penelopinu sobu, a ona je čuvši očeve urlike zaključala vrata i stala jecati od straha. G. Ricardo razvalio je vrata i zatekao Penelopu na koljenima, kako dršće i moli ga za oprost. Potom joj je udijelio tako strašnu pljusku da ju je srušio na pod. Ni sam Jorge nije znao točno ponoviti riječi koje joj je g. Ricardo uputio kipteći od bijesa. Svi članovi obitelji i posluge čekali su dolje skamenjeni od užasa, ne znajući što učiniti. Jorge se sakrio u mrak svoje sobe, ali čak su se i tamo čuli povici g. Ricarda. Jacinta je otpuštena istoga dana. G. Ricardo nije se udostojao ni osobno je otpraviti. Naložio je slugama da je izbace iz kuće i zaprijetio im sličnom sudbinom bude li itko od njih imao ikakve veze s njom.

Kad se g. Ricardo spustio u knjižnicu, već je bila ponoć. Penelopu je zaključao u bivšu Jacintinu sobu i svima strogo zabranio da dolaze k njoj, i slugama i članovima obitelji. Iz svoje sobe Jorge je slušao roditelje kako razgovaraju na donjem katu. Rano ujutro stigao je doktor. Gđa Aldaya odvela ga je do odaje u kojoj su držali Penelopu i pričekala na vratima dok ju je pregledavao. Po izlasku liječnik je samo kimnuo i pokupio honorar. Jorge je čuo kako mu je g. Ricardo zaprijetio da nikome ne spomene što je kod njih vidio, ili će se osobno pobrinuti da mu upropasti ugled, pa se više nikada neće baviti medicinom. Gak je i Jorge znao što to znači.

Jorge je priznao da se jako brinuo za Penelopu i Juliana. Nikad nije vidio svoga oca obuzeta takvim bijesom. Čak i kad se uzme u obzir prijestup koji su počinili ljubavnici, nije shvaćao silinu toga gnjeva. Tu mora biti još nečega, govorio je, još nečega. G. Ricardo već je bio naložio da Juliana izbace iz Škole sv. Gabrijela i javio dječakovu ocu, klobučaru, neka ga smjesta pošalje u vojsku. Čuvši sve to, Miquel je odlučio da ne može Julianu reći istinu. Ako mu otkrije da g. Ricardo Aldaya drži Penelopu pod ključem i da ona nosi njihovo dijete, Julian nikada neće sjesti na vlak za Pariz. Znao je da bi ostanak u Barceloni za njegova prijatelja značio smrt. Stoga ga je odlučio prevariti i pustiti da ode u Pariz ne znajući što se dogodilo te ga je pustio da vjeruje kako će mu se Penelope kad-tad pridružiti. Kad se toga dana opraštao od Juliana na postaji Francia, i sam je htio vjerovati da još nije sve izgubljeno.

Nekoliko dana kasnije, kad se doznalo da je Julian nestao, nastao je pravi pakao. G. Ricardo Aldaya pjenio se od bijesa. Pola gradske policije poslao je u potragu za bjeguncem, no bez uspjeha. Onda je optužio klobučara da je sabotirao plan koji su ugovorili i zaprijetio da će ga potpuno uništiti. Klobučar, kojemu ništa nije bilo jasno, sa svoje je strane optužio svoju ženu Sophie da je potpomogla bijeg toga svog nevrijednog sina i zaprijetio da će je zauvijek otjerati od kuće. Nikome nije sinulo da je sve osmislio Miquel Moliner. Nikome osim Jorgeu Aldayi, koji ga je posjetio dva tjedna poslije. Iz njega više nije izbijao strah i briga koji su ga obuzimali prije nekoliko dana. Bio je to drugi Jorge Aldaya, odrastao i lišen one mladenačke nevinosti. Što god da se skrivalo iza gnjeva g. Ricarda, Jorge je to otkrio. Razlog posjetu bio je kratak i jasan: rekao mu je da zna kako je on pomogao Julianu u bijegu. Priopćio mu je da više nisu prijatelji, da ga više nikad ne želi vidjeti i zaprijetio mu da će ga ubiti ako ikomu kaže ono što mu je prije dva tjedna povjerio.

Nekoliko tjedana kasnije Miquel je primio pismo koje mu je Julian pod lažnim imenom poslao iz Pariza. U njemu mu je napisao svoju adresu javljajući da je dobro i da mu nedostaje te pitao za majku i za

Penelope. Umetnuo je i pismo za Penelope, koje je Miquel trebao poslati iz Barcelone, prvo od mnogih koje Penelope nikada neće pročitati. Miquel je mudro pustio da prođe nekoliko mjeseci. Svakog je tjedna pisao Julianu, javljajući mu samo ono što je smatrao prikladnim, a to je bilo gotovo ništa. Julian mu je pak pisao o Parizu, o teškoćama na koje je nailazio, o svojoj samoći i očaju. Miquel mu je slao novac, knjige i prijateljske riječi. U svakom pismu Julian bi priložio i poruku za Penelope. Miquel ih je slao iz različitih poštanskih ureda, iako je znao da od toga nema koristi. U svojim pismima Julian je stalno pitao za Penelope. Miquel mu nije mogao ništa reći. Od Jacinte je doznao da Penelope nije izišla iz kuće na Aveniji Tibidabo otkako ju je otac zaključao u sobu na trećem katu. Jedne noći Jorge Aldaya dočekao ga je dvije ulice od kuće, u sjeni.

"Onda, došao si me ubiti?" upitao je Miquel. Jorge je izjavio da mu dolazi učiniti uslugu, njemu i njegovu prijatelju Julianu. Predao mu je neko pismo i savjetovao da ga dostavi Julianu, gdje god se krio.

"Za svačije dobro", svečano je izjavio. U omotnici je bio list papira ispisan Penelopinim rukopisom.

Dragi Juliane,

Pišem ti da te obavijestim o svojoj skorašnjoj udaji, i molim te da mi više ne pišeš, da me zaboraviš i da nastaviš sa svojim životom. Ne mrzim te, ali ne bih bila iskrena kada ti ne bih priznala da te nikad nisam voljela, i nikada neću. Želim ti sve najbolje, gdje god bio.

Penelope

Miquel je pročitao to pismo tisuću puta. Rukopis je nesumnjivo bio njezin, ali on ni u jednom trenu nije povjerovao da je Penelope to pismo napisala svojevoljno.

"Gdje god bio..." Penelope je dobro znala gdje je Julian: u Parizu, čeka nju. Ako se pretvara da ne zna gdje je, razmišljao je Miquel, to čini kako bi ga zaštitila.

Upravo iz tog razloga Miquel nikako nije mogao shvatiti što ju je navelo da sastavi te retke. Kakvim ju je još prijetnjama g. Ricardo Aldaya mogao obasuti, kad ju je već mjesecima držao zatvorenu u sobi, poput zatočenice? Penelope je bolje od ikoga znala da će se to pismo kao otrovani bodež zariti u Julianovo srce: srce devetnaestogodišnjeg mladića, izgubljena u dalekom i surovom gradu, napuštenog od svih, koji se hrani samo pustim nadama da će je jednom opet vidjeti. Od čega ga je željela zaštititi kad ga je tako odgurnula od sebe? Nakon duga promišljanja Miquel je odlučio da neće poslati to pismo. Ne dok ne dozna pravi razlog. Bez dobrog razloga neće svojeručno zariti taj bodež u dušu svoga prijatelja.

Nekoliko dana kasnije doznao je kako je g. Ricardu Aldayi dozlogrdilo da Jacinta Coronado poput stražara patrolira pred njegovim vratima i prosi bilo kakvu informaciju o Penelopi, pa je preko svojih mnogobrojnih veza uredio da dadilju njegove kćeri zatvori u umobolnicu u Horti. Kad ju je Miquel Moliner htio posjetiti, uskratili su mu ulaz.

Jacinta Coronado prva je tri mjeseca trebala provesti u samici. Nakon tri mjeseca u tišini i mraku, objasnio mu je mlad i nasmiješen doktor, pacijenti zajamčeno postaju krotki. Slijedeći instinkt, Miquel je odlučio otići u pansion u kojemu je Jacinta živjela nekoliko mjeseci nakon što je otpuštena s posla. Kad se predstavio, gazdarica se sjetila da je Jacinta ostavila poruku na njegovo ime, kao i da nije platila posljednja tri tjedna stanarine. Isplatio je dug, u čije je postojanje iskreno sumnjao, i pokupio poruku u kojoj je dadilja pisala da joj je javljeno kako je Laura, jedna od sluškinja iz kuće, otpuštena nakon što se doznalo da je potajno poslala pismo od Penelope Julianu. Miquel je zaključio da je jedina adresa na koju je Penelope iz svoje tavnice mogla uputiti svoju pošiljku stan Julianovih roditelja u Rondi San Antonio, nadajući se da će oni proslijediti pismo svome sinu u Pariz.

Stoga je odlučio posjetiti Sophie Carax, uzeti pismo i poslati ga Julianu. Kad je stigao u dom obitelji Fortuny, dočekalo ga je zloslutno iznenađenje: Sophie Carax više nije živjela ondje.

Nekoliko dana prije napustila je muža, ili se bar tako govorkalo među susjedima. Miquel je tada

pokušao razgovarati s klobučarom, koji je dane provodio zatvoren u svojoj radionici, mučen gnjevom i poniženjem. Miquel mu je natuknuo da je došao po pismo koje je prije nekoliko dana moralo stići na ime njegova sina Juliana.

"Nemam ja sina", bilo je sve što je dobio kao odgovor.

Miquel Moliner otišao je ne znajući da je to pismo završilo kod nadstojnice, i da ćeš ga ti, Daniele, mnogo godina kasnije pronaći i pročitati riječi koje je Penelope uputila Julianu, ovoga puta iz srca, i koje on nikada nije pročitao.

Kad je izišao iz klobučarnice Fortuny, prišla mu je neka susjeda koja se predstavila kao Vicenteta i upitala traži li Sophie. Miquel je potvrdio.

"Ja sam Julianov prijatelj."

Vicenteta ga je obavijestila da Sophie živi u bijednom pansionu u uličici iza pošte, gdje čeka polazak broda koji će je odvesti u Ameriku. Miquel je potražio tu adresu i popeo se uskim i bijednim stubištem lišenim svjetla i zraka. Na vrhu tih prašnjavih strmih stuba Miquel je našao Sophie Carax u sobi na četvrtom katu, prepunoj sjena i vlage. Julianova majka sjedila je sučelice prozoru na rubu sklepana kreveta na kojemu su još ležala dva zatvorena kovčega nalik na ljesove, gdje su bile zapečaćene njezine dvadeset i dvije godine u Barceloni.

Kad je pročitala Penelopino pismo koje je Jorge Aldaya predao Miquelu, Sophie su potekle suze bijesa.

"Ona zna", prošaptala je. "Siroto dijete, ona zna..."

"Što zna?" upitao je Miquel.

"Ja sam kriva", rekla je Sophie. "Ja sam kriva."

Miquel ju je držao za ruke, ništa ne shvaćajući. Sophie se nije usuđivala pogledati ga u oči.

"Penelope i Julian su brat i sestra", prošaptala je.

3.

Mnogo godina prije nego što je postala ropkinja Antonija Fortunyja, Sophie Carax živjela je od svoga talenta. Tek je bila navršila devetnaest kad je stigla u Barcelonu u potrazi za obećanim poslom koji nikada neće dobiti. Prije smrti otac joj je nabavio potrebne preporuke da stupi u službu Benarensa, imućne obitelji alzaških trgovaca nastanjenih u Barceloni.

"Kad ja umrem", zatražio je od nje, "obradi se njima, i primit će te kao kćer."

Topao prijam bio je dio problema. G. Benarens primio ju je ruku širom raširenih, pa i šire. Gđa Benarens, iako se sažalila i na tu djevojku i na njezinu nesreću, udijelila joj je sto pezeta i izbacila je na ulicu.

"Pred tobom je cijeli život, a ja imam samo ovoga bijednog i razvratnog muža."

Glazbena škola u Ulici Diputacion pristala je zaposliti Sophie kao privatnu učiteljicu glasovira i pjevanja. Tada se smatralo poželjnim da kćeri imućnih obitelji primaju poduku iz društvenih vještina začinjjenih s malo salonske glazbe, jer se u salonima poloneza smatrala manje opasnom od razgovora o problematičnom štivu. Tako je Sophie Carax počela obilaziti raskošne rezidencije gdje su je uštrkane i nijeme sluškinje razvodile po glazbenim salonima, u kojima ju je čekao neprijateljski raspoložen pomladak industrijske aristokracije i rugao se njezinu naglasku, njezinoj stidljivosti ili poziciji sluškinje, koja doduše zna čitati notno crtovlje. S vremenom je naučila koncentrirati se na onaj neznatan postotak učenika koji su se uzdizali iznad statusa namirisane gamadi, a sve drugo trsila se zaboraviti.

Nekako u to vrijeme Sophie je upoznala mladoga klobučara, jer tako se volio nazivati, s profesionalnim ponosom, po imenu Antoni Fortuny, koji joj je odlučio udvarati pod svaku cijenu. Antoni Fortuny, prema kojemu je Sophie osjećala srdačno prijateljstvo i ništa više, ubrzo joj je predložio brak, što je ona odbijala desetak puta mjesečno. Kad god su se opraštali, Sophie se nadala da ga više neće vidjeti, jer ga nije željela povrijediti. Klobučar, otporan na sva odbijanja, ponovno bi kretao u napad, te ju je pozivao na plesove, u šetnje, ili na čokoladu s piškotama u Ulici Canuda. Samo u Barceloni, Sophie je bilo teško oduprijeti se njegovu entuzijazmu, njegovu društvu i njegovoj odanosti. Samo je morala pogledati Antonija Fortunyja da zna kako ga nikada neće zavoljeti. Ne onako kako je sanjala da će jednom voljeti nekoga. Ali bilo joj je teško odbaciti sliku same sebe koju je vidjela u očaranim klobučarovim očima. Samo je u njima vidjela onakvu Sophie kakva je željela postati.

I tako, iz čežnje ili iz slabosti, Sophie se i dalje poigravala klobučarovim simpatijama, misleći da će on jednoga dana upoznati neku drugu, naklonjeniju djevojku pa će njegov život napokon krenuti željenim smjerom. U međuvremenu joj je osjećaj da je željena i cijenjena bio dovoljan da stiša samoću i nostalgiju za onim što je ostalo iza nje. Antonija je viđala nedjeljom, nakon mise. Ostatak tjedna poučavala je glazbu. Najdraža učenica bila joj je darovita djevojčica po imenu Ana Valls, kći uspješnog proizvođača tekstilnih strojeva koji je izgradio poslovno carstvo od nule, ulažući goleme napore i žrtve, uglavnom tuđe. Ana je izjavljivala da želi postati velika skladateljica i za Sophie je svirala manje komade koje je skladala po uzoru na Griegove i Schumannove motive, ne bez stanovita talenta. Gospodin Valls, uvjeren da žene nisu u stanju proizvesti ništa osim kačkanih čarapa i popluna, ipak nije imao ništa protiv da njegova kći postane vješta pijanistica, jer kanio ju je udati za nekog nasljednika s dobrim prezimenom, a znao je da fini ljudi vole neobične kvalitete u djevojaka za udaju, osim poslušnosti i preobilne plodnosti kakva krasi one u cvijetu mladosti.

Upravo je u kući Vallsovih Sophie upoznala jednoga od najvećih dobročinitelja i financijskih kumova g. Vallsa: g. Ricarda Aldayu, nasljednika carstva Aldaya, već tada veliku nadu katalonske plutokracije s kraja stoljeća. Ricardo Aldaya je nekoliko mjeseci prije "ženio bogatu nasljednicu

zasljepljujuće ljepote i neizgovorljiva imena," a te su attribute zli jezici držali istinitima, jer govorilo se da njezin novopečeni muž u njoj ne vidi nikakve ljepote niti se ikada trudi spomenuti njezino ime. Bio je to brak između obitelji i banaka, bez romantičnih djetinjarija, govorio je g. Valls, kojem nije bilo kristalno jasno da je postelja jedno, a profit drugo.

Sophie je bio dovoljan jedan pogled na Ricarda pa da shvati kako joj nema spasa. Aldaya je imao vučje oči, gladne i oštre koje su krčile put i znale kamo zariti zube u smrtonosnom ugrizu požude. Aldaya joj je polako ljubio ruku, milujući joj prste usnicama.

Klobučar je isijavao ljubaznost i toplinu, a g. Rkardo surovost i snagu. Njegov vučji osmijeh jasno je pokazivao da je kadar čitati njezine misli i želje, i da im se podsmjehuje. Sophie je prema njemu osjećala onaj slabašni prijezir što ga u nama bude stvari koje nesvjesno priželjkujemo. Rekla je sama sebi da ga više neće vidjeti, da će bude li potrebno napustiti najdražu učenicu ako tako može izbjeći ponovni susret s Ricardom Aldayom. Ništa je u životu nije plašilo toliko kao kad je osjetila onu zvijer pod vlastitom kožom, i prepoznala onoga koji je lovi, odjevenog u najfinije ruho. Sve su te misli prošle kroz njezinu glavu u samo nekoliko sekunda dok je smišljala neku traljavu izliku da napusti sobu, na zaprepaštenje g. Vallsa, praćena grohotnim Aldayinim smijehom i očajnim pogledom male Ane, koja je ljude razumjela bolje nego glazbu i znala da je zauvijek izgubila učiteljicu.

Tjedan dana kasnije, na vratima glazbene škole u Ulici Diputacion, Sophie je ugledala g. Ricarda Aldayu, koji ju je čekao pušeći i listajući novine. Izmijenili su pogled i bez ijedne riječi poveo ju je u neku zgradu dvije ulice dalje. Bila je to nova građevina, još bez stanara. Popeli su se na prvi kat. G. Ricardo otvorio je vrata i propustio je unutra. Sophie je ušla u stan, golem splet hodnika i galerija, s golim zidovima i nevidljivim stropovima. Nije bilo namještaja, slika, svjetiljki ni ijednog drugog predmeta koji bi taj prostor označio kao nečiji dom. G. Ricardo Aldaya zatvorio je vrata i pogledao je.

"Cijeli ovaj tjedan mislim samo na tebe. Reci da ti na mene ne misliš, i pustit ću te da odeš i više me nikad nećeš vidjeti", rekao je Ricardo.

Sophie je odmahнула glavom.

Njihovi tajni susreti trajali su devedeset i šest dana. Viđali su se poslije podne, uvijek u tome praznom stanu na uglu ulica Piputacion i Rambla de Cataluna. Utorkom i četvrtkom, u tri poslije podne. Njihovi sastanci nikad nisu trajali više od sat vremena. Sophie bi katkad ostajala sama, nakon što bi Aldaya otišao, plačući i dršćući u kutu odaje. Poslije, kad bi stigla nedjelja, Sophie bi očajnički u klobučarovim očima tražila tragove one žene koja je nestajala, žudeći za odanošću i obmanom. Klobučar nije vidio znakove na koži, ogrebotine ni opekline rasute posvuda po njezinu tijelu. Klobučar nije vidio očaj u njezinu osmijehu, u njezinoj krotkosti. Klobučar nije vidio ništa. Možda je zato prihvatila njegovu bračnu ponudu. Već je tada predosjećala da u utrobi nosi Aldayino dijete, ali bojala se reći mu to, gotovo jednako kao što se bojala da ga ne izgubi. I opet je Aldaya u njoj vidio ono što mu Sophie nije mogla priznati. Dao joj je pet stotina pezeta i adresu u Ulici Plateria te naredio da se riješi djeteta. Kad je Sophie odbila, g. Ricardo Aldaya tako ju je ispljuskao da su joj prokrvarile uši, i zaprijetio da će je ubiti ako se ikom usudi spomenuti njihove sastanke ili ustvrdi da je dijete njegovo. Kad je rekla klobučaru da su je na Trgu Pino napali neki razbojnici, povjerovao joj je. Kad mu je rekla da će biti njegova žena, povjerovao je. Na dan vjenčanja netko je pogreškom poslao u crkvu veliki pogrebni vijenac. Svi su se nervozno nasmijali zbunjenom cvječaru. Svi osim Sophie, koja je dobro znala da je se g. Ricardo Aldaya sjetio i na dan njezina vjenčanja.

Sophie Carax nije ni sanjala da će mnogo godina kasnije opet vidjeti Ricarda sada već zrela čovjeka na čelu obiteljskog carstva. oca dvoje djece, ni da će se Aldaya vratiti kako bi upoznao sina kojega je želio izbrisati s pet stotina pezeta.

"Možda starim", rekao je kao objašnjenje. "Ali želim upoznati tog dječaka i pružiti mu mogućnosti koje kao moja krv i meso zaslužuje. Svih ovih godina nisam mislio na njega, a sada čudnovato, ne mislim ni na što drugo."

Ricardo Aldaya zaključio je da se ne nalazi u svome sinu jedincu Jorgeu. Dječak je bio slab, povučen i lišen očeve snage duha. Nije imao ništa osim prezimena. Jednoga se dana g. Ricardo probudio u krevetu neke sluškinje i osjetio da mu tijelo stari, i da mu Bog oduzima milosti kojima ga je dotad obasipao. Zahvaćen panikom, potrčao je pogledati se u zrcalo, gol, i pomislio da zrcalo laže. To nije bio on.

Tada je poželio opet pronaći čovjeka kojega su mu ukrali. Već je godinama znao za klobučarova sina. Nije zaboravio ni Sophie, na svoj način. G. Ricardo Aldaya nikad ništa nije zaboravljao. Stigao je čas da upozna dječaka. I tada je prvi put u petnaest godina sreo nekoga tko ga se ne boji, tko mu se usudio suprotstaviti i čak mu se narugati. U njemu je prepoznao uglađenost, tihu ambiciju koju glupani ne vide, ali koja gori iznutra. Bog mu je vratio mladost. Sophie, tek sjena žene kakve se sjećao, nije imala snage ispriječiti se između njih dvojice. Klobučar je bio klaun, zloban i ogorčen prostak čiju je naklonost kanio kupiti. Odlučio je da će Juliana istrgnuti iz tog zagušljivog svijeta osrednjosti i siromaštva i otvoriti mu vrata svoga financijskog raja. Školovat će se u Školi sv. Gabrijele, uživati u svim povlasticama svoje klase i krenuti stazama koje mu je otac odabrao. G. Ricardo želio je nasljednika dostojna sebe. Jorge će uvijek živjeti u sjeni svojih povlastica, zaštićen od neuspjeha. Penelope, prekrasna Penelope, bila je žena, i stoga posjed, a ne posjednik. Julian, koji je imao dušu pjesnika, i stoga dušu ubojice, imao je sve potrebne kvalitete. Bilo je to samo pitanje vremena. G. Ricardo računao je da će za deset godina iz toga dječaka isklesati samoga sebe. Nikad, tijekom sveg vremena što ga je Julian proveo s Aldayama kao jedan od njih štoviše, kao odabranik, nije mu palo na pamet da Julian od njega ne želi ništa osim Penelope. Ni na tren nije mu palo na pamet da ga Julian potajno prezire, i da je cijela ta farsa samo izlika da bude blizu Penelope. Da je posve i u potpunosti zaposjedne. U tome su bili slični.

Kad mu je žena rekla da je zatekla Juliana i Penelope gole u situaciji koja nije ostavljala mjesta sumnji, cijeli se njegov svijet srušio. Užas i izdaja, neizreciv bijes zbog spoznaje da je prevaren u onome što mu je bilo najsvetije, da je nadmudren u vlastitoj igri, da ga je ponizio i zabio mu nož u leđa onaj kojega je naučio obožavati kao samoga sebe, spopali su ga s takvom silinom da nitko nije mogao shvatiti opseg njegova očaja. Kad je liječnik pregledao Penelope i potvrdio da je djevojka razdjevičena i možda trudna, duša g. Ricarda Aldaye rastopila se u gustu i žitku kapljevinu slijepe mržnje. U Julianovoj je ruci vidio vlastitu ruku, ruku koja je zarila nož u dubinu njegova srca. Tada to još nije znao, ali onoga dana kad je naložio da Penelopu zaključaju u sobicu na trećem katu i on je počeo umirati. Sve što je otad činio bili su samo posljednji grčevi samouništenja.

U dosluhu s klobučarom, kojega je toliko prezirao, uredio je da Julian nestane s pozornice i da ga pošalju u vojsku, a on će naložiti da pogine nesretnim slučajem. Zabranio je da itko osim njega i njegove supruge, ni liječnici ni sluge ni članovi obitelji, posjećuje Penelopu tijekom mjeseci u kojima je djevojka bila zatočena u toj sobi koja je smrdjela na smrt i bolest. Već su tada njegovi partneri potajno povukli svoju potporu i iza leđa mu kovali spletke kako bi ga skinuli s vlasti, sve uz pomoć bogatstva koje im je on priskrbio. Carstvo Aldaya već je tada počelo tiho propadati, na tajnim sastancima po madridskim

hodnicima i ženevskim bankama. Kao što je i slutio, Julian je pobjegao. U dnu duše potajno se ponosio tim mladićem, iako mu je želio smrt. Učinio je ono što bi na njegovat mjestu i on sam. Netko drugi platit će umjesto njega.

Penelope Aldaya rodila je mrtvorodenče 26. rujna 1919. Da ju je mogao pregledati liječnik, dijagnosticirao bi da je dijete već nekoliko dana u opasnosti i da je nužno načiniti carski rez. Da je bio nazočan liječnik, možda bi mogao zaustaviti krvarenje koje je odnijelo Penelopin život dok je vrištala i grebla po zaključanim vratima iza kojih je tiho plakao njezin otac a majka ga je gledala dršćući.

Da je bio nazočan liječnik, optužio bi g. Ricarda Aldayu za ubojstvo, jer se nijednom drugom riječju nije mogao opisati prizor u toj krvavoj, mračnoj tavnici. Ali nije bilo nikoga, i kada su napokon otvorili vrata i našli Penelope mrtvu u lokvi vlastite krvi kako grli ljubičasto, blistavo dijete, nitko nije bio u stanju izustiti ni riječ. Dva tijela pokopana su u kriptu u podrumu, bez obreda i svjedoka. Plahte i ostaci od porođaja bačeni su u peć, a soba zazidana zidom od kamenih cigli.

Kad je Jorge Aldaya, pijan od krivnje i sramote, otkrio Miquelu Molineru što se dogodilo, on je odlučio poslati Julianu pismo u kojemu mu Penelope izjavljuje da ga ne voli i moli ga da je zaboravi te ga obavještava o navodnom vjenčanju. Draže mu je bilo da Julian povjeruje u tu laž i započne novi život u sjeni izdaje nego da dozna istinu. Dvije godine kasnije, kad je preminula gđa Aldaya, neki su za to okrivili prokletstvo palače, ali njezin sin Jorge znao je da ju je ubila vatra koja ju je izjedala iznutra, Penelopini krici i očajni udarci po onim vratima koji su u njoj neprestano odzvanjali. Obitelj je već tada zapala u nevolje i bogatstvo Aldaya rušilo se kao kula od pijeska pred plimom sve gnjevnije pohlepe, osvete i neizbježne povijesti koja se ponavlja. Tajnici i blagajnici skovali su plan o bijegu u Argentinu, kao početak novog, skromnijeg posla. Važno je bilo otići, što dalje od duhova koji su se kretali hodnicima palače Aldaya, kao što je bilo od pamtivijeka.

Isplivali su u zoru 1926. obavljajući velom najcrnje tajnovitosti, pod lažnim imenima na brodu koji će ih prevesti preko Atlantika do luke La Plata. Jorge i njegov otac dijelili su kabinu. Stari Aldaya, koji je već zaudarao na smrt i bolest, jedva je mogao stajati na nogama. Liječnici kojima nije dopustio da pregledaju Penelope odveć su ga se bojali da bi mu rekli istinu, ali on je znao da se s njima na brod ukrcala i smrt i da polako kopni tijelo koje mu je Bog počeo oduzimati onoga jutra kad je odlučio potražiti svoga sina Juliana. Tijekom cijele plovidbe, dok je sjedeći na palubi drhtao pod dekama i promatrao nepregledno oceansko prostranstvo, znao je da nikad više neće ugledati kopno. Katkad bi sjedio na krmu i promatrao jato morskih pasa koji su slijedili njihov brod još otkako su pristali u Tenerife. Čuo je kako jedan od brodskih časnika govori da je takva zlokobna pratnja uobičajena na preoceanskim putovanjima. Zvijeri su se hranile životinjskim ostacima iz broda. Ali g. Ricardo nije vjerovao u to. On je bio siguran da ti demoni slijede njega.

"Čekate me", mislio je gledajući u njima istinsko Božje lice.

Tada je od svoga sina Jorgea, onoga kojega je toliko puta prezreo i kojemu se sada morao obratiti za pomoć, zatražio da mu ispuni posljednju želju.

"Naći ćeš Juliana Caraxa i ubit ćeš ga. Zakuni mi se."

Jednog svitanja, dva dana prije uplovljavanja u Buenos Aires, Jorge se probudio i vidio da je krevet njegova oca prazan. Izišao je potražiti ga na pustoj palubi, uronjenoj u slanu maglicu i vodene kapi. Pronašao je očev ogrtač na krmu broda, još mlak. Brodska brazda gubila se u gustoj grimiznoj pjenu, i sjajni ocean spokojno je krvario. Tada je vidio da ih jato morskih pasa više ne slijedi, i da u daljini u krug plešu njihove leđne peraje. Do kraja plovidbe nijedan putnik više nije ugledao to jato, i kad se Jorge Aldaya iskrcao u Buenos Airesu i carinski ga je službenik upitao putuje li sam, samo je kimnuo.

Već je odavno putovao sam.

5.

Deset godina nakon što se iskrcao u Buenos Airesu, Jorge Aldaya, ili ljudska olupina u koju se pretvorio, vratio se u Barcelonu. Nesreće koje su u starom svijetu počele nagrizati obitelj Aldaya u Argentini su se samo još više namnožile. Ondje se Jorge sam morao suočiti sa svijetom i umirućom ostavštinom Ricarda Aldaye, a za tu borbu nije imao ni očevu snagu ni sigurnost. U Buenos Aires stigao je prazna srca i duše izjedene grižnjom. Poslije je kao opravdanje ili epitaf govorio da je Amerika čista varka, zemlja grabežljivaca i strvinara, a on je bio pripreman za lakoumne povlastice i profinjenost stare Europe, lešine koja se održavala samo po inerciji. Za kratko vrijeme izgubio je sve, počevši od ugleda pa sve do zlatnoga sata koji mu je otac darovao za prvu pričest. Zahvaljujući tom satu uspio je kupiti kartu za povratak. Čovjek koji se vratio u Španjolsku bio je običan prosjak, vreća gorčine i neuspjeha koja je čuvala samo uspomenu na ono što je osjećao da mu je oteto i mržnju prema onome koga je smatrao krivim za svoju propast: Julianu Caraxu.

Još ga je pekla uspomena na obećanje koje je dao ocu. Čim je stigao u Barcelonu, počeo je njuškati ne bi li našao Juliana i otkrio je da je Carax, baš kao i on, naizgled nestao iz Barcelone, koja više nije bila onaj grad stoga je napustio prije deset godina. Tada je sreo starog znanca iz mladosti, posredstvom one nehajne i proračunane igre sudbine.

Nakon zapažene karijere u popravnim domovima i državnim zatvorima, Francisco Javier Fumero bijaše stupio u vojsku te stekao čin poručnika. Mnogi su mu predviđali rang generala, ali zbog nekog mutnog i nikad razjašnjenog skandala istjeran je iz vojske. Već je tada njegova reputacija nadvisivala njegov rang i njegove funkcije. O njemu su govorili mnogo toga, ali još su ga se više bojali. Francisco Javier Fumero, onaj plahi i poremećeni dječak koji je nekoć skupljao lišće po dvorištu Škole sv. Gabrijela, sada je bio ubojica. Govorkalo se da Fumero za novac likvidira poznate ličnosti, da uklanja političke figure po nalogu različitih crnih ruku i da je utjelovljenje smrti.

Aldaya i on smjesta su se prepoznali u tmuni kavane Novedades. Aldaya je bio bolestan, napadnut nekom čudnovatom groznicom za koju je krivio kukce iz latinoameričkih prašuma.

"Ondje su čak i komarci opaki pasji skotovi", žalio se.

Fumero ga je slušao s mješavinom fascinacije i odvratnosti. On je prema komarcima i općenito kukcima osjećao strahopoštovanje. Divio se njihovoj disciplini, izdržljivosti i organizaciji. U njihovu svijetu nije postojala lijenost, nepoštovanje, sodomija ni rasna degeneracija. Omiljena vrsta bili su mu pauci sa svojim rijetkim umijećem da ispletu zamku u kojoj će s bezgraničnom strpljivošću čekati svoje žrtve, koje će kad-tad podleći, bilo iz gluposti ili nemara. Prema njegovu sudu, ljudsko društvo imalo je štošta naučiti od kukaca. Aldaya je bio jasan primjer moralne i tjelesne propasti. Vidljivo je ostario i djelovao zapušteno, bez mišićnoga tonusa. Fumero je prezirao ljude bez mišićnoga tonusa. Od takvih ga je spopadala mučnina.

"Javiere, užasno mi je loše", zamolio ga je Aldaya. "Možeš li mi pomoći na nekoliko dana?"

Zainteresiran, Fumero je odlučio odvesti Jorgea Aldayu svojoj kući. Fumero je živio u mračnom stanu u četvrti Raval, u Ulici Cadena, u društvu mnogobrojnih kukaca koje je držao u apotekarskim staklenkama te pola tuceta knjiga. Fumero je mrzio knjige jednako koliko je obožavao kukce, ali to nisu bili obični primjerci: bili su to romani Juliana Caraxa koje je objavila nakladnička kuća Cabestany. Fumero je platio dvjema prostitutkama koje su živjele u stanu preko puta, majci i kćeri koje su se dale štipkati i pržiti cigaretom kad nije bilo posla, posebice pred kraj mjeseca, da se brinu o Aldayi dok je on na poslu. Nije želio da umre. Ne još.

Francisco Javier Fumero stupio je u Odjel za zločine, gdje je uvijek bilo posla za osoblje sposobno

nositi se i s najnezahvalnijim situacijama koje je trebalo riješiti diskretno, kako bi poštteni građani mogli nastaviti živjeti u iluziji. To su bile riječi poručnika Durdna, čovjeka sklona svečanim izjavama, pod čijom je komandom stupio u službu.

"Biti policajac nije posao nego misija", izjavio je Duran. "Španjolskoj treba više muda a manje ćeretanja."

Na žalost, poručnik Duran ubrzo je izgubio život u nesretnom slučaju koji se dogodio tijekom racije u četvrti Barceloneta. U strci koja je nastala u okršaju s anarhistima, Duran je pao kroz unutarnji prozor s petoga kata, strmoglavivši se u utrobu zgrade. Svi su se slagali da je Španjolska izgubila velikog čovjeka, velikana s vizijom budućnosti, mislioca koji se nije bojao djelovati. Fumero je ponosno preuzeo njegov položaj znajući da je dobro učinio što ga je gurnuo, jer je Duran već bio prestar za taj posao. Fumeru su se gadili stari ljudi, jednako kao i bogalji, Cigani i pederi, bez obzira na mišićni tonus. Bog je znao pogriješiti. Svaki pošten čovjek imao je dužnost ispraviti te male pogreške i tako održati svijet u pristojnom stanju.

Nekoliko tjedana nakon njihova susreta u kavani Novedades u ožujku 1932., Jorge Aldaya počeo se osjećati bolje pa je Fumeru otvorio srce. Zamolio ga je da mu oprostí što se u mladenačkim danima prema njemu ponašao loše, i sa suzama u očima ispričao mu cijelu svoju povijest, ne izostavivši ništa. Fumero ga je saslušao u tišini, kimajući i upijajući. Dok je slušao, pitao se treba li odmah ubiti Aldayu ili pričekati. Pitao se je li tako slab da će izvući tek mlaku agoniju iz njegova smrdljiva mesa omekšana godinama tromosti. Odlučio je odgoditi vivisekciju. Zanimala ga je ta priča, posebice onaj dio koji se odnosio na Julidna Caraxa.

Iz informacija koje je uspio dobiti iz kuće Cabestany znao je da Carax živi u Parizu, ali Pariz je bio prevelik grad i nitko u nakladničkoj kući naizgled nije znao njegovu točnu adresu. Nitko osim žene po imenu Monfort, koja je nije željela odati. Fumero ju je dva ili tri puta neopažen slijedio nakon posla. Čak je u tramvaju stajao na pola metra od nje. Žene ga nikada nisu primjećivale, a ako i jesu, odvrćale bi pogled na drugu stranu pretvarajući se da ga ne vide. Jedne noći, nakon što ju je slijedio do ulaza u zgradu na Trgu Pino, Fumero se vratio kući i divljački se samozadovoljni zamišljajući kako zabada oštricu noža u tijelo te žene, dva-tri centimetra sa svakim ubodom, polako i metodički, gledajući je u oči. Možda bi se onda udostojala dati Caraxovu adresu i ponašati se prema njemu s poštovanjem kakvo zaslužuje policijski službenik.

Julian Carax bio je jedini čovjek kojega je Fumero nakanio ubiti i nije uspio. Možda stoga što mu je bio prvi, a s vremenom se sve nauči.

Čuvši opet to ime, nasmiješio se osmijehom koji je toliko plašio njegove susjede prostitutke, ne trepćući, polagano oblizujući gornju usnicu. Još se sjećao Caraxa kako ljubi Penelope Aldaya u kući na Aveniji Tibidabo. Njegovu Penelope. Njegova ljubav bila je čista, istinska, mislio je Fumero, kao one iz filmova. Fumero je bio zaljubljenik u kino i pohodio ga je bar dva puta tjedno. Upravo je u filmskoj dvorani Fumero shvatio da je Penelope bila ljubav njegova života. Sve ostale, posebice njegova majka, bile su obične drolje. Slušajući posljednje odlomke Aldayine priče, odlučio je da ga ipak neće ubiti. Štoviše, razveselio se što ih je sudbina iznova spojila. Doživio je viziju, kao u filmovima u kojima je toliko uživao: Aldaya će mu sve ostale poslužiti na pladnju. Kad-tad, svi će oni završiti u njegovoj mreži.

U zimu 1934. braća Moliner napokon su uspjela Miquelu oduzeti svaku nadu i izbaciti ga iz palače u Ulici Puertaferrija, koja je i dandanas prazna i ruševna. Samo su ga željeli vidjeti na ulici, lišena onoga što mu je jedino ostalo: njegovih knjiga i one slobode i neovisnosti koja ih je vrijedala i u njima budila duboku mržnju. Nije mi želio ništa reći niti mi se obratio za pomoć. Doznala sam da je pao na prosjački štamp kad sam ga otišla posjetiti u njegov nekadašnji dom i ondje našla plaćenike njegove braće kako popisuju imovinu i konfisciraju ono malo predmeta koji su mu pripadali. Miquel je već nekoliko noći spavao u pansionu u Ulici Canuda, u sumornu i vlažnu sobičku koji je izgledao kao kosturnica i jednako tako smrdio. Kad sam vidjela sobu u kojoj je bio zatočen, nalik na lijes bez prozora i sa zatvorskim ležajem, zgrabila sam Miquela i odvela ga kući. Nije prestajao kašljati i izgledao je iscrpljeno. On je tvrdio da je to nezaliječena prehlada, boljka dostojna usidjelice koja će proći kad joj dosadi. Dva tjedna poslije stanje mu se pogoršalo. Kako se uvijek odijevao u crno, nisam odmah shvatila da su mrlje na rukavima od krvi. Nazvala sam doktora koji ga je pregledao i upitao me zašto sam toliko čekala. Miquel je imao tuberkulozu. Oronuo i bolestan, živio je samo od uspomena i kajanja. Bio je to najdobročudniji i najkrhkiji čovjek kojega sam upoznala, moj jedini prijatelj. Vjenčali smo se jednog jutra u veljači, na općinskome sudu. Naše bračno putovanje sastojalo se od vožnje uspinjačom iz Tibidaba u park iznad Barcelone, odakle smo promatrah grad nalik na magličastu minijaturu. Nikome nismo rekli da smo se vjenčali, ni Cabestanyu, ni mome ocu, ni njegovim rođacima, koji su mislili da je mrtav. Napisala sam Julianu pismo u kojemu sam mu to priopćila, ali nikad ga nisam poslala. Naš je brak bio tajan. Nekoliko mjeseci nakon vjenčanja na vrata je pokucao neki čovjek koji je rekao da se zove Jorge Aldaya. Bio je to oronuo čovjek, lica orošena znojem unatoč hladnoći koja je grizla do kosti. Kad je nakon više od deset godina ugledao Miquela, Aldaya se gorko nasmijao i rekao:

"Svi smo mi prokleti, Miquele. Ti, Julian, Fumero i ja."

Tvrdio je da je razlog njegovu posjetu pokušaj pomirenja sa starim prijateljem Miquelom i uvjerenje da će mu on sada biti voljan dati adresu Juliana Caraxa jer ima za njega važnu poruku od svoga pokojnog oca, g. Ricarda Aldaye. Miquel je rekao da ne zna gdje je Carax.

"Već godinama nismo u kontaktu", lagao je. "Posljednji put kad sam čuo za njega živio je u Italiji." Aldaya je očekivao takav odgovor.

"Razočarao si me, Miquele. Vjerovao sam da su te vrijeme i nesreća opametili."

"Neka razočaranja služe na čast onima koji ih izazivaju."

Onako svenuo, suhonjav i na rubu kolapsa, Aldaya se nasmijao.

"Fumero vam šalje iskrene čestitke u povodu vjenčanja", rekao je koračajući prema vratima.

Te riječi sledile su mi srce. Miquel nije želio reći ništa, ali te noći, dok sam ga grčila i dok smo se oboje pretvarali da padamo u nemoguć san, znala sam da je Aldaya imao pravo. Prokleti smo.

Prošlo je nekoliko mjeseci bez vijesti o Julianu i Aldayi. Miquel je i dalje pisao redovite priloge za barcelonske i madridske tiskovine. Radio je za pisačim strojem bez prestanka, proizvodeći ono što je sam zvao budalaštinama i duhovnom hranom za čitatelje u tramvaju. Ja sam i dalje radila za Cabestanya, možda jer sam se tako osjećala bliže Julianu. Poslao mi je pisamce u kojemu mi je rekao da radi na novom romanu pod nazivom *Sjena vjetra* i nada se da će ga završiti za nekoliko mjeseci. U pismu se nije spominjalo ono što se dogodilo u Parizu. Ton je bio hladniji i udaljeniji nego ikad. Željela sam ga mrziti, ali uzalud. Počela sam vjerovati da Julian nije čovjek, nego bolest.

Miquel nije imao iluzija o mojim osjećajima. Nudio mi je ljubav i odanost ne tražeći od mene ništa osim moga društva i možda diskrecije. Iz njegovih usta nikada nisam čula prijekor ni žalbu. S vremenom

sam prema njemu počela osjećati beskrajnu nježnost, veću od prijateljstva koje nas je nekoć vezalo i sućuti koja nas je poslije osudila na propast. Miquel je otvorio bankovni račun na moje ime i na njega polagao gotovo sve što je zarađivao pišući za novine. Nikad nije odbio nijedan članak, kritiku ni vijest. Pisao je pod tri pseudonima, po četrnaest i šesnaest sati dnevno. Kad sam ga pitala zašto toliko radi, samo bi se osmjehnuo, ili bi mi rekao da mu je inače dosadno. Među nama nije bilo laži, čak ni onih nijemih. Miquel je znao da će ubrzo umrijeti, da mu bolest pohlepno krade dane.

"Moraš mi obećati da ćeš ako mi se što dogodi uzeti taj novac i opet se udati, da ćeš imati djecu i da ćeš nas sve zaboraviti, počevši od mene."

"A za koga bih se udala, Miquele? Ne govori gluposti."

Katkad bih ga zatekla kako me gleda iz kuta sobe s tupavim osmijehom, kao da mu je najveće blago već to što me može promatrati. Svako popodne dolazio je po mene nakon posla, što mu je bio jedini dnevni odmor. Gledala bih ga kako pogureno hoda, kašlje i glumi snagu koja mu se gubila u sjeni.

Odveo bi me da nešto prigrizemo ili razgledamo izloge u Ulici Fernando, a onda bismo se vratili kući, gdje bi on nastavio raditi sve do poslije ponoći. Potiho sam blagoslivljala svaku minutu koju smo provodili zajedno i svaku noć on bi zaspao grleći me, a ja sam morala skrivati suze bijesa što ne mogu voljeti toga čovjeka kao on mene, što mu ne mogu dati ono što sam uzalud položila Julianu pred noge. Mnogih noći klela sam se sebi da ću zaboraviti Juliana, da ću ostatak života posvetiti tome da ovog sirotog čovjeka usrećim i vratim mu bar mrvicu onoga što mi je dao. Julianova ljubavnica bila sam dva tjedna, ali Miquelova žena bit ću cijeli život. Ako jednoga dana ove stranice stignu u tvoje ruke i ako me budeš osuđivao, kao što sam ja sebe osuđivala dok sam ih pisala i gledala se u ovo zrcalo prokletstva i kajanja, sjećaj me se takve, Daniele.

Rukopis posljednjeg Julianova romana stigao je krajem 1935. Ne znam je li to bilo iz inata ili straha, ali predala sam ga u tiskaru a da ga nisam ni pročitala. Miquel je od svoje posljednje ušteđevine već nekoliko mjeseci prije platio tiskanje. Cabestany je tada već imao problema sa zdravljem pa mu je sve bilo svejedno.

Istoga tog tjedna liječnik koji je posjećivao Miquela došao mi je na posao, silno zabrinut. Objasnio mi je da Miquel mora smanjiti opseg posla i odmarati se, inače mu on ne može pomoći u borbi protiv sušice.

"Morao bi biti u planinama, ne u Barceloni gdje udiše oblake lužine i ugljika. Niti je on mačka s devet života, niti sam ja dadilja. Vi ga urazumite. Mene ne želi slušati."

U podne sam svratila kući da razgovaram s njim. Prije nego što sam otvorila vrata stana, iznutra sam začula glasove. Miquel se s nekim prepirao. Isprva sam mislila da je to netko iz novina, ali onda mi se učinilo da sam čula kako spominju Julianovo ime. Začula sam korake koji su se približavali vratima i potrčala sakriti se na gornji kat. Odande sam ugledala posjetitelja.

Čovjek u crnome, neodređenih crta lica i tankih usnica nalik na otvorenu ranu. Oči su mu bile crne i bezizražajne, kao u ribe. Prije nego se izgubio niza stube, zastao je i zagledao se gore u polutamau.

Naslonila sam se na zid zadržavajući dah. Posjetitelj je nekoliko časaka tako stajao, kao da me nanjušio, i sa psećim cerekom oblizivao usnice. Pričekala sam da se njegovi koraci u potpunosti izgube prije nego što sam izišla iz skrovišta i ušla u stan. U zraku je lebdio miris kamfora. Miquel je sjedio pokraj prozora, ruku beživotno spuštenih kraj stolca. Usnice su mu drhtale. Pitala sam ga tko je bio taj čovjek i što je htio.

"Fumero. Došao je s vijestima o Julianu."

"Što on zna o Julianu?"

Miquel me pogledao, potišteniji nego ikad.

"Julian se ženi."

Vijest me ostavila bez riječi. Srušila sam se u stolac i Miquel me uhvatio za ruke. Govorio je teško i umorno. Prije nego što sam otvorila usta Miquel mi je počeo prepričavati činjenice koje mu je priopćio Fumero i ono što se iz njih dalo zaključiti. Fumero je preko veza u pariškoj policiji pronašao Juliana Caraxa i dao ga motriti. Miquel je mislio da se to moglo odigrati prije više mjeseci, pa i godina. Nije ga zabrinjavalo to što je Fumero pronašao Caraxa, jer to je bilo samo pitanje vremena, nego to što mu je odlučio za to reći sada, zajedno s nekom čudnom viješću o nemogućem vjenčanju. Koliko je bilo poznato, vjenčanje se trebalo održati početkom ljeta 1936. O mladenki se znalo samo ime, koje je u ovom slučaju bilo i više nego dovoljno: bila je to Irene Marceau, vlasnica ustanove u kojoj je Julian već godinama radio kao pijanist.

"Ne razumijem", mumljala sam. "Julian se ženi svojom dobročiniteljicom?"

"Baš tako. To nije vjenčanje. To je ugovor."

Irene Marceau od Juliana je bila starija dvadeset i pet ili trideset godina. Miquel je slutio da je Irene odlučila ozakoniti vezu s Julianom kako bi na njega mogla prepisati svoju imovinu i osigurati mu budućnost.

"Ali već mu pomaže. Oduvijek mu je pomagala."

"Možda zna da neće živjeti zauvijek", natuknuo je Miquel.

Odjek tih riječi odveć nas je bolno zapekao. Kleknula sam kraj njega i zagrlila ga. Grizla sam usnice da ne bi vidio kako plačem.

"Julian ne voli tu ženu, Nuria", rekao mi je misleći da je to razlog mojoj tuzi.

"Julian ne voli nikoga osim samoga sebe i svojih prokletih knjiga", promrmljala sam. Podigla sam pogled i vidjela da se Miquel smješka poput starog i mudrog djeteta.

"A što Fumero kani time što nam je sada to obznanio?"

Ubrzo smo doznali što. Nekoliko dana kasnije u stan nam je banuo Jorge Aldaya, unezvijeren i izgladnio, raspaljen gnjevom i bijesom. Fumero mu je rekao da se Julian Carax ženi nekom bogatašicom, u raskošnom i bajkovitom obredu. Aldaya se već danima mučio zamišljajući kako uzročnik svih njegovih nevolja zaogrnut sjajem i raskoši uživa u bogatstvu kakvo je on izgubio. Fumero mu nije rekao da je Irene Marceau, premda imućna žena, zapravo vlasnica bordela a ne princeza iz bečke bajke. Nije mu rekao da je nevjesta trideset godina starija od Caraxa i da to nije vjenčanje, nego čin milosrđa prema čovjeku na rubu propasti, bez sredstava za preživljavanje. Nije mu rekao ni kada ni gdje će se vjenčanje održati. Samo je zasijao sjeme tlapnje koja je iznutra izjedala ono malo što su groznice ostavile u njegovu smežuranom smradnom tijelu.

"Fumero ti je lagao, Jorge", rekao je Miquel.

"A ti, kralju lažljivaca, usuđuješ se optužiti blišnjega svoga!" buncao je Aldaya.

Aldaya nam nije morao otkriti svoje misli jer su se one jasno mogle pročitati na njegovu mrtvačkom licu, kao riječi ispod one suhonjave kože. Miquel je jasno vidio Fumerovu igru. Napokon, sam ga je naučio igrati šah prije više od dvadeset godina u Školi sv. Gabrijela. Fumero je imao strategiju bogomoljke i strpljenje besmrtnika. Miquel je poslao Julianu pismo upozorenja.

Kad je Fumero procijenio da je to korisno, odveo je Aldayu na stranu, zatrovao mu srce i rekao da se Julian ženi za tri dana. Budući da je on policijski službenik, objasnio mu je, ne smije se miješati u taj slučaj. No Aldaya kao običan civil može otići u Pariz i pobrinuti se da do tog vjenčanja nikada ne dođe.

"Kako?" upitat će grozničavi Aldaya pušeći se od gnjeva.

Izazivajući ga na dvoboj na sam dan vjenčanja. Fumero mu je čak nabavio i oružje kojim je Jorge kanio probušiti to ledeno srce koje je upropastilo dinastiju Aldaya. Izvješće pariške policije kasnije će ustvrditi da je oružje nađeno kraj njegovih nogu bilo neispravno, i da nikako nije moglo učiniti više nego što je učinilo: opaliti mu u lice. Fumero je to znao kad mu ga je pružao u futrolu na peronu postaje

Francija. Savršeno je dobro znao da će ga groznica, glupost i slijepi gnjev spriječiti da ubije Juliana Caraxa u blijedom dvoboju za čast, u svitanje na groblju Pere Lachaise. A ako kojim slučajem uspije skupiti snagu i sposobnost da to učini, oružje koje nosi bit će zaduženo da ga porazi. U tom dvoboju nije trebao poginuti Carax, nego Aldaya. Njegov besmisleni život, njegovo tijelo i izmučena duša kojoj je Fumero dopustio da strpljivo životari tako će ispuniti svoju funkciju.

Fumero je znao i da Julian nikada neće stati pred nekadašnjeg prijatelja, umirućeg čovjeka svedenog na žalopojku. Stoga je jasno uputio Aldayu što treba učiniti. Morat će mu priznati da je pismo koje je Penelope napisala prije mnogo godina, u kojemu mu javlja da se udaje i neka je zaboravi, bilo lažno. Morat će mu otkriti da je on, Jorge Aldaya, prisilio sestru da napiše tu hrpu laži dok je ona neutješno plakala izjavljujući Julianu vječnu ljubav. Morat će mu reći da ga ona sve ovo vrijeme čeka, slomljene duše i srca koje krvari, umirući od samoće. To će biti dovoljno. Bit će dovoljno da Carax pritisne obarač i raznese mu glavu. Bit će dovoljno da zaboravi na vjenčane planove i počne misliti samo na povratak u Barcelonu u potrazi za Penelopom i svojim razrušenim životom. A kad bude u Barceloni, toj velikoj paukovoju mreži koju je ispleo Fumero, on će ga čekati.

Julian Carax prešao je francusku granicu nekoliko dana prije nego je izbio građanski rat. Prvo i jedino izdanje Sjene vjetra izišlo je iz tiska nekoliko tjedana ranije i krenulo prema sivoj anonimnosti i nevidljivosti svojih prethodnica. Miquel je već jedva mogao raditi, i iako bi dva-tri sata dnevno prosjedio pred pisaćim strojem, slabost i groznica nisu mu dopuštale da iz sebe iscijedi riječi. Nekoliko je kolumni izgubio zbog kašnjenja s rokovima. Druge novine bojale su se objavljivati njegove članke uslijed anonimnih prijatelja. Ostala mu je samo jedna dnevna kolumna u Barcelonskom dnevniku, koju je potpisivao imenom Adrian Maltes. Duh rata već se tada osjećao u zraku. Zemlja je zaudarala na strah. Bez ičega što ga je moglo zaokupiti i odveć slab čak i da se požali, Miquel bi silazio na trg ili se prošetao do Avenije Catedral, uvijek noseći sa sobom neku Julianovu knjigu, kao da je to hamajlija. Posljednji put kad ga je liječnik vagao imao je manje od šezdeset kilograma. Na radiju smo slušali vijesti o ustanku u Maroku, i nekoliko sati kasnije kolega iz Miquelovih novina došao nam je reći da je Cansinos, glavni urednik, ubijen hicem u potiljak pred kavanom Canaletas, prije dva sata. Nitko se nije usuđivao odnijeti tijelo, koje je i dalje bilo ondje i bojilo pločnik krvavom paučinom.

Ubrzo su uslijedili kratki ali žestoki dani početnog terora. Postrojbe generala Godeda poredale su se duž Ulice Diagonal i Setnice Gracia u smjeru centra, gdje je počela paljba. Bila je nedjelja i mnogi građani izišli su na ulicu misleći da će provesti dan na izletu duž ceste za Las Planas. Najcrnji dani rata u Barceloni, međutim, stići će tek dvije godine kasnije. Ubrzo nakon početka okršaja trupe generala Godeda predale su se, nekim čudom ili zbog loše komunikacije među zapovjedništvom. Vlada Lluisa Gompanysa naizgled je vratila kontrolu, ali ono što se zapravo dogodilo bilo je mnogo dalekosežnije i postat će očito tek u narednim tjednima.

Barcelona je pala u ruke anarhističkih sindikata. Nakon višednevnih nemira i uličnih čarki naposljetku se pronio glas da su četiri pobunjena generala ubrzo nakon predaje pogubljeni u tvrđavi Montjuic. Miquelov prijatelj, britanski novinar koji je tome bio nazočan, rekao je da se streljački vod sastojao od sedmorice ljudi, ali da su im se u posljednji čas priključili deseci pripadnika narodne vojske. Kad je otvorena vatra, tijela su izrešetana s toliko metaka da su se raspala u neprepoznatljive komade i morali su ih pokopati u ljesovima u gotovo tekućem stanju. Neki su željeli vjerovati da je to kraj sukoba i da fašističke trupe nikad neće stići u Barcelonu, da će se pobuna putem ugasiti. Bio je to tek početak.

Da je Julian u Barceloni, doznali smo na dan Godedove predaje, kad smo od Irene Marceau primili pismo s viješću da je Julian ubio Jorgea Aldayu u dvoboju na groblju Pere Lachaise. Čak i prije nego što je Aldaya izdahnuo netko je anonimno obavijestio policiju o svemu. Julian je smijeta morao pobjeći iz Pariza jer ga je policija tražila zbog ubojstva. Nismo dvojili o tome tko je uputio taj poziv. Željno smo čekali da nam se Julian javi kako bismo ga upozorili na opasnost koja ga čeka i zaštitili od zamke gore od one koju mu je postavio Fumero: otkrića istine. Tri dana kasnije Julian se i dalje nije javljao. Miquel nije želio sa mnom podijeliti zabrinutost, ali ja sam savršeno dobro znala što misli. Julian se vratio zbog Penelope, ne zbog nas.

"Što će se dogoditi kad sazna istinu?" upitala sam.

"Mi ćemo se pobrinuti da je ne sazna", odgovarao je Miquel.

Prvo što je mogao saznati bilo je da je obitelj Aldaya netragom nestala. Potragu za Penelopom nije mogao započeti na mnogo mjesta. Popisali smo ta mjesta i krenuli u vlastitu ekspediciju. Palača na Aveniji Tibidabo bila je napušten teren, ograđen lancima i povojima bršljana. Ulični cvjećar koji je na suprotnom uglu prodavao bukete ruža i klinčića rekao nam je da se u posljednje vrijeme kući približila samo jedna osoba, ali bio je to stariji čovjek, gotovo starac, i pomalo hrom.

"Da istinu kažem, i pomalo zloban. Htio sam mu prodati klinčić za zapučak, ali on me poslao kvragu i rekao da se ratuje i nikomu nije do cvijeća."

Nije vidio više nikoga. Miquel je od njega kupio buket uvelih ruža i za svaki slučaj ostavio mu telefon redakcije Barcelonskog dnevnika da mu ostavi poruku bude li ugledao nekoga tko odgovara Caraxovu opisu. Naša iduća postaja bila je Škola sv. Gabrijela, gdje se Miquel ponovno susreo s Fernandom Ramosom, nekadašnjim školskim kolegom.

Fernando je sada bio nastavnik grčkoga i latinskoga, i zaređeni svećenik. Kad je vidio Miquela tako krhka zdravlja, srce mu je prepuklo. Rekao nam je da ga Julian nije posjetio, ali obećao je da će nam se javiti ako dođe, i pokušat će ga zadržati. Rimer je stigao do njega prije nas, priznao nam je u strahu. Sada se zvao inspektor Fumero i rekao mu je da je u ratnim vremenima pametno biti na oprezu.

"Mnogo ljudi će umrijeti i to ubrzo, rekao je, a odore, bile one svećeničke ili vojničke, nisu otporne na metke..."

Fernando Ramos priznao nam je da mu nije jasno kojem tijelu ili skupini pripada Fumero, i da se nije usudio pitati. Ne mogu ti opisati te prve ratne dane u Barceloni, Daniele. Zrak je bio zatrovan strahom i mržnjom. Pogledi su bili sumnjičavi, a ulice vonjale po tišini koja se osjećala u želucu. Svakoga dana, svakoga sata, širili su se novi tračevi i glasine. Sjećam se jednoga dana kad smo se Miquel i ja vraćali kući po Rambli. Bila je pusta, bez žive duše. Miquel je promatrao pročelja, skrivena lica iza prozorskih krila kako pomno promatraju sjene na ulici, i rekao da čuje kako se iza tih zidova oštre noževi.

Idućeg dana otišli smo u klobučarnicu Fortuny, bez velike nade da ćemo ondje naći Juliana. Neki susjed rekao nam je da se klobučar u strahu zbog nedavnih puškaranja zatvorio u radionicu. Kucali smo i kucali, ali nije nam htio otvoriti. Toga popodneva u pokrajnjoj se ulici dogodila pucnjava i lokve svježe krvi još su ležale u Rondi San Antonio, a na pločniku je bila opružena lešina konja, prepuštena na milost i nemilost psima lutalicama koji su joj trgali utrobu izrešetanu mecima dok su ih djeca gađala kamenjem. Uspjeli smo samo vidjeti uspaničeno klobučarovo lice kroz rešetku na vratima. Rekli smo mu da tražimo njegova sina Juliana. Klobučar nam je odgovorio da je njegov sin mrtav i da se gubimo ili će zvati policiju. Utučeni, otišli smo odande.

Danima smo obilazili kavane i trgovine pitajući za Juliana. Tražili smo po hotelima i pansionima, na željezničkim postajama, u bankama u kojima je mogao promijeniti novac... Nitko se nije sjećao čovjeka koji bi odgovarao Julianovu opisu. Strahovali smo da je možda Fumeru dopao šaka, i Miquel je zamolio kolegu iz novina s vezama u policijskoj upravi da pita je li Julian možda u zatvoru. Nije bilo nikakvih pokazatelja da je tomu tako. Prošla su dva tjedna, i činilo se da je Julian propao u zemlju.

Miquel je malo spavao, čekajući vijesti o svome prijatelju. Jednog predvečerja Miquel se vratio sa svoje redovite šetnje noseći bocu vina iz Oporta, ni manje ni više. Darovali su mu je u novinama, rekao je, jer mu je zamjenik urednika rekao da više ne mogu objavljivati njegovu kolumnu.

"Ne žele probleme, i razumijem ih."

"I što ćeš sad?"

"Zasad ću se napiti."

Miquel je popio samo pola čaše, ali ja sam i ne primijetivši iskapila gotovo cijelu bocu, i to na prazan želudac. Bila je gotovo ponoć kad me obuzeo strašan drijemež i srušila sam se na kauč. Sanjala sam da me Miquel ljubi u čelo i pokriva šalom. Kad sam se probudila, osjećala sam strašan, oštar bol u glavi, koji sam prepoznala kao uvod u žestoku mamurnost. Pošla sam potražiti Miquela proklinjući čas kad mu je palo na pamet da me napije, ali onda sam shvatila da sam sama u stanu. Prišla sam radnom stolu i vidjela da mi je na pisačem stroju ostavio poruku u kojoj me moli da se ne uznemiravam i da ga čekam. Otišao je tražiti Juliana i ubrzo će ga dovesti kući. Na kraju mi je napisao da me voli. Poruka mi

je ispala iz ruku. Potom sam primijetila da je prije odlaska Miquel sa stola pokupio svoje stvari, kao da ih više ne kani upotrebljavati, i tada sam znala da ga više nikada neću vidjeti.

Toga popodneva ulični cvječar javio se u redakciju Barcelonskog dnevnika i Miquelu ostavio poruku da je vidio čovjeka kojega smo mu opisali kako se smuca oko kuće poput duha. Već je prošla ponoć kad je Miquel stigao do broja 32 u Aveniji Tibidabo, sumornoj i pustoj dolini šibanoj strelicama mjesečine koje su se probijale kroz krošnje. Iako ga nije vidio već sedamnaest godina, Miquel je prepoznao Juliana prema njegovu lakom, gotovo mačjem koraku. Njegova silueta klizila je kroz polutamnu vrta oko fontane. Julian je preskočio vrtni zid i sada je obilazio oko kuće nalik na nemirnu životinju. Miquel ga je mogao dozvati, ali nije želio upozoriti moguće svjedoke. Imao je dojam da mnogo očiju potajno promatra aveniju sa zamračenih prozora susjednih palača. Obišao je zid imanja i stigao do dijela koji je gledao na nekadašnje teniske terene i garaže. Ugledao je šupljine u zidu koje su Julianu poslužile kao stube i olabavljene kamene ploče na vrhu zida. Podigao se gotovo bez daha, osjećajući kako ga nešto oštro probada u prsima i kako ga hvataju napadaji sljepila. Ispružio se na zid, uzdrhtalih ruku, i šaptom pozvao Juliana. Silueta kraj fontane ostala je nepomična, stapajući se s ostalim kipovima. Miquel je vidio da ga netremice promatraju dva sjajna oka. Pitao se hoće li ga Julian prepoznati nakon sedamnaest godina i bolesti koja mu je oduzela i sam dah. Silueta mu se polako približila mašući nekim sjajnim i izduženim predmetom u desnoj ruci. Staklo.

"Juliane..." prošaptao je Miquel.

Figura je stala kao ukopana. Miquel je čuo kako staklo pada na šljunak. Iz tame je izronilo Julianovo lice. Dvotjedna brada prekrivala mu je lice, oštrijih crta nego nekoć.

"Miquele?"

Nesposoban da preskoči na drugu stranu, ali i da se vrati na ulicu, Miquel mu je pružio ruku. Julian se podigao na zid i čvrsto stisnuo šaku svoga prijatelja te mu na lice položio dlan druge ruke. Gledali su se u tišini, dugo, naslućujući rane koje je život nanio onom drugom.

"Moramo otići odavde, Juliane. Fumero te traži. Ono s Aldayom bila je zamka."

"Znam", rekao je Carax glasom bez tona i boje.

"Kuća je zaključana. Već godinama nitko u njoj ne živi", dodao je Miquel. "Dođi, pomoz mi da siđem i idemo odavde."

Carax se iznova popeo na zid. Kad je Miquela obuhvatio objema rukama, pod preširokom odjećom osjetio je kako je tijelo njegova prijatelja usahlo. Kad su se našli na drugoj strani, Carax je uhvatio Miquela ispod ramena i gotovo ga odnio u mrak Ulicom Romana Macave.

"Što ti je?" prošaptao je Carax.

"Ništa. Neka groznica. Već mi je bolje."

Miquel je širio zadah bolesti i Julian ništa više nije pitao. Sišli su Ulicom Lava XIII. sve do Setnice sv. Gervazija, gdje su se nazirala svjetla neke kavane. Sklonili su se za stol u dnu, daleko od ulaza i prozora. Nekoliko stalnih mušterija sjedilo je za šankom pušeci i slušajući radio. Konobar, čovjek voštane boje kože i očiju prikovanih za pod, primio je njihovu narudžbu. Mlaka rakija, kava i što god je ostalo od jela. Miquel nije ni taknuo hranu. Carax, očito izgladnio, jeo je za obojicu. Dvojica prijatelja promatrala su se u ljepljivom svjetlu kavane, opčinjeni čarolijom vremena. Posljednji put kad su se vidjeli licem u lice bili su upola mlađi nego sada. Rastali su se kao dječaci, a sada je jedan pred sobom imao bjegunca, a drugi umirućeg čovjeka. Obojica su se pitala je li to zbog karata koje im je život podijelio, ili zbog načina na koji su ih odigrali.

"Nikada ti nisam zahvalio za sve što si svih ovih godina činio za mene, Miquele."

"Nemoj sada početi. Učinio sam ono što sam morao i želio. Nemaš mi na čemu zahvaljivati."

"Kako je Nuria?"

"Jednako kao kad si je ostavio."

Carax je spustio pogled.

"Vjenčali smo se prije nekoliko mjeseci. Ne znam je li ti pisala o tome." Caraxove usnice su se ukočile i samo je polako odmahnuo glavom.

"Nemaš joj pravo ništa predbacivati, Juliane."

"Znam. Ni na što nemam pravo."

"Zašto nam se nisi javio, Juliane?"

"Nisam vas htio dovoditi u opasnost."

"To više nije u tvojim rukama. Gdje si bio svih ovih dana? Mislili smo da si propao u zemlju."

"Gotovo jesam. Bio sam kod kuće. U očevom stanu."

Miquel ga je zaprepašteno pogledao. Julian mu je potom ispričao kako se na povratku u Barcelonu, ne znajući kamo poći, uputio prema svom nekadašnjem domu strahujući da ondje neće zateći nikoga. Klobučarnica je i dalje stajala na mjestu, otvorena, a neki ostario čovjek, bez kose i vatre u pogledu, venuo je za pultom. Nije želio ući, ni dati mu do znanja da se vratio, ali Antoni Fortuny podigao je pogled prema strancu koji je stajao s druge strane izloga. Oči su im se srele i Julian je ostao paraliziran, iako se želio dati u bijeg. Vidio je kako se klobučarove oči pune suzama, kako teškim korakom prilazi vratima i nijemo izlazi na ulicu. Bez ijedne riječi poveo je sina u radionicu, spustio rolete, i kad ih je tako zaštitio od vanjskoga svijeta, zagrlio ga je tresući se i urličući od plača.

Kasnije mu je klobučar objasnio da se policija već dva dana raspituje za njega. Neki Fumero, čovjek na zlu glasu o kojemu se govorilo da je prije mjesec dana bio plaćeni ubojica generala Godeda a sada se pretvara da je simpatizer anarhista, rekao mu je da je Carax na putu u Barcelonu, da je u Parizu hladnokrvno ubio Jorgea Aldayu i da je tražen zbog drugih zločina, čije nabranje klobučar nije želio slušati. Fumero je vjerovao da će, ako se kojim malo vjerojatnim slučajem dogodi da se razmetni sin pojavi kod njega, klobučar ispuniti svoju građansku dužnost i to mu dojaviti. Fortuny mu je rekao da na njega svakako mogu računati. Zasmatalo mu je što guja poput Fumera tako bezuvjetno računa na njegovu pomoć, ali čim je zlokobna policijska svita napustila radionicu, klobučar je krenuo prema kapeli katedrale gdje je upoznao Sophie i pomolio se svecu da dovede njegova sina kući prije nego što bude prekasno. Kad se Julian obratio ocu, klobučar ga je upozorio na opasnost koja mu prijete.

"Što god te dovelo natrag u Barcelonu, sine moj, dopusti da to ja učinim za tebe dok se ti kriješ u stanu. Tvoja soba stoji onako kako si je ostavio, i bit će tvoja dok je god trebaš."

Julian mu je priznao da se vratio kako bi pronašao Penelope Aldaya. Klobučar mu se zakleo da će je on naći i da će im, kad se opet sastanu, pomoći kako bi zajedno pobjegli na sigurno mjesto, daleko od Fumera, prošlosti, od svega.

Danima se Julian krio u stanu u Rondi San Antonio dok je klobučar pretraživao grad u potrazi za Penelopom. Dane je provodio u svojoj nekadašnjoj sobi, koja je baš kao što je njegov otac obećao bila ista, iako su se sve stari doimale manjima, kao da su se kuće i predmeti, ili možda samo život, s vremenom skupili. Mnoge njegove stare bilježnice još su bile ondje, kao i olovke koje je naoštrio onoga tjedna kad je otputovao u Pariz, knjige koje su čekale da ih pročita, čista dječja odjeća u ormarima. Klobučar mu je ispričao da ga je Sophie ostavila ubrzo nakon što je pobjegao, i premda godinama nije o njoj čuo ništa, na kraju mu je pisala iz Bogote, gdje je već neko vrijeme živjela s nekim čovjekom. Redovito su se dopisivali, "uvijek o tebi", kako je priznao klobučar, "jer je to jedino što nas veže". Kad je izgovorio te riječi, Julianu se učinilo da je klobučar čekao da se zaljubi u svoju ženu tek nakon što je izgubi.

"U životu se voli samo jednom, Juliane, iako čovjek to i ne primijeti."

Klobučar, koji kao da se utrkivao s vremenom ne bi li razriješio cijeli taj nesretni život, nije sumnjao da je Penelope ta ljubav u životu njegova sina i mislio je, a da toga ni sam nije bio svjestan, kako će time što će mu pomoći da je vrati možda i on sam vratiti nešto od onoga što je izgubio, onu prazninu koja mu je tištala kožu i kosti poput gnjevnog prokletstva.

Unatoč svem trudu, i na svoj očaj, klobučar se ubrzo uvjerio da u cijeloj Barceloni nema ni traga Penelopi Aldaya ni njezinoj obitelji. Čovjek skromna podrijetla, koji je cijeli život morao raditi da bi se prehranio, uvijek je novcu i položaju pridavao karakter besmrtnosti. Petnaest godina propasti i bijede bilo je dovoljno da izbriše s lica zemlje palače, industrije i tragove cijele jedne loze. Na spomen prezimena Aldaya mnogima je ta riječ zvučala poznato, ali gotovo se nitko nije sjećao što je jednoć značila. Onoga dana kad su Miquel Moliner i Nuria Monfort svratili u klobučarnicu da pitaju za Juliana bio je siguran da su Fumerovi žbiri. Nitko mu više neće oteti sina! Ovoga puta može sići sam svemogući Bog s nebesa, sam Bog koji se cijeli život oglašuje na njegove molbe, i on će mu drage volje iskopati oči ako se usudi opet uzeti Juliana iz te olupine od njegova života.

Klobučar je bio onaj čovjek kojega je ulični cvječar vidio prije nekoliko dana kako luta oko kuće na Aveniji Tibidabo. Ono što je cvječar protumačio kao nezdoran karakter bila je tek čvrstoća duha koja prati samo one koji, bolje ikad nego nikad, u svom životu pronađu cilj i slijede ga sa žestinom koju rada uzalud potrošeno vrijeme. Na žalost, Gospodin ni ovaj posljednji put nije uslišao klobučarove molitve, i iako je došao do samog ruba očaja, nije našao ono što je tražio: spasenje svoga sina, i vlastito spasenje, u liku djevojke koje se nitko nije sjećao i o kojoj nitko nije znao ništa. *Koliko izgubljenih duša trebaš, Gospodine, da zadovoljiš svoj apetit?* pitao je klobučar. Bog, u svojoj vječitoj šutnji, gledao ga je ne trepćući.

"Ne mogu je naći, Juliane... Kunem ti se da..."

"Ne brinite se, oče. To moram učiniti sam. Vi ste mi pomogli koliko god ste mogli."

Te noći Julian je napokon izišao na ulicu, spreman pronaći Penelope.

Miquel je slušao priču svoga prijatelja, ne znajući je li riječ o čudu ili prokletstvu. Nije obraćao pozornost na konobara, koji se uputio prema telefonu i nešto im šaptao iza leđa, a poslije iskosa promatrao vrata glancajući odveć revno čaše u lokal u kojemu je inače carevala prljavština dok je Julian pripovijedao što se dogodilo nakon njegova dolaska u Barcelonu. Nije mu palo na pamet da je Fumero već bio u toj kavani, i u desecima sličnih oko palače Aldaya, i da će čim Carax stupi nogom u bilo koju od njih ubrzo uslijediti neumitan poziv. Kad se policijski automobil zaustavio pred kavanom a konobar se povukao u kuhinju, Miquel je osjetio hladnu i spokojnu mirnoću neizbježne kobi. Carax je ugledao taj pogled u njegovim očima, i obojica su se istodobno okrenuli. Obrisi triju sablasnih sivih kaputa lepršajući su proletjeli pred prozorom. Tri lica dahom su maglila staklo. Nijedan od njih nije bio Fumero. Prije njega stigli su strvinari.

"Idemo odavde, Juliane..."

"Nemamo kamo", rekao je Carax, s mirnoćom koja je njegova prijatelja natjerala da ga pomno promotri.

Tada je u Julianovoj ruci primijetio revolver, a u pogledu hladnu odlučnost. Zvonce na vratima nadjačalo je žamor radija. Miquel je zgrabio revolver iz Caraxove ruke i netremice ga pogledao.

"Daj mi svoje dokumente, Juliane."

Trojica policajaca pretvarali su se da će sjesti za šank. Jedan od njih iskosa ih je pogledavao. Ostala dvojica pipali su unutrašnjost ogrtača. "Dokumente, Juliane. Odmah."

Carax je šutke odmahnuo glavom.

"Meni je ostalo još mjesec ili dva, ako bude sreće. Jedan od nas dvojice mora izići odavde, Juliane. Ti imaš više razloga za život. Ne znam hoćeš li naći Penelope. Ali Nuria te čeka."

"Nuria je tvoja žena."

"Sjeti se našeg sporazuma. Kada ja umrem, sve moje postat će tvoje..." "...osim snova."

Nasmiješili su se jedan drugome posljednji put. Julian mu je pružio svoju putovnicu. Miquel ju je stavio pod primjerak Sjene vjetra koji je nosio u kaputu od dana kada ga je dobio.

"Do skorog viđenja", prošaptao je Julian.

"Nema žurbe. Ja ću te čekati."

Baš kad su se trojica policajaca okrenuli, Miquel je ustao od stola i uputio se prema njima. Isprva su vidjeli samo blijedog i slabašnog umirućeg čovjeka koji im se smiješi dok mu se u kutovima tankih beživotnih usnica nazire krv. Kad su primijetili revolver u njegovoj desnoj ruci, Miquel je već bio na tri metra od njih. Jedan od njih htio je viknuti, ali prvi pucanj raznio mu je donju čeljust. Tijelo je palo beživotno, na koljena, pred Miquelove noge. Ostala dvojica agenata već su izvukli oružje. Drugi pucanj prošao je kroz trbuh onoga koji je izgledao starije. Metak mu je prekinuo kralježnicu na dvoje te je ispljunuo komadić utrobe na šank. Miquel nije imao vremena opaliti treći put. Preživjeli policajac već ga je naciľjao. Osjetio je oružje u rebrima, na srcu, te njegov čelični pogled zažaren panikom.

"Mirno, kurvin sine, ili ću te raznijeti!"

Miquel se nasmiješio i polako podigao revolver prema policajčevu licu. Nije mu bilo više od dvadeset i pet godina i usnice su mu drhtale.

"Poruči Fumeru, od Caraxa, da se još sjećam njegova mornarskog odijelca."

Nije osjetio bol, ni vatru. Udar, nalik na tupi udarac maljem koji je stvarima oko njega oduzeo zvuk i boju, odbacio ga je u izlog. Dok je padao kroz razlomljeno staklo i ćutio kako mu žestoka jeza plazi niz grlo a svjetlo se udaljava od njega poput praha na vjetru, Miquel Moliner posljednji je put okrenuo glavu i vidio kako njegov prijatelj Julian trči niz ulicu. Bilo mu je trideset i šest godina, više nego što se nadao da će poživjeti. Prije nego se srušio na pločnik posut krvavim krhotinama, već je bio mrtav.

Te noći, dok je Julian nestajao u noći, neidentificiran kombi došao je na poziv čovjeka koji je ubio Miquela. Nikad nisam doznala njegovo ime, niti mislim da je znao koga je ubio. Kao i svi ratovi, privatni ili oni na višoj razini, bila je to igra marioneta. Dvojica muškaraca odnijeli su tijela mrtvih agenata, a poslovođi bara savjetovali su da zaboravi sve što se dogodilo ili će imati ozbiljnih problema. Nikad ne podcjenjuj sposobnost zaboravljanja u ratnim vremenima, Daniele. Miquelovo tijelo bilo je bačeno u uličicu u četvrti Raval dvanaest sati poslije, kako njegova smrt ne bi bila dovedena u vezu s ubojstvom dvojice policajaca. Kad je tijelo napokon stiglo u mrtvačnicu, već je dva dana bio mrtav. Miquel je prije odlaska sve svoje isprave ostavio kod kuće. Sve što su službenici u mrtvačnici pronašli bila je putovnica na ime Juliana Caraxa, zgužvana do neprepoznatljivosti, i primjerak Sjene vjetra. Policija je zaključila da je pokojnik Carax. Putovnica je još kao njegovo boravište navodila stan obitelji Fortuny u Rondi San Antonio.

Vijest je tada već bila stigla do Fumerovih ušiju, pa je došao u mrtvačnicu kako bi se oprostio od Juliana. Ondje je zatekao klobučara, kojega je policija pozvala da identificira tijelo. G. Fortuny, koji već dva dana nije vidio sina, strahovao je od najgorega. Prepoznavši tijelo čovjeka koji je samo tjedan dana ranije pokucao na njegova vrata pitajući za Juliana i kojega je tada smatrao Fumerovim uhom, počeo je zapomagati i otišao. Policija je tu reakciju smatrala potvrdom da ga je prepoznao. Fumero je bio nazočan cijelom prizoru te je prišao tijelu i šutke ga pogledao. Juliana Caraxa nije vidio već sedamnaest godina. Kad je prepoznao Miquela Molinera, samo se nasmiješio i potpisao mrtvozorničko izvješće potvrđujući da tijelo pripada Julianu Caraxu te naložio da se smjesta pošalje u zajedničku grobnicu u Montjuic.

Dugo sam se pitala zašto je Fumero tako postupio. Ali to je jednostavno bila njegova logika. Time što je umro s Julianovim identitetom Miquel mu je nehotice pružio savršen alibi. Od toga trena Julian Carax nije postojao. Nije bilo nikakve legalne poveznice koja bi Fumera dovela u vezu s čovjekom kojega će prije ili poslije, nadao se, naći i ubiti. Bilo je to ratno doba, i nitko neće tražiti objašnjenje za smrt čovjeka koji nema ni ime. Julian je izgubio svoj identitet. Postao je sjena. Dva sam dana kod kuće čekala Miquela ili Juliana, misleći da ću poludjeti.

Trećega dana, u ponedjeljak, opet sam otišla na posao. G. Cabestanya poslali su u bolnicu nekoliko tjedana prije, i više se nije kanio vraćati na posao. Posao je preuzeo njegov najstariji sin Alvaro. Nikome nisam rekla ništa. Nisam imala komu.

Istoga tog prijepodneva primila sam poziv od službenika iz mrtvačnice, čovjeka po imenu Manuel Gutierrez Fonseca. G. Gutierrez Fonseca objasnio mi je da je k njima stiglo tijelo nekog Juliana Caraxa, i da je usporedio pokojnikovu putovnicu i ime pisca knjige koju je imao kod sebe, a kako mu se učinilo da je policija, ako ne baš prekršila pravilnik, a ono ga barem dosta labavo protumačila, osjećao je moralnu dužnost da nazove nakladničku kuću i obavijesti nas o nemilom događaju. Kad sam to čula, mislila sam da ću umrijeti. Najprije sam pomislila da je riječ o Fumerovoj klopci. G. Gutierrez Fonseca izjašnjavao se precizno kao pravi savjesni službenik, iako je u njegovu glasu bilo još nečega, nečega što ni sam nije znao objasniti. Primila sam poziv u uredu g. Cabestanya. Hvala Bogu, Alvaro je bio na ručku pa sam bila sama, inače bi mi bilo teško objasniti suze i drhtanje ruku dok sam držala telefon. Gutierrez Fonseca rekao mi je da je smatrao ispravnim obavijestiti nas o tome. Zahvalila sam mu na pozivu s onom lažnom formalnošću takvih razgovora. Čim sam spustila slušalicu, zaključala sam vrata ureda i zagrizla vlastite šake kako ne bih počela vrištati. Umila sam se i smjesta otišla kući ostavivši Alvaru poruku da sam bolesna i da ću sutradan doći ranije kako bih nadoknadila zaostatak u korespondenciji. Morala sam se suzdržati da ne potrčim ulicom, prisiljavajući sebe da koračam s onom anonimnom sivom mirnoćom ljudi

koji nemaju tajni. Kad sam gurnula ključ u bravu, shvatila sam da je provaljena. Ostala sam paralizirana. Kvaka se počela okretati iznutra. Pitala sam se zar ću tako umrijeti, na mračnome stubištu, ne znajući što je s Miquelom. Vrata su se otvorila i srela sam se s tamnim očima Juliana Caraxa. Neka mi Bog oprost, ali u tom trenutku osjetila sam da mi vraća život i zahvalila nebesima što su mi umjesto Miquela vratila Juliana.

Pali smo jedno drugome u zagrljaj, ali kad sam potražila njegove usnice, Julian se povukao i spustio pogled. Zatvorila sam vrata i uzela ga za ruku te ga povela u spavaću sobu. Legli smo na postelju i u tišini se zagrlili. Padao je mrak i sjene u stanu bojile su se purpustom. U daljini su se čuli povremeni pucnjevi, kao i svake noći otkako je počeo rat. Julian je plakao na mojim grudima, i ja sam osjećala kako me obuzima neizreciv umor. Kasnije, kad je pala noć, naše su se usnice opet pronašle i u okrilju te nezadržive tame žurno smo sa sebe svukli odjeću koja je mirisala na strah i smrt. Željela sam se sjetiti Miquela, ali vatra onih ruku na mom truhu lišila me stida i boli. Željela sam se nepovratno izgubiti u njihovu naručju, znajući da se u zoru, iscrpljeni i možda bolesni od prijezira prema sebi nećemo moći pogledati u oči a da se ne zapitamo u kakve smo se to ljude pretvorili.

U zoru me probudilo lupkanje kiše. Krevet je bio prazan, a soba preplavljena sivom polutamom. Pronašla sam Juliana kako sjedi za Miquelovim stolom i miluje tipke njegova pisaćeg stroja. Podigao je oči i uputio mi jedan od onih mlakih, dalekih pogleda, koji je govorio da nikada neće biti moj. Osjetila sam želju da mu saspem istinu u lice, da ga povrijedim. Bilo bi to tako lako! Samo sam mu trebala reći da je Penelope mrtva. Da živi u iluziji. Da na cijelom svijetu ima samo mene.

"Nisam se smio vratiti u Barcelonu", prošaptao je odmahujući glavom. Kleknula sam kraj njega.

"Ono što ti tražiš nije ovdje, Juliane. Otiđimo odavde. Oboje. Što dalje. Dok još ima vremena." Julian me dugo netremice gledao.

"Ti znaš nešto što mi nisi rekla, zar ne?" upitao je.

Odmahnula sam glavom, gutajući slinu. Julian je samo kimnuo. "Večeras opet idem tamo."

"Juliane, molim te..."

"Moram biti siguran."

"Onda i ja idem s tobom."

"Ne."

"Zadnji put kad sam ostala čekati, izgubila sam Miquela. Ako ideš ti, idem i ja."

"Ovo nema veze s tobom, Nuria. To se tiče samo mene."

Upitala sam se je li moguće da ne vidi koliko me bole njegove riječi, ili mu uopće nije stalo.

"To ti misliš."

Htio me pomilovati po obrazu, ali odmaknula sam njegovu ruku.

"Trebala bi me mrziti, Nuria. Bila bi sretnija."

"Znam."

Proveli smo cijeli dan vani, daleko od zagušljive polutame stana koji je još mirisao po toplim plahtama i puti. Julian je želio vidjeti more. Otišla sam s njim do Barcelonete, i stupili smo na gotovo napušteno žalo, nalik na svjetlucavu opsjenu od pijeska koja se stapa s ljetnom izmaglicom. Sjeli smo u pijesak, blizu mora, kao što to čine djeca i starci. Julian se šutke smiješio, sam sa svojim uspomjenama.

U sumrak smo sjeli na tramvaj kraj akvarija i popeli se Ulicom Via Lavetana, sve do Setnice Gracia, potom na Trg De Lesseps i kroz Aveniju Republike Argentine sve do kraja linije. Julian je šutke promatrao ulice, kao da se boji kako će za vrijeme tog putovanja izgubiti svoj grad. Na pola puta uzeo me za ruku i bez riječi je poljubio. Držao ju je sve dok se nismo iskrcali. Neki stariji čovjek s djevojčicom u bijelome gledao nas je nasmiješeno i upitao jesmo li zaručeni. Već je pala noć kad smo se popeli Ulicom Romana Macave u smjeru palače Aldaya na Aveniji Tibidabo. Rosila je fina kišica i srebrila debele kamene zidove. Popeli smo se preko stražnjeg zida, kraj teniskih terena. Kuća se izdizala u kiši. Smjesta sam je prepoznala. Na nju sam u tisuću inkarnacija i oblika nailazila u Julianovim romanima. U Crvenoj kući palača se pojavljivala kao ukleta vila, veća iznutra nego izvana, i polako je mijenjala oblike, rađala nove hodnike, galerije i nemoguća potkrovlja, stubišta bez kraja koja nisu vodila nikamo, te osvjetljivala mračne sobe koje su se pojavljivale i nestajale preko noći, odnoseći sa sobom one nevoljnike koji bi u njih zašli, i više ih nitko ne bi vidio. Stali smo pred ulaznim vratima osiguranima lancima i lokotom veličine šake. Prozori na prvome katu bili su zakovani daskama obraslima u bršljan. U zraku se osjećao miris korova i vlažne zemlje. Kamen, taman i ljepljiv od kiše, sjao se poput kostura nekog velikog gmaza.

Htjela sam ga pitati kako misli prodrijeti kroz ta hrastova vrata. nalik na vrata neke bazilike ili zatvora. Julian je iz kaputa izvadio neku bočicu i odvio poklopac. Iz nje se pojavio nekakav smradan dim koji se lelujava izvio u obliku plavkaste spirale. Julian je pridržao lokot za krajičak i izlio u njega

kiselinu. Metal je počeo šištati poput rastopljena željeza, obavijen oblačićem žućkasta dima. Pričekali smo nekoliko sekunda, a potom je među korovom pronašao kamenu kocku i njome s pet-šest udaraca razbio lokot. Gurnuo je vrata nogom. Otvorila su se lagano, nalik na grobnicu, a iz unutrašnjosti nas je zapahnuo težak i vlažan zrak. S one strane praga nazirala se baršunasta tama. Julian je ponio i benzinski upaljač, koji je upalio kad smo stupili u predsoblje. Slijedila sam ga pritvarajući vrata za nama. Julian je već prešao nekoliko metara, držeći plamen visoko nad našim glavama. Pod nogama nam se pružao sag od prašine, bez drugih otisaka stopala osim naših. Zidovi, onako goli, bojili su se jantarnom bojom plamena. Nije bilo pokušstva, zrcala ni svjetiljaka. Vrata su visjela na šarkama, ali brončane kugle bile su iščupane. Od cijele kuće ostao je samo kostur. Zastali smo u podnožju stubišta. Julianov pogled izgubio se u visinama. Na tren se okrenuo da me pogleda i htjela sam mu se nasmiješiti, ali naše su se oči jedva nazirale u polutami. Pošla sam za njim gore koračajući onim istim stubama na kojima je Julian prvi put vidio Penelope. Znala sam kamo idemo i prožela me jeza koja nije imala veze s vlažnom i zubatom atmosferom toga mjesta.

Popeli smo se na treći kat, odakle je neki uski hodnik vodio prema južnom krilu kuće. Strop je tu bio mnogo niži, a vrata manja. Bio je to kat na kojemu su se nalazile odaje za služinčad. Posljednja soba, Julian mi to nije ni morao reći, bila je soba Jacinte Coronado. Julian joj je prišao polako, usplahireno.

Bilo je to posljednje mjesto na kojemu je vidio Penelope, gdje je vodio ljubav s tom djevojkom kojoj je bilo jedva sedamnaest godina, i koja će nekoliko mjeseci kasnije iskrvariti u istoj toj samotnoj ćeliji. Htjela sam ga zaustaviti, ali Julian je već prešao prag i sada je odsutno gledao unutra. Povirila sam kraj njega. Bio je to sobičak lišen svakog ukrasa. Tragovi nekadašnjega kreveta još su se vidjeli pod vrtlogom prašine na podnim daskama. Po sredini sobe komešale su se neke crne mrlje. Julian je promatrao taj prazni prostor gotovo cijelu minutu, uznemiren. U njegovu pogledu vidjela sam da jedva prepoznaje to mjesto, da mu se sve to čini kao neki sablastan, okrutan trik. Uхватила sam ga za ruku i povelala natrag do stubišta.

"Tu nema ničega, Juliane", prošaptala sam. "Obitelj je sve prodala i odselila se u Argentinu."

Julian je slabašno kimnuo. Vratili smo se u prizemlje. Pošao je prema knjižnici. Police su bile prazne, kamin zagašen šutom. Zidovi, mrtvački blijedi, treperili su pod plamenom upaljača. Vjeronjci i lihvari uspjeli su odnijeti čak i uspomene, koje su sada zacijelo ležale odbačene u labirintima nekog smetlišta.

"Vratio sam se nizašto", šaptao je Julian.

Tako je bolje, mislila sam. Brojila sam sekunde koje su nas dijelile od vrata. Ako ga uspijem odvesti odavde i pustiti da mu se ta praznina ureže u srce, možda ćemo dobiti novu šansu. Pustila sam Juliana da upije pustoš toga mjesta, da sagori svoje uspomene.

"Morao si se vratiti da je opet vidiš", rekla sam. "Sada si se uvjerio da nema ničega. Ovo je samo stara napuštena kuća, Juliane. Idemo kući."

Blijedo me pogledao i kimnuo. Uхватила sam ga za ruku i krenuli smo hodnikom prema izlazu. Vrata kroz koja je dopiralo vanjsko svjetlo bila su na pet metara od nas. Osjetila sam miris korova i kišice u zraku. A onda sam oćutjela kako Julianova ruka klizi iz moje. Zaustavila sam se i okrenula, te ga ugledala kako nepomićno stoji, pogleda uperena u tamu.

"Što ti je, Juliane?"

Nije mi odgovorio. Kao općinjen gledao je u tminu koja je zjapila iz hodnika koji je vodio prema kuhinjama. Prišla sam i zapiljila se u tamu koja je nagrizala plavkasti plamen benzinskog upaljača.

Vrata u dnu hodnika bila su zazidana. Zid od crvenih cigli, grubo naslaganih i spojenih cementom koji se cijedio iz spojeva. Nisam znala što to toćno znaći, ali osjećala sam da mi neka jeza oduzima dah. Julian je polagano prišao zidu. Sva ostala vrata, u hodniku, i u cijeloj kući, bila su otvorena, ključanice i

kvake skinute. Osim tih. Brana od crvene cigle skrivena u dnu mračnog i nevidljivog hodnika. Julian je položio ruke na cigle od grimizne gline.

"Juliane, molim te, idemo već jednom.."

Udar njegove šake o zid od cigle s druge je strane izmamio prazan i šupalj odjek. Učinilo mi se da mu se ruke tresu dok je spuštao upaljač na pod i pokazivao mi da se povučem nekoliko koraka unatrag.

"Juliane..."

Prvi udarac nogom zasuo nas je kišom crvenkaste prašine. Julian je opet nasrnuo. Učinilo mi se da čujem kako mu škripe kosti. Nije obraćao pozornost. Udarao je u zid bez prestanka, žestoko poput zatočenika koji traži put u slobodu. Već su mu krvarile šake i ruke kad je prva cigla popustila i pala na drugu stranu. Raskrvavljenih prstiju, Julian je počeo navaljivati na zid ne bi li proširio tu rupu u tmuni. Dahtao je, iscrpljen i obuzet srdžbom za kakvu ga nisam smatrala sposobnim. Jedna po jedna, cigle su popustile i zid se srušio.

Julian je zastao, obliven hladnim znojem, oderanih ruku. Uzeo je upaljač i stavio ga na rub jedne od cigli. S druge strane dizala su se vrata od rezbarena drva, s anđeoskim motivima. Julian je pomilovao drveni reljef, kao da čita neki hijeroglif. Vrata su se otvorila pod pritiskom njegovih ruku.

S druge strane dopirala je plava tmina, gusta i ljepljiva. Nešto dalje naziralo se neko stubište. Stube od crnoga kamena spuštale su se u mrak i gubile u sjeni. Julian se načas okrenuo i pogledi su nam se sreli. U njegovim očima vidjela sam strah i očaj, kao da naslućuje što se skriva u mraku. Nijemo sam odmahnula glavom preklinjući ga da ne silazi. Okrenuo se, shrvan, i strmoglavio u tamu. Nagnula sam se kroz okvir od cigle i vidjela ga kako silazi stubama, gotovo posrćući. Plamen je treperio, nalik na dašak prozirne plaveti.

"Juliane?"

Do mene je dopro samo muk. Vidjela sam Julianovu sjenu, nepomičnu u dnu stubišta. Prešla sam prag od cigle i spustila se stubama. Našla sam se u četvrtastoj odaji s mramornim zidovima. Odisala je nekom silnom, prodornom hladnoćom. Dvije nadgrobne ploče bile su prekrivene velom paučine koji se pod plamenom upaljača kidao poput trule svile. Bijeli mramor bio je izbrazdan crnim suzama vlage koje kao da su krvarile iz utora što ih je načinilo klesarevo dlijeto. Ležale su jedna kraj druge, nalik na dvije okovane kletve.

PENELOPE ALDAYA DAVID ALDAYA

1902-1919 1919

Mnogo puta razmišljala sam o tom nijemom trenutku, zamišljajući kako je bilo Julianu kada je doznao da je žena koju je sedamnaest godina čekao mrtva, da je s njom umrlo i njihovo dijete, i da život koji je sanjao, njegova jedina nada, nikada nije ni postojao. Većina nas ima tu sreću ili nesreću da gledamo kako se život malo-pomalo troši, a da to gotovo i ne primjećujemo. Julian je to shvatio za samo nekoliko časaka. Načas sam pomislila da će potrčati uza stube, da će pobjeći s toga ukletog mjesta i da ga više nikada neću vidjeti. Možda bi tako bilo bolje.

Sjećam se da se plamen upaljača polako gasio i da mi se u mraku njegova silueta izgubila iz vida. Potražila sam ga u sjeni. Našla sam ga kako dršće, nijem. Jedva se držao na nogama, povlačeći se u kut. Zagrlila sam ga i poljubila mu čelo. Nije se micao. Prstima sam mu opipala lice, ali nije bilo suza. Mislila sam da je možda svih ovih godina nesvjesno znao istinu, da je možda ovo otkriće bilo nužno kako bi se suočio s istinom i oslobodio. Stigli smo do kraja puta. Julian će sada shvatiti da ga više ništa ne veže uz Barcelonu, pa ćemo otići nekamo daleko. Željela sam vjerovati da će se naša sreća promijeniti i da nam je Penelope oprostila.

Na podu sam potražila upaljač i opet ga upalila. Julian je gledao u prazno, nesvjestan plavkastog plamička. Obujmila sam njegovo lice rukama i prisilila ga da me pogleda. Ugledala sam beživotne, prazne oči, prožete gnjevom i gubitkom. Osjetila sam kako se otrov mržnje širi njegovim žilama i pročitala mu misli. Mrzio me je što sam mu lagala. Mrzio je Miquela što mu je želio darovati život koji ga je sada pekao poput žive rane. Ali ponajviše od svega mrzio je čovjeka koji je bio uzrokom svoj toj nesreći, tom kolu smrti i bijede: sebe samoga. Mrzio je te proklete knjige kojima je posvetio svoj život i do kojih nikomu nije bilo stalo. Mrzio je život posvećen obmani i laži. Mrzio je svaku izgublenu sekundu i svaki dah.

Gledao me netremice, kao što se gleda neznanac ili nepoznati predmet. Ja sam polako odmahivala glavom, tražeći njegove ruke. Grubo se odmaknuo od mene i ustao. Pokušala sam ga uhvatiti za nadlakticu, ali gurnuo me u zid. Gledala sam toga čovjeka kako se šutke uspinje stubama, ne prepoznajući ga. Julian Carax bio je mrtav. Kad sam izišla u golemi vrt, od njega nije bilo ni traga. Popela sam se na zid i preskočila na drugu stranu. Puste ulice kao da su krvarile na kiši. Zazvala sam ga po imenu, koračajući posred prazne avenije. Nitko se nije odazvao. Kad sam se vratila kući, bilo je već četiri ujutro. Stan je bio pun dima i smrdio na paljevinu. Julian je navraćao tu. Potrčala sam otvoriti prozore. Na stolu sam našla futrolu s nalivperom koje sam mu prije mnogo godina kupila u Parizu, onim nalivperom za koje sam platila cijelo bogatstvo u ime navodnog pripadanja Alexandreu Dumasu ili Victoru Hugou. Iz peći za centralno grijanje širio se dim. Otvorila sam vratašca i vidjela da je Julian unutra bacio sve primjerke svojih romana, kojih više nije bilo na polici. Na kožnatim hrptovima jedva su se razaznavali naslovi. Ostalo se pretvorilo u pepeo.

Nekoliko sati kasnije, kad sam otišla na posao, Alvaro Cabestany pozvao me u svoj ured. Njegov otac rijetko je svraćao na posao, a liječnici su mu rekli da su mu dani odbrojani, jednako kao što su bili i moji dani u tvrtki. Cabestanyev sin izvijestio me da je rano ujutro došao neki gospodin po imenu Lain Coubert, zainteresiran da otkupi sve postojeće zalihe romana Juliana Caraxa. Nakladnikov sin rekao mi je da u Pueblo Nuevu imaju puno skladište Caraxovih romana, ali da za njima postoji velika potražnja i u to ime zatražio cijenu veću od one koju je Coubert nudio. Coubert nije zagrizao udicu. Sada je Cabestanyev sin od mene tražio da ponovno nađem Laina Couberta i prihvatim njegovu ponudu. Rekla sam toj budali da Lain Coubert ne postoji, da je to lik iz Caraxove knjige. Da on ne želi otkupiti njegove knjige, samo je želio doznati gdje su. G. Cabestany imao je običaj u knjižnicu u svome uredu spremati po

jedan primjerak svakog objavljenog naslova, uključujući i djela Juliana Caraxa. Ušuljala sam se u njegov ured i uzela ih.

Istoga tog popodneva posjetila sam svoga oca na Groblju zaboravljenih knjiga i sakrila knjige onamo gdje ih nitko, posebice ne Julian, neće naći. Kad sam izišla odatle, već je pala noć. Lutajući Ramblom, stigla sam do Barcelonete i ušla na plažu tražeći mjesto s kojega sam s Julianom promatrala more.

Vatrena stihija iz skladišta u Pueblo Nuevo vidjela se izdaleka, a jantarni trag prolijevao se po moru dok su se spirale vatre i dima uspinjale u nebo nalik na svjetleće zmijske. Kad su vatrogasci pred svitanje uspjeli ugasiti požar, od skladišta je ostao tek kostur od cigle i metala koji je držao krovnište. Ondje sam zatekla Luisa Carboa, koji je već deset godina radio kao noćni čuvar. U nevjerici je promatrao ruševinu koja se još dimila. Obrve i dlake na rukama bile su mu oprljene, a koža mu se sjajila nalik na vlažnu broncu. Ispričao mi je da je požar buknuo malo poslije ponoći, i da je proždri desetke tisuća knjiga sve dok se u zoru pred njim nije ukazala rijeka pepela. Luis je još držao naramak knjiga koje je uspio spasiti, zbirku Verdaguerovih pjesama i dva sveska Povijesti Francuske revolucije. Bilo je to sve što je preživjelo. Vatrogascima su u pomoć pritekli brojni članovi sindikata. Jedan od njih ispričao mi je da su vatrogasci među ruševinama pronašli i stradala čovjeka. Zaključili su da je mrtav, ali jedan od njih primijetio je da još diše pa su ga odveli u bolnicu Del Mar.

Prepoznala sam ga po očima. Plamen mu je progutao kožu, ruke i kosu. Vatra je s njega strgnula odjeću, i cijelo njegovo tijelo bilo je živa rana koja se gnojila pod zavojima. Smjestili su ga u sobu u dnu hodnika s pogledom na more, i nakljukali ga morfijem čekajući da umre. Željela sam ga držati za ruku, ali neka sestra upozorila me da pod zavojima gotovo da i nema mesa. Vatra mu je spržila vjeđe i njegov pogled bludio je vječitom prazninom. Sestra koja me zatekla kako očajno plačem na podu upitala me znam li tko je on. Rekla sam da znam, da je to moj muž. Kad mu je neki svećenik strvinar htio dati posljednju pomast, otjerala sam ga vrištanjem. Tri dana kasnije Julian je i dalje bio živ. Liječnici su rekli da je to čudo, da mu njegova želja za životom pomaže bolje od bilo kojeg lijeka. Varali su se. Nije to bila želja za životom. Bila je to mržnja. Tjedan dana kasnije, kad su vidjeli da to sprženo tijelo odbija umrijeti, službeno su ga uveli u bolnički dosje pod imenom Miquel Moliner. Ondje će ostati idućih jedanaest mjeseci. Uvijek u tišini, s pogledom koji žeže, vječito budan.

Dolazila sam u bolnicu svakoga dana. Sestre su se ubrzo sprijateljile sa mnom i počele me pozivati da ručam s njima u njihovim prostorijama. Sve su to bile same, snažne žene, koje su čekale da im se muževi vrate s fronte. Neki su se vraćali. Naučile su me kako očistiti Julianove rane, promijeniti zavoje, presvući posteljinu i namjestiti krevet na kojemu leži nepomično tijelo. Također su me naučile da napustim svaku nadu da ću ikad više vidjeti čovjeka kojega su jednom podupirale te kosti. Tri mjeseca poslije skinuli smo mu poveze s lica. Od Juliana je ostala samo lubanja. Nije imao usnica ni obraza. Bilo je to lice bez crta, nalik na pougljenjenu lutku. Očne duplje sad su mu se povećale i dominirale cijelim licem. Iako mi to nisu htjele priznati, sestre su prema njemu osjećale gađenje, čak i strah. Liječnici su mi rekli da će mu, kako rane budu zarastale, izrasti ružičasta koža, kao u gmaza. Nitko se nije usuđivao procjenjivati njegovo duševno zdravlje. Svi su bili sigurni da je Julian - Miquel - u požaru izgubio razum, da vegetira i živi samo zahvaljujući upornoj skrbi supruge koja je ostala čvrsta ondje gdje bi mnoge druge užasnuto pobjegle. Ja sam ga gledala u oči i vidjela da je Julian još tu, živ, i da se muči. I čeka.

Bijaše izgubio usnice, ali liječnici su mislili da glasnice nisu pretrpjele nepopravljivu štetu i da su opekline na jeziku i grkljanu zacijeljele već prije nekoliko mjeseci. Pretpostavljali su da Julian ništa ne govori jer mu se ugasio um. Jednog popodneva, šest mjeseci nakon požara, kad smo ostali sami u sobi, nagnula sam se i poljubila ga u čelo.

"Volim te", rekla sam mu.

Iz one pseće grimase u koju su se pretvorila njegova usta začuo se neki gorak, hrapav zvuk. Oči su mu bile crvene od suza. Željela sam mu ih obrisati rupčićem, ali on je ponovio onaj zvuk.

"Pusti me", rekao je. "Pusti me."

Nakladnička kuća Cabestany propala je dva mjeseca nakon požara u skladištu u Pueblo Nuevu. Stari Cabestany, koji je umro iste godine, bijaše prognozirao da će njegov sin upropastiti tvrtku u roku od šest mjeseci. Nepopravljivi optimist do groba. Pokušala sam naći posao u drugim nakladničkim kućama, ali rat je pomeo sve. Svi su mi govorili da će brzo proći, i da će onda sve biti bolje. No rat će potrajati još dvije godine, a ono što je došlo poslije bit će u neku ruku još gore. Kad se navršila godina dana od požara, liječnici su mi rekli da je bolnica učinila sve što je mogla. Situacija je bila teška, a njima je trebala soba. Preporučili su mi da Juliana dam u neki sanatorij kao što je Ubožnica svete Lucije, ali ja sam odbila. U listopadu 1937. odvela sam ga kući. Nije progovorio više nijednu riječ nakon onoga:

"Pusti me."

Svaki dan ponavljala sam mu da ga volim. Smjestila sam ga u naslonjač kraj prozora i pokrila dekama. Hranila sam ga sokovima, preprženim kruhom, pa i mlijekom kad bih ga uspjela naći. Svakoga dana po nekoliko bih mu sati čitala. Balzaca, Zolu, Dickensu... Njegovo tijelo počelo se popunjavati. Ubrzo nakon povratka kući počeo je micati ruke. Naginjao je vrat u stranu. Katkad bih se vratila kući i našla deke na podu, a neke stvari bile bi srušene. Jednoga dana našla sam ga kako puže po podu. Godinu i pol nakon požara, jedne olujne noći, naglo sam se probudila. Netko je sjedio na mome krevetu i milovao mi kosu. Nasmiješila sam mu se skrivajući suze. Uspio je pronaći neko od mojih zrcala, iako sam ih sve sakrila. Napuklim glasom rekao mi je da se pretvorio u jedno od svojih čudovišta, u Laina Couberta. Željela sam ga poljubiti, pokazati da mi njegov izgled nije odbojan, ali nije mi dopustio. Ubrzo mi više nije dopuštao da ga dotaknem. Sa svakim danom vraćala mu se snaga. Lunjao je po stanu dok sam ja išla po nešto za jelo. Živjeli smo od Miquelove ušteđevine, ali ubrzo sam morala početi prodavati nakit i svakakvu starudiju. Kad više nije bilo druge, uzela sam pero Victora Hugoa koje sam kupila u Parizu i otišla ga prodati najboljem ponuđaču. Iza zgrade Vojne vlade pronašla sam zalagaonicu koja je primala takve predmete. Službenika nije impresioniralo moje svečano zaklinjanje da je nalivpero pripadalo Victoru Hugou, ali priznao je da je to umjetničko remek-djelo i pristao mi platiti koliko je mogao u onim vremenima velike bijede i neimaštine.

Strahovala sam da će se Julian razljutiti kad mu kažem kako sam ga prodala. No on je samo rekao da sam dobro učinila, i da ga nikada i nije zaslužio. Kad sam se jednoga dana vratila iz potrage za poslom, otkrila sam da Juliana nema. Nije se vratio do zore. Kad sam ga upitala gdje je bio, samo je ispraznio džepove kaputa starog Miquelova i na stol stavio šaku novca. Od tada je počeo izlaziti gotovo svake noći.

U tami, skriven ispod šešira i širokog šala, s rukavicama i ogrtačem, bio je samo još jedna sjena. Nikad mi nije rekao kamo odlazi. Gotovo uvijek donosio je novac ili nakit. Spavao je izjutra, uspravljen u naslonjaču, otvorenih očiju. U jednoj sam prigodi u njegovu džepu našla britvu. Bilo je to oružje s dvostrukom oštricom i automatskom oprugom. Oštrica je bila puna tamnih mrlja. Tada sam na ulici čula priče o čovjeku koji noću razbija izloge knjižara i pali knjige. Ili bi pak taj čudni vandal ulazio u knjižnice i privatne kolekcionarske zbirke. Uvijek bi odnosio samo dvije ili tri knjige, koje bi potom spalio. U veljači 1938. otišla sam u neki antikvarijat i upitala je li na tržištu moguće naći neku knjigu Juliana Caraxa. Prodavač mi je rekao da je nemoguće: netko se pobrinuo da polako nestanu. I on je imao nekoliko primjeraka, ali prodao ih je nekom čudnom gospodinu koji je skrivao lice i čiji je glas jedva mogao razaznati.

"Donedavna je postojalo nekoliko primjeraka u privatnim zbirkama, ovdje i u Francuskoj, ali mnogi kolekcionari počeli su ih se rješavati. Boje se", govorio je, "i ne krivim ih."

Julian bi katkad nestao na više dana. Ubrzo su se njegovi odlasci počeli protezati na cijeli tjedan.

Uvijek je odlazio i dolazio noću. Uvijek je donosio novac. Nikad ništa nije objašnjavao, a ako i jest, govorio bi samo besmislene pojedinosti. Rekao mi je da je bio u Francuskoj. Pariz, Lyon, Nica. Katkad bi iz Francuske stizala pisma na ime Laina Couberta. Uvijek su ih slali antikvari, kolekcionari. Netko je javljao da je pronašao izgubljen primjerak nekog djela Juliana Caraxa. Tada bi nestao na nekoliko dana i vraćao se nalik na vuka, sa zadahom paljevine i mržnje.

Tijekom jednog takvog njegova putovanja, u klaustu katedrale srela sam klobučara Fortunya, kako luta kao odsutan. Još sam se sjećala kad sam ga onomad, prije dvije godine, s Miquelom otišla pitati za njegova sina Juliana. Odveo me u kut i povjerljivo mi rekao da zna kako je Julian živ, i negdje živi, ali sumnja da nam se njegov sin ne može javiti iz nekog razloga koji ne može dokučiti.

"Sigurno nešto u vezi s onom sotonom Fumerom."

Rekla sam mu da i ja tako mislim. Ratne godine za Fumera su bile veoma uspješne. Iz mjeseca u mjesec mijenjao je saveznike, od anarhista do komunista, i prilazio svakome tko bi mu se ponudio. Nazivali su ga uhom, žbirom, junakom, ubojicom, urotnikom, spletkarom, spasiteljem ili vragom. To je bilo malo važno. Svi su ga se bojali. Svi su ga željeli pridobiti. Možda odveć zauzet intrigama ratne Barcelone, Fumero kao da je zaboravio na Juliana. Vjerojatno je, kao i klobučar, mislio da je već pobjegao daleko izvan njegova dometa.

G. Fortuny pitao me jesam li ja neka stara prijateljica njegova sina, pa sam rekla da jesam. Molio me da mu pripovijedam o Julianu, da mu kažem kakav je čovjek postao, jer ga on, priznao mi je tužno, ne poznaje.

"Život nas je razdvojio, razumijete?"

Ispričao mi je da po svim barcelonskim knjižnicama traži Julianove romane, ali ne može ih naći. Netko mu je rekao da neki luđak hoda naokolo i pali ih. Fortuny je bio uvjeren da je krivac nitko drugi doli Fumero. Nisam mu protusloвила. Lagala sam koliko sam god uspješnije mogla, iz sažaljenja ili iz inata, ne znam više. Rekla sam mu da mislim kako se Julian vratio u Pariz, da je dobro i da zasigurno znam kako veoma cijeni klobučara Fortunya, te će se vratiti čim mu okolnosti dopuste.

"To je zbog ovog rata", žalio se, "sve trune."

Prije nego što smo se oprostili, silom mi je uvalio svoju adresu i adresu svoje bivše supruge Sophie, s kojom je opet stupio u vezu nakon dugogodišnjih "nesporazuma". Sophie je sada živjela u Bogoti s nekim uglednim liječnikom, rekao mi je. Vodila je vlastitu glazbenu školu i stalno pitala za Juliana.

"Sada je to jedino što nas veže, znate? Uspomene. Čovjek puno griješi u životu, gospođice, a to shvati tek kada ostari. Recite mi, vi ste vjernica?"

Oprostila sam se od njega obećavši da ću javiti njemu i Sophie ako doznam što o Julianu.

"Njegovu majku najviše bi usrećilo kad bi čula kako je. Vi žene više slušate srce, a manje sve ostale gluposti", zaključio je klobučar tužno. "Zato dulje živite."

Iako sam o njemu čula tolike strašne priče, morala sam se sažaliti nad tim sirotim starcem koji nije više imao što raditi osim čekati povratak sina i živio je u nadi da će vratiti izgubljeno vrijeme zahvaljujući nekom čudu svetaca koje je tako odano posjećivao u kapelicama katedrale. Ja sam ga zamišljala kao neko čudovište, opako i zlobno biće, ali djelovao mi je kao drag čovjek, možda zasljepljen, zbunjen kao i svi. Možda zato što me podsjetio na mog oca, koji se skrivao od svih i od sebe samoga u tom carstvu knjiga i sjena, možda zato što nas je, a da on to i nije znao, vezala živa želja da vratimo Juliana, ali ja sam ga zavoljela i postala mu jedina prijateljica. Bez Julianova znanja često sam ga posjećivala u stanu u Rondi San Antonio. Klobučar više nije radio.

"Nemam više ni ruke ni oči ni mušterije", govorio je.

Očekivao me je gotovo svakog četvrtka i nudio me kavom, keksima i slatkišima koje sam jedva da bi okusio. Satima mi je govorio o Julianovu djetinjstvu, kako su zajedno izrađivali šešire, i pokazivao mi fotografije. Vodio me u Julianovu sobu, koju je držao netaknutom, nalik na muzej, i pokazivao mi stare bilježnice beznačajne predmete koje je štovao poput relikvija iz života koji nikada nije postojao, ne sjećajući se da mi ih je pokazao već prije, da mi je sve te priče već ispričao. Jednog četvrtka na stubištu sam sreća liječnika koji je upravo bio kod g. Fortunya. Pitala sam ga kako je klobučar i on me iskosa odmjerio.

"Vi ste mu rođakinja?"

Rekla sam da sam najbliže što taj jadni čovjek ima. Liječnik mi je onda povjerio da je Fortuny jako bolestan, i da mu je ostalo još svega nekoliko mjeseci života.

"Što mu je?"

"Mogao bih vam reći da je srce, ali njega ubija samoća. Uspomene su razornije od metaka."

Kad me ugledao, klobučar se razveselio i u povjerenju mi rekao da taj liječnik nije od povjerenja. Liječnici su samo drugorazredni vračevi, rekao je. Klobučar je cijeloga života bio čovjek dubokih religioznih uvjerenja, i starost ih je samo još više naglasila. Objasnio mi je da u svemu vidi ruku vraga.

Vrag, povjerio mi je, zamračuje razum i čovjeka gura u propast.

"Pogledajte samo ovaj rat, ili pogledajte mene. Sada vam se činim star i slab, ali u mladosti sam bio gad i kukavica."

Vrag mu je oduzeo i Juliana, dodao je.

"Bog nam daje život, ali pravi gazda svijeta je vrag."

I tako smo proveli popodne razgovarajući o teologiji i grickajući uskisle piškote.

Jednom sam Julianu rekla da radije požuri ako još želi vidjeti oca živa. Pokazalo se da ga i Julian posjećuje, a da ovaj to ne zna. Izdaleka, u suton, sjedio bi na drugom kraju trga i promatrao ga kako stari. Julian je odgovorio kako želi da njegov stari otac sa sobom odnese uspomenu na sina kakva je zamišljao svih tih godina, a ne sjećanje na čovjeka kakav je postao.

"To si rezervirao za mene", rekla sam mu, i istog se trena pokajala. Nije rekao ništa, ali načas mi se učinilo da mu se vratio razum da je shvatio na kakav smo se pakao osudili. Liječnikove prognoze ubrzo su se pokazale točnima. G. Fortuny nije dočekao kraj rata. Našli su ga kako sjedi u svome naslonjaču i gleda stare fotografije Sophie i Juliana. Uspomene su mu zadale završni udarac.

Posljednji dani rata bili su uvod u pakao. Grad je cijeli sukob proživljavao izdaleka, poput rane koja potmulo bubnja. Prošlo je mnogo mjeseci puškanja i okršaja, bombardiranja i gladi. Prizori ubojstava, borbi i urota već su godinama nagrivali dušu grada, ali mnogi su ipak željeli vjerovati da je rat daleko, da će ih ta oluja zaobići. U svakom slučaju, čekanje je ono neizbježno učinilo još gorim. Kad je

napokon provalilo, nije bilo samilosti. Ništa ne hrani zaborav bolje od rata, Daniele. Svi smo šutjeli i uvjerali se da je ono što smo vidjeli, učinili, što smo naučili o sebi i drugima samo iluzija, prolazni košmar i ružan san. Ratovi nemaju sjećanje, i nitko ih se ne usuđuje razumjeti sve dok više nema glasova koji mogu ispričati što se dogodilo, sve dok ne dođe čas kada ih više ne prepoznamo i oni se vraćaju, pod drugim licem i imenom, kako bi progutali sve što su ostavili za sobom.

Julianu u to doba gotovo da i nije ostalo knjiga koje bi palio. Bila je to zabava koja je prešla u ruke onih iznad njega. Očeva smrt, o kojoj nikada nije govorio, pretvorila ga je u invalida u kojemu više nije plamtio ni gnjev ni mržnja koji su ga nekoć proždimali.

Živjeli smo od glasina, povučeno. Čuli smo da je Fumero izdao sve koji su mu tijekom rata pomagali u napredovanju i da je sada u službi pobjednika. Govorilo se da osobno, hicem u usta, likvidira svoje glavne saveznike i zaštitnike u podzemnim tamnicama tvrđave Montjuic. Mašinerija zaborava počela je raditi punom parom istoga dana kad je oružje zašutjelo. Tih sam dana naučila da ništa nije strašnije od junaka koji preživi kako bi pričao svoju priču, priču koju oni što su uz njega pali nikada neće moći ispričati. Tjedni koji su slijedili nakon pada Barcelone bili su neopisivi. Tijekom tih dana proliveno je jednako toliko, ili čak i više krvi nego tijekom borbi, ali potajno i krišom. Kad je napokon stigao mir, bio je to onaj mir koji vlada u zatvorima i na grobljima, mrtvački pokrov šutnje i srama koji trune povrhu duše i nikada ne odlazi. Nije bilo nevinih ruku ni čistih pogleda. Svi mi koji smo bili ondje, bez iznimke, odnijet ćemo tu tajnu u grob. Između sumnji i mržnji počeo se nazirati mir, ali Julian i ja sada smo živjeli u posvemašnjoj bijedi. Potrošili smo i posljednju ušteđevinu, kao i plijen iz noćnih pohoda Laina Couberta, a u kući više nije ostalo ništa što bismo mogli prodati. Ja sam očajnički tražila posao kao prevoditeljica, tipkačica ili čistačica, ali moja nekadašnja povezanost s Cabestanyem, kako se činilo, žigosala me kao nepoželjnu osobu i izvor neke nejasne sumnje. Neki činovnik u sjajnu odijelu, s briljantinom zalizanom kosom i tankim brčićima, jedan od stotina takvih koji kao da su tijekom tih mjeseci ispuzali iz crvotočina, kao slučajno mi je natuknuo da se tako privlačna djevojka kao što sam ja ne bi morala baviti tako prizemnim poslovima. Susjedi, koji su povjerovali u moju priču da negujem svoga jadnog muža Miquela koji je u ratu ostao unakaženi invalid, donosili su nam milostinju u obliku mlijeka, sira ili kruha, katkad čak i koju usoljenu ribu i kobasice koje su im slali rođaci sa sela. Nakon višemjesečne neimaštine, uvjereni da će proći još dugo prije nego što uspijem naći posao, odlučila sam se uteći strategiji koju sam posudila iz jednog od Julianovih romana.

Pisala sam Julianovoj majci u Bogotu u ime nekog izmišljenog odvjetnika novoga kova kojemu se g. Fortuny navodno obratio pred smrt kako bi doveo u red njegove poslove. Izvijestila sam je da je klobučar preminuo bez oporuke, pa njegova ostavština, u koju spada i stan u Rondi San Antonio te radionica smještena u istoj zgradi, sada u teoriji pripadaju njegovu sinu Julianu, za kojega se pretpostavlja da živi u progonstvu u Francuskoj. S obzirom da porez na nasljedstvo nije plaćen, a ona boravi u inozemstvu, odvjetnik, kojega sam krstila imenom Jose Maria Requejo u čast prvom dječaku koji me u školi poljubio, od nje traži dopuštenje da započne s procedurom kojom će se izvesti prijenos vlasništva na ime njezina sina Juliana, kojega će kontaktirati preko španjolskoga veleposlanstva u Parizu, a u međuvremenu preuzima vlasništvo nad istim, prolazno i privremeno, te mu pripada određena financijska kompenzacija. Jednako je tako moli da se javi upravitelju zgrade koji ima poslati dokumentaciju i uplate na ime troškova nekretnine na ured odvjetnika Requeja, na čije sam ime otvorila poštanski pretinac i dodijelila mu fiktivnu adresu, na kojoj se nalazila stara napuštena garaža dvije ulice udaljena od ruševne palače Aldaya. Nadala sam se da će Sophie slijepo pohrliti da pomogne Julianu i opet stupi s njim u kontakt te neće provjeravati cijelu tu legalnu papazjaniju i pristat će nam pomoći s obzirom na svoje dobro imovinsko stanje u dalekoj Kolumbiji.

Nekoliko mjeseci kasnije upravitelj zgrade počeo je primati mjesečnu uplatnicu koja je pokrivala

troškove stana u Rondi San Antonio i honorar na ime ureda odvjetnika Josea Marije Requeja, koji je prosljeđivao u obliku čeka na poštanski pretinac 2321 u Barceloni, kako mu je pismeno naložila Sophie Carax.

Primijetila sam da upravitelj svaki mjesec neovlašteno zadržava određeni postotak, ali radije nisam govorila ništa. Zadovoljan zbog tako lake zarade, nije ništa zapitkivao. Od ostatka smo Julian i ja uspijevali krpiti kraj s krajem. Prolazile su godine groznog beznađa. Ja sam polako počela dobivati poslove kao prevoditeljica. Više se nitko nije sjećao Cabestanya, i na snagu je stupila politika opraštanja, brzog zaboravljanja i zakapanja starih suparništava i ljubomora. Ja sam živjela u stalnom strahu da će Fumero opet početi kopati po prošlosti i iznova krenuti u potragu za Julianom. Katkad sam sebe uvjeravala da neće, da ga već smatra mrtvim, ili da ga je zaboravio. Fumero više nije bio onaj nekadašnji gangster. Sada je bio javna osoba, čovjek od karijere u fašističkoj vladi, i nije mogao sebi dopustiti da proganja duh Juliana Caraxa. Ali katkad bi me u pola noći probudilo lupanje srca i oblio bi me hladan znoj, pa bi mi se činilo da mi policija lupa na vrata. Strepila sam da će nekom od susjeda postati sumnjiv taj moj bolesni muž, koji nikad ne izlazi iz kuće, koji katkad plače i udara po zidovima kao luđak, i da će nas prijaviti policiji. Strahovala sam da će Julian opet pobjeći, da će opet krenuti u lov na svoje knjige kako bi ih zapalio, kako bi zatro ono malo što je ostalo od njega samoga i zauvijek izbrisao svaki znak da je ikad živio. Od tolika strahovanja zaboravila sam da starim, da život prolazi kraj mene, da sam žrtvovala mladost za ljubav uništena čovjeka, čovjeka bez duše, koji se već pretvorio u sjenu.

Ali godine su prolazile u miru. Što je život prazniji, vrijeme teče brže. Život bez smisla prolazi kraj tebe kao vlak koji ne staje na tvojoj postaji. Ožiljci rata nužno su zarastali. Pronašla sam posao u nekoliko nakladničkih tvrtki. Veći dio dana provodila sam izvan kuće. Imala sam ljubavnike bez imena, očajne likove koje sam sretala u kinu ili metrou, s kojima sam mogla podijeliti samoću. Poslije bi me, apsurdno, stala izjedati krivnja, i kad bih opet vidjela Juliana, došlo bi mi da zaplačem, pa sam se samoj sebi klela da ga nikad više neću prevariti, kao da mu nešto dugujem. U autobusu ili na ulici samu bih sebe zatekla kako gledam žene mlađe od sebe koje za ruku vode djecu. Djelovale su sretno, ili smireno, kao da su ta malena bića, i njihova bespomoćnost, ispunjavala sve praznine ovoga svijeta. Tada bih se sjećala dana kada sam, sanjareći, i sebe zamišljala kao jednu od tih žena, s djetetom na rukama, Julianovim djetetom. Poslije bih se sjetila rata i da su oni koji su ga vodili također jednom bih djeca.

Kad sam već počela misliti da nas je svijet zaboravio, jednoga dana u našoj kući pojavio se neki čovjek. Bio je to mlad, gotovo golobrad novak koji se crvenio dok me gledao u oči. Došao je pitati za g. Miquela Molinera, navodno zbog rutinskog ažuriranja arhiva iz novinarske škole. Rekao mi je da možda g. Moliner može dobiti mjesečnu rentu, ali da bi u prijavi morao navesti niz podataka o sebi. Rekla sam mu da g. Moliner od početka rata više ne živi tu, da se odselio u inozemstvo. Ispričao mi se i otišao prepredeno se smiješeći, onako bubuljičav. Znala sam da iste noći moram odvesti Juliana iz stana. Julian je tada već bio samo sjena čovjeka. Bio je poslušan kao dijete, i cijeli njegov život ovisio je o našim zajedničkim trenucima, kada bismo noću slušali glazbu na radiju dok mi je držao ruku i šutke mi je milovao.

Iste te noći, uzevši ključeve stana u Rondi San Antonio koje je upravitelj poslao nepostojećem odvjetniku Requeju, odvela sam Juliana natrag u dom u kojemu je odrastao. Smjestila sam ga u njegovu sobu i obećala mu da ću sutradan doći po njega te mu rekla da moramo biti oprezni.

"Fumero te opet traži", rekla sam mu.

Odsutno je kimnuo, kao da se ne sjeća tko je Fumero ili mu to nije važno. Tako je prošlo nekoliko tjedana. Dolazila sam u stan noću, nakon ponoći. Pitala bih Juliana što je radio preko dana, a on bi me gledao kao da ne razumije. Noći smo provodili zajedno, zagrljeni, i ja bih odlazila u zoru, uz obećanje da ću se vratiti čim budem mogla. Na odlasku bih stan zaključala. Julian nije imao kopiju ključa. Bilo mi je

draže da je zatočen nego mrtav.

Nitko me više nije došao pitati za muža, ali ja sam po susjedstvu proširila glas da je u Francuskoj. Poslala sam nekoliko pisama španjolskom konzulatu u Parizu obavještavajući ih kako pouzdano znam da je u njihovu gradu španjolski građanin Julian Carax i moleći ih neka mi pomognu da ga nađem. Pretpostavljala sam da će prije ili poslije pisma stići u prave ruke. Poduzela sam sve mjere opreza, ali znala sam da je sve samo pitanje vremena. Ljudi poput Fumera nikada ne prestaju mrziti. Njihova mržnja ne zna za smisao ni razum. Mrze onako kako dišu.

Stan u Rondi San Antonio bio je u potkrovlju. Otkrila sam da se na vrhu stubišta nalaze vrata koja vode na krov. Krovovi svih zgrada u tom bloku tvorili su mrežu povezanih dvorišta, odvojenih samo zidovima visokima jedva metar gdje su stanari vješali rublje. Ubrzo sam pronašla zgradu s druge strane bloka koja je izlazila na Ulicu Joaquina Coste, s koje sam imala pristup na krov, a s krova sam preko zida mogla doći u zgradu u Ulici Ronda San Antonio a da me nitko ne vidi kako izlazim i ulazim. Jednom sam prilikom od upravitelja dobila pismo u kojemu je pisalo da su neki susjedi čuli šumove iz stana Fortuny. Javila sam se u ime odvjetnika Requeja s objašnjenjem da tu i tamo neki službenik odvjetničkog ureda mora svratiti do stana po papire ili druge dokumente i da nema razloga za uzburku, čak i ako se noću čuju šumovi. Izokola sam natuknula da je među gospodom, bili oni računovođe ili odvjetnici, tajni momački stan velika dragocjenost. Upravitelj mi je s profesionalnom solidarnošću odgovorio neka se ne brinem, jer on u potpunosti razumije situaciju. Tih godina jedina mi je razbibriga bila glumljenje odvjetnika Requeja. Jednom mjesečno posjećivala sam oca na Groblju zaboravljenih knjiga. Nikada nije pokazao interes da upozna moga nevidljivog muža, a ja se nikad nisam ponudila da ga predstavim. U svojim razgovorima zaobilazili smo tu temu kao iskusni moreplovci koji izbjegavaju greben blizu morske površine, skrivajući pogled. Katkad bi me šutke gledao i pitao trebam li pomoć, može li on išta učiniti za mene. Subotom u zoru vodila sam Juliana da vidi more. Popeli bismo se na krov i prešli do susjedne zgrade, te izbili na Ulicu Joaquina Goste. Odatle bismo se spustili do luke kroz uličice u Ravalu. Nitko nam nije izlazio u susret. Ljudi su se bojali Juliana, čak i izdaleka. Katkad bismo stigli čak do lukobrana. Julian je volio sjediti na stijenama i promatrati grad. Tako smo provodili sate, bez riječi. Katkad bismo se ušuljali u kino, nakon što je predstava već počela. U tami nitko nije primjećivao Juliana. Živjeli smo noću i u tišini. Kako su mjeseci prolazili, naučila sam brkati rutinu s normalnošću, i s vremenom sam počela misliti kako moj plan savršeno funkcionira.

Sirota luda.

Godina 1945., godina pepela. Bijaše prošlo tek šest mjeseci od kraja rata i iako su se njegovi ožiljci još zamjećivali na svakom koraku, nitko više o njemu nije otvoreno govorio. Sada se šušalo o onome drugom ratu, svjetskome, koji je svijet zagadio smradom lešina i podlosti od kojega se više nikada neće moći raskužiti. Bile su to godine neimaštine i bijede, čudnovato blagoslovljene onim mirom što ga u nama bude nijemi i sakati, na pola puta između sažaljenja i odbojnosti. Nakon godina uzaludna traženja prevodilačkog posla napokon sam se zaposlila kao korektorica u nakladničkoj kući koju je utemeljio biznismen novoga kova po imenu Pedro Sanmarti.

Bijaše izgradio tvrtku ulažući novac svoga punca, kojega je odmah potom poslao u ubožnicu kraj jezera Banolas, čekajući da poštom primi njegovu smrtovnicu. Sanmarti, koji se volio udvarati curicama dvostruko mlađima od sebe, predstavljao se kao čovjek koji je počeo ni od čega i svojim radom stekao sve, što je tada bilo jako u modi. Natučao je engleski s brđanskim akcentom, uvjeren da je to jezik budućnosti, i svoje je rečenice završavao s dodatkom "okej". Nakladnička kuća koju je Sanmarti krstio vrlim imenom "Endimion" jer mu je to zvučalo uzvišeno i dobro za posao, objavljivala je katekizme, priručnike o bontonu i edicije poučnih romana čiji su glavni likovi bile mlade redovnice u komičnim zapletima, junačko osoblje Crvenoga križa te sretni činovnici visoke moralne svijesti. Objavljivali smo i strip o američkim vojnicima pod imenom Hrabri komandos, koji je imao veliku prođu među mladićima željnima junaka koji izgledaju kao da svaki dan jedu meso. Ja sam u tvrtki stekla prijateljicu, Sanmartijevu tajnicu, ratnu udovicu po imenu Mercedes Pietro, s kojom sam ubrzo osjetila veliku bliskost, i s kojom sam se razumjela samo pogledom ili osmijehom. Mercedes i ja imale smo mnogo toga zajedničkoga: bile smo dvije žene prepuštene same sebi, okružene muškarcima koji su bili mrtvi ili su se skrivali od svijeta. Mercedes je imala sedmogodišnjeg sina koji je bolovao od mišićne distrofije i za kojega se brinula kako je najbolje znala i mogla. Bile su joj tek trideset i dvije godine, ali po borama na njezinu licu vidjelo se da je preživjela svašta. Tijekom svih tih godina Mercedes je bila jedina kojoj sam poželjela ispričati sve o svome životu.

Ona mi je rekla da je Sanmarti veliki prijatelj sve uglednijeg i sve odlikovanijeg glavnog inspektora Francisca Javiera Fumera. Obojica su pripadali kliku pojedinaca koji su se digli iz ratnog pepela koja se kao paučina nezadrživo širila gradom. Novo društvo.

Jednoga lijepog dana Fumero se pojavio u nakladničkoj kući. Došao je u posjet svome prijatelju Sanmartiju, s kojim je trebao ručati. Ja sam se pod nekim izgovorom sakrila u arhiv sve dok obojica nisu otišli. Kad sam se vratila za stol, Mercedes mi je dobacila pogled koji je govorio sve. Od tada, svaki put kada bi Fumero dolazio u ured nakladničke kuće, ona bi mi dojavila da se sakrijem.

Nije prošao nijedan dan da me Sanmarti nije na sve načine pokušavao odvesti na večeru, u kazalište ili kino. Ja sam uvijek odgovarala da me kod kuće čeka muž i da će se i njegova supruga sigurno brinuti, jer je već kasno. Gđa Sanmarti, koja je imala funkciju komada namještaja ili pokretne smetnje, a na muževoj listi prioriteta kotirala mnogo niže od obvezatnog Bugattija, kao da je već izgubila ulogu u toj bračnoj farsu čim je bogatstvo njezina oca prešlo u Sanmartijeve ruke. Mercedes me je već upozorila kako stoje stvari. Sanmarti, obdaren smanjenom mogućnošću koncentracije u prostoru i vremenu, volio je mlado i slabo eksploatirano meso, i koncentrirao je svoje zavodničke eskapade na novopridošle pripadnice ženskog roda, u ovom slučaju mene. Sanmarti je tražio svaku moguću izliku da zapodjene razgovor sa mnom.

"Čujem da je tvoj muž, taj Moliner, nekakav pisac... Možda bi volio napisati knjigu o mom prijatelju Fumeru, naslov već imam: Fumero, bič zločina ili zakon ulice. Što kažeš, Nurieta?"

"Najljepša hvala, gospodine Sanmarti, ali Miquel je do grla u novom romanu i mislim da sada ne bi mogao..."

Sanmarti bi se grohotom nasmijao.

"Romanu? Zaboga, Nurieta... Pa roman je mrtav! To mi neki dan priča prijatelj iz New Yorka. Amerikanci su izmislili nešto što se zove televizija, i to će biti kao kino, ali kod kuće. Više nam neće trebati ni knjige, ni misa, ni ništa! Reci mužu da se okani romana. Da je bar poznat, da je bar nogometaš ili toreador... Slušaj, idemo sjesti u Bugatti pa da skoknemo na paellu u Castelldefels, pa ćemo popričati o svemu tome? Ženo božja, moraš se i ti malo potruditi... Znaš da bih ti ja rado pomogao. A i tvome mužiću. Znaš da se u ovoj zemlji bez prijatelja na pravim mjestima teško uspjeva."

Počela sam se odijevati kao ratna udovica ili neka od onih žena koje sunčano svjetlo miješaju sa smrtnim grijehom. Na posao sam dolazila kose skupljene u punđu i bez šminke. Unatoč mojoj taktici Sanmarti me i dalje obasipao lascivnim prijedlozima, uvijek popraćenima onim uljastim i trulim prijezirnim osmijehom, tako tipičnim za prepotentne eunuhe koji kao nabrekle kobasice vise s najviših ljestvica svih tvrtki. Otišla sam na dva-tri razgovora za posao u drugim tvrtkama, ali kad-tad uvijek bih naišla na novog Sanmartija. Takvi su bujali kao gljive iz gnojiva na kojem rastu sva poduzeća. Jedan od njih dao si je truda i nazvao Sanmartija te ga obavijestio da Nuria Monfort traži posao njemu iza leđa. Sanmarti me pozvao u svoj ured, povrijeđen mojom nezahvalnošću. Stavio mi je ruku na obraz i pokušao ga pomilovati. Prsti su mu vonjali po duhanu i znoju. Probljedjela sam.

"Ženo božja, ako nisi zadovoljna, samo mi reci. Kako ti mogu pružiti bolje radne uvjete? Znaš da te cijenim, i boli me kad od trećih osoba čujem da nas želiš napustiti. Hajdemo ti i ja na večericu, pa ćemo se pomiriti!"

Maknula sam njegovu ruku s lica, ne mogavši skriti odbojnost koju je u meni izazivao.

"Razočarala si me, Nuria. Moram ti priznati da u tebi ne vidim timski duh ni vjeru u rad ove tvrtke."

Mercedes me je već upozorila da će se prije ili poslije dogoditi nešto slično. Nekoliko dana nakon toga Sanmarti, koji je gramatikom vladao kao orangutan, počeo mi je vraćati sve rukopise koje sam ispravila tvrdeći da su puni pogrešaka. Gotovo svaki dan ostajala sam u uredu do deset ili jedanaest navečer, popravljajući stranice i stranice s njegovim ispravcima i komentarima.

"Previše glagola u prošlom vremenu. Zvuči mrtvo, beživotno... Infinitiv se ne koristi nakon točke sa zarezom. To svi znaju..."

Bilo je večeri kad je Sanmarti također ostajao dokasna, zatvoren u svome uredu. Mercedes se pokušavala zadržati, ali više nego jednom Sanmarti ju je poslao kući. Kad bismo ostali sami, Sanmarti bi izišao iz ureda i prišao mom stolu.

"Previše radiš, Nurieta. Nije sve u poslu. Treba se i zabaviti. A ti si još mlada. Iako, mladost prolazi, a mi neznatno uvijek izvući ono najbolje iz nje."

Sjeo bi na rub moga stola i zapiljio se u mene. Katkad bi mi se postavio iza leđa i stajao tako nekoliko minuta, pa sam mogla na koži osjetiti njegov truli zadah. Ili bi mi stavio ruke na ramena.

"Napeta si. Opusti se."

Ja sam drhtala, dolazilo bi mi da vrištim ili pobjegnem, i više se nikada ne vratim u taj ured, ali trebao mi je posao i bijedna plaćica koju mi je davao. Jedne noći Sanmarti je počeo sa svojom rutinskom masažom, a onda me stao požudno pipkati.

"Jednoga dana izgubit ću glavu zbog tebe", stenjao je.

Istrgnula sam se iz njegovih šapa i potrčala prema izlazu zgrabivši kaput i torbu. Sanmarti mi se smijao iza leđa. Na stubištu sam naletjela na neku mračnu siluetu koja kao da se kretala hodnikom ne dodirujući pod.

"Kakvo ugodno iznenađenje, gospođo Moliner..."

Inspektor Fumero uputio mi je svoj ljigavi osmijeh.

"Nemojte mi reći da radite za moga dobrog prijatelja Sanmartija. I on je najbolji u svome poslu, kao i ja. A recite, kako vam je muž?"

Znala sam da su mi dani odbrojeni. Idućeg jutra uredom se proširio glas da je Nuria Monfort "lezbača", jer je imuna na šarm i zadah po češnjaku gazde Pedra Sanmartija, i da je u vezi s Mercedes Pietro. Više mladih i perspektivnih službenika tvrtke klelo se da su vidjeli "te dvije drolje" kako se ljubakaju u arhivu, u više prigoda. Toga popodneva, nakon posla, Mercedes me upitala možemo li porazgovarati. Nije me mogla pogledati u oči. Otišle smo u kavanicu na uglu. Ondje mi je Mercedes rekla da ju je Sanmarti obavijestio kako mu nije drago što se družimo, i da mu je policija dala izvješća o meni u kojima se govori o mojoj navodnoj komunističkoj prošlosti.

"Nuria, ne smijem izgubiti posao. Moram braniti dijete..."

Briznula je u plač, očajna od srama i poniženja, svakim trenom sve starija.

"Ne brini se, Mercedes. Razumijem", rekla sam.

"Taj čovjek, Fumero, uzeo te na zub, Nuria. Ne znam što ima protiv tebe, ali vidi mu se na licu..."

"Znam."

Idućeg ponedjeljka, kad sam došla na posao, za svojim sam stolom zatekla nekog suhonjava, zalizana čovječuljka. Predstavio mi se kao Salvador Benades, novi korektor.

"A tko ste vi?"

Nijedan čovjek u uredu nije se usudio podići pogled i pozdraviti me dok sam pakirala stvari. Dok sam silazila stubama, Mercedes je dotrčala za mnom i predala mi omotnicu u kojoj je bio svežanj novčanica i nešto kovanica.

"Gotovo svi dali su koliko su mogli. Uzmi, molim te. Ne zbog sebe, nego zbog nas."

Te večeri došla sam u stan u Rondi San Antonio. Julian me čekao kao i uvijek, sjedeći u tami. Napisao mi je pjesmu, rekao je. Bilo je to prvo što je napisao u ovih devet godina. Željela sam je pročitati, ali pala sam mu u naručje i slomila se. Ispričala sam mu sve, jer više nisam mogla. Jer sam strahovala da će ga Fumero kad-tad naći. Julian me saslušao šutke, grleći me i milujući po kosi. Bilo je to prvi put u mnogo godina da sam osjećala kako se na njega mogu osloniti. Željela sam ga poljubiti, bolesna od samoće, ali Julian nije imao usnice ni kožu koje bi mi ponudio. Zaspala sam u njegovu naručju, sklupčana u onom dječjem krevetu. Kad sam se probudila, Juliana nije bilo. U zoru sam čula njegove korake, ali pretvarala sam se da još spavam. Kasnije toga jutra na radiju sam čula vijest kojoj isprva nisam pridavala veliku važnost. Na klupi na Setnici Borne nađeno je neko truplo, okrenuto prema bazilici sv. Marije od mora. Sjedilo je s rukama na krilu. Jato golubova koje mu je ključalo oči privuklo je pozornost nekog susjeda, koji je obavijestio policiju. Mrtvacu je bio slomljen vrat. Gđa Sanmarti identificirala ga je kao svoga muža, Pedra Sanmartija Monegala. Kad je punac preminuloga primio vijest u svojoj ubožnici na Banolasu, zahvalio je nebesima i rekao da sada može u miru umrijeti.

Julian je jednom napisao da su slučajnosti zapravo ožiljci sudbine. Slučajnosti ne postoje, Daniele. Svi smo mi marionete vlastitih podsvjesnih želja. Godinama sam se zavaravala da je Julian i dalje onaj čovjek u kojega sam se zaljubila, ili bar ono što je od njega ostalo. Željela sam vjerovati da ćemo se nekako izvući, uz povremena razdoblja bijede i nade. Željela sam vjerovati da je Lain Coubert mrtav, da se vratio među stranice knjige. Mi ljudi spremni smo vjerovati sve, samo da se ne suočimo s istinom.

Sanmartijevo ubojstvo otvorilo mi je oči. Shvatila sam da je Lain Coubert i te kako živ. Više nego ikad. Živio je u spaljenom tijelu toga čovjeka od kojega nije ostao ni glas i hranio se njegovim uspomena. Otkrila sam kako je pronašao način da uđe i iziđe iz stana u Rondi San Antonio kroz prozor koji je gledao na središnje unutarnje dvorište, a da ne mora razvaliti vrata koja sam zaključavala svaki put kad bih odlazila. Otkrila sam da Lain Coubert, prerušen u Juliana, krstari gradom i da posjećuje palaču Aldaya. Otkrila sam da se u svojoj ludosti vratio u onu kriptu i razbio nadgrobne ploče te izvadio ljesove Penelope i njezina sina.

Što si učinio, Juliane?

Policija me čekala u stanu da me ispita o smrti nakladnika Sanmartija. Odveli su me u upravu, gdje me nakon pet sati čekanja u mračnom uredu primio Fumero, odjeven u crno, i ponudio mi cigaretu.

"Vi i ja mogli bismo biti dobri prijatelji, gospođo Moliner. Moji ljudi kažu mi da vaš muž nije kod kuće."

"Muž me ostavio. Ne znam gdje je."

Njegova brutalna pljuska srušila me sa stolca. Odvukla sam se u kut, obuzeta panikom. Nisam se usuđivala dići pogled. Fumero je kleknuo kraj mene i zgrabio me za kosu.

"Shvati, glupa kurvo: naći ću ga, a kad ga nađem, oboje ću vas ubiti. Tebe prvu, da vidi kako ti ispadaju crijeva. A onda i njega, čim mu kažem da mu je ona druga drolja koju je otjerao u grob bila sestra."

"Najprije će on ubiti tebe, kurvin sine!"

Fumero mi je pljunuo u lice i pustio me. Pomislila sam da će me pretući, ali onda sam začula njegove korake kako se udaljavaju hodnikom. Drhteći podigla sam se na noge i obrisala krv s lica. Osjećala sam miris njegove ruke na svojoj koži, ali ovaj put prepoznala sam vonj straha.

Držali su me u toj sobi, u mraku i bez vode, punih šest sati. Kad su me pustili van, bila je već noć. Kišilo je kao iz kabla i ulice su se sjajile od vodene pare. Stigavši kući, zatekla sam krš i lom. U mojem su stanu bili Fumerovi ljudi. Među porušenim namještajem, izvrnutim ladicama i policama, našla sam svoju odjeću iskidanu na komadiće, a Miquelove knjige bile su poderane. Na krevetu sam našla hrpu izmeta, a na zidu izmetom napisano "*Kurva*".

Potrčala sam u stan u Rondi San Antonio i zaobilaznim putem stigla do vrata u Ulici Joaqina Goste uvjerivši se da me nijedan od Fumerovih krvnika ne slijedi. Prešla sam preko potopljenih krovova i uvjerila se da su vrata stana i dalje zaključana. Ušla sam tiho, ali odjek mojih koraka kazao mi je da je stan prazan. Julian nije bio ondje. Čekala sam ga sjedeći u mračnoj blagovaonici, slušajući oluju, sve do zore. Kad je jutarnja izmaglica liznula balkonske kapke, popela sam se na krovnu terasu i zagledala u grad prignječen olovnom nebom. Znala sam da se Julian neće vraćati. Izgubila sam ga zauvijek.

Opet sam ga vidjela dva mjeseca kasnije. Otišla sam u kino sama, noću, ne mogavši se vratiti u prazan i hladan stan. Na pola filma, neke glupe romantične melodrame o rumunjskoj princezi željnoj pustolovina i zgodnom američkom reporteru savršene frizure, kraj mene je sjeo neki čovjek. Nije to bilo prvi put. Kina su tada bila puna ljudi oko kojih se širio miris samoće, mokraće i kolonjske vode, koji su

mlatili znojnim i drhtavim rukama nalik na mrtvo meso. Spremala sam se ustati i upozoriti razvodnika, kad sam prepoznala Julianov naborani profil. Snažno mi je stisnuo ruku i ostali smo tako, slijepo gledajući u ekran.

"Jesi li ti ubio Sanmartija?" prošaptala sam.

"Zar nekome nedostaje?"

Razgovarali smo šaptom, pod budnim pogledom osamljenika raštrkanih po dvorani, zavidnih zbog prividnog uspjeha tog mrkog suparnika. Upitala sam ga gdje se krije, ali nije mi odgovorio.

"Postoji još jedan primjerak Sjene vjetra", prošaptao je. "Ovdje, u Barceloni."

"Griješiš, Juliane. Sve si ih uništio."

"Sve osim jednoga. Čini se da ga je netko lukaviji od mene sakrio onamo gdje ga nikad neću naći. Ti."

Tako sam prvi put čula za tebe. Neki brbljavi i razmetljivi knjižar po imenu Gustavo Barcelo hvalio se pred nekim kolekcionarima da je pronašao primjerak Sjene vjetra. Svijet starih knjiga nalik je na sobu s odjecima. Za svega nekoliko mjeseci Barcelo je počeo primati ponude kolekcionara iz Berlina, Pariza i Rima. Zagonetni Julianov bijeg iz Pariza nakon krvavog dvoboja i njegova navodna smrt u španjolskome građanskom ratu njegovim su djelima priskrbili tržišnu vrijednost o kakvoj nije mogao ni sanjati. Mračna legenda o čovjeku bez lica koji obilazi knjižare, knjižnice i privatne zbirke u potrazi za knjigama koje potom pali samo je povećala interes i cijenu.

"Nama ljudima cirkus je u krvi", govorio je Barcelo.

Julian je i dalje progonio sjenu vlastitih riječi, pa je ubrzo i do njega stigao taj glas. Ubrzo je doznao da knjiga nije kod Gustava Barceloa, nego u vlasništvu nekog dječaka koji ju je slučajno otkrio, i sada je, fasciniran romanom i njegovim tajanstvenim autorom, ne želi prodati nego je čuva kao najdragocjenije blago. Taj dječak, Daniele, bio si ti.

"Za Boga miloga, Juliane, nećeš valjda nautiti djetetu..." šaptala sam, ne odveć sigurna.

Julian mi je tada rekao da su sve knjige koje je ukrao i uništio zapravo otete iz ruku onih koji prema njima nisu osjećali ništa, ljudi koji su njima samo trgovali ili su ih držali kao kuriozitet, kolekcionara i ucrvanih diletanata. Ti je nisi htio prodati ni za koju cijenu i pokušavao si Caraxa izvući iz zaborava prošlosti, i stoga si u njemu izazivao neku čudnu simpatiju, pa čak i poštovanje. Iako to nisi znao, Julian te promatrao i proučavao.

"Možda će je, ako sazna tko sam i što sam, i on spaliti."

Julian je govorio s čvrstom i odrješitom lucidnošću luđaka koji su se oslobodili licemjerja i više se ne pokoravaju stvarnosti koja nema smisla.

"Tko je taj dječak?"

"Zove se Daniel. Sin je nekog knjižara čiju je knjižaru u Ulici sv. Ane posjećivao i Miquel. Živi s ocem u stanu iznad knjižare. Majku je izgubio kao dijete."

"Kao da govoriš o sebi."

"Možda. Taj me dječak podsjeća na mene."

"Pusti ga na miru, Juliane. On je samo dijete. Jedini mu je zločin što ti se divi."

"To nije zločin nego zabluda. Ali proći će ga. Možda će mi onda vratiti knjigu. Kada mi se prestane diviti i počne me shvaćati."

Minutu prije raspleta filma Julian se digao i udaljio u okrilje sjene. Mjesecima smo se viđali samo tako, u mraku, u kinima i uličicama usred noći. Julian bi me uvijek pronašao. Ja bih osjetila njegovu nevidljivu nazočnost, kako bdije. Katkada te spominjao, i kad bih čula kako govori o tebi, učinilo bi mi se da mu u glasu naslućujem neku čudnovatu nježnost koja ga je zbunjivala, i koju je, mislila sam, izgubio prije mnogo godina. Doznala sam da se vratio u palaču Aldaya i da sada živi ondje, na pola puta između

duha i prosjaka, razmišlja o svome propalom životu i bdije nad posmrtnim ostacima Penelope i njihova sina. Bilo je to jedino mjesto na svijetu za koje je još osjećao da mu pripada. Ima gorih zatvora od riječi.

Ja sam ga posjećivala jednom mjesečno, da se uvjerim je li dobro, je li još živ. Preskakala sam polusrušenu ogradu sa stražnje strane, s ulice nevidljivu. Katkad bih ga zatekla ondje, a katkad bi Julian nestao. Ostavljala sam mu hranu, novac, knjige... Čekala sam ga satima, sve dok ne bi pao mrak. Tu i tamo usudila bih se lunjati po staroj kući. Tako sam otkrila da je razbio nadgrobne ploče i izvadio sarkofage. Više nisam mislila da je lud, niti sam u takvu oskvrnjivanju gledala čudovišno djelo, samo tragičnu dosljednost. Kad bih ga zatekla u kući, satima bismo razgovarali sjedeći kraj vatre. Julian mi je priznao da je pokušao opet pisati, ali ne može.

Svojih se knjiga sjećao kroz maglu, kao da ih je pročitao, kao da ih je napisao netko drugi. Ožiljci njegova pokušaja bili su vidljivi. Otkrila sam da Julian predaje plamenu stranice koje grozničavo napiše u razdobljima u kojima se nismo vidjeli. Jednom, u njegovoj odsutnosti, spasila sam arak stranica iz pepela. Govorile su o tebi. Julian mi je jednom rekao da je priča pismo koje autor piše sam sebi kako bi si rekao stvari koje drukčije ne bi mogao shvatiti. Već neko vrijeme Julian se pitao je li izgubio razum. Zna li luđak da je lud? Ili su ludi drugi, oni koji ga uvjeravaju da je nerazuman kako bi spasili vlastiti život sazdan od utvara? Julian te promatrao, gledao te kako rasteš i pitao se tko si. Pitao se je li tvoj dolazak možda čudo, oprost koji mora zaslužiti učeći te da ne ponoviš njegove pogreške. Više nego jednom upitala sam se je li Julian možda došao do zaključka da si ti, u onoj uvrnutoj logici njegova svijeta, postao sin kojega je izgubio, prazna stranica na kojoj može početi onu priču koju ne može izmisliti, ali koje se sjeća.

Godine u staroj palači polako su prolazile, a Julian je sve više ovisio o tebi i tvome napretku. Govorio mi je o tvojim prijateljima, o nekoj ženi po imenu Clara u koju si se zaljubio, o tvome ocu, čovjeku kojega je cijenio i divio mu se, o tvome prijatelju Ferminu i o djevojci u kojoj je vidio novu Penelope, tvojoj Bei. Govorio je o tebi kao da si mu sin. Obojica ste jedan drugoga tražili, Daniele. On je želio vjerovati da će ga tvoja nedužnost spasiti od njega samoga. Prestao je tražiti svoje knjige, nije više želio paliti i uništavati svoj trag u svemiru. Polako je učio gledati svijet tvojim očima, i kroz tebe se vraćao onome dječaku koji je nekoć bio. Onoga dana kad si prvi put došao k meni, osjećala sam da te već poznajem. Glumila sam sumnjičavost kako bih sakrila strah koji si u meni budio. Bojala sam te se, bojala sam se onoga što bi mogao otkriti. Bojala sam se da ću slušajući Juliana početi kao i on vjerovati da smo zapravo svi povezani u čudan lanac sudbine i slučajnosti. Bojala sam se da ću u tebi prepoznati Juliana kojega sam izgubila. Znala sam da ti i tvoji prijatelji istražujete našu prošlost. Znala sam da ćeš prije ili poslije otkriti istinu, ali kada dođe vrijeme, kada budeš mogao shvatiti njezino značenje. Znala sam da ćete se prije ili poslije ti i Julian sresti. To je bila moja pogreška. Jer za to je znao još netko, netko tko je predosjećao da ćeš ga, s vremenom, odvesti do Juliana: Fumero.

Shvatila sam što se događa kada je već bilo prekasno, ali nikad nisam izgubila nadu da će ti se zametnuti trag, da ćeš nas zaboraviti i da će te život, tvoj a ne naš, odvesti daleko, na sigurno. Vrijeme me naučilo da ne gubim nadu, ali ni da se previše u nju pouzdavam. Nada je okrutna i tašta, i nema savjesti. Fumero mi je već odavno za petama. On zna da ću dolijati, prije ili poslije. Ne žuri mu se, zato je tako nedokučiv. Živi kako bi se osvetio. Svima i sebi samome. Bez osvete, bez gnjeva, on bi ispario. Fumero zna da ćete ga ti i tvoji prijatelji odvesti do Juliana. Zna da nakon gotovo petnaest godina više nemam snage ni sredstava. Godinama me gledao kako odumirem, i samo čeka trenutak da mi zada posljednji udarac. Nikad nisam sumnjala da ću umrijeti od njegove ruke. Sada znam da je taj trenutak blizu. Predat ću ove stranice ocu, s porukom da ti ih dostavi ako mi se što dogodi. Molim Boga kojega nikad nisam upoznala da ih nikada ne pročitaš, ali predosjećam da je moja sudbina, unatoč mojoj volji i mojim ludim nadama, predati ti ovu priču. Tvoja je sudbina, unatoč tvojoj mladosti i nevinosti, osloboditi je.

Ako budeš čitao ove riječi, ovaj zatvor od uspomena, to će značiti da se ja više ne mogu od tebe oprostiti onako kao bih željela, da te ne mogu zamoliti da nam oprostiš, pogotovo Julianu, i da ga čuvaš kada ja više ne budem tu. Znam da ne mogu od tebe tražiti ništa, osim da se spasiš. Možda su me tolike stranice napokon uvjerile da ću bez obzira na sve u tebi imati prijatelja, da si ti moja jedina prava nada. Od svih stvari koje je Julian napisao uvijek mi je najbliža bila ona da živimo sve dok nas se netko sjeća. Kao što mi se toliko puta dogodilo s Julianom, mnogo godina prije nego što sam ga upoznala, osjećam da te poznajem i da ako ikome mogu vjerovati, onda si to ti. Sjećaj me se, Daniele, čuvaj me makar u nekom kutu sjećanja i krišom. Ne daj mi da odem.

Nuria Monfort

SJENA VJETRA 1955.

1.

Već se razdanilo kad sam završio s čitanjem rukopisa Nurije Monfort. Bila je to moja priča. Naša priča. U izgubljenim Caraxovim koracima sada sam nepovratno prepoznao svoje. Ustao sam, izjedan tjeskobom, i počeo hodati po sobi kao životinja u kavezu. Sve moje nedoumice, moje sumnje i strahovi činili su se daleki i beznačajni. Svladao me umor, kajanje i strah, ali nisam se osjećao kadrim ostati u kući skrivajući se od posljedica svojih postupaka. Navukao sam kaput, tutnuo presavijeni rukopis u unutarnji džep i potrčao niza stube. Kad sam izišao iz zgrade, već je počelo sniježiti i nebo je ronilo spore suze svjetlosti koje su se lelujavno hvatale za moj dah i rastapale. Trčao sam sve do Katalonskog trga. Trg je bio pust, samo se u sredini nazirala samotna silueta nekog starca, ili je to možda bio neki odbjegli anđeo, s krunom bijele kose, u veličanstvenom sivom kaputu. Nalik na nekog kralja svitanja, dizao je pogled prema nebesima i uzalud pokušavao rukavicama uloviti snježne pahulje, smijući se. Dok sam prolazio pokraj njega, pogledao me i svečano se nasmiješio, kao da je jednim pogledom pročitao što mi je na duši. Imao je oči boje zlata, nalik na čarobne novčiće za sreću na dnu fontane.

"Sretno", učinilo mi se da mi je rekao.

Pokušao sam sačuvati taj blagoslov i pružio korak moleći se da nije prekasno i da me Bea, Bea iz moje priče, još čeka.

Grlo mi je gorjelo od hladnoće kad sam stigao pred zgradu u kojoj su živjeli Aguilari, zadihan od trčanja. Snijeg se već počeo hvatati. Srećom sam pred zgradom sreo g. Saturna Molledu, vratara zgrade i prema Beinim pričama, samozatajnoga nadrealističkog pjesnika, naslonjena na ulaz. G. Saturno bijaše izišao da s metlom u ruci pogleda snježnu predstavu, zabundan u najmanje tri debela šala i vojničke čizme.

"To je Božja prhut", rekao je zadržano, recitirajući snijegu svoje najnovije, još neizvedene stihove.

"Idem gospodinu i gospodi Aguilar", obavijestio sam ga.

"Poznato je da tko rano rani, dvije sreće grabi, ali vi hoćete dvjesto, mladiću."

"Hitno je. Čekaju me."

"Ego te absolvo", izdeklamirao je blagoslivljajući me.

Potrčao sam uza stube. Dok sam se uspinjao, pomalo malodušno sam razmišljao koje su moje mogućnosti. Bude li sreće, otvorit će mi neka od sluškinja, i takva ću zapreku svladati bez imalo sustezanja. Ako ne bude sreće, otvorit će mi možda Bein otac, s obzirom na ovaj rani sat. Uvjeravao sam sebe da po vlastitoj kući ne hoda naoružan, bar ne prije doručka. Prije nego sam pokucao, na tren sam zastao da vratim dah i smislim neki mali govor, no neuspješno. Ali to više i nije bilo važno. Triput sam snažno pokucao alkom. Petnaest sekunda poslije ponovio sam taj čin, i tako sam kucao i kucao ne obazirući se na hladan znoj koji mi je oblijevao čelo, ni na lupanje srca. Kad su se vrata otvorila, u ruci mi je još bio zvekir.

"Što hoćeš?"

Oči moga starog prijatelja Tomasa promatrane su me ukočeno, bez iznenađenja. Bile su hladne i zagnojene gnjevom.

"Došao sam vidjeti Beu. Možeš mi razbiti glavu ako hoćeš, ali ne idem dok ne razgovaram s njom."

Tomas me netremice gledao. Pitao sam se hoće li me istog časa raspolutiti, bez razmišljanja. Nešto mi je zastalo u grlu.

"Moja sestra nije kod kuće."

"Tomase..."

"Bea je otišla."

U njegovu glasu bilo je očajja i tuge koje je jedva uspijevao prikazati kao bijes.

"Otišla je? A kamo?"

"Nadao sam se da ti to znaš."

"Ja?"

Ne obazirući se na stisnute šake i prijeteći izraz Tomasova lica provukao sam se kraj njega u stan.

"Bea!" povikao sam. "Bea, to sam ja, Daniel!"

Nasred hodnika sam zastao. Stan je vraćao odjek moga glasa s onim prijezirom tipičnim za prazne prostore. Ni g. Aguilar ni njegova supruga ni posluga nisu se pojavili na moju vik.

"Nema nikoga. Već sam ti rekao", rekao je Tomas iza mojih leđa. "A sad idi i ne vraćaj se. Tata se zakleo da će te ubiti, a ja ga neću sprečavati."

"Zaboga, Tomase. Reci mi gdje je tvoja sestra."

Promatrao me je kao čovjek koji ne zna bi li me pljunuo ili otišao.

"Bea je otišla od kuće, Daniele. Tata i mama već je dva dana traže kao ljudi, posvuda, a i policija."

"Ali..."

"One noći kad se vratila sa sastanka s tobom tata ju je čekao. Tako ju je ispljuskao da joj je pukla usnica, ali ne brini se, nije mu rekla tko si. Nisi je zaslužio."

"Tomase..."

"Šuti. Sutradan su je odveli liječniku."

"Zašto? Zar je bolesna?"

"Bolesna je zbog tebe, budalo. Trudna je. Nemoj mi reći da nisi znao."

Osjetio sam kako mi podrhtavaju usnice. Mojim tijelom kolala je snažna jeza, glasa mi bijaše ponestalo, a oči su mi se ukočile. Polako sam krenuo prema vratima, ali Tomas me zgrabio za ruku i bacio u zid.

"Što si joj učinio?"

"Tomase, ja..."

Počeo je žmirkati od nestrpljenja. Prvi udarac ostavio me bez daha. Skljokao sam se na pod, leđima naslonjen na zid, klonulih koljena. Strašnim stiskom dohvatio me za grlo i postavio na noge prikovana za zid.

"Što si joj učinio, kurvin sine?"

Pokušao sam izmigoljiti iz tog stiska, ali Tomas me oborio snažnim udarcem u lice. Pao sam u beskrajnu tamu, glave zaslijepljene bljeskovima bola. Srušio sam se na pločice u hodniku. Pokušao sam se pridići na noge, ali Tomas me uhvatio za ovratnik kaputa i bez milosti me izbacio pred stan.

Zavitlao me niza stube kao vreću smeća.

"Ako se Bei nešto dogodilo, kunem ti se da ću te ubiti", doviknuo mi je s praga stana.

Osovio sam se na koljena tražeći samo sekundu vremena, samo još jednu šansu da mi se vrati glas.

Vrata su se zatvorila i ja sam ostao u tami. Osjetio sam oštro probadanje u lijevom uhu i prinio ruku glavi grčeći se od boli. Napipao sam mlaku krv. Uspravio sam se što sam bolje mogao. Trbušni mišići koji su pretrpjeli prvi Tomasov udarac pekli su me od bola koji je tek navirao. Spustio sam se stubama. Kad me vidio, g. Saturno počeo je mahati glavom.

"Hajde, dođite unutra da se malo priberete..."

Odmahnuo sam glavom držeći se za trbuh. Lijeva strana glave bubnjala mi je kao da se kosti pokušavaju odvojiti od mesa.

"Krvarite", rekao je g. Saturno uznemireno.

"Nije prvi put."

"E pa samo se vi tako igrajte, i nećete još dugo imati prilike krvariti. Hajde, uđite pa ću zvati

doktora, lijepo vas molim."

Uspio sam se dovući do ulaza i pobjeći od vratarove ljubaznosti. Sada je već padao gust snijeg, zastirući pločnike velovima bijele maglice. Ledeni vjetar propuhivao mi je odjeću i lizao ranu koja mi je krvarila na licu. Ne znam jesam li plakao od bola, bijesa ili straha. Ravnodušni snijeg odnio je moje kukavičke jecaje i polako sam odšetao u tu zametenu zoru, kao još jedna sjena koja ostavlja stope u Božjoj prhuti.

Kad sam se približio križanju s Ulicom Balmes, primijetio sam da me slijedi neki auto vozeći uz rub pločnika. Bol u glavi zamijenio je osjećaj vrtoglavice koji me tjerao da posrćem i u hodu se naslanjam na zidove. Automobil se zaustavio i iz njega su izišla dva muškarca. Uši mi bijaše zaglušio neki piskutav zvižduk zbog kojega nisam čuo ni motor ni povike onih dviju prikaza u crnome koje su me pograbile za ramena i žurno ugurale u auto. Utonuo sam u stražnje sjedalo, pijan od mučnine. Svjetlo je bljeskalo u mojoj glavi kao plima zasljepljujuće bjeline. Osjetio sam da se automobil kreće. Nečije ruke opipale su mi lice, glavu i rebra. Pronašavši u mome kaputu rukopis Nurije Monfort, otele su mi ga. Mlito sam ih pokušao spriječiti. Druga silueta nagnula se nada me. Znao sam da mi nešto govori kad sam osjetio tuđi dah na licu. Čekao sam da pred sobom ugledam Fumerovo lice i osjetim oštricu njegovog noža na grlu. Neki pogled prikovao je moj, i dok je na moju svijest padao zastor, prepoznao sam bezubi i privrženi osmijeh Fermina Romera de Torresa.

Probudio sam se obliven znojem koji mi je peckao kožu. Dvije ruke čvrsto su me držale za ramena namještajući me na nekom ležaju okruženom svijećama, kao na bdijenju. S moje desne strane pojavilo se Ferminovo lice. Smiješio se, ali čak i onako ošamućen osjećao sam koliko se brine. Kraj njega je stajao g. Federico Flavia, urar.

"Čini mi se da dolazi k sebi, Fermine", rekao je g. Federico. "Da mu skuham juhicu, da malo živne?"

"Škoditi mu neće. A kad ste već pri tom poslu, možete i meni složiti sendvič, što god imate, od ovolike napetosti spopala me ljuta glad."

Federico je žurno otišao i ostavio nas same.

"Gdje smo, Fermine?"

"Na sigurnome mjestu. Tehnički gledano, nalazimo se u stančiću s lijeve strane četvrti Ensanche, vlasništvu nekih prijatelja gospodina Federica, kojima dugujemo život, pa i više. Zli jezici nazivaju ga ljubavnim gnjezdašcem, ali za nas je to svetište."

Pokušao sam se uspraviti. Bol u uhu sada se pretvorio u vrelo bubnjanje.

"Hoću li ostati gluh?"

"Gluh ne znam, ali zamalo ste ostali debil. Onaj goropadni gospodin Aguilar zamalo vam je mozak pretvorio u kašu."

"Nije me gospodin Aguilar udario. Nego Tomas."

"Tomas? Vaš prijatelj, izumitelj?"

Kimnuh.

"Onda ste očito nešto skrivili."

"Bea je otišla od kuće..." počeo sam. Fermin je nabrao čelo.

"Nastavite."

"Trudna je."

Fermin me zaprepašteno pogledao. Prvi put u životu nisam znao što misli.

"Nemojte me tako gledati, Fermine, zaboga."

"Nego što? Da častim cigarama?"

Pokušao sam ustati, ali zaustavili su me bol i Ferminove ruke.

"Moram je naći, Fermine."

"Ni makac! Niste u stanju šetkati naokolo. Recite mi gdje je mala i ja ću otići po nju."

"Ne znam gdje je."

"Molim vas da budete malo određeniji."

Na vratima se pojavio g. Federico sa šalicom juhe koja se pušila. Toplo mi se nasmiješio.

"Kako si, Daniele?"

"Mnogo bolje, hvala, gospodine Federico."

"Popij ove tablete s juhom."

Izmijenio je pogled s Ferminom, koji je kimnuo.

"To je protiv bolova."

Progutao sam tablete i srknuo juhu, koja je imala okus po šeriju. G. Federico, oličenje diskrecije, izašao je iz sobe i zatvorio vrata. Tada sam primijetio da Fermin u krilu drži rukopis Nurije Monfort. Sat koji je otkucavao na noćnome stoliću pokazivao je jedan, valjda poslije podne.

"Još pada snijeg?"

"Malo je reći da pada. Ovo je biblijski potop u snježnoj verziji."

"Jeste li pročitali?" upitao sam.

Fermin je samo kimnuo.

"Moram naći Beu prije nego što bude kasno. Mislim da znam gdje je."

Sjeo sam na krevet gurajući Ferminove ruke od sebe. Pogledao sam naokolo. Zidovi su leljali kao alge u bazenu. Strop se polako udaljavao od mene. Jedva sam mogao uspravno sjediti. Fermin me bez napora ponovno polegao na krevet.

"Nikamo vi ne idete, Daniele."

"Što je bilo u onim tabletama?"

"Pomast boga Morfcja. Spavat ćete kao top."

"Ne, sad ne mogu..."

Tako sam zamuckivao sve dok mi se vjeđe, a i cijeli svijet oko mene, nisu neumitno sklopile. Bio je to crn i prazan san, kao u tunelu.

San krivaca.

Približavao se suton kad se s mene podigla ploča te obamrlosti. Otvorio sam oči u mračnoj sobi, osvjetljenoj samo dvjema umornim svijećama koje su žmirkale na stoliću. Fermin, shrvan umorom, sjedio je u naslonjaču u kutu i hrkao žestoko kao neka tripud veća ljudina. Kraj njegovih nogu, rasut kao kiša suza, ležao je rukopis Nurije Monfort. Bol u glavi sada se pretvorio u blago i polagano kuckanje. Iskrao sam se do sobnih vrata i našao u maloj odaji s balkonom i vratima koja su naizgled vodila na stubište. Moj kaput i moje cipele bili su odloženi na stolac. Ružičasto svjetlo prodiralo je kroz prozor, išarano točkicama dugine boje. Prišao sam balkonu i vidio da još sniježi. Pola barcelonskih krovova bilo je istočkano bijelim i grimiznim odrazima. U daljini su se vidjele kule Tehnološkoga fakulteta, nalik na igle u magli, izdužene pod sunčanim zrakama na izdisaju. Staklo je bilo okovano injem. Prislonio sam kažiprst na prozor i napisao:

Idem tražiti Beu. Ne slijedite me. Brzo se vraćam.

Saznanje me zaskočilo čim sam se probudio, kao da mi je neki neznanac u snu prišapnuo istinu. Izašao sam u hodnik i potrčao stubama do izlaza. Ulica Urgel bila je nalik na rijeku blistava pijeska iz koje su izranjale svjetiljke i stabla, kao jarboli u gustoj magli. Vjetar je u rafalima šikljao snijeg. Otpješačio sam do postaje podzemne željeznice kod Kliničke bolnice i uronio u tunele tuđeg zadaha i sparine. Horde Barcelonjana, koji su snijeg smatrali svjetskim čudom, i dalje su komentirale neobičnu vremensku nepogodu. Popodnevnine novine na prvoj su stranici donosile tu vijest, pokraj slike zametene Ramble i česme Canaletas iz koje se cijede ledene sige. "*MEĆAVA STOLJEĆA*", vrištali su naslovi. Srušio sam se na klupu na peronu i udahnuo miris tunela i čađe koji donosi zvuk nevidljivih vlakova. S druge strane tračnica, na oglasnom panou koji je oglašavao divote zabavnog parka Tibidabo, vidio se plavi tramvaj osvjetljen kao ulično proštenje, a iza njega se nazirala silueta palače Aldaya.

Upitao sam se je li Bea, izgubljena u Barceloni punoj očajnika, ugledala istu sliku i shvatila da joj je to jedino utočište.

3.

Već je padala noć kad sam izišao iz podzemne željeznice. Pusta Avenija Tibidabo pružala se kao dugi niz čempresa i palača uronjenih u grobnu bjelinu. Nazro sam obris plavog tramvaja na postaji i čuo kondukterovo zvono kako para vjetar. Požurio sam se i uskočio upravo kad je polazio. Kondukter, moj stari znanac, uzeo je moje kovanice mumljajući nešto ispod glasa. Smjestio sam se na sjedalu u sredini vagona, nešto zaklonjenijem od snijega i hladnoće. Mrgodna zdanja polako su se nizala iza stakala zastrtih ledom. Kondukter me promatrao s onom mješavinom sumnjičavosti i drskosti koje hladnoća kao da je zaledila na njegovu licu.

"Broj trideset i dva, mladiću."

Okrenuo sam se i ugledao sablastan obris palače Aldaya kako nam se približava nalik na pramac nekog crnog broda u magli. Tramvaj se zatresao i zaustavio. Siđoh bježeći od kondukterova pogleda.

"Sretno", prošaptao je.

Gledao sam tramvaj kako se penje avenijom sve dok od njega nije ostao samo odjek zvona. Oko mene se spustila neprobojna tama. Brzo sam obišao ogradu u potrazi za rupom u stražnjem dijelu, gdje se urušila. Kad sam se uspeo na zid, učinilo mi se da na suprotnom pločniku čujem korake kako se približavaju po snijegu. Zastadoh na časak, nepomičan navrh zida. Noć je neumoljivo padala. Šum koraka odnio je vjetar. Preskočio sam na drugu stranu i ušao u vrt. Korov se bijaše pretvorio u kristalne stabljike. Kipovi palih anđela ležali su prekriveni ledenim pokrovima. Zaleđena površina fontane prometnula se u crno, blistavo zrcalo iz kojega je stršila samo kamena pandža potopljenog anđela, nalik na vulkansku sablju. S njegova kažiprsta visjele su ledene suze. Optužujuća anđeoska ruka bila je uperena ravno u ulazna vrata, koja su bila odškrinuta.

Uspeh se kamenim stubama s nadom da nije prekasno. Nisam se ni trudio prigušiti odjek svojih koraka. Gurnuh vrata i prodrijev u predvorje. Prema unutrašnjosti kuće vodila je procesija voštanica.

Bile su to Beine svijeće, izgorjele gotovo do poda. Slijedio sam njihov trag sve do dna stubišta.

Osvijetljena staza uspinjala se sve do prvoga kata. Pođoh uza stube slijedeći svoju izobličenu sjenu na zidovima. Kad sam stigao na odmorište prvoga kata, ugledah još dvije svijeće dalje niz hodnik. Treća je žmirkala pred nekadašnjom Penelopinom sobom. Priđoh i lagano kucnuh na vrata vršcima prstiju.

"Juliane?" začu se neki drhtav glas.

Zgrabih kvaku vrata i spremih se ući, još ne znajući tko me čeka na drugoj strani. Polako otvorih. Iz kuta me promatrala Bea, umotana u deku. Potrčah k njoj i tiho je zagrlih. Osjećao sam kako roni suze. "Nisam znala kamo poći", šaptala je. "Nekoliko puta zvala sam te kući, ali nije bilo nikoga. Bojala sam se..."

Bea je obrisala suze stisnutim šakama i zagledala se u mene. Kimnuo sam, i nije bilo potrebe za riječima.

"Zašto si me nazvala Julianom?"

Bea je bacila pogled na odškrinuta vrata.

"On je tu. U ovoj kući. Dolazi i odlazi. Izenadio me neki dan, kad sam pokušala ući. Nisam morala ništa reći, znao je tko sam. Znao je sve što se događa. Smjestio me u ovu sobu i donio mi deku, vodu i hranu. Rekao mi je da čekam. Da će sve biti dobro. Rekao mi je da ćeš ti doći po mene. Noću smo satima razgovarali. Pričao mi je o Penelopi, o Nuriji... A ponajviše o tebi, o nama dvoma. Rekao mi je kako te mora naučiti da ga zaboraviš."

"Gdje je sada?"

"Dolje. U knjižnici. Rekao mi je da nekoga čeka, a ja neka se ne mičem odavde."

"Koga čeka?"

"Ne znam. Rekao je da će taj netko doći s tobom, da ćeš ga ti dovesti..."

Kad sam povirio u hodnik, u podnožju stubišta već su se čuli koraci. Prepoznao sam sablasnu sjenu na zidovima nalik na paučinu, onaj crni ogrtač, šešir nabijen poput kapuljače i revolver u ruci, sjajan poput žetelačke kose. Fumero. Oduvijek me podsjećao na nekoga ili na nešto, ali do toga časa nisam shvaćao što je to.

Utrnuh svijeće prstima i pokazah Bei da šuti. Ona me zgrabi za ruku i upitno pogleda. Ispod nas čuli su se polagani Fumerovi koraci. Povedoh Beu dublje u sobu i rekoh joj da ostane tu skrivena iza vrata. "Ne izlazi odavde, što god se dogodi", šapnuh.

"Nemoj me sad ostaviti, Daniele. Molim te."

"Moram upozoriti Caraxa."

Bea mi dobaci molećiv pogled, ali ja iziđoh na hodnik prije nego što me slomi. Odšuljah se do vrha središnjeg stubišta. Nije bilo ni traga Fumerovoj sjeni ni njegovim koracima. Bijaše se zaustavio u nekom mračnom kutku, nepomičan. Strpljiv. Ponovno se povukoh u hodnik i obiđoh galeriju soba sve dok nisam stigao do pročelja palače. Prozor okovan ledom propuštao je četiri plavkaste zrake, mutne poput stajaće vode. Pridoh prozoru i kroz njega ugledah crni automobil parkiran pred glavnom kapijom. Prepoznah automobil poručnika Palaciososa. Zar cigarete u tami odavao je da sjedi za volanom. Polagano se vratih do stubišta i siđoh stubu po stubu, spuštajući stopala s beskrajnim oprezom. Stadoh na pola puta i zagledah se u tamu koja je preplavila prizemlje.

Fumero je za sobom ostavio otvorena vrata. Vjetar je ugasio svijeće i sada je u kuću unosio kovitlace snijega. Zaleđeno lišće lepršalo je po svodu ploveći u tunelu praškasta svjetla koje se uvlačilo u ruševine palače. Spustih se još četiri stube niže, naslanjajući se na zid. Ugledah obris velikih prozora u knjižnici. I dalje nisam vidio Fumera. Upitao sam se nije li sišao u podrum ili u grobnicu. Snježni prah koji je navirao izvana brisao je njegove tragove. Tiho se spustih do dna stubišta i bacih pogled prema hodniku koji je vodio do ulaza. Ledeni vjetar ošinuo me po licu. U tami se nazirala pandža potopljenog anđela iz fontane. Pogledah na drugu stranu. Vrata knjižnice bila su desetak metara udaljena od dna stubišta. Predvorje pred njima bilo je zastrto tamom. Shvatio sam da me Fumero možda promatra sa svega nekoliko metara udaljenosti, a ja ga ne vidim. Zagledah se u sjenu, neprozirnu poput vode u bunaru. Duboko udahnuh i gotovo vukući noge naslijepo prijedoh udaljenost koja me razdvajala od ulaza u knjižnicu.

Veliki ovalni salon bio je preplavljen prozračnim, magličastim svjetlom, istočkanim sjenčicama snijega što je gusto zasipao drugu stranu prozora. Pogledom prijedoh gole zidove u potrazi za Fumerom, tražeći ga u zasjedi kraj vrata. Iz zida je stršio neki predmet, jedva dva metra s moje desne strane. Načas mi se učini da se miče, ali bio je to samo odbljesak mjesečine na oštrici. U zid je bio zabijen nož, možda britva s dvostrukom oštricom. Njime je bio proboden neki četvrtast komad papira ili kartona. Pridoh i prepoznah sliku pribijenu na zid. Bila je to identična kopija napola spaljene fotografije koju je neki neznanac ostavio na pultu u knjižari. Na slici su se Julian i Penelope, vrlo mladi, smiješili životu koji im je unaprijed pobjegao, a da toga nisu bili svjesni. Oštrica noža bila je zarivena u Julianove grudi. Tada sam shvatio da nije Lain Coubert, ili Julian Carax, ostavio tu fotografiju kao poziv. Bio je to Fumero. Fotografija je bila otrovani mamac. Podigoh ruku da je otmem nožu, ali zaustavi me ledeni dodir Fumerova revolvera na potiljku.

"Slika vrijedi više od tisuću riječi, Daniele. Da tvoj otac nije obični usrani knjižar, već bi te to naučio." Polako se okrenuh i ugledah cijev pištolja. Smrdio je na svjež barut. Fumerovo mrtvačko lice bilo je iscereno u stravičnoj zgrčenoj grimasi.

"Gdje je Carax?"

"Daleko odavde. Znao je da ćete doći po njega. Otišao je."

Fumero me netremice gledao.

"Raznijet ću ti glavu, mali."

"To vam neće puno pomoći. Carax nije ovdje."

"Otvori usta", naložio je Fumero.

"Zašto?"

"Otvori ili ću ti ih ja otvoriti metkom."

Rastvorih usnice. Fumero mi gurnu pištolj u usta. Osjetih kako me nešto u grlu sili na povraćanje. Fumerov palac nape obarač.

"A sada, gnjido, razmisli imaš li razloga da još malo poživis. Što kažeš?" Lagano kimnuh. "Onda mi reci gdje je Carax."

Zamucah. Fumero lagano izvuče revolver.

"Gdje je?"

"Dolje. U kripti."

"Ti ćeš me voditi. Želim da budeš nazočan kada tom kurvinom sinu kažem kako je cviljela Nuria Monfort kad sam joj zario nož u..."

Niotkuda se pojavila neka silueta. Vireći preko Fumerova ramena, učinilo mi se da vidim kako se tama miče kao da se rastvaraju maglene koprene i figura bez lica, zažarenih očiju, klizi prema nama u apsolutnoj tišini, kao da ne dotiče pod. Fumero ugleda taj odraz u mojim suznim zjenicama i lice mu se lagano izobličilo.

Najednom se okrenu i opali u plašt crnila koji ga je obavijao, a dvije kožnate pandže, bez crta i oblika, zgrabiše ga za grlo. Bile su to ruke Juliana Caraxa, izrasle iz plamena. Carax me jednim pokretom odgurnu i tresnu Fumera o zid. Inspektor stisnu revolver i pokuša ga gurnuti Caraxu pod bradu. Prije nego je uspio povući obarač, Carax ga zgrabi za zapešće i stade njime snažno udarati o zid, ali Fumero nije puštao revolver. U mraku odjeknu drugi pucanj i rasprsnu se o zid probivši drvenu oplatu. Suze zapaljenog baruta i trijeske vrućeg željeza poškropiše inspektorovo lice. Sobu preplavi smrad nagorjela mesa.

Snažnim trzajem Fumero se pokuša osloboditi iz šaka koje su mu vrat i ruku s revolverom čvrsto pritiskale u zid. Carax nije popuštao stisak. Ričući od bijesa, Fumero stade kriviti glavu ne bi li zagrizao Caraxovu šaku. Obuze ga zvjerski gnjev. Začuli škripu zuba koji kidaju mrtvu kožu i vidjeh kako s Fumerovih usnica curi krv. Ignorirajući bol, ili možda nesposoban osjetiti ga, Carax tada dograbi nož. Iščupa ga iz zida jednim trzajem i pred užasnutim Fumerovim pogledom pribi desno inspektorovo zapešće o zid surovim udarcem, zarivši oštricu u drvenu oplatu gotovo do drška. Fumero grozno vrisnu od bola. Ruka mu se otvori u grču i revolver pade kraj njegovih nogu. Carax ga šutnu u sjenu.

Taj užasni prizor odvio se pred mojim očima u svega nekoliko sekunda. Bio sam paraliziran, nesposoban pokrenuti se ili posložiti misli. Carax se okrenu prema meni i prikova me pogledom. Promatrajući ga, u tom času uspjeh rekonstruirati njegove izgubljene crte lica koje sam toliko puta zamišljao promatrajući slike i slušajući stare priče.

"Vodi Beatriz odavde, Daniele. Ona zna što trebate učiniti. Ne odvajaj se od nje. Nemoj dopustiti da ti je uzmu. Nitko i ništa. Čuvaj je. Bolje nego vlastiti život."

Htio sam kimnuti, ali pogled mi pobježe prema Fumeru, koji se pokušavao oteti nožu koji mu je bio zariven u zapešće. Naposljedku ga uspje iščupati i pade na koljena držeći na boku ranjenu ruku koja mu je krvarila.

"Idi", protisnuo je Carax.

Fumero nas je promatrao s poda slijep od mržnje, s krvavim nožem u lijevoj ruci. Carax pođe prema njemu. Začuh užurbane korake kako se približavaju i shvatih da to Palacios, čuvši pucnjeve, dolazi u pomoć svome šefu. Prije nego je Carax uspio oteti Fumeru nož, Palacios uletje u knjižnicu podignuta pištolja.

"Natrag!" naredi.

Dobacivši brz pogled Fumeru, koji se teškom mukom pridizao na noge, pogleda najprije mene, pa Caraxa. U tom pogledu vidio sam užas i oklijevanje.

"Rekao sam natrag!"

Carax se zaustavi i uzmače. Palacios nas je gledao hladno, smišljajući kako da razriješi tu situaciju. Oči mu se zaustaviše na meni.

"Ti, gubi se. Ovo nema veze s tobom. Idemo!" Načas sam oklijevao. Carax kimnu.

"Nitko ne ide nikamo", odbrusi Fumero. "Palacios, dajte mi revolver." Palacios nije odgovarao.

"Palacios", ponovi Fumero pružajući mu ruku posve oblivenu krvlju. "Ne", promrmlja Palacios stišćući zube.

Luđačke Fumerove oči napuniše se prijezirom i gnjevom. Ote pištolj Palaciosu i grubo ga odgurnu u stranu. Izmijenih pogled s Palaciosom i shvativ što će se dogoditi. Fumero polako podiže pištolj. Ruka mu je drhtala, a revolver se blistao od krvi. Carax je uzmicao korak po korak, povlačeći se u sjenu, ali izlaza nije bilo. Cijev revolvera ga je pratila. Osjetih kako mi sve mišiće u tijelu zahvaća vatra bijesa. Fumerova mrtvačka grimasa, i njegovo luđačko gnjevno oblizivanje, razbudili su me kao da me netko pljusnuo posred lica. Palacios je gledao i tiho odmahivao glavom. Nisam obraćao pozornost na njega. Carax se već prepustio sudbini i sada je nepomično stajao na sredini dvorane, čekajući metak.

Fumero me nije stigao vidjeti. Za njega je postojao samo Carax i ona krvava ruka srasla s revolverom. U jednom skoku obruših se na njega. Osjetih kako mi se stopala dižu s poda, ali više ga nisu dotakla.

Svijet se zamrznuo u zraku. Pucanj je dopro izdaleka, kao odjek oluje koja se udaljava. Nije bilo bola.

Metak mi je prošao kroz rebra. Prvi bljesak bio je slijep, kao da me neka metalna šipka tresnula s neizrecivom silinom i odbacila nekoliko metara u prazno, sve dok nisam pao na pod. Nisam osjetio taj pad, iako mi se učinilo da se zidovi primiču a strop punom brzinom spušta kao da me želi zgnječiti. Neka ruka uhvati me za potiljak i ja ugledah lice Juliana Caraxa kako se naginje nada mnom. U mojoj viziji Carax je bio točno onakav kakvim sam ga zamišljao, kao da mu plamen nikada nije ukrao lice. Ugledao sam užas u njegovim očima, ne shvaćajući. Vidio sam kako mi stavlja ruku na prsa i upitao se što je ta vruća tekućina koja mu lipti među prstima. Tada sam osjetio onu strahovitu vatru, nalik na vrući dah žeravice, kako mi proždire utrobu. S usnica mi se htjede oteti krik, ali na površinu je izbila samo mlaka krv. Kraj sebe prepoznali Palacios, shrvana kajanjem. Podigoh pogled i ugledah nju. Bea se polagano kretala prema meni s vrata knjižnice, lica preplavljena užasom, uzdrhtalim rukama prekrivajući usnice. Nijemo je odmahivala glavom. Htjedoh je upozoriti, ali kroz ruke i noge gmizala mi je britka jeza, kao nožem otvarajući put kroz moje tijelo.

Fumero je vrebao iza vrata. Bea ga nije primijetila. Kad je Carax skočio na noge a Bea se uplašeno okrenula, inspektorov revolver već joj je bio na čelu. Palacios se baci da ga spriječi, no prekasno. Carax se već nadvijao nad njim. Začuh njegov krik, kao izdaleka, i u njemu Beino ime. Odaja buknu bljeskom pucnja. Metak probi Caraxovu desnu ruku.

Časak kasnije čovjek bez lica obruši se na Fumera.

Nagnuh se i ugledah Beu kako trči prema meni, neozlijeđena. Pogledom koji se već gasio potražili Caraxa, ali nisam ga našao. Njegovo mjesto zauzeo je netko drugi. Bio je to Lain Coubert, onaj kojega sam se naučio bojati čitajući stranice one knjige mnogo godina prije. Ovoga puta Caraxove pandže zariše se u Fumerove oči i povukoše ga poput kuka. Uspjeh vidjeti kako se inspektorove noge vuku kroz vrata knjižnice, kako mu se tijelo trza dok ga Coubert nemilosrdno izvlači kroz ulazna vrata, kako mu koljena udaraju o mramorne stube i snijeg mu pijucka po licu, kako ga čovjek bez lica grabi za vrat i podiže kao

da je lutak, te ga baca o zaleđenu fontanu, kako anđelova ruka probija njegova prsa i kako ona ukleta duša izlijeće iz njega u oblaku pare i crnog daha koji u obliku smrznutih suza pada po zrcalu dok mu se vjeđe trzaju i kako naposljetku umire, a oči mu se posipaju ledenim injem.

Tada se slomih, nesposoban da više držim oči otvorene. Tama se bojila nekim bijelim svjetlom, i Beino lice udaljavalo se od mene u tunelu punom magle. Sklopih oči i osjetih Beine ruke na svome licu i dah njezina glasa koji moli Boga da me ne uzme, koji mi šapće da me voli i da me neće pustiti, da me neće pustiti. Sjećam se samo da sam se u toj viziji oslobodio svjetlosti i hladnoće, da me obuzeo neki čudnovat spokoj koji je kao rukom odnio bol i onu polaganu vatru koja je gorjela u mojoj utrobi. Vidjeh sebe kako koračam ulicama one začarane Barcelone, pod ruku s Beom, sada već bračni par u godinama. Vidjeh tatu i Nuriju Monfort kako stavljaju bijele ruže na moj grob. Vidjeh Fermina kako plaćući grli Bernardu, te svoga starog prijatelja Tomasa, zauvijek zanijemjela. Vidio sam ih onako kako čovjek vidi strance iz vlaka koji se prevelikom brzinom udaljava. I tada, gotovo neprimjetno. sjetih se majčina lica koje bijah zaboravio prije toliko godina, kao da je neki izgubljeni isječak ispao iz stranica neke knjige. Samo me njezino svjetlo pratilo dok sam silazio u tamu.

POST MORTEM 27. STUDENOGA 1955.

Soba je bila bijela, zastrta platnima i zastorima istkanima od omaglice i jarka sunca. S moga prozora vidjelo se beskrajno plavo more. Jednoga dana netko će me uvjeravati da nije tako, da se iz bolnice Corachan ne vidi more, da ondje sobe nisu bijele i prozirne i da je more toga studenoga bilo tek bara olova, hladna i mrgodna, da je cijeloga tjedna svaki dan sniježilo sve dok i sunce i cijelu Barcelonu nije prekrilo metar snijega, i da je čak i Fermin, vječiti optimist, mislio da ću opet umrijeti.

Ja sam već jednom umro, u bolničkim kolima, na rukama Bee i poručnika Palaciososa, koji je mojom krvlju upropastio službeno odijelo. Metak, govorili su liječnici, koji su o meni razgovarali misleći da ih ne čujem, bijaše raznio dva rebra, okrznuo srce, prerezao arteriju i u punoj brzini izjurio kroz bok, povlačeći sve što je našao na putu. Srce mi nije kucalo pune šezdeset i četiri sekunde. Rekli su mi da sam na povratku s izleta u beskraj otvorio oči i nasmiješio se, a onda izgubio svijest.

Osvijestio sam se tek osam dana kasnije. Novine su tada već objavile vijest da je znameniti inspektor Francisco Javier Fumero izgubio život u okršaju s naoružanom zločinačkom bandom, i vlasti su bile prezauzete traženjem ulice ili prolaza koji će okrstiti njegovim imenom. Samo je njegovo tijelo nađeno u staroj palači Aldaya. Tijela Penelope i njezina sina nikada nisu pronađena.

Probudio sam se u zoru. Sjećam se svjetlosti, nalik na tekuće zlato, kako se prelijeva preko plahti. Prestalo je sniježiti i netko je umjesto mora iza mog prozora postavio neki bijeli trg, na kojemu se vidjelo nekoliko ljuljački, i to je bilo sve. Moj otac, utonuo u naslonjač kraj kreveta, podigao je pogled i šutke me pogledao. Nasmiješio sam mu se, a on je briznuo u plač. Fermin, koji je bezbrižno spavao u hodniku, i Bea, koja je u krilu držala njegovu glavu, čuli su plač, jecanje koje se pretvorilo u ridanje, i ušli u sobu. Sjećam se da je Fermin bio blijed i mršav kao riblje peraje. Rekli su mi da je krv koja teče mojim venama njegova, da sam svu svoju izgubio, i da se moj prijatelj danima u bolničkoj kantini kljukao sendvičima od kotleta kako bi se stvorilo još crvenih krvnih zrnaca, u slučaju da ih zatrebam. Možda sam se zato osjećao mudrijim, i manje kao Daniel. Sjećam se da je u sobi bila prava šuma cvijeća i da su toga popodneva, ili možda tek dvije minute poslije, ne bih znao reći, u sobu nahrupili svi, od Gustava Barceloa i njegove nećakinje Clare do Bernarde i moga prijatelja Tomasa, koji me nije mogao pogledati u oči, a kad sam ga zagrlio, istrčao je van iz sobe i otišao plakati na ulicu. Blijedo se sjećam i g. Federica, koji je došao u pratnji Merceditas i nastavnikag. Anacleta. Ponajbolje se sjećam Bee, koja me je samo tiho gledala dok su svi ostali prštali od veselja i pjevali hvalospjeve nebu, te svoga oca, koji je u onom naslonjaču prespavao sedam noći, moleći se Bogu u kojega ne vjeruje.

Kad su liječnici cijelu tu delegaciju prisilili da napusti prostoriju i prepusti me snu koji nisam želio, tata mi je načas prišao i rekao da mi je donio moje pero, nalivpero Victora Hugoa, i bilježnicu, ako želim pisati. Fermin mi je s vrata dobacio da se konzultirao s cjelokupnim liječničkim konzilijem bolnice i da su mu obećali kako neću morati u vojsku. Bea me poljubila u čelo i odvela mog oca na zrak, jer već više od tjedan dana nije izišao iz te sobe. Ostao sam sam, zgromljen umorom, i prepustio se snu promatrajući futrolu s mojim nalivperom na noćnom stoliću.

Probudili su me koraci na vratima i učinilo mi se da u podnožju kreveta vidim oca, ili je to možda bio dr. Mendoza, koji nije skidao oka s mene, uvjeren da sam dijete sreće. Posjetitelj je zaobišao postelju i sjeo u naslonjač moga oca. Osjetih kako mi se usta suše i ne mogoh progovoriti. Julian Carax prinio je čašu vode mojim usnicama i pridržao mi glavu da ih ovlažim. Oči su mu govorile o rastanku, bio mi je dovoljan jedan pogled da shvatim kako nikada nije doznao tko je zapravo bila Penelope. Ne sjećam se dobro njegovih riječi, zvuka njegova glasa. Znam da me uhvatio za ruku i da sam osjećao kako me moli

neka živim za njega i govori mi da ga više neću vidjeti.

No nisam zaboravio što sam ja rekao njemu. Zamolio sam ga da uzme ono pero, koje je oduvijek bilo njegovo, i da opet piše.

Kad sam se probudio, Bea mi je plazila čelo krpicom natopljenom u kolonjsku vodu. Iznenaden, upitao sam je gdje je Carax. Zbunjeno me pogledala i rekla da je Carax nestao u oluji prije osam dana, ostavivši trag krvi u snijegu, i da ga svi smatraju mrtvim. Rekao sam da nije mrtav, da je bio tu, sa mnom, tek prije nekoliko časaka. Bea mi se samo nasmiješila. Sestra koja mi je mjerila bilo, lagano je odmahнула glavom i objasnila mi da sam spavao šest sati, da je ona sve to vrijeme sjedila za stolom pred vratima moje sobe i da u međuvremenu nitko nije ulazio.

Te noći, dok sam pokušavao prizvati san na oči, okrenuo sam glavu na jastuku i primijetio da je futrola otvorena, i da nalivpera više nema.

VODE U OŽUJKU 1956.

Bea i ja vjenčali smo se dva mjeseca kasnije u crkvi svete Ane. G. Aguilar, koji mi se još obraćao jednosložnim rečenicama i tako će nastaviti za vijeke vjekova, dao mi je ruku svoje kćeri kad već nije mogao dobiti moju glavu na srebrnom pladnju. Nakon Beina nestanka splasnuo mu je gnjev, i sada je živio u stanju stalnoga šoka, pomiren s činjenicom da će me njegov unuk uskoro zvati "tata" i da mu je život, u liku propalnice pokrpanog i vraćenog među žive nakon onoga kobnog metka, oteo djevojčicu koju je on, unatoč bifokalnim naočalama, i dalje vidio kao na dan njezine prve pričesti, ni dana stariju.

Tjedan dana prije ceremonije vjenčanja Bein otac pojavio se u našoj knjižari da bi mi darovao zlatnu iglu za kravatu koja je pripadala njegovu ocu i stisnuo mi ruku.

"Bea je jedino dobro što sam u životu stvorio", rekao mi je. "Čuvaj mi je."

Moj tata otrpao ga je do vrata i promatrao ga kako se udaljava Ulicom svete Ane s onom melankolijom koja smekšava ljude koji stare istodobno, a da ih nitko nije pitao za dopuštenje.

"Nije on loš čovjek, Daniele", rekao je. "Svatko voli na svoj način."

Dr. Mendoza, koji je sumnjao u moju sposobnost da stojim na nogama dulje od pola sata, upozorio me da cijela ta gungula oko svadbe i svadbenih priprema nije najbolji lijek za čovjeka koji je zamalo ostavio srce u operacijskoj dvorani.

"Bez brige", umirio sam ga. "Meni ne dopuštaju da prstom maknem."

Nisam lagao. Fermin Romero de Torres ustoličio se kao apsolutni diktator i glavni meštar od ceremonije, banketa i svega s tim u vezi. Kad je župnik doznao da će nevjesta pred oltar stići trudna, glatko je odbio obaviti obred i zaprijetio da će prizvati duhove Svete Inkvizicije kako bi spriječili taj događaj. To je toliko razjarilo Fermina te ga je za ovratnik izvukao iz crkve vičući na sav glas kako je nedostojan habita i crkve i kleo mu se da će ako samo trepne podići takvu galamu kod biskupa te će u najboljem slučaju zbog svoje sitne i bijedne duše biti prognan na Gibraltarsku stijenu da ondje propovijeda majmunima. Nekoliko je prolaznika zapljeskalo, a cvječar na trgu darovao je Ferminu bijeli klinčić koji je on potom nosio u zapučku sve dok mu latice nisu požutjele kao ovratnik njegove košulje. Spreman ali bez svećenika, Fermin se obratio Školi sv. Gabrijela i priveo velečasnog Fernanda Ramosa koji u životu nije obavio vjenčanje i čije su specijalnosti bile latinski, trigonometrija i švedska gimnastika, tim redom.

"Vaša svjetlosti, mladenac je vrlo slab, i ne mogu ga opet uzrujavati. On u vama vidi reinkarnaciju velikih otaca majke Crkve, ondje na nebesima skupa sa svetim Tomom, svetim Augustinom i Gospom Fatimskom. Možda vam se na prvi pogled tako ne čini, ali mali je baš kao i ja veliki vjernik. Mistik. Ako mu sada kažem da ste me odbili, možda ćemo umjesto svadbe imati sprovod."

"Pa, ako to tako uvjetujete..."

Kako su mi poslije rekli, jer ja se toga ne sjećam, a vjenčanja se uvijek bolje sjećaju drugi, prije samog obreda Bernarda i g. Gustavo Barcelo prema preciznim Ferminovim uputama, nalili su sirotog svećenika muškatinim vinom kako bi mu ublažili tremu. Kad je došlo vrijeme da nastupi, velečasni Fernando, oboružan blaženim smiješkom i s blago rumenim obrazima, odlučio je prekršiti protokol i zamijeniti čitanje ne znam koje Poslanice Korinćanima ljubavnim sonetom, djelom nekoga Pabla Nerude, kojega su neki od gostiju g. Aguilara proglasili komunistom i opasnim boljševikom, dok su drugi u molitveniku tražili te stihove neobične poganske ljepote, pitajući se vide li se već to prve posljedice najnovijega Ekumenskoga koncila.

Noć prije svadbe Fermin, kao glavni organizator događaja i ceremonijal-majstor, obavijestio me da

mi je organizirao momačku večer na koju smo pozvani samo on i ja.

"Ne znam baš, Fermine. Ja to baš ne volim..."

"Imajte povjerenja."

Kad je došla noć odluke, krotko sam slijedio Fermina do nekog prljavog pajzla u Ulici Escudillers u kojemu su se ljudski mirisi miješali s najodvratnijim smradom pržene masti na cijelom Sredozemlju. Buket dama lakog morala i zavidne kilometraže primio nas je s osmijesima koji bi uzbudili samo studentski zbor stomatološkog fakulteta.

"Došli smo po Rociito", obavijestio je Fermin nekog svodnika čiji su zalisci neobično sličili rtu Finisterre.

"Fermine", promumljao sam užasnuto. "Za Boga miloga..."

"Vjerujte mi."

Rečena Rociito primila nas je u svoj svojoj raskoši, koju sam onako odoka procijenio na devedesetak kilograma, ne računajući pernatu stolu i haljinu od obojene viskoze, te me odmjerila od glave do pete. "Zdravo, macane. Mislila sam da si stariji, da ti pravo kažem."

"Ovo nije mušterija", razjasnio je Fermin.

Tada sam shvatio što je posrijedi i moji se strahovi odmah raspršiše. Fermin nikada nije zaboravljao obećanje, posebice ako sam ga ja dao. Utroje krenusmo u potragu za taksijem koji će nas odvesti do Ubožnice svete Lucije. Fermin mi je iz poštovanja prema mome zdravstvenom stanju te mome statusu zaručnika prepustio suvozačko sjedalo, a sam je sjeo otraga s Rociito, i tijekom puta s vidljivim je uživanjem odmjeravao njezine atribute.

"Zbilja si dobra, Rociito. To tvoje slasno dupe izgleda kao Botticellijevo Otkrivenje.""

"Joj, gospon Fermine, otkako ste našli curicu, mene ste zaboravili, sram vas ima biti."

"Rociito, ti si odveć zamamna, a ja sam sada monogaman."

"Ma kakvi! To će vam Rociito sve izliječiti, čim vas samo izmasiram s penicilinom!"

Stigli smo u Ulicu Moncada nakon ponoći, kao pratitelji božanskog Rociitina tijela. Prošvercali smo je u Ubožnicu svete Lucije na stražnja vrata, ona koja su se rabila za iznošenje pokojnika uličicom koja je izgledala i smrdjela kao jednjak paklenih dubina. Kad smo zašli u tamu Tenebrarija, Fermin je iznio Rociito posljednje upute, a ja sam pošao tražiti djedicu kojemu sam obećao posljednji ples s Erosom prije nego mu Tanatos ispostavi račun

"Ne zaboravi, Rociito, djed je malo nagluh, dakle govori mu glasno, jasno i prosto, sočno, onako kako ti znaš, ali ne pretjeruj ne želimo ga poslati Bogu na istinu prije vremena. Nemoj da mu stane srce."

"Bez brige, dušice, ja sam žena profesionalka."

Pronašao sam primatelja ljubavnih usluga u nekom zakutku na prvom katu, osamljenog mudraca zaklonjenog iza zidova samoće. Podigao je pogled i promotrio me, uznemiren.

"Jesam li mrtav?"

"Niste. Živi ste. Ne sjećate me se?"

"Sjećam se ja vas kao svojih prvih cipela, mladiću, ali kad vas vidim tako mrtvački blijedog, mislio sam da ste priviđenje s neba. Nemojte mi to uzeti za zlo. Ovdje čovjek izgubi ono što vi izvana nazivate moć razlučivanja. Dakle, niste priviđenje?"

"Nisam. Priviđenje vas čeka dolje, ako biste bili tako ljubazni."

Poveo sam djeda do sumorne ćelije koju su Fermin i Rociito svečano dekorirali uz pomoć nekoliko svijeća i pokojeg daška parfema. Kad je ugledao raskošnu ljepotu naše andaluzijske Venere, djedičino lice ozarilo se rajskim snovima.

"Nek vam Bog da svima blagoslov."

"A vama neka da da poživate pa da sve to vidite", rekao je Fermin signalizirajući sireni iz Ulice

Escudillers da počne s demonstracijom svojih vještina.

Vidio sam je kako s beskrajnom nježnošću grli djeda i ljubi suze koje su mu curile niz obraze. Fermin i ja povukosmo se kako bismo im omogućili zasluženu privatnost. Dok smo tako prolazili tim hodnicima očaja, sretosmo sestru Emiliju, jednu od upraviteljica ubožnice. Dobacila nam je otrovan pogled.

"Neki pacijenti kažu mi da ste unutra prošvercali drocu, i sad i oni hoće jednu."

"Presvijetla sestro, za koga nas vi držite? Naša je nazočnost ovdje strogo ekumenska. Ja i mladi gospodin, koji će sutra u očima Svete Majke Crkve postati muškarcem, došli smo se raspitati za vašu pacijenticu Jacintu Coronado."

Sestra Emilija podiže obrvu.

"Vi ste joj rođaci?"

"Duhovni."

"Jacinta je preminula prije petnaest dana. Večer prije toga posjetio ju je neki gospodin. Je li vam to bio rođak?"

"Mislite na velečasnog Fernanda?"

"Nije bio svećenik. Rekao mi je da se zove Julian. Ne sjećam se prezimena." Fermin zamuknu i pogleda me.

"Julian je moj prijatelj", rekao sam ja. Sestra Emilija kimnu.

"Bio je s njom nekoliko sati. Već godinama ja nisam čula da se smije. Kad je otišao, rekla mi je da su razgovarali o prošlim vremenima, kad su bili mladi. Rekla mi je da joj je taj gospodin donio vijest o njezinoj kćeri Penelopi. Nisam znala da je Jacinta imala kćer. Sjećam se toga jer mi se ujutro Jacinta nasmiješila i kad sam je pitala zašto je tako sretna, rekla mi je da ide kući, Penelopi. Umrla je u zoru, u snu."

Malo kasnije Rociito je završila svoj ljubavni ritual i ostavila djedicu iscrpljena u naručju boga Morfeja. Kad smo izlazili, Fermin joj je platio dvostruko, ali je ona, uplakana od sažaljenja prema tolikim nevoljnicima koje je zaboravio i Bog i vrag, insistirala da svu svoju zaradu preda sestri Emiliji kako bi sve častila vrućom čokoladom sa špric krafhima, jer njoj to uvijek pomogne da zaboravi sve životne patnje, izjavila je ta kraljica bludnica.

"Mi žene smo sentimentalne. Evo, glete, gospon Fermin, tog jadnička... Samo je htio da ga grlim i mazim. Da čovjeku srce pukne..."

Smjestili smo Rociito u taksi i dali joj dobru napojnicu, te krenuli Ulicom Princessa. Ulica je bila pusta i zastrta velovima magle.

"Morali bismo u postelju, zbog sutrašnje svečanosti", rekao je Fermin. "Mislim da neću moći zaspati."

Krenuli smo prema Barceloneti i gotovo nesvjesno stali šetati lukobranom sve dok pod našim nogama nije iz vode izronio cijeli grad, tih i blistav, nalik na najveću fatamorganu na svijetu. Sjeli smo na rub mola i zagledali se u taj prizor. Na dvadesetak metara od nas stajala je nepomična povorka automobila s prozorima zamagljenima dahom i zastrtima novinskim listovima.

"Ovaj grad je čarobnica, znate, Daniele? Podvuče se čovjeku pod kožu i ukrade mu dušu, a on to i ne primijeti."

"Govorite kao Rociito, Fermine."

"Ne smijte se, zbog ljudi kao što je ona vrijedi posjetiti ovaj šugavi svijet."

"Zbog kurvi?"

"Ne. Svi smo mi kurve, prije ili kasnije. Mislim na ljude dobra srca. Nemojte me tako gledati. Ja se od vjenčanja sav raspekmezim."

Sjedili smo tako obuzeti tim čudnovatim spokojem, promatrajući odraze na vodi. Ubrzo je zora obasjala nebo jantarom i Barcelona je buknula svjetlom. Začula su se daleka zvona bazilike svete Marije od mora, koja je izranjala iz magle na drugoj strani luke.

"Mislite da je Carax i dalje tu, negdje u gradu?"

"Pitajte me nešto drugo."

"Imate li prstenje?" Fermin se nasmiješio.

"Hajde, idemo. Čekaju nas, Daniele. Život nas čeka."

Bila je odjevena u haljinu boje bjelokosti, a u očima joj se zrcalio cijeli svijet. Ne sjećam se dobro svećenikovih riječi, ni lica uzvanika ozarenih nadom koji su toga proljetnog jutra pohrlili u crkvu. U sjećanju mi je ostao samo lagani dodir njezinih usnica i, kad sam napola otvorio oči, tajni zavjet koji sam zapisao u svom srcu i koji ću pamtiti u sve dane života svoga.

DRAMATIS PERSONAE 1966.

Julian Carax završava Sjenu vjetra kratkim dodatkom u kojemu će povezati konce života svojih likova u nadolazećim godinama. Od te noći 1945. godine pročitao sam mnogo knjiga, ali posljednji Caraxov roman i dalje mi je najdraži. Danas, kad su iza mene tri desetljeća, više ne vjerujem da bih se mogao predomisliti.

Dok pišem ove retke na pultu u knjižari, moj sin Julian, koji sutra navršava deset godina, promatra me nasmiješen i zainteresirano gleda tu hrpu stranica koja samo raste, možda uvjeren da se i njegov otac zarazio bolešću knjiga i riječi. Julian ima majčine oči i inteligenciju, a volim misliti da je možda od mene naslijedio naivnost. Moj otac, koji već teško čita hrptove knjiga premda to ne želi priznati, gore je u stanu. Često se pitam je li sretan, smiren, pomaže li mu naše društvo ili i dalje živi u svojim uspomenama, s tugom koja ga oduvijek prati. Knjižaru sada vodimo Bea i ja. Ja se brinem za računovodstvo i zbrajanje. Bea kupuje i poslužuje mušterije, koji uvijek radije posluju s njom nego sa mnom. Ne krivim ih.

Vrijeme joj je podarilo snagu i mudrost. Gotovo nikad ne govori o prošlosti, iako je često zateknem nasukanu u nekoj od njezinih šutnji, uronjenu u svoje misli. Julian obožava majku. Gledam ih skupa i znam da ih veže nevidljiva spona koju ja nikad neću do kraja razumjeti. Od knjižare zarađujemo dovoljno za skroman život, ali ne mogu sebe zamisliti u bilo kojem drugom poslu. Prodaja se svake godine sve više smanjuje. Ja sam optimist i govorim sebi da ono što raste pada, a ono što pada jednoga dana mora porasti. Bea kaže da umijeće čitanja lagano umire, da je to privatni obred, da je knjiga zrcalo i da u njoj možemo naći samo ono što već imamo u sebi, da u čitanje treba uložiti cijeli um i dušu, a ta su umijeća svakim danom sve rjeđa. Svakoga mjeseca primamo ponude ljudi koji žele našu knjižaru otkupiti i pretvoriti u prodavaonicu televizora, steznika ili espadrila. No mi ćemo otići odavde tek kad nas iznesu.

Fermin i Bernarda stali su pred oltar 1958., i već imaju četvero djece, sve sinove, i sve s očevim nosom i ušima. Fermin i ja viđamo se manje nego prije, iako još i danas znamo ponoviti onu šetnju po lukobranu kad u zoru rješavamo sve svjetske probleme. Fermin je prije nekoliko godina napustio posao u knjižari i nakon smrti Isaaca Monforta preuzeo njegovo radno mjesto čuvara Groblja zaboravljenih knjiga. Isaac je pokopan kraj Nurije na Montjuicu. Često ih posjećujem. Razgovaramo. Na Nurijinu grobu uvijek ima svježeg cvijeća.

Moj stari prijatelj Tomas Aguilar odselio se u Njemačku, gdje radi kao inženjer za tvrtku koja proizvodi industrijske strojeve i izmišlja čudesa koja nikada nisam uspio shvatiti. Katkad piše pisma, uvijek adresirana na Beino ime. Prije nekoliko godina se oženio, ima kćer koju nikad nismo vidjeli. Uvijek pozdravi i mene, ali znam da sam ga odavno nepovratno izgubio. Volim misliti da nam život odnosi prijatelje iz djetinjstva bez pravog razloga, ali ne vjerujem uvijek u to.

Susjedstvo je isto kao i uvijek, ali ima dana kada mi se čini da se svjetlost svakoga dana sve više i više pomalja, da se vraća u Barcelonu, kao da smo je svi zajedno izgnali ali na kraju nam je oprostila.

G.Anacleto napustio je mjesto nastavnika u školi i posvetio se isključivo erotskoj poeziji i svojim bilješkama za korice knjiga, koje su monumentalnije nego ikad. G. Federico Flavia i Merceditas otišli su zajedno živjeti kad je preminula urarova majka. Divan su par, ali uvijek ima zavidnika koji govore da vuk dlaku mijenja ali ćud nikada, i da g. Federico i dalje katkad pobjegne u noćni provod, preodjeven u Ciganku.

G. Gustavo Barcelo zatvorio je knjižaru i ustupio nam svoj knjižni fond. Izjavio je da mu je antikvarskoga posla preko glave i da se želi posvetiti novim izazovima. Prvi i posljednji takav izazov bilo je otvaranje nakladničke kuće posvećene ponovnom izdavanju djela Juliana Caraxa. Prvi svezak, u

kojemu su se našla tri prva romana spašena iz setaslogova zagubljenih u skladištu namještaja obitelji Cabestany, prodao se u 342 primjerka, mnogo desetaka tisuća slabije od najveće tadašnje uspješnice, ilustrirane biografije toreadora El Cordobesa. G. Gustavo sada se bavi putovanjima po Europi u društvu uglednih dama i slanjem razglednica sa slikama katedrala.

Njegova nećakinja Clara udala se za onoga bogatog bankara, ali njihov brak potrajao je samo godinu dana. Popis njezinih ljubavnika i dalje je podugačak, iako se svake godine smanjuje, baš kao i njezina ljepota. Sada živi sama u stanu na Trgu Real i iz njega sve rjeđe izlazi. Neko vrijeme sam je posjećivao, više jer me Bea podsjećala na njezinu osamljenost i nesreću nego iz vlastite želje. S godinama sam vidio kako se u njoj pojavljuje neka gorčina, koju prikazuje kao ironiju i ravnodušnost. Katkad mi se čini da još očekuje povratak onoga petnaestogodišnjeg Daniela, očarana i spremna obožavati je iz sjene. Beina nazočnost, ili nazočnost bilo koje druge žene, u njoj izaziva bijes. Posljednji put kad sam je vidio prstima je tražila bore na licu. Čujem da je katkad posjećuje njezin stari profesor glazbe Adrian Neri, koji još nije završio simfoniju, ali je, čini se, izgradio karijeru kao žigolo među damama opernoga kruga, gdje su mu krevetne akrobacije priskrbile nadimak Čarobna frula.

Godine nisu bile velikodušne prema uspomeni inspektora Fumera. Ni oni koji su ga mrzili i bojali ga se više ga se ne sjećaju. Prije nekoliko godina sreo sam se na Setnici Grada s poručnikom Palaciosom, koji je otišao iz službe i sada predaje tjelesni u nekoj školi u četvrti Bonanova. Ispričao mi je da komemorativna ploča u znak sjećanja na Fumera još stoji u podrumu središnje uprave u Ulici Lavetana, ali potpuno je zaklanja novi automat za osvježavajuća pića.

Što se tiče palače Aldaya, ona je i dalje na mjestu, unatoč svim predviđanjima. Tvrtka za nekretnine g. Aguilara naposljetku ju je uspjela prodati. Posve je restaurirana i kipovi anđela smrvljeni su u šljunak za parkiralište koje sada zauzima bivši vrt obitelji Aldaya. Danas je ondje smještena reklamna agencija posvećena stvaranju i promidžbi one čudnovate poezije koja slavi pamučne čarape, pudinge u prahu i sportske automobile za direktore iz džet-seta. Moram priznati da sam jednoga dana, pod najnevjerojatnijim izlikama, otišao onamo i zamolio da mi pokažu kuću. Nekadašnja knjižnica u kojoj sam zamalo izgubio život sada je dvorana za sastanke ukrašena panoima s oglasima za dezodoranse i deterdžente čudesnih svojstava. Prostorija u kojoj smo Bea i ja začeli Juliana sada je kupaonica glavnog direktora.

Toga dana kad sam se nakon posjeta staroj palači Aldaya vratio u knjižaru, ondje me dočeka poštanski paket s pariškim žigom. U njemu je bila knjiga pod naslovom *Andeo magle*, roman nekog Borisa Laurenta. Malo sam prelistao knjigu udišući onaj čarobni miomiris uzbuđenja koji oko sebe šire nove knjige, i pogled mi je slučajno zastao na početku nasumce odabrane rečenice. Odmah sam znao tko ju je napisao, i nije me iznenadilo kad sam se vratio na prvu stranicu i ondje našao sljedeću posvetu, ispisanu plavom tintom onog nalivpera koje sam u djetinjstvu toliko obožavao:

Za mog prijatelja Daniela, koji mi je vratio glas i pero.

I za Beatriz, koja nam je obojici vratila život.

Neki mladić, kose već prošarane pokojom sjedinom, korača ulicama Barcelone zatočene ispod pepeljastosiva neba i sunca u omaglici koje se razlijeva Ramblom svete Monike, nalik na vijenac od tekućega bakra.

Za ruku vodi dječaka od desetak godina, čiji je pogled opijen uzbuđenjem zbog tajanstvenog obećanja koje mu je u zoru dao otac, obećanja da će vidjeti Groblje zaboravljenih knjiga.

"Juliane, ono što danas budeš vidio nikome ne smiješ reći. Nikome." "Zar ni mami?" raspituje se dječak u pola glasa.

Njegov otac uzdiše, skrivajući se iza onoga tužnog smiješka koji ga prati kroz život.

"Naravno", odgovara. "Pred njom nemamo tajni. Njoj sve možeš reći."

Malo kasnije, kao figure od pare, otac i sin stapaju se s mnoštvom na Rambli, a njihovi koraci zauvijek se gube u sjeni vjetra.

K R A J

RJEČNIK IMENA I POJMOVA

Albeniz, Isaac 1860. - 1909. - slavni španjolski skladatelj i pijanist. Najpoznatija su mu djela Španjolska rapsodija i Iberia.

Antonio Jose 1903. - 1936., pravim imenom Antonio Jose Primo de Rivera - španjolski političar, utemeljitelj Španjolske falange. Sin diktatora Miguela Prima de Rivere. Strijeljali ga republikanci u zatvoru u Alicanteu.

Aran - dolina u središnjim Pirencjima na krajnjem sjeverozapadu Katalonije. Graniči s Francuskom.

Argentona - gradić 25 km udaljen od Barcelone, poznat kao ljetovalište.

Aromas de Montserrat - biljni liker koji spravlja u opatiji Naše Gospe od Monstserrata, u okolici Barcelone.

Azana, Manuel 1880. - 1940. - španjolski političar i pisac, drugi predsjednik 2. španjolske republike 1936. - 1939.

Banolas - najveće jezero u Kataloniji. *Benemécrita* - popularno ime za španjolsku Civilnu gardu. *Blasco*

Ibanez, Vicente 1867. - 1928. - španjolski romanopisac, političar, novinar, slikar i pustolov. U književnosti težio naturalizmu kao sponi između realizma i modernizma. Krvava arena, Svibanjski cvijet, *Butifarra* - katalonska svinjska kobasica.

Caballero, Largo 1869. - 1946. - socijalistički vođa, prozvan "španjolskim Lenjinom".

Caceres - grad i pokrajina na zapadu Španjolske, u Extremaduri. Ondje je već u prapovijesno vrijeme postojala ljudska naseobina, o čemu svjedoče ostaci iz paleolitika oslikane špilje, keramika, lubanje pračovjeka.

Caldetas - rezidencijalna četvrt u Barceloni. *Can Sole* - barcelonski riblji restoran s dugom tradicijom utemeljen 1903. Nalazi se blizu luke u obalnoj četvrti *Barceloneta* i otvoren je i danas.

Can Tunis - barcelonska četvrt, dio zone *Montjuic*.

Canaletas - česma u Barceloni. Po predaji, onaj tko se iz nje napije vode, uvijek se vraća u Barcelonu.

Casona, Alejandro 1903. - 1965.- španjolski dramatičar i pjesnik iz Generacije 1927.

Castelldefels - gradić južno od Barcelone, pedesetih godina postaje popularan kao ljetovalište zbog dugačke pješčane plaže.

Castro, Hstrellita 1914. - 1983. - španjolska glumica i pjevačica andaluzijskih pjesama, slavna od malih nogu kao dječja zvijezda. Nastupala u najvećim svjetskim kazalištima kao pjevačica narodnih španjolskih napjeva.

Charles Arias 1892. - 1972.)- najpopularniji snagator svoga vremena. Rođen kao Angelo Siciliano u talijanskoj Kalabriji, rano se odselio u Ameriku. Bio je slabunjavo dijete, ali je uz pomoć utega izgradio mišićnu masu te se prozvao po Titanu Atlantu. Nastupao je u cirkusima i svoje ime pretvorio u zaštitni znak.

Chistorra - baskijska pečena kobasica od telećeg i svinjskog mesa. *Ciudad Real* - grad u srcu Španjolske, 200 km južno od Madrida.

Companys, Lluís 1882. - 1940. - katalonski političar, gradonačelnik Barcelone tijekom katalonske Republike 1931., 123. predsjednik katalonske vlade 1934. - 1939. Po Francovu stupanju na vlast izbjegao u Francusku, gdje su ga uhitili nacistički agenti. Strijeljan u *Montjuicu*. Po njemu nosi ime olimpijski stadion u Barceloni.

Curial e Giielja - katalonski viteški roman nepoznata autora iz 15. stoljeća.

Danzon - vrsta kubanskog plesa i glazbe.

El Cordobes, Manuel Benitez Perez r. 1936. - legendarni španjolski toreador slavan šezdesetih godina 20. stoljeća. Još nastupa na pojedinim festivalima koride.

El Ferrol - pomorski grad u Galiciji na sjeveroistoku Španjolske.

Ensaïmada - slatko pecivo od brašna i svinjske masti saim, u oblika puža, tradicionalni recept s otoka Mallorce.

Ensanche - druga od deset barcelonskih gradskih zona, smještena u srcu grada. Projektirao ju je urbanist Ildefons Cerda. Obuhvaća mnoge gradske znamenitosti, između ostaloga Gaudijevu katedralu Sagrada Familia.

Escorial - raskošna kraljevska rezidencija nedaleko od Madrida, izgrađena u 16. stoljeću. Sastoji se od dvorca, mauzoleja, crkve i augustinskog samostana s knjižnicom.

Escudella kat. zdjela - lonac od graha, svinjskog i telećeg mesa i povrća, tradicionalan katalonski specijalitet.

Esparraguera - gradić blizu Barcelone.

Estocada - ubod mačem na koridi.

Faena - niz poteza matadora na koridi kojima se sprema zadati završni udarac biku.

Fermat, Pierre de 1601. - 1665. - francuski matematičar, razvio teoriju brojeva.

Franco Bahamonde, Francisco 1892. - 1975., španjolski političar. Započeo španjolski građanski rat kad je 1936. poveo pobunu vojne hunte protiv vlade Narodne fronte, a 1939. pobijedio republikance, socijaliste i komuniste i uspostavio fašističku diktaturu. Poznat i kao caudillo i generalisimus.

Gardel, Carlos 1890. - 1935. - slavni argentinski pjevač i skladatelj tanga, poginuo u avionskoj nesreći.

Generalitat - glavno katalonsko autonomno tijelo. Sastoji se od parlamenta, predsjednika i vlade.

Goded, Manuel 1882. - 1936. - španjolski general, Francov pristaša, neuspješno poveo puč protiv vlade Narodne fronte u Barceloni 1936. Strijeljan u Montjuicu.

Gongora y Argote, Luis de 1561. - 1627. - španjolski barokni pjesnik kićenoga stila culternismo, gongorijanstvo.

Guerrero, Maria 1863. - 1928. - znamenita španjolska kazališna diva.

Horta - općina na sjeveroistoku Barcelone.

Hospitalet de Llobregat kat. svratište - općina na lijevoj obali rijeke Llobregat, druga po veličini u Kataloniji, oko 7 km zapadno od Barcelone.

Igualada - mjesto u unutrašnjosti Katalonije, šezdesetak kilometara udaljeno od Barcelone.

Jaen - pokrajina u Andaluziji, s istoimenim glavnim gradom.

Jerez - grad na jugozapadu Španjolske u iz kojega potječe vino seri. Poznat po vinogradarstvu i uzgoju bikova za koridu.

Jovellanos, Gaspar Melchor 1744. - 1811. - španjolski književnik, državnik i prosvjetitelj, reformirao sudstvo, školstvo i gospodarstvo.

Kuća milosrđa Casa de la Misericordia - barcelonska znamenitost, utemeljena kao sirotište za žensku djecu 1581. godine. Danas se u njoj nalazi Centar za suvremenu kulturu.

La Modelo - kazneni zatvor za muškarce, otvoren u Barceloni 1904., poprište posljednje smrtne kazne u Španjolskoj 1974.

LaPasionaria - nadimak Dolores Ibarruri 1895. - 1989., legendarne španjolske političarke, utemeljiteljice Komunističke partije Španjolske i predvodnice otpora Francu u građanskom ratu.

La Rioja - jedna od španjolskih administrativnih jedinica na sjeveru Španjolske.

Luisa Fernanda - popularna opereta u tri čina iz 1932., najslavnije djelo Federica Morena-Torrobe 1891. - 1982., smatranog posljednjim velikim skladateljem zarzuele.

Machin, Antonio 1903. - 1977. - popularni kubanski pjevač bolera i balada.

Macia, Francesc 1859. - 1933. - španjolski političar, 122. predsjednik katalonske vlade naslijedio ga

Lluís Companys. Katalonski nacionalist i republikanac, osnivač stranke ERC Katalonska republikanska ljevica, koja se zauzimala za neovisnost Katalonije.

Madame Recamier 1777. - 1849., pravim imenom Jeanne Françoise Julie Adelaide Recamier-francuska plemkinja poznata po svojoj ljepoti, "najljepkija dama svoga doba". Pozirala je za mnogobrojne portrete, najslavniji onaj Jacquesa-Louisa Davida. Pokroviteljica umjetnosti.

Madariaga, Salvador de 1886. - 1978. - španjolski pisac, diplomat i povjesničar. Pacifist. Pripadao Generaciji 1914. Bio je ministar u vladi Druge španjolske republike, a po izbijanju građanskoga rata izbjegao je u Veliku Britaniju. Kao aktivni protivnik Francove diktature organizirao protiv njega različite kampanje. Djed Javiera Solane.

Manolete 1917. - 1947. pravim imenom Manuel Rodríguez Sánchez- slavni toreador, tragično poginuo na koridi u 30. godini. Njegov je život ekraniziran.

Melilla - luka na marokanskoj obali Sredozemlja, španjolski prekomorski posjed.

Molino - slavno kabaretsko kazalište u Barceloni. Uvijek avangardno, proglašeno "malim Moulinom Rougeom". Otvoreno 1899.

Mompou, Frederic 1893. - 1987. - katalonski skladatelj i pijanist iz Barcelone, poznat po karakterističnom zvuku zvona u skladbama.

Mongat - obalni gradić sjeveroistočno od Barcelone, turističko središte. *Montjuïc* - osamljeno brdo na zapadu Barcelone uz rijeku

Llobregat, 173 m visine. Središte prvobitnog gradskog naselja, sa židovskim grobljem i tvrđavom kastiljskoga grofa-vladara grada. Ondje su održane i Olimpijske igre 1992.

Montserrat - planina u Kataloniji, sjeverozapadno od Barcelone 1224 m visine. Na njoj se nalazi benediktinski samostan iz U. stoljeća.

Moratin, Leandro Fernandez 1760. - 1828., španjolski pisac i prevoditelj, promicatelj francuske kulture, pisac povijesnih roman Djevojačko da.

Murcia - siromašna pokrajina na jugoistoku Španjolske.

'Nacionalne epizode Episodios Nacionales, autora Benita Pereza *Galdosa* 1843. -1920. - zbirka od 46 romana 1872. - 1912. o španjolskoj povijesti.

Ortega y Gasset, Jose 1883. - 1955. - španjolski filozof, esejist i teoretičar umjetnosti. Mislilac isusovačke naobrazbe, profesor metafizike, neokantist, glavni teoretičar i ideolog novije španjolske književnosti. Jedno od najznačajnijih djela mu je *Pobuna masa* 1930..

Panellets - tradicionalni katalonski kolačići od badema, šećera i krumpira.

Poliorama - slavno barcelonsko kazalište, utemeljeno 1912. godine u zgradi Akademije za znanost i umjetnost u ulici Rambla.

Primo de Rivera, Miguel 1870. - 1930. - španjolski političar i državnik.

Godine 1923. uveo vojno-monarhističku diktaturu koja je potrajala do 1930.

Rambla - u originalu Las Ramblas, od arapskoga ramla=riječno korito, popularna turistička ulica u središtu Barcelone. Duga je jedan kilometar i sastoji se od nekoliko manjih rambla Rambla de Catalunya, Rambla de Santa Monica itd. Prostire se od Katalonskog trga do Kolumbova spomenika u luci.

Reus - katalonski grad 90 km udaljen od Barcelone, rodno mjesto arhitekta Antonija Gaudija. Ripollet - selo na lijevoj obali rijeke Ripoll nedaleko od Barcelone.

Robles, Gil 1898. - 1980. - španjolski političar i odvjetnik, pristaša režima diktatora Prima de Rivere.

San Cugat - općina sjeverno od grada Barcelone.

San Gervasio - jedna od barcelonskih rezidencijalnih zona, nazvana po sv. Gervaziju.

Santa Coloma de Gramanet - općina istočno od grada Barcelone.

Serna de la, Ramon Gomez 1888. - 1963. - avangardni španjolski novinar, dramatičar i pisac, pripadnik tzv. Generacije 1914. U španjolsku književnost uveo specifičnu vrstu ekscentričnog aforizma greguerid.

Španjolska Republika - u Španjolskoj je nakon poraza monarhista na izborima i abdikacije kralja Alfonsa XIII. 1931. uspostavljena Republika. Na vlast su došli republikanci i socijalisti, provedene su mnoge reforme, a Katalonija je dobila autonomiju. Desničarske vlade 1932. -1935. ukinule su slobode koje su uveli socijalisti. Na izborima 1936. pobijedila je Narodna fronta, no došlo je do vojnog puča pod generalom Francom i srušena je republikanska vlada.

Vaiera y Alcalá-Galiano, Juan de 1824. - 1905. - španjolski pisac, esejist, kritičar i prevoditelj. Zaslužan za razvoj španjolskog romana *Pepita Jimenez, Juanita la Larga. Vega, Lope de* 1562.-1635. punim imenom Lope Felix de Vega y Garpio, znameniti španjolski liričar i najveći dramatičar Zlatnoga vijeka, utemeljitelj španjolskoga kazališta. Najpoznatija djela su mu *Fuenteovejuna* 1619. i *Peribanez* 1614.. *Verdaguer i Santalo, Jacint* 1845. - 1902. - katalonski romantičarski pjesnik, tvorac modernog pjesničkog izričaja španjolske književnosti ep *Atlantida*, *Idile* i mistični spjevovi. Svećenik.

Yagüe, Juan 1892. - 1952.) - pripadnik Falange, fašistički general i Francov sljedbenik, jedna od ključnih figura vojnoga puča 1936.

Zaljev Cochinos - Bahía de Cochinos, zaljev na kubanskoj obali, za koji se ustalilo pogrešno prevedeno ime Zaljev svinja cochino=svinja, ali i vrsta tropske ribice, riba-kostorog.

Zarzuela - španjolska dramska vrsta s plesom i pjevanjem nalik na operetu, nastala u 17. stoljeću.

Zorrilla y Moral, Jose 1817. - 1893. - pjesnik i dramatičar španjolskog romantizma. Najpoznatije djelo mu je *Don Juan Tenorio* 1844.

Život je san La vida es sueño, djelo španjolskog dramatičara i pjesnika Pedro Calderona de la Barca 1600. - 1681., filozofska drama o odnosu slobode i sudbine koja razvija svoje ideje kroz metaforu života kao sna.

BILJEŠKA O PISCU

Carlos Ruiz Zafon rodio se 1964. godine u Barceloni, gdje je pohađao slavnu jezuitsku školu Sarria. Sam Zafon kaže kako je taj gotički dvorac svojim vratima i tajnim prolazima djelovao na njegovu dječaku maštu i poticao ga na pripovijedanje. Radio je u marketinškoj agenciji, ali se od objavljivanja prvoga romana u potpunosti posvetio pisanju. Od 1994. godine živi u Los Angelesu kao slobodni pisac, scenarist i stalni suradnik El Paisa i La Vanjjuardije.

Za svoj prvijenac roman *El principe de la niebla*, osvojio je Nagradu Edebč, drugi roman *Sjena vjetra* jedna je od najprodavanijih i najčitanijih knjiga posljednjih godina. Prevedena je na više od dvadeset jezika i u svim je zemljama doživjela enorman uspjeh.